ALMANAH CONVORBIRI LITERARE

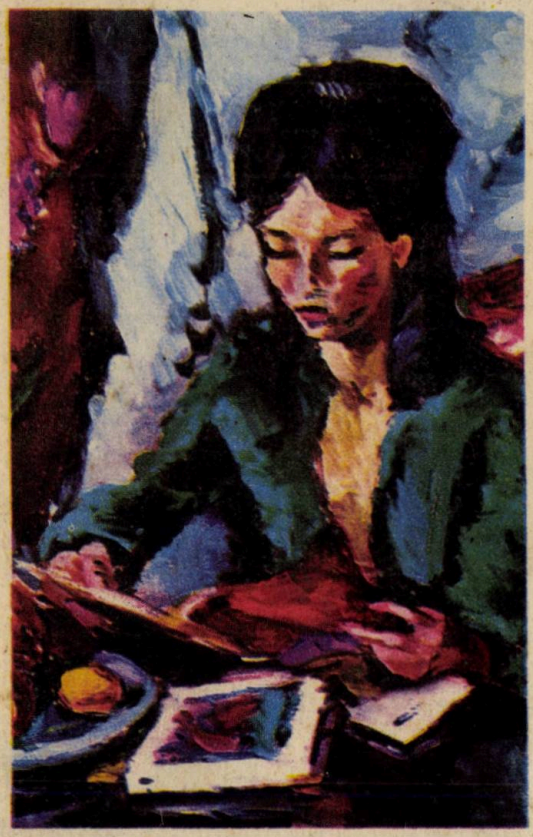

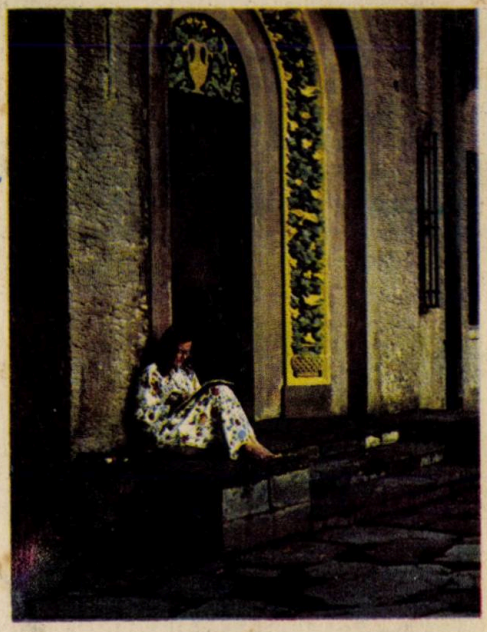

almanah CONVORBIRI LITERARE '84

REDACTOR ŞEF:

CORNELIU STURZU

●

ALMANAH REALIZAT DE:

Emil BRUMARU
Nichita DANILOV
Daniel DIMITRIU
Al. DOBRESCU
Lucian DUMBRAVĂ
Georgeta IACOBITZ
Grigore ILISEI
Constantin PRICOP
Horia ZILIERU
Eugenia COLMAN
Ana VĂLCU

●

Prezentare artistică:
George SCUTARU
Mati BOTEZATU

●

Tehnoredactori:
D. M. DANIEL
DUMITRU MĂGURĂ

●

Linotipişti:
Petru DOBOŞ
Toader ARTENIE
Gelu GHERMAN

Paginatori:
Paul BOTEZAN
Vasile DASCĂLU

Imprimare:
Carmil BĂLAN

Legătorie:
Emil COROCEA

DIN CUPRINS

- PREMII LITERARE, II
- GEORGE LESNEA – INEDIT
- ŢARA LA EA ACASĂ
- MERIDIANE
- CULISELE ISTORIEI LITERARE
- LITERATURĂ DE PRETUTINDENI
- PARODII
- POESIS
- LITERATURĂ S.F.
- ENIGMISTICĂ
- HOBBY ALMANAH: COLECŢII ● FILATELIE ● GENEALOGIE ● NUMISMATICĂ ● MUZICĂ ● FOTO ● DRUMEŢIE ● ENIGMISTICĂ ● ŞAH ● SCRIITORII ŞI HOBBYURILE ● GASTRONOMIE ● VARIA
- LITERATURĂ DE AVENTURI
- UMOR
- SPORT
- REPORTAJ

●

REDACŢIA **CONVORBIRI „LITERARE"**
str. Gh. Dimitrov nr. 1
telefon: (981) 1 62 42
IAŞI – ROMÂNIA

●

ADMINISTRAŢIA: BUCUREŞTI,
CALEA VICTORIEI, NR. 115,
Telefon: (90) 50 66 18

Bun de tipar 18 XI 1983
Format 8/61 × 86; coli tipo 33
Apărut 1984

Tiparul executat sub cd. 5197/83 la
INTREPRINDEREA POLIGRAFICĂ BACĂU
str. Miorţei 24.

MUZEUL PRESEI SEVER BOCU
JINDOLIA
Nr. .....

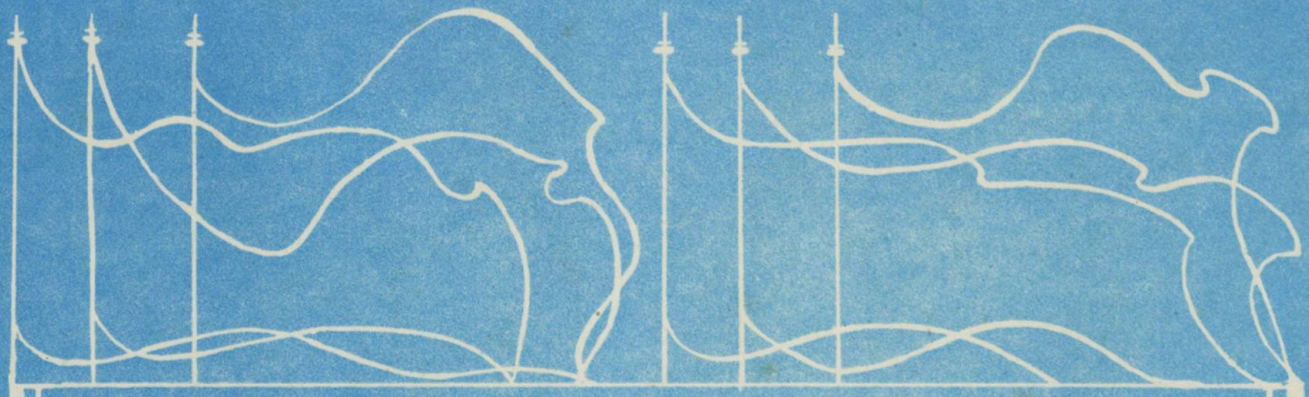

„Punînd la baza întregii activităţi teoria revoluţionară, materialist-dialectică şi istorică, trebuie să înarmăm partidul, întregul popor cu o concepţie clară, cu o perspectivă luminoasă care vor da forţa şi puterea necesare învingerii oricăror greutăţi şi înfăptuirii neabătute a Programului partidului. În acelaşi timp, trebuie să dezvoltăm puternic spiritul de dragoste faţă de ţară, faţă de partid, faţă de popor. Să împletim educarea generală cu spiritul patriotic, al dragostei faţă de trecutul glorios de luptă al poporului nostru, care în cele mai grele timpuri a ştiut să înfrîngă orice greutăţi, să-şi asigure existenţa, dezvoltarea economică şi socială, formarea statului naţional, trecerea la făurirea socialismului şi să înainteze ferm spre comunism."

Din Cuvîntarea tovarăşului NICOLAE CEAUŞESCU, secretar general al partidului, la Consfătuirea de lucru pe problemele muncii organizatorice şi politico-educative din 2-3 august 1983

MUZEUL PRESEI SEVER BOCU
JIMBOLIA
Nr. .....

SEMNE BUNE ANUL ARE !

Iubite cititorule,

Ca în fiecare an revista „Convorbiri literare" se prezintă în fața dumneavoastră cu Almanahul ei. Sînt adunate în aceste pagini strădania și talentul unor scriitori români și străini, istorici și critici literari, traducători, alți oameni de cultură, ziariști din Moldova. Am dorit în felul acesta să punem dinaintea ochilor dumneavoastră o imagine vie a lumii de azi cu preocupările și aspirațiile sale de pace și bunăstare, cu năzuința fiecăruia dintre noi către o viață trăită în armonie.

Stimate cititorule,

Anul pe care l-am petrecut împreună a fost un an de rodnică activitate al întregului nostru popor pe drumul făuririi bunăstării materiale și

SEMNE BUNE ANUL ARE !

spirituale a oamenilor României socialiste. Înfruntînd nu o dată greutăți de tot felul dar animați de spiritul revoluționar pe care ni l-a sădit partidul, secretarul său general, tovarășul NICOLAE CEAUȘESCU, am reușit să ne ridicăm patria pe noi trepte de civilizație și progres. Pe harta țării au apărut noi uzine și fabrici, orașele și satele noastre s-au împodobit cu noi cartiere de locuințe, spații comerciale, școli, creșe și grădinițe. Holdele și livezile țării, lucrate cu mai multă hărnicie, chibzuială, au dat rod bogat.

Sîntem mîndri de toate cîte am înfăptuit pentru binele și fericirea noastră, a tuturora !

Iubite cititorule,

Dragostea și recunoștința celor de azi pentru lupta și jertfa înaintașilor este nețărmurită.

În acest an sărbătorim 125 de ani de la Unirea principatelor Moldova și Muntenia, moment de răscruce în istoria poporului român. Eveniment cu profunde rezonanțe în conștiința noastră, el ne evocă lupta maselor populare pentru unitate națională și dreptate socială, marile figuri de cărturari care prin scrisul lor au contribuit la împlinirea visului de veacuri al românilor de pe cele două maluri ale Milcovului.

Și tot în acest an, împreună cu alte evenimente memorabile din istoria noastră, sărbătorim 40 de ani de la victoria Revoluției naționale antifasciste și antiimperialiste de la 23 August 1944.

Sînt prilejuri de aduceri aminte, de cinstire a înaintașilor dar și de privire cutezătoare către viitor.

Stimate cititorule,

Desigur, nu este mai plăcută zăbavă, așa cum spuneau străbunii, decît cititul cărților. Dar pentru aceasta avem nevoie de tihnă și pace. Iată de ce, în acest sfîrșit de secol zbuciumat, poporul nostru își ridică glasul în apărarea bunului celui mai de preț pe care îl avem : PACEA !

Îndelungata jertfă de sînge pe care străbunii și părinții noștri au plătit-o în apărarea ființei noastre naționale, în lupta pentru emanciparea socială, ne-a învățat totodată cît de necesară ne este pacea. O pace fără amenințarea rachetelor nucleare și a altor mijloace de distrugere în masă, o pace în care toate popoarele lumii să trăiască în bună înțelegere.

Iubite cititorule,

În acest Almanah vei găsi izvoare de înțelepciune și desfătare sufletească așternute pe hîrtie de pana unor creatori care au gîndit și au scris pentru dumneavoastră. Vă dorim lectură plăcută !

„CONVORBIRI LITERARE“

PREMII LITERARE-II

(între anii 1945-1970)

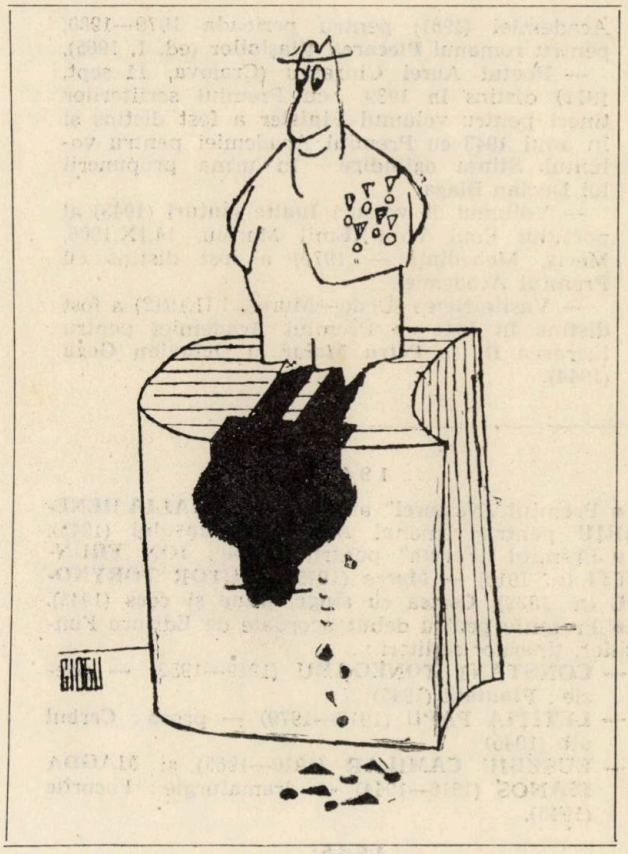

După apariția în Almanahul „Convorbiri literare" pe anul 1982 a primei părți (1867—1944) din contribuția noastră la istoricul premiilor literare în România continuăm cu partea a II-a care cuprinde perioada anilor 1945—1970 și care inserează, pe lîngă alte premii, principalele premii acordate în perioada respectivă : Premiile Academiei, Premiile de Stat și Premiile Uniunii Scriitorilor. Deoarece în capitolul din anul 1982 au existat unele omisiuni, aproape de neînlăturat dintr-o primă lucrare de asemenea natură facem în cele ce urmează, cuvenitele completări :

— Lucrarea lui Gh. Bengescu (1848—1922) — **Voltaire. Bibliographie de ses oeuvres** (4 volume, 1882—1890), a fost distinsă cu Premiul Academiei Franceze.

— Povestitorul Florian Cristescu (Segarcea din Deal, Teleorman — 1884—1949), a fost distins cu Premiul Academiei, la propunerea lui Duiliu Zamfirescu, pentru lucrarea în 3 volume — **Povestea neamului nostru** (1920).

— Poeta Elena Farago (1878—1954) a fost distinsă în anul 1924 cu Premiul „Femina" la Paris.

— Scriitorul Alexandru Mitru (Alex. Pîrîianu, n. 6.XI.1914, Craiova) a fost distins încă din anul 1932 cu Premiul Ministerului Instrucțiunii Publice pentru schița **Ploaia.** În 1949 — Premiul Ministerului Culturii pentru schițe **I.C.D.** În 1951 — Premiul Ed. Tineretului pentru povestirea **Poiana ielelor.** 1968 — Premiul Uniunii Scriitorilor pentru romanul **Săgeata căpitanului Ion.**

— Romancierul Constantin Apostol (Focșani, 21.XII.1904) a fost distins în anul 1936, pentru romanul **Altceva,** cu Premiul Editurii Adevărul, lectorul cărții și președintele juriului fiind Liviu Rebreanu.

— Romanul **Fata moartă** (1937, prefață de N. Iorga, reeditat în 1967 de T. Vârgolici), memorii de pe cîmpul de luptă de la Oituz, Mărășești, Cașin, semnat de Ion Missir (1890—30.XI.1945), a fost distins în anul 1937 cu Premiul Academiei Române și cu Premiul S.S.R.).

— Romanul **Robul** (1936) de Dem. Teodorescu (n. 26.X.1889) a fost distins cu Premiul SSR pe anul 1936.

— Italienistul Al. Marcu (Burdujeni, 31.XII. 1894—1954 ?), traducătorul lui Dante (Infernul — 1932, Purgatoriul — 1933, Paradisul — 1934), a fost distins în 1939 cu Marele Premiu „San Remo".

— Prozatoarea Ana Ioniță (Roman, 24.VI.1917) a obținut în anul 1939 un Premiu al Tinerimii române, iar în 1953 Premiul Uniunii Scriitorilor pentru piesa **Prima Lecție.**

— Pe lîngă Premiul Academiei Române, în anul 1940, pentru monografia **Octavian Goga** (1937), scriitorul Iancu Constantinescu (Ioan D. Constantinescu, n. 17.I.1888 la Craiova), a mai fost distins cu Premiul Uniunii Intelectuale și al Consiliului Național al Femeilor Române, juriul fiind prezidat de prozatoarea Aida Vrioni (1886—1954). Lucrarea **Justiția** (1934), a aceluiași autor, a fost premiată de Baroul avocaților — Dolj.

— Romanul **Bezna** (1943) al prozatoarei Ioana Postelnicu (Eugenia Pop, n. 18.III.1910 la Poiana Sibiu) a fost distins cu Premiul „Brătescu-Voinești" al SSR. Aceeași scriitoare a mai fost distinsă cu Premiul Asociației scriitorilor din Brașov pentru romanul **Toate au pornit de la Păpușa** (1971) și cu Premiul „Ion Creangă" al

Academiei (1981) pentru perioada 1979—1980, pentru romanul **Plecarea Vlașinilor** (ed. I, 1965).

— Poetul Aurel Chirescu (Craiova, 11 sept. 1911) distins în 1939 cu Premiul scriitorilor tineri pentru volumul **Finister** a fost distins și în anul 1943 cu Premiul Academiei pentru volumul **Stinsa oglindire** în urma propunerii lui Lucian Blaga.

— Volumul de versuri **Înalte vînturi** (1943) al poetului Emil Vora (Emil Maroiu, 14.IX.1906, Meriș, Mehedinți — 1979) a fost distins cu Premiul Academiei.

— Vasile Netea (Deda—Mureș, 1.II.1912) a fost distins în 1944 cu Premiul Academiei pentru lucrarea **De la Petru Maior la Octavian Goga** (1944).

— În ședința din 10 IV 1945, juriul SSR, compus din Victor Eftimiu, președinte, Henriette Yvonne Stahl, T. Vianu, Felix Aderca și Pompiliu Constantinescu, a acordat următoarele premii pe anul 1944 :

— Premiul de poezie : **ZAHARIA STANCU** (1902—1974) — **Anii de fum.**

— Premiul „N. Bălcescu" : **PERPESSICIUS** — pentru studiul „Mihai Eminescu".

— Premiul „Socec" pentru poezie : **DIMITRIE STELARU** (A. Petrescu, 1917—1971) pentru placheta **Ora fantastică.**

— Premiul pentru roman : **S. GREGOR** (?) — **Dincolo,** ș.a.

Gh. C.

1945

● Premiul „Năsturel" al Academiei : **GALIA HENEGARIU** pentru romanul **Alexa a'Böldașului** (1945).

● Premiul „Forum" pentru poezie : **ION FRUNZETTI** (n. 1918) — **Maree** (1945), **VICTOR TORYNOPOL** (n. 1922), **Cartea cu singe, pîine și cocs** (1945).

● Premiile pentru debut acordate de Editura Fundațiilor, tinerilor scriitori :

— **CONSTANT TONEGARU** (1919—1952) — poezie : **Plantații** (1945)

— **LETIȚIA PAPU** (1912—1979) — proză : **Cerbul alb** (1945)

— **EUSEBIU CAMILAR** (1910—1965) și **MAGDA ISANOS** (1916—1944) — dramaturgie : **Focurile** (1945).

1946

● Premiul Național :

— de poezie : **TUDOR ARGHEZI** (1880—1967)

— de proză : **HORTENSIA PAPADAT-BENGESCU** (1876—1955)

● Premiul editurii „Cultura Națională" : **CELLA DELAVRANCEA** (n. 1888) vol. de nuvele **Vraja.**

● Premiul pentru debut acordat de Editura Fundațiilor tinerilor scriitori :

— **GHEORGHE CHIVU** (n. 1912) — poezie : **Zumbe** (1946)

— **GEO DUMITRESCU** (n. 1920) — poezie — **Libertatea de a trage cu pușca** (1946)

— **MIRCEA POPOVICI** (n. 1924) — poezie : **Izobare** (1946)

— **RUXANDRA OTETELEȘANU** (n. ?) — proză : **La marginea cîmpiei** (1946)

● Premiul de poezie „Ion Minulescu" : **GEORGE DAN** (1916—1972) — **Marea de Sargasse**

1947

● Premiul Academiei — „B. P. Hasdeu" : **C. D. PAPASTATE** (n. 1907) — studiul **Vasile Alecsandri și Elena Negri** (1947).

● Premiul pentru debut al Editurii Fundațiilor acordat tinerilor scriitori :

— **MIHAIL CRAMA** (n. 1923) — **Decor penitent** (1947)

● Premiul „Sburătorul" pentru proză : **ADA ORLEANU** (n. 1916) — **Caii dracului** (1947).

● Premiul „Eugen Lovinescu" pentru poezie : **ȘT. AUG. DOINAȘ** (n. 1922) pentru manuscrisul **Alfabet poetic.**

● Premiul de poezie „Ion Minulescu" : **BARBU CIOCULESCU** (n. 1927) pentru manuscrisul **Steaua păstorului.**

1948

● Premiul ziarului „Timpul" (creație inspirată din munca de reconstrucție a țării) : **CORNELIU DRAGOMAN** (Sibiu) — poemul **Ion Hăban.**

● Premiul I al U.F.D.R. — **VERA HUDICI** (n. 1.I. 1917, Coteleu) — pentru lucrarea în proză — **Bernavetta,** iar la Concursul anual de stat — „11 Iunie" — premiul pentru nuvela **Haturile** (1948).

1949

● Premiile de Stat :

— Clasa I : **A. TOMA** (1875—1954) — poezie : **Cîntul vieții** (1949) ; **MIHAIL SADOVEANU** (1880—1961 — proză : **Mitrea Cocor** (1949).

— Clasa a II-a : **DAN DEȘLIU** (1927) — poezie : **Lazăr de la Rusca** (1949) ; **MARIA BANUȘ** (n. 1914) — dramaturgie : **Ziua cea mare** (1949), **CAMIL PETRESCU** (1894—1957) — **Bălcescu** (1948).

● Premiile Academiei :

— Premiul „G. Coșbuc" pentru poezie : **MARIA BANUȘ** și **RADU BOUREANU**

— Premiul „Ion Creangă" pentru proză : **EUSEBIU CAMILAR**

— Premiul „I. L. Caragiale" pentru dramaturgie : **MIHAIL DAVIDOGLU** și **MIRCEA ȘTEFĂNESCU.**

— Premiul „C. D. Gherea" pentru critică literară : **ION VITNER.**

— Premiul „Al. Sahia" pentru publicistică" : revista „Contemporanul".

● Premiul de nuvelă la Concursul de Stat din 11 iunie 1949 — **ȘTEFAN GHEORGHIU** pentru nuvela **Rotița.**

1950

● I se conferă lui **MIHAIL SADOVEANU** (1880—1961) Medalia de aur a păcii, acordată de Consiliul Mondial al Păcii.

● Premiul Academiei pentru traduceri : **ELENA EFTIMIU — Pan Tadeusz** de Adam Mickiewicz (versificare de Miron Radu Paraschivescu).

● Premiile de Stat :

— Clasa I : **DAN DEȘLIU** — poezie : **În numele vieții ; MIHAIL DAVIDOGLU** — dramaturgie : **Cetatea de foc.**

— Clasa a II-a : **V. EM. GALAN** — proză : **Zorii robilor** și **AL. JAR — Sfîrșitul jalbelor**

— Premiul pentru basm : **NINA CASSIAN — Nică fără frică.**

1951

● Premiile de Stat :

— Clasa I poezie : **MIHAI BENIUC** (pentru volumele publicate între anii 1950—1951) ; **DAN DEȘLIU — Minerii din Maramureș.**

— Clasa I dramaturgie : **AUREL BARANGA** și **NICOLAE MORARU — Pentru fericirea poporului.**

— Clasa a II-a — poezie : **EUGEN FRUNZĂ — Zile slăvite, EUGEN JEBELEANU — În satul**

lui Sahia și **VERONICA PORUMBACU — Mărturii.**

Clasa a II-a — proză : **EUSEBIU CAMILAR — Temelia** și **ION CĂLUGĂRU — Oțel și pîine ;**

— Clasa a II-a, dramaturgie : **LAURENȚIU FULGA — Ultimul mesaj ;**

— Clasa a III-a, dramaturgie : **LUCIA DEMETRIUS — Vadul nou ;**

— Clasa a III-a, critică literară : **SILVIAN IOSIFESCU — Caragiale** (monografie).

1952

● Premiile de Stat :

— Clasa I — poezie : **EUGEN JEBELEANU** — poemul **Bălcescu.**

— Clasa I — proză : **M. SADOVEANU — Nicoară Potcoavă** și **ZAHARIA STANCU — Desculț**

— Clasa a II-a — dramaturgie : **LUCIA DEMETRIUS — Oameni de azi ; CEZAR PETRESCU** și **MIHAI NOVICOV — Nepoții gornistului ;**

— Clasa a II-a — proză : **MARIN PREDA — Desfășurarea ;**

— Clasa a III-a — poezie : **MIHU DRAGOMIR — Stelele păcii** și **NICOLAE TĂUTU — Stînca de pe Tatra.**

— Clasa a III-a proză : **NICOLAE JIANU — Cumpăna luminilor** și **DUMITRU MIRCEA — Pîine albă ;**

● Premiul pentru poezie al revistei „Tînărul scriitor" : **ION GHEORGHE**

1953

● Premiile de Stat :

— Clasa I : poezie — **CICERONE THEODORESCU — Un cîntec de pe ulița noastră ;** proză — **GEO BOGZA — Anii împotrivirii** și **Meridiane sovietice** și **CAMIL PETRESCU — Un om între oameni ;**

— Clasa a II-a : poezie — **DEMOSTENE BOTEZ — Floarea soarelui ;** proză — **I. LUDO — Domnul general guvernează ;** dramaturgie — **H. LOVINESCU — Lumina de la Ulmi** și **MIRCEA ȘTEFĂNESCU — Matei Millo** (Căruța cu paiațe) ; critică literară — **OV. S. CROHMĂLNICEANU — Cronici și articole** și **PERPESSICIUS** — pentru ediția critică de **Opere** — M. Eminescu ;

— Clasa a III-a : poezie — **AL. ANDRIȚOIU — În Țara Moților se face ziuă** și **ȘTEFAN IUREȘ — Cuvînt despre tinerețe ;** proză — **DRAGOȘ VICOL — Valea fierului ;** dramaturgie — **M. DAVIDOGLU — Schimbul de onoare** și **TUDOR ȘOIMARU — Afaceriștii.**

1954

● Premiile de Stat :

— Clasa I : poezie — **M. BENIUC — Mărul de lîngă drum ;** proză — **V. EM. GALAN — Bărăgan (vol. I) ;**

— Clasa a II-a : poezie — **MIHU DRAGOMIR — Războiul ;** proză — **D. ALMAȘ — Neculai Milescu Spătaru ;** dramaturgie — **AUREL BARANGA — Mielul turbat** și **HORIA LOVINESCU — Citadela sfărîmată ;** critică și istorie literară — **OV. S. CROHMĂLNICEANU** și **I. VITNER** pentru contribuția la vol. II al **Istoriei literaturii române ;** traduceri — **A. M. SPERBER — Poezii populare românești** (în limba germană);

— Clasa a III-a : poezie — **A. E. BACONSKY — Cîntece de zi și cîntece de noapte ;** proză — **FRANCISC MUNTEANU — În orașul de pe Mureș.**

1955

● Premiile de Stat :

— Clasa I : poezie — **TUDOR ARGHEZI** — 1907, **Peisaje** și **Cîntare omului ;** proză — **MARIN PREDA — Morometii ;**

— Clasa a II-a : poezie — **VICTOR TULBURE — Laudă Patriei ;**

● Premiile Academiei pe anii 1950—1955 :

— Premiul de poeziei „G. Coșbuc" : **VIRGIL TEODORESCU — Scriu negru pe alb ;**

— Premiul de proză „I. Creangă" : **ION PAS — Zilele vieții tale** și **Lanțuri ;**

— Premiul de critică literară „C. D. Gherea" **N. I. POPA** pentru studiile despre **Alecsandri, Bălcescu** și **Alecu Russo ;**

— Premiul de publicistică „Al. Sahia" : **TRAIAN COȘOVEI — Uriașul preludiu ;**

1956

● Premiile Academiei :

— Premiul de poezie „G. Coșbuc" — **AUREL RĂU — Focurile sacre ;**

— Premiul de dramaturgie „I. L. Caragiale" pe anii 1950—1955 — **AL. KIRIȚESCU — Teatru ;**

1957

● Premiul Academiei pentru critică și istorie literară „C. D. Gherea" : **AL. DIMA** — monografia **Alecu Russo ;**

1958

● Premiul de Stat pentru proză : **TITUS POPOVICI — Setea**

● Premiile Academiei :

— Premiul de poezie „G. Coșbuc" : **ION BRAD — Cu timpul meu ;**

— Premiul de proză „Ion Creangă" : **ALECU IVAN GHILIA — Cuscrii ;**

— Premiul de publicistică „Al. Sahia" : **POP SIMION — Paralela 45.**

1959

● Premiile Academiei :

— Premiul de proză „Ion Creangă" : **TEODOR MAZILU — Bariera ;**

— Premiul de critică literară „C. D. Gherea" : **D. MICU — Romanul românesc contemporan ;**

— Premiul de publicistică „Al. Sahia" : **NICOLAE ȚIC — Profiluri.**

1960

● Premiul Academiei pentru proză „Ion Creangă" : **NICOLAE VELEA — Primăvară tîrzie** (povestiri).

● Premiul revistei „Viața românească" : **NICOLAE VELEA — Primăvara tîrzie.**

1961

● **M. SADOVEANU** este distins cu Premiul internațional „Lenin" pentru întărirea păcii între popoare.

● Premiul de Stat pentru poezie : **MARCEL BRESLAȘU** pentru activitatea desfășurată între anii 1956—1961.

● Premiile Academiei :

— Premiul pentru poezie „G. Coșbuc" : **TIBERIU UTAN — Versuri ;**

— Premiul pentru proză „I. Creangă" : **RADU TUDORAN — Dunărea revărsată ;**

— Premiul de publicistică „Al. Sahia" : **VASILE NICOROVICI — Marele arc petrolifer** (reportaj).

● Premiile Uniunii Scriitorilor :

— Poezie : **ION HOREA — Coloană la amiază ;**

— Proză : **PETRU VINTILĂ — Șoseaua milionarilor** și **Dobrogea în marș** și **VASILE REBREANU — Casa** și **Dimineață de toamnă ;**

— Dramaturgie : **GH. VLAD — Îndrăzneala.**

— Istorie literară : **KAKASSY ENDRE — Viața și poezia lui Eminescu ;**

— Literatură pentru copii și tineret : **ALECU PO-**

POVICI — Băiatul din banca a doua (teatru).

• Premiile revistei „Luceafărul" :

— Poezie : **RADU CĂRNECI** și **ADRIAN PAUNESCU** ;
— Proză : **MANOLE AUNEANU** ;
— Dramaturgie : **ILIE PURCARU.**

1962

• Premiul Academiei pentru critică „G. D. Gherea" : **G. C. NICOLESCU — Viața lui Vasile Alecsandri.**

• Premiile Uniunii Scriitorilor :

— Traduceri : **EM. GIURGIUCA — Cît cuprind cu ochii** și **Poeme** de Méliusz József.

• Premiile revistei „Luceafărul" :

— Proză : **GEORGE BĂLAIȚĂ** ;
— Critică : **DINU SĂRARU** și **MARIN SORESCU.**

1963

• Premiile de Stat :

— **G. CĂLINESCU** — pentru activitatea literară și publicistică din ultimii ani ;
— Proză : **ION LĂNCRĂNJAN — Cordovanii.**

• Premiile Academiei :

— Premiul de poezie „M. Eminescu" : **ION BANUȚĂ — Scrisoare către anul 2000** ;
— Premiul de proză „I. Creangă" : **TRAIAN FILIP — Amar** ;
— Premiul de istorie literară „B. P. Hasdeu" : **SAVIN BRATU** — monografia **M. Sadoveanu.**

• Premiile Uniunii Scriitorilor :

— Poezie : **GEO DUMITRESCU — Aventuri lirice** ;
— Proză : **ION LĂNCRĂNJAN — Cordovanii** ;
— Ion Ianoși : **ROMANUL MONUMENTAL ȘI SECOLUL XX.**

1964

• Premiul de Stat pentru critică și istorie literară : **TUDOR VIANU,** pentru întreaga activitate literară și publicistică.

• Premiile Academiei :

— Premiul de poezie „M. Eminescu" : **MARIO RUFFINI — Poesie d'amore de M. Eminescu** ;
— Premiul „B. P. Hasdeu" pentru folcloristică : **ALEXANDRU AMZULESCU** ;
— **Balade populare românești** (3 vol.) și **ADRIAN FOCHI — Miorița. Tipologie, circulație, geneză, texte.**

• Premiile Uniunii Scriitorilor :

— Poezie : **NICHITA STĂNESCU — O viziune a sentimentelor** ;
— Proză : **FĂNUȘ NEAGU — Cantonul părăsit** și **D. R. POPESCU — Vara oltenilor** și **Fata de la miază-zi** ;
— Critică și istorie literară : **AL. OPREA** — monografia **Panait Istrati** și **PAUL GEORGESCU — Păreri literare** ;
— Reportaj : **PAUL ANGHEL — Arpegii pe Siret** ;
— Literatură pentru copii : **GELLU NAUM — A doua carte a lui Apolodor** ;
— Traduceri : **IOANICHIE OLTEANU — Poezii de Horvath Imre** și **TAȘCU GHEORGHIU — Ghepardul** de Lampedusa.

• Premiile revistei „Luceafărul" :

— Poezie : **ADRIAN PĂUNESCU** și **DUMITRU M. ION** ;
— Proză : **CONSTANTIN GEORGESCU, SANZIANA POP** și **HORIA PĂTRAȘCU** ;
— Critică : **MIHAI DRĂGAN** și **DAN ZAMFIRESCU.**

1965

• Premiul internațional „Gotfried von Herder" : **TUDOR ARGHEZI** — pentru întreaga sa creație.

• Premiile Academiei :

— Premiul pentru poezie „M. Eminescu" : **ADRIAN MANIU — Cîntece tăcute** (2 vol.) ;
— Premiul pentru proză „I. Creangă" : **NICOLAE BREBAN — Francisca** ;
— Premiul „B. P. Hasdeu" pentru istorie literară : **POMPILIU MARCEA** — monografie **Ioan Slavici** și **MIRCEA TOMUȘ — Gh. Șincai, viața și opera.**

• Premiile Uniunii Scriitorilor :

— Proză : **ȘTEFAN BĂNULESCU — Iarna bărbaților** și **CONST. CHIRIȚĂ — Cireșarii** ;
— Poezie : **IOAN ALEXANDRU : Viața deocamdată** și **MARIN SORESCU — Poeme** ;
— Dramaturgie : **RADU BOUREANU — Satul fără dragoste** (ed. a II-a) ;
— Publicistică : **ROMULUS RUSAN — Expres 65** și **MIHAI STOIAN — Reporter în anchetă** ;
— Critică literară : **EUGEN SIMION — Orientări în literatura contemporană.**

• Premiile revistei „Luceafărul" :

— Poezie : **GHEORGHE PITUȚ** ;
— Proză : **GHEORGHE SUCIU** ;
— Critică : **MARIAN POPA.**

1966

• Premiile Academiei :

— Premiul de poezie „M. Eminescu" : **M. CELARIANU — Inima omenească** ;
— Premiul „B. P. Hasdeu" pentru istorie literară : **ADRIAN MARINO — Viața lui Alex. Macedonski** și **OVIDIU PAPADIMA** — monografia **Cezar Bolliac.**

• Premiile Uniunii Scriitorilor :

— Poezie : **CEZAR BALTAG — Răsfrîngeri, ION GHEORGHE — Nopți cu lună în Oceanul Atlantic** ;
— Proză : **LAURENȚIU FULGA — Alexandra și Infernul** ;
— Publicistică și reportaj : **POP SIMION — Orga de bambus** ;
— Critică literară : **VLADIMIR STREINU — Versificația modernă** ;
— Traduceri : **ETA BOERIU — Divina Comedie** de Dante.

• Premiile revistei „Luceafărul" :

— Poezie : **ILEANA MĂLĂNCIOIU** și **GRIGORE ARBORE.**

1967

• Premiul internațional „Gottfried von Herder" : **ALEXANDRU PHILIPPIDE — Monolog în Babilon** și prof. dr. **MIHAI POP.**

• Premiile Academiei :

— Premiul de poezie „G. Coșbuc" : **RADU BOUREANU — Cheile somnului** ;
— Premiul de proză „I. Creangă" : **PAUL GEORGESCU — Vîrstele tinereții** ;
— Premiul „B. P. Hasdeu" pentru critică și istorie literară : **AL. SĂNDULESCU — Duiliu Zamfirescu, scrisori inedite.**

• Premiile Uniunii Scriitorilor :

— Poezie : **D. ȚEPENEAG — Mare incognitum** și **GRIGORE HAGIU — De dragoste de țară** și **Sfera gînditoare** ;
— Proză : **AL. IVASIUC — Vestibul** ;
— Critică și istorie literară : **L. RAICU** — studiul-eseu — **Liviu Rebreanu** ;
— Dramaturgie : **P. EVERAC — 5 piese de teatru;**
— Traduceri : **P. MANOLIU — Munțele vrăjit** de T. Mann.

1968

● Premiile Academiei :

— Premiul de poezie „M. Eminescu" : **ȘT. AUG. DOINAȘ — Ipostaze ;**

— Premiul de proză „I. Creangă" : **AL. MITRU — Din legendele Olimpului, În țara legendelor** și **Copiii muntelui de aur ;**

— Premiul pentru dramaturgie „I. L. Caragiale" : **MARIN SORESCU — Iona ;**

— Premiul „B. P. Hasdeu" pentru folcloristică : **I. C. CHIȚIMIA — Folcloriști și folcloristică românească.**

● Premiile Uniunii Scriitorilor :

— Poezie : **ȘT. AUG. DOINAȘ — Ipostaze, MELIUSZ JOZEF — Arena** și **ADRIAN PĂUNESCU — Fîntîna somnambulă ;**

— Proză : **FĂNUȘ NEAGU — Îngerul a strigat ;**

— Dramaturgie : **ION BĂIEȘU — Iertarea** și **MARIN SORESCU — Iona ;**

— Critică și istorie literară : **ADRIAN MARINO — Introducere în critica literară** și **EDGAR PAPU — Evoluția și formele genului liric ;**

— Publicistică : **A. E. BACONSKY — Remember ;**

— Traduceri : **GEO DUMITRESCU** — Antologia **Baudelaire.**

1969

● Premiile Academiei :

— Premiul „I. Creangă" pentru proză : **EUGEN BARBU — Princepele ;**

— Premiul „B. P. Hasdeu" pentru critică și istorie literară : **G. IVAȘCU — Istoria literaturii române,** vol. I.

● Premiile Uniunii Scriitorilor :

— Poezie : **A. E. BACONSKY — Cadavre în vid** și **NICHITA STĂNESCU — Necuvintele ;**

— Proză : **D. R. POPESCU — „F" ;**

— Dramaturgie : **PAUL ANGHEL — Viteazul** și **TEODOR MAZILU — Tandrețe și abjecție ;**

— Critică și istorie literară : **G. IVAȘCU — Istoria literaturii române,** vol. I ;

— Literatură pentru copii și tineret : **ION HOBANA — Vîrsta de aur a anticipației românești ; NINA CASSIAN — Povestea a doi pui de tigru, numiți Ninigra și Aligru ;**

— Premiul pentru debut : **SANZIANA POP — Serenadă la trompetă, MIRCEA MARTIN — Generație și creație, FLORICA MITROI — Rugăciune către Efemera ;**

— Traduceri : **GELLU NAUM — Poeme alese de René Char** și **TAȘCU GHEORGHIU — Răposatul Matei Pascal** de Pirandello ;

— Literatura naționalităților : **BALINT TIBOR, BODOR PAL** și **FRANZ STORCH.**

1970

● Premiul „Gottfried von Herder" : **ZOLTAN FRANYO** — pentru traduceri.

● Premiile Academiei :

— Premiul „M. Eminescu" pentru poezie : **ANA BLANDIANA — Cincizeci de poeme ;**

— Premiul „I. Creangă" pentru proză : **AL. IVASIUC — Păsările ;**

— Premiul „I. L. Caragiale" pentru dramaturgie : **D. R. POPESCU — Acești îngeri triști ;**

— Premiul „N. Bălcescu" : **VASILE NETEA** — monografia **C. A. Rosetti.**

● Premiile Uniunii Scriitorilor :

— Poezie : **ANA BLANDIANA — A treia taină ;**

— Proză : **AUG. BUZURA — Absenții** și **ROMULUS GUGA — Nebunul și floarea ;**

— Dramaturgie : **FĂNUȘ NEAGU — Echipa de zgomote ;**

— Critică și istorie literară : **S. DAMIAN — Intrarea în castel** și **N. MANOLESCU — Contradicția lui Maiorescu ;**

— Premiile pentru debut : **EMIL BRUMARU — Versuri ; RADU PETRESCU** — romanul **Matei Iliescu ; VALERIU CRISTEA — Interpretări critice ; AL. PALEOLOGU — Spiritul și litera ;**

— Premiul de literatură pentru copii și tineret : **O. PANCU-IAȘI** și **IORDAN CHIMET ;**

— Premiul pentru traduceri din sau în limba română : **VASILE NICOLESCU, JEAN GROSSU, WOLF AICHELBURG, BEKE GYÖRGY ;**

— Premiul pentru literatura naționalităților conlocuitoare : **SÜTÖ ANDRAS, VLADIMIR CIOCOV, KANYADI SANDOR** și **ALFRED KITNER.**

● Premiul revistei „Teatru" : **D. R. POPESCU — Acești îngeri triști.**

● Premiul „Napoliospite", acordat de revista italiană „Breve" : **ION SOFIA MANOLESCU.**

● Premiile Asociațiilor Scriitorilor :

— Brașov : **ION TH. ILEA — Poezii** și **DARIE MAGHERU — Carprichos** (versuri) ;

— Cluj-Napoca : **ION VLAD — Descoperirea operei, MIRCEA ZACIU — Glose** și **PÁSCANDI GÉZA — Sticle ;**

— Iași : **M. R. IACOBAN — Tango la Nisa** (teatru) și **CORNELIU STURZU — Duhul Pietrelor** și **Cantilene** (versuri) ;

— Tg. Mureș : **TAMÁSI GÁSPÁR — Lăcrămioare sălbatice** și **HAJDU ZOLTAN — Magie de culoarea cerului ;**

— Timișoara : **GEORGE SURU — Așteptarea coralilor** și **ANAVI ADAM — Etica și Cibernetica.**

Gh. CATANĂ

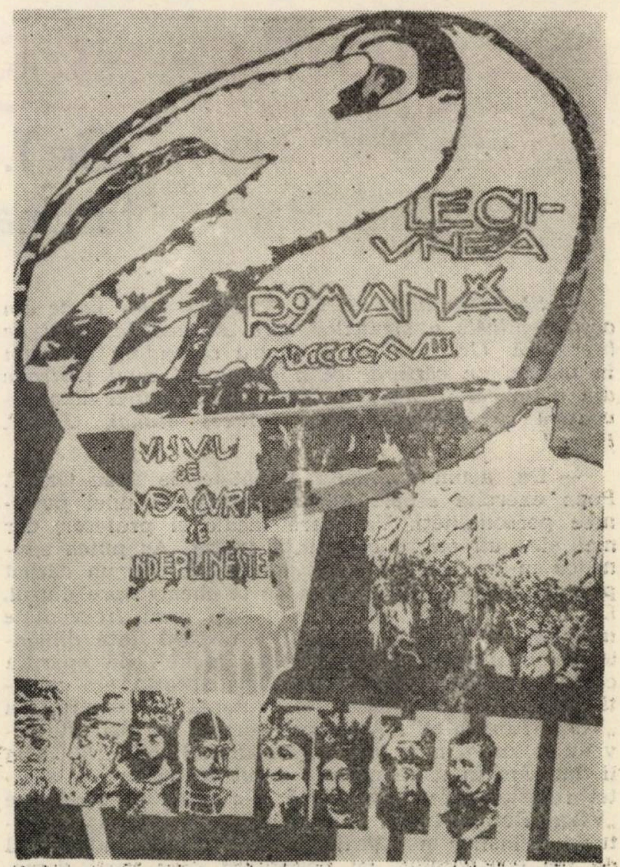

Grig Bejenaru : „Unitate, continuitate" (II)

La sărbătorirea Otiliei Cazimir — 1964. În stînga George Lesnea şi academicianul Cristofor Simionescu

GEORGE LESNEA:

„Gr. T. Popa exercita asupra noastră fascinaţia unei puternice personalităţi"

— Să ne amintim de Gr. T. Popa. Face parte din acea seminţie a medicilor care au fost fascinaţi de literatură. Gr. T. Popa o figură cufundată oarecum în uitare, un cărturar ce a dat relief unei perioade din viaţa cetăţii noastre. Cine a fost pentru dumneavoastră şi pentru ieşenii trăitori atunci, Gr. T. Popa ?

— Da, acum aproape jumătate de veac Gr. T. Popa exercita asupra noastră fascinaţia unei puternice personalităţi. Un mare medic şi profesor, dar mai ales un om, o conştiinţă trează. Aş putea spune că m-am bucurat de prietenia lui. Era un bărbat plin de farmec. Iradia ceva ce te chema spre dînsul. De asta, desigur, conferinţele sale erau frecventate mai ales de tineret. Cunoştinţa noastră data dinainte de înfiinţarea „Însemnărilor ieşene", de apariţia cărora se face „vinovat". Revista aceasta era menită să umple golul lăsat de mutarea la Bucureşti a „Vieţii Româneşti". Apăreau sporadic la Iaşi alte reviste şi ziare mici, fără importanţă. Lui Gr. T. Popa îi datorăm în mare măsură actul de naştere al acestei reviste, care, chiar dacă n-a atins în strălucire „Viaţa Românească", a avut rolul ei în viaţa spirituală a Iaşilor şi a ţării. Gr. T. Popa, un intelectual de tip renascentist, cu deschideri spre varii domenii, a resimţit acut lipsa unei reviste la Iaşi şi şi-a dat seama ce păgubitor e acest lucru pentru climatul spiritual al oraşului. Era prieten cu Sadoveanu, cu Mironescu, cu Topîrceanu. Împreună au hotărît editarea „Însemnărilor ieşene". Stăruinţa lui a fost deosebită. Am fost printre cei dintîi colaboratori. Nu era şedinţă a redacţiei la care să lipsesc. Acestea se ţineau deobicei miercurea, la Facultatea de medicină. De felul lui era originar din Şurăneştii lui Emil Racoviţă, fiul unui notar de ţară. Provenea dintr-o familie cu mulţi copii. Cu toţii au răzbit în viaţă. Gr. T. Popa s-a distins încă de student.

— Din cîte ştiu a dat din banii lui pentru a tipări „Însemnările ieşene". Avea, încît să-i prisoească, sau din puţinul lui a rupt pentru o idee.

— Asta era. Iaşului fără o revistă îi lipsea o mînă, credea Gr. T. Popa, şi ca dînsul toţi oamenii de bine din timpul acela. A dat şi el bani, dar mai ales a procurat de peste tot, de unde se putea, de la oameni cu dare de mînă şi mai ales cu inima pentru cultură. El era simpatizat şi avea audienţă. Pe unele pagini din „Însemnări ieşene" sînt trecuţi donatorii. Erau mulţi. Îmi îngădui să spun că printr-o împrejurare fericită am izbutit să fac rost de banii necesari pentru apariţia revistei pe un an, 12 nu-

mere. M-am dus la București, la un moldovean iubitor de literatură și i-am spus situația. Atunci m-a întrebat: «Domnule cît costă 12 numere?» și a dat banii. Am venit la Iași și i-am dus lui Gr. T. Popa.

— *Deci revista apărea o dată pe lună și avea un format de carte?*

— Exact. Și încă un amănunt. La ședințele de redacție erau invitate și femei, ceea ce era cu desăvîrșire interzis la „Viața Românească". Printre prezențele feminine amintesc de Otilia Cazimir, de Magda Isanos. Își spuneau punctul de vedere în chestiuni de fond, de orientare, de sumar. În afară de asta citeau versuri.

Anecdota nu mai prima ca la Junimea.

— *Care erau figurile ce ilustrau redacția, ce chipuri puteau fi zărite?*

— Cei pe care i-am pomenit: M. Sadoveanu, Topîrceanu, Otilia Cazimir, Magda Isanos, Dan Bădărău, pictori, actori, muzicieni, universitari. Bineînțeles Gr. T. Popa. Acesta era profesor la Medicina din Iași și totodată, preda și la Oxford, unde studiase cu bursa Rokefeller. O dată mi-a povestit de drumul lui în America, la terminarea studiilor. Așa se obișnuia. Cel ce beneficiase de bursă era obligat să se ducă să mulțumească. A călătorit cu vaporul. Rokefeller i-a mărturistit că e încîntat să aibă printre bursieri un român, care a adus cinste vestitei școli de la Oxford. Gr. T. Popa mi-a spus că a fost cea mai mare mulțumire pentru dînsul. Coarda sufletului său vibra la tot ce avea atingere cu ceva românesc.

— *V-ați referit la ședințele de miercurea ale „Însemnărilor ieșene". Erau niște întîlniri de cenaclu?*

— Nu era chiar un cenaclu. Cercul era însă deschis. Venea cine poftea și lua cuvîntul cine avea ceva de spus. Te ascultau niște oameni, M. Sadoveanu în primul rînd, Gr. T. Popa, I. I. Mironescu care din cînd în cînd scotea cîte o vorbă adîncă și cu duh moldovenesc. Am uitat să vă spun un lucru, care cred că ar interesa istoria literară. Am participat la acea ședință în care marele critic George Călinescu a vrut să preia conducerea revistei. Sadoveanu, Gr. T. Popa erau de acord ca George Călinescu să colaboreze, ar fi fost și o mare onoare, dar nu voiau ca el să ia conducerea totală a revistei. Ar fi dorit să-i încredințeze direcția critică, care de fapt era cea mai importantă. Marele critic n-a aprobat această soluție. S-a ivit o oarecare gîlceavă și, în replică, G. Călinescu a înființat „Jurnalul literar".

— *Rămînînd la acea dispută, ce a marcat istoria literaturii, folositoare pînă la urmă culturii noastre, pentru că a apărut o nouă revistă la Iași, a fost aceasta o confruntare de idei?*

— Aș înclina să zic că da, deși a existat o anume vehemență, mai ales din partea lui Călinescu, ceilalți, Sadoveanu, Mironescu, Dan Bădărău, erau alte firi, poate la fel de ardente, dar arderea lor era interioară. Călinescu era un vulcan în erupție.

— *Aminteați de Dan Bădărău. Se știu, cel puțin de publicul larg, mult mai puține lucruri despre dînsul.*

— Era un filozof și un gînditor al esențelor rare. Descindea din spița lui Alexandru Bădărău, proprietarul unei vestite vii la Copou, fost ministru al agriculturii. Despre acesta circula vorba că punea mască culegătorilor de struguri. Lucruri inventate. La via aceasta de la Copou o dată pe an avea loc un fel de serbare cîmpenească, cum se zice azi. Un banchet cu mulți invitați. Dan Bădărău a continuat această tradiție. Acasă la dînsul, la Copou, se adunau mai toți cei din cercul „Însemnărilor ieșene". Ne duceam la Stejari. De la Stejari, în zilele frumoase de vară, prin august se întîmpla asta întotdeauna, se zărea Ceahlăul, sau cel puțin așa aveam noi iluzia. Făceam cu toții o plimbare, Sadoveanu, cu mersul lui greoi, în frunte, cu Ceahlăul în fața noastră

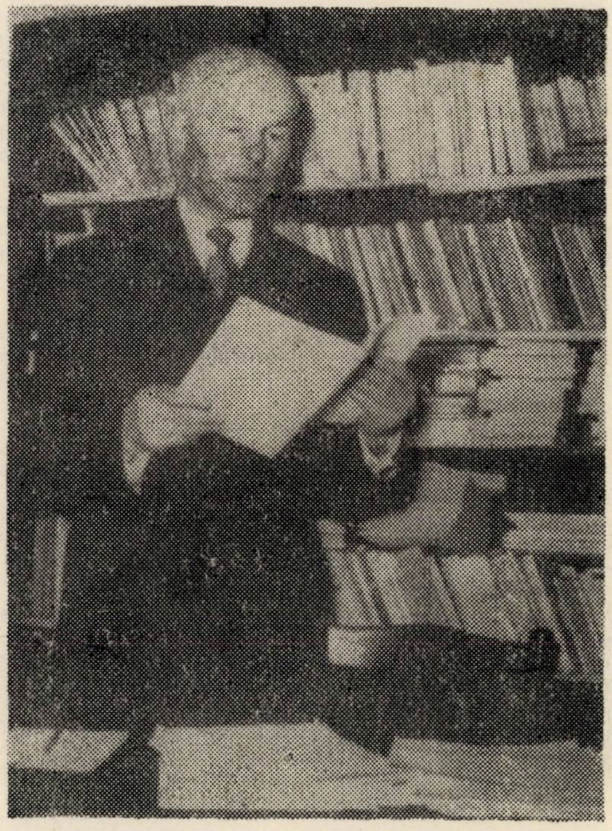

George Lesnea în biblioteca Filialei din Iași a Uniunii Scriitorilor — sediul din Palatul Culturii

ne duceam să privim Ceahlăul. Sînt lucruri ce nu se pot uita, cum nu-l putem uita pe acest cărturar rafinat, pe acest om discret și atît de pătrunzător prin prezența sa, care era Dan Bădărău.

— *Ce rol avea Gr. T. Popa, în elaborarea revistei?*

— El continua, era o preocupare de căpetenie, spiritul vechilor reviste ieșene. Sigur nu intra în lucruri de amănunt. Avea un secretar de redacție în sarcina căruia cădea aceasta. Ultimul a fost Traian Gheorghiu, înainte de doctorul Cirescu, mort într-un accident. Revista nu organiza ședători. Nu-mi amintesc de așa ceva. Toți cei din cercul revistei erau foarte activi, dialogau cu publicul, țineau conferințe, participau la toate manifestările naționale.

— *Revista se bucura de audiență?*

— Foarte mare și nu numai la Iași.

— *În fruntea revistei se afla un om de știință. „Însemnările ieșene acordau spațiu și disciplinelor pozitive?*

— Asta, nici vorbă, atît prin articole, cît mai ales prin note. Gr. T. Popa avea și preocupări literare. Semna cu pseudonimele Paul Gore și Racova, C. Racova mi se pare. Paul Gore era numele unui latifundiar, la care Gr. T. Popa, ofițer fiind, a fost încartiruit în timpul primului război mondial. Paul Gore, îmi istorisea Gr. T. Popa, primea mereu colete din străinătate, pe care le depozita într-un loc uscat și sigur, la subsol. În sfîrșit, între alte amănunte ce nu mai contează pentru povestea noastră, acest Paul Gore moare. E îngropat și prima grijă a moștenitorilor e să vadă ce se află în acele misterioase colete. Cînd colo miliarde de peniță claps. (Ha, ha, ha!) Pînă la urmă au fost împărțite școlilor din Moldova. Au ajuns și au mai și rămas. Ciudățenii ale vieții.

— Să ne întoarcem la începuturile formării lui Gr. T. Popa. Din cîte știu a rămas orfan și drumul lui spre carte a fost un drum greu, așa cum au fost drumurile tuturor copiilor necăjiți din acea vreme. Aici, la Iași, unde a venit la învățătură, s-a adăpostit la un unchi de-al său, la cazarma din Copou, apoi a lucrat la o fabrică de lumînări pentru a-și cîștiga existența și a putea urma școala.

— Era un lucru cunoscut și care nu putea să nu impresioneze. Dovedește tăria de a răzbate cu toate greutățile, atît de caracteristică pentru mulți dintre marii noștri intelectuali proveniți din țărănime.

— O întîmplare revelatoare pentru precocitatea lui intelectuală este aceea privitoare la traducerea în românește a lui Haeckel. Nu știu dacă v-a spus aceasta ?

— Nu, nu.

— Era încă elev la Liceul Național și s-a hotărît să traducă opera lui Haeckel, marele biolog german. A trimis o scrisoare prin care cerea încuviințarea acestuia. Savantul i-a răspuns ca unui ins venerabil, dîndu-și consimțămîntul ca opera lui să fie tradusă în România.

— Nu-i plăcea să vorbească despre dînsul. Ținea să-l definească ceea ce făcea. Cînd ai povestit asta mi-a sunat însă cunoscut. Parcă am citit undeva, sau mi-a spus cineva. El în nici un caz, și nu puține erau ceasurile cînd am stat de vorbă, pentru că ne împrietenisem de la un timp. Locuia lîngă Ionel Teodoreanu.

— În Fundacul Buzdugan.

— Da. Mai stăteau aici Ioan Borcea, Gr. T. Popa, Ionel Teodoreanu și mai în fund Garabet Ibrăileanu. Un celebru fundac, o stradă foarte frumoasă, liniștită încărcată de arbori, înnecată în verdeață. Creșteau fructele ca la țară.

— Gr. T. Popa era un om cu o viziune progresistă, care nu putea rămîne indiferent la nimic din ceea ce se întîmpla în jurul lui.

— Da, reacționa de fiecare dată în paginile ziarelor din Iași privitor la evenimentele ce aveau loc. Incontestabil era un om sensibil și care dorea binele țării lui. Nu admitea ca omul să fie batjocorit. Cerea ca omul să aibă demnitate și să i se recunoască valoarea. În privința aceasta nu avea nici o reticență. A fost întotdeauna cu omenie, ca un român adevărat.

— Apropo de prezența lui în viața cetății, obișnuia să țină conferințe, mai ales la Ateneul Tătărași. Profesorul Liviu Leonte îmi povestea că a fost părtaș la o asemenea conferință. Ce fel de orator era ?

— Excelent. Vorbea liber. După un obicei vechi, fără hîrtie. Sigur, se pregătea înainte. Avea o memorie care-l ajuta. Se înțelegea că era bun cunoscător. Orizontul lui de cunoștințe era vast. Am fost mai la toate conferințele pe care le-a ținut la Universitate și la Ateneu. Venea multă lume. Avea ceva seducător. Publicul îl stimula. Cel mai cald auditoriu era cel de la Ateneul Tătărași, acest distins cartier al Iașului. Gr. T. Popa își dădea de fiecare dată drumul, arăta măsura posibilităților sale. Vorbea nu mult, atît cît trebuie, academic, însă superb. Dădea lecții de umanitate celor din jur și de comportare socială.

— De asemenea am aflat, dintr-o mărturisire ce mi-a făcut-o pictorul Ștefan Hotnog, că Gr. T. Popa a ținut prelegeri și la Belle Arte, prelegeri despre corpul omenesc. Aceasta vădește o largă deschidere.

— El era un spirit enciclopedic, foarte apropiat din acest punct de vedere de Dan Bădărău.

— Ne-am referit mult la drumurile lui Gr. T. Popa dincolo de frontierele medicinei. Să ne oprim și la acest tărîm. Era specialist în histologie.

— Era considerat de cei de specialitate, de publicul larg, ca un savant de renume mondial. Aș ține să amintesc că nu se mîndrea cu aceasta. Totul la el respira modestie, bună cuviință. Ce mai, un om adevărat.

— Să încheiem aceste confesiuni, aceste amintiri din veac, cu imaginea ultimei vederi.

— Gr. T. Popa avea un cenaclu la București unde se mutase între timp. Se întîmpla asta după război. Încă nu eram demobilizat, dar țin minte că am participat și eu la o ședință. Mi-aduc aminte că pe o frumoasă și mică farfurie de porțelan ne-a așezat trei superbe prune brumate. Lipsea cafeaua la vremea aceea. Era același dintotdeauna. Din păcate au apărut în viața lui niște complicații, pe care nu le pot eu judeca și nu l-am mai văzut. Duc cu mine amintirea unui om deosebit, un bărbat de o mare sobrietate, ca un patrician roman.

— Aceasta e amintirea ce o păstrați despre dînsul ?

— Da, asta în puține cuvinte.

Grigore ILISEI

George LESNEA la Teatrul Național din Iași

George LESNEA, rostindu-și versurile (1968)

ȚARA LA EA ACASĂ

EFIGII CONTEMPORANE - IAȘI

În această iuțeală care e a secolului nostru și care, prin vitezele lui cosmice, ne face să ne gîndim ca la o lunecare de lebădă, la trecerea locomotivelor de la începutul veacului, a acelor mașini socotite la vremea lor niște balauri cu șapte capete ce uimeau și înspăimîntau lumea cu năucitoarea lor rapiditate, însemnată la loc de cinste pe plăcuțe metalice agățate la tenderul lor, în acest vîrtej de schimbări de sub ochii noștri și cărora ades le pierdem șirul, aproape fără voia noastră, putem scăpa uneori dimensiunile transformărilor care au loc neîntrerupt, atingînd adeseori esențele lucrurilor și fenomenelor. Gîndul și fapta se îndreaptă în mod firesc mereu spre viitor, spre tărîmul pe care îl avem de atins. Dar, din cînd în cînd, e extrem de folositor să ne uităm în urmă, să găsim timp de meditație, să analizăm drumul, acumulările, ceea ce-am lăsat după noi, dacă am făcut-o sau nu, ca o măsură de cea mai mare precizie a temeiniciei muncii noastre. A dori mai mult, a fi nemulțumit de ceea ce-ai realizat la un moment dat e, de asemenea, un fapt normal, propulsator de progres, de înnoire. Iată, noi locuitorii acestui oraș în număr de aproape 400.000 nu sîntem încă pe deplin mulțumiți de imaginea de azi a Iașului. Nu ne mai place acum înfățișarea Pieții Unirii, înfățișare care cîndva ne entuziasmase pe unii dintre noi, nu ne vine a crede că noi am ridicat blocuri ca acela cu două nivele din Piața Podu Roș, care a devenit stînjenitor pentru acest spațiu căruia sistematizarea circulației și construcțiile noi, precum acea ca o scobitură în stîncă i-au conferit un aer de inconfundabilă modernitate și originalitate. E acesta un lucru cît se poate de firesc, e reflexul unei emancipări la nivelul societății și individului, care generează aspirații mai rafinate pe măsura rafinării gustului și lărgirea orizontului de cunoaștere. De fapt și asta pune în lumină ascendența drumului nostru în acești ani de istorie nouă, istorie nouă deschisă în acel august de foc al anului 1944. Dar cum e firească dorința de mai bine, de mai mult, tot la fel trebuie să fie și întoarcerea la izvoare, la locurile de unde am plecat, pentru a avea cît mai exact imaginea vie pe care am mers, a realizărilor noastre. Privind orașul de azi, Iașul contemporan cu noi, mai totdeauna îmi amintesc de o discuție plină de învățăminte pe care am avut-o în toamna lui 1972 cu Achim Stoia, o discuție mai lungă în care, la cei 60 de ani pe care tocmai îi împlinise, compozitorul, își făcea cunoscute multe din frămîntările, din profesiunile de credință ale unei vieți întregi. Evocînd anii de după război, anii primei sale întîlniri cu Iașul, unde venea ca profesor, tocmai cîștigase concursul pentru ocuparea unei catedre la Conservator, Achim Stoia îmi transmitea cu o forță de sugestie deosebită, atmosfera orașului lovit greu de război. Interlocutorul meu nu ridica glasul, dar o emoție cu totul specială vibra în toată ființa lui. Îl ascultam și parcă vedeam cu ochii mei orașul cu ruine fumegînde, ca un loc de unde se încerca să se izgonească viața, dar aceasta nu se dăduse bătută. Trebuia să învingem, lăsau să se înțeleagă vorbele lui Achim Stoia, acest loc sacru al nostru, al românilor, trebuia să renască. Și, într-adevăr, în acești ani, nu chiar atît de mulți numericește, dar prin densitatea întîmplărilor, a realizărilor — comparabili cu alte secole de-a rîndul, Iașul s-a întemeiat prin unitatea, prin vrerea de mai bine, prin forța acestui timp de înnoire din istoria patriei noastre.

Chiar negîndindu-ne la contextul istoric, Iașul, ca o entitate urbanistică, privită în ansamblu ei, dincolo de accentele de mare inspirație sau cele mai puțin plăcute ieșenilor, e o realitate impresionantă, ce nu poate să lase indiferent nici pe cel care intră întîia oară în cetatea moldavă, nici pe cel care o face pentru a nu știu cîta oară, dar nici pe cel trăitor aici de ani mai mulți, sau mai puțini. E în alcătuirea de azi a așezării mai multă armonie, o consonanță ce dă măreție, o consonanță cu dulcea imagine a colinelor trecute prin albastru ca de Voroneț. Sînt marile deschideri ca niște estuare de fluvii, sînt piețele ca niște golfuri ale liniștii și echilibrului, sînt spațiile ce pun în valoare nestemate ale arhitecturii noastre : Teatrul Național, Palatul Culturii, Casa Dosoftei. S-au ridicat, vorbind metaforic, zăgazuri, și apele curg în voie, sîngele umblă năvalnic în arterele orașului. Sigur, acest spațiu atît de îndrăzneț configurat cere cutezanță și o mare răspundere totodată. Într-o fertilă și binevenită discuție pentru noi scriitorii, o discuție pe care am avut-o cu tovarășul Leonard Constantin, primul secretar al Comitetului județean de partid, am aflat că de pe o asemenea platformă de acțiune se realizează obiectivele acestui cincinal, în care, la Iași, sînt prevăzute a se realiza aproximativ 40.000 de apartamente și numeroase construcții de interes social-cultural, ce vor da mai multă personalitate Iașului. Noul centru civic, cuprinzînd construcții ca Teatrul pentru copii și tineret, Palatul Justiției, noile hoteluri, construcții unicat unde e vorba și de blocuri, integrîndu-se osmotic în atmosfera mai vechilor edificii va individualiza prin originalitatea siluetelor și ansamblului în totalitatea sa, imaginea Iașului contemporan un oraș ce se vrea frumos ca însuși acest timp al patriei.

Întoarcerea în timp, cunoașterea etapelor parcurse, constituie substanța aspirațiilor noastre, punctul înalt de pe care privind în urmă și înainte putem visa și înfăptui apoi mai mult. E o dinamică ilustrată consecvent de devenirea Iașului zilelor noastre, un oraș care se cere a fi cunoscut atît pentru gloria trecutului său de strălucită lucrare a spiritului, cît și pentru trepidanta înnoire socialistă, pe care o trăiește zi de zi așezarea de pe dealurile și armonicul pămînt al Moldovei.

G. I.

BUCOVINENI ÎN ZĂRILE ȚĂRII

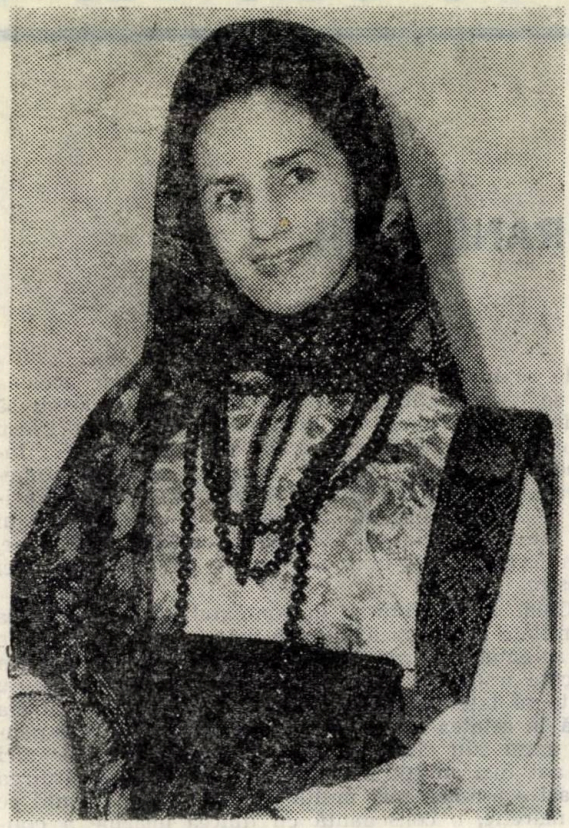

(Foto : Dumitru Vintilă)

SOFIA VICOVEANCA SAU CÎNTECUL ÎNSUȘI

Sofia Vicoveanca — una dintre cele mai mari cîntărețe de muzică populară pe care le-a avut România vreodată — și-a sărbătorit 20 de ani de activitate artistică. Evenimentul a avut loc la Suceava, în Bucovina, pe meleagurile de luminoasă obîrșie ale celebrei soliste. Jubileul a coincis cu apariția celui de al optulea disc al artistei.

După expresia unui cunoscut folclorist, primul element care definește specificitatea Sofiei este acela că ea nu-și găsește seamăn în lumea marilor interpreți, față de contemporani distanțîndu-se într-o aură pozitivă, care exclude total poza și vedetismul, impunînd demnitate și profunzime.

Sofia Vicoveanca vine din partea Rădăuților, de la Vicov, unde, în apropiere, la Putna, sub o candelă celestă ard oasele de Domn ale voievodului Ștefan cel Mare. În 20 de ani de cîntec, Sofia a transpus, prin glas, mersul Lunii pe cer, neclătinarea izvoarelor, dragostea față de pămîntul natal, bucuria de a trăi, mîhnirea în fața morții. Prin cîntecele ei, munții, codrii, apele, văile capătă rezonanță și însuflețire.

Posesoare a două medalii de aur obținute la Festivalul „Cîntarea României", Sofia Vicoveanca este, totodată, un nume cunoscut și îndrăgit în multe țări ale lumii. Cîntăreața suceveană a cîntat în 26 de țări, printre care Italia, R.F.G., Danemarca, Suedia, Finlanda, U.R.S.S., Anglia, Olanda, Belgia, Luxemburg, Franța, Grecia. Solista a întreprins, de asemenea, două turnee în S.U.A., una dintre vizite fiind prilejuită de Bicentenarul S.U.A., cu care prilej a cîntat și la sediul O.N.U. Alte cîteva concerte de muzică populară le-a susținut în Zair, Libia, Nigeria, Ghana ș.a.

Sofiei Vicoveanca nu-i este străină nici activitatea cinematografică. Pînă acum ea a fost distribuită în filmele românești „Ciprian Porumbescu", „Dimitrie Cantemir, „Orașul văzut de sus", „Urgia". În clipa cînd scriem aceste rînduri, Sofia este solicitată pentru pelicula „Vînătoare de lupi", transpunere cinematografică după romanul „Niște țărani" de Dinu Săraru.

Deși contemporană nouă, Sofia Vicoveanca este un nume ce a intrat în legendă. Dăruită cîntecului ca steaua — cerului, — ca sămînța pămîntului, Sofia este pentru noi, cei ce o iubim — ca albastrul pentru Voroneț, ca azurul ochilor dragi.

Constantin ȘTEFURIUC

LUCRARE NEPIERITOARE

Din moși-strămoși bucovinean, de pe meleagurile rădăuțene (din străvechea Bilca), Ioan Galan a urmat, ca mulți alții, calea istovitoare a refugiului pricinuit de război, și viața a vrut să-l înrădăcineze departe de casă, în chiar Capitala țării ; ceea ce mă face să scriu despre el e felul în care i-a rămas numele — Nea Galan — în amintirea multora, ca o emblemă a hărniciei ; performanța zilelor și nopților vieții sale, după 47 de ani de muncă neîntreruptă, constă într-o mărturie unică în felul ei, multiplicată în milioane de exemplare ; ca o măsură a puterii nelimitate a omului, munca sa se găsește, astăzi, răspîndită în marile biblioteci naționale, în atîtea neștiute rafturi cu cărți de prin casele oamenilor, dar, mai ales, în cugetul și simțirea și devenirea școlarilor, studenților, cititorilor de diferite categorii, prin mîinile cărora au trecut, decenii de-a rîndul, cărțile iscălite de el... Semnate însă nu cu numele, fiindcă Nea Galan nu este nici om de știință, nici scriitor, nici măcar „autor", ci cu amprenta caldă a degetelor sale de muncitor tipograf (linotipist), o viață întreagă dăruit meseriei acesteia, pe-atît de luminoasă ca hîrtia imaculată, pe cît de grea poate fi, în ceasurile istovitoare de muncă de noapte, picătura de plumb topit.

Pînă să-i onorez invitația de a-l vizita, la numărul 4 pe strada Stupilor, am pus într-o cumpănă lucidă destinul scriitorului „neconsacrat" cu rostul în viață, onorabil încheiat în ziua pensionării, al acestui veteran din „cetatea" Combinatului poligrafic Casa Scînteii... Scriitorul poate să reușească ori să rateze, să „intre" în manuale ori să eșueze în mediocritate sau uitare, munca lui *pare* cumva îndoielnică și imaterială, inconsistentă ca însăși închipuirea ; dar cerneala neagră și plumbul, litera tipărită, sînt însemnele unei munci pe deplin materiale, concrete, stabile, precise, și lucrarea tipografilor rămîne nepieritoare în veac, ca o linie de hotar în universul culturii, între ireal și real, între aspirație și împlinire. Conștiința că scrisul meu este „materia primă" pentru munca altora — asta cîștig și descopăr, încărcat de răspundere, îndoială și, poate, puțină teamă, de cîte ori mă întîlnesc cu ei în spațiile vrăjite parcă ale tipografiei.

Pentru că sînt mai mulți. Așa de împătimiți de profesie și atît de pătrunși de ea, de sensul cuprins în munca și arta tipografiei (co-autori la zămislirea culturii naționale !), încît dorul după meleagurile de-acasă atinge rareori (dar din plin !) sufletul lor de bucovineni, ieșind la iveală doar în tremurul imperceptibil al vocii, cînd pronunță numele satului, al comunei, al Bucovinei...

Paginator la secția „paginație săptămînale", Leon Morariu (din Iacobeni) îmi povestea cum a decurs întîlnirea, pe teren neutru, la București, dintre mama sa și viitoarea mamă-soacră ; din întîlnirea asta, la „înalt nivel", a rezultat o familie fericită, copiii lui Leon Morariu fiind însă de unde, *de loc*, mă-ntreb, olteni după mamă sau bucovineni după tată ? ! Tot aici muncesc stroiești eanul Axinte Rusu și undeștea nul Titu Loghin, veniți demult, pe vremea cînd Suceava de odinioară nu le putea oferi locul de muncă rîvnit. Dar „cetatea" cărților care este Casa Scînteii numără și alți tipografi moldoveni și bucovineni, de la stereotipie și rotativă pînă în birourile secretariatelor de redacție...

Întîmplător, impunătorul edificiu se află în nordul Capitalei, în zona secularelor parcuri, unde meteorologii anunță, totdeauna, o temperatură cu cîteva grade mai joasă față de restul orașului ; ca și cum acul vreunei neștiute busole sufletești le-ar fi îndreptat ființa (făurită în nordul îndepărtat), spre răcoarea pădurilor de acasă...

8 mai 1982

Alex. RUDEANU

DESPRE OIERIT

sau despre cîteva asemănări și deosebiri între oaia de rînd și celebra MIORIȚA

Puține sînt cărările care deschid cale către tainele vegetale ale străvechiului Codru al Slătioarei. Brazi, paltini sau fagi, venind la întîlnirea cu noi din vremi măsurate în secole, închid în tulpinele lor istorii pe care nu ni le-ar mai putea mărturisi decît cîntecul izvorît dintr-un fluier meșteșugit din creangă de fag. Să zică cu drag...

Și ce-ar putea zice cîntecul ? Că a trecut Nechifor Lipan pe la stîna lui Lazăr Buzilă, la Stînișoara, venind dinspre Dorna pe culmea Băiesescului și pe la Muncelu ? Că a făcut popas acolo într-o noapte și a chefuit, ca om vesel ce era, cu ciobanii lui badea Lazăr și că după ce s-a dus, dus a fost ? „Și-am rămas eu, zîmbește cu sfială badea Lazăr, pentru tot satul drept Nechifor Lipan, zic unii că nu de la povestea cu masul lui la stîna mea, ci de la treaba c-aș cam semăna cu unul din film...". „Cu Nechifor ? !...". „D-apoi parcă eu știu ? Cu unul din film...". „Și a trecut Lipan pe acolo ?". „Și el, și Vitoria... Stîna mea e-n calea lor...". Și stîna lui Lazăr Buzilă aștepta în fiecare an, pe rînd, întîlnirea cu ciorul moldovean și cu nevastă-sa. Și stă cîteodată în el o îndoială dacă nu la stîna tătăne-său, măcar la cea a mosului să chiar fi trecut Lipan cu oile sale și de unde să fi știut ei ce om le călcase pragul ? Dar își alungă îndoiala și-și vede de oi...

De cele peste 14 mii de oi din comuna Stulpicani își văd însă și Ion Dumbravă, zis Alupului, și Gheorghe Flocea, zis Macalai, și Traian Moroșan, zis Bidirel, și Vladimir Mihalciuc, zis Volotcu, și Simion Șcheuleac, zis Bolfă, toți oieri avînd între o sută și două sute de oi, și alți multi Ion, Gheorghe, Simion și Traian, zișî cum le-o fi zicînd satul. Încît, zice și primarul, Gavril Florescu, că „la noi în comună se numără cei ce n-au, nu cei ce au oi". Și, ca să zică și altfel, adaugă că media pe cap de familie e de 8,8 oi sau că numărul de oi e mai mare decît cel al păsărilor din comună. Și-ți vine să crezi, auzînd-o și pe aceasta, că vorba care circulă despre stulpicăneni, precum că trăiesc mai mult de pe urma oilor, e de-a dreptul adevărată, că și cele de-ale gurii, și cele de-ale îmbrăcatului, și cele ce fac casa casă de femeie gospodină, și cele care se adună pe lîngă casa omului de-o fac gospodărie, și cele ce-l înveselesc, și cele ce-l întristează, ca, de-o pildă, seceta aceasta ce va împuțina iarba pășunilor și recoltele de cartofi, și cele ce-i înseamnă nasterea sau trecerea dincolo", că toate, deci, purced de la „cea Miorită". Dar, traducîndu-i uimirea aceasta lui Vasile Scheuleac (zis Țoancă. „De ce Țoancă, bade Vasile ?". „Cînd zici „țoa, țoa" înseamnă că asmuți cîinele. Asta mi-a rămas de la tata, tot oier, după ce-a trecut prin gura satului..."), om la șaptezeci de ani, bătrînul îmi cere, cu o suspectă nevinovăție, răspuns la o întrebare : „Cînd în Vadul Negrilesei erau numai 6—7 sute de oi, din ce mai trăiam, sau cînd în comună erau numai 6—7 mii de oi și noi tot atîtea suflete ca și-acum ? Și asta nu se întîmpla decît acum cinci-șase ani !...". „Și chiar vrei răspuns de la mine ?". „Nu, zice și zîmbește, da-i clar, nu ?". „Nu-i clar", zic. „Ba-i clar, ridică vocea badea Vasile, ca la nepoții lui cînd încurcă numărătoarea oilor. Noi nu trăim numai cu povești, din asta nu

se trăiește. Cîțiva ne-am ținut casele numai pe socoteala oilor, dar nu toți. Unii la pădure, alții cu naveta, prin fabrici, dar nu toți, că și oaia vrea condiții. Știi cum îi zice Lazăr oii ?...". „Nu". „Fabrică de lapte. Păi, ai văzut fabrică fără materie primă ?...". „Tot nu-i clar". „Atunci află că pentru noi oaia-i oaie și nu Mioriță. Ai văzut ? Cum ne-a ajutat statul cu pășuni și cu preț bun, cum am îndoit oile ! De-o ține așa, le întreim, n-a văzut neam de neamul nostru atîtea oi pe-aici ! Acu ai înțeles ?". „Treaba cu Miorița tot n-am înțeles-o. Zi drept, pui nume la oi ?". L-am încurcat ! „Da", mărturisește.

Și chiar dacă n-ar fi mărturisit-o, badea Vasile trebuia să recunoască cel puțin față de sine că nu doar folosul de pe urma oii e important pentru el. Lazăr Buzilă nici măcar nu acceptă ideea c-ar putea face altceva decît să ciobănească și nu-ți prea vine să crezi că el, bărbat care acceptă să trăiască la Stînișoara în fiecare an, între 20 mai și 15 septembrie („îmi zicea mama, cînd a înțeles că cioban mă fac, că-n meseria asta n-ai nici zi cu soare, nici zi de sărbătoare. Dar ea a zis, ea a auzit..."), n-are putere să înjunghie un miel și că-l doare inima cînd, „la rupt", adică atunci cînd se urcă oile la munte, aude cum plînge satul de zbiarătul mieilor. Și ce vrea el să spună e că-i place să crească oi și zice că nimic pentru țară și pentru om nu-i mai de folos decît bunăvoința, plăcerea omului de-a face. „C-ați văzut : cum am fost luați în seamă, cum am arătat că știm crește oi și aduce foloase". Iată, deci, și prilejul de a spune că, în 1982, oierii din comuna Stulpicani au vîndut statului 815 miei, 19 tone de caș (peste trei kilograme de brînză de fiecare oaie, ceea ce înseamnă cea mai bună medie din județul Suceava) și 15,1 tone de lînă. Și ceea ce, cu alte cuvinte, ar mai vrea să spună el este că o tradiție, fie ea oricît de frumoasă și de folositoare, nu-i niciodată mai puternică decît o lasă vremurile să fie...

Oierii Stulpicanilor, Negrilesei, Vadului Negrilesei, Slătioarei și Gemeni n-au nostalgii. Trîmbița nu mai cheamă oile la muls, pentru că ciobanii au ceasuri. Doar badea Vasile Șcheuleac mai are știința și plăcerea de-a ghici orele nopții senine după mersul pe cer al „Găinușei"... Stînile au confort, pentru că e vremea să-l aibă. Stînile sînt fixe, nu mai migrează adică, pentru că pe pășuni au fost construite adăposturi. Și elemente ale modernului, inclusiv radiocasetofoanele, sînt mult mai multe în ciobănitul de astăzi. Dar „la rupt" a rămas și acum ca „la rupt", focul se aprinde ca și de cînd e lumea, cu două surcele de brad uscate ce se freacă una de alta pînă izbucnește jarul, și rămîne foc viu, nestins adică, pînă „la răscol", toamna („Cui i s-a stins focul poate să-și ia catrafusele și să se lase de stînă...". „De ce ?". „I s-a dus norocul..."), tot așa cum balmușul a rămas balmuș („Pui într-un ceaun, la foc, jîntuit, adică smîntînă de la laptele de oaie crud, sare și o leac' de farină, ca pentru mamaligă. Cînd fierbe, pui și restul de farină și mesteci pînă alegi o mamaligă mai moale. Dacă vrei, cînd începe mestecatul, pui și caș tăiat mărunțel, ca să fie balmușul mai gustos"), precum bucuria alegerii cașului a rămas marea bucurie de fiecare zi a baciului. „Iar femeia lui, mătușă Ană ?". „Apoi ea-i și femeie, și bărbat acasă, zice Ana Șcheuleac a lui Simion, și cine știe ce înseamnă făcutul fînului vara și află că asta-i treaba femeii oierului, apoi cam știe ce-i face femeia o vară întreagă singură. Dar mai sînt copiii, dar mai este gospodăria, d-apoi lîna, spălată, dărăcită, toarsă, țesută, și, ce-i mai greu, adică aici stă mai ales faima ei, ziua „răscolului oilor", cînd primește la masă mare pe toți cei ce-au avut oi în turma brăbatului numai cu de-ale stînii, adică nu numai cu de-ale stînii, că fac și sarmale și mai este și holercă, dar tot cașul, și urda, și balmușul, și zama și friptura de oaie au căutare...". „Și plăcinte ?". „Vezi cum le uitam ? Și...".

Oierii de pe văile Suhăi, Negrilesei și Slătioarei nu fac altceva decît ceea ce fac oierii de oriunde. Își văd adică de treburile lor ca de-o meserie bună, adăugîndu-i poate ceva mai mult suflet. Atît cît să ridice numărul oilor, în cinci ani, de la șapte, la paisprezece mii de capete.

Dumitru TEODORESCU

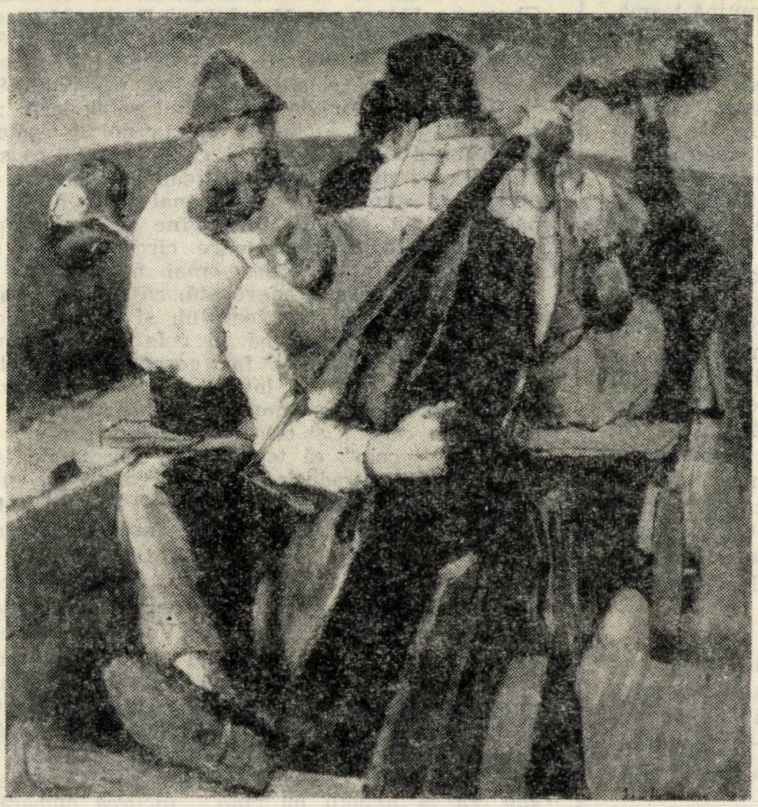

Dan HATMANU : „Echipă artistică la sate"

Eugen Bouță : „La Copou"

MERIDIANE

EFECTUL DE CHIHLIMBAR

Firesc și în sensul unei ordini geografico-administrative, o călătorie în R.S.S. Lituania trebuie să înceapă de la Vilnius, capitala țării. Și poate că nivelul tranzitiv al memoriei păstrează acest itinerar. Acum însă se adevărește că, pentru mine cel puțin, timpul a lucrat în favoarea substratului afectiv. Și asta după ce am cunoscut gări și aeroporturi, arhitectura modernă și medievală a orașelor, suburbii industriale, nenumărate monumente, performanțele constructorilor, oamenii și blînda strategie a naturii — adică talazul îngemănat al pădurilor de pini către mare și al valurilor albe (în limba lituaniană *baltos* înseamnă *alb)* către țărmul împădurit. Pentru că, deasupra tuturor, stăruie lumina gălbuie a legendelor, învăluind „țara de chihlimbar" sau, ca să folosesc expresia poetei Salomeya Neris, „o picătură din Baltica". Metafora își găsește un corespondent real într-un punct situat pe litoralul lituanian, desfășurat de-a lungul a 99 km, la Palanga. Stațiunea, cunoscută încă din secolul XVIII, este frecventată astăzi pentru amenajările moderne și clima ei plăcută, dar eu continui să cred că și pentru filonul legendar care descinde din vestitul Muzeu al chihlimbarului organizat aici. Între atîtea comori, între vieţuitoarele și plantele zidite de milenii în rășina străvezie, povestea zeiței mării, frumoasa Jurate, te urmărește obsedant: se spune că într-o zi s-a îndrăgostit de tînărul pescar Kastitys, pe care l-a adus în adîncul mării, în palatul ei de ambră; furios, zeul Perkunas (un fel de Jupiter lituanian) a distrus cu un fulger palatul, l-a ucis pe pescar și a înlănțuit-o pe Jurate între ruine; de atunci marea aduce pe țărm bucăți din zidurile palatului și mărunțele lacrimi ale zeiței, cele mai limpezi fragmente de chihlimbar, pure și eterne ca dragostea ei. Așadar Lituania poate să înceapă și de la această poartă de ambră, unde legenda dezvoltă o atracție subtilă și magnifică, impunîndu-ți traseele ei. Că lucrurile stau așa, îl iau martor pe poetul Adam Mickiewicz, care venea la Palanga să se reculeagă în urmă cu mai bine de un secol.

În lăuntrul țării mi-am dat seama că umbra poetului mă va însoți pretutindeni. Muzee, apartamente și plăci memoriale anunță că Mickiewicz trecuse deja prin acel loc. Revenit acasă și răsfoind antologia îngrijită de Nicolae Mareș *(Versuri alese*, col. B.P.T., edit. Minerva, 1978) realizez că, în asociație cu cele văzute, am în față un ghid literar improvizat. În *Săptămînalul din Vilnius* (1818) Mickiewicz debutase cu poezia *Iarna în oraș*, iar ca membru al Societății filomaților, pe cînd era student al universității din localitate (instituție care în 1979 a aniversat patru veacuri de existență !) el a scris versurile cîntecului acelei organizații secrete antițariste. După absolvire, funcționînd ca profesor la gimnaziul din Kaunas (vechiul Kowno) Mickiewicz crează *Oda tinereții* (1820) considerată un moment crucial în evoluția literaturii poloneze ș.a.m.d. Hotărăsc deci să mă eliberez de această plăcută tiranie, să încerc descifrarea altor sensuri, nu însă înainte de a reciti, emblematic, emoționantul început al poemului *Pan Tadeusz sau ultima încălcare de pămînturi în Lituania*: „Lituanie natală, poți fi asemănată / Cu însăși sănătatea: ți-o știi măsura toată / Doar cel care te pierde. Oftînd azi după tine, / Întreaga-ți frumusețe o cînt cum se cuvine." (trad. M. R. Paraschivescu).

La ora zece seara soarele atîrnă deasupra orizontului, încăpățînîndu-se să nu apună. Motiv care nu poate decît să mă mă bucure pentru că, îmi spun, voi mai avea cîteva ceasuri bune spre a străbate Vilniusul înainte de lăsarea întunericului. Privilegiul acesta îl voi avea și în zilele următoare căci la limita nordică a continentului, în iulie, lumina se dăruie cu voluptate. Sub impresia legendei cu frumoasa Jurate, nu mai sunt suprins să aflu că voi locui la hotelul „Gintaras" (chihlimbar). Acolo însă poposesc pentru puțin timp, nerăbdător să ajung în renumita zonă a „orașului vechi". Și iată poarta Madona Medininkay (lituanienii îi spun încă „poarta Aurorei" — Austroš), construită în secolul XVI de Jonas Skydelis, singura dintre cele nouă porți ale orașului păstrată integral pînă în zilele noastre. Mă lansez deci în lăuntrul labirintului edilitar urmînd firul străzii Gorki, cu lungi popasuri printre care, în tipografia în care umanistul Meletius Smotrițki a alcătuit *Gramatica slavă* (1619), opera capitală pentru Mihail Lomonosov (savantul a numit-o „ușile științei mele"), lîngă casa de la nr. 84 care reunește într-un mod surprinzător, dar armonios, un parter gotic din secolul XVI și un fronton renascentist din secolul XVIII, (găzduind în interior un restaurant cît se poate de modern !), lîngă clădirea filarmonicii (1902), lîngă vechea primărie, un impunător edificiu ridicat în decursul a 15 ani (1785—1799), astăzi sediul Muzeului de arte frumoase al Lituaniei, pentru ca, brusc, în față să mi se deschidă o piață dominată de statuia lui Vinkas Mikevicius-Gapsukas (1962, opera scluptorului Petras Vaivada), unul dintre organizatorii și conducătorii Partidului Comunist Lituanian, primul critic literar marxist al republicii. Se spune că aici este inima „orașului vechi" și mă opresc să-i deslușesc bătăile rare, somnolente, în îmbrățișarea nopții.

După cîteva ore de reculegere, a doua zi dimineața revin lîngă statuia lui Kapsukas. Îmi e destul de greu să aleg următorul itinerar dar pînă la urmă optez pentru străduța îngustă Antokolski (celebrul sculptor s-a născut la Vilnius în 1843). Spațiul acesta, în care lumina cade oblic, între casele cu cel mult două nivele și cu fațadele lipite, una în prelungirea celeilalte, constituind ad-hoc un ecran pentru jocul prismatic al umbrelor, spațiul acesta deci a fost primul obiectiv atins în uriașa muncă de restaurare a „orașului vechi" (anual se investește în acest scop suma de 5,5 milioane ruble). Aflu că interiorul clădirilor, cărora le-a fost redată înfățișarea exterioară originală, a fost amenajat în acord cu necesitățile de confort ale secolului nostru. Etajele sunt locuite, iar parterul și subsolurile au fost destinate unor unități publice. Și pentru că nu există nici un fel de firme, în afara unor feronerii atîrnate deasupra intrărilor, stilizînd simboluri ale vechilor bresle meșteșugărești, nu-mi rămîne decît să intru, la întîmplare, spre a mă convinge. Galerii de artă, mici ateliere, magazine diverse, baruri, restaurante, se înșiră într-o discreție care ține atît de atmosferă, cît și de modalitatea amenajărilor. Peste tot sursele de lumină sunt artificiale, pentru că ferestrele deschise în ziduri au suprafețe destul de reduse (în urmă cu secole funcționa o lege care impunea impozite în raport cu mărimea ferestrelor !). Dar arhitecții care conduc restaurările trebuie să păstreze, să protejeze chiar, structurile inițiale. De aceea la fiecare întoarcere în stradă îmi trebuiesc minute bune pentru o reacomodare cu lumina zilei. Într-un asemenea moment privesc în sus și descopăr, în cadrul unor ferestre, mici vitralii strălucind în soare, atîrnate de lanțuri subțiri. A fost primul contact cu o artă seculară a lituanienilor, de a cărei splendoare mă voi convinge peste cîteva zile într-un muzeu de profil din orașul Kaunas. Deocamdată, la Vilnius, trebuie să aflu cît mai multe lucruri despre universitate. Ajung într-un careu de clădiri impresionante, vegheate în tăcere de monumentul poetului național Kristiybnas Donelaitis (operă a sculpto-

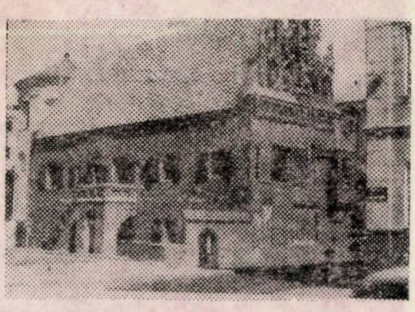

Kaunas — Casa Perkunas

rului Konstantinos Bogdanos). De-a lungul celor patru secole de existență, universitatea din Vilnius s-a afirmat ca un centru de înaltă spiritualitate. În pofida vicisitudinilor istorice, aici s-a păstrat în permanență un nivel apreciabil în toate domeniile de activitate. Mărturie stau valorile păstrate în biblioteca universității, fondată în 1570 (120.000 de documente și manuscrise, 5000 exemplare de cărți vechi din secolele XV și XVI, o colecție de 4000 de hărți și 740 atlase vechi). În timp, prin amfiteatrele importantei instituții au trecut celebrități precum compozitorul Stanislas Moniuszko, prozatorii Simonas Daukantas și Konstantinos Sirvydas, poeții Edward Antony Odynec, Vladislas Sykogomla și, bineînțeles, (iarăși !), Adam Mickiewicz. Continui peregrinarea pe străzile vechi din Vilnius și constat, mai ales în partea lor veche, că fiecare loc sau clădire are o semnificație istorică sau culturală. Dar, cum nu am intenția să reconstitui acum în amănunțime un ghid al acestui traseu, le consemnez doar pe acelea propulsate cu îndîrjire la suprafață de elanul memoriei afective. Și peste toate pare să domine imaginea catedralei Sf. Anna. Bijuterie a goticului tîrziu, construită din cărămidă roșie în 1581, catedrala nu impresionează prin dimensiuni, cum se întîmplă în asemenea cazuri. Dar absența gigantismului e compensată de subtilitatea și armonia arhitecturii. De pildă în fațada de vest sunt încorporate cărămizi în 33 de forme, dispuse în motive decorative naționale desfășurate ascendent și marcînd sveltețea celor trei turle. Și dacă atîtea legende au crescut cu iedera timpului pe zidurile tuturor vestigiilor istorice ale Lituaniei, nu se putea ca una să nu rodească și din trecutul catedralei Sf. Anna. Ea ne povestește despre dragostea amînată dintre Anna, fiica unuia dintre constructori, și ucenicul Jonas, cel care a terminat edificul și l-a împodobit apoi cu numele iubitei sale. Totuși, alături de legendă, prin timp călătorește și un ecou istoric : Napoleon, în vremea campaniilor din est și nord (1812), ajuns la Vilnius în fața catedralei, și-a exprimat dorința (din fericire nerealizată !) de a o duce în palmă la Paris... E după-amiază, soarele caută iarăși apusul și eu ocolesc catedrala, coborînd spre malul pîrîului care curge în preajmă. Acolo, în iarbă, în miezul lui iulie, încerc să-mi închipui existența ieratică a edificiului, descifrînd versurile cunoscutului poet Eduards Miezelaitis, după o transcriere în limba franceză : „Secundele topite ca fulgii de zăpadă, / Pierdut în spațiu timpul precum ele. / Îmi spun, viața noastră la Alfa-i incendiată, / Dar numai la Omega scad focurile rebele. / Chiar gustul dimineții în noapte îl săruți, / Tu, Sfîntă Annă, vino și mă mai vizitează, / Căci sufletu-mi tînjește spre primăvara trează / Cînd din ninsoare fulgii s-or deslega tăcuți. / Și dinainte-mi, iată, din ambră cum transpare, / În lumînare, chipu-ți acelei Anne pare / (În preajmă mai rămîi, fii îngerul albastru...) / Mireasma dimineții ? Doar seara ne-o aduce, / Dacă nu mor în alb culorile năuce / Dorite-n primăvară, pe al zăpezii astru." *(Sonet în amurg)*.

A doua zi dimineață, în piața Gediminas, nu departe de clădirea albă care adăpostește galeriile de pictură mă aflu în autocarul pregătit să pornească spre Kaunas. Începem să ne deplasăm către vest, prin zona industrială a capitalei, a cărei limită am înțeles că a fost depășită după ce autostrada (Calea Armatei Roșii) a țîșnit brusc dintr-o buclă de beton, menită să limpezească și să coordoneze circulația. După aproximativ o oră de mers, la kilometrul 26, în partea dreaptă, prin aerul vălurit de razele puternice ale soarelui, în zare, încerc să disting zidurile de piatră ale cetății Trakai (1321). Nu sunt sigur că am reușit să decupez vreun contur, dar știu că vestigiile primei capitale lituaniene sunt acolo între lacuri, așa cum le-am văzut în urmă cu cîteva zile, mărturisind despre viața seculară a ținutului și despre luptele prințului Gediminas pentru afirmarea unității naționale și independență. Deocamdată însă toate gîndurile dibuie spre Kaunas...

Și iată, în sfîrșit, vechiul Kowno, dominat de gîtul de lebădă albă al vechii primării, o clopotniță construită în 1542. Orașul nu este cu nimic mai prejos decît capitala în privința mărturiilor istorice (a fost fondat în 1361), pe care ține să le facă remarcate, orgolios, prin indicatoare, plăci comemorative etc. Deși chiar în absența lor, oricine își dă seama că bisericile Vytautas, Sf. Nicolas, Sf. George, catedrala Petru și Pavel, stilul gotic al casei Perkunas (care a aparținut breslei negustorilor), palatul baroc Pacas (astăzi sediul Muzeului literaturii), colegiul iezuit deschis în 1648 sunt tot atîtea însemne adînc fixate pe o uriașă filă de cronică. Și, desigur, localul vechii școli districtuale, purtînd astăzi numele lui Adam Mickiewicz, în amintirea trecerii pe aici a poetului. Cărămida roșie a goticului delimitează o epocă, în raport cu tencuiala alb-gălbuie a construcțiilor baroce, care proiectează o alta. Cartierele noi de locuințe, și în general orice edificiu înălțat mai recent, dezvăluie grija arhitecților de a pune în evidență mărturiile trecutului, prin amplasament și prin urmărirea stabilirii

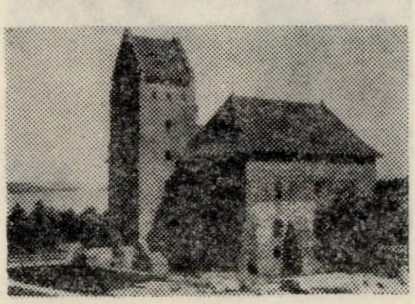

Trakai — Cetatea lui Gediminas

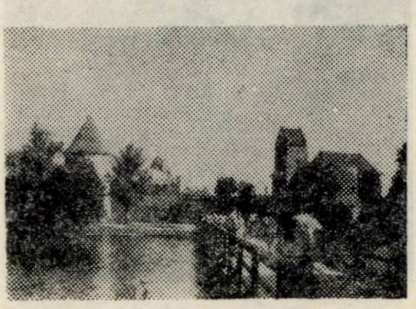

Trakai — Podul spre cetatea lui Gediminas

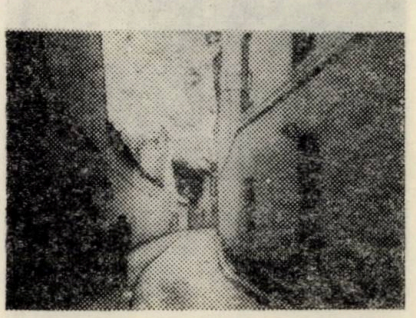

Vilnius — stradă în orașul vechi

nivelului ultim al caselor la o altitudine rezonabilă.

Dar, la Kaunas, în primul rînd te afli într-un loc definitiv marcat de cultură. Și asta pentru că Muzeul de arte frumoase Čiurlionis și filialele sale oferă surprize de neuitat. Numele pictorului și compozitorului Mikalojus-Gonstantinas Čiurlionis poate fi folosit ca o baghetă magică pentru orientarea în spațiul cultural al orașului. La Kaunas există un adevărat cult al artistului și fiecare locuitor e bucuros să observe că te interesează Čiurlionis și să-ți dea relații în acest sens. Clădirea modernă a Muzeului de artă este în sine o capodoperă arhitectonică. Iar în lăuntrul ei te poți lesne familiariza cu comorile artei vechi și noi din Lituania, ieșite din mîinile meșterilor populari, adevărați maeștri ai lemnului (cioplesc uimitoare păpuși pe care apoi le pictează) și ceramicii. Astfel devine explicabilă, în galeria de pictură, sinteza creatoare a contemporanilor A. Gudaitis, C. Kontrimas, M. Dobuzinski, A. Samuolis, V. Gecas, A. Pakeliunas, S. Krasauskas, J. Vienozinskis ș.a. Unele dintre tablourile marilor europeni, păstrate și ele aici (Picasso, Matisse, Chagall, Soutine) se armonizează valoric cu lucrările autohtonilor. Însă punctul de atracție se află, desigur, în posesia Muzeului memorial Čiurlionis, unde interesul se împarte, egal, pe două dimensiuni: una biografică, descinzînd din ambianța casei de lemn în care artistul a copilărit, cealaltă, estetică, acoperind expoziția care găzduiește tablourile lui Čiurlionis — transparență, miracol, muzicalitate... Revin acum la un amănunt pe care-l reținusem la Vilnius: vitraliile. Tradiția îndepărtată a acestei arte în Lituania e mărturisită de ornamentele palatelor feudale, de biserici, de construcții civile. În anii socialismului se constată o adevărată renaștere a „școlii lituaniene" în acest domeniu. De la dublul rol ornamental/utilitar, vitraliul a ajuns să fie privit ca un obiect artistic autonom. Încît, în anul 1965, la Kaunas a putut fi inaugurată o Galerie de vitralii și sculptură unde sunt prezentați autori renumiți în toată Uniunea Sovietică, precum K. Morkunas, A. Stoskus, A Garbauskas, S. Kazimieraitis. În monturile uriașe din metal sau beton sunt dispuse fragmente de sticlă turnată, ale cărei culori par că învie din lăuntrul misterios al luminii. Fără să știu exact dacă am trecut pragul dintre ireal și real, de la expoziția de vitralii ajung la „colecția de draci" a pictorului A. Zmuidzinavicius. Este vorba despre o curiozitate, lituaniană prin proprietate și mondială prin tematică. În casa în care a locuit, Atanas Zmuidzinavicius a adunat peste 500 de piese reprezentînd „diavoli" în viziunea artiștilor populari din toate colțurile lumii. Figurile executate din lemn, metal, hîrtie, ceramică și țesături transmit interpretări diverse ale unei singure idei, care a preocupat și încă mai preocupă omenirea. De la simbol la alegorie, de la personajul singular la compoziție, am în față o întreagă panoramă a desfășurărilor răului justițiar, între comic și dramatic. Revenit în stradă, nu pot rămîne o excepție și mă fotografiez și eu lîngă „dracul" supradimensionat, din lemn, așezat la intrarea în muzeu.

Mă despart de Lituania după o scurtă vizită la Casa prieteniei popoarelor, din Vilnius, unde, într-o ambianță deosebită, am fost martorul sentimentelor calde și prietenești cu care lituanienii privesc spre România. Un schimb de idei, de amintiri simbolice, un apel la memoria peliculei, și distanțele încep să-și reintre în drepturi. În fapt ne despărțim, dar gîndurile mai zăbovesc laolaltă. Este un efect ciudat care, transpus plastic, ar semăna cu reflexul luminii într-un grăunte de chihlimbar (resursă emblematică a Lituaniei), învîrtit ușor și privit în zare, ascunzînd și dezvăluind simultan o imagine prinsă de milenii acolo. Această perindare în memorie după Lituania aș putea-o numi acum „efectul de chihlimbar"...

Emil NICOLAE

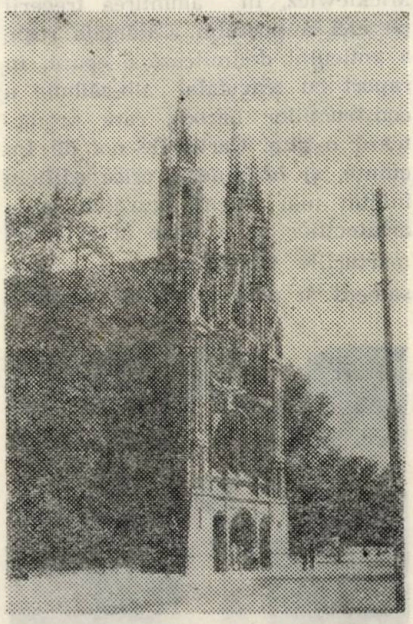

Vilnius — Catedrala Sf. Ana

Vilnius — Poarta Madona Medininkay

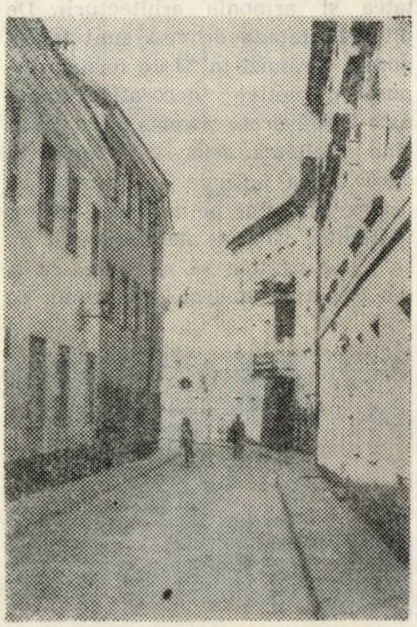

Vilnius — strada M. Antokolski

ACOLO UNDE A ÎNCEPUT ISTORIA

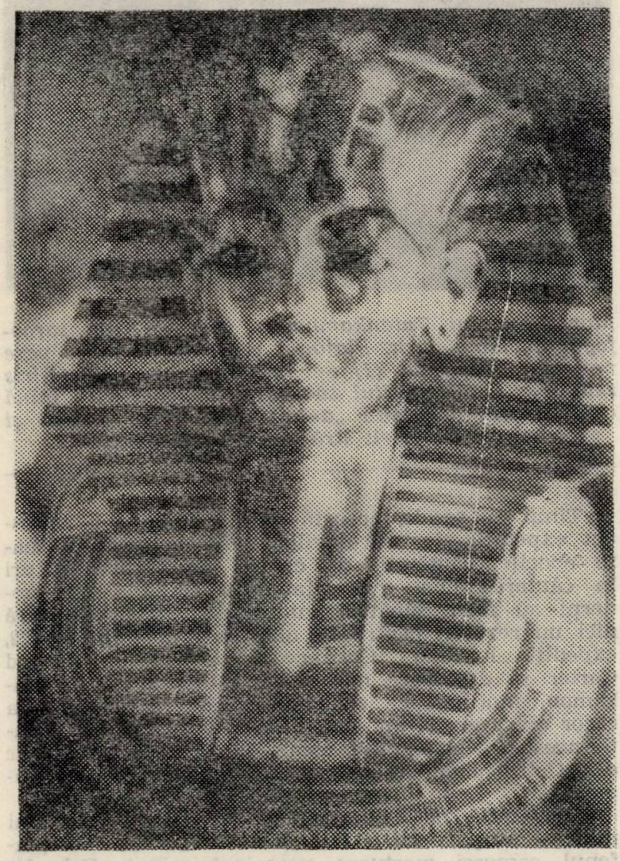

Tutankamon: masca găsită pe mumia faraonului în sarcofagul de aur. Masca este ornată cu pietre semipreţioase „Lapis Pazule" şi pastă de sticlă colorată

În răcoarea dimineţii de iulie, plutim pe apele liniştite ale Nilului într-o felucă care face legătura dintre cele două maluri transportînd turiştii din Luxor dornici de vestigii antice, pe malul stîng al fluviului, pentru a vizita coloşii de la Memnon, Ramezeumul, templul reginei Hatchepsout şi celebra vale a Regilor şi a Reginelor.

Cerul albastru cu puritate de cristal străjuie deasupra capetelor noastre şi-şi răsfrînge faţa în oglinda albastră verzuie a Nilului care începe să se lumineze de culorile zorilor; încet, încet, aerul, ca de altfel totul în jur, capătă o culoare roz, purpurie; lucrurile devin ireale; ai senzaţia că asişti la răsăritul lumilor cînd toată natura era atentă la muzica degajată de fiecare lucru nou care-şi făcea apariţia.

În acest moment precis al răsăritului ai senzaţia că timpul obosit de atîtea peregrinări s-a oprit în loc; aproape că auzi tăcerea... iar noi, uimiţi căutăm să ajungem instinctiv la unison cu armonia înconjurătoare.

Ajunşi la celălalt mal acostăm şi înaintăm pe drumul ce duce spre complexul de temple printre care minunatul templu al reginei Hatchepsout.

Pe partea dreaptă, chiar în mijlocul cîmpiei îşi fac apariţia cei doi coloşi uriaşi din granit, de 20 de metri înălţime, pe nedrept numiţi coloşii lui Memnon. Ei reprezintă, rămăşiţele templului funerar construit la Teba de Amenofis al III-lea, unul din cei patru faraoni a celei de-a XVIII-a dinastii. Sub razele soarelui care se ridică repede deasupra orizontului, pietrele statuilor încep să se încălzească iar aerul rece al dimineţii, circulînd prin fisurile statuilor, produce un murmur uşor parcă venit din alte lumi, murmur pe care localnicii îl atribuie spiritului coloşilor.

★

Una dintre cele mai poetice ruine ale Tebei occidentale este Ramezeum-ul, templul închinat lui Ramses al II-lea. Cîndva, acest templu a fost măreţ şi impresionant prin mărimea şi frumuseţea lui; timpul, veşnicul şi neîndurătorul sculptor al materiei a lucrat nemilos şi nu ne-a lăsat decît o amintire: o grupare de ruine a căror piloni poartă gravuri ce amintesc de războiul hitit şi de Ramses triumfător; sala hipostilă cu coloanele sale, stîlpii pe jumătate distruşi, statui fără capete, mutilate de romani, uriaşa statuie a lui Ramses al II-lea ce măsura 20 de metri înălţime şi cîntărea 1000 de tone, care zace acum aruncată la picioarele templului, totul alcătuieşte un ansamblu demn de inspiraţia unui poet romantic.

Un alt templu care a supravieţuit peste vremi este templu reginei Hatchepsout, cel mai vechi şi cel mai original dintre toate, construit în cinstea marilor zei ai Tebei, în circul montan Deir el-Bahari. Supranumit ca şi alte cîteva temple de aici „Templul de milioane de ani" acest edificiu se distinge prin originalitatea şi frumuseţea sa deosebită, unde puritatea liniilor arhitectonice subliniază simplitatea ansamblului. Admirat de la o anumită înălţime, templu se oferă privirilor în toată splendoarea frumuseţii lui demonstrînd pe drept cuvînt justeţea apelativului de „Cel mai sublim dintre sublimi".

Domnia reginei Hatchepsout a fost unică în analele Egiptului. Fiică a lui Tutmes I, soţie a lui Tutmes al II-lea, Hatchepsout deveni la moartea soţului ei regenta regatului; puţin timp după aceea, ea se încoronează ca faraon şi-şi ia toate drepturile regale; ea a fost de fapt singura femeie faraon a Egiptului. Succesiunea sa la tron a fost posibilă deoarece nepotul său, Tutmes al III-lea era prea tînăr încă pentru a putea domni. El va trebui să aştepte încă 20 de ani pentru a-şi recăpăta puterea; odată ajuns pe tron, Tutmes al III-lea va căuta să distrugă orice amintire a reginei Hatchepsout.

În timpul domniei sale regina a avut ca om de încredere şi confident pe Senenmout, intendentul domeniilor lui Amon, personaj influient, şi ambiţios care a fost unul din cei mai de seamă susţinători ai regimului şi în acelaşi timp un arhitect deosebit. Personalitatea sa remarcabilă vă dăinui alături de cea a reginei Hatchepsout, în templul Deir el-Bahari, capodoperă unică care obligă spiritul să retrăiască această tulburătoare poveste.

Soarele străluceşte acum nemilos deasupra noastră şi parcă şi aerul a încremenit. În spatele templului regal se înalţă munţii pietroşi şi arizi proiectaţi pe un cer de un albastru pur aşa cum numai în pustiu îl poţi vedea, oferind privirilor un peisaj lunar.

Nu departe de aici, peste munte, pe versantul nordic de la Deir el-Bahari, se află faimoasa vale a Regilor. Drumul poate fi parcurs fie pe jos, fie cu

mașina. Aceasta oprește la terasa unei cafenele situate la intrarea în valea Regilor și unde poți bea ceai, cafea, Coca-Colla, sau apă minerală ; conform obiceiului de aici, servim ceai cald care ne ajută să suportăm temperatura ridicată. După o mică pauză începem vizita propriuzisă a locurilor. Acești munți lunari de culoare roșie, fără urmă de vegetație, care ne înconjoară din toate părțile, ascund sub cupola cerului de un albastru profund, cea mai mare și cea mai nobilă necropolă a faraonilor.

Impresia este extraordinară. Dintre numeroșii scriitori care și-au purtat pașii sub soarele arzător al Egiptului, Pierre Loti a lăsat o frază impresionantă despre acest peisaj inuman : „Ai crede că mergi într-o vale a Apocalipsului cu pereții arzători. Liniște și moarte sub un exces de lumină, în radiația continuă a unei apoteoze triste".

Pătrunderea în morminte este protejată de un grilaj de fier care se încuie după plecarea vizitatorilor. Coborîrea în camera mortuoară se face prin poarta de cca. 100 de metri întretăiată de scări. În majoritatea mormintelor mari, camera mortuoară este susținută de stîlpi pătrați ; în jurul acestei camere și în unele puncte ale culoarului se află camere anexe în care erau depozitate toate cele trebuitoare faraonului în lumea de dincolo. Atît pereții culoarului cît și ai camerelor sînt decorați cu picturi și gravuri și hieroglife de o surprizătoare prospețime coloristică, care atestă măiestria și perfecțiunea scribilor desenatori. Bogățiile fabuloase îngrămădite în mormintele faraonilor, au fost prădate iar sarcofagele sfărîmate lăsînd vizitatorilor o priveliște dezolantă. Nimic n-a rămas din grandoarea pămînteană a faraonilor. Mumiile lor au fost ascunse toate la un loc în sarcofagele lor de lemn cu papirusurile și ceea ce mai rămăsese din statuiete și mobilierul distrus de jefuitorii de morminte, într-o ascunzătoare săpată aproape de Deir el-Bahari unde au rămas în pace aproape 3000 de ani. Dar la sfîrșitul secolului trecut un jefuitor le-a descoperit noua ascunzătoare și a început să vîndă statuiete și papirusuri dar din fericire a fost descoperit repede de autorități și astfel, mumiile cu tot ce aveau în jurul lor au fost ridicate și duse la Muzeul de Antichități din Cairo.

Nici o civilizație în lume în afară de cea egipteană nu a avut drept caracteristică fundamentală ridicată la nivel de stat lupta împotriva morții. Această concepție pune în evidență aspectele fundamentale ale vieții acestui popor. Cincizeci și opt de morminte sînt ascunse în această vale, dar numai zece-douăsprezece dintre ele sînt interesante.

Privind și analizînd scenele pictate și sculptate pe pereții mormintelor, pot fi cunoscute credințele egiptenilor despre moarte și despre viața „de dincolo" ; scenele mai reprezintă aspecte agricole, artizanale, texte religioase și magice luate din cărți ca „Litania soarelui", „Cartea cavernelor", și „Cartea Porții". Toate aceste cărți evocă lenta alchimie a fiecării nopți datorită căreia soarele slăbit al serii, înecat la apus merge să-și adune forțele pierdute în timpul zilei, pentru a putea țîșni din nou dimineața următoare mai strălucitor dinspre răsărit ; această imagine este de fapt un simbol al renașterii cosmice ; asemeni soarelui, cu a cărui barcă faraonul circula în lumea de dincolo, acesta din urmă va parcurge spațiul pentru regăsirea energiei necesare regenerării și noii sale nașteri în ciclul etern al reînnoirilor astrale.

Vizităm rînd pe rînd mormintele săpate în stîncă ale lui Ramses al III-lea, al VI-lea, Ramses al IX-lea, Seti I, și minunatul mormînt al tînărului faraon Tutankamon.

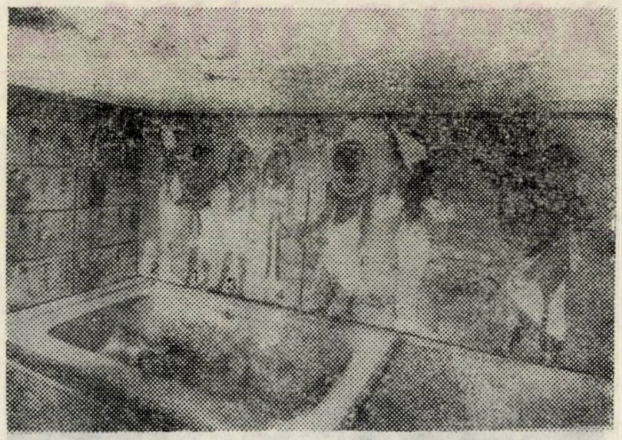

Mormîntul lui Tutankamon în care se află sarcofagul de lemn aurit. Plafonul camerei mortuare pare nefinisat. Faraonul (1) se întîlnește cu zeul Osiris zeul morții (2), spiritul său (3) „Ka" poartă în mînă cheia vieții, denumită „ankh". Nut, zeița cerului și mama lui Osiris străjuiește și ea somnul.

Timp de secole, această vale a Regilor a cunoscut expediții ale arheologilor, jaful hoților ; în toate epocile, căutătorii de comori au făcut săpături în căutarea unei averi fabuloase. Egiptologii moderni au făcut săpături minuțioase ani în șir fără nici un rezultat pentru ca abia la 4 noiembrie 1922, expediția lordului Carnarvon condusă de Haward Carter să descopere mormîntul intact al lui Tutankamon, mormînt ce conținea bogăți fără număr a căror extragere și înmatriculare a durat opt ani. Toate acestea sînt expuse astăzi la Muzeul arheologic din Cairo unde sînt admirate de milioane de oameni.

Mormîntul lui Tutankamon este dintre cele mai mici, și se pare că a fost făcut în grabă, căci plafonul camerei mortuare pare neterminat. Coborîm în interior pe o pantă cu trepte, scăpînd de căldura toridă și de lumina orbitoare din exterior. În lumina mătăsoasă a becurilor electrice pășim plini de emoție în camera mortuară, în mijlocul căreia se află sarcofagul de alabastru acoperit cu o placă de sticlă ; sub aceasta se află sarcofagul acoperit cu foiță de aur în care se mai găseau două sarcofage dintre care ultimul în întregime din aur, cîntărind circa 700 de kg. conținea mumia faraonului acoperită și ea cu o mască masivă din aur și numeroase bijuterii și amulete. Acestea două din urmă sarcofage, le-am admirat la Muzeul de Arheologie din Cairo, unde se află împreună cu fabuloasele bogății care erau îngrămădite aici.

Pe peretele din fața noastră, admirăm scena de întîlnire a faraonului cu Osiris zeul morții. Spiritul faraonului Ka este reprezentat cu cheia vieții în mînă lîngă Nut, zeița cerului și mama lui Osiris. Pe peretele din stînga sînt reprezentate principalele zeități iar dedesubt maimuța sacră — cinocefalul.

Afară soarele strălucește la fel de puternic ca acum cîteva mii de ani. Am din ce în ce mai mult impresia că egiptenii și-au ales drept stăpîn Soarele, zeul Ra, pentru a dovedi umanității că fără prezența unui soare interior orice cucerire spirituală este imposibilă. Dovadă, marile lor realizări arhitectonice care, deși lucruri materiale, sînt de fapt simbolul măreției gîndirii lor.

În această „Via Appia" egipteană, totul este tăcut și misterios. Poate că nicăieri în altă parte în lume nu te afli mai aproape de esența lucrurilor decît aici, unde pierdut fiind între cer, stînci și nisip, în fața tainei vieții și a morții, asculți murmurul tăcut al veacurilor încercînd să percepi eternitatea.

Viorica UNGUREANU

Mica Sirenă — Copenhaga

MUZEE LA COPENHAGA

de Grigore ILISEI

Tivoli — grădina fabuloasă de distracţii a Copenhagăi are încă porţile zăvorîte. Înăuntru e forfotă mare, meşteri mari, meşteri făurari strică şi dreg, pregătesc parcul pentru întîlnirea cu publicul ce are loc, ca în fiecare an, la început de mai. Sala de concerte e ca şi gata să găzduiască primul spectacol, unul de jazz, dintr-un program bogat, cuprinzînd manifestări de ţinută. O mică parte a complexului Tivoli e deschisă pentru accesul vizitatorilor. Este vorba de Muzeul figurilor de ceară, aflat într-o clădire ce pare ea însăşi a fi alcătuită dintr-un fagure, culori roşii şi galbene. Muzeul Tussaud de la Copenhaga se vrea aidoma celorlalte existente în alte metropole, un spectacol viu, o panoramă în care se poate redescoperi lumea de ieri şi de azi prin ceea ce aceasta are mai semnificativ. O asemenea ambiţie, greu de materializat, generează sentimente ambigue, din care ridicolul nu lipseşte de fel. Urmaşii soţilor Tussaud vor să şocheze, să nu te lase să treci indiferent, sau să strîngi din umeri şi să zici, ei ce mai e şi asta? Această ispită creează deseori, aşa cum spuneam, sentimente jalnice. Se vrea a se da senzaţia de viaţă, a se presăra pulberea misterioasă a existenţei peste păpuşile omeneşti, îmbrăcate impecabil, ca în cele mai bune zile ale vieţii lor, sau, mai degrabă, ca cele dintîi ale nefiinţei sub cristaluri de raclă. Multe sînt asemenea scene de viaţă, dar emoţia şi senzaţia de viu pe care ţi le lasă un tablou de oricare dintre marii maeştrii ai penelului lipseşte aici cu desăvîrşire, deşi, sau poate tocmai de asta, intră în acţiune sunetul, lumina şi uneori mişcarea. Jimmy Carter e încolţit într-o conferinţă de presă de întrebările unora dintre liderii politici ai lumii de astăzi, de ieri sau răsalaltăieri. Se aud de pe bandă întrebările, clipeşte din cînd în cînd blitul aparatului de fotografiat cu burduf îndreptat frentic ba într-o parte ba în alta de un fotograf cocoşat, cu o chelie imensă asemenea eroului lui Hugo. O cameră de luat vederi urmăreşte totul, dar impresia de caraghios joc de oameni mari e pregnantă. În sălile consacrate lumilor de poveşti ale lui Disney, Grimm, Andersen, ninge şi plouă, se prăvălesc cascade, tună şi fulgeră peste personaje legendare, peste crăiese şi balauri cu şapte capete. Dar foarte puţin din fantasta şi dezlănţuita imaginaţie a acestor mari scriitori, care au ştiut atît de bine să stimuleze, să lase slobodă fantezia copiilor, se regăseşte aici. De asta, pe semene

nici copiii, mai ales cei puțin mai mari, nu stăruie, trec, se uită și merg mai departe. Multe sînt asemenea scene de viață. Edison, Einstein, Bohr discută și demonstrează la o tablă teoria relativității, vedetele filmului muzical cîntă și dansează, lîngă Chaplin se aude pianul și ronțăie aparatul de proiecție, The Beathles cîntă cu acea patimă, cu acea trăire intensă, ce i-au făcut unici. Dar toate au ceva contrafăcut și exterior, nu e viața viață, e miros de criptă, de ceară, de moarte. Doar scenele din subsol, unde e infernul și se chinuie păcătoșii după rețete infailibile de Alfred Hitchock, unde se aud rafalele pistoalelor automate ale gangsterilor, în întunecimea de grote, ori de celule pentru ocnașii de altă dată, scenele de groază te scot, totuși, din ale tale, te înspăimîntă din cînd în cînd, mai ales după ce se aude căzînd ghilotina ce a retezat capul Mariei Antoinette. Țipete, plînsete pe bandă, împletite cu cele adevărate ale copiilor, ai căror părinți au avut neinspirația să-i aducă aici.

În scenele macabre creatorii Muzeului figurilor de ceară sînt mai acasă la dînșii. În privința figurilor propriu zise reușitele alternează și aici cu eșecurile. Rar s-a izbutit a se prinde misterul, expresia unui chip. Adeseori sculptura în ceară reproduce exact înfățișarea modelului. Uneori se întîmplă ca eșecul să fie atît de evident încît te întrebi de ce nu s-a renunțat. Ernest Hemingway sculptat în 1957, pare un burghez respectabil, care și-a băut cafeaua și se pregătește să-și facă siesta. Golda Meyer aduce cu o bătrînică ce abia și-a lăsat pe foc dulceața și-a venit în salon la conversație. Printre cele mai izbutite figuri se numără cele ale regilor danezi. Încremenire de ceară, dar dincolo de ea transpare de fiecare dată cîte ceva și din firea celor ce au fost stăpînii Iuthlandei. Înțelepciune, asprime, duioșie.

Chipuri în raclă, cadaverice, o atmosferă de mauzoleu, sugerată atît de puternic și de muzica gravă care te însoțește, purtîndu-te prin îndepărtate ținuturi de tristețe. Cînd ieși afară, în stradă, la lumina zilei, te stăpînește impresia că te-ai ridicat de sub pămînt, dintr-un friguros și înfricoșător osuar. Dar viața care curge cu tihnă pe străzi, copilul care se cațără pe masiva statuie din bronz de vizavi de clădirea-muzeu, statuia lui Andersen, porumbeii care se lasă fugăriți de puștii prin piața primăriei, risipesc aceste întunecimi cu care ai ieșit dintre cadavericele figuri de ceară.

★

Umblu pe străzi, rătăcesc în adevăratul sens al cuvîntului, scot harta din buzunar ca un militar ce caută în porthart. Mă duc spre Mica Sirenă, personaj legendar din Andersen, devenită statuia ce se află la țărmul Öresundului — un simbol al Copenhagăi. Curînd nu mai merg în pustie. Aud întîi căderea apei, zvîrcolirea ca de cascade și apoi văd uriașii bivoli din piatră biciuiți de fuioare albe din mătase strălucitoare. E fîntîna arteziană, care străjuie intrarea spre faleză, unde e statuia Micii Sirene. Înainte de a urca îmi sare în ochi un hîrb de mașină, o vechitură stranie, mîncată de rugină, în jurul căreia roiesc copiii, minunîndu-se, pipăind-o, cățărîndu-se pe pereții verzului, încercînd să ajungă la țevile de tunuri, ce caută parcă lumina soarelui. Privesc cu mai mare atenție și descopăr o clădire scundă, un fel de cabană de munte, cum sînt acele case din lemn de pe la Sinaia sau Bușteni. Mă apropii. Pe o mică placă de alamă scrie : — Muzeul Rezistenței. Nu se percepe nici o taxă de intrare. Același aspect modest și înăuntru. Te afli, ai impresia, într-o moară sau într-un pod de casă. E aici surprins însă ceva din firea acestui popor, discreția lui, chiar atunci cînd e vorba de fapte mari. Sînt ocolite cu grijă, cu bun simț, ostentația, grandilocvența, rămînînd să vorbească mărturiile adunate în muzeu. Ele nu sînt puține, deși poate sistematizarea, sau dispunerea lor în spațiu nu e perfectă. Dar nu perfecțiunea e ceea ce se cere, aici comentariul e de prisos, ci întîmplări, fapte, date, cifre, care în nuditatea lor sînt mai elocvente decît orice. Se află în muzeu — tiparnițe la care s-au tras cărți și manifeste antifasciste, partituri de cîntece și reviste de umor, ce satirizau nazismul. Din loc în loc, între fotografii extrase din ziare, date statistice punctînd diferitele momente ale perioadei 9 aprilie 1940, ziua invadării Danemarcei de către Hitler, 4 mai 1945, cînd aliații au eliberat Copenhaga, au fost așezate felurime de lucruri, ce amintesc de ceea ce s-a întîmplat atunci, de tragedia căreia i-a supraviețuit, prin forța și credința în victoria binelui, și acest popor. Sînt expuse fesuri în culorile daneze, pe care oamenii le purtau pe străzile înțesate de uniforme cu zvastici, sticle de bere Tuborg, ce conțineau explozibil, muzicuțe cu schimbător și uneltele torturii Gestapoului. E reconstituită pînă și o celulă din închisorile cu care hitleriștii împînziseră Danemarca pentru a frînge rezistența acestui popor iubitor de pace, de liniște, de libertate.

Multe și tulburătoare dovezi ale eroismului împotriva întunericului, ce amenința să cuprindă întreaga planetă. Dar ceea ce mi-a muiat cu totul sufletul a fost o fotografie. Nu calitatea ei artistică mi-a atras luarea aminte. Era o fotografie obișnuită, nici prea bună, nici prea rea. Dar în intimitatea ființei mele l-am felicitat pe cel care a apăsat pe declanșatorul aparatului de fotografiat. Era poate un amator, dar se ascundea în el un mare artist, sensibil la semnificațiile adînc umane și un om de omenie. Este în această imagine imortalizată o femeie care împinge pe străzile cenușii ale orașului un căruț din lăuntrul căruia zîmbește curat un copil. O pată de alb, o pată de puritate peste griurile clădirilor, caldarîmului, prevestitoare de întîmplări grave. Femeia pășește sigură pe ea, destinsă, plimbîndu-se ca într-o zi de liniște, de pace. Dar sub așternutul pruncului, ce nu are habar de nimic din ceea ce se petrece cu el, se află explozibil pentru un sabotaj împotriva nemților. Ce-o fi fost, mă întreb privind lung această fotografie, în inima femeii, ce putere i-a dat acest curaj de a-și așeza copilul ei drag pe sticlele de bere Tuborg pline cu lichid exploziv ? E curajul iubirii de țară și libertate a unui popor ce n-a vrut cu nici un chip să se lase învins. Între 1940—1945 în Danemarca au avut loc 2830 de acțiuni de sabotaj, în care oamenii acestei țări și-au riscat și și-au jertfit viața pentru viața fără moarte a patriei lor.

Lumea intră în acest muzeu pentru a le cinsti memoria. Sînt mai ales mulți copii de vîrstă școlară împreună cu părinții sau bunicii lor care au trăit îngrozitoarele zile ale ocupației. Copiii privesc cu interes, cu atenție, ascultă explicațiile. Aud — spunîndu-se din cînd în cînd : nu trebuie să se mai repete. Da, nu trebuie să se mai repete, pruncii să nu mai doarmă pe sticlele pline cu lichid exploziv, adolescenților să nu li se mai propovăduiască ura rasială, ura împotriva ființei umane ca acelor copii danezi, atrași fără voia lor, amăgiți, în mișcarea nazistă.

Mă apropii de ieșirea din muzeu și descopăr, o altă fotografie, a unei imense ancore. E monumentul închinat memoriei celor care au murit pentru victoria împotriva fascismului. Îndată îmi dau seama că e ancora pe care am privit-o, mirat, pe una din străzile centrale ale Copenhagăi, o ancoră uriașă pe care se zbenguiau copiii, jucîndu-se de-a alpiniștii din Himalaya, și pe care am crezut-o luată de la o veche corabie și așezată în inima orașului spre a-i glorifica pe vestiții navigatori danezi. Priveam fotografia și-mi făgăduiam să mă întorc să o mai văd o dată. Mi se părea foarte inspirată ideea de a cinsti eroismul unui popor prin ceva ce este definitoriu. Iar joaca acelor copii semnifica triumful binelui. Erau încă de-o șchioapă, habar nu aveau poate ce înseamnă ancora pe care urcau, se jucau pur și simplu și prin jocul lor omagiau și ei lupta celor dinaintea lor, a căror jertfă nu fusese zadarnică.

PE URMELE VECHILOR CIVILIZAȚII

de Zenon Kosidowski

POMPEI ȘI HERCULANEUM

Orașul îngropat de viu

În Campania, așezată în Golful Napolitan domnea un timp însorit de august. O briză proaspătă, cu un gust sărat, bătea dinspre mare. Un stol de percărușI se scăldau pe cerul albastru, țipînd și încrucișîndu-se în zbor, într-o bucurie înălțătoare.

Golful albastru-azuriu era punctat de bărci întinse în care pescarii se cujbeau din greu cu plasele aruncate în apă. Chiar pe malul mării, printre miliardele de puncte strălucitoare ca focul, o barcă militară străbătea încet apa învolburată. Lopețile, ținute în mîinile tari ale sclavilor, se mișcau cu regularitatea unei pendule. Baza vasului era situată în apropiatul Misenum, unde staționa și flota romană condusă de patricianul și învățatul Plinius cel Bătrîn.

De-a lungul malului și spre vîrful muntelui Vezuviu, vilele senatorilor și demnitarilor romani se înălbiseră și mai mult parcă. Pe țărm, în adînc, se roșeau acoperișurile orașului Pompei, înconjurat de un puternic zid de apărare cu crenelurile lui. Apropiindu-se de una din porțile de intrare, trebuia trecută strada morților, alături de mormintele bogaților pompeieni.

În oraș, zumzetul era ca într-un stup. Pe străzile înguste, pietruite cu plăci de bazalt, se scurgea un rîu învolburat de oameni. De-a lungul trotuarelor înalte și înguste se întindeau magazinele cu ușile larg deschise, avînd etalate tot felul de mărfuri, cîrciumi, hanuri și ateliere meșteșugărești.

Cam în mijlocul acestui labirint de străzi și înfundături se deschidea piața largă, în forma unui patrat, forumul maiestos, înconjurat de coloane, temple și clădiri publice. Somptuozitatea și fastul clădirilor ridicate pe temelii înalte, împodobite cu porticuri și stucatură, strălucind în albul sărbătoresc, creau un contrast aparte cu mișcarea vioaie comercială a străzii.

Într-una din casele pompiene s-a păstrat o pictură murală în care un artist necunoscut a surprins „la cald" viața cotidiană a acestui forum. Vedeam acolo monumente din marmură și bronz, cu frumusețea liniștită și minunăția lor, dar cu piedestalele mîzgălite de inscripții electorale pictate cu vopsea roșie. Pe coloana dorică sînt atîrnate ghirlande, probabil după vreo festivitate a municipiului care o fi avut loc nu demut. Olarii și alți meșteșugari laudă produselor lor, iar alături un negustor care cască, a scos la vînzare o tînără sclavă. Într-un alt loc al pieții se desfășoară o scenă umoristică : un învățător necăjit îi altoiește cîteva nuiele la fund unui elev.

Pompeiul era un oraș nu prea mare : număra numai 20 de mii de locuitori. Dar, din cauza bogățiilor și tradițiilor lui, cît și a climei blînde ori a așezării încîntătoare se bucura, în întreaga Italie, de un renume bine meritat.

Era un oraș realmente vechi și cu o istorie bogată. Cu o mie de ani î.e.n., împinși de triburile dorice, eolinii și ionii au emigrat din Grecia și s-au așezat la Marea Neagră și Marea Mediterană. În acest fel îi întîlnim pe greci în Golful Napolitan. Aceștia erau în cea mai mare parte negustori, care se amestecau ușor cu băștinașii, impunîndu-le limba și cultura lor superioară. De-a lungul golfului s-a dezvoltat centrul Neapole, denumit atunci Parthenope, iar mai la sud Herculaneum și Pompei.

Aceste orașe au fost ocupate pe rînd de etrusci, pelazgi și samniți. După războiul samnit (343—290 î.e.n.) Pompei împreună cu întreaga Campanie a trecut în stăpînirea romanilor. Dar abia în primul secol î.e.n. a avut loc romanizarea ei completă, cu toate că limba greacă și cultura, la fel cum era și în întreaga Italie, aveau aceeași importanță ca limba și cultura latină.

Pompeienii s-au împăcat repede cu noile autorități, căci au înțeles avantajele ce decurgeau pentru ei din comerțul internațional cu această mare putere. Situată la revărsarea rîului Sarno, orașul avea un mic port maritim, stabilind și relații comerciale cu Orientul, îndeosebi cu Egiptul, de unde aducea tot felul de mirodenii și diferite articole pentru patricienii romani îmbogățiți în timpul războaielor.

În afara manufacturilor casnice, Pompei nu se putea mîndri cu o industrie mai importantă. Dar podgoriile pompeiene produceau un vin renumit, care pînă în zilele noastre, sub denumirea Lacrimae Christe este considerat printre cele mai bune vinuri italiene. Producea, de asemenea, din bazalt propriu, pietre de moară, dar în primul rînd un sos de mîncăruri, căutat în întreaga Italie, făcut din diferiți pești de mare și rădăcini.

Principala sursă a bunăstării Pompeiului o constituie însă așezarea orașului și clima lui. Romanii au înălțat în încîntătorul golf, care miroase a mirt și trandafiri, vilele și palatele lor de vară, iar pe măsură ce numărul acestora creștea, cetatea de piatră, țiglă și mortar se transforma într-o localitate din marmură și fîntîni arteziene, din porticuri și bronz. S-au înălțat lăcașuri monumentale, monumente, amfiteatre pentru 20 de mii de spectatori, un teatru dramatic, un teatru muzical acoperit, denumit „Odeon", trei băi termale, cît și un sistem important de canalizare care asigura apa în casele bogaților romani.

Eminentul jurist, orator și scriitor, Cicero, amintește că avea la Pompei o vilă denumită „Pompeianum". Chiar și familiile împăraților romani petreceau lunile de vară în palatele lor din Pompei. În legătură cu șederea lor aici, a avut loc un caz tragic, notat în cronici. În anul 21 e.n., fiul viitorului împărat Claudiu, în vîrstă de 13 ani, se juca aruncînd o pară pe care o prindea direct în gură. Para însă i-a căzut odată mai adînc, probabil direct în beregată, și băiatul s-a sufocat înainte de a-i fi venit cineva în ajutor.

Romanii i-au acordat orașului largi privilegii în conducerea proprie. În fruntea lui se aflau doi primari, denumiți *duumviri*, care erau în același timp președinții consiliului orașului. Din conducere mai făceau parte doi chestori, care controlau problemele financiare, doi edili — consilieri pentru construcții edilitare, care vegheau totodată asupra ordinei și siguranței. Candidații, aleși pe o perioadă de un an de către toți cetățenii liberi ai orașului, trebuiau să fie bogați, căci funcțiile erau onorifice, iar în plus, erau obligați să contribuie la jocuri și la construcțiile publice.

La patru kilometri în nord-vestul Pompeiului, cam la jumătatea drumului pînă la Neapole, era așezat orașul de pescari Herculaneum. Din lipsa căilor de comunicație, acolo nu era un schimb comercial prea viu. Populația din Herculaneum se ocupa în exclusivitate cu agricultura și pescuitul. Vederea frumoasă

spre mare, nectarul nepreţuit al aerului şi aşezarea liniştită, departe de tumultul de la Pompei şi Neapole făceau ca numeroşi romani bogaţi să îşi aleagă această localitate pentru odihnă.

În apropiere de Herculaneum se înălţau, mai ales în timpul domniei lui August, ca ciupercile după ploaie, vile şi chiar palate impunătoare ale patricienilor, pline de capodopere de artă, cu podele în mozaic, coloane din alabastru, fîntîni arteziene şi grădini. Printre ele se remarca, prin dimensiunile şi somptuozitatea lui, prin sălile minunate şi terasele de marmură de pe taluzul malului mării, palatul ginerelui lui Iuliu Cezar, Lucius Calpurnius Pison, adversar cunoscut al lui Cicero şi înflăcărat partizan al lui Epicur.

Cu timpul, oraşul şi-a pierdut caracterul unei modeste localităţi de pescari şi s-a transformat într-o adevărată bijuterie a arhitecturii romane. Acolo se afla un teatru pentru 2500 de spectatori, de-a lungul zidului, iar semicircular erau aşezate monumente din bronz, reprezentînd persoane din familia împăratului şi cetăţeni de vază ai oraşului. Zidul era închis de scena construită din placă de marmură de diferite culori, avînd numeroase nişe cu busturi din marmură şi bronz. Printre clădirile publice se remarca o bazilică puternică, sediul tribunalului local şi centrul comercial, pe frontispiciu cu o cvadrigă cît şi cu un templu consacrat mamei zeilor Cibela, personificînd forţa de reproducere a naturii. Aproape toate clădirile publice erau împodobite cu picturi murale, cu podele din mozaic şi portaluri din alabastru. Oraşul avea străzile pavate, canalizare cu ţevi de plumb şi o splendidă baie publică.

Asupra împrejurimilor veghea vîrful ascuţit al Vezuviului. Din pictura murală de la Pompei ştim că atunci nu era un vulcan deschis. Pe înălţimile muntelui păşteau oi ; podgoriile şi vilele erau risipite pe coline. Vezuviu amuţise din cele mai îndepărtate timpuri, iar oamenii uitaseră că muntele înecat în verdeaţă putea fi un vulcan ameninţător.

În amiaza zilei de 5 februarie a anului 63 Campania a suferit un puternic cutremur de pămînt. Zguduiturile mari au făcut ca unele clădiri publice să fie puternic afectate. Catastrofa a produs cele mai mari pagube forumului din oraş. Templul lui Jupiter şi Apollon s-au transformat în ruine ; a mai suferit, de asemenea, porticul doric din cele trei părţi ale pieţii. Canalizarea a încetat să mai funcţioneze, iar locuitorii au început să se folosească de vechile fîntîni, care se aflau pe străzi.

Dar atunci nimeni n-a bănuit că vinovat ar putea fi Vezuviu. Gazele şi aburul adunat în vulcan căutau să iasă afară, dar n-aveau atîta putere să răbufnească. Locuitorii Campaniei au pus catastrofa pe seama zeilor şi s-au străduit ca supărarea lor s-o îmbuneze prin sporirea substanţială a ofrandelor.

La un an după această catastrofă a avut loc la teatrul napolitan un mare festival muzical. Se reproducea şi împăratul Neron, în rol de cîntăreţ, fiind un histrion pătimaş, considerîndu-se cel mai mare artist din lume. În momentul în care se afişa cu arta lui, aplaudat de gloate şi de clica organizată de pretorieni, a avut loc un nou cutremur de pămînt şi zidurile teatrului s-au transformat în ruine. Spectatorii au fost cuprinşi de panică, iar Neron, aşa cum arată cronicile, a rămas pe loc cu sînge rece, dobîndindu-şi faimă în întreg oraşul.

A venit şi ziua cunoscută din 24 august a anului 79. Aşa cum am amintit la început, cerul era albastru, lipsit de nori. Soarele ardea de dimineaţă, iar locuitorii Pompeiului şi Herculaneum-ului circulau prin oraş cuprinşi de-o grea lenevie. Pe caldarîmul Pompeiului huruiau căruţele cu două roţi, pline de cereale şi zarzavaturi, pescarii lăudau cu voci ciudate peştele prins noaptea, negustorii şi meseriaşii îşi deschideau cu zgomot obloanele băcăniilor, iar prin grămada de cumpărători îşi făceau loc bucătarii-sclavi şi copiii care se grăbeau la şcoală. Din cînd în cînd, cîte unul din pietoni se oprea pe la bufetul cîte unei cîrciumi deschise, pentru a-şi stinge setea cu un pahar de vin. Grupuri de oameni stăteau în faţa anunţurilor electorale care lăudau candidaţii la viitoarele alegeri comunale. Oraşele Campaniei începeau o zi nouă, plină de tumultul lor obişnuit.

La ora treisprezece, cînd locuitorii se aşezau la masă, s-a auzit ca din senin un tunet puternic, asurzitor, însoţit de zguduituri care scuturau pămîntul, iar casele se împleticeau de parcă ar fi fost bete. Din vîrful Vezuviului au ţîşnit spre cer flăcări de foc printre nori de fum negru. Din gîtlejul craterului care se deschidea, izbucneau făclii de cenuşă şi piatră spongioasă care se întindeau acoperind în aşa fel soarele, că s-a întunecat de tot, lumina venind numai din flăcările şi lava vulcanului.

Asupra Pompeiului au început să cadă cenuşă şi piatră ca o ploaie din ce în ce mai deasă, greutatea pietrelor ajungînd pînă la şase kilograme. Păsările căzeau de pe cer : valurile mării azvîrleau pe mal peşti morţi. Printre oameni şi animale a izbucnit o panică de nedescris ; fiecare se gîndea cum să se salveze. Pe străzile întunecate treceau înnebunite căruţele şi rădvanele înhămate cu cai şi catîri. Bărbaţi, femei şi copii cu perne pe cap se împleticeau pe străzile înguste, printre desele explozii de sulf, greu fiindu-le să mai şi respire.

Nu toţi pompeienii au căutat să-şi găsească la timp scăparea în afara zidurilor oraşului. Mulţi din ei credeau că ploaia vulcanică nu va dura mult şi s-au ascuns în pivniţele celor mai apropiate case, plătind graba cu propria lor viaţă. Cenuşă şi piatră au căzut asupra oraşului fără încetare, pînă cînd pe străzi şi în pieţe s-au făcut grămezi de cîţiva metri greu de străbătut. Cei care au încercat să fugă din oraş s-au afundat în aceste grămezi şi bombardaţi cu pietre au căzut morţi, strîngînd la piept bruma de avere ce şi-o luaseră cu ei. Pe de altă parte, alţii au dispărut în ruinele caselor care se prăbuşeau sub greutatea straturilor de cenuşă şi pietre aruncate pe ele. În acest fel şi-au găsit moartea peste două mii de pompeieni, exact zece la sută din populaţia oraşului.

Nimeni n-a putut prevedea dimensiunile catastrofei. Ploaia vulcanică a căzut în oraş încă două zile pe o aşa întunecime, că numai din gîtlejul Vezuviului se vedeau flăcările roşii. Abia în ziua de 27 august soarele a început să pătrundă prin valul de cenuşă care se ridica deasupra pămîntului. Oamenii salvaţi au văzut un tablou demn de plîns. Pompei şi Herculaneum au dispărut complet sub un strat de 15 metri de cenuşă şi piatră. Numai ici-colo mai ieşeau la suprafaţă cîte o coloană sau acoperişurile caselor mai înalte. Nămolul vulcanic a inundat toate împrejurimile pe rază de 18 kilometri. Vînturile au dus cenuşa gri pînă la Roma, ba chiar şi pe malurile Africii, în Sicilia şi Egipt.

Cu totul altfel s-a petrecut catastrofa la Herculaneum. Pe vîrful Vezuviului, situat numai la patru kilometri de orăşel, vulcanul a ţîşnit ca puroiul dintr-o rană. Din crater ieşea lavă groasă, lipicioasă, amestecată cu apă de mare, cenuşă şi pietre mici, aşa zişi lapilli. La baza vulcanului s-a creat un rîu lat ; valul rîului era ca un zid de cinsprezece metri de nămol. Acel pîrîu apocaliptic, cu o forţă de neînvins, cu toate că nu era vijelios înghiţea temple, case, vile frumoase, coloane de marmură, clădiri publice şi zidurile amfiteatrelor. Încet, Herculaneum a dispărut sub inundaţia lavei de 15 metri, care sub razele soarelui s-a pietrificat repede.

Contrar pompeienilor, locuitorii din Herculaneum au cunoscut din timp nenorocirea care îi paşte şi au înţeles că potopul de lavă nu-i lasă decît să fugă. Nimeni n-a încercat să-şi salveze bunurile şi nici să se ascundă în pivniţă. Aceasta a făcut ca, în afară de cîţiva nenorociţi, cărora infirmităţile sau bătrîneţea nu le-a permis mai grabnic să fugă, întreaga populaţie din Herculaneum a reuşit să scape de cataclism fără să fie atinsă.

Datele exacte despre desfășurarea catastrofei le datorăm marelui istoric roman Tacit. În anul 106 el s-a adresat prietenului său, Plinius cel Tînăr, nepotul amintitului comandant al flotei romane la Miseneum, Plinius cel Bătrîn, pentru a binevoi să-i transmită tot ceea ce știa despre erupția Vezuviului și despre moartea unchiului său.

Plinius cel Tînăr i-a răspuns prin două scrisori lungi care, au reușit, printr-o forță fericită a împrejurărilor, să se păstreze pînă în zilele noastre.

Comandantul flotei a primit de la prietena sa, Rechitina, care trăia într-o vilă la poalele Vezuviului, o scrisoare cu rugămintea să o salveze de canicula grea. Plinius cel Bătrîn a ordonat să fie pregătită imediat o corabie mai ușoară și a plecat cu ea pe mare. Pe drum l-a prins un nor des de cenușă și bolovani, iar el i-a dictat secretarului memoriile și trăirile sale. Dar în scurt timp nămolul și valurile lipicioase ale mării i-au îngreunat navigația. În ciuda sfatului căpitanului de vas, s-a îndreptat spre Stabiae, unde a murit în ploaia vulcanică torențială, intoxicat de gazele de sulf emanate.

Plinius cel Tînăr descrie astfel trăirile de atunci : „În vremea aceea eram cu mama la Moieneum. Toată noaptea cît a lipsit unchiul a durat un puternic cutremur de pămînt. La răsăritul soarelui, mama — înfricoșată groaznic — a năvălit în camera mea. Am hotărît să părăsim orașul imediat, știind că toate casele din clipă în clipă se pot prăbuși. Exemplul nostru a fost urmat și de alți locuitori din oraș care fugeau cît îi țineau picioarele și ne-au luat-o înainte.

Cu această ocazie se puteau observa scene neobișnuite. Cutremurele zguduiau atît de tare căsuțele, că în fiecare clipă puteau fi răsturnate. Marea părea că se retrage, lăsînd pe mal o mulțime de vietăți acvatice. Pe cer se adunau nori negri, rău-prevestitori, din care zvîcneau fulgere și flăcări.

Peste puțin timp, o noapte neagră a cuprins totul, amintind de întunecimea dintr-o odaie neluminată. Se auzeau blestemele mamelor, plînsul copiilor, strigătele bărbaților. Erau chemați părinții, copiii, soții și nevestele. Unii își plîngeau propria soartă, alții se plîngeau de soarta celor apropiați lor ; erau alții care se rugau pentru moartea lor. Mulți ridicau rugător mîinile spre zei, marea majoritate însă strigau că nu mai sînt zei pe lumea asta și că a venit noaptea cea veșnică".

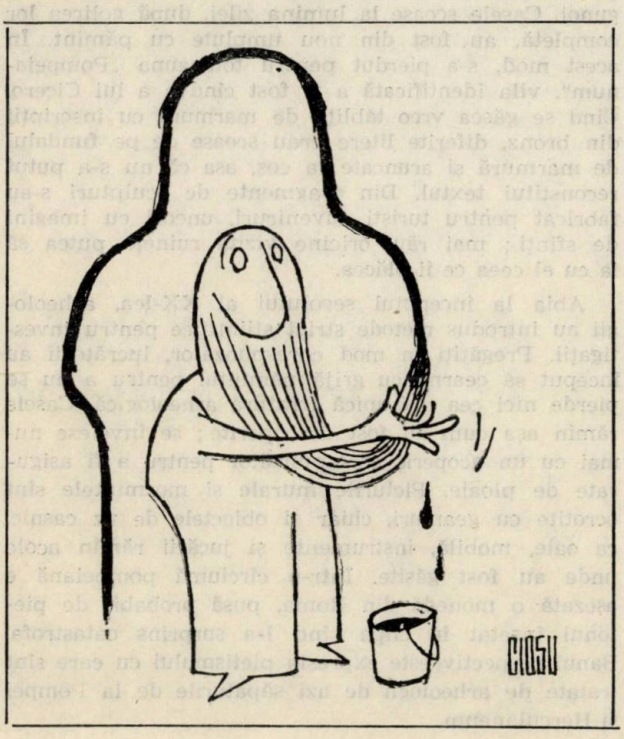

Soarta Campaniei a produs o profundă impresie asupra societății italiene. Împăratul Titus a stabilit o comisie a Senatului pentru a acorda ajutor victimelor nenorocite ale Vezuviului ; s-a dus chiar personal la fața locului pentru a se convinge de dimensiunile catastrofei.

În timpul vizitei a ordonat să se care tot ce se putea lua de la Pompei, îndeosebi monumentele zeilor și împăraților, care puteau fi dezgropate. A fost smulsă pînă și marmura de pe coloanele și atticile care ieșeau la suprafață. Locuitorii săpau tunele spre comnatele lor și scoteau din ele ce era mai de preț. Urme ale acestor căutări sub forma unor săpături în ziduri mai pot fi văzute pînă azi în ruinele orașului descoperit.

Altfel s-au prezentat lucrurile la Herculaneum. Acolo, valul vulcanic de 15 metri, tare ca o stîncă făcea imposibilă astfel de acțiune de salvare. În plus, cu trecerea timpului, pe colină a luat ființă marele sat Resina, ceea ce îngreuna și mai mult căutările arheologice. De aceea avem siguranța că în părțile nesăpate de la Herculaneum se ascund încă comori inestimabile ale culturii romano-grecești, așteptînd lopețile și tîrnăcoapele arheologilor.

Moartea a două orașe înfloritoare a avut un larg ecou în literatura romană. S-au scris poezii pe această temă, iar satiricul Martialis, după ce a vizitat Golful Neapolului în anul 88, a compus o epigramă despre distrugerile văzute. Împăratul filozof, Marcus Aurelius, a arătat că soarta Pompeiului și Herculaneum-ului este un exemplu clar al netrăiniciei lumești și a amărăciunii veșnice, a efemerității. Capitolele operei istorice în care Tacit a descris catastrofa, pe baza scrisorilor lui Plinius cel Tînăr, cu regret au dispărut.

Soarta orașelor dispărute ale Campaniei a fost trecută în scurtă vreme din mintea italienilor pe un plan secundar față de-o altă catastrofă, care s-a abătut asupra capitalei imperiului roman. La Roma a izbucnit un incendiu uriaș, care a mistuit jumătate din oraș, abătîndu-se asupra nenorociților fără acoperiș deasupra capului și o epidemie de ciumă.

A trecut vreme nu prea îndelungată și s-a uitat nu numai de izbucnirea Vezuviului, dar și despre așezarea geografică a Pompeiului și Herculaneumului. În locul acestor localități care zăceau sub masa de cenușă s-au înălțat alte orașe, s-au sădit copaci și viță de vie. Memoria celor întîmplate s-a păstrat numai printre țăranii care aveau gospodării în aceste părți, denumind locurile respective *Civita*, deci oraș.

În veacurile medii, despre Pompei și Herculaneum nu se mai vorbea nimic. Omul de rînd din acele vremuri, întrebat de soarta tragică a acestor orașe, ar fi răspuns printr-o ridicare din umeri. Dacă ne-am uita însă pe una din hărțile din Evul Mediu italian, am fi surprinși că Pompei și Herculaneum erau notate cu o mare exactitate geografică. Prin ce s-ar putea explica această curioasă contradicție ? Secretul era ascuns în dispariția aproape totală a cercetărilor medievale, care constituie esența scolasticismului medieval : cartografii copiau mecanic, fără să gîndească cît de puțin, după hărțile legiunilor romane dinainte de catastrofă și făcînd aceasta, cu siguranță că nu știau că Pompei și Herculaneum nu mai figurează printre orașele vii.

Odată cu descoperirea tiparului și apariția Renașterii s-au publicat scrisorile lui Plinius cel Tînăr, ceea ce a reînviat preocupările teoretice față de orașele romane ale Campaniei. Scriitorii renascentiști amintesc despre ele în poeme și cronici, dar și atunci

nimeni nu a încercat să stabilească așezarea lor reală.

Deasupra lui Herculaneum, așa cum am amintit, a apărut satul Resina. Și iată că în anul 1720 unul din țăranii de-aici, adîncindu-și puțul, a dat de plăci și coloane de marmură, pe care le-a vîndut pietrarilor napolitani ca materie primă. Mergînd pe firul acestei întîmplări, comandantul austriac militar, cu reședința la Neapole, a început să facă cercetări proprii. În groapa săpată de țăran a găsit cîteva statui minunate, printre altele, un grup reprezentînd, cu mult realism, mama cu cele două fiice. Obiectele prețioase găsite le-a trimis pe furiș la Viena, unde se află pînă în prezent, la Muzeu. Nimeni nu și-a dat pînă atunci seama că a avut loc descoperirea Herculaneumului.

În decembrie 1738, într-o săpătură, la dîncimea de 20 de metri, la Resina, căutătorii de comori au dat peste amfiteatrul Herculaneum. Acolo au găsit capul și spatele unui cal, sculptate în marmură, cît și trei statui de bărbați în togi, din care unul avea trăsăturile chipului împăratului Augustus. În afară de aceasta a mai fost scos fragmentul unei cvadrigi, o sculptură uriașă înfățișîndu-l pe împăratul Vespasian și monumentul înfățișîndu-l călare pe Marcus Nonus Balbus, comandant în Creta și Africa. Într-una din case au dat peste o pictură murală cu scene din miturile grecești ; aceasta a fost tăiată de pe perete și dusă în palatul regelui din Neapole. Cea mai prețioasă din descoperiri din punct de vedere arheologic a fost o tăbliță cu o inscripție. Pe ea s-a citit că Annus Mamoniamus Rufus a înălțat pe cheltuială proprie *Theatrum Herculaneum*.

Prin împrejurări curioase s-a descoperit mai întîi deci Herculaneum, cu toate că era așezat sub un strat gros de lavă, așadar mai greu accesibil decît Pompeiul, care era acoperit cu straturi de cenușă și piatră spongioasă.

Această mare descoperire a devenit un îndemn pentru cercetări pe scară mai largă. În anul 1759 a luat ființă la Neapole „Academia Herculaneum", a cărei sarcină era să efectueze lucrări sistematice arheologice și să descrie științific descoperirile făcute. În același an unul din membrii academiei, Bayardi, a tipărit un catalog minunat, ilustrat cu sute de gravuri reprezentînd picturile murale, statuile și obiectele mai mici descoperite la Herculaneum. În anul 1762 a apărut lucrarea eminentului istoric de artă german Winckhelmann despre descoperirile de la Herculaneum. Aceasta a provocat o preocupare generală față de arta antică, o adevărată renaștere a clasicismului, care a produs o influență profundă, covîrșitoare asupra arhitecturii, plasticii, literaturii și artelor europene.

Curioase au fost căile care au dus la descoperirea Pompeiului. Încă din secolul al XVI-lea se știa că sub dealul Civita se ascund ruinele unui oraș oarecare. În anul 1594, inginerul italian Dominico Fontana a primit sarcina de a construi un apeduct subteran și a dat atunci peste curioasele ruine. Descoperirea a trezit un anumit reveriment în lumea științifică ; unii istorici și-au exprimat presupunerea că ruinele sînt fragmente ale Pompeiului, marea majoritate se menținea la părerea că la Civita se află rămășițele orașului Stabiae, unde — după cum știm — a muncit și Plinius cel Bătrîn. Chiar Winckhelmann care a tipărit o lucrare despre Herculaneum, în mod hotărît se pronunță pentru ultima teză.

Schimbarea a avut loc abia la 16 august 1763. La Civita s-a descoperit atunci o statuie din marmură albă reprezentînd un bărbat într-o togă. Pe soclu s-a citit inscripția cu următorul conținut :

„În numele Împăratului și Imperatorului Cezar Vespasian August, tribunul T. Svedius Clemens a redat orașului Pompei locul public, însușit de persoane particulare".

Pentru prima oară fusese dobîndită în acest fel o mărturie indubitabilă că sub dealul Civita se află renumitul Pompei de odinioară. În acest fel s-au făcut săpături la poarta orașului, denumită Herculaneum, cît și spre strada morților, unde s-au descoperit cîteva morminte romane, printre altele, mormîntul capelanei Mammi. De aici se întinde un peisaj larg asupra golfului.

În următoarele două veacuri s-au efectuat, mai mult sau mai puțin sistematic, lucrări arheologice, în funcție de evenimentele politice, care le frînau sau le accelerau. Astăzi 3/5 din Pompei este dezvelit și prezentat turiștilor. Chestiunile Herculaneum-ului se prezintă cu totul altfel : dorind să efectueze cercetări pînă în cele mai mici amănunte, trebuiau transmutați locuitorii din Resina și dărîmate casele lor, ceea ce ar fi însemnat mari cheltuieli. Așa ceva, în condițiile orînduirii capitaliste, arheologia nu putea obține.

Timp de două veacuri lucrările arheologice s-au desfășurat la Pompei într-un mod haotic și devastator, dacă nu barbar. Scopul lor a fost înainte de toate să adune un număr cît mai mare de comori, opere de artă și monede. Acestea au fost duse în muzee sau în palatele regale și ale aristocraților pentru a le da splendoare, ba chiar au fost puse în vînzare.

În aceste condiții nu putea fi vorba de efectuarea și cercetarea săpăturilor într-un mod științific pentru a se reda imaginea completă a culturii medievale a două orașe romane, care s-au menținut pînă în epoca noastră aproape în starea în care locuitorii lor le-au părăsit în secolul I al erei noastre.

E greu să stabilim azi dimensiunile exacte ale daunelor produse de vandalismul acelor epoci. Minunatele picturi murale au fost scoase din pereți și transpuse în Muzeul din Neapole. Mai mult, dacă o pictură nu i s-a părut cuiva prea frumoasă, a fost parțial sau total fărîmițată și mortarul aruncat la gunoi. Casele scoase la lumina zilei, după golirea lor completă, au fost din nou umplute cu pămînt. În acest mod, s-a pierdut pentru totdeauna „Pompeianum", vila identificată a fi fost cîndva a lui Cicero. Cînd se găsea vreo tăbliță de marmură cu inscripții din bronz, diferite litere erau scoase de pe fundalul de marmură și aruncate la coș, așa că nu s-a putut reconstitui textul. Din fragmente de sculpturi s-au fabricat pentru turiști suveniruri, uneori cu imagini de sfinți ; mai rău, oricine vizita ruinele putea să ia cu el ceea ce îi plăcea.

Abia la începutul secolului al XX-lea, arheologii au introdus metode strict științifice pentru investigații. Pregătiți în mod corespunzător, lucrătorii au început să cearnă cu grijă pămîntul pentru a nu se pierde nici cea mai mică frîntură arheologică. Casele rămîn așa cum au fost descoperite ; se învelesc numai cu un acoperiș corespunzător pentru a fi asigurate de ploaie. Picturile murale și mormintele sînt ocrotite cu geamuri, chiar și obiectele de uz casnic, ca oale, mobilă, instrumente și jucării rămîn acolo unde au fost găsite. Într-o cîrciumă pompeiană e așezată o monedă din Roma, pusă probabil de pietonul însetat în clipa cînd l-a surprins catastrofa. Banul respectiv este expresia pietismului cu care sînt tratate de arheologii de azi săpăturile de la Pompei și Herculaneum.

ÎN UMBRA COLOANELOR DE MARMURĂ

În urma izbucnirii Vezuviului s-a produs un lucru extraordinar, practic unic în istoria arheologiei. Două orașe, în momentul cînd își desfășurau din plin activtatea, dispărînd dintr-odată sub lava cenușii vulcanice, ca niște cavaleri adormiți din basm, așteptau de-aproape douăzeci de veacuri să fie trezite.

Arheologul englez, descoperitorul mormintelor regale din Sumer, Mr. Leonard Woolley, a scris odată pe un ton sarcastic.

„Dacă ar fi să ne adaptăm dorințelor exprimate de arheologi, toate orașele antice fără excepție ar trebui să dispară sub cenușa vulcanilor, urmînd să fie așezate într-o vecinătate adecvată. Pe lucrătorii de pe alte șantiere invidia amară îi cuprinde cînd vizitează Pompeiul și văd casele minunat păstrate, frescele de pe ziduri, mobilele și obiectele de uz casnic așezate acolo unde le-au lăsat proprietarii în momentul fugii în fața catastrofei".

Știința istoriei datorează Pompeiului și Herculaneum-ului extrem de multe. Datorită acestor orașe, în fața ochilor noștri ni se prezintă azi, de parcă ar fi vie, cultura materială a Italiei, în forma ei complexă și bogată, părîndu-ni-se a fi oprită din mișcare printr-o minune. Nici o săpătură de pe teritoriul uriaș al Imperiului roman nu poate fi comparată cu Pompei și Herculaneum. În ambele orașe se pot cunoaște nu numai templele, palatele, amfiteatrele și clădirile municipale, aproape așa cum le-au folosit cetățenii romani, dar înainte de toate și felul de viață de zi cu zi al omului de rînd, de care în mod cu totul insuficient se ocupă cronicile antice.

Să ne urcăm pe vîrful Vezuviului și să ne uităm la descoperirile arheologice dintr-o perspectivă îndepărtată. Avem în față Pompeiul ca în palmă. Suprafața ocupată de oraș creează un oval neregulat cu lungimea de trei kilometri și jumătate. Casele îngrămădite ca în stup sînt înconjurate de un zid de apărare cu grosimea de opt metri, în funcție de configurația terenului. La distanțe de o sută de metri se înalță spre cer turnuri puternice, care privesc în depărtare prin ochiuri de tragere. Orașul are opt porți, de unde pleacă străzi pavate cu caldarîm pînă la forumul central, dreptunghiular.

Să coborîm acum de pe vîrful Vezuviului și să ne apropiem de Poarta herculaneană. De ambele părți ale periferiei se află mormintele arătoase ale pompeienilor bogați. Strada cu lățime de patru metri, pavată cu dale din bazalt paralelipipedice, ne duce pe lîngă numeroase hanuri, crame, cîrciumi și ateliere, pînă în piața orașului. Pe caldarîm se vede o adîncitură făcută de roți de-a lungul veacurilor.

Ajungem, în fine, în pragul forumului. Aici se concentra viața pompeienilor, care își petrecea — ca în toate orașele meridionale — majoritatea timpului în aer liber. Aici se rezolvau problemele comerciale și politice, se practica cultul religios și tot felul de distracții.

Mai înainte de toate era un forum-salon pentru a cărui înfrumusețare nu se precupețea nici un efort ori idei. În saloane suple, în clădiri pline de ordine și măsură destoinică, monumentale ca stil, cu linii curate și clare ale spațiilor — se exprima spiritul culturii greco-romane, exprimată fiind dragostea pentru forme clare, pline de vigoare și de o frumusețe implacabilă.

Frumusețea vieții era sporită și de mediul ambiant. În direcția vestică se desfășura vederea Golfului napolitan surîzător, cu insula Capri la orizont; la est se vede puternicul lanț montan, iar la nord se prefigura clar vîrful Muntelui Vezuviu.

Piața este înconjurată din trei părți de un șir de coloane dorice. A patra parte o ocupa templul lui Jupiter, ridicat pe un piedestal înalt de zece metri. Avea un portal compus din șase coloane în stil corintic. În interior s-a găsit capul lui Jupiter de o mărime supranaturală și soclul pe care a stat cîndva întregul monument. Principala intrare în forum avea forma unui arc de triumf, placat cu marmură albă cu vene albastre.

Alături de templul lui Jupiter se aflau aici alte trei temple, cu o arhitectură la fel de frumoasă, cu toate că erau mai mici. Dar accentul dominant al pieții îl crea bazilica. Această clădire masivă, terminată cu o cupolă, era locul de tranzacții comerciale, al întîlnirilor prietenești, dar care constituia, în principal, sediul tribunalului. Se ridicau acolo și alte clădiri de folosință publică, cum ar fi trei hale comerciale, oficiul de măsuri, *curia*, primăria cu sălile reprezentative de marmură, curtea cu coloane pentru adunările cetățenești, chiar și closetul public cu apă de clătit.

Forumul era închis pentru circulația rutieră. Avea pardoseala din calcar foarte tare, denumit travestin. Pe întreaga-i suprafață erau o grămadă de statui din marmură și bronz, înfățișînd persoane din formația împăratului și cetățeni de seamă din oraș. S-au păstrat numai soclurile lor cu inscripțiile; foarte probabil că pompeienii le-au scos imediat după catastrofă ca pe niște obiecte de mare preț.

La Pompei existau împreună nouă temple consacrate diferiților zei și zeițe. Cel mai interesant din ele este templul zeiței egiptene, Isis. La fel ca în întregul Imperiu Roman, la Pompei se întîlneau cele mai diferite culturi religioase infiltrate din Orient. Știm exact că exista acolo o comunitate evreiască, iar semnul crucii, găsit pe zidul unei case, ne permite să presupunem că funcționa în acest oraș, de asemenea, o sectă conspirativă creștină.

Cultul zeiței Isis era însă cel mai generalizat. Era reprezentat sub forma unei mame care ținea copilul în brațe. Era totodată venerat bărbatul și fratele ei Osiris. Misterele isiace legate de sărbătorirle religioase atrăgeau mase largi de oameni sărmani și de sclavi. Toamna aveau loc mari sărbători în timpul cărora era reprezentată învierea lui Osiris omorît de zeul Set.

Templul a fost descoperit în anul 1765. Se afla acolo o cisternă în care se păstra apa de Nil și celula secretă din care capelanii prin gura zeiței spuneau credincioșilor sfaturi și proorociri. Pe altar stătea sculptura zeiței Isis cu o coroniță aurită pe cap. Se mai găseau, de asemenea, resturi carbonizate ale ofrandelor: oase de animale, curmale, castane, nuci, alte fructe și ovăz. Pe pereți se păstrau în stare bună picturile murale care înfățișau animale și plante de pe Nil.

Cu această ocazie merită să amintim că numeroase culturi religioase pătrundeau în Italia pînă și din îndepărtata Indie. O mărturie a acestui lucru o constituie statuieta unui zeu din fildeș aflat într-o casă, înfățișînd pe zeița dragostei Laxamis.

Pompeiul mai avea încă un forum în formă de triunghi, denumit *Forum triangulare*. După construcția unui nou forum, acesta a devenit loc de distracții, de plimbări și întîlniri pentru cetățeni. Două părți din această minunată piață era înconjurată de un portic acoperit, compus din 95 de coloane dorice, iar a treia parte era deschisă spre mare. Acolo erau amplasate bănci pentru cei care se plimbau, iar în mijloc se afla o cisternă din marmură, din care curgea apă prin țevi de plumb. Piața era împodobită cu diferite statui din bronz, printre altele și a Marcellei, nepoata împăratului Augustus.

În apropiere de *Forum triangulare* se înălțau, la o distanță apropiată una de alta, două teatre — teatrul dramatic cu 5000 de locuri și teatrul muzical denumit „Odeon", cu 1500 de locuri, cel din urmă fiind acoperit. A fost găsit acolo și un bazin cu apă și șofran, folosite pentru a stropi sala în timpul canicule. Printre bănci erau anumite bilete de intrare sub forma unui jeton din plumb sau os cu numerele locurilor numerotate.

Spectacolele în aceste teatre se bucurau printre pompeieni de o deosebită popularitate. Erau prezentate, în afară de tragedii, farse populare, balete și pantomime. În timpul domniei lui Neron se bucura de un deosebit succes actorul de pantomimă, Paris ; mai primea, cu regret, aplauze și de la persoane plătite pentru acest scop, cu toate că nu-i lipseau aplauzele sincere și frenetice din partea publicului.

Orașul se îngrijea de educația fizică a tineretului și a construit chiar trei palestre cu terenuri de antrenament. Cea mai mare din ele a fost construită cu deosebit gust, avea un portal de marmură, garderobă, baie, bazin de înnot, încăperi pentru atleții oaspeți și chiar un mic templu al zeiței Venera, sprijinitoarea tineretului. În piața largă creșteau paltini bătrîni, din care unul, avea 120 de ani.

În altă parte a orașului a fost descoperit un mare amfiteatru despre care am mai amintit. Această clădire uriașă a fost plătită de bogătașii Casius Quinctus Balbus și Mausus Porciusca expresie a recunoștinței alegerii lor în înalte funcții municipale. Balbus a cîștigat o avere fabuloasă în timpul teroarei reacționare a lui Sulla, cumpărînd pe un preț de nimica toate averile romanilor proscriși.

Acolo aveau loc un număr de lupte ale gladiatorilor. Jocurile sîngeroase erau diversificate cu lupte ale unor animale sălbatice, organizîndu-se totodată vînători cu ogari. Pe scenă se dădeau drumul la tauri, urși, lei, tigri, lupi, pantere, porci mistreți, gazele și iepuri. Sîngele oamenilor și al animalelor curgea în șiroaie.

Locuitorii Pompeiului se uitau la jocurile înfiorătoare cu sufletul la gură. Se formau între ei partide, întotdeauna gata de ceartă și bătaie, în apărarea favoriților lor.

În anul 59 au ajuns, din această cauză, la lupte sîngeroase. Senatorul Livencus Regulus, expulzat politic din Roma, a organizat jocurile cu intenția de a cîștiga de partea sa pe alegătorii pompeieni. Amfiteatrul era plin nu numai de pompeieni, ci și de locuitori din orașele învecinate. În timpul spectacolului unul din gladiatori zăcea rănit pe nisipul arenei ; publicul trebuia să indice, cu degetul mare în sus sau în jos, soarta lui : să fie omorît sau păstrat.

Din această cauză s-a ajuns la dispute între pompeieni și oaspeții din Nucesia. Publicul înfărîtat a aruncat în scenă cu cuțite, pietre și vergele, iar cînd spiritele s-au potolit au fost numărate cîteva zeci de cadavre marcante, plus răniți. Nucesienii bătuți au trimis plîngere la Neron, iar acesta a condamnat mulți vinovați cu deportarea, dar mai înainte de toate a închis pentru zece ani amfiteatrul din Pompei, ceea ce constituia o pedeapsă extrem de aspră, avînd în vedere pasiunea italienilor pentru jocurile gladiatorilor.

În apropierea amfiteatrului au fost descoperite, în secolul al XVIII-lea, cazărmile gladiatorilor. Era o clădire în formă dreptunghiulară cu portic și celule, înconjurate de o piață uriașă de antrenament. Într-una din săli a fost găsit echipamentul unui gladiator, care de fapt constituie și un obiect de artă în domeniul armureriei, fapt ce face să fie păstrat în Muzeul Napolitan.

Jocurile aveau loc de două ori pe an, cu ocazia unor sărbători festive. În mod curent pompeienii își petreceau timpul liber în trei terme sau băi publice. Instituțiile acestea jucau și rol de cluburi amicale. Din acest motiv erau amenajate cu gust artistic. Sălile uriașe erau împodobite cu fresce și stucaturi, podelele erau turnate în mozaicuri costisitoare, tavanele aveau forme ascuțite sau cu bolți.

Termele se compuneau, în principal, din patru săli cu apă rece, caldă, fierbinte și aburi, unde aerul foarte cald intra cu ajutorul unor canale pe sub podea, prin pereți și tavan. Cetățeanul pompeian, putea, după baie, să citească în bibliotecă, să discute cu prietenii la club, să își încerce capacitățile fizice pe terenul de atletism, eventual să mănînce la restaurantul frumos amenajat.

În ruinele termelor s-a făcut o descoperire ce constituie într-un anumit sens o revelație. Marile săli aveau giurgiuvele rotunde cu geamuri puse : acesta este un caz foarte rar de folosire a geamului în antichitate. 1328 de candele, adunate într-o termă, dovedește că pompeienii își petreceau acolo chiar și serile. La sfîrșit merită să prezentăm și o curiozitate : pompeienii se plîngeau de o plagă a hoților, care furau din garderobe hainele și obiectele mai prețioase, în momentul cînd proprietarii lor se delectau în baie.

Pompeienii de rînd locuiau în general modest, dacă nu sărăcăcios. Cîrciumarii și negustorii închiriau magazinele construite în frontoanele palatelor patricienilor și dormeau într-o cameră mică la primul etaj, unde intrau pe o scară de lemn pusă pe dinafară. Mobila era și ea sărăcăcioasă, se compunea din obiectele necesare pentru a trăi.

Profundele inegalități de clasă din societatea italiană, inegalități care n-au putut fi ameliorate de revoluțiile ce au avut loc pînă la Spartacus inclusiv — se remarcau în mod evident în vilele senatorilor, demnitarilor și bogaților eliberatori. În exterior casele aveau o înfățișare nearătoasă. Fațadele se compuneau din ziduri oarbe, fără locuri de geam, numai din loc în loc înviorate de chipurile zeilor romani : Jupiter, Apollon, Marte, Mercur sau Minerva.

Străzile laterale, unde erau amplasate aceste case, creeau o impresie de monotonie. Numai pe lîngă arterele principale ale orașului, palatele aveau în față crame și ateliere meșteșugărești, ceea ce marca într-o măsură și mai mare splendoarea interioară.

Printr-un coridor îngust, închis din stradă cu o ferecătoare dublă, se intra în sala principală, reprezentativă a casei. Acesta era atriumul, cu bazin de marmură, în care printr-un orificiu făcut în tavan picura o apă ca de ploaie. Bazinul era înconjurat de coloane pe care se sprijinea acoperișul casei. Acest frumos salon, prevăzut pentru primirea oaspeților, era împodobit de obicei cu fîntîni care susurau și cu busturi ale înaintașilor și membrilor familiei.

În părțile mai lungi ale atriumului se aflau rînduri de camere mici fără geamuri, cu intrări în care erau prinse perdele. Acolo erau dormitoarele *dormitoria)* și sufrageriile *(triclinia)*, unde în numeroase rînduri se aflau paturi de piatră, pe care mesenii se întindeau, cu capul spre masă.

Din atrium, pe lîngă camera stăpînului *(tablinium)*, se intra în peristil. Aceasta era o grădină foarte îngrijită de sclavi, înconjurată cu coloane și mici alcovuri. Acestea constituiau locurile cele mai liniștite și mai plăcute ale casei. De obicei, acolo țîșneau fîntîni, împrăștiind picături de apă rece pe flori, pomi și iarbă.

Cercetînd rădăcinile carbonizate s-a reușit să se reconstituie exact aceste grădini. Creșteau acolo în straturi crini, trandafiri damascieni, nalbe, narcise, irișI și părăluțe. Printre pomi se întîlneau mai des salcîmi, chiparoși, lauri, paltini, stejari și pini, iar printre arbuști ori ierburi decorative : aloesul, iedera, mirtul, papirusul și stuful.

Pompeienii practici n-au uitat, de asemenea, de pomii fructiferi ori de zarzavaturi. În vilele descoperite au fost găsite resturi care confirmă că plantau migdali, castane dulci, smochini, nuci, dactile, vișini, pruni, rodii, meri, peri, vița de vie, linte, sparanghel, pepeni, ticve și dovleci.

Comatele marilor palate sînt o mărturie a gustului deosebit al proprietarilor lor pentru frumos. Aproape toți pereții camerelor aveau picturi murale sau stucaturi în marmură. Tablourile, care acopereau suprafețe uriașe, reprezentau deseori scene din mito-

logia romană și greacă. Vedem acolo, de pildă, luptători ademenind-o pe Danae, Jo sau Leda ori răpind-o pe Europa. Foarte des se repetă imaginea lui Apollo alergînd-o pe zeița Dafne ori Venus.

Pompeienii nu s-au mărginit numai la tematica mitologiei. În diferite perioade, moda s-a schimbat în acest domeniu, ceea ce face ca învățații să distingă în pictura murală pompeiană patru stiluri principale. Foarte interesant este stilul iluzionist. În tablourile epocii respective vedem o arhitectură fantastică și peisaje care prezintă o perspectivă atît de relativă încît lasă impresia că te-ai uita pe fereastră la o lume exterioară largă, aerisită, plină de soare.

După cucerirea de către romani a Egiptului, în anul 30 î.e.n. apar pe pereții caselor lor lotuși, hipopotami, crocodili, pigmei, piramide și vederi ale Nilului. În contrast cu aceste motive îl formează ciclul de tablouri de o frumusețe aparte și cu un mare simț al umorului. În ele se remarcă mici genii, sau pitici de casă, realizînd cele mai diverse meserii practicate la vremea respectivă în Pompei : fac mîncare, repară sandale, gravează minunate opere de artă în aur, trag la rindea, bat cu ciocanul în nicovală, pun pîinea la copt în cuptoare, culeg struguri și îi calcă cu picioarele goale să facă must. Un pitic se chinuie cu un măgar îndărătnic, mînîndu-l și trăgîndu-l de coadă.

În fața Porții Herculaneum s-a descoperit o vilă cu monumente de artă, care a aparținut unei capelane ce practica dionisiace. Aceasta se compunea din 19 comnate cu băi particulare, ba chiar — lucru rar în casele pompeiene — cu o veradnă semicirculară. Dar principala comoară din vilă o constituie cele 24 de picturi murale cu figuri de dimensiuni aproape naturale. Un maestru pictor necunoscut, folosind culori vii, a prezentat în ele desfășurarea dramatică a misterului cultului dionisiac cu ocazia inițierii unei tinere fete. Pe unul din tablouri, un zeu înaripat o biciuește pe fecioara respectivă, iar în altul bacante despuiate joacă sau se înclină la picioarele lui Bachus.

Iar în apropiere de Poarta Herculaneum s-a descoperit o altă casă, cu mult mai veche decît cea precedentă, care în clipa izbucnirii vulcanului Vezuviu avea deja 400 de ani. În ea practica un chirurg oarecare, căci s-a găsit în comnatele sale tot setul de instrumente chirurgicale, extrem de asemănătoare cu cele de azi. Curios e faptul că chirurgul avea o fiică care, foarte probabil, era pictoriță. În camera ei, cu o fereastră mare care ducea în grădină, pictura murală înfățișează o tînără fată care pictează pieptul lui Bachus, în timp ce micul Eros ține tabloul, iar două sclave se uită la tablou cu o mirare profundă.

Pe pereți se întîlnesc deseori, de asemenea, portrete realizate în mod realist. Așa deci, Terentius Proculus, proprietarul unei brutării, reușind să-și facă avere a construit o vilă frumoasă, iar pe unul din pereți, a dispus să fie pictat el și soția. Bărbatul cu barba puțin crescută și cu urechile clăpăuge ține în mînă, probabil, pentru a-și da importanță, o rolă de papirus : soția chipeșă, cu ochi de căprioară, nasul drept și chipul frumos alungit are în față o tăbliță din ceară, iar cu condeiul atinge buzele de parcă ar reflecta ce trebuie să scrie.

O mare atenție au acordat pompeienii podelelor caselor lor. Le-au împodobit în majoritatea cazurilor cu mozaicuri din mii de pietricele de cele mai diverse culori. Unele mozaicuri sînt adevărate capodopere de artă, trezind o încîntare aparte. Întîlnim diferite desene geometrice, stele, rozete, împletituri și meandre, deseori motive vegetale, iederă, lotuși, viță de vie și lauri. A fost abordată și tematica animalieră în această artă măiastră. Cu o fidelitate rar întîlnită au fost redați hipopotamii, centaurii, peștii, delfinii, cîinii, porumbeii, ursii și cocoși bătîndu-se.

Ca o culme a măestriei în arta mozaicului trebuie să considerăm unele motive figurative cu scene întregi, bazate pe legende din mitologie sau pe evenimente din istoria antică. Tipică din acest punct de vedere este „Casa dramaturgului", răspîndită și în romanul lui Bulver „Ultimele zile ale Pompeiului". În culori vii și cu un realism plin de încordare dramatică, artistul a redat pe podea o repetiție teatrală cu actori comici. Dramaturgul bătrîn și chel, cu piesa în mînă, dă indicații regizorale la doi tineri îmbrăcați în piei de capră, în timp ce în adîncimea tabloului, alt actor — cu ajutorul colegului — se îmbracă într-un costum teatral.

Pur și simplu o neîntrecută capodoperă de artă este mozaicul uriaș de pe podeaua din „Casa Faunului", denumită astfel de arheologi, deoarece în atrium a fost găsită o sculptură nedeterioarată a acestei ființe fabuloase, protectoarea pădurilor italiene.

Pe o suprafață dreptunghiulară, cu dimensiuni de 5,12 x 2,75 m, artista a compus dintr-un milion și jumătate de pietricele, cu cele mai diverse nuanțe de alb, negru, galben și roșu, o largă scenă batalistică : lupta lui Alexandru Macedon cu Dariu la Issos în anul 333 î.e.n.

Chipurile încrîncenate în focul luptei, cu ochii îndîrjiți sau speriați, avînd înfățișarea realistă a caracterelor diferitelor persoane, dinamica și patima bătăliei, forța și dimensiunile compoziției — toate ne aduc în minte „Lupta de la Grundwald" de Jan Matejko sau „Atacul de la Smîrdan" de Nicolae Grigorescu.

Figura dominantă a tabloului este Alexandru. Cu părul vîlvoi, cu fața trasă și cu ochii aprinși străpungînd cu lancea dușmanii persani, în timp ce Dariu se uită cu teamă la pericolul care îl amenință. Vizitiul carului său plesnește, cuprins de panică, armăsarii, iar un oarecare prinț sare de pe cal pentru a-l da monarhului, facilitîndu-i astfel fuga. Pădurea de lănci care se profilează la orizont dovedește că în confruntarea luptei falangele macedoniene și-au păstrat intacte rîndurile, ceea ce amenință pe perși cu o înfrîngere capitală. Mozaicul este o copie fidelă a tabloului eminentului pictor grec Filoxenes din Eritreia, care a trăit la interferența secolelor al treilea și al doilea î.e.n.

Arheologii nu s-au așteptat ca la Pompei să poată găsi tăblițele de ceară pe care romanii își scriau scrisorile și își notau probleme economice curente. Se legau într-un triptic, deci cîte trei tăbliță prinse cu sfoară într-o cărțulie cu 6 pagini. Pentru că tăbliță acestea erau compuse din rînduri de lemn acoperite cu un strat subțire de ceară, era greu de presupus că acestea se vor păstra la Pompei, unde cenușa și pietrele spongioase au pătruns peste tot. Posibilitatea găsirii lor părea a fi mai degrabă la Herculaneum, acoperit de către pojghița izolantă a lavei vulcanice împietrite.

Dar într-o zi a fost descoperită vila bancherului și fabricantului de postavuri, Lucius Caecoloris Jucundus. Într-una din comnate se afla o cutie de lemn bătută în tablă de bronz. Cînd i-a ridicat capacul s-au găsit în ea 152 de tăbliță de ceară, din care 127 au putut fi citite. Ele s-au dovedit a fi documente comerciale cuprinzînd contracte de vînzare și cumpărare a unor imobile, acte de plată și de socotit. Ele pun într-o lumină interesantă relațiile comerciale ale Italiei din acea vreme.

O bibliotecă de papirusuri a fost găsită încă din secolul al 18-lea la Herculaneum. Este singura bibliotecă descoperită pînă acum acolo, cu toate că se știe că printre patricieni era un semn de bun gust posedarea unor colecții particulare. În palatul denumit azi *Villa dei Papysi*, plin de minunate sculpturi, picturi murale și mozaicuri, se afla o cămăruță liniștită pentru bibliotecă. Au fost găsite acolo 1800 de manuscrise împăturite, din păcate însă carbonizate și puternic lipite. Desfacerea coalelor respective și citirea lor a fost o sarcină extrem de grea. Încă din secolul al XVIII-lea călugărul Praggi a construit o mașină specială în acest scop, dar cu toate că a stat asupra lor ani îndelungați, a reușit să desfășoare și să poată descifra numai o mică parte, din care unele role le-a deteriorat definitiv.

Pînă azi s-a reușit să se citească numai 340 de papirusuri ; sînt printre ele tratate despre muzica epicurianului Filodemus cît și dizertația pe tema filozofiei lui Epicur, al cărui partizan a fost stăpînul palatului impunător.

La Pompei nu s-au păstrat prea multe mobile, însă s-au dezgropat cinci servicii de masă din argint, compuse din pahare bogat ornamentate, pocaluri, talere, linguri, ciorbare și castroane.

Vom consacra acestei descoperiri o oarecare atenție, datorită marii lor valori artistice și împrejurărilor deosebite în care au fost găsite. La periferia Pompeiului, spre vîrful Vezuviu s-a dat în secolul al XIX-lea peste un palat și o gospodărie țărănească cu încăperi pentru păstrarea amforelor, avînd și o presă de vin și ulei. Așa cum rezultă din pecetea găsită acolo, palatul era proprietatea unui oarecare Lucius Herenius Florus, bogat stăpîn de pămînturi, care își trăgea veniturile din podgorii, pășuni și livezi de măslini.

Izbucnirea Vezuviului a surprins această gospodărie mare în plină activitate. În bucătărie a fost găsit scheletul unui cîine prins în lanț, pe sobă erau puse oalele în care se fierbea mîncarea. În grajd au fost găsite schelete de cai. Vacile, oile și caprele pășteau cu siguranță în vremea aceea pe lunci și de aceea oasele lor n-au fost găsite în obor.

În curte, pe lîngă presa de must, s-au descoperit trei schelete umane ; printre acestea, judecînd după inelele costisitoare cu topaz, urmele oaselor stăpînei casei.

Lucrările de cercetare au fost efectuate de stăpînul locului Vincenzo da Prisco. În ziua de 13 aprilie 1895, la scurt timp înainte ca muncitorii să își încheie munca, paznicul a descoperit un orificiu îngust care dădea în pivniță. S-a înghesuit să intre înăuntru, dar imediat s-a retras strigînd că pivnița e plină de gaze.

De îndată ce muncitorii au părăsit treaba plecînd acasă, paznicul s-a dus în fugă la stăpînul locului și i-a zis surescitat :

— Domnule, în pivniță zace un schelet, iar în jurul lui sînt risipite mari comori.

Proprietarul i-a spus paznicului să tacă și l-a oprit la el.

Îndată ce s-a întunecat, au pătruns în pivniță și cu felinarele în mînă au rămas înlemniți în fața bogăției extraordinare ce se întindea înaintea ochilor. Au văzut brățări, cercei, inele, lanțuri grele de aur, minunate tacîmuri de argint, iar în mijloc un sac de piele putrezită. În el se aflau peste o mie de monede de aur din perioada de domnie a unor împărați, începînd cu Augustus și Domițian. Cele mai tîrzii proveneau din anul 76, deci bătute cu trei ani înainte de catastrofă. Se aflau acolo monede extrem de rare, cu imaginea împăraților Galba, Otho și Vitellus, care împreună au domnit numai un an, fără să aibă deci timp ca să pună în circulație o cantitate mai mare de bani. Aproape toate monedele străluceau ca noi : astăzi constituie inestimabile obiecte numismatice.

Serviciul de masă, unul din cele mai minunate care s-a salvat de la romani, cuprindea 108 bucăți : pocale, cupe, căni umflate, talere, castronașe, solnițe, linguri, ciorbare, pahare metalice, chiar și o sită. Sînt acoperite cu podoabe bătute cu ciocanul pe tabla de argint de către artiști renumiți.

Bogăția de motive și desenul sînt pur și simplu încîntătoare. Apar acolo portrete realiste ale unor împărați și patricieni romani, cocoși, berze, frunze, cerbi și porci mistreți goniți de ogari, capre de munte, o mierlă uitîndu-se la o șopîrlă, șerpi, un leu aruncîndu-se asupra unui taur, o vulpe luptînd cu un lup. Toate scenele redau cu un nemaiîntîlnit simț al mișcării, anatomia și secretele compoziției artistice.

Dovedesc particularități deosebite pocalurile de argint pentru vin. Artistul a sculptat pe ele dansuri de schelete cu capetele marilor filozofi și dramaturgi, respectiv Sofocle, Euripide, Meneandru, Epicur și Zenon din Chition, filozoful care a înființat școala stoicilor. Sensul acestor scene atît de grotești a apărut, se pare, din dorința de-a exprima filozofia epicuriană la modă atunci, care îmbrățișa ideea : folosește-te de viață cît poți, căci moartea te paște la fiecare pas.

Această mare comoară, unică în felul ei, a fost scoasă în secret în afara granițelor Italiei și vîndută milionarului Rotschild.

Paznicul, îmbătîndu-se cu banii primiți din belșug, a divulgat secretul colegilor, iar problema a căpătat în Italia un mare răsunet. A fost pusă chiar în discuția parlamentului italian. Guvernul însă n-avea ce face : comoara care aparținea de drept poporului italian se afla deja în străinătate, în mîinile unui cumpărător străin.

Actualmente, serviciul respectiv se află aproape în întregime în muzeul Luvru de la Paris, constituind unul din cele mai prețioase exopante ale culturii materiale a Romei.

CUM OPRIM CEASUL DIN MERSUL LUI

Oricine ar crede că obiceiul urît de-a acoperi zidurile și pereții cu mîzgălituri este o plagă a vremurilor noastre se înșală cu siguranță. Apucătura aceasta urîtă este veche cît lumea și batjocorită, de asemenea, de pompeieni. Pe pereții bazilicilor, amfiteatrelor, plîngeri și sentințe în care pietonii se străduiau să exprime gîndurile lor de valoare îndoielnică. Le gravau cu un instrument ascuțit sau le scriau cu o bucată de cărbune din lemn ars.

Noi respingem astăzi acest obicei și ne străduim să explicăm oamenilor că mîzgălitul pereților este împotriva bunului gust. De data aceasta, în cazul Pompeiului, prin ironia curioasă a soartei, însemnările respective, precum vinul vechi, au căpătat pentru noi, oamenii contemporani, un preț și un gust deosebit. Datorită lor ne putem face o impresie asupra vieții de zi cu zi a orașului, cunoaștem sufletul Pompeiului de rînd cu greutățile, ura și necazurile sale, întîlnim direct gluma sa ascuțită, hotărîtă, nepăsătoare, deseori frivolă.

Imposibil să nu rîzi cînd cunoști un necunoscut zidar pompeian care cu o satisfacție malițioasă a scris pe un perete un oarecare nume, dar nu s-a putut abține să nu-l scrie și pe-al lui.

„Sosius s-a semnat — citim pe perete — Onesius l-a desenat cu tencuială albă". Un alt cetățean al Pompeiului, ca lăudător sau prieten plin de bunăvoință, a lăsat pe perete un fel de corespondență : „Te salut, Emilius Fortunas". S-a găsit , de asemenea, unul supărat, nu se știe din ce cauză, care și-a descărcat toată supărarea în următoarea aserțiune : „Sumius îi dorește lui Cornelius să se spînzure".

Nu lipsite de farmec sînt literele copiilor începători scrise pe ziduri. Pe un zid se umflă mîndre mîzgălituri, altele groaznice cu diferite litere ale alfabetului pe care micul scrib le-a învățat recent la școală, probabil cu ajutorul nuielei. Într-un alt loc ne uimește un desen reușit al unui copilandru ironic, înfățișînd caricatura unui călimar cu chelie, cu coroana de lauri alături și nasul cîrn al bătăușului cu chip răutăcios. O mare doză de umor are și desenul înfățișînd doi gladiatori într-o luptă aprinsă.

În general popularitatea luptelor de gladiatori și-a găsit o largă oglindire în inscripțiile de pe pereți. Unii gladiatori erau favoriții femeilor. Așadar, citim printre altele, că tracul Celadis era „obiect de dor, fiind stăpînul și lecuitorul nevestelor".

Foarte instructive sînt reclamele care anunţă diferite jocuri sau rezultatele luptelor. Pe una din casele de pe colţ s-a găsit un afiş întreg cu următorul conţinut :

„Nouăzeci de perechi de gladiatori, pe care Lucretius Satrius Velens, capelanul lui Neron, i-a scris în testament cît şi zece perechi puşi de fiul său vor sta unii împotriva altora la Pompei, în ziua de 4 aprilie. În afară de aceasta vor avea loc lupte între vînători şi animale sălbatice. Va fi tras şi acoperişul de pînză, ca oamenii să nu se prăjească la soare".

E totuşi interesant că şi în vremurile acelea existau adversari în aceste distracţii barbare, şi aceasta chiar printre gladiatori, care de pe vremea revoltei lui Spartacus constituiau în imperiul roman un element periculos al revoltei, atent urmărit şi ţinut în chingile supunerii de legiuni şi pretorieni. Unul din aceşti gladiatori revoltaţi a scris pe zidul cazărmii sale un „manifest protestatar" cu următorul conţinut : „Filozoful Annaeus Seneca este unul din scriitorii romani care a condamnat jocurile olimpice ca fiind periculoase".

Alte mii de astfel de scrieri ne demonstrează faptul că alegerile comunale au avut o desfăşurare vie şi gălăgioasă, că au participat la acestea întreaga populaţie. Pentru reuşita candidaţilor preferaţi se agitau nu numai diferitele persoane, în paranteză fie spus, deseori femei, ci şi bresle întregi. Afişele sînt semnate de către breasla fochiştilor de la băile publice, a vopsitorilor, aurarilor, bivolarilor, podgorenilor, bombonarilor, partizanii zeiţei Isis, chiar de jucătorii cu mingea. Lozincile şi sloganele electorale ridicau candidaţii în slava cerului sau îi batjocoreau şi împroşcau cu noroi.

„Paquins roagă să fie ales ca edil Lucius Pomeius" — cheamă un cetăţean Pompeian, iar altul scrie cu litere roşii mari : „O, Trebius, strînge rîndurile şi fă edil pe omul tînăr şi cinstit, Lollius Fuscus".

Sînt maliţioase şi glumeţe inscripţiile care batjocoresc pe unii edili, unele semnate de „toţi adormiţii" sau „beţivii întîrziaţi". Apar şi ameninţări băşcălioase ce dovedesc că în fervoarea agitatorică, pompeienii nu şi-au pierdut umorul ascuţit. „Cel care nu votează cu Quintus, să alerge mai bine prin oraş orbit ca un nebun".

În peripeţiile amoroase, pompeienii nu erau prea ruşinoşi : cu o sinceritate naivă se spovedesc pe ziduri în legătură cu dorinţele, necazurile ori disputele lor drăgălaşe, îşi cheamă amorul pe nume sau se plîng în cuvinte amare despre nestatornicia sau frica lor, uneori chiar în versuri.

Un tinerel a scris cu înflăcărare : „Aş prefera mai bine să mor decît zeu să fiu, dar fără de tine", iar un altul laudă frumuseţea dragei sale : „Cine n-a văzut tabloul lui Venus pictat de Apolles, să se uite la draga mea — ea este la fel de încîntătoare precum zeiţa". Un alt nenorocos al soartei, care n-a primit răspuns la sentimentele înflăcărate, îşi ia rămas bun de la ea, după cum urmează : „Adio, Iava mea, iubeşte-mă măcar un pic. Ah, cînd vei şti ce-i dragostea şi cînd o să începi să simţi şi tu ca oamenii, ai îndurare, pentru mine ; lasă-mă, Venus zeiţă drăgălaşă, să pot veni la tine"...

În dormitorul dintr-un han, un trecător oarecare şi-a pus dorul pe perete : „Aici a dormit singur Vibius Restitutus, cu inima plină de dor după Urbana".

Chiar şi geloşii nu ştiau să îşi ascundă necazul şi dezamăgirea. Unul din ei îşi blestemă rivalul : „Cine vrea să-mi răpească dragostea mea, să-l sfîşie în munţii pustii urşii groaznici".

Unul mai „indiferent" în dragoste a scris : „Unul iubeşte, altul e iubit, mie puţin îmi pasă", lîngă care un sceptic şi-a spus părerea : „Cui îi pasă puţin, acela iubeşte".

Bărbaţilor nu le-au rămas datoare femeile : O oarecare Livia, într-un mod destul de arţăgos, i-a răspuns unui oarecare Alexandru : „De soarta ta puţin îmi pasă, dacă te stingi cu-atît mai bine pentru mine", iar alta, tot la fel de categorică, a scris : „Virgula către prietenul ei Tortius : Dragul meu, eşti prea urît pentru mine".

În oraş vinul juca un rol însemnat, deoarece pe ziduri sînt multe remarci despre această băutură dionisiacă. Într-o tavernă întîlnim următoarea reclamă : „Aici poţi bea vin de 1 as, pe unul mai bun dai de două ori atît, iar cu 4 aşi poţi bea un pahar de falema". Un chefliu mulţumit a scris pe peretele unei cîrciumi : „Calde salutări ! Sînt plin ca o bute !" Altul nemulţumit de cîrciumar a adăugat : „Să te mănînce hoţia ! Nouă ne vinzi apă, iar tu bei vin !"

Curios e faptul că şi mormintele le-au mîzgălit cu diferite inscripţii. Găsim acolo afişe pentru alegeri, anunţuri ale jocurilor gladiatorilor, reclame, unele mici comunicări între cetăţenii oraşului. Pe unul din mormintele din faţa Porţii Herculaneum citim un anunţ despre o iapă care a fugit. „Dacă i-a fugit cuiva iapa cu bagajul, în ziua de 26 august, să se adreseze lui Decius... peste podul căprioarelor..."

Se pare însă că nu tuturor locuitorilor le plăcea moda de-a infesta zidurile cu astfel de inscripţii de vreme ce unul a scris pe un perete, nu fără umor însă : „O, zidule, mă mir că nu te-ai dărîmat pînă acum. Eşti condamnat să porţi atîta vorbărie goală !"

Pompeienii aveau slăbiciuni pentru fraze şi sentinţe succinte, moralizatoare, ceea ce îi făcea să picteze pe zidurile casei sau să scrie în mozaicul de pe podele. Iată una din aceste sentinţe moralizatoare : „Răul cel mai mic se face mare, dacă e tratat cu indiferenţă". „Moda" se pare că a fost dusă pînă la absurd de un oarecare Epidius Himenaeus, multe din sentinţele lui sînt ridicole şi fără gust. Iată o inscripţie la adresa oaspeţilor : „Cearta răutăcioasă aminaţi-o pentru mai tîrziu, dacă puteţi ; de nu paşii să vă poarte sub acoperişul vostru. Chipul curtenitor şi ochii dulci luaţi-i de pe nevasta altuia, faţa să-ţi fie modestă". Iar alta şi mai ridicolă : „Atenţie la feţele de masă din in !"

Un brutar şi pietrar bogat Graeus Alleius Nigidus, mulţumit de bogăţia dobîndită, a dispus să se scrie cu litere mari în brutăria sa : „Aici locuieşte fericirea", iar un alt negustor, pe nume Siricus, şi-a găsit deviza vieţii în două cuvinte : „Salut cîştig", sau tot la fel de lapidar : „Cîştigul înseamnă bucurie".

De asemenea, pragurile caselor erau împodobite cu inscripţii. Renumit este tabloul în mozaic înfăţişînd un cîine, scris fiind : *Cave carem* — un fel de „Cîine rău". În general însă, în praguri era notat salutul lapidar : *„Salve !"* Doar proprietarul unei case a făcut o frază mai lungă : „Uşile mele sînt încuiate pentru hoţi — şi larg deschise pentru oamenii cinstiţi !"

Dacă înscripţiile amintite ne-au înveselit un pic, s-a găsit una care a reflectat chiar momentul tragic care s-a abătut peste Pompei. În îngusta Poartă Herculaneum s-au întîmplat scene apocaliptice. Gloatele rătăcite şi speriate doreau să iasă cît mai repede din oraş pe cîmp, iar în panica nestăpînită se îmbulzeau şi se împingeau unii pe alţii, fără să ţină seama de copii sau de bătrîni. Un evreu, care nu se putea împinge, s-a aciuiat într-o casă din apropiere, urmînd să aştepte acolo catastrofa, dar n-a rezistat şi a ieşit din nou în stradă. Aşteptînd, în uşă, a zgîriat pe perete două cuvinte expresive prin conţinutul lor zguduitor : „Sodoma şi Gomora".

Această inscripţie prevestitotre de rău pune în lumină trăirile pompeienilor în timpul catastrofei ; o mărturie palpabilă o constituie şi scheletele umane, găsite în case şi pe străzi. Au fost numărate, cum am mai amintit, peste două mii.

Timp de cîteva veacuri, aceste schelete din aşezarea cărora se poate citi desfăşurarea tragediilor individuale, arheologii le-au adunat în muzeu fără să fie supuse conservării. Abia în anul 1864, şeful şantierului Fiorelli a avut o idee fericită. Pe una din străzi a descoperit craniul unui om, iar restul scheletului se afla în cenuşa vulcanică tare şi aspră. Cercetările au indicat că în timpul catastrofei

cenușa udată de ploaie se așeza strîns pe corp, care cu timpul putrezea, păstrînd forma exactă.

Fiorelli a umplut orificiul cu gips lichid, iar după solidificarea lui a scos la suprafață patru chipuri umane. Ele aveau formele întregi, rotunjite ale omului viu, iar pe fața lor era încrustată teama și durerea dinaintea morții.

Din modul cum erau așezate victimele, nu-i greu să bănuim ce s-a întîmplat pe strada îngustă. În față zăcea o bătrînă avînd în mînă bunurile ei pe care vroia să și le păstreze : trei perechi de cercei, peste o sută de monezi de argint și două chei de fier de la casă. Brațul drept îi era rupt, iar cu mîna stîngă acoperea fața, de parcă se ferea de-o ploaie cu pietre. La picioarele ei a murit o fetiță de 14 ani, s-ar putea să fi fost fiica ei. La o anumită distanță zăcea o altă femeie care, după inelul de fier de la mîna dreaptă, ne face să credem că era o sclavă. În urmă, zăcea într-o ruină un sclav înalt, cu inel de metal în deget și cu sandale vizibile în picioare.

Din acel timp arheologii folosesc metoda lui Fiorelli pretutindeni unde cenușa umedă o permite. În acest mod au fost obținute numeroase figuri turnate, profund mișcătoare, păstrate actualmente în Muzeul de la Neapole. Independent de aceasta, în cronica descoperirilor pompeiene de la Neapole se notează descoperirea multor schelete care aruncă o lumină interesantă asupra diferitelor fragmente ale catastrofei.

În templul zeiței Isis capelanii tocmai beneheteau cînd i-a surprins erupția Vezuviului. Pe masă aveau pîine, vin, pui, pește și ouă. Comesenii s-au sculat de pe paturi și au început să își strîngă ce aveau mai de preț. Într-un țol gros de in au înfășurat un număr mare de monezi de aur și argint, statuete ale zeiței, vase de argint pentru ofrandă și alte podoabe. N-au reușit să plece însă prea departe ; au căzut ghemuiți sub bătaia pietrelor, risipind comoara templului pe caldarîm. Alți capelani au murit în cămările anexe ale templului. Unul din ei cu toporișca în mînă a spart doi pereți, iar în fața celui de al treilea a căzut intoxicat de gaze.

O scenă plină de grotesc și coșmar a fost descoperită într-unul din mormintele de piatră de lîngă Poarta Herculaneum. Romanii aveau obiceiul curios de-a mînca pomana chiar în incinta cavoului de piatră, respectiv într-un fel de anticameră, denumită *triclinium funebre*. Erupția vulcanului Vezuviu a surprins o familie întreagă mîncînd pomana mortului.

La școala de gimnastică și spadă, denumită *palestra*, unde se afla un uriaș bazin de înot și templul mamei naturii și a tinerilor, Isis, tineretul, ca de obicei, se antrena. Ploaia de pietre și cenușă i-a izgonit pe atleți sub porticul de deasupra terenului. Acoperișul s-a prăbușit însă și mulți tineri și-au găsit acolo moartea. Un capelan de la templul Isis, vrînd să fugă cu două vase de argint pentru ritual, a căzut într-un bazin plin de cenușă și cu tot efortul n-a mai putut ieși afară. Trupul i-a fost găsit în chinurile dinaintea morții.

Un incident asemănător a avut loc în cazărmile gladiatorilor. Gladiatorii prezenți acolo au remarcat prea tîrziu că zidurile clădirii respective erau mai degrabă o cursă decît un scut de apărare. Abia în clipa cînd camerele s-au umplut de gaze, de sulf, iar intrările au fost blocate de lava vulcanică, s-au pus pe fugă, uitînd complet să salveze doi colegi care, din cine știe ce greșeală se aflau în carceră cu cătușe la mîini. Dar și fuga s-a dovedit a fi zadarnică. În două săli de antrenament, care aveau pe pereți echipamentul lor, au murit peste 50 de gladiatori, din care și o femeie, care avea la ea și bijuterii.

Nu mai mică a fost groaza într-un palat minunat pe strada morților. Spre sala coloanelor palatului respectiv se afla o cramă mare, plină de amfore și de vin. Proprietarul s-a ascuns acolo cu familia și numeroși sclavi. Nevasta, împodobită cu un medalion de aur și cîteva brățări, avea în brațe un sugar, iar lîngă ea pe băiețelul mai mare și pe fiică-sa. Slugile au dus în pivniță pîine, fructe și alte alimente, cutia cu monezi de argint și un sac mare plin cu tacîmuri de masă din tablă de argint groasă.

Cînd în palat au început să pătrundă gazele, nenorociții de ei s-au străduit să iasă la aer proaspăt, dar s-a dovedit că intrarea în pivniță era toată blocată cu cenușă și pietre. Ca urmare, toți care au fost acolo — familia bogătașului și sclavii, în total 34 de persoane — au murit printre amfore, egali în fața morții. Arheologii au putut diferența slugile de stăpîni numai după bijuterii. Împreună cu oamenii a murit și o capră care avea atîrnat de gît un clopot de aramă.

Despre scene asemănătoare se poate vorbi extrem de mult. Iată cum în casa lui Paquins Procolus se jucau veseli șapte copii. Părinții lor lucrau cu siguranță la vreo cîrciumă sau în vreun atelier departe de casă. Cînd a avut loc explozia vulcanului, nenorociții de copii s-au îmbrățișat în teama fără de ieșire, așteptînd să fie salvați. Dar mai înainte ca cineva să fi reușit să se gîndească la ei, au fost turtiți de tavanul care s-a prăbușit sub greutatea cenușii și a bolovanilor.

O scenă îngrozitoare a fost descoperită în anul 1787. Într-o încăpere îngustă au fost găsite oasele risipte și roase ale unei femei. Nu s-au putut explica imediat împrejurările care au făcut ca oasele să fie risipite în locuri diferite. Abia după descoperirea și a unui schelet de cîine, desfășurarea tragediei groaznice a devenit clară. Cîinele a ros în închisoarea sa pe stăpîna lui ; luptînd cu foamea s-a hrănit din trupul ei.

Ca un fel de stemă a Pompeiului a devenit un cîine în lanț, turnat din gips. Sărmanul cîine lăsat în învălmășeala generală în anticamera unei case s-a cățărat pînă la suprafața unui morman de cenușă, pînă unde i-a permis lungimea lanțului. Apoi a căzut pe o parte și a murit cu labele întinse de durere.

În palatul *„Faunului beat"*, în cel care am admirat mozaicul cu scena bătăliei de la Issos, sub cupola porticului, în peristil, a fost găsit un cuib cu scheletul unei porumbițe stînd pe ouă. Într-unul din ouă era ascuns un firav schelet al puiului ce nu ieșise încă din găoace. Această descoperire e valoroasă nu din punct de vedere arheologic, ci mișcătoare în sine, și din această cauză am amintit-o, căci, mai mult decît pe oricare alt șantier arheologic, aici a fost reînviată soarta curioasă a unui oraș a cărui inimă s-a oprit brusc, ca și cum s-ar fi oprit un ceas din mers.

Traducere și adaptare de Nicolae MAREȘ

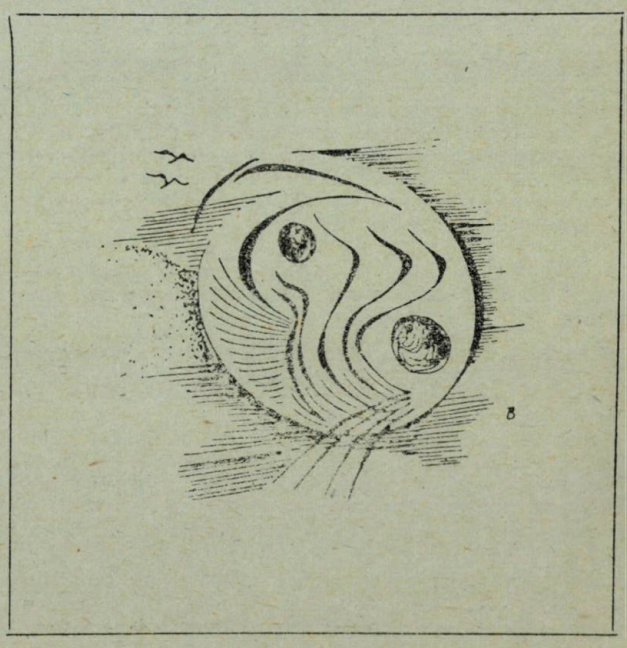

DE PRETUTINDENI

MIC ATLAS GEOGRAFIC AL POLITEȚII

JAPONIA

În Joponia, pentru a-i arăta cuiva considerație și respect, te așezi pe un genunchi și te apleci pînă la pămînt. Dar acest lucru nu se face niciodată în stradă ! Politețea la orientali este renumită. Să ne imaginăm că după obișnuitul selam alajkum, între o gazdă și un oaspete are loc următorul dialog :

— Cum de i-a venit ideea înălțimii voastre să viziteze această casă ? Binevoiți a lumina umila casă a preaumilei mele persoane cu strălucitoarea voastră prezență. La care oaspetele răspunde :

— Ce vă îndeamnă să ieșiți întru întîmpinarea umilului vostru servitor ? După rostirea acestor fraze și a altora cît mai lungi și mai meșteșugit întortocheate, pentru a fi cît mai... politicoase, gazda îi spune vizitatorului :

— Tot ce este în această casă vă aparține. Vă aflați în casa voastră ! Prin aceasta, oaspetele e îndemnat să se simtă nu numai ca în casa unui prieten, ci ca în propria sa casă !

Japonezul, cu civilizația sa de o pedanterie milenară, îți va servi ceaiul cu un soi de ceremonial magic ce atinge însăși perfecțiunea artei și are o denumire — „Tiado oboekaki" — ba și o întreagă filozofie la bază. Cînd o familie se mută într-o nouă locuință, în orice oraș sau sat japonez, există obiceiul ca soția să facă vizite și să ofere mici cadouri vecinilor din stînga și din dreapta casei sale și celor trei vecini de peste drum, așteptînd în liniște pînă ce și aceștia îi întorc vizita scurtă de curtuoazie pentru a înmîna cadouri, în semn că acceptă noul vecin și îi oferă buna înțelegere reciprocă.

ANGLIA

Politețea britanică este distantă și sobră. Discreția și simplitatea îi permit să se mîndrească a fi o politețe „de bun simț", bazată pe „respectul firesc datorat omului". Pe frontonul porții lui New College din Oxford continuă să troneze inscripția : „Manners makyth Man !" (Manierele îl fac pe om). Una din legile ei de bază este „no personal remarks" : nu faceți observații personale. „Codul" englez recomandă, de exemplu, să nu utilizați niciodată propoziționea „X este un idiot". Spuneți corect : „X are un minunat simț al umorului". Aceasta înseamnă că X nu pricepe, în general, nimic și, în consecință, rîde cînd ceilalți nu rîd. Englezii sînt foarte riguroși și corecți, fac gesturi puține, au un debit verbal redus, nu sînt gălăgioși și exuberanți ca... meridionalii. „Validitatea străzii" e aici riguros respectată. Orice englez, de orice vîrstă, va ceda fără ezitare locul unei femei în „bus". Întîietatea care se acordă femeii e o chestiune de „reflex" în toate împrejurările. În schimb, întotdeauna femeia este cea care salută pe bărbat ! Cel mai „simplu" om știe că trebuie să aștepte mai întîi salutul ei, fie că prin aceasta i se face onoarea de a fi remarcat, fie că ea, nesalutîndu-l în mod clar și fără echivoc, nu permite să fie recunoscută. Celebra formulă „shakehand"-ul (a da mîna cuiva), a fost lansată de englezi, care însă se abțin să o practice, considerînd-o un gest „continental" neelegant și lipsit de logică. Englezoaica îți întinde numai rareori mîna, aceasta fiind un semn cu totul deosebit de prietenie și de bunăvoință. Dar ea nu va face acest gest niciodată atunci cînd e vorba de un bărbat care îi este abia prezentat. În nici o împrejurare nu se sărută mîna unei femei !

Formula de prezentare sună : „Have you met Mr. X... ?" („L-ați întîlnit pe Mrs. X ?"). Un englez politicos nu spune niciodată „nu". Formulele de negație englezești fac hazul „continentalilor". Se spune „Mi-e teamă că nu" („I'afraid") Sînt speriat la gîndul că...", „Îmi pare rău că", ș.a.m.d.

Titlurile tradiționale sînt păstrate cu strictețe și un întreg protocol prevede pe cel indicat pentru fiecare caz și funcție. O scrisoare adresată reginei începe cu titulatura simplă „Madame" (Doamnă). Mister Smith nu se va simți însă bine, dacă pe plic nu va citi titlul corect : Mr. Smith, Esq. (ceea ce vrea să spună „esquire", practic : fără titlu nobiliar).

Invitat în 1547 la curtea regelui Angliei, Eduard al VI-lea, mareșalul francez Vieilleville nota în memoriile sale :

„Prînzul era servit de cavaleri ai Ordinului Jartierei. Ei se lăsau în genunchi ori de cîte ori se apropiau de masă. Un lord-șambelan prelua tipsiile din mîinile lor și, căzînd în genunchi, le prezenta regelui. Nouă, francezilor ni s-a părut foarte ciudat obiceiul ca reprezentanții de seamă ai aristocrației engleze, unii cu cele mai înalte grade militare, să fie nevoiți să îngenuncheze la fiecare pas. În Franța pînă și pajii își îndoaie doar un picior cînd intră în dormitoarele regale".

Evident, în ceea ce privește „ținuta", codul englez este categoric : umbrela face parte din „costumul" oricărui om civilizat. Orice englez are o umbrelă pentru zile cu vreme frumoasă și un impermiabil pentru zilele cînd plouă. O anume exagerare în menținerea conservatoare a costumului tratițional a provocat în ultimii ani o reacție violentă și toate „îndrăznelile" vestimentare pornesc acum spre continet din insula britanică.

Englezii continuă însă să rămînă calmi, siguri de solida lor tradiție care a mai văzut și alte „îndrăzneli" de acest fel. Să ne amintim de influența curții spaniole care în Evul mediu s-a făcut simțită în Anglia, unde pantalonii curtenilor se uzau la maximum în dreptul genunchilor !

Să nu uităm însă că „Nu numai Anglia este o insulă. Fiecare englez este o insulă" spunea cîndva, pe drept cuvînt, Novalis.

DE LA UN POL LA ALTUL

Muzeele din Noua Zeelandă sînt pline cu comori ale artei Pacificiului, în mare măsură neglijate. Imensa varietate și trăinicie peste secole a meșteșugarilor polinezieni, malanezieni și maori sînt larg ilustrate prin măști, giuvaiercale și prore de canoe, sculpturi pentru case, arme de ceremonial sau statui ale strămoșilor. Pornind de la ideea că aceste bogății nu pot fi admirate decît de localnici, editura engleză „Oxford University Press" a elaborat un volum în care sînt reproduse o parte a acestor comori. Lucrarea — „Art of the Pacific", îngrijită de James Mc Neish solicită atenția prin acurateța reproducerilor și prin descrierea amănunțită a tuturor obiectelor născute din migala și fantezia oamenilor din Pacific.

Oameni din era glacială la vînătoare de mamuți ; indieni în jurul focului de tabără ; negustători, orientali și locuitori ai peșterilor împodobindu-și cu fresce „căminul" ; răpirea frumoasei Elena și Diogene dialogînd cu marele Alexandru ; vrăjitoare în noaptea Walpurgiei și împăratul Maximilian călărind un superb exemplar cabalin !

Scene fantastice dintr-un scenariu al antichității ? Nicidecum ! Sînt fapturi miniaturale „interpretînd" istoria civilizației universale ! Costumele, uneltele, armele lor și întreaga ambianță sînt imitate cu absolută fidelitate istorică. Grupate în 200 de diorame după criterii riguros științifice, ele constituie obiectul unui muzeu unic ? Muzeul figurilor de cositor din Kulmbach — R. F. G.

Apărînd pentru prima dată în jurul anului 1578 și devenind în scurt timp „jucăriile" preferate ale copiilor, figurile de cositor, pictate în culori vii, fiecare amănunt găsindu-și corespondent în atmosfera de epocă, au devenit astăzi prea valoroase pentru a rămîne simple jucării. Ele constituie pentru colecționarii pasionați autentice documente ale istoriei civilizației, o întreagă industrie — cum sînt cele șase turnătorii de cositor specializate — oferind, fie experților în materie de istorie, fie amatorilor de scene de inspirație literară — serii complete executate fără cusur.

În centrul capitalei R. D. Germane, între Friedrichstrasse și Alexanderplatz, se ridică marele complex de clădiri „Museumsinsel" („Insula muzeelor") din Berlin, renumită în lumea întreagă.

În aripa sudică a „Muzeului Pergamon" se află secția de antichități din Asia de sud-vest, punct central de atracție al colecției berlineze, de artă considerată, ca importanță, a treia asemenea colecție după cea din „British-Museum" din Londra și „Louvre" din Paris.

La Muzeul din Grenoble este expus un tablou uriaș. El a fost pictat de francezul Jean Devasne. Tabloul are o lungime de 150 metri și o înălțime de 8 metri. Artistul a avut nevoie pentru crearea lui de circa 300 vopsele.

Pablo Picasso a dăruit Muzeului din Skoplje, orașul iugoslav atît de greu încercat de cutremurul din anul 1963, lucrarea sa „Cap de femeie", pictat în același an.

„Ermitajul" din Leningrad este vizitat anual de circa 3,5 milioane de oameni. Vara mai mult decît iarna și dimineața mai mult decît după-amiaza. La fiecare vizitator local, revin zece oaspeți ai marelui oraș de pe Neva. Aproape trei sferturi dintre cei care poposesc în sălile renumitului muzeu sînt femei.

Cuvîntul ermitaj vine de la grecescul eremites = „pustnic", cum erau numiți asceții din antichitate și Evul Mediu care se retrăgeau într-o peșteră sau într-o pădure. Mai tîrziu, prin extensia dată acestei accepții a noțiunii, au fost numite ermitaje vilele construite în afara orașelor, pavilioanele izolate în parcul unor castele, casele singuratice și palatele mici în care suveranii sau oamenii bogați puteau să se retragă temporar, departe de tumultul zgomotos și obositor al capitalelor.

Împărăteasa Ecaterina a II-a a Rusiei a avut și ea un astfel de palat, construit între anii 1743—1754. La jumătatea secolului XVIII, au început a fi numite ermitaje cîteva săli din incinta Palatului de iarnă din Petersburg care adăposteau o colecție particulară de opere de artă ale țarinei. Iar ulterior au căpătat acest nume diferitele muzee construite pe lîngă Palatul de iarnă și întreg ansamblul arhitectonic ținînd de acesta. Astăzi, Ermitajul — care funcționează în fostul Palat de iarnă al țarilor — este unul din cele mai celebre muzee din lume.

La Mauerbach, în Austria, a luat ființă unul dintre cele mai originale muzee din lume, Muzeul de sculpturi, lăcaș care va adăposti reproduceri și mulaje ale principalelor monumente ale artei universale ale căror originale, în unele cazuri, au dispărut. Principala sursă a lucrărilor pe care le va poseda Muzeul din Mauerbach provine din colecțiile fostului Muzeu al pietrei al Academiei de arte frumoase din Viena și din colecțiile fostului palat imperial al Austro-Ungariei. Printre cele mai deosebite originale care vor fi expuse se află o statuie de marmură a lui Nike și două busturi ale lui Cezar, iar printre copii pot fi admirate, între alte exponate, Poarta leilor din Mycene, Pietà, Capul lui David etc.

În Suedia, pentru a da și orbilor posibilitatea de a aprecia opere de artă, organizația orbilor, în colaborare cu un muzeu din Stockholm, a inaugurat o expoziție de pictură cu caracter permanent, în care se permite vizitatorilor să pipăie exponatele.

Muzeul secret din Napoli și-a deschis porțile pentru public. Închis acum 200 de ani de către pioșii Bourboni, el a fost redeschis, în 1860, pentru scurt timp, de către Garibaldi. De atunci numai cîțiva privilegiați au avut acces în sălile conținînd circa 250 de obiecte de artă eroică ce au aparținut, se spune, împăratului Tiberiu și poetului Horațiu.

Herman Göering, „mare iubitor de artă", după cum se știe, a furat cîteva din aceste opere de artă. Regăsite, ele au fost reașezate în acest muzeu extrem de bogat, al cărui rival este doar cel al Vaticanului.

Originala operă de sculptură „Monumentul dințelui necunoscut", a fost amplasat într-un parc din Tokio. Sub monument au fost așezați 54000 de dinți pe care i-a extras medicul japonez dr. Gosimara, de la pacienți, în practica sa de 20 de ani.

Pentru a-și împărți între ele o importantă colecție de picturi care cuprinde în total 87 de tablouri de Boucher, Corot, Rembrandt, Rubens, Watcher, Tizian, Van Dyk etc., între care 30 de capodopere, două mari muzee din S.U.A. — „Metropolitan" din New York și „National Galery" din Washington — în loc de orice alt arbitraj, au... dat cu banul. Muzeul „Metropolitan" avînd mai mult „noroc" a pus mîna pe 16 din cele 30 de capodopere.

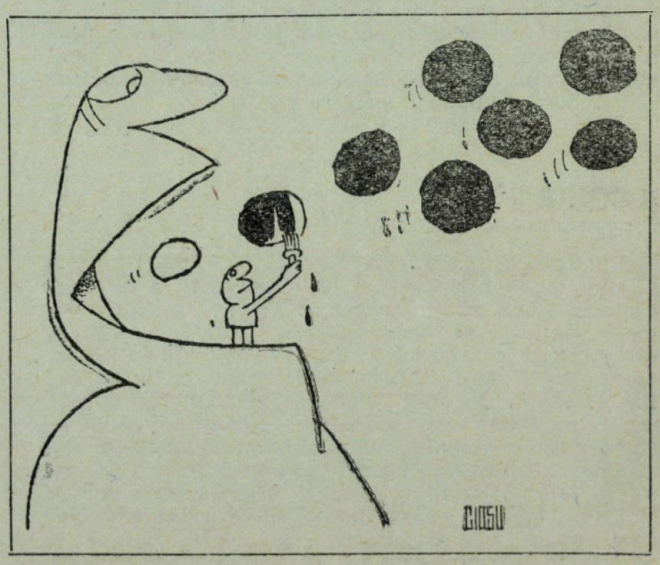

TE IUBESC...!
NU TE IUBESC...!

(Declarația de dragoste la diferite popoare).

Ce e mai ușor, să accepți sau să respingi o cerere în căsătorie? Experiența tinerelor fete din toate timpurile arată că a respinge e mult mai greu. Pentru a evita un nu brutal și jignitor, de-a lungul timpului, diferite popoare și-au elaborat forme convenabile prin care tinerii îndrăgostiți își dau în vileag sentimentele.

Să începem cu meleaguri foarte îndepărtate — cu Australia, de pildă. În așezările australienilor băștinași, îndrăgostitul își pune în cap „cilara", o bandă de piele de oposum, frecată cu coajă de eucalipt. De cingătoare își anină „conka-conka", podoabe din scoici. Astfel gătit, australianul îndrăgostit se străduiește să apară cît mai des în fața alesei inimii sale. Apare și nu rostește nici un cuvînt însă „cilara" și „conka-conka" mărturisesc simțămintele sale.

În Bangladesch, în regiunea de frontieră cu Birmania, locuiește populația mru (circa 200 de sate, în total vreo 20000 de oameni). Casele lor din bambus sînt, în același timp, adăpost și artă, fără a se bate un singur cui, rezistînd cu succes chiar și aprigilor musoni. Vînători și cultivatori, mru sînt vestiți pentru gingășia sentimentelor lor, redate în cîntec, cu acompaniament de fluier : „O draga mea, ești mai frumoasă ca o floare... Eu sînt un tînăr sărac, dar împreună ne vom face viața bogată".

O tînără balkară (naționalitate din Caucaz), care în trecut nu avea dreptul de a-și alege mirele, putea, totuși, să dea de înțeles peților că mirele îi era pe plac sau nu : „Cine le e drag părinților mi-e drag și mie" — însemna că mireasa e bucuroasă de alegere, dar „Ascult de porunca bunilor mei părinți" arăta inversul.

Tînărul din Noua Guinee își declară și el dragostea în chip original. Se apropie de fata pe care a îndrăgit-o și îi mîngîie obrajii cu o bucată de lemn, care are pe o față încrustat un ornament tradițional. Gestul acesta este echivalent cu o cerere în căsătorie. Flăcăul care face parte din tribul maori (Noua Zeelandă) înmînează iubitei o frînghie legată în cîteva noduri. Să presupunem că flăcăul are un rival. Atunci, amîndoi pretendenții se apropie de tînăra pe care o îndrăgesc și, apucînd-o fiecare de mînă, încep să tragă, evident fiecare spre el. Cel ce trage mai tare se cheamă că iubește mai cu foc, mai sincer. Fata va fi deci a lui.

Zulușii se bucură de multă vreme și pe bună dreptate de faima unor oameni mîndri, curajoși. Faimă vrednică de invidiat, desigur, dar care uneori obligă mult. Pentru că există în viață momente cînd trebuie să-ți recunoști slăbiciunea. Momente în care chiar cei mai mîndri și mai temerari bărbați își pierd grai-ul !... Din fericire, însă, zulușii sînt și ingenioși. Cînd simt că nu mai pot scoate o vorbă, recurg la un alt limbaj, foarte elocvent, acela al mărgelelor. Odinioară, mărgelele erau confecționate din os, semințe și lemn de esențe aromate, scoici, coajă, de ou, piatră, lut, fildeș, aramă și, în sfîrșit, aur. Acum, însă, ei se mulțumesc de cele mai multe ori cu mărgele de sticlă. Limbajul mărgelelor are un alfabet al lui, un alfabet colorat. Albul, semnifică puritatea ca și în Europa ; de aceea e culoarea iubirii, Rozul e o aluzie la sărăcia stăpînului podoabei (încît e folosit foarte rar, căci nimănui nu-i place să-și facă publică condiția precară). Negrul evocă un suflet chinuit de tristețe, o anume dezamăgire și mustrări de conștiință, pricinuite de un celibat prelungit. Problema culorilor de bază este astfel mai mult sau mai puțin simplă. Numai că alfabetul mărgelelor presupune neapărat și priceperea de a utiliza semitonuri ; schimbînd tonalitatea aceleiași culori, se poate modifica tot sensul unei fraze. Un ascultător neîncrezător s-ar putea îndoi de faptul că un asemenea limbaj e destul de elocvent spre a exprima stări sufletești sau relații umane complexe. Și totuși așa e. Să ne imaginăm de pildă, că un tînăr zulus merge prin sat. E un băiat înalt, frumos, cu pielea strălucitoare și mușchi puternici. Pe piept poartă o podoabă modestă, delicată, din mărgele albe, cu o mărgeluță neagră în milojc. Dacă întîmplător întîlnește în cale o fată, aceasta își lasă capul în jos și fuge glonț spre casă. Pentru că i-a citit limpede mesajul care a tulburat-o : „Nu mai pot să aștept. Mai bine să plec de aici, să zbor, cum zboară păsările libere ale cerului !"

Uneori, însă, pot fi întîlniți pe ulițele satelor și tineri acoperiți aproape din cap pînă în picioare cu mesaje de dragoste. Fiecare din ele are o altă semnificație : unul e o propunere ademenitoare, altul un jurămînt, un al treilea declarația unor sentimente gingașe. Și nimeni nu trebuie să încerce să dea acestor mesaje o unică adresă, dat fiind că purtătorii lor sînt niște Don Juan.

În insula Samoa din Oceanul Pacific îndrăgostitul dăruiește iubitei sale cele mai suculente fructe, la fel își declară dragostea și reprezentanții unor triburi și populații din America de Sud. Tînărul indian muro din Guyana preferă ca în prezența iubitei să strîngă de gît pe vreunul de o seamă cu el, în timp ce indianul mariner execută în fața celei dragi ritualul dans al declarației de dragoste.

Să stai ore în șir, în fața casei „ei", să țintuiești cu privirea ferestrele locuinței, este ceva obișnuit — pretutindeni pe planeta noastră. Indienii toba din America de Sud, au adus corective pline de originalitate și temperament acestei îndeletniciri eterne. Indianul toba joacă timp îndelungat în fața colibei fetei pe care o iubește, acompaniindu-se cu un tambur de lemn. Nenumărate sînt obiceiurile ce dăinuie pe lume. Vor trece anii. Unele dintre ele se vor schimba, altele vor dispare, însă omenirea, unită prin muncă, prin pace, prin egalitate, va păstra întotdeauna dragostea și, prin urmare, tradițiile de mărturisire a acestui gingaș sentiment deci și cuvintele simple și veșnic vii „Te iubesc !"...

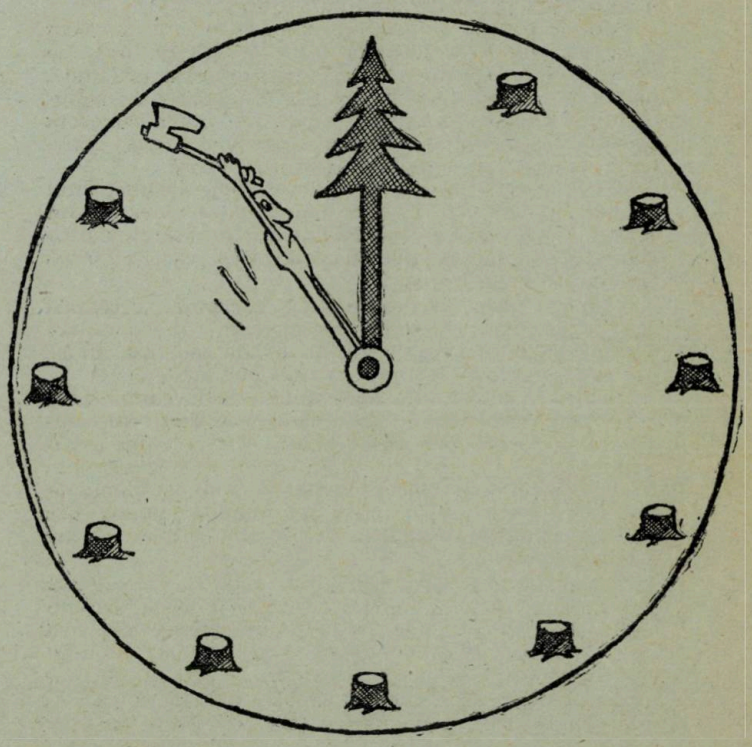

LONGEVITATEA SCRIITORILOR CELEBRI

Molière n-a trăit mai mult de 51 de ani (1622—1673); nici Schiller, Rimbauld, Nietzsche, Puşkin, Baudelaire nu s-au bucurat la timpul lor de o viaţă îndelungată, dar aceasta nu înseamnă că în lumea scriitorilor celebri nu există longevivi care au lucrat cu ardoare pînă-n ultima clipă a vieţii, îmbogăţind patrimoniul literaturii universale cu opere nemuritoare.

Cervantes a scris Don Quijote la 59 de ani, iar Victor Hugo a scris cinci romane celebre între 75—80 de ani. La 80 de ani, în „Arta de a fi bunic", Victor Hugo cu o prospeţime rar întîlnită la această vîrstă, cîntă iubirea pentru nepoţii lui, pentru copii şi tineret în general. La 82 de ani scriitorul francez spunea : „A nu face nimic, a renunţa la orice ocupaţie, iată nenorocirea bătrîneţii", şi tot el : „Omul tînăr este frumos, dar cel bătrîn e măreţ".

Voltaire cu luciditatea sa necruţătoare, impresionat de biologia sa precară, proverbială dealtfel, declara sentenţios : „Je suis né tué", dar cu toate acestea a trăit pînă la 84 de ani, exteorizînd o frapantă efervescenţă spirituală, ca pentru a consfinţi parcă, disjuncţia existentă uneori între vîrsta biologică şi cea psihologică. Vestitul scriitor indian Rabindranath Tagore a trăit 80 de ani, Lev Tolstoi a murit la 82 de ani, scriind pînă-n ultimul an al vieţii sale. La fel au scris Corneille şi Ibsen, decedaţi la 78 de ani şi mulţi alţi maeştri ai condeiului. La 73 de ani Bernard Shaw dădea acel fermecător The Apple Cart, iar la 90 de ani oferea dovada unei suprizătoare vioiciuni intelectuale, scriind cu necruţătoarea-i vervă pînă la 91 de ani.

Scriitorul rus Ivan Andreevici Krîlov a început, la 68 de ani, să studieze limba greacă şi după doi ani o stăpînea. Pînă la sfîrşitul vieţii sale — 76 de ani — Krîlov s-a delectat cu lectura unor poeţi greci în original. Petrarca a proslăvit-o în versuri nemuritoare pe Laura pînă la 90 de ani.

Marele poet şi gînditor german, Goethe, a cunoscut o epocă creatoare fecundă între 56—66 de ani. La 64 de ani a început să studieze literatura orientală, iar la 82 de ani şi-a încheiat ultima parte a monumentalului poem dramatic „Faust". El nu a cunoscut starea de senilitate ! şi s-a distins prin voinţă, claritatea gîndirii şi activitate pînă la moarte.

„Am să-ţi spun un secret — scria Goethe unui prieten, în 1830, cu doi ani înainte de a muri — sînt fericit că la vîrsta mea înaintată se nasc în mine gînduri şi planuri pentru realizarea cărora ar fi necesară o viaţă întreagă".

„Cînd a murit — povesteşte Eckermann, secretarul său — şi i s-au scos hainele pentru a fi schimbat, s-a constatat că trupul lui, la 83 de ani, era tînăr, proaspăt şi chiar frumos, ca al unui adolescent".

Dintre scriitorii români Mihail Sadoveanu, Gala Galaction, Ion Agîrbiceanu, Tudor Arghezi au contribuit cu opere originale pînă-n ultima clipă a îndelungaţilor lor ani de viaţă rodnică şi creatoare. Unul din cei mai mari lingvişti români, academicianul Emil Petrovici, în plină activitate creatoare, şi-a pierdut viaţa în pragul a 70 de ani într-un tragic accident feroviar.

Dacă toţi creatorii enumeraţi aici şi încă mulţi alţii au atins vîrste lungi ca înţelepţii legendari din India sau China antică, desigur cumpătarea le-a fost una din legile vieţii. Şi poate n-ar fi lipsit de interes să amintim că la cei peste 80 de ani ai săi, cunoscutul dietician Gayelord Hauser consideră că cea mai mare parte a maladiilor care scurtează viaţa se datorează modului defectuos de alimentaţie. De aceea, Hauser recomandă în primul rînd modificarea obiceiurilor alimentare : mîncaţi, beţi şi fumaţi mai puţin : la fiecare două luni păstraţi o zi-două de post aproape integral ; consumaţi cît mai adesea drojdie de bere (o lingură de supă pe zi), lapte smîntînit, iaurt, grîu încolţit, melasă ; mestecaţi, de asemenea, frunze verzi şi, în general, consumaţi legumele în stare crudă sau foarte puţin fierte. Aplicîndu-şi propriul regim încă de la vîrsta de 20 de ani cînd a fost grav suferind Hauser a depăşit vîrsta de 80 de ani. Evident, această ultimă precizare este generatoare de optimism, dar pe de altă parte ea nu anulează de fel valabilitatea ideii filozofului roman Seneca ; „cel mai bun mijloc de a ne prelungi viaţa este să nu ne-o scurtăm".

OCUPAŢII BIZARE

În 1268 Etienne Boileau, în cartea sa „Livre des métiers", enumera 101 meserii. În 1691 erau reglementate în Franţa 129 de meserii, iar în Anglia la 1841, erau recenzate 431 de profesii. În 1939 în S.U.A. se cunoşteau peste 2200 de ocupaţii şi meserii. Un dicţionar apărut în 1950 în Elveţia enumera mai mult de 7000 de profesii, iar din Dictionnaire des métiers et appellation d'emploi" rezultă peste 6100 de profesii (1955). Ultimul recensămînt din România identifică 15500 denumiri oficiale şi uzuale ale ocupaţiilor existente !

Cu toate acestea nici un statistician nu s-ar putea lăuda să afirme că a identificat pînă la această dată toate profesiile existente pe Terra, avînd în vedere mai ales caracterul fistichiu al unora dintre ele...

În registrele din 1544 ale Parlamentului francez sînt trecuţi şi „consilieri ai limbii porcilor". Ei aveau misiunea de a examina limba porcilor ca să constate dacă sînt sau nu leproşi.

★

Doamna Billie Ziegler, din Londra — este o falsificatoare legală. Salariată a unei agenţii create în acest scop, falsifică semnăturile oamenilor importanţi care nu au timp să semneze toate scrisorile şi circularele inerente muncii lor.

★

Anton Samuel din New York mulge... şoareci ! Laptele acestor rozătoare este necesar laboratoarelor ştiinţifice. Timpul necesar pentru a mulge un şoarece este aproximativ de 20 de minute. În îndelungata sa îndeltnicire a muls zeci de mii de rozătoare.

★

Marika Nilsan din Göteborg (Suedia) este angajata Direcţiei impozitelor de la primăria municipală. Dînsa s-a „specializatţ în imitatul lătratului a peste 20 de rase de cîini. Graţie talentului său, mergînd din casă în casă, ea reuşeşte să depisteze pe cei ce deţin cîini ce n-au fost declaraţi organelor fiscale, în scopul de a se sustrage de la plata impozitelor către stat.

★

Lars Angstrom din Stokholm este salariat al unui magazin de confecţii de damă, şi are îndatorirea de a sta în faţa magazinului şi a-şi exprima „sonor" admiraţia atunci cînd o clientă iese cu vreo achiziţie vestimentară. Datorită acestui original angajat, vînzările cresc simţitor iar patronul prosperă pe zi ce trece.

★

În istoria basilică San Pietro, Vaticanul a creat un post de „supraveghetor de moravuri". Cel ales

trebuie să expulzeze din incintă pe purtătoarele de rochii prea scurte, sau prea lungi. De unde rezultă că Vaticanul a optat pentru moda „midi"...

★

O specialitate rară are și K. Djinciaradz, cercetător științific din Batumi (litoralul Mării Negre). El îngrijește de sănătatea delfinilor din Delfinarul local. Le dă zilnic o doză de vitamine, pe care le introduce în branhiile peștișorilor cu care se hrănesc delfinii, le ia sînge pentru analiză, le face injecții și electrocardiograme.

★

Paul Bragg a trecut de vîrsta de 90 de ani. El este salariat al Fundației americane „Viața și sănătatea" în cadrul căreia face reclamă unei metode pentru longevitate. Ce-l determină să-și mențină o perfectă condiție fizică ? Nu mănîncă pîine, zahăr, cartofi, grăsimi. Nu bea ceai, cafea, alcool și nu fumează. În afară de acestea fuge zilnic cinci kilometri și mărșăluiește zece. Cam greu, dar merită !

★

O cetățeană vest-germană, înregistrîndu-și profesia, a dobîndit totodată un record original, acela al denumirii profesiunii sale : „Unfallschädenkörperbehindertenbeschäftigungstherapeutin" ceea ce înseamnă terapeută pentru încadrarea în muncă a celor încadrați".

★

Parizianul Lucien Toulouse este ultimul reprezentant al unei vechi meserii odinioară foarte răspîndite în Franța : modelarea în bronz. Acești meseriași sînt autorii anonimi ai minunatelor policandre, statuete, sfeșnice, rame, obiecte de mobilier admirate astăzi în muzee. Profesiunea lor s-a stins o dată cu dezvlotarea producției în serie a obiectelor de artizanat. Modelorul Toulouse prin mîinile căruia au trecut, spre a fi restaurate bronzuri antice, mobilierul de la Versailles, celebre piese de la Luvru, transferă acum experiența sa unui nepot, făcînd astfel să supraviețuiască în familie o profesiune moștenită din tată în fiu încă din secolul XVII.

★

Într-unul din micile orășele ale insulei Mauriciu, Courepipe, se transmite din tată-n fiu un vechi meșteșug — confecționarea de machete ale unor ambarcațiuni celebre.

★

La administrația locală a unei suburbii parisiene o anumită Denise Louis a scris la rubrica „Profesiunea" : strănutătoare. Funcționarul crezu că este vorba de o ironie, cu toate că femeia susținu că afirmația corespunde întocmai realității. În urma investigațiilor întreprinse, se ajunse la concluzia că Denise spusese adevărul : ea era angajata unei firme producătoare de praf de strănutat și rolul ei era de a încerca calitatea produsului.

★

Vincent Peterson, funcționar la direcția comunală a protecției animaleor din New York este de profefesiune... salvator de pisici. El salvează anual viața a mii de pisici. Profesia lui necesită învingerea unei serii întregi de dificultăți și riscuri. Pentru a salva pisicile, Peterson este nevoit să se arunce în fața turismelor în plin mers, să coboare în gurile de canal etc.

★

Tînăra Almut Brahmstaedt din Hamburg s-a născut cu meseria gata învățată. Ea are un simț al mirosului atît de dezvoltat încît poate deosebi cu mare ușurință 2500 de arome diferite, ceea ce-i conferă titlul de cea mai mare specialistă în probleme de... mirosuri. Această rarisimă însușire i-a determinat și profesia : „mirositoare" la o întreprindere de produse aromate pentru industria cosmeticii.

Grupaj realizat de Mihai BURDUJA

CULISELE ISTORIEI LITERARE

Cum a fost scris Best-seller-ul tuturor timpurilor

La 25 aprilie 1719, apare la Londra „The Life and Strange Surprising Adventures of Robinson Crusoe of York" (Extraordinarele aventuri ale lui Robinson Crusoe din York), elogiu mișcător adus luptei omului pentru dreptul la viață și la civilizație. Povestea aventurilor lui Robinson Crusoe pe o insulă pustie a fost tradusă în foarte multe dintre limbile ce se vorbesc pe glob. Pe baza ei s-au făcut piese de teatru, pantomime și filme.

O generație după alta, milioane și milioane de cititori, de pe toate meridianele pămîntului „devorează" fără încetare această „carte a cărților". Numele lui Robinson Crusoe e la fel de familiar omului de pe stradă ca și intelectualului cel mai elevat, elevului ca și studentului. După ani și ani, copiii tuturor generațiilor cer încă părinților lor să le citească povestea scrisă de Daniel de Foe... fără să sară o iotă !

Erou care personifică voința de a trăi cît și o energie pururi în mișcare, Robinson Crusoe a intrat în conștiința și gîndirea colectivă a cititorului român în anul 1831. Atunci a fost tipărită cu litere chirilice, la Iași, în traducerea serdarului Drăghici, ediția princeps a acestei cărți.

De atunci, fără contenire, e citită cu egal interes de mici și de mari (oare cîte ediții au apărut ?) fiind una dintre cărțile cele mai iubite.

De Foe a spus că Robinson Crusoe e o alegorie a propriei lui vieți, motivînd că „existența liniștită și monotonă în care totul se petrece în același fel îi părea la fel de oribilă ca și eroului său" ! De fapt el a fost printre cei dintîi scriitori din lume care au preamărit omul în luptă cu natura, biruitor ieșind OMUL.

Socotim că nu-i deloc lipsit de interes să dezvăluim cititorului (care, eventual, încă nu cunoaște) palpitanta istorie a acestei minunate cărți.

Un copil neastîmpărat

Adevărata istorie a adevăratului Robinson Crusoe a început în Scoția... Cizmarul Alexander Selkirk avea o obrăznicătură de fiu, care nu arăta pentru nimeni nici cea mai vagă urmă de respect, dar care nu respecta nici legile vremii, nici obiceiurile împămîntenite, și pe deasupra nici nu lucra nimic cît era ziulica de mare. Mai mult, pezevenchiul se ducea duminica la biserică, își punea degetele între buze și cînd era slujba în toi, slobozea cîte un șuerat de credeau toți cei prezenți că se abătuse necuratul prin sfîntul lăcaș !

Sigur că aceste ieșiri deloc cuviincioase nu puteau să rămînă nesancționate. În ziua de 27 august 1695, tînărul Alexander, în vîrstă de 19 ani, a fost citat în fața tribunalului. Speriat de eventualele consecințe, cu aventura vieții în sînge, fuge din căminul părintesc, se îmbarcă pe o corabie portugheză și... pe-aici ți-i drumul ! N-a lipsit mult să piară într-o furtună încă din prima cursă pe mare. Curajos pînă peste limită, pleacă în Africa să facă comerț, e luat prizonier de pirați și vîndut ca sclav. Evadează și începe să cultive tutun în Brazilia, apoi pornește iarăși pe mare să caute sclavi, de care plantatorii au nevoie ca să-și cultive pămînturile. E împins de o forță pe care n-o înțelege bine nici el. Cîștigă bani, mulți bani, dar rezultatul e că se vede așezat în acea

„condiție mijlocie" de a cărei plictisitoare siguranță a vrut tocmai să scape.

După ce învață atît cît să nu fie considerat prost, iată-l pe vagabondul și leneșul Alexander ajuns marinar, pornit să cutreiere cărările de apă ale lumii, sub comanda mai multor căpitani. În 1703 ajunge în echipajul căpitanului Thomas Stradling, care tocmai pregătea o expediție în regiunile din sudul Pacificului, și căruia Alexander îi jurase deplină ascultare. În 1704, nava pe care acesta era îmbarcat ocolise Capul Horn și, după ce a trecut prin golful Valparaiso, a luat curs spre nord. Pare că vîntul a fost neprielnic și ambarcațiunea „Cinci porturi" a fost împinsă spre largul Pacificului. După multe zile de plictiseală de moarte, zile care, datorită consumului excesiv de rom, trecură într-o atmosferă de iritare crescîndă, Selkirk nu numai că nu și-a respectat angajamentul, dar a început să-i atîțe pe marinari împotriva căpitanului, instigîndu-i la revoltă. Situația era de nesuportat. Căpitanul nu-l mai putea suferi pe Selkirk și-i făcea mereu șicane. Într-o zi îl cheamă în cabină și-i spuse : „M-am săturat, nu mai am putere să mă cert cu dumneata. Știi că pentru instigare la revoltă aș putea să-ți iau viața, dar cum sînt un om mărinimos, te cruț".

La rîndul său, pierzîndu-și răbdarea, i-a strigat în față : „Uite ce-i, căpitane, dacă nu-ți plac ochii mei, lasă-mă în insula asta !" Atîta i-a trebuit căpitanului care, băut și lihnit de foame, spuse : „Te las aici, iar noi ne vom vedea mai departe de drum..."

Corabia „Cinci porturi" devenise prea neîncăpătoare pentru amîndoi !

Lăsat în voia soartei

În apropiere se zărea o insulă necunoscută celor de pe „Cinci porturi", deși ea fusese descoperită din 1572 de către marinarul spaniol Juan Fernandez, al cărui nume îl poartă. De fapt este vorba de un arhipelag alcătuit din trei insule muntoase (altitudine pînă la 1650 m) de natură vulcanică : Mas-a Tierra, Santa Clara și Mas-a — Fuerra însumînd o suprafață de 185 km p. Acest arhipelag este situat în sudul Oceanului Pacific, la 600 km vest de coasta chiliană, constituind o parte integrantă a provinciei acesteia, Valparaiso. În 1683, corsarul William Dampier a vizitat acest arhipelag, dar l-a considerat impropriu pentru a deveni un loc de refugiu sau de odihnă. Și totuși, în 1704, arhipelagul va deveni loc de exil silit, avînd un locuitor permanent în persoana cîrmaciului Alexander Selkirk... Părăsit de puteri, doborît de spaimă, a fost coborît într-o barcă cu care a fost apoi dus pînă la țărmul insulei Mas-a Tierra. Aici i s-au scos cătușele și tînărul recalcitrant se văzu, pentru prima dată în viața lui, în libertate ! ! Era convins că-i sunase ceasul cel de pe urmă, de aceea se ruga, se căina, implora, severul căpitan rămase neînduplecat și ordonă ridicarea ancorei. Rămas pe țărm Alexander privea neputincios cum cu fiecare metru cu care înainta corabia se duceau tot mai departe și speranțele lui de a fi, totuși, reprimit pe punte...

În aceste condiții și-a început Selkirk starea de izolare forțată. Dar debarcarea impusă, insula pustie și reîntoarcerea la sălbăticie aveau să-i furnizeze echivalente perfecte. Întrebarea pe care și-o punea clipă de clipă ,era una singură : „Voi putea oare trăi aici ? De unul singur ? Și dacă da, cît de mult... ?" Se afla în situația primului om de pe pămînt sau a ultimului ! ?...

Nici una, nici alta ! Selkirk nu era primul marinar rămas sau părăsit pe un colț de pămînt nelocuit. Istoria navigației cu pînze e plină de astfel de peripeții. Un singur exemplu : în urma unui naufragiu, matelotul spaniol Pedro Serrano a nimerit pe o insuliță stîncoasă pe care a trăit șapte ani — din 1540 pînă în 1547.

Începe lunga sihăstrie forțată

Plecînd de pe vas, Selkirk a luat cu el haine, hrană, un cuțit, un tîrnăcop, o topori:că, o căldărușă, o Biblie, o pușcă cu alice, puțină pulbere, cîteva gloanțe, amnar, tutun, așternuturi. Mai avea însă drept unelte două mîini, un creier și invicibilul... instinct de conversare ! Dar erau ele oare suficiente ?...

Rămas singur, scoțianul nostru se frămînta cu gîndurile sale și se lupta cu serioase greutăți. Primele opt luni au fost îngrozitoare. Nu suferea de foame, nici de sete, dar frica și dorul de oameni îl chinuiau cumplit. Totodată s-a văzut nevoit să muncească din greu pentru ca să poată trăi. Din trunchiuri de copac și-a durat două colibe — una mai mare și una mai mică — și le-a învelit cu iarbă și-n piei de capră. Coliba cea mică îi slujea de cămară și bucătărie, iar cea mare de dormitor. Chinurile singurătății au scăzut cu timpul, înăbușite de munca grea. Mai mult, marinarul și-a biruit și anumite spaime și superstiții, înțelegînd că nu duhurile rele, ci inofensivii lei de mare urlă atît de înfiorător pe țărm. Multă bătaie de cap i-au dat șoarecii aduși pe insulă de corăbiile în trecere, dar pînă la urmă le-a venit de hac. Căci corăbiile n-au lăsat în urma lor numai rozătoare, ci și pisici. Selkirk a hotărît să se folosească de ele. Strachinuțele cu lapte de capră le-au ademenit și ingeniosul marinar a reușit să încheie alianță cu toate pisicile de pe insulă. A domesticit pisicile sălbătăcite, atît pentru a prinde șoarecii, care erau atît de numeroși, încît noaptea îl mușcau de picioare, cît și pentru a se distra !

Terminînd bucățica de cremene cu care debarcase, focul și-l aprindea frecînd cu putere două lemne, ca și oamenii din epoca primitivă.

Într-o zi s-a terminat praful de pușcă. Selkirk nu mai avea cu ce vîna caprele. Dar viața pe care o ducea îi înmiise puterea și agilitatea, așa că i-a venit foarte ușor să le fugărească și să le prindă cu mîinile goale. Într-o zi, cînd prinsese o capră, alunecase cu pradă cu tot într-o văgăună unde rămăsese 24 de ore. În ciuda rănilor, mai avu forța să se cațere pînă la colibă. Cum se arătase precaut domesticînd cîteva capre pentru a se hrăni în caz de boală, se restabili în zece zile. Tot alergînd desculț după capre (prinsese peste 500) cîștigase o agilitate surprinzătoare și niște mușchi de oțel !...

Cînd hainele s-au ferfeniți, și-a cusut din piei de capră cămăși și pantaloni făcîndu-și ac dintr-un cui iar ață din fibre de copac și din mațele animalelor ucise. Pe tulpina unui copac își încrustase și un fel de calendar. Găsea din belșug fructe de pădure. Cu ambarcațiunea sa pleca la pescuit, deși peștele nu-i prea plăcea. Stomacul său nu suporta nici carnea de broască țestoasă. În schimb langustele erau o delicateță. În loc de pîine, se hrănea cu mugurii comestibili ai palmierilor și mai tîrziu descoperi napii, ridichile și păstîrnacul, semănate cu zeci de ani în urmă de pirați. Vîna și păsări aciuate din belșug pe insulă. Pe papagali îi învăța să „vorbească" ! Deprinde „artele mecanice" cum le numește el, pe care le ignorase în universul banului, fabrică scaune și mese și nu-și ia ochii noaptea întreagă de la primele oale pe care le arde și fiindcă le-a modelat cu mîna lui e cuprins de o bucurie cum n-a mai resimțit niciodată pînă atunci. Cu uriașă tenacitate și forță indestructibilă, cu multă inteligență și spirit întreprinzător și plin de prevedere își alcătuiește un univers care să-i poată fi convenabil. Totuși rămîne plin de energia covîrșitoare și întrepridă ce l-a caracterizat încă din copilărie.

Mult așteptata salvare întîrzie

Selkirk ar fi murit desigur de foame și de deznădejde, dacă ar fi stat cu brațele încrucișate. Singura lui salvare o întrevăzuse în muncă. Străbătuse insula de la un capăt la altul, croindu-și drum prin vegetația luxuriantă. Pe culmea promontoriului, numit din cauza formei sale „Culmea nicovalei", un loc cu o priveliște minunată. Selkirk aprindea focuri de semnalizare și scruta depărtările. Luni în șir, zi de zi, agita în zadar o pînză. Întocmai eroului din poveste, dezolarea pusese stăpînire pe el. Din cînd în cînd se abăteau nave prin arhipeleagul Juan Fernandez, dar Selkirk se îngrozea la gîndul că ar puea ajunge în mîinile spaniolilor, în acea epocă aflați în război cu Anglia. De două ori a scăpat ca prin urechile acului. Avusese imprudența să apară fără să știe de ce naționalitate erau, iar spaniolii îl salutară cu gloanțe. Mai iute ca ei, Selkirk se cățără într-un arbore stufos, tremurînd de groază, în timp ce marinarii se opriseră să se odihnească exact sub arbore, la picioarele lui.

A petrecut pe insulă aproape 1500 de zile lungi și grele. În sfîrșit, în februarie 1709, veni și ziua cînd, sub perdeaua de nori, se ivi silueta albă a unei nave care se îndrepta spre insulă. Era chiar ziua de întîi februarie cînd prizonierul insulei zări din postul său de observație, două pînze îndreptate spre golf. Erau corăbiile engleze „Dutchesse" și „Duckes", ultima comandată de căpitanul Rogers Wood. Naufragiatul aștepta o noapte întreagă, după ce aprinse focul pe plajă.

Pe bord, echipajele temîndu-se de o capcană, hotărîseră să petreacă o noapte pe apă. La prînz căpitanul Rogers trimise o ambarcațiune în recunoaștere. Și nu mică a fost mirarea celor opt oameni înarmați pînă-n dinți, cînd se treziră în fața omului bărbos care părea „mai sălbatic decît caprele". Iată cum a descris evenimentul Tomas Dover, căpitanul fregatei :

„La 31 ianuarie 1709, în amurg, am zărit arhipeleagul Juan Fernandez. Lumina unei flamuri l-a făcut pe Rogers, conducătorul expediției noastre, să bănuiască prezența spaniolilor în insulă. Încît am adunat cîțiva voluntari și m-am îmbarcat cu ei pe o șalupă care a acostat lîngă țărmul îngust al uneia dintre insule. Ne-am îmbarcat la 12 februarie ; m-am întors la bordul fregatei cu o mare cantitate de homari și cu un prizonier : un bărbat înveșmîntat în piei de capră și la fel de sălbatic la înfățișare ca și animalele pe care le vînase pînă atunci. Era faimosul Alexander Selkirk, pe care căpitanul Stradling îl abandonase acolo înainte cu patru ani pentru „rebeliune".

Așadar, iată-l pe Selkirk din nou printre oameni ! „Sănătos, puternic și, mai ales, în toate mințile, după cum consemnase căpitanul lui „Duckes" în jurnalul de bord. Adus la bordul corabiei, căpitanul constată că bărbosul nu știa să vorbească. Singurătatea, lipsa contactului cu oamenii l-au făcut cu timpul să uite vorbirea, cuvintele".

„Silit să tacă, uitase să se mai exprime, încît noi cu greu puteam să ne înțelegem. Nu pronunța decît jumătăți de cuvinte", scrie Rogers.

Întîlnirea a fost totuși emoționantă. Selkirk vărsa lacrimi de fericire că se văzuse salvat și că, în sfîrșit, va putea revedea pămînturile reci ale patriei sale. A început să-și amintească cuvintele abia după trei zile petrecute pe vas. (I-a trebuit însă mult mai mult timp pînă să se obișnuiască cu mîncarea cea de toate zilele a oamenilor !).

Ca să se aprovizioneze și să repare pînzele, echipajul avu nevoie de 12 zile, timp în care Selkirk îi ului cu povestirile sale consemnate și în jurnalul de bord. Căpitanul Rogers își va aminti mai tîrziu că înainte de plecarea de pe insulă, Selkirk captura cîteva capre pe zi pentru ei și „era mai iute de picior decît buldogul echipajului".

Pînă la urmă, Rogers îl numi pe Selkirk secund. Un secund ciudat, cu tălpile cornoase, care nu mai suportau de mult încălțămintea.

Aventura întoarcerii

Curînd „Duckes" și „Dutchesse" porniră la drum.

— Mulțumește soartei — i-a spus căpitanul Rogers.

— De ce ?

— Insula Mas-a Tierra ți-a salvat viața. După ce ai fost debarcat și lăsat în voia sorții, corabia „Cinci porturi" a naufragiat și aproape întregul echipaj a pierit !...

Timp de unsprezece luni, perioadă în care Selkirk preia conducerea unui vas spaniol capturat, corsarii lui Rogers jefuiră o mulțime de corăbii strîngînd o pradă evaluată ulterior la 800.000 de livre.

În 1711 corsarii de pe „Duckes" și „Dutchesse" și-au încheiat ocolul pămîntului, ajungînd în mijlocul lui octombrie la Londra. Odată cu ei debarcă și Selkirk, dar nu ca un proscris, ci ca unul cu buzunarele doldora de bani. Sosi în orașul natal (York) într-o duminică dimineața și porni direct spre biserică, unde apariția lui ului pe toți. Pînă și părinții ezitară cîteva clipe să recunoască în bărbatul elegant pe fiul ce-l credeau de mult mort. În numai cîteva zile, de la sosirea în Anglia, fostul cîrmaci Selkirk a devenit un tip interesant, ajungînd omul cel mai la modă.

Toți snobii londonezi au considerat că e „la modă" să stea de vorbă cu marinarul care a locuit patru ani pe o insulă nelocuită, printre capre și pisici. Dar acesta necioplit și zgîrcit la vorbă, era mai puțin pitoresc decît peripețiile sale. Tratat pretutindeni cu băutură din belșug, a căzut în patima beției și treptat-treptat interesul față de persoana lui s-a stins.

Selkirk se obișnuise pînă într-atît cu liniștea încît ea devenise o necesitate imperioasă. Pleca la pescuit, cutreiera zile întregi prin păduri strigînd cu durere : „Ah, insula mea dragă ! De ce te-am părăsit ?"

Nesuportînd această viață pleacă „în lume" cu tînăra Sophie Bruce. Dar, după doi ani o părăsi și se angajă la Royal Navy din Londra ca secund pe vasul Weymouth. Avea 45 de ani.

În timpul ședерii la Londra, Selkirk devine celebru prin povestirea scrisă de căpitanul Rogers, eliberatorul său. În 1712 acesta și-a publicat însemnările sub titlul „Ocolul lumii din 1708—1711", cu un capitol intitulat „Cum a trăit Alexander Selkirk patru ani într-o insulă". La 1 decembrie 1713 ziaristul Richard Steele a publicat în revista „Englishman" un reportaj literar despre Selkirk. În sfîrșit, în 1718 a apărut a doua ediție a cărții căpitanului Woodes Rogers. Cu toate acestea, în ciuda succesului pe care l-au avut cartea și reportajul lui Steele, aventurile lui Selkirk ar fi fost repede date uitării, ca și omul însuși, dacă cele scrise despre dînsul n-ar fi nimerit în mîinile unui geniu — Daniel de Foe.

Cine era Daniel de Foe?

Daniel era fiul măcelarului de Foe, din cartierul londonez puritan St. Giles-Cripplegate. Se născuse cu 20 de ani înaintea lui Selkirk și ajunsese cu timpul un om cu ocupații multiple : orator și om politic, negustor și autor a numeroase cărți și legi. Bogata bibliografie a lui de Foe numără, cu pamflete, eseuri, poeme și romane cu tot, cam două mii de lucrări mari și mici. Cartierul natal a fost unul dintre cele mai greu încercate în timpul groaznicei epidemii de ciumă neagră din 1665, an în care lista morților umple un întreg infolio în catastifele parohiei locale. De ravagiile molimei Daniel de Foe avea să se ocupe el însuși pe larg în fai-

mosul „Jurnal din anul ciumei", care-l va alătura lui Samuel Pepys, printre memorialiștii de frunte ai secolului.

Copilăria scriitorului a stat martoră și altor evenimente zguduitoare. Incendiul Londrei, care a adus mari pagube capitalei, nu i-a marcat mai puțin memoria decît furtunoasele schimbări politice care au bîntuit peisajul social britanic, după restaurarea Stuarților.

A învățat carte presbiteriană, cu un dascăl bun, la a cărui trudă didactică de Foe s-a referit totdeauna cu pioasă recunoștință, căci poate cele învățate de la dînsul i-au permis să-i răspundă cîndva lui Swift, care-l făcuse „scriitoraș stupid și analfabet", că „așa analfabet cum sînt, am învățat, la vremea mea, să știu cinci limbi ca pe apă".

Renunțînd prea devreme la ideea de a se desăvîrși în teologie ,cum voise să-l consacre tatăl său, Daniel s-a dedicat carierei, mai lucrative, de negustor de ciorapi, deschizînd un magazin de galanterie și tricotaje. Această ocupație a servit mai tîrziu inamicilor lui drept pretext pentru porecla de „negustor de ciorapi". Spiritul neconformist, puritan și antiaristocratic nu-l va părăsi niciodată și pentru a forța soarta se lansează în felurite speculații și e curînd ruinat. Mai tîrziu poate fi întîlnit și în închisoare. Însă nu falimentul comercial îl adusese acolo, ci noua-i profesie de pamfletar. Cel mai scurt dintre foiletoanele lui era mai exploziv ca un butoi de pulbere. Un singur cusur avea pana lui de Foe : imprudența. Pentru foiletonul „Un drum mai scurt" este închis și pus la stîlpul infamiei în piața centrală a Londrei. Cu toate acestea de Foe scria cu o vigoare de gladiator (în tinerețe practicase cu succes boxul), cu o viziune de poet, un spirit practic de negustor, cu o obiectivitate de chirurg și cu cel mai fin și mai subtil umor... englezesc. Creația lui literară, mai bine zis acea carte apărută în 1719 la Londra l-a făcut nemuritor.

Se naște eroul tuturor vîrstelor

„Povestea" lui Selkirk a nimerit în mîinile lui de Foe cînd acesta din urmă, în vîrstă de 58 de ani, atinsese culmea creației sale literare. Era un subiect minunat pentru pana sa, caustică. Nu-l putea el oare dezvolta ? Să relatez pur și simplu povestea scoțianului ? Nu ! Acesta ar constitui o muncă obișnuită pentru un ziarist. Intrat în posesia relatărilor extraordinarelor peripeții pe care le-a trăit Selkirk, de Foe puse mîna pe o pană de gîscă și recurse la un șiretlic, astfel încît să-l facă pe cititor să creadă în existența lui Robinson Crusoe. (Crusoe era numele unui vechi prieten scoțian al lui). Avea nevoie de o ambianță potrivită. Arhipelagul Juan Fernandez era departe, vizitarea lui aproape imposibilă. De Foe se deplasă pentru scurtă vreme pe o insulă în apropierea coastei engleze, unde își află un izvor de inspirație „în natură". Numai că în carte este descrisă o natură în care insula Juan Fernandez este greu de recunoscut. Scriitorul s-a inspirat din întîmplările lui Selkirk (este foarte puțin probabil că Selkirk să-i fi împărtășit el însuși, la un pahar de vin, povestea întîmplărilor prin care a trecut), dar nu le-a reprodus întocmai. El s-a consultat cu un prieten care locuise mulți ani în insula Tobago (unde de Foe însuși nu pusese piciorul vreodată) din Arhipelagul Antilelor Mici. De aceea flora, fauna și clima insulei descrise în carte sînt asemănătoare celei din Tobago și nicidecum celei din arhipelagul Juan Fernandez. Regiunea de la gurile fluviului Orinoco, unde se petrece acțiunea romanului era pe atunci puțin cunoscută și învăluită în mister. Dar aceasta nu-l deranjează cu nimic pe de Foe. Pe lîngă informațiile primite de la prietenul său el mai are și o bibliotecă plină de cărți documentare, dar și o uimitoare capacitate de a face veridice legendele și basmele cele mai abracadabrante. Nu mai are timp să revadă paginile scrise. Romanul este conceput și scris literalmente dintr-o răsuflare.

Cartea a apărut în comerț sîmbătă 25 aprilie 1719. Și chiar din primele zile și-a început călătoria triumfală împreună cu eroul principal și credinciosul său Vineri (inventat în întregime de scriitor). Aventura lui Selkirk era vădit romanțată. Cititorii n-au sezisat mistificarea și credeau în mod naiv că totul s-a petrecut întocmai, deși cartea conține, desigur, foarte multe pagini veridice. Faptul că există și multe pagini neverosimile nu-l deranjează cu nimic pe editor. Preocupat doar de profit el cere scriitorului să continue aventurile lui Robinson Crusoe. Daniel se așează din nou la masa de scris și noua carte care a ieșit de sub pana sa sprintenă s-a bucurat de același succes strălucit ca și prima.

Taylor, editorul nesățios, pretinde noi aventuri. Dar Daniel se istovise. Adunînd cîteva vechi predici protestante și articole scrise mai de mult dar nepublicate, alcătuiește din ele un al treilea volum sub titlul : „Raționamentele serioase ale lui Robinson Crusoe". De data aceasta însă, cartea n-a avut succes.

În plan artistic, cele trei părți ale romanului formează o unitate, ce se realizează din egala proporție, animație și sete pentru nou pe care o sugerează această carte a sălbătăciei învinse. Dat în judecată pentru plagiat (?), Daniel de Foe a fost în realitate, unul dintre primii scriitori care a scris cu inegalabil talent un minunat poem în proză despre omul care supune natura. Robinson Crusoe se înscrie în galeria prototipurilor umane nețerse, prin el scriitorul înregistrînd măreția luptei omului cu natura, puterea de a nu fi învins, fortificarea fizică și morală. În felul acesta de Foe făcea din om un rege al naturii. Fără să bănuiască, el deschide drumul unui curent literar care nu a fost numai atît, ci a devenit o concepție despre lume, un mod de înțelegere a vieții. Era rousseanismul, care se va fundamenta în cea de a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, începînd cu apariția romanului „Emil, sau despre educație" al lui Jean-Jack Rousseau (1762). Așa se explică printre altele, popularizarea ce i-a făcut-o autorul lui Emil operei lui Daniel de Foe, care prin Robinson Crusoe arăta lumii una din fațetele geniului britanic, acea impulsiune către o concepție romantico-realistă.

Povestea naufragiatului din insulă, triumfînd asupra singurătății și inconfortului în eforturile de a-și construi o existență civilizată, salvîndu-și, adică, nu numai viața, dar și condiția umană, are toate atributele necesare pentru a asigura o reputație perenă. Nu este, prin urmare, surprinzător că, după două secole și jumătate, de Foe a rămas o prezență tutelară pentru prozatori ca Márquez și Camus, înclinați să inventeze realității pentru a face din ele substanța unor simboluri.

Pe vremea cînd scria Robinson Crusoe, de Foe era el însuși în pragul bătrîneții, dar avea aceeași tinerețe sufletească ca și eroul său. Se entuziasma întotdeauna petru tot ce era nou ; și nu e de mirare că a izbutit să transmită eroului său atîta gust pentru viață deoarece întreaga lui ființă, tot sufletul său, erau

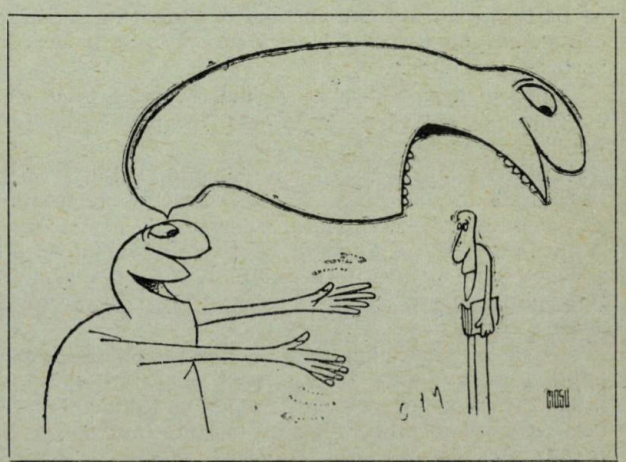

fără încetare stimulate și inspirate de schimbările care se petreceau în țara lui și în lumea toată.

Întîmplările trecute prin filtrul talentului și imaginației sale, au dat naștere uneia dintre capodoperele literaturii universale, uneia din cărțile preferate, cele mai citite din toate timpurile.

Să nu uităm că de Foe nu a fost și nu poate fi numai un „scriitor pentru scriitori". El s-a adresat unui public larg și continuă să fie receptat și astăzi cu același interes de un public foarte larg.

La aproape 60 de ani de Foe nu făcuse averea pe care o visase cîndva, cu toate că ziaristica, literatura și politica îi aduseseră o oarecare popularitate și bună stare materială.

Selkirk a murit în 1721, iar Daniel de Foe în 1731. Amîndoi au murit în mizerie, cu tot succesul înregistrat de povestirea aventurilor lui Robinson Crusoe. Pe mormîntul lui Daniel de Foe aflat în cimitirul Burnhill Fields din Londra, este așezat un obelisc de granit care a fost plătit de 1719 elevi ai școlii din Stoke Newington.

Mihai BURDUJA și Avram D. TUDOSIE

Cîți și care au fost boierii uciși de Lăpușneanul?

E probabil că Gr. Ureche care ne-a furnizat informația cu privire la masacrul pus la cale de Alexandru Lăpușneanul în a doua sa domnie (1564—1568) o deținea din tradiția orală a propriei sale familii. Nu știm dacă a mai avut cineva pînă acum curiozitatea să-i identifice documentar pe cei 47 de boieri omorîți. Cifra indicată de cronicar pare să fie însă exagerată, chiar dacă am considera inclusă în ea, în afara boierilor de divan, și pe boiernașii de țară. Documentele atestă dispariția din divanul domnesc a numai 16 mari dregători, dacă punem alături divanul dinaintea venirii lui Lăpușneanul în prima domnie cu cel din prima sa domnie și cu divanurile domnitorilor următori (avînd în vedere că, în a doua domnie, Lăpușneanul a condus fără divan). Boierii uciși deci de Al. Lăpușneanul și reînviați apoi de C. Negruzzi în cunoscuta-i nuvelă ar fi aproximativ următorii (dacă unii nu vor fi murit în acest interval și de moarte bună) : Lucoci logofăt, Gavril dvornic, Cozma Gheanghe și Danciul Hurul pîrcălabi de Hotin, Alexa Bodei și Nicoară pîrcălabi de Iași, Ivan și Nechifor pîrcălabi de Neamț, Iațco și Ion Petricina pîrcălabi de Roman, Ioan Sturzevici (Sturza) portarul Sucevei, Petre spatar, Ion Danciul vistiernic, Toader Bolea postelnic, Dumitru Huhulea stolnic, Boldur Hărovici comis.

Costin MERIȘCA

NERUS RERUM
și curiozitățile lui lingvistice

Manipulăm în fiecare zi sunătoare monede metalice, dar cîți dintre noi s-au întrebat dacă ele au fost totdeauna rotunde, așa cum le vedem noi? Dealtfel cum ar fi putut avea o asemenea formă cînd latinescul „pecunia", de pildă, venea de la „pecus" care însemna vite mari și arăta că, în zorii raporturilor de schimb dintre oameni, în unele regiuni ale globului moneda curentă erau cornutele. Homer indică și el că acestea jucau rolul de „nervus rerum" (nervul lucrurilor), cum se exprimau romanii cînd vorbeau despre bani. Dar unele monede grecești de mai tîrziu au avut altă origine. Cuvîntul obol (monedă măruntă din Grecia antică) desemna inițial niște lingouri mici de fier sau cupru, în formă de tijă, utilizate ca monede în Pelopones. Cînd vechii greci spuneau despre cineva că „are un bou pe limbă" însemna că tăcerea respectivului fusese cumpărată cu ceea ce noi am numi azi bani grei. De atunci ne-a mai rămas și cuvîntul hecatombă, care în limba greacă înseamnă o sută de boi. Hecatomba reprezenta o sumă rotundă, cu care operau înedobște negustorii, dar și o anumită cantitate de vite jertfită zeilor.

Una din unitățile monetare utilizate în Roma antică era libra, care trebuia să cîntărească aproximativ 333 de grame. În diverse țări s-au folosit sau se folosesc pînă astăzi monede al căror nume se trage din libra, pierzîndu-și însă legătura cu indicarea greutății. Astfel, francezii au avut cîndva livre, iar englezii, italienii, turcii, egiptenii și alții au ca unitate monetară lira.

De la vechile valori monetare ale romanilor ne-a rămas și cuvîntul capital. El se trage de la caput (în limba latină = cap), capetele de vită ținînd loc, așa cum am văzut, de monedă. La fel, cuvîntul sclav skot, azi cu înțeles de vite, însemna altădată bogăție, avere. Mai tîrziu, acest cuvînt a căpătat un sens dublu, de vite și de bani.

Istoria monedelor și a denumirii lor este foarte interesantă. De unde și pînă unde moneda a devenit numele etalonului care se putea schimba nemijlocit cu toate celelalte mărfuri? Denumirea vine de la templul zeiței Junon Moneta, unde statul roman a instalat atelierul pentru baterea primelor semne de schimb sau — cum se zice încă și astăzi — primelor semne monetare.

Numele escudo-ului spaniol și portughez este de origine italiană și derivă din latinescul „scurtum" = scurt.

Numele piastrului spaniol, fabricat în timpul lui Carol al III-lea, ca și al celui turcesc, bătut în 1718, provine de la „piastra" care în limba italiană însemna raft, placă, deci placă de metal. Indiferent de țara în care au fost introduse astfel de monede (Mexic, Țările Române, Maroc, Indochina etc.) înțelesul denumirii este același.

O veche monedă austriacă de argint care a circulat și în unele ținuturi românești se numea swanziger, căci pe ea era imprimată cifra 20. Românii îi spuneau în trecut șfanțih, de unde provine cuvîntul șfanț.

La începutul secolului al XIX-lea în republica Haiti a fost pusă în circulație o nouă monedă națională — gurdul. În traducere gurd înseamnă dovleac. Foarte interesantă este originea acestei denumiri curioase a unei monede naționale. Cu vreo 170 de ani în urmă, cînd insula era cuprinsă de război, într-una din regiuni un oarecare Christoph se proclamă rege. Visteria sa era goală. Atunci „regele" emise un decret prin care întreaga recoltă de dovleci era confiscată. Țăranii s-au grăbit să aducă la palat dovlecii recoltați. Totodată ei au aflat că pot răscumpăra dovlecii aduși în schimbul unei cantități egale de cafea. Dispunînd de astfel de cantități impresionante de cafea, Christoph le vîndu peste hotare obținînd bani adevărați.

Moneda indiană rupia își trage numele de la cuvîntul sancrit „rupya" care înseamnă frumos, sublim, arătînd prin aceasta că primele monede erau frumos confecționate din metale scumpe. Pe vremuri, în India, baterea monedelor constituia o artă, ea fiind încredințată unor meșteri iscusiți care își transmiteau meseria din tată în fiu.

Numele unor vechi monede rusești — kuna (de la kunița = jder) dovedește că pe meleagurile ruse, bogate în animale cu blană, la început moneda de schimb universală erau blănurile. În 1704, în Rusia au fost bătute primele ruble de argint și copeicile de aramă fabricate la mașină, inexistente înainte vreme în sistemul monetar rus. Noile monede aveau o formă rotundă, regulată, deoarece erau fabricate nu cu ciocanul și dăltița, ci cu dispozitive speciale, „strunguri", care le ameliorau simțitor aspectul exterior. Pe aversul monedelor mari de argint erau gravate efigia lui Petru cel Mare și o inscripție mențio-

nînd numele și titlul țarului. Pe reversul lor erau gravate vulturul bicefal și valoarea nominală a piesei. Monedele de o rublă erau deseori bătute direct pe taleri din țările germanice a căror greutate era egală cu aceea a rublei de argint. Încît, uneori, moneda păstra și urmele vechilor efigii și legende. Copica de aramă nu purta efigia țarului, ci reprezenta un călăreț cu lance, imagine care, de atunci, a fost gravată pe toate monedele ruse. De unde derivă și numele ei căci în rusă copio, mai tîrziu transformat în copeică, înseamnă lance. Desigur, cu trecerea anilor aspectul monedelor a suferit modificări, dar sistemul valorilor nominale a rămas neschimbat pînă în pragul secolului XX.

La vechii greci, echivalentul (valoric și lingvistic) al cuvîntului latin libra, era lira, de unde termenul modern de litru, cu o accepție sensibil modificată (nu mai e vorba de o anumită greutate sau de un ban, ci de o măsură de capacitate). În limba greacă modernă, litra e mai apropiat de sensul originar, căci se referă la o greutate de un sfert de kilogram. De aici provine în românește litră (măsură de greutate dar și de capacitate). O metamorfoză surprinzătoare a suferit cuvîntul vechi francez *mite*, denumire a monedelor de cupru. De aici s-a format mitaille, care în secolul al XIII-lea însemna „mărunțiș, bani metalici de valoare mică" și apoi „bucăți mărunte de metal cu care se încărcau tunurile". Cu acest sens mitaille se schimbă în mitraille, cuvînt de la care, în secolul al XIX-lea s-a format mitrailleuse (mitralieră). Italienii au adoptat termenul în forma mitragliera, ceea ce explică echivalentul românesc mitralieră.

Dacă ne-am baza numai pe cunoașterea originii cuvîntului, ar trebui să definim mitraliera ca dispozitiv de aruncare a unor monede de cupru, ca o armă din care țîșnesc bani !

BANI DIN PORȚELAN

În 1574, locuitorii orașului olandez Leyden, asediat de armate spaniole, au utilizat pentru plățile lor locale monede de hîrtie. În secolul trecut încă, în Siam au fost bătute monede din porțelan. Amănunt și mai interesant poate, astfel de monede au fost bătute și în Germania secolului nostru, respectiv în Saxonia (celebră pentru porțelanurile ei), în timpul catastrofalei inflații de după primul război mondial.

BANI DIN PIELE

O comunicare interesantă făcută la o ședință a Asociației unionale de geografie : în arhivele de istorie a politicii externe a Rusiei s-au descoperit bancnote de piele, emise la începutul secolului trecut — caz rar în istoria numismaticii. Iată și dezlegarea enigmei : la finele secolului al XVIII-lea a fost înființată o Companie ruso-americană pentru explorarea și valorificarea Alaskăi. Localnicii — aleutinii, amerindienii, eschimoșii și coloniștii ruși — topeau adesea monedele metalice, emise de stat, pentru a face din ele cîrlige de pescuit și vîrfuri de săgeți, ceea ce dezorganiza piața internă. Pentru a remedia situația, compania a emis de trei ori bani proprii — așa-numite mărci coloniale — de valori variind între 10 copeici și 25 de ruble, imprimate pe piele tăbăcită de morsă și de focă.

ASIGNATELE LUI NAPOLEON

Piotr Moșkovțev din Iakutia este posesorul unei colecții de monede unice în felul ei. Cele mai vechi au respectabila vîrstă de 2500 ani, iar cele mai mari au o greutate de pînă la 250 g. De asemenea, numismatul siberian a reunit în colecția lui și interesante exemplare de asignate, adică bancnote care au avut un curs forțat. O mențiune specială merită așa-numitele asigurări „napoleonine". În timpul pregătirii campaniei din Rusia, Napoleon I ordonase să fie imprimate asignate rusești false, a căror hîrtie și imprimare imitau perfect bancnotele rusești. Dar mai apoi s-a constatat că aveau... greșeli gramaticale !

MONEDE DIN MATERIAL PLASTIC

Numismații din întrega lume au primit cu cîțiva ani în urmă un cadou splendid. Pe insulele Cocos dintr-un mic arhipeleag din Oceanul Indian, au fost emise pentru prima oară în lume monede din material plastic. Monedele au fost bătute în două culori : roșu și verde. Pe o parte a monedei se prezintă un cocotier pe coasta oceanului. Insulele Cocos se prezintă ca pioniere în domeniul numismaticii pentru a doua oară. Încă la finele secolului trecut au „emis" monede din fildeș. Neavînd fildeș pe insulă, autoritățile financiare de pe insula Cocos s-au decis pentru materialul plastic. În colecțiile marilor numismați aceste monede constituie o raritate absolută.

MONEDE UZUALE LA NOI, ÎN TRECUT

Drahma, monedă de argint, din Grecia antică. La noi au circulat drahme bătute la Histria, pe la mijlocul secolului al V-lea î.e.n., în Dobrogea și sudul Moldovei.

Grosul, monedă de argint, emisă încă din secolul al XIII-lea de către diverse state europene. În Țările Române, groșii sînt menționați din secolul al XIV-lea.

Florinul, monedă de aur, bătută mai întîi la Florența, în 1252. Pe teritoriul românesc, florinul a apărut în prima jumătate a secolului al XV-lea.

Mahmudeaua, monedă din aur turcească, în circulație în Principatele Române în prima jumătate a secolului al XIX-lea.

Misirul, sau misîrul, monedă de aur turcească bătută la Cairo, în Egipt. Și-a făcut apariția în Țările Române în secolul al XVIII-lea, și a circulat și în prima jumătate a secolului al XIX-lea.

Polul, denumire curentă atribuită mai multor tipuri de monede străine în general din aur. Era cunoscut polul rusesc și polul franțuzesc adică napoleonul, cu valoare echivalentă de mai tîrziu de 20 de lei.

Pitacul, monedă austriacă, din argint, cu circulație pe teritoriul românesc în secolul al XVIII-lea.

SALVARE INCREDIBILĂ

Cele ce urmează s-au petrecut în timpul celui de al doilea război mondial. Un soldat francez, aflat în prima linie a frontului, povestea într-o seară camarazilor din tranșee că e convins că va scăpa cu viață, datorită talismanului pe care-l poartă la piept. Îl și arătă : o monedă de argint, prinsă de un lănțișor. Omul, un țăran de prin părțile Argenton-ului, primise obiectul de la bunica lui care, la rîndul ei, îl moștenise și ea. Așa cum se întîmplă de obicei, părerile fură împărțite, dar nu prea mulți împărtășeau optimismul posesorului monedei. A doua zi, cînd regimentul porni la atac, un glonte de mitralieră îl nimeri pe ostașul nostru. Glontele trecu prin tunică, găuri cămașa, dar moneda îl opri să străpungă inima. Moneda-talisman îi salvase soldatului viața !

TALISMANE ADUCĂTOARE DE NOROC

Revenind la întîmplarea cu moneda soldatului, trebuie spus că talismanele sub forma de bani de metal sau chiar de hîrtie sînt foarte răspîndite. Multe femei musulmane porneau în pelerinaj în Mecca avînd asupra lor vechi monede de aur venețiene, aducătoare de noroc. Interesant este că acești bani pur-

tau chipul lui Cristos și al Sfîntului Marcu. Alteori, talismanul rezulta din îmbinarea scrierii de nume sfinte sau profane cu întrebuințarea unor obiecte magice, aducătoare de noroc. La mahomedani, versete din Coran sau desene simbolice, puse pe o fișie de hîrtie, erau considerate ca avînd puterea să ferească de nenorociri. Uneori, pentru a întări efectul, scrisul era spălat și apa băută. Se povestește că o dată un locuitor din Noua Guinee a arătat plin de mîndrie unui explorator „talismanul său. Cît de uimit a fost exploratorul, citind următoarele cuvinte așternute pe peticul de hîrtie : „cel ce va arăta acest bilet este cel mai mare ticălos al ținutului.

ISTORIA UNOR MONEDE

Istoria monedelor și a denumirii lor este foarte interesantă, deoarece reflectă în parte obiceiurile, starea social-politică și gradul de civilizație al epocii în care au apărut. Astfel, lira sterlină (unitate monetară a Marii Britanii), la primele începuturi ale sale era confecționată din argint, avînd ca „tată" un meșter... german ! Pe la 1171, Henric al II-lea Plantagenetul, regele Angliei, fiind într-o criză financiară, angajează niște meșteri germani care să-i bată o monedă prețioasă după modelul aceleia a renumiților comercianți germani din regiunea Mării Baltice („Oesterlinge" — oameni din est). De la numele acestora derivă termenul de „sterlinge", atribuit noii monede engleze.

Primii ducați au fost introduși la Veneția în 1284 de către dogele Giovani Dandolo și erau confecționați din aur. Fiind bătuți din ordinul și cu cheltuiala acestuia, s-au numit „ducați". Din Veneția, obiceiul de a bate astfel de monede, cu valori diferite și purtînd efigia fiecărui duce în parte, a fost împrumutat și de alte ducate ale Europei. Această monedă a circulat și în țara noastră, începînd cu secolul al XIV-lea.

În 1792, americanii, în mod ostentativ față de englezi, și au botezat dolarul după thalerul german — monedă de argint de mare circulație în Evul Mediu.

Sînt interesante definiția și originea rublei, care derivă dintr-un vechi cuvînt slav, „rubitj", ce se traduce prin a tăia. La rîndul său, „rubitj" pare a fi o transformare a cuvîntului persan „rapia". Aceasta denotă că primele ruble erau bucăți de metal tăiate dintr-un baton întreg din aur sau argint. Mărimea acestor bucăți era în funcție de valoarea mărfii ce trebuia plătită și ele nu purtau nici o efigie, fiind doar simple bucăți de metal, mai mari sau mai mici, după nevoie.

În anumite cazuri moneda a fost botezată după numele conducătorului de stat în timpul căruia a apărut. Spre exemplu, sultaninii, bătuți la Veneția în secolul al XVI-lea pentru imperiul turcesc, napoleonii de aur, apăruți în secolul al XIX-lea în Franța etc.

O seamă de triburi din Asia, Africa și Oceania utilizau unități de schimb cu rol de bani scoicile. Pe insula „Ian" au existat cîndva „bani" masculini și „bani" feminini. Bărbații, de pildă, aveau dreptul să utilizeze ca unitate de schimb pietre de moară cu un diametru egal cu de două ori statura unui om, în timp ce femeile foloseau brățări din scoici.

Nu prea de mult și în alte insule din Pacific erau folosite ca monede enorme pietre rotunde. Valoarea lor era direct proporțională cu mărimea. Citeodată erau atît de grele, încît nici nu puteau fi transportate (se cunosc cazuri cînd unele din aceste pietre aveau un diametru de patru metri și cîntăreau o tonă). Cum posesorii lor nu le puteau urni din loc, noii achizitori se mulțumeau să-și graveze numele sau vreun semn.

Dealtfel au existat monede și cu forme mai ciudate. În partea de sud a actualului teritoriu al U.R.S.S., în vechile colonii grecești de pe țărmul Mării Negre, care făceau comerț cu pești și grîu, au apărut monede metalice care simbolizau mărfurile respective. La Olbia, oraș-stat antic de pe litoralul nordic al Mării Negre, de pildă, monedele metalice din secolele IV—V î.e.n. aveau forma unor mici delfini de bronz. Mai tîrziu aceeași delfini aveau să fie reprezentați pe medaliile rotunde ale Olbiei. Alte colonii grecești foloseau simbolul spicului de grîu.

În India, rolul de unitate de schimb era jucat de perlă. În capitolul consacrat vechilor locuitori ai Britaniei, Cezar consemnează că ei aveau monezi de bronz, dar și plăcuțe de fier cu o anumită greutate.

În China antică circulau monede în formă de cuțit, sape, lopeți sau chiar de clopoței. Dar încă acum cîțiva ani, un călător european care a vizitat Borneo a povestit că un hîrît, condamnat de un tribunal la plata unei amenzi, a plătit-o cu... un tun de bronz în greutate de o sută de livre și că i s-a dat și restul : trei cuiburi de rîndunele și o farfurie de bronz.

Primele monede metalice romane, care au înlocuit vitele, erau niște bucăți informe de aramă brută, cu o anumită dimensiune și greutate. În morminte se găsesc deseori astfel de monezi, cu o greutate de aproape 5 kg.

Pliniu cel Bătrîn povestește că pe la mijlocul secolului VI î.e.n. împăratul Servius Tullius a poruncit ca aceste bucăți de aramă, informe și greu de mînuit, să fie modelate într-un anumit fel. Așa au apărut monezile de bronz, alungite sau pătrate, cu imaginea unor animale (boi, elefanți, oi etc.). Erau așa-numitele Aes Signatum, monezi turnate, cu diferite valori, în funcție de greutatea lor. La nevoie, însă, o monedă mare putea fi tăiată în mai multe bucăți. Monezile de argint au apărut la Roma în anul 217 î.e.n., iar cele de aur 50 de ani mai tîrziu.

După cum se știe și astăzi mai există unele zone izolate ale globului în care oamenii trăiesc în triburi cu o organizare caracteristică comunei primitive. După cum e și firesc, monedele primitive mai sînt încă în circulație. În insulele Santa Cruz care fac parte din cele 10000 de insule ale Oceaniei, cel mai original instrument de schimb este un rulou format din... pene de păsări. Pentru confecționarea unei astfel de „monede" se utilizează 50000—60000 de pene minuscule ale unei păsări roșii care trăiește aici, împletite și lipite pe o panglică de 11 metri lungime, din care se formează, apoi, un rulou. Moneda servește pentru achiziționarea unor bunuri de preț cum sînt o ambarcațiune sau animale (un astfel de sul echivalează cu 50 de dolari australieni). În Africa și Filipine, unele triburi folosesc ca monedă de schimb mici cochilii din porțelan provenind de la Malul Mării Roșii. Pieile de animale folosite ca monedă de schimb în Canada și regiunile nordice în general sînt utilizate și acum cu aceeași destinație în unele regiuni muntoase. Cu puțin înaintea celui de-al doilea război mondial, în Tibet se foloseau ca monede ceaiul presat în formă de cărămizi : un cal costa 20 de asemenea „cărămizi". Celebrele „manile" din cupru, din Africa occidentală, de pe vremea comerțului cu sclavi, se mai găsesc și acum la unele triburi din această regiune a globului, deși ele au o vîrstă respectabilă. Manilele sînt foste monede de schimb în formă de brățară gravată cu diverse modele geometrice sau florale. Costul unui sclav în secolul al XVIII-lea era de 2 manile mari (o manilă cîntărea pînă la 2 kg). Cu toată greutatea lor, manilele se mai găsesc și acum în Volta superioară și în Sudan, dar ele și-au pierdut funcția de monedă și sînt folosite doar ca brățară. În unele sate izolate din Congo se mai folosesc și acum, ca monede, bare plate din cupru care măsoară 2 m lungime.

Banii din melci Kauri erau larg răspîndiți în Sanhai și Sudan încă înainte de contactul lor cu europenii și aveau un curs bine stabilit.

În insulele microneziene Palan și în insula Yap se utilizau pentru cumpărături curente ca monede „sao"

— bani confecționați din scoici de sidef înșirate pe o sfoară și „ambuli" — suluri late de rogojină. Este interesant că pe aceste rogojini destul de grosolan lucrate, nu se dormea, ci ele serveau doar pentru schimb.

În Malaezia au o largă circulație banii „nassa" confecționați din scoica melcilor Nassa camelus, strînși de pe fundul mării cu plase speciale și apoi prelucrați. Confecționarea banilor din scoici se face numai de către bărbați. Ei așează scoica într-o scobitură a unei coji de nuci de cocos și o pilesc făcîndu-i o gaură prin care se va introduce șnurul. Apoi scoica se curăță bine ca să capete o culoare cît mai albă, se usucă și se înșiră pe șnururi. În unele zone din Noua Guinee, de pildă, pentru confecționarea banilor de scoică se folosește un sfredel făcut anume. În arhipelagul Insulelor Solomon și în cele învecinate există chiar un fel de „monetării" unde se confecționează bani de scoici.

Uneori șiragurile de bani de scoică sînt făcute roată, mărimea acestora atingînd dimensiuni apreciabile. În orice caz, de fiecare dată, banii de scoici se șlefuiesc pe margini pentru ca să aibă aceleași dimensiuni. Tot în Insulele Solomon erau în uz și bani în formă de inel, confecționați din scoica Tridacna și care erau foarte scumpi. Cu douăzeci asemenea inele se putea cumpăra o colibă. În insulele Palan localnicii foloseau banii din mărgele, de care se despărțeau cu foarte multă greutate.

Foarte interesantă este funcția socială și economică a acestor bani din epoca de piatră. În insulele Solomon cea mai mare răspîndire o are unitatea monetară galia. Aceasta e un șirag cu o lungime de 90 cm, alcătuit din monede albe confecționate din scoica kokadu. O galia valorează circa 25 cenți australieni. Patru șiraguri legate laolaltă fac un fur egal cu un dolar australian. Iar o legătură de zece furi se numește isaglia, cea mai mare monedă. Bărbații, de pildă, își cumpără nevestele numai cu această monedă.

Tot în Insulele Solomon, la Augi, se mai fac și bani colorați : negri și roșii. Cei negri sînt confecționați dintr-o scoică mare de 30 cm, care se găsește din belșug în apele puțin adînci din jurul insulei. Banii negri au cea mai mică valoare, în schimb cei roșii — rongo — sînt valută forte, depășind de zece ori valoarea celor albi.

Banii roșii sînt lucrați din scoici romu (denumirea științifică Chama gryphoides L). Aceste scoici sînt scumpe nu atît datorită culorii lor, preferate de melanezieni, ci faptului că se pescuiesc la mari adîncimi și numai în două locuri. Locuitorii din Auki le cumpără de fapt de la pescarii din strîmtoarea Malamasiki, care refuză să le vîndă pe dolari australieni, ci numai pe bani roșii. Un coș de scoici roșii costă un șnur de monede roșii. Monedele roșii sînt greu de confecționat. Inițial scoicile sînt roz pal. Dar numai monedele de un roșu aprins au valoare. Încît, ca să capete culoarea dorită, scoicile trebue coapte (în sensul literal al cuvîntului) pînă la incandescență pe pietre încinse la roșu. Zece șnururi de monede roșii selecționate alcătuiesc un fire, care valorează se pare, peste 50 de dolari australieni, o bogăție fabuloasă pentru locuitorii săraci din lagună.

Banii roșii i-au interesat într-o vreme și pe europeni. Aceștia au venit în insulele cu nume biblic atrași de aur, pe care și-l puteau procura din Melanezia în schimbul scoicii romu. Cum s-au petrecut lucrurile ? La sfîrșitul secolului trecut, negustori englezi și germani s-au convins că papuașii din Noua Guinee vindeau nisip aurifer. Ei refuzau însă categoric mărfurile și banii oferiți de europeni : cereau numai bani roșii din laguna Langa-Langa. Din acest comerț negustorii au realizat profituri fabuloase : 2500%. Și astfel a fost un moment cînd albii care au cucerit Melanezia au fost cuprinși de febra scoicilor roșii.

În timp ce dolarul trece prin crize periodice care-l zguduie puternic, cursul banilor din scoici este foarte stabil ; mai mult, valoarea lor crește chiar. Cînd se întorc acasă, insularii din arhipelagul Solomon care lucrează pe plantații își schimbă imediat veniturile obținute pe monede din scoici din insula Auki, în care au mai multă încredere decît în dolari și lire !

Stabilitatea acestei valute este determinată de faptul că bărbații își cumpără nevestele numai cu bani din scoici. Dar și porcii — nelipsiți din meniurile tuturor sărbătorilor melaneziene — pot fi procurați numai cu bani făcuți din scoici.

Poziția în societate a melanezienilor este determinată de numărul de șiraguri de scoici, păstrate în fundul colibei și acoperite cu niște lespezi mari de piatră. În felul acesta o parte din bani e retrasă permanent din circulație, împrejurare care contribuie la evitarea inflației. În plus, fabricarea de monde este limitată de „capacitatea de producție" a femeilor din Auki și de lipsa de materie primă. Încît se poate spune că în insulele Solomon este o permanentă lipsă de bani. Situație valabilă de altfel și pentru alte zone ale globului.

Sînt o sută de ani de cînd călătorul și învățatul rus, etnograful N. N. Mikluho-Maklai, călătorind prin insulele microneziene din Oceanul Pacific, ajungînd în insula Yap ce face parte din arhipeleagul Caroline, atrăgea atenția asupra unui fapt foarte puțin obișnuit : băștinașii din insula Yap folosesc discuri mari de piatră ca monede de schimb.

Cine intră și în vremea noastră într-unul din satele populației băștinașe a insulei Yap va surprinde o imagine cu totul inedită văzînd adevărate „alee" mărginite de palmieri și pe care sînt dispuse la distanțe relativ neînsemnate discuri mari de piatră care servesc drept monede de schimb. Aceste discuri, de forma unor roți de moară au mărimi variate. Unele din aceste „monede" ajung să aibă un diametru de aproximativ trei metri și jumătate și greutatea în jur de cinci tone. Este evident că monedele ce au asemenea dimensiuni nu pot fi puse în circulație curentă, de aceea ele sînt așezate de obicei în apropierea locuinței căpeteniilor, constituind un indiciu cert al bogăției de care dispune fiecare.

Nu mai puțin interesant e faptul că locuitorii insulei Yap care se ocupă cu construcția de case, de bărci și sînt navigatori experimentați nu dispun pe propria lor insulă de materia primă necesară confecționării acestor „bani". Ei aduc, cu ajutorul bărcilor, monedele din piatră din arhipelagul insulelor Palan aflat la o distanță de cîteva sute de kilometri.

Mihai BURDUJA

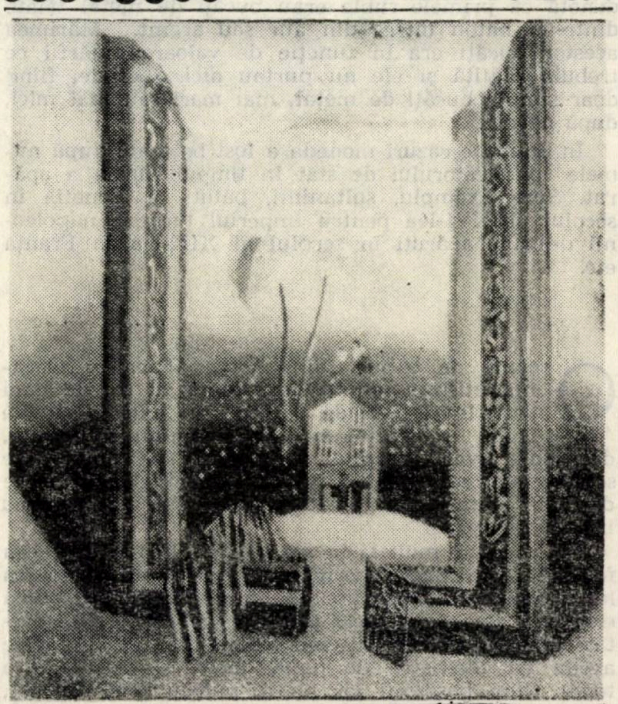

Iacob Carolina : „Meditație"

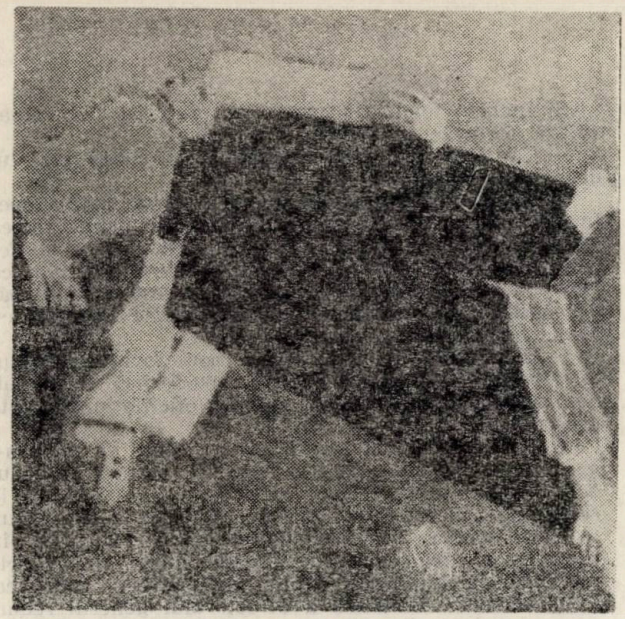

„Aripa brună"

„Aripa verde"

Din creația pictorului Val Gheorghiu

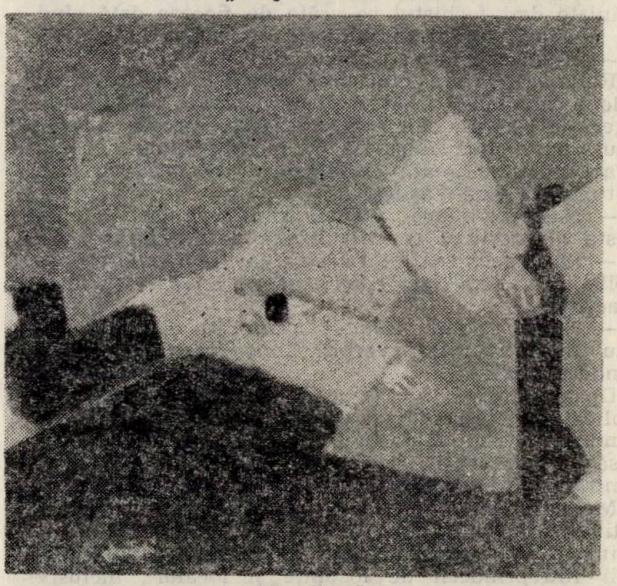

„Zburător"

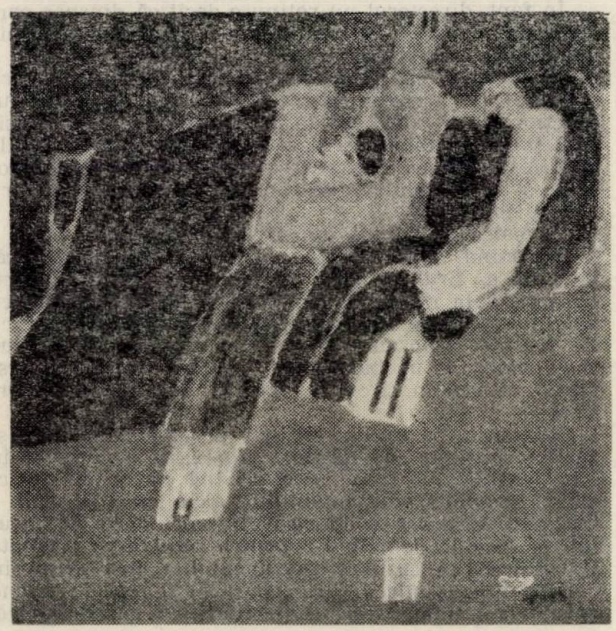

„Aripa neagră"

„Icar odihnindu-se"

UN VENTIL URGENT

(povestire)

Într-o blîndă dimineață de iarnă, în jurul robinetului de aerisire al instalației termice au apărut nori de aburi. Locatara apartamentului situat în vecinătate sesiză responsabilul de scară, acesta anunță mecanicul care fiind învoit pentru o nuntă era înlocuit de fochist. Acesta privi competent și grav locul micului sinistru, îl pipăi prevăzător de cîteva ori și spuse :

— S-a zis cu el. Trebuie altul.

După care se retrase mulțumit în subsolul ocupat de centrală. Dar aburii țîșneau parcă tot mai groși și tot mai fierbinți iar pe înserat începură să scoată și un țiuit ascuțit modulat, pe măsura trecerii timpului, pe game tot mai neliniștitoare. Încît locatara de lîngă robinet își adună obiectele de preț într-o sacoșă și se refugie la o prietenă domiciliată pe strada vecină nu înainte de a anunța pe toată înălțimea scării cu pricina iminența unei formidabile explozii. Aburii șuierau fără contenire pierzîndu-se prin geamul spart al camerei scărilor. Noaptea a trecut în neliniște deși fochistul se arăta de fiecare dată cînd era chemat, dînd invariabil din umeri.

— N-am ce-i face ; trebuie altul și n-am !

Responsabila blocului urcă încă în zorii celei de a doua zile a accidentului cu pași cazoni de soție de ofițer de carieră, acum în retragere, cercetă energic cazul, puse chiar degetele pe locul vătămat, cu un curaj demn de înalta ei funcție și porunci, cu glas de tunet, să vină Vasile.

— N-am ce-i face ; trebuie altul și n-am — reluă acesta diagnosticul pe care îl știa pe dinafară.

— Să te faci ventil ! Executarea ! — răcni responsabila ca în fața unei baterii de tunuri gata să intre în acțiune.

— N-am, c'oană ! Zău că n-am. Să mă bată necazu' dacă vă mint. Vorbiți 'mneavoastră la întreprindere, poate că...

Doamna ofițer în retragere nu mai așteptă alte explicații și fluturîndu-și capotul ca o mantie de comandant pe cîmpul de luptă, intră în prima ușă deschisă — intervenția ei promptă mobilizînd numeroși admiratori interesați — și se repezi la telefon.

Memoria de vechi strateg al bătăliilor pentru întreținerea blocului nu avea nevoie de agendă. Toți inginerii-șefi, inginerii simpli, subinginerii și tehnicinii Întreprinderii de locuințe și localuri, inclusiv ajutoarele lor mai importante sau mai modeste au fost aduși la receptoare de prin birouri sau de pe unde se aflau. În mîna responsabilei telefonul vibra în timp ce vocea domina absolut pînă departe oprindu-i pe copii de la joacă și înmărmurind în respect locatarii celorlalte scări, de la demisol pînă la mansardă.

Abia după cîteva semne de evidentă răguseală responsabila înțelese că firul poveștii trebuie să ducă mai sus chiar decît directorul întreprinderii, de altfel plecat în schimb de experiență în alt județ. Comută tirul către Consiliul popular unde îl surprinse chiar pe vicepreședinte gata să intre în ședință.

— Mitică, — i se adresă acestuia direct fiindu-i oarecum mătușă îndepărtată — am nevoie rapid de un ventil la mine la bloc că-mi amenință aburii efectivul de locatari.

— S-a făcut, tanti — răspunse iute vicele cu gîndul la raportul pe care trebuia să-l dea peste un minut și știind, din experiență, că dialogul n-are sorți cu mătușa. Te rog dă-mi numărul de unde vorbești !

Peste exact două minute și jumătate, cronometrate cu precizie de responsabilă, telefonul sună. Era șeful direcției de specialitate, pus în temă, cu repeziciune, de vice.

— Să trăiți — începu el conform protocolului — sînt la curent. Dată fiind situația gravă sesizez Ministerul. Noi nu putem face față...

— Las-o baltă — îl reteză șefa de bloc ducînd hotărîtă o mînă la șold. Cunosc eu la Minister pe cine trebuie.

Și închise telefonul pentru ca, fără un bob zăbavă, să formeze un număr cu prefix.

— Cu directorul general Popescu. Îl caută vara lui dreaptă. E urgent.

După mai multe sunete scurte și lungi, cîteva apeluri și cîteva interferențe, responsabila primi vestea că vărul este în misiune în străinătate, la o conferință mondială privind pescuitul subacvatic, dar că i se poate transmite, dacă tovarășa dorește și e neapărat necesar întrucît tovarășul ține zilnic legătura cu Ministerul așa că...

— Pot vorbi și singură ! — opri tovarășa elanul amabil de la capătul firului considerînd că e sub demnitatea funcției ei să accepte oficiile unei alte persoane.

Închise și începu, febril, să cerceteze cu mintea-i ageră, cum ar putea găsi o cale să-l ajungă pe vărul ocupat acum cu pescuitul subacvatic și să-l aducă la realitatea ardentă și oricum mai terestră a ventilului.

Cum soarta ține întotdeauna cu cei curajoși, în timp ce stratega blocului gîndea intens, prin firele metalice ce împînzesc globul se petrecu minunea. Conștiincioasa secretară a directorului general recurse pe loc la instrucțiunile severe lăsate de acesta de a fi chemat îndată ce se ivește o situație urgentă și ceru legătura cu forumul ce avea loc în acel moment undeva, într-o capitală europeană. Acolo, un funcționar nu mai puțin conștiincios și tot atît de sensibil la cazurile urgente preluă chemarea și pași ceremonios, în vîrful picioarelor, în sala de ședințe.

— Binevoiți, domnule director general, să veniți la telefon. E ceva urgent.

Directorul se ridică, murmură cîteva scuze în cele patru limbi oficiale și îl urmă pe conștiinciosul funcționar. Întîmplarea nu avea să scape ochilor ageri ai ziariștilor acreditați, astfel că, chiar în după-amiaza acelei zile, șeful delegației noastre a convocat, la hotelul „Hilton", o conferință de presă unde a făcut, în termeni categorici, precizările de rigoare. La telefon, directorul pătrunse anevoie motivul pentru care a fost deranjat, dar avînd o mare slăbiciune pentru rude în general și pentru vara dreaptă în special, chemă fulger, pe cont propriu, numărul din țară al acesteia.

— Eu sînt, draga mea. Spune repede ce s-a întîmplat !

— Vere, am nevoie de un ventil ; dar repede că e nenorocire ! Buimăcit, directorul insistă :

— Vară dragă, spune-mi : ești bine ? Cum stai cu reumatismul ? Nu pleci la băi ?

— Trimite-mi ventilul și-o să mă simt bine. Nu pierde vremea : vezi cum faci să-l am aici imediat.

— Bine, dragă, bine, am înțeles.

În fapt, directorul nu reținuse decît că dinspre partea reumatismului verișoarei, nu e deocamdată nimic îngrijorător. Se gîndi însă că situația se impune a fi elucidată și că, pînă una alta, în asemenea cazuri, bolnavul nu trebuie contrazis. Îl rugă pe amabilul funcționar să expedieze la București un telex solicitînd prea amabilei secretare să trimită cîteva ventile de diferite mărimi pe adresa verișoarei el însuși notîndu-și în agendă să cumpere cîteva de acolo, pentru orice eventualitate.

Povestea avu, însă, un final neașteptat.

Revenind de la nuntă, mecanicul Mihai observă, în trecere, firul de abur ce ieșea pe geamul spart. Urcă pînă la robinetul defect și cu șurubelnița și cu patentul de care nu se despărțea niciodată, apoi cu un foarfece împrumutat și cu o unghie de cauciuc vechi oferit de un băiețandru, redresă ventilul și restabili ordinea în circuitul aburilor din instalația termică.

Responsabila a pus ventilele primite cadou la dispoziția asociației de locatari. Verișorul a rezolvat în mod strălucit sarcinile sale privind pescuitul subacvatic. Locatara apartamentului vecin cu robinetul a trimis o scrisoare conducerii Întreprinderii de locuințe și localuri felicitînd-o pentru rezolvarea promptă și calificată a cazului. Documentul a fost afișat în incinta întreprinderii, încorporat în darea de seamă anuală și publicat, fără comentarii, în gazeta locală.

C. ISAC

LITERATURA de PRETUTINDENI

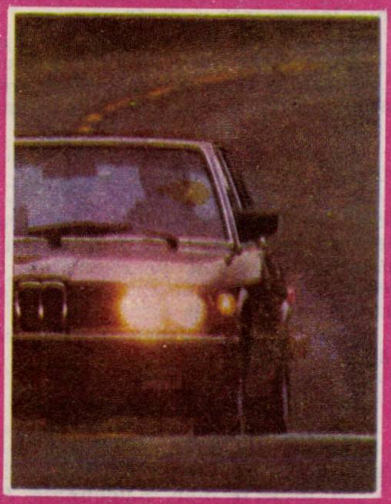

Episodul Kugelmass

de Woody ALLEN

Kugelmass, profesor de științe umaniste, era la a doua căsătorie nefericită. Daphne Kugelmass era slută. Mai avea doi prostălăi de fii de la prima nevastă, Flo, iar pensia alimentară pentru ea și copii îl secau de bani.

„Cum să știu că voi ajunge aici?" se jelui Kugelmass psihanalistului într-o zi. „Daphne promitea. Cine-ar fi bănuit că se va îngrășa ca o minge de plajă? Apoi, mai avea și ceva parale, și nu că ăsta ar fi fost un motiv sănătos să te căsătorești cu cineva, dar nici nu strică, avînd în vedere cît sînt de strîmtorat. Sper să mă înțelegi".

Kugelmass era chel și păros ca un urs, dar avea suflet.

„Îmi trebuie să cunosc o altă femeie", continuă el. „Îmi trebuie o aventură. Poate că nu par, dar sînt un om sentimental. Îmi trebuie tandrețe, îmi trebuie flirt. Nu mai întineresc, așa că înainte de a fi prea tîrziu, vreau să mă îndrăgostesc la Veneția, să fac spirite la un joc de „21", să schimb priviri sfioase la un pahar de vin roșu la lumina lumînărilor. Înțelegi ce-ți spun?"

Dr. Mandel se foi în scaun și spuse: „O aventură n-ar rezolva nimic. Ești prea nerealist. Problemele dumitale sînt mult mai profunde".

„Și aventura trebuie să fie discretă", continuă Kugelmass. „Nu-mi pot permite încă un divorț. Daphne m-ar da gata".

„Domnule Kugelmass..."

„Dar nu cu cineva de la City College, pentru că Daphne lucrează și ea acolo. Și-apoi cadrele de acolo nici nu merită osteneala, deși sînt cîteva studente..."

„Domnule Kugelmass..."

„Ajută-mă. Am visat ceva astă-noapte. Săream într-un picior printr-o poiană, căram un coș de picnic și pe coș scria „Opțiuni". Și apoi am văzut o gaură în coș".

„Domnule Kugelmass, nimic mai rău decît să treci la fapte. Trebuie doar să-ți exprimi simțămintele aici și să le analizăm împreună. Ești în tratament de destul timp pentru a-ți da seama că nu te poți vindeca peste noapte. La urma urmei, sînt analist, nu magician".

„Atunci s-ar părea că-mi trebuie un magician", spuse Kugelmass ridicîndu-se din scaun. Și cu aceasta puse capăt terapiei.

După vreo două săptămîni, într-o seară cînd Kugelmass și Daphne serveau o plictiseală comună în apartamentul lor, ca două mobile vechi, sună telefonul.

„Răspund eu", spuse Kugelmass. „Alo".

„Kugelmass?" spuse o voce. „Kugelmass, aici e Persky".

„Cine?"

„Persky. Ar trebui cumva să spun Marele Persky?"

„Poftim?"

„După cum am auzit, cauți prin tot orașul un magician care să-ți aducă puțin exotism în viață. Da, sau nu?"

„Șșș...", șopti Kugelmass. „Rămîi la telefon. De unde telefonezi, Persky?"

Devreme în după-amiaza zilei următoare, Kugelmass urcă trei paliere într-o casă de raport cam șubredă din cartierul Buschwick din Brooklyn. Chiorîndu-se în întunecimea coridorului, găsi ușa căutată și apăsă pe sonerie. Voi regreta asta, gîndi el în sinea lui.

După cîteva clipe, fu întîmpinat de un om scund, slab și gălbejit.

„Dumneata ești Persky cel Mare?" spuse Kugelmass.

„Marele Persky. Vrei un ceai?"

„Nu, eu vreau sentiment. Vreau muzică. Vreau dragoste și frumusețe".

„Dar ceai nu vrei? Uimitor. Cum crezi. Ia loc".

Persky merse în cealaltă cameră și Kugelmass auzi zgomot de lăzi și mobile mutate de la locul lor. Persky reapăru împingînd un obiect mare pe rotile ce scîrțîiau. Îndepărtă niște batiste vechi de mătase ce zăceau pe capac și suflă cîteva fire de praf. Era o ladă chinezească nearătoasă și prost lăcuită.

„Persky", spuse Kugelmass, „ce-i scamatoria asta?"

„Fii atent", spuse Persky. „E un truc grozav. L-am creat anul trecut pentru o întîlnire a Cavalerilor Pithiei, dar întîlnirea nu s-a mai ținut. Intră în ladă".

„De ce, — să vîri săbii în ea?"

„Vezi undeva săbii?"

Kugelmass se strîmbă și intră mormăind în ladă.

„Dacă glumești...", spuse el.

„Și încă cum. Iată despre ce-i vorba. Dacă arunc un roman în ladă lîngă tine, închid ușile și lovesc lada de trei ori, te vei pomeni proiectat în cartea respectivă".

Kugelmass făcu o grimasă de neîncredere.

„E adevărat", spuse Persky. „Pe onoarea mea. Și nu doar romane. Povestiri, piese, poeme. Poți întîlni pe oricare din femeile create de cei mai buni scriitori. Pe oricare dorești. Poți face ce vrei cu o persoană pe cinste. Apoi, cînd te saturi, strigă-mă și te aduc înapoi într-o clipă".

„Persky, ai scăpat cumva de la ospiciu?"

„Ce-ți spun eu e pe bune", spuse Persky.

Kugelmass rămase sceptic. „Vrei să cred că lada asta amărîtă mă poate duce oriunde spui tu?"

„Pentru un pol".

Kugelmass își căută portofelul. „Voi crede cînd voi vedea", spuse el.

Persky împături bancnotele, le vîrî în buzunarul de la pantaloni și se întoarse spre bibliotecă. „Deci, pe cine vrei să cunoști? Sora Carrie? Hester Prynne? Ofelia? Poate pe cineva de Saul Bellow? Hei, ce-ai zice de Temple Drake? Deși e cam focoasă pentru un om de vîrsta ta".

„Franțuzoaică. Vreau o aventură cu o franțuzoaică".

„Nana?"

„Nu vreau să mă pună la plată".

„Ce zici de Natașa din *Război și pace*?"

„Am spus că vreau o franțuzoaică. Am găsit! Ce-ai spune de Emma Bovary? Mi se pare perfectă".

„Ai nimerit bine, Kugelmass. Strigă-mă cînd ți-e deajuns". Persky aruncă în ladă un exemplar ieftin al romanului lui Flaubert.

„Ești sigur că funcționează bine?" întrebă Kugelmass cînd Persky începu să închidă ușile lăzii.

„Sigur? Există vreun lucru sigur în lumea asta nebună?" Persky bătu în ladă de trei ori și apoi deschise ușile.

Kugelmass dispăruse. În același moment apăru în dormitorul casei lui Charles și a Emmei Bovary din Jonville. În fața sa era o femeie frumoasă, stînd cu spatele la el, împăturind niște lenjerie. Nu-mi vine să cred, gîndi Kugelmass, zgîindu-se la răpitoarea nevastă de doctor. E de necrezut. Sînt aici. Ea este.

Emma se întoarse surprinsă. „Doamne, ce m-ai speriat", spuse ea. „Cine ești?" Vorbea în traducerea englezească literară din ediția ieftină.

E nemaipomenit, gîndi el. Apoi, înțelegînd că i se adresase lui, spuse: „Scuzați-mă. Sînt Sidney Kugelmass. De la City College. Profesor de științe umaniste. City College din New York. Eu — o, doamne!"

Emma Bovary zîmbi seducător și spuse: „Doriți să beți ceva? Un pahar de vin?"

E frumoasă, gîndi Kugelmass. Ce contrast cu troglodita cu care-și împărțea patul! Simți o dorință subită să cuprindă această viziune în brațe și să-i spună că era genul de femeie la care visase toată viața.

„Da, puțin vin", spuse el răgușit. „Alb. Mai bine roșu. Mai bine alb. Alb".

„Charles nu-i acasă astăzi", spuse Emma cu vocea plină de o insinuare jucăușă.

După ce a servit vinul, s-au plimbat prin frumosul peisaj rural francez. „Am visat mereu că va apare un străin misterios să mă salveze din monotonia acestei necioplite existențe rurale", spuse Emma, strîngîndu-i mîna. Trecură pe lîngă o bisericuță. „Îmi place cum te îmbraci", murmură ea. „N-am văzut niciodată ceva asemănător pe aici. E atît de... de modern".

„Se numește costum de relaxare", spuse el cu romantism. Deodată o sărută. În ora următoare s-au întins sub un copac, au șoșotit și și-au spus din ochi lucruri încărcate de înțelesuri. Apoi Kugelmass se ridică. Își amintise că trebuia să o întîlnească pe Daphne la magazinul Bloomingdale. „Trebuie să plec", îi spuse el. „Dar nu te necăji, mă întorc".

„Sper că da", spuse Emma.

A îmbrățișat-o cu pasiune și s-au întors acasă. A cuprins în mîini obrajii Emmei, a sărutat-o iar și a strigat: „Gata, Persky! Trebuie să fiu la Bloomigdale la trei și jumătate".

Se auzi un pocnet și Kugelmass se trezi din nou în Brooklyn.

„Ei, am mințit?" întrebă Persky triumfător.

„Ascultă, Persky, am întîrziat la întîlnirea cu consoarta în Lexington Avenue, dar cînd mai pot călători? Mîine?

„Plăcerea e de partea mea. Adă un pol. Și nu spune nimănui".

„Cui să spun? Doar n-o să telefonez la ziar"

Kugelmass opri un taxi și se grăbi spre centru. Dansa inima în el. M-am îndrăgostit, gîndi el, sînt în posesia unui secret minunat. Ceea ce nu știa el, era că, în același moment, studenții din diferite clase din toată țara spuneau profesorilor: „Cine e personajul de la pagina 100? Un evreu chel o sărută pe Madame Bovary?" Un profesor din Sioux Falls, statul Dakota de Sud oftă și gîndi: „Doamne, tineretul de azi, numai droguri și impertinență. Ce le mai trece prin minte!"

Daphne Kugelmass era la raionul cu accesorii de baie la Bloomingdale cînd a ajuns Kugelmass gîfiind.

„Unde-ai fost" se răsti ea. „E patru-jumătate".

„Din cauza circulației", spuse Kugelmass.

Kugelmass îl vizită pe Persky a doua zi, și în cîteva minute fu din nou transportat prin magie la Jonville. Emma nu-și putu stăpîni emoția cînd îl văzu. Au petrecut împreună ore întregi, au rîs și au vorbit despre mediile lor deosebite. Înainte să plece, s-au drăgostit. „Doamne — cu Madame Bovary" șopti Kugelmass. „Eu, care am căzut la engleză în primul an".

În lunile care au urmat, Kugelmass îl văzu pe Persky de multe ori și închegă relații intime și pasionale cu Emma Bovary. „Fii sigur că mă introduci în carte înaintea paginii 120, îi spuse Kugelmass magicianului într-o zi. „Trebuie s-o întîlnesc înainte de a se încurca cu personajul Rodolphe".

„De ce?" întrebă Persky. „Nu-l poți eclipsa?"

„Să-l eclipsez? E aristocrat provincial. Tipii ăștia știu doar să flirteze și să călărească. E ca una

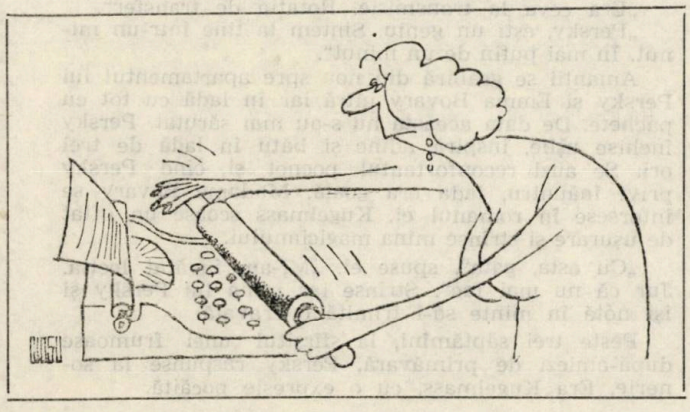

din mutrele din revista Moda Feminină. Cu frezà *la* Helmut Berger. Dar ei i se pare grozav".

„Și soțul ei nu bănuiește nimic?"

„E complet depășit. E un doctoraș mediocru procopsit cu o mondenă. El e gata de culcare la zece, cînd ea deabia își încalță pantofii de bal. Ei, bine... ne vedem mai tîrziu".

Și Kugelmass intră din nou în ladă și trecu instantaneu în locuința Bovary din Jonville. „Ce mai faci, îngeraș?" îi spuse el Emmei.

„Vai, Kugelmass", suspină Emma. „Cîte trebuie să suport! Aseară la cină, domnul Personalitate a adormit la mijlocul desertului. Mi se frîngea inima vorbind despre cofetăria Maxim și balet, cînd, deodată, l-am auzit sforăind".

„Nu te necăji, dragă. Sînt lîngă tine", spuse Kugelmass, îmbrățișînd-o. O merit, gîndi el, mirosind parfumul franțuzesc al Emmei și îngropîndu-și nasul în părul ei. Am suferit destul. Am plătit destui psihanaliști. M-am săturat de căutări. E tînără și frumoasă și iată-mă la cîteva pagini după Léon și chiar înaintea lui Rodolphe. Ivindu-mă în capitolele potrivite, sînt stăpîn pe situație.

Desigur că Emma era la fel de fericită ca și Kugelmass. Tînjea după distracții, iar poveștile sale despre viața de noapte de pe Broadway, despre automobile rapide și vedete de televiziune, o fermecau pe tînăra și frumoasa franțuzoaică.

„Mai povestește-mi despre O. J. Simpson", îl implorà ea în seara aceea, cînd trecea cu Kugelmass pe lîngă biserica lui Abbé Bournisien.

„Ce să-ți spun? E mare. Stabilește tot felul de recorduri de viteză. Ce mișcări! Ceilalți nici nu-l pot atinge".

„Și premiile Oscar?" spuse Emma cu jind. „Aș da orice să cîștig unul!"

„Mai întîi trebuie să fii propusă".

„Știu. Mi-ai explicat. Dar sînt sigură că pot juca. Desigur, mi-ar trebui niște lecții. Poate cu Strasberg. Apoi, dacă aș avea un impresar bun..."

„Vom vedea, vom vedea. Să vorbesc cu Persky".

În seara aceea, întors nevăzut în apartamentul lui Persky, Kugelmass îi expuse ideea de a o aduce pe Emma în vizită în marele oraș.

„Să mă mai gîndesc", spuse Persky. „Poate că da. S-au întîmplat lucruri și mai și..." Desigur, nici unul din ei nu putea numi vreunul.

„Pe unde tot umbli?" răcni Daphne Kugelmass la soțul ei cînd acesta se întoarse acasă seara tîrziu. „Ai vreo fufă pe undeva?"

„Da, desigur, doar știi cît sînt de afemeiat", spuse Kugelmass sîcîit. Am fost cu Leonard Popkin. Am discutat despre agricultura din Polonia. Îl știi pe Popkin. Îl pasionează subiectul ăsta".

„Ești foarte ciudat în ultimul timp", spuse Daphne. „Distant. Nu cumva să uiți de ziua lui tata. Sîmbătă".

„Bine, bine", spuse Kugelmass, îndreptîndu-se spre baie.

„Toată familia mea va fi acolo. Îi vei vedea și pe gemeni. Și pe vărul Hamish. Ar trebui să fii mai politicos cu vărul Hamish — el te simpatizează pe tine".

„Ai dreptate, gemenii", spuse Kugelmass, închizînd ușa băii să nu-și mai audă soția. Se sprijini de ușă și inspiră adînc. În cîteva ore, își spuse, se va înapoia la Jonville, la iubita sa. Și, de data aceasta, dacă totul va merge bine, o va aduce pe Emma cu el.

La trei și cinsprezece în după-amiaza următoare, Persky își puse din nou în funcțiune mașinăria vrăjitorească. Kugelmass apăru în fața Emmei zîmbitor și pofticios. Cei doi au petrecut cîteva ore la Jonville cu Binet și apoi s-au urcat în trăsură. Urmînd indicațiile lui Persky, s-au îmbrățișat strîns, au închis ochii și au numărat pînă la zece. Cînd i-au deschis, trăsura trăgea în fața ușii laterale de la Plaza Hotel, unde Kugelmass, optimist, rezervase mai devreme un apartament.

„Adorabil! Ca în visele mele! spuse Emma, valsînd voioasă în dormitor și cercetînd orașul pe fe-

reastră. „Iată F.A.O. Schwartz. Și acolo-i Central Park, dar care-i Sherry ? O, da, o văd acolo. E de-a dreptul divin".

Pe pat erau pachete de la Halston și Saint Laurent. Emma desfăcu un pachet și probă o pereche de pantaloni de catifea neagră pe trupul ei perfect.

„Blugii sînt făcuți de Ralph Lauren", spuse Kugelmass. „O să arăți în ei ca un milion de dolari. Vino încoace, scumpo, și dă-ne un pupic".

„Niciodată n-am fost așa fericită !" chicoti Emma în fața oglinzii. „Să ieșim în oraș să ne distrăm. Vreau să văd „Chorus Line" și muzeul Guggenheim și pe Jack Nicholson despre care mi-ai vorbit atît. Rulează vreun film de-al lui ?"

„Nu știu ce să mai cred", spuse un profesor de la Stanford. „Mai întîi a apărut un personaj ciudat numit Kugelmass, iar acum eroina a dispărut din carte. Presupun că importanța unui clasic constă în faptul că, de îl citești și de o mie de ori, poți găsi totdeauna ceva nou".

Amanții au petrecut un week-end încîntător. Kugelmass îi spusese lui Daphne că va fi plecat la un simpozion în Boston și că se va întoarce luni. Savurînd fiecare clipă, el și Emma s-au dus la cinematograf, au cinat în cartierul chinezesc, au petrecut două ore la o discotecă și au privit din pat un film de televiziune. Duminică au dormit pînă la amiază, au vizitat Soho și s-au ochit la celebrități la Elaine's. Duminică noaptea au servit icre negre și șampanie în apartamentul lor și au stat de vorbă pînă dimineața. În dimineața aceea, în taxiul ce îi ducea la Persky, Kugelmass gîndi : „A fost extravagant, dar a meritat. Nu o pot aduce aici prea des, dar va fi uneori un contrast fermecător față de Jonville".

Ajunși la Persky, Emma intră în ladă, își aranjă în jur pachetele cu îmbrăcăminte și îl sărută pe Kugelmass cu duioșie. „Data viitoare ne vedem la mine", spuse ea făcîndu-i cu ochiul. Persky bătu de trei ori în ladă. Nu se întîmplă nimic.

„Hmm", spuse Persky, scărpinîndu-se în cap. Bătu din nou, dar fără efect. „Probabil că s-a defectat ceva", murmură el.

„Persky, glumești !" strigă Kugelmass. „Cum se poate să nu meargă ?"

„Liniștește-te ! Mai ești în ladă, Emma ?"

„Da".

Persky bătu din nou — mai tare.

„Sînt tot aici, Persky".

„Știu, dragă. Ai răbdare".

„Persky, trebuie s-o trimitem înapoi" șopti Kugelmass. „Sînt căstăorit și am o lecție peste trei ore. Deocamdată nu-mi pot permite decît o aventură discretă".

„Nu mai înțeleg nimic", mormăi Persky. „E un truc atît de sigur".

Dar nu a putut face nimic. „Asta cere timp", îi spuse el lui Kugelmass. „Va trebui s-o demontez. Te sun mai tîrziu".

Kugelmass o vîrî pe Emma într-un taxi și o duse la Plaza. De abia a ajuns la lecție. Toată ziua a vorbit la telefon cu Persky și cu amanta sa. Magicianul îi spuse că descoperirea cauzei defecțiunii ar putea fi o chestiune de zile.

„Cum a fost la simpozion ?" îl întrebă Daphne în seara aceea.

„Bine, bine", spuse el ,aprinzînd o țigară de la filtru.

„Ce s-a întîmplat ? Ești țeapăn ca un băț".

„Eu ? Glumești. Sînt calm ca o noapte de vară. Ies puțin să mă plimb". Se strecură pe ușă, opri un taxi și se repezi la hotel.

„Așa nu mai merge", spuse Emma. „Charles îmi va simți lipsa".

„Ești cu mine și ține-te tare, înger scump", spuse Kugelmass. Era palid și transpirat. O sărută din nou, alergă la lift, răcni la Persky de la un telefon public din holul hotelului și deabia ajunse acasă înainte de miezul nopții.

„După părerea lui Popkin, prețul malțului în Cracovia nu a fost atît de stabil din 1971" îi spuse el lui Daphne, cu o părere de zîmbet și se urcă în pat.

Toată săptămîna a trecut așa. Vineri seara, Kugelmass îi spuse lui Daphne că era musai să prindă alt simpozion, de data aceasta în Syracuse. Se duse în grabă la Plaza, dar al doilea week-end acolo nu a mai semănat cu primul. „Pune-mă la loc în roman sau ia-mă în căstăorie" îi spuse Emma lui Kugelmass. „Între timp vreau să-mi iau o slujbă sau să mă școlesc. M-am săturat să mă uit la televizor toată ziua".

„De acord. Nu ne-ar strica niște bani", spuse Kugelmass. „Șederea la hotel costă de două ori greutatea ta în aur".

„Am întîlnit ieri — în Central Park — un producător de pe Off Broadway și mi-a spus că sînt numai bună pentru un proiect de-al lui", spuse Emma.

„Cine-i măscăriciul ăla ?" întrebă Kugelmass.

„Nu-i măscărici. E sensibil, amabil și isteț. Îl cheamă Jeff — Cutare și are idei".

Mai tîrziu în după-amiaza aceea, Kugelmass s-a dus la Persky, beat.

„Relaxează-te", îi spuse Persky. „Poți face un atac de cord".

„Să mă relaxez ? Îmi spui să mă relaxez ! Țin un personaj de roman într-o cameră de hotel și cred că nevastă-mea mi-a pus un copoi pe urme".

„Bine, bine. Știm că există o problemă". Persky se tîrî sub ladă și începu să ciocănească în ceva cu o cheie franceză mare.

„Sînt ca un animal sălbatic", continuă Kugelmass. „Mă furișez cînd merg prin oraș, iar Emma și cu mine ne-am săturat unul de celălalt. Pentru a nu mai pomeni o notă de plată a hotelului cît bugetul apărării".

„Și ce vrei să fac eu ? Așa e lumea magiei", spuse Persky. „Fiecare amănunt contează".

„La naiba cu amănuntele. O îndop pe rozătoarea asta cu Dom Pérignon și icre negre cît ouăle, plus garderoba, plus că s-a înscris la un teatru și a apucat-o nevoia de fotografii de probă. De asemenea, profesorul Fivish Kopkind, care predă literatura comparată și care m-a invidiat mereu, m-a depistat drept personajul care apare sporadic în cartea lui Flaubert. A amenințat că mă spune lui Daphne. Mă așteaptă ruina și închisoarea datornicilor. Pentru adulterul cu Madame Bovary, nevastă-mea mă va face să cerșesc".

„Și ce vrei ? Lucrez zi și noapte. În privința necazurilor personale nu te pot ajuta cu nimic. Sînt magician, nu psihanalist".

Duminică după-amiază, Emma se încuie în baie și refuză să răspundă la implorările lui Kugelmass. Kugelmass privi pe fereastră la patinoarul Wollman și se gîndi la sinucidere. Din păcate, etajul e prea jos, gîndi el, altfel totul s-ar termina acum. Poate că, dacă aș fugi în Europa și aș lua viața de la capăt...! Aș putea vinde International Herald Tribune, ca fetele acelea.

Sună telefonul. Kugelmass îl ridică la ureche mașinal.

„Adu-o", spuse Persky. „Cred că i-am dat de capăt".

Kugelmass își simți inima săltînd. „Ești serios ?" întrebă el. „Ai aranjat-o ?"

„Era ceva la transmisie. Rotația de transfer".

„Persky, ești un geniu. Sîntem la tine într-un minut. În mai puțin de un minut".

Amanții se grăbiră din nou spre apartamentul lui Persky și Emma Bovary intră iar în ladă cu tot cu pachete. De data aceasta nu s-au mai sărutat. Persky închise ușile, inspiră adînc și bătu în ladă de trei ori. Se auzi reconfortantul pocnet și, cînd Persky privi înăuntru, lada era goală. Madame Bovary se întorsese în romanul ei. Kugelmass scoase un oftat de ușurare și strînse mîna magicianului.

„Cu asta, gata", spuse el. „Mi-am învățat lecția. Jur că nu mai fac". Strînse iar mîna lui Persky și își notă în minte să-i trimită o cravată.

Peste trei săptămîni, la sfîrșitul unei frumoase după-amiezi de primăvară, Persky răspunse la sonerie. Era Kugelmass, cu o expresie pocăită.

„O.K., Kugelmass", spuse magicianul. „Încotro ?"

„Pentru ultima dată", spuse Kugelmass. „Vremea e atît de frumoasă, iar eu tot nu întineresc. Ai citit cumva *Boala lui Portnoy* ? O mai știi pe Maimuță ?"

„Acum prețul e de douăzeci și cinci de dolari, deoarece costul vieții a crescut, dar prima dată va fi gratuit, avînd în vedere anumite încurcături".

„Ești un înger", spuse Kugelmass, pieptănîndu-și cele cîteva fire de păr răzlețe și urcînd iar în ladă. „Va funcționa bine ?"

„Sper că da. Dar nu am prea încercat-o de cînd cu încurcătura aceea".

„Dragoste și sentiment", spuse Kugelmass din ladă. „Ce nu facem pentru o mutrișoară drăguță !"

Persky aruncă un exemplar din *Boala lui Portnoy* și bătu de trei ori în ladă. De data aceasta, în locul unui pocnet se auzi o explozie înfundată, urmată de o serie de pîrîituri și de o ploaie de scîntei. Persky se trase înapoi, fu apucat de un atac de cord și căzu mort. Lada izbucni în flăcări și, în cele din urmă, casa întreagă arse pînă la temelii.

Kugelmass, neștiutor de această catastrofă, avea propriile sale probleme. Nu fusese introdus în *Boala lui Portnoy* și în nici vreun alt roman. Fusese proiectat într-un manual vechi, *Spaniola gramaticală* și alerga să-și salveze viața pe un teren sterp și stîncos, iar cuvîntul „tener" („ avea") — un verb neregulat mare și păros — alerga după el cu picioarele sale lungi și subțiri.

Traducere de Ioan GIURGEA

Goya ò el reverso[1]

V

de Karel CAPEK

În Prado-ul madrilen sînt zeci de tablouri și sute de desene semnate de el ; și chiar dacă pentru nimic altceva, din cauza lui Goya Madridul este un însemnat loc de pelerinaj. Nu a existat înaintea lui și nu există după el vreun pictor care, printr-o mișcare atît de bruscă și viguroasă, largă, să înșface epoca sa și să o descrie pe față și pe dos ; Goya nu e realism, Goya e un asalt ; Goya e revoluție ; Goya e un pamfletist înmulțit cu Balzac.

Cea mai gingașă operă a lui : schițele pentru goblenuri. Un iarmaroc la țară, copii, săraci, un dans în aer liber, un zidar rănit, un bețivan, fete cu ulcioare, culesul viilor, o furtună de zăpadă, jocuri, o nuntă populară ; viața însăși cu bucuriile și necazurile ei, scene vesele și triste, un spectacol sobru și totodată plăcut ; atîta viață obișnuită nu s-a dezvăluit pînă acum în nici un ciclu pictural. Sună ca un cîntec popular, ca o iotă[2] săltăreață, ca o frumoasă seguidilla ;[3] e un fel rococo, dar devenit deja popular ; totul e pictat cu o gingășie aparte, cu o plăcere care surprinde la acest pictor cutremurător. Aceasta este poziția lui față de popor.

Portretele familiei regale : Carlos al IV-lea, buhăit și indiferent, asemănător unui funcționar arogant și tîmp ; regina Maria Luisa, cu ochi furioși și iscoditori, o bîrfitoare urîtă și o tîrfă rea ; familia lor, plictisită, impertinentă și nesuferită. Portretele de regi ale lui Goya sînt un fel de insultă. Velázquez nu măgulea ; Goya însă le rîde măriilor lor în față. Au trecut zece ani de la revoluția franceză și pictorul, fără nici o reticență, încheie socotelile cu tronul.

După cîțiva ani însă, altă revoltă : poporul spaniol se aruncă, cu unghiile și cu dinții, asupra cuceritorilor francezi. Două uluitoare tablouri ale lui Goya : atacul disperat al spaniolilor împotriva mamelucilor lui Murat și execuția rebelilor spanioli. În istoria picturii nu există un reportaj mai genial și mai patetic ; în același timp, ca din întîmplare, Goya a realizat o compoziție modernă, la care Manet a ajuns de abia peste șaizeci de ani.

Maja desnuda : o descoperire modernă a sexului. O goliciune mai goală și mai sexuală decît toate de pînă acum. Sfîrșitul minciunii erotice. Sfîrșitul minciunii alegorice. Este singurul nud de mîna lui Goya, dar e în el mai multă dezgolire decît în tone de carne pictate de pictori cu pregătire academică.

Tablourile din casa lui Goya : cu acest Sabat înfricoșător și-a împodobit pictorul locuința. Sînt, aproape în exclusivitate, picturi alb-negru aruncate cu înfrigurare pe pînză ; ca un iad luminat de un fulger albastru. Vrăjitoare, schilozi și monștri : omul în toată întunecimea și bestialitatea sa. Aș zice că aici Goya întoarce omul pe dos, i se uită în nări și în gîtlejul larg deschis, studiază într-o oglindă curbată hidoșenia lui mutilată. E ceva ca un fluture de noapte, ca un strigăt de groază și de protest. Nu cred că în felul acesta Goya se distra : mai degrabă se apăra cu furie de ceva. Am avut sentimentul apăsător că din acel infern isteric răsar coarnele diavolului catolic și glugile inchizitorilor. În acea vreme fusese abolită în Spania Constituția și reînnoit Santo Oficio ;[4] din zvîrcolirile războaielor interne și cu ajutorul plebei fanatizate fusese instaurată reacția întunecată și sîngeroasă a despotismului. Camera groazei a lui Goya e un strigăt plin de ură și de revoltă. Nici un politician revoluționar nu i-a azvîrlit lumii în față un protest atît de febril și plin de fiere.

Schițele grafice ale lui Goya : foiletoane ale unui jurnalist fără pereche. Scene de viață din Madrid, sărbători și obiceiuri populare, chulas[5] și cerșetori, viața însăși, poporul însuși ; Los Toros, luptele de tauri cu cavalerismul lor, cu frumusețea lor picturală, sînge și cruzime ; inchiziția, o mască drăcească a bisericii, pagini sarcastice și înverșunate ale unui pamflet patetic ; Desastres de la guerra,[6] o cutremurătoare acuzare a războiului, un document fără moarte, cu compasiune furioasă și cumplită în sinceritatea ei înflăcărată ; Caprichos, rîsul sălbatic al lui Goya și, totodată, suspinul pentru ființa nefericită, oribilă și fantastică care își atribuie un suflet nepieritor.

Ascultați-mă, oameni buni, ascultați-mă : lumea încă nu-l merită pe acest mare pictor, pe acest cel mai modern dintre pictori ; încă nu a învățat să-l înțeleagă. Strigătul acela aspru și agresiv, omenia aceea înflăcărată și patetică ; nici un fel de spirit academic, nici un fel de zorzoane artistice ; să vezi pe de-asupra și pe dedesubt, să vezi oamenii, să vezi viața, să vezi atitudinile ; ascultați-mă pe mine, să vezi într-adevăr astfel, înseamnă a acționa, a lupta, a judeca și a ațîța. La Madrid e revoluție : Francisco Goya y Lucientes ridică în Prado baricade.

Traducere de Gabriel ISTRATE

Note

(aparțin editurii cehoslovace)

1. Goya ó el reverso – Goya sau (omul) pe dos (din volumul „Excursie în Spania").
2. iota – dans aragonez.
3. seguidilla – formă scurtă de poezie populară spaniolă, de asemenea dans și melodie.
4. (Tribunal de) Santo Oficio – instituție a inchiziției pentru urmărirea și pedepsirea ereticilor.
5. chulas – tinere muncitoare.
6. (Los) desastres de la guerra – o serie de 85 de desene ale lui Goya, din anii 1808–1814, inspirate de suferințele poporului spaniol în lupta împotriva armatelor lui Napoleon.

Voltaire:

BOALĂ, MEDICINĂ

Îmi închipui că o frumoasă prințesă, care n-a auzit niciodată vorbindu-se despre anatomie ,s-a îmbolnăvit pentru că a mîncaț prea mult, a dansat prea mult, a pierdut nopțile prea mult, a făcut prea mult tot ceea ce fac unele prințese ; îmi închipui că medicul ei îi spune : — Doamnă, ca să vă simțiți bine, creierul mare ca și creierul mic trebuie să distribuie o măduvă bine condiționată în șira spinării pînă în capătul noadei Alteței Voastre, iar această măduvă alungită trebuie să însufletească cincisprezece perechi de nervi la dreapta și cincisprezece perechi la stînga. Trebuia ca inima dumneavoastră să se contracte și să se dilate cu o forță întotdeauna egală și ca sîngele dumneavoastră, pe care ea îl trimite ca un piston în artere, să circule în toate arterele și în toate venele cam de șase sute de ori pe zi.

Sîngele circulînd cu această rapiditate, pe care n-o are rîul Rhône, trebuie să depună în trecerea sa cele necesare pentru a forma și a alimenta în mod continuu limfa, urina și bila, secreția Alteței Voastre, toate celelalte lichide care irigă pe nesimțite pielea dumneavoastră catifelată, albă și proaspătă, și care fără ele ar fi galben-pămîntie, uscată și încrețită ca un pigment vechi.

PRINȚESA

Ei bine, domnule, regele vă plătește pentru asta ; nu neglijați să puneți toate lucrurile la locul lor și să faceți să-mi circule toate lichidele astfel încît să fiu mulțumită. Vă previn că nu vreau să sufăr.

MEDICUL

Doamnă, adresați-vă poruncile autorului naturii. Puterea unică ce a pus în mișcare miliarde de planete și de comete în jurul miliardelor de stele a dirijat și mersul sîngelui dumneavoastră.

PRINȚESA

Cum ? ! Sînteți medici și nu-mi puteți da nimic ?

MEDICUL

Nu, Doamnă, nu pot decît să vă iau. Naturii nu i se poate adăuga nimic. Valeții dumneavoastră mătură palatul, însă arhitectul este cel care l-a construit. Dacă Alteța-Voastră a mîncat cu lăcomie, vă pot ușura măruntaiele cu ajutorul ierburilor ; este ca o mătură pe care o introduc ca să împing ceea ce se află în ele. Dacă aveți un cancer, vă tai un sîn ; dar nu pot să vă dau altul. Dacă aveți o piatră în vezică, pot să vă scap de ea folosindu-mă de un dilatant ; și vă va durea cu mult mai puțin decît pe un bărbat ; vă tai un picior gangrenat și veți merge pe celălalt ; într-un cuvînt, medicii seamănăm perfect cu cei care smulg dinții ; ei vă scapă de un dinte stricat fără a vă putea pune în loc unul bun oricît ar fi de șarlatani.

PRINȚESA

Mă faceți să tremur. Credeam că medicii vindecă toate durerile.

MEDICUL

Îi vindecăm fără greș pe toți cei care se vindecă singuri. Cu cîteva excepții, bolile interne sînt asemenea rănilor exterioare. Natura singură le vine de hac celor ce nu sînt mortale : celelalte nu află în medicină nici un sprijin.

PRINȚESA

Cum ? ! Toate acele secrete pentru purificarea sîngelui despre care mi-au vorbit doamnele mele de companie, balsamul de viață al domnului Le Lièvre, săculeții domnului Arnoult, toate acele pilule lăudate de cameristele lor...

MEDICUL

Tot atîtea invenții pentru a cîștiga bani și a îmbrobodi bolnavii în timp ce natura lucrează de la sine.

PRINȚESA

Dar există medicamente specifice.

MEDICUL

Da, Doamnă, așa cum în romane există elixirul tinereții.

PRINȚESA

Atunci în ce constă medicina ?

MEDICUL

V-am spus deja, în a debarasa, a curăța, a ține în ordine casa ce nu mai poate fi reclădită.

PRINȚESA

Totuși, există lucruri care fac bine și altele care fac rău.

MEDICUL

Ați ghicit întregul secret. Mîncați cu măsură ceea ce știți din experiență că vă face bine. Nu e bun pentru corp decît ceea ce se poate digera. Ce medicină vă va face să digerați ? Mișcarea, care vă va reface forțele ? Somnul, care va îmblînzi bolile incurabile ? Răbdarea, ce poate schimba o constituție prost alcătuită ? Nimic. În toate bolile violente n-avem decît rețeta lui Molière, *saignare, purgare* și, dacă vreți, *clysterium donare*. Nu există o a patra. Asta nu este altceva, după cum v-am spus, decît o mătură, o casă căreia nu-i putem adăuga nici un cui. Întreaga artă constă în a interveni la timp.

PRINȚESA

Nu vă împodobiți marfa. Sînteți un om cinstit. Dacă voi fi regină, vă voi face cel dintîi medic al meu.

MEDICUL

Cel dintîi medic să vă fie natura. Ea face totul. Priviți-i pe toți cei care au ajuns la o sută de ani, nici unul nu era din meseria noastră. Regele Franței a înmormîntat deja patruzeci dintre medicii săi, atît medici primari, cît și medici de cartier și consultanți.

PRINȚESA

Într-adevăr, și eu sper să vă îngrop.

(din volumul *Dialoguri și anecdote filozofice*, capitolul al XXIX-lea)

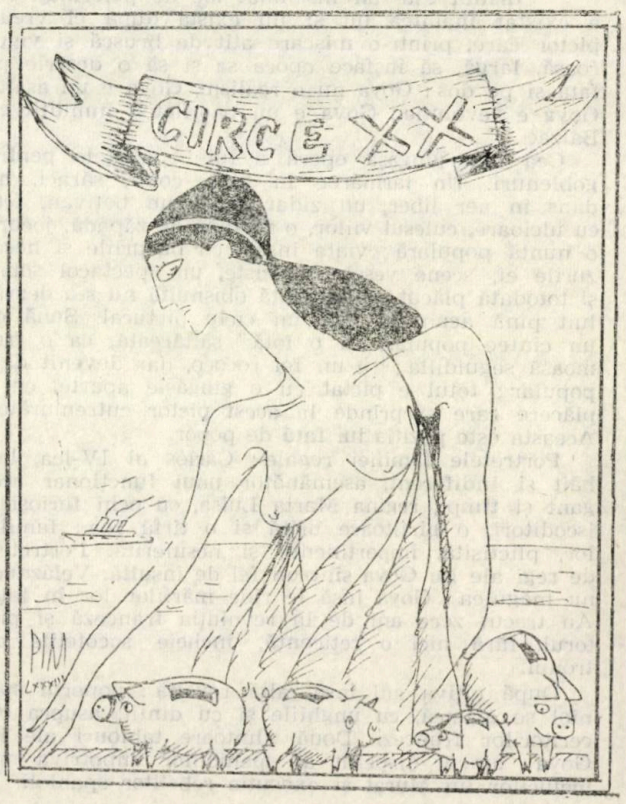

PROVIDENȚĂ

Mă aflam în dreptul zăbrelelor cînd sora Fessue îi spunea sorei Confite : „Providența are o grijă vizibilă de mine ; știi cît de mult iubesc vrabia mea ; ar fi fost moartă acum, dacă n-aș fi spus de nouă ori Ave Maria pentru a obține vindecarea ei. Dumnezeu mi-a readus vrabia la viață ; să mulțumim Sfintei Fecioare".

Un metafizician îi spuse : Soră, nu există nimic mai frumos decît Ave Maria, mai ales atunci cînd o tînără fată o recită în latinește într-un cartier al Parisului. Eu nu cred, însă, că dumnezeu se ocupă prea mult de vrabia dumneavoastră, așa bun cum este : gîndiți-vă, vă rog, că are alte lucruri de făcut. Trebuit să conducă în continuu cursul a șaisprezece planete și al inelului lui Saturn, în centrul cărora a așezat Soarele, care este la fel de mare ca un milion de pămînturi de-ale noastre. El trebuie să conducă miliarde de miliarde de alți sori, de planete și de comete ; legile sale imuabile fac să se miște întrega natură ; totul este legat de tronul său printr-un lanț infinit, ale cărui inele nu pot niciodată să lipsească de la locul lor. Dacă Ave Maria ar fi făcut ca vrabia sorei Fessue să trăiască cu o clipă mai mult decît trebuia să trăiască, această Ave Maria ar fi violat toate legile instituite pentru veșnicie de marea Ființă ; ați fi tulburat universul ; v-ar fi trebuit o nouă lume, un nou dumnezeu, o nouă ordine a lucrurilor.

SORA FESSUE

Cum ! Credeți că dumnezeu face atît de puțin caz de sora Fessue ?

METAFIZICIANUL

Îmi pare rău, dar trebuie să vă spun că nu sînteți, ca și mine, decît o mică verigă imperceptibilă din lanțul infinit ; că organele dumneavoastră, cele ale vrabiei dumneavoastră și ale mele sînt sortite să trăiască un număr de minute în acest cartier al Parisului.

SORA FESSUE

Dacă este așa, eu eram predestinată să spun „Ave Maria" de un număr de ori determinat.

METAFIZICIANUL

Da, însă rugăciunile dumneavoastră nu l-au forțat pe dumnezeu să prelungească viața vrabiei dumneavoastră dincolo de termenul ei. Alcătuirea lumii prevedea ca în această mănăstire, la o anumită oră, dumneavoastră să rostiți ca un papagal anumite cuvinte într-o anumită limbă pe care nu o înțelegeți ; că această pasăre, născută, asemenea dumneavoastră, prin acțiunea irezistibilă a legilor generale, după ce a fost bolnavă, să se facă mai bine ; ca dumneavoastră să vă închipuiți că ați vindecat-o cu ajutorul cuvintelor, iar noi să avem împreună această conversație.

SORA FESSUE

Domnule, acest discurs aduce a erezie. Confesorul meu, părintele de Menou, va conchide că nu credeți în Providență.

METAFIZICIANUL

Eu cred în Providența generală, draga mea soră, cea din care a emanat pentru vecie legea care conduce orice lucru, așa cum lumina țîșnește din soare ; dar nu cred ca o Providență particulară să schimbe alcătuirea lumii pentru vrabia sau pisica dumneavoastră.

SORA FESSUE

Și totuși, dacă, așa cum mi-a spus mie, confesorul meu v-ar spune că dumnezeu își schimbă în fiecare zi voința în favoarea sufletelor credincioase ?

METAFIZICIANUL

El îmi va spune cea mai obișnuită prostie pe care un confesor de fete o poate spune unui om ce gîndește.

SORA FESSUE

Confesorul meu — un prost ! Maică Prea curată !

METAFIZICIANUL

Nu spun asta ; spun că el n-ar putea justifica decît printr-o prostie enormă principiile false pe care vi le-a invocat, poate cu foarte multă pricepere, pentru a vă conduce.

SORA FESSUE

Mda ! Mă voi gîndi la aceasta ; este un lucru care merită reflecție.

(din volumul *Dialoguri și anecdote filozofice*, capitolul al XXXI-lea)

DESPRE ENCICLOPEDIE

Un servitor al lui Ludovic al XV-lea îmi povestea că într-o zi, în timp ce regele cina la Trianon într-o companie restrînsă, conversația s-a oprit mai întîi asupra vînătorii, iar apoi asupra prafului de pușcă. Cineva spuse că cel mai bun praf se face din părți egale de salpetru, sulf și cărbune. Ducele de La Vallière, mai învățat, susținu că pentru a face un bun praf de pușcă este nevoie de o singură parte de sulf și una de cărbune la cinci părți de salpetru bine filtrat, bine evaporat și bine cristalizat.

— Este ciudat, spuse ducele de Nivernois, că ne amuzăm zilnic omorînd potîrnichi în parcul Versailles, și citeodată ucigînd oameni sau lăsîndu-ne uciși la graniță, fără a ști exact ce folosim pentru a ucide.

— Din păcate, același lucru se întîmplă cu toate celelalte lucruri, răspunse doamna de Pompadour ; eu nu știu din ce este alcătuit roșul pe care îl pun pe obraji și aș fi în mare încurcătură dacă cineva m-ar întreba în ce fel sînt făcuți ciorapii de mătase pe care-i am în picioare.

— E păcat, spuse atunci ducele de la Vallière, că Majestatea-Sa ne-a confiscat dicționarele enciclopedice, care ne-au costat pe fiecare cîte o sută de pistoli : în ele am găsi răspuns la toate întrebările noastre.

Regele își justifică hotărîrea : fusese avertizat că cele douăzeci și unu de volume *in-folio*, ce puteau fi găsite pe toaleta tuturor doamnelor, era lucrul cel mai periculos pentru regatul Franței ; și dorise să afle el însuși dacă era adevărat, înainte de a permite ca această carte să fie citită. La sfîrșitul mesei, trimise trei cameriști să-i aducă un exemplar, iar ei se întoarseră, cărînd fiecare cîte șapte volume, cu destulă dificultate.

La articolul *Praf*, putură să-și dea seama că ducele de La Vellière avea dreptate ; și curînd doamna de Pompadour află diferența între vechiul roșu de Spania, cu care doamnele din Madrid își colorau obrajii, și cel al doamnelor din Paris. Află, de asemenea, că femeile romane și elene se vopseau cu purpură extrasă din *murex*, și că, deci, roșul nostru aprens este purpura anticilor ; că în roșul de Spania intră mai mult șofran, iar în cel de Franța mai mult cîrmîz.

Ea văzu cum se țes ciorapii la război ; și această mașină o umplu de uimire.

— Ah, ce carte frumoasă ! exclamă. Sire, ați confiscat, deci, acest magazin al tuturor lucrurilor utile pentru a-l poseda în exclusivitate și pentru a fi singurul savant din regat ?

Fiecare se aruncă asupra volumelor asemenea fiicelor lui Lycomede asupra bijuteriilor lui Ulise. Fiecare găsea de îndată orice ar fi căutat. Cei care aveau pro-

cese erau surprinși să găsească soluția afacerilor lor. Regele citi toate drepturile coroanei sale.

– Într-adevăr, nu știu pentru ce mi s-a vorbit atît de rău despre această carte.

– Ei, nu vă dați seama, Sire, spuse ducele de Nivernois, că aceasta se întîmplă numai pentru că este foarte bună ? Nimeni nu se dezlănțuie împotriva mediocrității și platitudinii. Dacă femeile încearcă s-o acopere de ridicol pe o nou-venită, e un lucru sigur că aceasta este mai frumoasă decît ele.

În acest timp, ceilalți răsfoiau cartea, iar contele de C... spuse cu voce tare :

– Sire, sînteți prea fericit că sub domnia voastră s-au aflat oameni capabili să cunoască toate artele și să le transmită posterității. Totul este aici, de la modul de a făuri un ac, pînă la cel de a turna și a folosi un tun ; de la lucruri infinit de mici, pînă la cele infinit de mari. Mulțumiți lui dumnezeu că a făcut să se nască în regatul vostru cei ce au slujit astfel întregul univers. Trebuie ca toate celelalte popoare să cumpere *Enciclopedia* sau să o contrafacă. Luați-mi toată averea dacă doriți ; dar înapoiați-ne *Enciclopedia*.

– Totuși, se spune, răspunse regele, că sînt multe greșeli în această lucrare atît de necesară și atît de admirabilă :

– Sire, spuse contele de C..., la cina asta a fost și o tocană ratată, n-am gustat din ea și, totuși, am mîncat foarte bine. Ați fi vrut să aruncăm toată mîncarea pe fereastră din cauza acestei tocane ?

Regele simți forța rațiunii ; fiecare își luă înapoi cartea : a fost o zi frumoasă.

Invidia și ignoranța nu s-au dat bătute ; aceste două surori nemuritoare și-au continuat strigătele, intrigile, persecuțiile : în treaba asta, ignoranța e foarte savantă.

Ce s-a întîmplat ? Străinii au scos patru ediții din lucrarea franțuzească proscrisă în Franța, și au cîștigat o sută optsprezece mii de scuzi.

Francezi, încercați în viitor să vă înțelegeți mai bine interesele.

(din volumul *Dialoguri și anecdote filozofice*, capitolul al XXXV-lea)

În românește de Doina FLOREA-CIORNEI

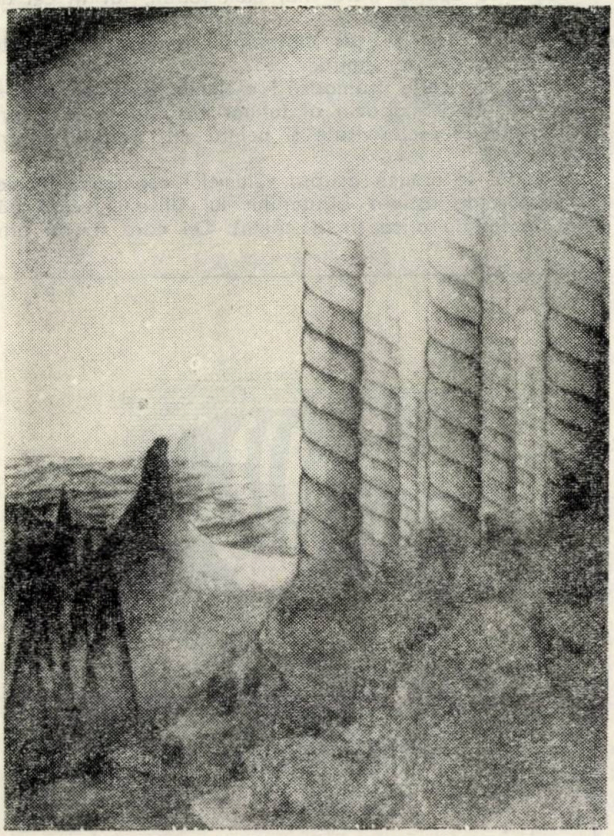

Liviu Pendenfunda : *„Istorie"*

IVO ANDRICI
•
INSOMNIE

A cincea zi a „Koșavei". Vîntul teribil, orb și smintit, scutură geamurile, făcîndu-se simțit în încăpere asemenea suflului unei prezențe umane și undeva pe sub acoperișuri șuieră, geme și din cînd în cînd urlă și suspină ca niște furtuni artificiale de teatru, în provincie, în clipa morții eroului pe scenă.

Fire de telefon se răsucesc, se îmbină și se lovesc unele de altele, iar soneria telefonului tremură și țîrîind slab dar auzindu-se asemenea scîncetelor copilului care doarme.

Mă ghemuiesc sub plapumă cu presentimentul unei suferințe fără nume și fără limite.

După o lungă insomnie. Acum cred că știu cum murim. La sfîrșit, demne de toate suferințele, incertitudinile și necazurile, ultimele forțe ale omului se transformă în teamă, în mînie, în dezgust profund și cad în fărîmituri împrăștiindu-se la întîlnirea cu puterea incomensurabilă. Toate acestea fără scop sau fără sens, fără martor sau fără urme, fără posibilitate de amintire. În felul acesta tot ceea ce a intrat în viață ca speranță, forță și sens sau cel puțin ca semn prevestitor al sensului, o părăsește ca o teamă bestială, oarbă și ca o groază indescriptibilă și nimic altceva.

Știu că nimeni nu măsoară durata insomniilor noastre sau a frisoanelor noastre nocturne, cînd totul în om, pînă la ultima fibră, se rupe sau se încovoaie sub greutatea propriilor sale necazuri, josnicii sau urîțenii sau sub greutatea celorlalți. Știu că nu cunoaștem nici măsura, nici numărul lor și că gestul de a ne ascunde încercînd să ne îngropăm spaimele și să ne înghițim amărăciunile una după alta nu este lipsit de sens.

Și totuși după patruzeci și opt ore de suferință, o suferință continuă și permanentă chiar și în scurtul somn intermitent, cînd orice aptitudine, fie ea cît de mică, pentru durere și teamă s-a pierdut deja, intervine o mare ușurare, datorată simplului fapt că durerea nu mai poate să pună stăpînire pe mine, atunci adorm cu sentimentul că lumea întreagă și chiar Dumnezeu, îmi sînt datori, că sînt victima unei nedreptăți și că în aceasta constă de fapt originea măreției mele nesigură și trecătoare.

În sfîrșit o noapte în care nu numai că am adormit dar am și dormit. Am reușit să trec peste prăpastia timpului și să leg între ele cele două maluri ale vieții. Dar am dormit ca cel care a fost fără motiv atacat și molestat la marginea drumului. Am fost trezit de propriile-mi hohote de plîns, hohote datorate nu durerii și morții pe care le-am visat, ci visului și vieții care înseamnă o durere reală și o moarte definitivă.

Aerul răcoros al nopții intra pe fereastră. Din înălțimi ajungeau pînă la mine țipete de cocori zburînd spre sud, fugind de iarnă.

Durerea, teama și dezorientarea. Și ideea că nu voi găsi nici somnul nici odihna, nici un loc în lume, niciodată.

Dacă printr-o fericită întîmplare adorm îndată ce simt căldura patului, insomnia mă trezește, după miezul nopții și atunci nu mai există nici somn, nici fugă salutară din fața gîndurilor mele.

Astfel clătinîndu-mă în gînd de oboseală după o noapte întreagă scurtă și tremurînd de teamă la ideea celei care vine, mă plimb încolo și încoace, îmi fac de lucru și vorbesc cu toată lumea care mă-nconjoară.

Ce bine ar fi dacă în timpul acestor nopți am putea cel puțin să rămînem singuri fie și pentru o clipă numai, cu gura ferecată, muți, cu ochii închiși, cu urechile astupate, cu mușchii relaxați în întuneric.

Dar nu. Nu există tîrg, biserici sau teatru care să fie mai animate și mai populate decît aceste ore negre în care ar trebui să dormim.

O lume întreagă se învîrte și mișună în lumina crudă a conștiinței și a memoriei. Unii trec cu o încetineală implacabilă și-mi amintesc a fi remarcat deja de mult timp că oamenii nefericiți nu sînt niciodată grăbiți. Merge fără să înainteze interminabilul șir al celor pe care i-am insultat, disprețuit, pe care i-am nedreptățit fără vreun drept sau fără să fi fost nevoie, sau al celor cărora nu le-am făcut bine cînd aș fi putut și ar fi trebuit să le fac. Unii dintre ei duc în mînă scrisoarea pe care am lăsat-o fără răspuns.

Cei pe care i-am înșelat sau trădat din teamă, din scrupule josnice, sau i-am făcut să depindă de mine din orgoliu sau grijă pentru confortul meu, nu fac nici un gest, un zîmbet mut dansează pe fețele lor ca o mască luminoasă, un zîmbet teribil care nu le aduce nici o ușurare dar care mie îmi sporește tristețea.

Cei a căror dragoste am primit-o cu tăcere egoistă, cu ironie sau cu uitare, merg mult prea repede, căci dragostea este o putere teribilă care nu-și pierde forța niciodată și nici unde, ei se învîrt, asemenea plantelor și trecînd prin fața mea ca să-i văd, se clatină pentru ultima dată sub lovitura pe care le-am dat-o altădată și dispar în întuneric, cedînd locul altora.

Iar în depărtare, atît cît privirea poate cuprinde, la limita perspectivei, la marginile orizontului, cu jumătate de figură în cer și cealaltă pe pămînt, stau cerșetorii, aceia cărora nu le-am dat pomană, fie că cerul s-a întunecat sau că privirea mea nu mai este limpede, dar mi se pare că mai sînt încă mulți cărora nu voi putea să le dau de pomană niciodată, rămînînd dincolo de marginile orizontului meu, chiar dacă m-aș prinde și pe mine și chiar dacă aș cîștiga pentru zece vieți omenești.

Încerc să-mi amintesc pe cei cărora le-am făcut servicii pe cînd trăiau, pe care i-am ajutat, susținut sau consolat, dar nu ajung să-i văd și eforturile mele de a-i vedea la față sau de a le afla numele rămîn zadarnice.

Și tot așa fără vlagă pentru a mă justifica și a mă apăra și fără posibilitate de a separa ceva, privesc mereu fără răgaz îngrozitoarea scenă din fața mea, așteptînd ca ziua să o acopere din nou cu perdeaua ei albă de lumină.

Cu ochii închiși, cu picioarele îndoite, cu brațele încrucișate rămîn culcat în noaptea fără nici un zgomot. Orice stare a omului își poartă povara. Și fiecare își are povara lui. Numai insomnia are două și încă două poveri contradictorii, care ar trebui totuși să se anuleze una pe cealaltă. Cea mai delicată și mai vagă dintre toate stările omului — insomnia — are baze mai solide, duble. Omul care nu mai are forță de a veghea și căruia i se refuză posibilitatea de a adormi, nu este scutit de nici o povară, de nici una dintre acelea care pot să-l atingă pe om. Stă acolo, culcat și dispare treptat, ca un mort fără giulgiu, căutînd mereu răspunsuri la toate întrebările pe care ni le pune viața prin care ne persecută.

Iar el este gol și neputincios și cunoaște durerea marilor pierderi. Nu are nimic pe lume și totuși simte pierzîndu-și sîngele, dragostea, forța și bunurile, încet de la o clipă la alta.

Mai sînt oare și alți oameni care nu dorm?

Deoarece nu mai există nici lume, nici oameni, nici lucruri, nici raporturi care să le unească constituind o pînză atît de stranie, atît de reală și de trecătoare ca viața noastră, deoarece orice efort pe care încerc să-l fac pentru ca în amintirea mea să apară ceva pare adevărat, în conștiința mea trează mă agăț de aceia care, în aceiași noapte, trăiesc aceeași stare de veghe, așteptînd același somn, în zadar, ca mine.

Noaptea aceea este lumea noastră, iar insomnia credința, țara și pîinea noastră. Nu știu nimic despre noi, nu ne înțelegem și nu ne vedem, deși avem același domiciliu, fără nume sau înfățișare, undeva la jumătatea drumului între lumea morților și a celor vii, amîndoi fiind la fel de apropiați și la fel de depărtați: nu putem nici să-i chemăm sau să-i zărim, nici să-i cunoaștem.

Nu există nici o legătură care să ne unească, dacă nu cumva noi nu aparținem nici lumii celor vii, nici aceleia a adormiților sau a morților, în cele din urmă nu sîntem nici atașați unii celorlalți. Fără număr, fără figură, fără nume, fără relații, supuși legilor, noi nu sîntem decît suferință, decît dorință de a nu suferi, de a rezista dacă tot trebuie să suferim.

Și visul sau trezirea ne împrăștie și ne fac să dispărem pentru totdeauna asemenea acelui misterios a clar-obscurului pe care nimeni nu l-a văzut și, care nu știe de el, dar care reușește totuși în fiecare noapte.

O dată cu primele nopți de vară și cu prospețimea lor care vine de departe aducînd suflul și semnele ținuturilor necunoscute, lumea pare să se lărgească încetînd a mai fi ceea ce este trudă și spaimă — dimpotrivă muzică și dans, pînă la pierderea răsuflării și a rațiunii.

După atîtea insomnii izvorîte din durere, din indignare, din remușcări, din teama de sine însăși, iată și o insomnie izvorîtă din bucurie, o bucurie prea plină și prea lungă, cu o inimă turbulentă, fără rușine față de vecin.

Coșmarul este compus dintr-o materie foarte fină și tremurătoare.

Cerul vibrează la sunetul unui flaut și pămîntul vuiește sub picioarele dansatorilor. Eu mai lupt să nu fiu înghițit și umplut de sunet, să nu leșin, să nu mă las dus de acest talaz sonor, ca un înnotător obosit de mare.

Din fericire muzica și flautul are scurte pauze și dansul scurte momente de răgaz în care dansatorii se opresc, gîndindu-se mai puțin la mișcarea pe care o vor face decît la acelea pe care tocmai le-au făcut. Aceste opriri și momente de răgaz le permit să-și regăsească suflul și pămîntul sigur sub picioare, altfel iluziile li s-ar nărui, ar muri pentru a retrăi căzînd pradă încîntării, insomniei dacă trebuie, pentru a asculta sunetul strident al flautului și zgomotul pașilor, pentru a veghea, torturat de bucurie.

Am visat că dormeam. Oamenii visează despre ceea ce-și doresc sau despre ceea ce iubesc: dragostea, gloria, bogăția, faptele de arme și eu, am visat că dormeam în fine un somn profund, sănătos, cum nu-mi amintesc să se mai fi întîmplat. Am visat de asemenea despre trezire, despre pașii siguri și puternici cu care mă îndreptam în întîmpinarea zilei, ca un om odihnit care este stăpîn pe forțele lui, care repartizează cu regularitate tot ceea ce i se întîmplă în timp și spațiu și-mi simțeam ochii, odihniți și limpezi, sorbind lumina și creînd ei înșiși ziua.

Am visat toate astea în cele cîteva minute de răgaz în lupta mea cu insomnia, în timpul acelei ațipiri rare, care a fost întreruptă de o tresărire, revărsîndu-se peste o nouă stare de veghe, pînă-n zori. Dar, chiar în dimineața aceasta, închizînd ochii, reușesc să evoc ritmul extraordinar al pașilor mei, de peste noapte, în vis, acel pas sigur, liniștit, în afara oricărui rău, în afara oricărui gînd sau oricărei fericiri.

Omul se scufundă în insomnie ca în oceanul unui întuneric dens și fermecător și numai respirația îl mai leagă ca un fir sigur de lumea clară, invizibilă. Nu dorm, sufăr, dar respir. Alții gîndesc, merg, vorbesc, iar eu — eu respir, respir în mod conștient, deliberat, fără să mă gîndesc la nimic altceva și incapabil de a face orice altceva.

Agățat de firul delicat al suflării mele, ca un păianjen eu aștept dimineața. Și pe măsură ce soarele luminează din ce în ce mai tare, și în cercuri din ce în ce mai largi lumea, eu sînt mai fericit și mai liniștit.

Cîteodată, lîngă fereastra deschisă, suflarea mea accelerată se transformă într-un nemaiauzit strigăt de bucurie, și insomnia mea neagră și amară într-un elan amețitor pe care numai întîlnirile neașteptate sau un salut nesperat pot să ni le procure.

Gînduri omenești, ancestrale, fundamentale, se ridică asemenea unor munți invizibili în întuneric. Ziduri de garduri se ridică în fața fanteziei neliniștite și prin forța insomniei sale ea le poartă pe aripile ei și le împrăștie, nerezolvîndu-le, ci făcîndu-le să dispară. Un singur gînd nu poate în nici un fel să fie alungat sau șters sau rezolvat. Acesta este gîndul despre mizerie. El este mai treaz decît insomnia și în fața lui orice efort pălește și se oprește, neputincios. Mizeria neagră a văduvei care este o boală a trupului și o paralizie a spiritului, care nu are nimic comun cu necesitatea obișnuită sau cu agoniseala care-l orbește pe om, îl face s-o ia razna și-i îndreaptă forțele departe de toate căile omenești, în sens opus a tot ceea ce-și dorește și a tot ceea ce-i este necesar. *Dura pauperitas* care nu știe să primească și pe care lumea nu poate s-o ajute, care nu este legănată și calmată decît de propriile-i plîngeri, care nu-și găsește loc în armonia lumii și nu poate, să sfîrșească decît prin moarte. Dacă ea se termină totuși astfel.

O văd atît de clar și o simt atît de puternic, această povară de neînțeles care se cheamă mizerie, și mi se pare că n-am încercat niciodată să adorm și că n-am suferit niciodată de insomnie, dimpotrivă că am fost dintotdeauna culcat astfel, trudind din greu în zadarnicile-mi eforturi de a atinge cu gîndul însăși izvorul mizeriei.

Nu există speranță oricît de nebună și de nefondată ar fi ea care să nu poată să se nască în gîndurile unui om disperat.

Ieri seară văzînd că somnul nu venea și că aveam să petrec cea mai mare parte a nopții treaz, nemișcat și nenorocit, m-am decis să mă scol, renunțînd complet la somn și la odihnă, să m-așez pe treabă, să muncesc deoarece tot nu puteam să dorm, să transform orele fantomatice, care nu au loc în repartiția omenească a zilei, în timp util și fertil, care-mi va lăsa sentimentul sănătos de satisfacție pe care-l dă munca bine făcută. Am rămas mult timp aplecat asupra paginii albe, pînă cînd am înțeles că aceste minute care constituie Insomnia sînt sterile și goale ca bobul de grîu sec, neputînd să dea nici făină, nici pîine, nici sănătate nici de lucru, că trebuie să le suport culcat ca un mort, dar un mort ale cărui dureri nu s-au potolit.

M-am sculat de la masă, renunțînd la a lucra și m-am întins din nou în acel pat fără somn care este de fapt adevăratul meu loc. Știu cu certitudine că omul, atît timp cît trăiește, este gata să creadă în condamnarea-i mai clementă și în truda blîndă, decît este în realitate, și că orice sepranță născută din disperare nu este altceva decît o nouă formă de tortură.

Ceea ce mă împiedică să dorm în noaptea asta și să-mi găsesc un loc liniștit în patul meu, este un sentiment de adîncă rușine, dureros și familiar. Mi-e rușine de amintirile necunoscute, de păcatele uitate, de remușcările intime, ascunse și îngropate, de generații și care se trezesc în noaptea aceasta în conștiința mea, scuturîndu-mi ființa pînă în adîncurile ei cele mai întunecate.

Sînt atîtea praguri negre, invizibile, de care ne împiedicăm după ce am trecut cu ușurință peste prăpăstii și am excaladat vîrfuri înalte, și cădem în mod irezistibil și pentru totdeauna, ca și cum ar fi scris undeva că trebuie să murim dintr-o lovitură nevăzută venită de undeva din depărtare.

În realitate m-am gîndit de atîtea ori la moarte, am trăit-o adeseori în voie, dar nu am simțit-o cu adevărat și profund decît în aceste clipe dintre vis și realitate care ne umplu insomnia.

Și așa am cunoscut pentru o clipă numai ceea ce-nseamnă îmbătrînire și creștere, acum în spațiul acesta de o clipă, moartea trupului nostru mi-a apărut în mod clar vizibilă.

Să nu mergem, să nu privim, să nu vorbim. Să ne amestecăm țesuturile și sucurile pe care ne-am obișnuit să le considerăm ca ale noastre, cu țesuturile și sucurile pămîntului. Să intrăm în calculul necunoscut, indivizibil și insolubil al existenței fără conștiință.

Astfel în mod intim și neîndoielnic că altădată ființa morții mi-a apărut, sub sălcii deasupra unui rîu, secretul esenței vieții, al fecundității și al uzurii.

După această clipă sumbră petrecută în pat, mi-am înșelat somnul și am reușit să adorm pentru un moment. Și acum, cînd mă trezesc, nu reușesc să-mi amintesc sau să exprim în cuvinte revelația conștientă din acea noapte. Tot ceea ce știi este doar că pentru o clipă am înțeles și mi-am dat seama de moartea trupului.

Noaptea trece. Fără somn. Îmi vine să nu privesc la mica pendulă și să nu-mi mai măsor suferința.

Asemenea omului dezarmat care se trezește fără să-și dea seama în fața unui animal sălbatic și se face că nu-l vede, că nu l-a observat, eu mă străduiesc să uit de pendulă și de existența ei. Dar la ce bun să mă apăr de conștiința duratei insomniei din moment ce fiecare clipă a ei este insuportabilă. Somnul aduce visuri, iar insomnia aduce viziuni. Și fiecare din aceste clipe poate să conțină o suită interminabilă de tablouri.

Astfel în noaptea asta, pe neașteptate și fără să existe vreo legătură, am văzut o scenă pe care ar fi trebuit s-o văd cu ani înainte și pe care o uitasem complet.

Undeva la periferia noroiasă și dezordonată unde Belgradul se transformă într-un sat urît și unde satul în zadar se străduiește să fie oraș, într-o seară am văzut patru țigani. O vioară, două trompete gălbui și o tobă. Tremurînd de frig, fără paltoane pe ei, cu mîinile în buzunare și instrumentele sub braț ei bîjbîiau prin zăpada noroiasă. Primii trei erau înalți și aduși de spate. Cel de al patrulea scund și strîmb. Cu greu ducea, legată cu o curea de umăr, toba care-i îngreuna mersul, făcîndu-l să-și piardă echilibrul. Cu greu reușea să-și scoată din mocirlă picioarele-i scurte cu labele aproape goale și murdare încălțate cu o pereche de ghete vechi și rupte. Cei trei țigani înalți mergeau mai repede și cel mic, din cauza tobei mari, nu putea să-i urmeze în același ritm. Primii trei erau animați de una din acele interminabile dispute țigănești și nu acordau nici o atenție tovarășului lor care vroia și el să spună ceva. Țopăiala, fuga și efortul lui zadarnic de a-i ajunge pe ceilalți pentru a-și spune cuvîntul, toate acestea dădeau impresia unei imagini de mizerie, de neputință și de zădărnicie.

În felul acesta în acea noapte, acei țigani înghețați și triști treceau în fața ochilor mei, nu ca un moment al zilei sau ca una din numeroasele-i imagini, ci ca un simbol, ca și cum nimic în lume n-ar exista în afară de aceasta ca și cum totul ar trebui să sfîrșească astfel.

Insomnia, nu numai că obosește trupul, dar stinge și șterge și gîndirea sau o deformează, frînează și oprește toate forțele spiritului. Într-o asemenea noapte rațiunea ne părăsește, rămînem săraci, singuri, încovoiați, fără putința de a privi cerul, fără să mai simțim pămîntul, nu-i mai recunoaștem pe ai noștri, ne pierdem încrederea în noi-înșine și nu ne mai rămîne decît un trup chinuit, gol și înfometat pe care simțurile îl înșeală, căruia prezentul îi refuză totul, căruia viitorul nu-i promite nimic, ca și

cum n-am fi trăit niciodată, n-am fi cunoscut *niciodată* un cămin, liniștea, afecțiunea, sarea și apa, ca și cum am fi pierdut pînă și amintirea somnului, ca și cum n-am mai trăi, ca și cum n-ar exista decît acel mod vibrant de nervi, însetat de somn și înfometat de bine.

Adeseori cînd nuanța cenușie a zorilor se albește, trezirea și trista resemnare la insomnie sînt subit înlocuite de un somn neașteptat de douăzeci de minute, ușor și transparent, dar plăcut și cald. În momentul în care mă pregătesc și părăsesc patul și orice speranță de a mai dormi mă simt dintr-odată învăluit de o atmosferă lăptoasă și puțin apăsătoare a unei ceți călduțe, mă simt scufundat în somn. Nu mă mai simt, ignor lumea, dar cunosc binefacerea somnului și numai el există, în el se estompează și se rezolvă toate problemele noastre, realitățile, insomniile și viziunile noastre. Nimic de spus.

Încă un vis în insomnia mea. Nu dorm încă și știu că nu dorm, dar în visul meu sînt absolut absent, la un alt capăt al lumii, într-un alt loc.

Merg pe o potecă însorită printre cîmpii și copaci rari și încet urc spre o culme pe care n-o văd. Totul este lumină, scăldat și înecat în lumină. Ca deobicei vorbesc despre copaci, despre drum și despre cîmpii.

În fapt nu este altceva decît lumină, singură și separată, independentă de soare și de lume. Lumina ca existență, ca lume. Eu însumi fac parte din această lumină. Îmi amintesc de mine însumi, dar lumina o văd, o simt. O lumină care nu face parte din lume, ci care este o viață aparte și urcă și se varsă și se umflă, ștergînd totul din memorie, și propria-mi figură și propriul meu nume. Mă simt mergînd, întîlnind o ușoară rezistență înaintea mea, dar merg, ușor, ca un om care intră în apă. Mă înfund din ce în ce mai mult în lumină și mă pierd în ea. Cu capul plecat îmi văd pieptul devenind mai întîi strălucitor apoi transparent înainte de a se transforma ireversibil în lumina lichidă fără sfîrșit.

Nici în vis, nici în realitate o asemenea cunoaștere nu este posibilă, ci doar în beția insomniei am presimțit că undeva există o viață făcută din lumină în care lumina este legea fundamentală și singura formă de existență.

Noaptea trecută neputînd să adorm mi-am amintit de o altă insomnie, deja îndepărtată și aproape uitată. Totul era altfel și diferit de acum. O noapte de vară, caldă și luminoasă. Tinerețea, toată numai dorință refulată cu care nu știu ce să fac. În seara aceea o femeie frumoasă și majestoasă, dorită de atîția alții, îmi dăduse un semn evident și neașteptat al atenției sale. Și eu m-am simțit fericit și încîntat de această fericire înșelătoare și neconstantă pe care femeile pot s-o ofere într-un moment anume unui renumit gen de tineri. Era una din acele clipe în care vanitatea masculină se ciocnește cu șiretenia feminină : ele ard cu flacără și pentru un moment fac să trăiască o întreagă lume de fericire amețitoare și trecătoare.

Mă sufocam de fericire. Mi se părea chiar că patul meu se umfla și creștea cu mine. Mă sculam mereu, mă duceam la fereastră deschisă și căutam printre micile stele rare și printre tufișurile întunecoase martori ai fericirii mele. Eram mulțumit de insomnia mea, căci îmi era teamă să nu-mi confund fericirea cu visele și să n-o las să se împrăștie pînă în dimineața zilei următoare. A veghea înseamnă atunci să păstrez și să port această fericire intactă pînă în ziua următoare. A veghea înseamnă a fi fericit. A fi adormit, fie chiar pentru o clipă, ar fi însemnat să pierd un moment de fericire. În mod evident era în același timp singurul și ultimul moment fericit datorat acestei femei și toată fericirea pe care ea mi-o procurase.

Ieri seară însă, obosit din pricina nesomnului, mi-am amintit, după atîția ani, și fără motiv de acea noapte de vară și din nou am simțit acea plutire stranie a patului meu și acea nevoie naivă și irezistibilă de a căuta un martor pentru fericirea mea, pentru realitatea și durata ei. Am simțit asta destul de mult timp și atît de intens încît ajunsesem să confund insomnia de altădată datorată fericirii unei nopți de vară, cu cea de acum, datorată unei mari dureri secrete pe care numai eu o cunosc. Mi se pare că, legănat de această iluzie, am căzut într-un somn în care cele două insomnii s-au amestecat, s-au confundat și s-au șters.

Odinioară, cînd insomniile nu erau pentru mine decît niște crize dure și excepționale, pînă m-am familiarizat cu ele și pînă cînd noaptea mai însemna somn, cunoșteam cauzele fiecăreia din nopțile mele albe și-mi aminteam de ele mult timp după aceea. Am vegheat din cauza femeilor, a pierderilor și a partidelor de șah, din cauza pericolelor și spaimelor reale sau imaginare, din cauza vanității și insultelor primite sau aduse altora.

Amintindu-mi cîteodată de unelele dintre aceste motive mi se pare de necrezut că am putut să le dau atîta importanță și să le acord atîta atenție. Mi se pare chiar ridicol și-mi e chiar puțin rușine.

Acum nopțile mele s-au transformat în insomnii fără rațiune sau motiv, fără mînie ori teamă, fără explicație, chiar fără ideea de somn, dar sufletește sînt mult mai calm și-mi suport mai bine soarta.

M-am resemnat la somnul care, — chiar cînd vine, nu-mi mai redă forțele, resemnat și la insomnia care nu mă prăbușește, cum nici gîndurile și pasiunile care m-au trezit noaptea și m-au însoțit ziua, nu m-au dărîmat niciodată. Încă de la căderea nopții, în mine se face lumină, o lumină care face să vibreze fiecare fibră în mine și accept această lipsă a somnului penibil cum am acceptat atîtea mizerii în viață, fără să mă plîng, fără speranță de ușurare, fără gîndul de a mă încredința sau de a place cuiva, cu o hotărîre inconștientă de a îndura tot și de a trece peste toate.

În viața aceasta surdă și înspăimîntătoare care se numește insomnie, jocul fantomatic al simțurilor țese fără oprire o plasă fremătătoare. Auzul face însă excepție. Ca și somnul insomnia se desfășoară în tăcere. Ei îi este sete de zgomot cum îi este nisipului din deșert sete de apă. De aceea mamele cîntă pentru a-și adormi copiii. Insomnia este mută și se știe doar că fiarele sălbatice sînt cei mai răi călăi.

Dacă zgomotul ar apărea în lumea insomniei, dacă ar începe să vorbească sau să cînte, ar dispare cu toate procesiunile ei de monștri și de spaime care o însoțesc. Dar el nu apare. Acest cuvînt sau sunet nu există. Insomnia, asemenea unei pietre de moară tăcută, domnește, asuprește, strivește.

Omul care așteaptă, ghemuit în întuneric, dimineața care nu-i va aduce nici forță nici bucurie, dar cel puțin va șterge frontierele dintre veghe și somn, este complet dezorientat și nu mai știe în voia cărei lumi să se lase. El nu doarme, nu muncește, nu gîndește, veghează doar. Omul care nu ajunge să doarmă este singur, separat de toată lumea, de toți oamenii, de toate ființele din lume.

Există lumea celor morți, lumea celor ce dorm, dar nu există o lume unică și coerentă a acelora care veghează. Și în această noapte imensă în care sub lințoliul întunericului marea majoritate a oamenilor doarme sănătoasă și fericită, scînteiază ca niște insulte izolate și împrăștiate paturile încinse de flăcări ale acelora pe care somnul nu-i vrea. Există tot atîtea insomnii cîți oameni care nu dorm. Unul din blestemele insomniei este în mod precis acea singurătate în suferință, cînd nu poți să te adresezi cuiva, să te sprijini pe cineva în care nimic nu poate consola sau înșela necazul.

Există ceva care-mi face insomnia mai penibilă și mai amară. Aceasta este ideea că stă la locul ei, așa cum este ea, că truda-mi nocturnă corespunde întrutotul nefericirii zilelor mele, că sînt asemenea unui fruct putred la amîndouă capetele, că este normal și just să nu dorm noaptea pentru că ziua nu iubesc, nu cred, sau fac ceva ce ar trebui. În felul acesta sînt lipsit de toate, inclusiv de ceea ce este tardiv celor mai mizerabili și mai nefericiți — de a mă

plînge sau a mă revolta împotriva soartei. Nu-mi rămîne decît să aştept, fără speranţă sau vreun gînd care m-ar consola, ca ziua şi insomnia mea să se întîlnească, să se atingă ca doi munţi strivindu-mă fără să lase vreo urmă.

Tot ceea ce n-am putut nici visa şi de care nu m-am îndoit în realitate, insomnia mi-a spus-o în limbajul ei mut şi întunecat. Chiar mie, care n-am odihnă ziua şi nici somn noaptea, fericirea omului copleşit nu mi-a rămas ascunsă.

Nu sînt în posesia ei şi n-o văd, dar o bănuiesc, o ghicesc şi ştiu, cu certitudine, că există.

N-am reuşit niciodată să ajung şi să ating bucuria, dar toată viaţa am hoinărit în căutarea ei. Şi datorită acestui lucru am devenit mai mult decît sînt — adică o grămadă de muşchi crispaţi sub o piele neliniştită care nu ajunge niciodată să doarmă. Datorită ei, cred, voi trăi mai mult şi mai demn decît timpul care dispare cîte puţin la fiecare suspin, la fiecare privire, la fiecare gest, deteriorîndu-se şi devenind din ce în ce mai slab, mai urît. Voi fi peste tot unde se cîntă, voi trăi în fiecare melodie, pe drumuri, la muncă, în casele oamenilor.

În româneşte de Ion DEACONESCU

VISUL FURAT

de Niccolò TUCCI

Ce se poate spune despre o fetiţă care fură visele fratelui şi, apoi, se duce să le povestească ca şi cum ar fi ale ei ? Da, vorbesc de Bimba. Este foarte trist că trebuie să fac publică o faptă atît de gravă de care un tată nu poate fi mîndru. Dar aici sîntem în domeniul adevărului şi dreptăţii şi, pe urmă, Bimba însăşi spune : „adevărul este întotdeauna preferabil *pînă şi minciunii*".

Trebuie să mai spun că fapta aceea a fost prima greşeală tinerească a Bimbei şi, sperăm, ultima. A fost săvîrşită (altă circumstanţă atenuantă) la vîrsta de doi ani şi trei luni şi mărturisită la patru ani, visul însă n-a mai fost restituit, şi sper ca lucrul acesta să nu provoace complexe în psihicul lui Vieri, între patruzeci şi cincizeci de ani, cînd copilăria revine în amintire şi este aşezată în arhivele sufletului (la preţul atîtor dolari pe minut). Grav rămîne însă faptul că acela era primul vis avut de Vieri personal, ca expert visător ce va deveni apoi, cu succes enorm.

Nu-i deci de mirare dacă şi astăzi, la mai bine de opt ani de la comiterea furtului, visul acesta mic — ilegal povestit de ea şi avut legal de el, este obiectul unor grave controverse şi schimburi de pantofi, cărţi aruncate cu violenţă şi cuvinte teribile fie în engleză, fie în italiană.

Acum, pentru a pregăti cadrul clinic în care, apoi, se vor orienta viitorii psihiatri, dacă vor considera oportun, m-am hotărît să examinez pe rînd elementele panoramice, umane şi zoologice din care se compunea visul cu pricina, sperînd totodată să evit, atît pentru mine cît şi pentru copii, obişnuitele complexe de inferioritate financiară.

Pot să spun, mai întîi, că visul acesta a avut loc sub ochii mei, cu ajutorul şi încurajarea mea, şi nu conţine, după cum rezultă, simbolisme sexuale. Era unul din acele vise puerile avute cîteodată de copii, punînd de-a valma experienţele lor simple, după cum aşează cuburile colorate pentru a construi palate pe care, apoi, le iau la şuturi.

Unul din elementele la care s-a oprit visul era o vacă. Nudă, cum sunt vacile, şi total lipsită de valoare simbolică. Dacă cumva în dicţionarul de sinonime onirice figurează şi vaca, aceasta nu schimbă diagnosticul. Vaca noastră s-ar putea descrie fără îndoială, ca efect al visului acela unic, ca o vacă de bază şi fundamentală. Trăia, cum trăiesc vacile, într-o stare personală de absolută relaxare, în statul geografic Virginia — între oraşele Alexandria şi Fairfax — pe strada Halifax în satul numit Weynoke, şi nu făcuse nici un efort pînă atunci(nici după aceea) pentru a fi angajată într-un vis. Toate acestea sînt firesti. Al doilea element oniric este localitatea : o grădină sălbatecă avînd un mare stejar şi o bancă în jurul stejarului (de provenienţă continentală : cred într-adevăr că fusese adusă de la o mănăstire augustină englezească), apoi, o casă frumoasă în stil colonial american, restaurată după indicaţiile unui bun arhitect şi a realităţii solide a unui domn bogat.

Dincolo de grădina sălbatică se întindeau ogoarele de cartofi, de saya, de porumb, apoi, strada Fairfax, mica General Store şi, în fine, străduţe, garduri vii, coline din pămînt roşu-închis iar în depărtare, spre sud, munţii albaştri. În spatele casei se afla o pădurice sălbatică şi un riuleţ care se putea visa, plin cu raţe fericite şi galbene care înotau în apa lui, intrînd, apoi, în zonele de umbră misterioase sub desişul copacilor — clasic peisaj de vis ; s-ar fi crezut că pentru un prim exerciţiu al acestei arte nu s-ar putea găsi altul mai nimerit. Mai erau, de asemenea, casa paznicului, un pod mic, mic, garduri vii şi poteci ca şi pămînt roşu. Dar degeaba. Lucrurile acestea plac mult copiilor şi le umplu zilele pînă la limita extremă (adesea ultimele cuvinte înainte de a adormi erau : răţuşcuţa, brook — adică pîrîiaş — sau Johnny, fiul paznicului) dar se vede că nu intrau în perimetrul viselor.

Aşadar, vaca nu era integrantă din peisaj şi din casă. Adevărata ei reşedinţă era într-o Tulip-farm sau, cum spunea Vieri, o cîmpie cu culturi de lalele feroce (cuvîntul feroce îl sugerasem eu dar culturile erau o idee a lui). Proprietarul acestor lalele, un olandez, cîştiga atît de bine, încît nu lăsa nici măcar o jumătate de centimetru de păşune pentru vaca lui şi o trimitea să ia masa la noi acasă. Ea mînca toată iarba din livadă, de jur împrejurul stejarului şi, cîteodată, venea şi-şi alegea cele mai fragede fire de iarbă de pe lîngă casă, pînă aproape de zid, astfel încît Vieri spunea, ca s-o sperie pe Bimba : „Vaca vrea să vadă dacă este iarbă şi sub casă ; va pune capul aici şi va ridica casa, dîndu-i drumul în partea cealaltă".

Şi pe urmă este Vieri însuşi, visătorul acestei vaci. Despre el aş putea spune că nu locuia la Weynoke ci în imensul oraş New York, ceea ce nu-i deloc normal pentru un băiat de vîrsta lui, ca şi pentru un adult ca mine. Într-adevăr, la New York sînt în jur de opt milioane de locuitori care duc o viaţă anormală. Această viaţă anormală, însă, nu se deosebeşte cu nimic de viaţa foarte normală a altora ca, de pildă, a acelora care trăiesc între copacii şi

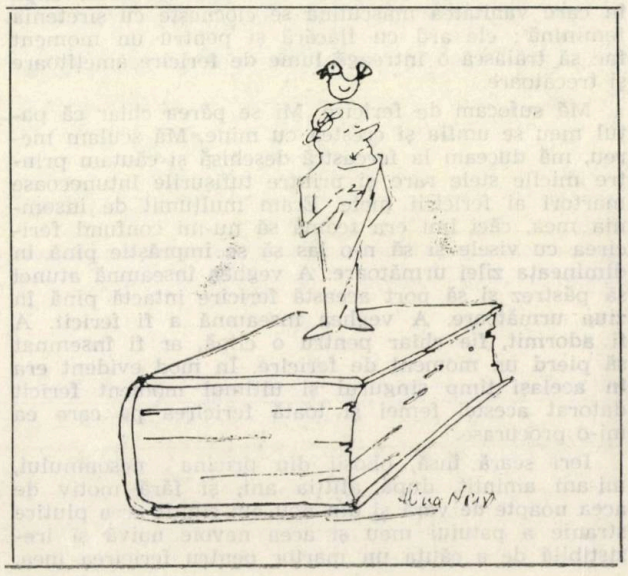

vacile Weynoke-ului — doar că New York-ul este mult mai de visat decît orice pădure, pîrîu, rață sau vacă.

De la înălțimea lui George Washington Bridge, care nu este doar un pod ci și un vis foarte delicat de pînze de paianjen și chibrituri, Vieri privea adesea turnurile New York-ului pînă la linia orizontului și, de fiecare dată, spunea: „Iată Jucăriile în nori", dar și acelea s-au oprit la hotarul viselor, fără a putea pătrunde în ele.

Vieri fusese înzestrat, ca toți copiii, cu o întreagă arhivă de lucruri însuflețite și neînsuflețite care se găsesc pe planetă, ca să nu mai vorbesc de planeta însăși, reprezentată prin faimosul glob albastru — primul lui obiect de studiu. Biblioteca sa conținea numai reproduceri — aproape toate colorate — de flori, copaci, scaune, case, mame și tați, trenuri cu fum, cărucioare, trăsuri, mașini, avioane și animale. Printre acestea, firește, și vaci. Vieri știa că vacile fac „mu" iar microbii „mi-mi-mi-mi", că vacile dau laptele în care poposesc microbii care sînt trimiși să doarmă, că, astfel, ajung la copii fără să le facă febră și că lucrul acesta se numește a pasteuriza laptele. Cîmpii cu flori, însă, căruțe, animale și copaci Vieri nu văzuse niciodată la New York. Iată de ce proprietarul casei aceleia din Weynoke, trebuind să se înroleze în aviație și știind că eu făceam naveta săptămînal între New York și Washington și că copiii stăteau toată vara în oraș, îmi încredințase casa lui pentru cîteva luni. Aici a văzut Vieri, pentru prima oară, depozitele în aur care garantau valoarea hîrtiei tipărite și ilustrate din biblioteca lui.

Și ce surpriză să vezi niște flori ce păreau copiate după acelea din cartea sa, și rațele galbene aidoma celor din carte, și copacii desenați de aceeași persoană care făcuse cartea și apoi vaca aceea făcută atît de bine, dar atît de bine, încît Vieri ar fi vrut să fie Dumnezeu, pentru că numai Dumnezeu poate copia vacile atît de bine din carte.

Ceea ce însă, l-a uluit a fost faptul că vaca a venit la ceai, fără a fi invitată. Așteptam niște prieteni de la Washington și totul fusese pregătit în grădină, sub stejarul cel mare: masa cu o frumoasă față de masă albă, ceșcuțele, furfurioarele, ceaiul, crema și o prăjitură enormă care lui Vieri i se părea mult prea mică pentru atîtea persoane. El stătea acolo, lîngă prăjitură, în așteptarea feliei sale. Dar nu sosise încă nimeni, mai era vreme. El însă nu vroia să-și piardă locul de observare și atunci s-a hotărît să stea acolo „pentru a alunga muștele". Muștele însă nu aveau ce căuta acolo întrucît prăjitura se afla sub o sită metalică. Atunci Vieri a hotărît să stea de pază pentru ca să nu vină cîinii care erau legați în spatele casei și schelălăiau. Și chiar în timp ce Vieri stătea acolo și scruta orizontul, a sosit vaca aceasta și, mai înainte ca băiatul să bage de seamă, a răsturnat crema și i-a lins o ureche. Dacă ar fi fost singur, ar fi țipat de frică, dar cînd a văzut vaca, a văzut și pe copiii olandezului care zburdau și rîdeau în livadă, și atunci el, palid, abținîndu-se cu greu să nu plîngă, m-a strigat ca să-mi arate ce făcuse animalul acela periculos, pe care el, în primul moment, nu-l recunoscuse. Mi-a mărturisit apoi că în prima clipă de șovăială îl luase drept un leu, iată de ce avusese „foarte puțină frică" adică un pic de frică, dar el trebuia să spună „foarte puțină" încă înainte de a numi frica, pentru ca să nu se poată crede că lui i-ar fi fost frică. Așadar foarte puțină frică. Pe urmă, cînd am sosit eu și i-am spus: „Știi cine-i asta? Vaca din cartea ta". Nu i se părea posibil. „Cum așa? Locuiește aici tot timpul?"

„Desigur", am spus, „de cînd s-a născut".

„Și ea știe că-i cea din cartea mea?"

„Nu, nu știe".

„Pot să-i arăt cartea mea?"

„Nu cred să înțeleagă ceva".

Încă îi mai era frică, dar făcea eforturi mari să stea lîngă ea și o privea cu admirație. „Ce bine-i făcută", spuse cu aer de cunoscător, „chiar foarte bine, totul, pînă și picioarele sînt desenate întocmai ca în cartea mea. Și coarnele. Dar de ce a răsturnat laptele? Nu știe că laptele nu se varsă pentru că este război?"

„Nu", am răspuns, „nu știe, nu înțelege nimic, poate vroia să bea ceai".

Ideea aceasta l-a înveselit și, apoi, încet, încet s-a apropiat de vacă împreună cu copiii olandezi, părînd niște turiști în jurul unui mare monument. Au schimbat cîteva cuvinte în engleză, într-o limbă încă străină atît lui cît și celorlalți. Între timp eu discutam cu stăpînul vacii, care mi se jeluia că fusese victima unui excroc malaiez.

„A trebuit să cumpăr vaca asta și să cultiv lalele", spuse, „pentru că știu malaieza". Nu înțelegeam legătura logică dintre aceste lucruri și, atunci, el mi-a explicat că învățase foarte bine malaieza, avînd convingerea că era japoneza.

„Îmi promiseseră, la Washington, un post în cenzura militară, dacă puteam dovedi că știu japoneza, și întrucît aici, în America, trebuie să spui mereu că știi ceea ce ți se cere — și înveți pe urmă, eu am spus că știam japoneza și am cheltuit aproape toate economiile mele ca s-o învăț cu un tînăr profesor japonez pe care-l cunoscusem acolo, în birourile cenzurii. Și după un an de sudoare și sacrificii enorme, m-am dus să dau examenul de japoneză dar nu înțelegeam nimic. Cînd, pe urmă, mi-au spus ce limbă învățasem, profesorul meu dispăruse și eu a trebuit, astfel, să mă mulțumesc să viu la țară și să mă îndeletnicesc cu altă speculație".

Din ziua aceea și stăpînul vacii a devenit personaj fantastic în experiența lui Vieri, pentru că avea ceva în comun cu el. „Și eu mă aflu în America pentru că vorbesc italiana", spunea. Cine știe oare ce vroia să spună.

În prima zi însă, cînd sosiră oaspeții, alergă la o bătrînă doamnă franțuzoaică pentru a-i spune că trebuia să vină o vacă la ceai și, nu ușor mi-a fost mie, să-i explic bătrînei doamne că nu era ea vaca. A înțeles abia cînd Vieri i-a explicat că vaca nu-i văzuse niciodată cartea și că aparținea unui om care vorbea japoneza.

Bimba în schimb, chiar din prima zi, a refuzat să vadă vaca. Începuse să-și exercite curajul abia asupra rațelor galbene, dar și lucrul acesta a fost făcut cu asistența întregii familii, pentru că fiecare imagine de animal ce nu figura pe hîrtie sau pe pînză o intimida. Și Vieri, pentru a demonstra tuturor marea lor superioritate asupra surioarei, exagera pericolul pe care-l înfrunta zilnic, atunci cînd vorbea cu ea, reușind s-o sperie și mai mult.

„Tu nu știi", spunea el, „că vaca ar putea ucide o mie de persoane cu un picior, dacă ar vrea. Este toată plină cu lapte, pe care-l impresoară, și cu țevi și scoate fum pe nas și mănîncă toate lucrurile din două înghițituri". Ea care, pînă în ziua aceea, băuse laptele liniștită, dintr-un pahar, acum, dacă cineva făcea „mu" în fața acelui pahar, nu mai îndrăznea să-l atingă și, cînd Vieri venea s-o anunțe „acum mă duc să văd vaca", îi era frică și pentru el și plîngea, văzîndu-l că pleacă.

El venea însă să-și ia rămas bun și de la noi și pleca, apoi, precum un războinic care se duce să înfrunte balaurul.

A sosit luna septembrie și ne-am întors la New York. Toate minunile de la țară au devenit legende, fiind povestite zi de zi de copii nouă, lor înșiși și prietenilor lor. Într-o dimineață, Vieri m-a chemat în camera lui pentru că vroia să-mi spună un secret. Îi spusese deja Bimbei că el știa un lucru foarte important pe care ea nu-l va afla niciodată. Mai înainte, așadar, de a afla secretul de la el, îi promisesem Bimbei, în mare taină, că, dacă era cuminte, aveam să i-l spun. M-am dus apoi la el și mi-a spus că se întîmplase într-adevăr un lucru foarte ciudat: el stătuse în pat *toată noaptea*. Credeam că glumește și l-am luat puțin peste picior. S-a simțit însă jignit. „Cum de nu înțelegi?", a spus, „este foarte important. Am stat în pat toată noaptea, chiar în pat, și știi ce s-a întîmplat? Am văzut o pisică, o adevărată pisică precum vaca. Cînd am terminat cu somnul, pisica nu mai era".

Bimba care auzise vorbindu-se de o pisică, a vrut imediat s-o vadă și atunci Vieri, uitînd că era la mijloc un secret, i-a destăinuit totul. Ea a închis ochii dar n-a văzut pisici. Vieri i-a explicat atunci că nu putea să vadă o pisică din moment ce încă n-o văzuse.

„Nu-i destul să închizi ochii, trebuie s-o vezi".

Din ziua aceea au avut loc certuri în fiecare dimineață pentru că Vieri nu s-a oprit la prima pisică. A văzut alte două, a văzut o barcă, și-a văzut camera cu soare în plină noapte, a văzut-o pe Bimba, pe mama lui, pe mine. Ea, în fiecare dimineață, tot căuta să-l imite și să vadă măcar acea primă pisică, dar nu reușea.

El, între timp, începea să facă cercetări asupra traficului cu vise. Vroia să mai știe ce se întîmpla cu lumea pe care o visa, — dacă rămînea unde se afla sau venea în visul cuiva. Vroia să mai știe, de asemenea, de ce lucrurile se văd în vis atît de bine fără lumină și cum fac ele pentru a sta în două locuri diferite. În fine, într-o dimineață, povesti că visase vaca sărind peste un gard viu. Pînă în ziua aceea Bimba își invidiase fratele doar pentru visele pe care le avea, dar din ziua aceea înainte începu să-i fie frică — pînă cînd lucrurile s-au liniștit și ea s-a resemnat să nu mai aibă vise.

Apoi, așa cum se întîmplă copiilor, — cînd unul se oprește după o anumită victorie, și celălalt face un pas înainte, reușind aproape să-l ajungă și chiar să-l depășească, mai repede ca primul să facă a doua cucerire —, Bimba a învățat într-o singură zi să fluiere, să meargă cu tricicleta și să sară, cu picioarele lipite, de pe scara ușii de la intrare, fără să cadă. Trei lucruri foarte importante, într-o singură zi.

Vieri știa să facă mult mai multe lucruri, dar nu se lăuda. Îl sîcîia puțin faptul că se făcea atîta caz de aceste trei victorii, mult mai puțin interesante decît ale lui. Și-a apărat drepturile cum putea : răsturnînd tricicleta, dîndu-i un șut cînd se pregătea să sară de pe scară și făcînd-o să rîdă în timp ce se pregătea să fluiere.

Cînd, însă, într-o dimineață, Bimba a venit să-mi spună că visase vaca din Weynoke, au început azvîrliturі cu trenuri de lemn în cap, cu perne, cu urși de lînă și cîte alte obiecte grele care provoacă durere. Bimba, ca să se răzbune, a mai visat o dată vaca lui Vieri, care, de data aceasta, sărea peste gardul viu. Ah, nu. Asta era prea de tot. Cum poate o fetiță care încă n-a învățat să viseze nici măcar o pisică, să treacă la vaci și să le facă chiar să treacă peste gardul viu ? Imposibil. Mai întîi ai vise simple, apoi vin cele dificile. Ea continua să insiste în fiecare dimineață, iar el vroia cu orice chip ca eu să-i controlez visele. Cum oare aș fi putut ? Căutam să-i explic că visele sînt cel mai delicat și cel mai puțin controlabil lucru, că sînt aproape minciuni. Am făcut însă rău spunîndu-i lucrul acesta, pentru că visele lui erau adevărate și mă ruga să-l cred în mod absolut. „Eu știu să visez", susținea el, „și nu visez un lucru în locul altuia. În schimb Bimba ar visa orice lucru fără să se gîndească și, apoi, ar spune că a visat cu totul altul. De ajuns s-o privești cînd doarme, are o față de-a dreptul caraghioasă. O putea, probabil, visa un lucru mai mic : un scaun, un pat, o lingură, o farfurie — pentru că acestea sunt lucruri care-i stau sub nas tot timpul — dar o vacă, după atîta vreme, și încă vaca aceea, nu. Și tu nu trebuie s-o crezi".

Sîntem acum în a treia fază. Bimba are deja zece ani iar Vieri doisprezece. Mai există și acuma vechea neînțelegere dar nu în domeniul oniric. Cu cîteva zile în urmă mi-au cerut să le povestesc cîteva scene din copilăria lor. Le-am vorbit de marele furt de vise și s-au distrat nespus. Bimba nu vroia să mă creadă. Uitase totul : atît vaca adevărată cît și pe aceea din vis. Și ca să arate că ea, de acuma, era o persoană mare, spuse cu generozitate fratelui său : „Dacă vrei ,poți să mai visezi vaca aceea. Nu voi spune nimănui că era un vis de-al meu". Lui nu i-a plăcut deloc lucrul. „Mai întîi de toate, nu era visul tău. Și pe urmă nu mi-aș pierde timpul să visez o simplă vacă". Întorcîndu-se apoi spre mine : „Ea n-ar ști să viseze niciodată lucrurile pe care le visez eu". S-a întors lîngă ea, gata s-o ia la palme, spunînd : „Poți tu visa multiplicări ? Fracții ? Sau să ai vise științifice ? Să visezi, spre exemplu, epoca neolitică ?" „O yes", spuse Bimaba, „dacă aș vrea, aș putea visa și aceste lucruri".

„Nu, nu", am intervenit, „nu exagera de data aceasta. Are dreptate fratele tău. Este încă mult prea curînd pentru tine. Acestea sînt vise prea dificile. Nu a opus rezistență, dovedind că are un caracter bun. Adăugă totuși imediat : „Numai pentru că tata spune că nu pot avea asemenea vise. Dacă o spunea Vieri, le-aș fi avut precis." „Ce caraghioasă", replică el. „Ca și cum ar fi de ajuns să vrei Knowledge-ul ca să-l ai". L-am ajutat să se explice mai bine în italiană : „Vrei să spui că a dori să cunoști lucrurile nu-i suficient pentru a le cunoaște". „Foarte adevărat", spuse el. „Pentru că eu acum am și altfel de vise și tata știe care sînt. Nici vorbă de vaci sau de alte lucruri asemănătoare din copilărie."

Este adevărat. Știu că Vieri de cîtăva vreme este antrenat să viseze într-un domeniu mai larg, mai curînd ca adult. Într-adevăr, activitatea lui de visător este de acuma atît de dezvoltată, încît nici măcar nu-i nevoie să aștepte momentul pentru a se duce la culcare. Colindînd, visează toată ziua cu ochii deschiși. Visează cărțile pe care le citește, lucrurile pe care le vede, pînă și lumea pe care-o cunoaște. Bimba, însă, care vede lucrurile așa cum sînt, nu poate pricepe. De pildă, nu știe că Andrea, o fetiță de vîrsta ei care vine adesea să se joace cu ea, este cel mai recent vis al lui Vieri. Cînd Bimba spune : „Andrea vine în vizită la mine, nu la Vieri", încep iarăși loviturile, pentru că el știe foarte bine că Andrea vine să-l vadă pe el, nu pe ea. Cîteodată sînt nevoit să intervin pentru ca lucrurile să nu sfîrșească rău. Acum cîteva zile ,de pildă, cînd au început să se ciondănească, l-am luat pe Vieri deoparte și i-am spus : „Uite ce-i, Vieri, las-o pe Bimba să creadă ce vrea. Andrea vine, într-adevăr, să te vadă pe tine și o știi foarte bine, dar nu trebuie s-o spui. Ne-am înțeles ?" El, ca om cu experiență, a înțeles așa de bine, încît se duse la Bimba și-i spuse totul. Atunci a venit ea la mine să-mi spună că eu eram cel care greșea. „Ceea ce i-ai spus lui Vieri nu-i nici măcar adevărat. Andrea vine pentru mine nu pentru el." „Desigur", am spus, „că vine pentru tine și nu pentru el, dar tu nu trebuie să-i spui lui lucrul acesta și nici să te comporți ca și cum ar veni doar la tine. Bine ?"

Bimba, isteață ca întotdeauna, a înțeles mult mai bine decît el. Mi-a promis să acționeze cum îi sugerasem eu și, apoi, ducîndu-se la Vieri, i-a spus că Andrea, fără doar sau poate, venea numai pentru ea. Și iar a primit lovituri. A trebuit să reiau totul de la capăt. „Vezi, Vieri", i-am spus în secret, „Bimba nu poate înțelege lucrurile acestea. Andrea vine într-adevăr pentru tine. Tu însă nu trebuie să discuți despre asta." „Bineînțeles", spuse el Bimbei trei minute mai tîrziu, „nu se poate discuta cu o persoană ca tine asemenea lucruri". La acest moment a intervenit soția mea, reproșîndu-mi : „Ce istorii mai sînt și astea ? De ce nu spui pur și simplu adevărul ?"

„Adevărul ? Care este oare adevărul în această situație ? Știi cumva să mi-l spui tu ?"

„Adevărul este că vine pentru amîndoi".

Ar fi prea comod. Adevărul este mult mai complex. Privește pe Andrea și pe Bimba cînd se joacă între ele de-a indienii și vei vedea imediat că Andrea este o fetiță care se joacă cu Bimba. Privește-l pe Vieri cînd se uită la Andrea și vei citi în ochii lui că Andrea este cu totul altceva. Eu, de pildă, nu m-aș hazarda să spun dacă-i vorba de o fetiță sau de un vis. Dacă-i vorba de un vis, este sigur un vis foarte frumos, demn de cineva care-și făurește singur toate visele. Pot spera, doar, ca nimeni să nu i-l fure.

Traducere de Eleonora CÂRCĂLEANU

CUM A FOST CREATĂ FEMEIA

de Hristo PELITEV (Bulgaria)

După ce Dumnezeu l-a făcut pe Adam din lut și i-a dat viață, și-a spus în sinea lui : „Cred c-ar fi bine să-l însoțesc pe Adam cu cineva care să-i spele și să scoată sufletul din el, ca să nu-l lase pradă gîndurilor negre !“

Drept care a chemat un înger și i-a spus : „Ascultă cu mare luare aminte la cele ce-ți voi spune ! La noapte te vei apropia de Adam și, în timp ce acesta va dormi, îi vei scoate o coastă din partea stîngă, de lîngă inimă. Dar nu care cumva să-l trezești ! Îi vei scoate coasta cu mare băgare de seamă și mi-o vei aduce fără întîrziere !“

Îngerul s-a închinat lui Dumnezeu și a zburat spre locul în care se afla Adam. Cu foarte mare grijă, așa cum îi spusese Dumnezeu, i-a scos coasta din partea stîngă. Adam dormea și nu a simțit nimic. Îngerul s-a întors de îndată la Dumnezeu ca să-i dea coasta dar, între timp, Dumnezeu adormise și îngerul n-a îndrăznit să-l trezească. A rămas la ușă și a început să aștepte. Atunci bineînțeles că a apărut dracul care a întrebat : „De ce-ai rămas la ușă, de ce nu intri ?“ Îngerul i-a spus că Dumnezeu doarme și că nu îndrăznește să-l trezească. Atunci dracul l-a întrebat ce ține în mînă. „Coasta lui Adam“, i-a răspuns îngerul. „Arată-mi-o și mie !“ l-a rugat dracul. Îngerul a fost destul de nechibzuit ca să i-o dea și dracul a șters-o numaidecît cu coasta. Îngerul a alergat după el dar, cum dracii sînt mai rapizi, n-a izbutit decît să-l apuce de coadă în timp ce încornoratul încerca să dispară într-o ascunzătoare. Și a început îngerul să tragă de coadă pînă cînd aceasta s-a rupt și a rămas cu ea în mîini. „Aoleu, am dat de dracu' ! Cum să dau eu asta pe mîinile lui Dumnezeu ?“ s-a întrebat îngerul la întoarcere. „Dacă mărturisesc totul, o să mă izgonească din Rai.“ În cele din urmă, s-a hotărît să-i spună lui Dumnezeu că în mîna lui se afla coasta lui Adam.

Cînd a ajuns la Dumnezeu, acesta încă mai dormea. „Am să-l trezesc, fie ce-o fi“, și-a spus îngerul și a început să strige : „Doamne, Doamne !“.

„Ai adus coasta ?“ a întrebat Dumnezeu somnoros.

„Da, Doamne, a mințit îngerul. Atunci Dumnezeu, clipind din ochi încă somnoros, a spus : „Poți pleca acum și fie ca ceea ce ții în mînă să se facă ceea ce am spus eu să fie !“

Astfel a fost creată femeia — rodul minciunii îngerului, a cozii dracului și a neatenției lui Dumnezeu.

Traducere (din Obzor, nr. 43/1978)

de Petru IAMANDI

ÎNCHIZÎND UȘA

de Arthur ROTH (S.U.A.)

Ați încercat vreodată sentimentul că răspundeți personal de soarta întregii lumi și că, dacă vă relaxați o secundă, totul va pieri în spațiul cosmic ?

Să luăm, de exemplu, seara trecută. Am simțit un curent, am mers pe urmele lui și am descoperit că ușa din spate era deschisă. Cînd s-o închid, am observat că becul de afară era aprins. La lumina lui am văzut că și ușile pivniței erau deschise. Am ieșit din casă, și, cînd m-am aplecat să închid ușile, am văzut că unul din copii lăsase lumina aprinsă la subsol.

În timp ce coboram, bocănind, treptele ca să sting lumina, am observat că și becul din atelierul meu era aprins. M-am dus să-l sting și am descoperit că ceasul pe care îl reparam în timpul zilei se oprise. L-am întors și apoi am găsit o baltă de apă pe podea. Am șters-o și, în drum spre ieșire, am descoperit că sursa bălții era un robinet din tavan închis numai pe jumătate.

L-am închis cum trebuie dar picăturile de apă au continuat să cadă. Am mers de-a lungul conductei pînă la cea mai apropiată valvă, am închis-o și am înlocuit robinetul. Am reușit, în același timp, să-mi redeschid o mică tăietură la degetul mare. M-am întors în atelier după un plasture. Mai rămăsese doar unul. L-am pus pe deget și apoi am urcat la etaj de unde am adus o cutie de plasturi pentru alte cazuri neprevăzute.

Încă nu terminasem. Mi-am adus aminte că la baie nu mai avem hîrtie igienică și m-am tîrît pînă la dulapul de la etajul doi de unde am luat un sul.

Tocmai treceam prin bucătărie cu hîrtia igienică în mînă cînd soția mi-a strigat din dormitor : „Unde mi-ai fost toată seara ?“

„Am închis ușa din spate“, i-am explicat eu.

Traducere (din Reader's Digest iulie, 1979) de **Petru IAMANDI**

Grafică de T. BENȚA

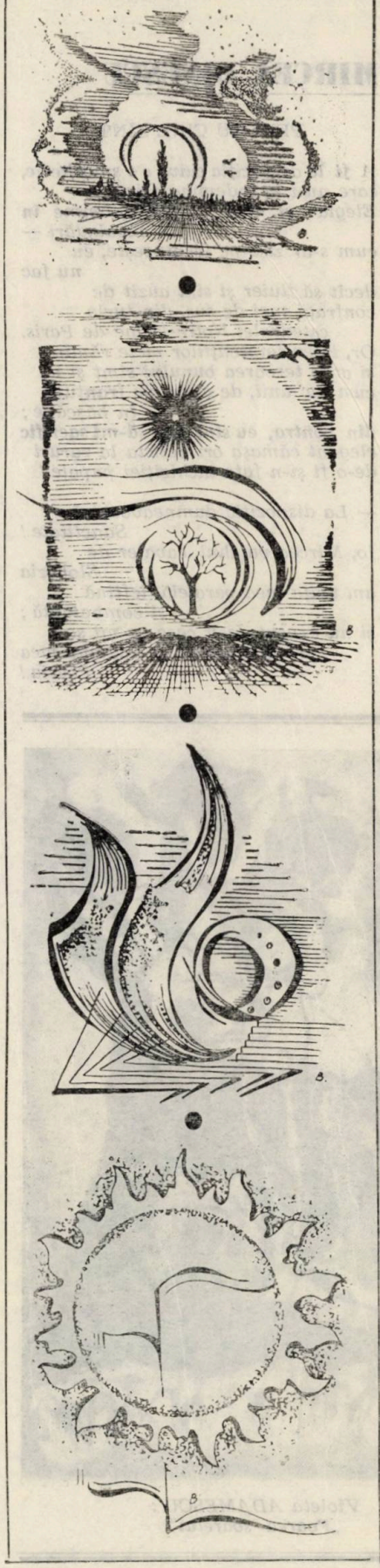

PARODII

MIRCEA DINESCU

PENTRU CINE SÎNT

A fi la dispoziția cuiva e o șmecherie,
care nu-i la îndemîna oricui.
*Elegiac și efeb — **gentilhomme în***
excaladări —
cum s-ar zice pe franțuzește, eu
nu fac
decît să fluier și sînt auzit de
confrații mei de sus, din turla
catedralei Notre-Dame de Paris.
Or, intențiaintențiilor mele rămîne
și ar fi teroarea bunului simț și nu
cum fac unii, de a lua pe franțuji
în bășcălie ;
*din contra, **eu sînt gata să-mi sacrific***
elegant cămașa ori batista la zaruri
de-o fi și-n fața inchiziției papale !

— La dispoziția dumneavoastră,
Sanctitate !
Io, Mircea valahul, cavaler de
Slobozia
am viața mea paralelă, ieftină
și combatantă ;
și nu execut decît ceea ce mi se
pretinde de către Doamna mea
Poezia !

Violeta ADAMESCU :
„Foarea soarelui"

ANGHEL DUMBRĂVEANU

ÎMBRĂȚIȘARE LA PROPRIU
ȘI LA FIGURAT

Sclipirea urmelor tale pe nisip o
prefer
să mă fiarbă ca marea împarfumată
în Odecolon
să mă înferbinte ca drotul în
cîrlionții
pletelor, Calipso, la propriu și la
figurat.

Crede-mă, înmiresmato, doar mă știi
cît sînt de receptiv la gafe insipide
și că nu iau peste picior de la prima
ochiadă
cum fac atîția și-atîția
contemporani : dramaturgi,
poeți sau actori.

Hai, nu fi rea ! Fă și tu un efort
să-nțelegi !
Îmbrățișează-mă, nu fi
circumspectă ca
șoapta valului îndărătnic în
Singurătatea
amiezii... acum, cînd urma ta pe
nisip scînteiază, învăluindu-mă.

MARIN SORESCU

TRANSPLANTUL

Stă el cît stă și numai deodată
îi căzură fisa.
— Am găsit, Leleo ! am găsit, fă !
antidotul.
— Ce-i găsit, Mărine ? !
— Să mă fac moldovan sau ieșean,
fă !
— Da, ce mai sînt și astea
Mărine ? !
— Antidoate, fă, n-auzișI, idei de
cum
să mă fac om-gospodar cum a fost
Creangă și Eminescu, și...
— Și mai cine mă istețule ? !...
— Răbdare Leleo, nu te mai perpeli
ca o
gîscă-n frigare. Ascultă niței să mă
gîndesc.
— Gîndește, Mărine, dar nu te
circoti.
Dă fuga la ăia... cum naiba le ziseși.
Dă fuguliță să-ți clocească și ție...
dacă
zici că le fata mintea idei și sînt
gospodari ;
șterpelește-le un pui de prăsilă
să-l creștem aci la Dolj.
— Bine ziseși, fă ! Acolo, pe-acele
coclauri
se zice că-s școale înalte cu oameni
isteți
pe dindouă. Acolo m-oi duce să-nvăț
și să...
— Să-nveți, Mărine și să le furi
un pui...
— Să le fur, Leleo ! Să-l
transplant... și
să-l facem de-al nostru cu dinți, cu
măsele
și minte. Și asta numai că veniră
vorba
pînă trec puntea... căăă, jumătate
tot cu
epicentru la Caracal se cuvine să
rămînem, fă, isteață !

EMIL BRUMARU

DIN PURĂ MODESTIE

Consumînd oricum mai rar
metafora de aprozar,
imitîndu-l pe Urmuz
nu am cum să vă refuz

Dacă m-ați iubi un dram
ca pe ursulețul Fram
aș face-o pe Moș Gerilă
și v-aș spune și-o idilă

în această noapte fainâ
cînd îmbrac o altă haină
pentru cele 9 (nouă) muze
care-vor-să-mă-re-fuze...

Mă rog, multe aș mai face
să v-arăt că-s perspicace
dar din pură modestie
las poeții să mîngîie...

Și retras c-an totdeauna
vă cedez din 9 (nouă) una.

CEZAR IVĂNESCU

PE TREPTE
(aubadă cu busuioc)

! să nu zic pe îndelete
mă prezint acum pe trepte
tot pe trepte cu temei
cum le plac și la femei
tot pe trepte cu temei
cum le plac și la femei

treapta-ntîia mi-i logodna
gîndului pîn' la Moldova
unde știu că n-o să fie
Doamna-Moarte în sicrie
unde știu că n-o să fie
Doamna-Moarte în sicrie

treapta-doua și a treia
cît se poate tot femeia
Rodurile să-mi împartă
cînd pe-o parte, cînd pe-o altă
Rodurile să-mi împartă
cînd pe-o parte, cînd pe-o altă

! Aubadă atunci să zic :
eu cu Moartea mă-mburic
pentru cei fără noroc
s-amiros a busuioc
pentru cei fără noroc
s-amiros a busuioc — s-amiros...

Ion COSTACHI

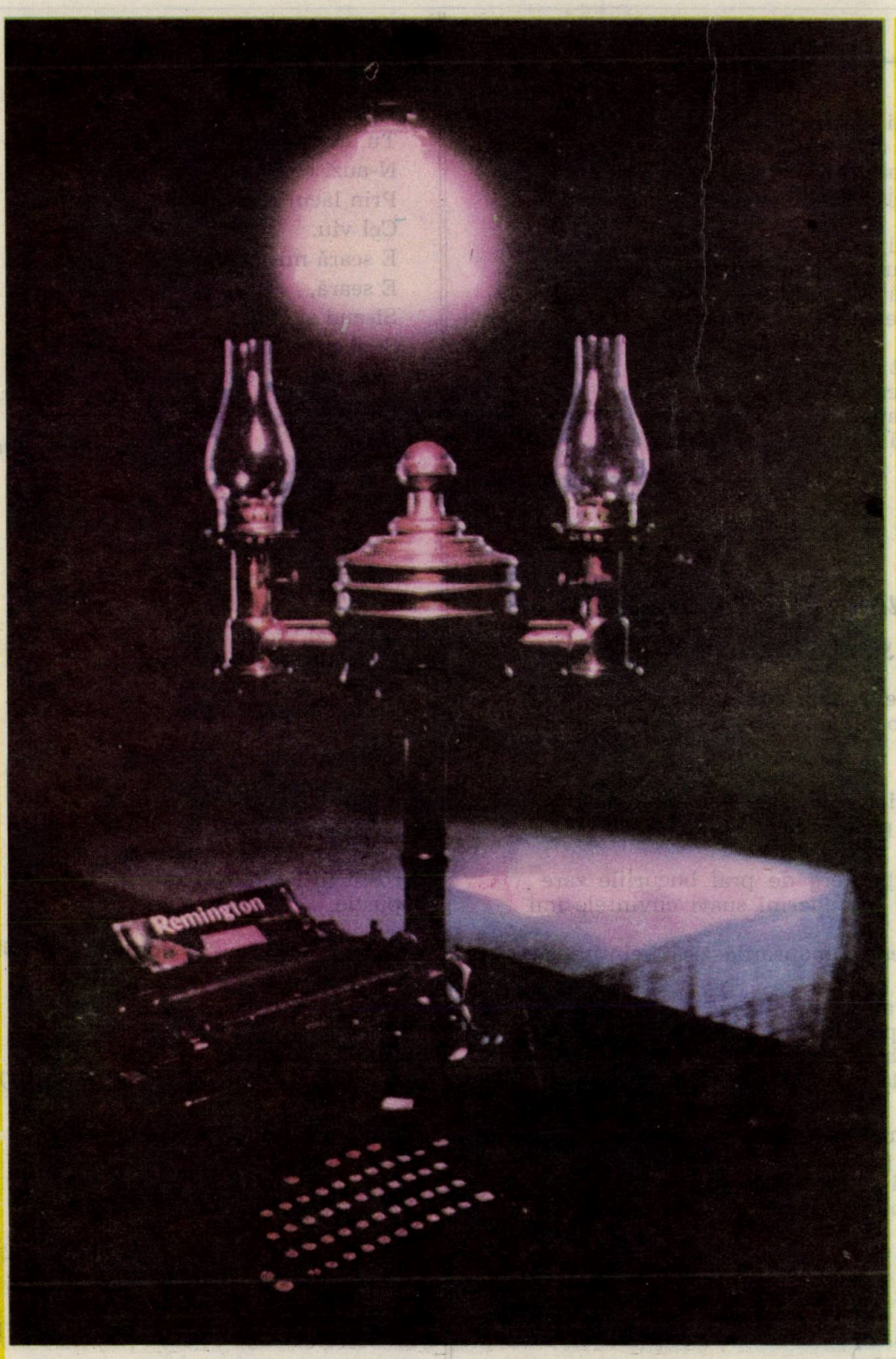

POESIS

Nu-mi spune

Nu-mi spune că totu-i risipă,
Iluzie arsă-n zadar
E-n toate un tîlc mai adînc,
O vrajă de gînd tutelar.

Nu-mi spune că toate se-ntorc
În hăuri de trist ţintirim,
E încă atît de curată
Mirarea din care venim !

Şi-atît de aproape îmi pare
Cărarea suavă dintîi !
E luna la marginea nopţii,
Nu-mi spune că pleci, mai rămîi...

Sergiu ADAM

●

Cutume pentru anumite zile din săptămînă

Despre toamnă vorbesc în fiecare vineri
În salonul de meditaţii obeze cu program
separat

Participă zece castani foarte tineri
Şi-un palmier bătrîn şi agramat

Sîmbăta şterg de praf bucuriile rare
Şi tac căci viermi suavi cuvintele îmi
sapă
Locuiesc o mansardă zisă neîntîmplare

Şi nu aştept pe nimeni
Încui portalul greu
Cînd bate o speranţă cel căutat nu-s eu
Stau la numărul de pîine şi apă

Duminica mă vizitează un poet
Şi-un papagal cu o parşivă gură
La noi se bea cafea şi se înjură
Dar totul se petrece în cel mai strict
secret

Dan ANGHELESCU

●

De ce?

Dece te mîhneşti privighetoareo

Dece te cînţi

Dece te zbori

N-auzi ce noapte e-n grădină
Ce albi sînt uriaşii nori,

De unde vii
Tu, de zăpadă,
De unde vii
Tu, de tîrziu,
N-auzi ce frunze stă să cadă
Prin lacul cerului
Cel viu.
E seară mi-a răspuns
E seară,
Şi-aud şi văd,
Şi zbor şi cînt
Zăpada mea este uşoară
Inima mea este de vînt.

Antoaneta APOSTOL

●

Timbru

Într-o zi, lanul tandru
al ochilor tăi se va stinge,
amfora trupului
se va sfărîma în ţărînă ;

aromele ţi se vor întoarce
în miere...

Întreagă vei rămîne
numai în acest strigăt
rostit într-o dimineaţă
pustie.

Ion Alex. ANGHELUŞ

●

Cuvintele au feţele întoarse

Printre cuvinte, filamente arse
Ale tăcerii unei alte lumi...
Cuvintele au feţele întoarse
Şi gît subţire, ca să le sugrumi.

Dar tu n-ai mîini, în loc de braţe-frunze
Care nu prind nimic în golul lor...
Deşi văzute, toate ţi-s ascunse
Căci nu poţi lua nimic din ce-i al lor...

Nu poţi decît s-aştepţi să se adune
Cenuşa vieţii lor în nervii morţi ;
Dintre cuvinte, cîte mai au lume ?

Cuvinte lei-de-piatră stau la porţi
Dar nu ai braţe ca să le sugrume —
În loc de mîini ai ramuri — şi suporţi...

Paul BALAHUR

Ciudata însușire a suspinelor

Apoi veni cîntecul
Albit de înțelesuri eram
Acolo decapitat de fulgerul
Orizontului știind că nu
Pot răspunde altfel
Decît spălat de roata
Unui drum peste care
Se afundă amintirea
Culesului
Sau fulgii desprinși din
Lenește așteptări
Eu înalt și uimit
De neînțelesuri
Ca o piatră de hotar
Gata oricînd să-ntoarcă
Rotirea cuminte a veacului

Și noaptea sosi sosi noaptea
Grăbind răspunsurile a toate.

Ion BELDEANU

●

Cîntec naiv

Iubirea noastră este cu păcat.
Oh, toată ziua stăm trîntiți în pat
Ca într-un rai adînc și afînat.

Veșmintele pe trupul tău boghet
Nu ți le pui, ci numai în sipet
Le ții , pe șolduri mîngîiată-ncet.

Papucii de-i încalți, cu chiu cu vai,
Faci doar un pas și te oprește-n pai
Căci iar te-așezi sufletul trist să-mi dai...

Emil BRUMARU

●

Biciuiește-mă

Așa-i cum spui tu, biciuiește-mă,
Pielea mea va-nflori, biciuiește-mă,
Oasele mele se vor împietri, biciuiește-mă,
Sîngele meu va fugi, biciuiește-mă,
Sufletul meu va muri, biciuiește-mă,
Lacrimile mele se vor usca, biciuiește-mă

Așa-i cum spui tu, biciuiește-mă,
Cuvintele mele vor răsuna, biciuiește-mă,
Cuvintele tale vor amuți, biciuiește-mă,
Auzul meu se va adînci, biciuiește-mă,
Biciul tău mă va sculpta, biciuiește-mă
Statuia mea va muri, biciuiește-mă.
Așa precum ești eu te-am cunoscut,
biciuiește-mă,
Așa cum sînt cred că tu m-ai născut,
biciuiește-mă,
În brațele mele te-ai înstrăinat,
biciuiește-mă,
În brațele tale eu sînt străin,
biciuiește-mă.

Pe fulgerul biciului tău se sprijină cerul,
biciuiește-mă
Biciuiește-mă, nu obosi, biciuiește-mă
Și dacă obosești, răsucește-ți ca biciul
Brațele în jurul gîtului meu,
biciuiește-mă !

Ion CHIRIC

●

Nu te mai văd, Eternitate

La ani douăzeci, Eternitate,
erai prințesă a timpului,
pe zările mele de simț
erai nemărginire, plajă a soarelui,
înmugurirea durerii din dragoste, cîntecul
abia auzit al pietrelor aruncate în apă
și uneori o depărtare imensă din privirile
tatălui
și-acel susur al căldurii din vorbele mamei.

Cînd ai pierdut iubirea-mi și cînd ?
Cum de îmi pari azi un cadavru frumos
Cum de îmi ești atît de prisos ?

N-am coborît nicicînd în noapte
dar sufletu-mi ros în inutile scrîșniri
nu te mai vede, Eternitate,
pămînt în speranțe, boltă cerească-n
iubiri.

Ion CHIRIAC

●

Altă inimă

În rugină s-a prefăcut copilăria,
taina copacului. Cad veștede
fîntînile, cărările, vocile

Se deschide spre cer
poarta de la defuncta grădină

Sub pași grei, sub aleea întunecată,
se sfărîmă nucile neculese.

Numai ceara gutuilor luminează
ferestrele bătrîne, decedate

Poate altă inimă socotea pe degete
roțile Carului

Te cheamă, deși tot mai încet
colbul turmelor fără număr

Din senin se apleacă urmele crengilor,
foșnesc clipele veștede

În seara de toamnă, în iarba
de sub frunzele nucului,
glasul tatălui
se preface în greieri și stele

Cătălin CIOLCA

Luptă

ca un uliu mă învîrt
zi și noapte
în jurul meu.
ca un uliu negru în jurul
unei perpetue prăzi
ca o bucurie în jurul
tentației de-a se autorisipi
mă învîrt asupra mea însămi.
cu rușine mărturisesc faptul
că m-am surprins
stîrnind confuzie și ceață
acolo unde m-am străduit
să clarific, să luminez.
ca un uliu alb
m-am repezit asupra
uliului negru.
...și lupta s-a dovedit
egală, zadarnică.

Mariana CODRUȚ

●

Poem ca un simbol în simbol

Pe unde-o fi umblînd cocoșul biblic
— cocoșul care cînta de trei ori
în eseul meu filosofic pe tema
Spălătoriei ?... Îngerii spun ghicitori.

Ieri o studentă a observat o gaură
în maieul unui înger (ah, intim minut !).
Anunțuri : Vînd aripi, coadă și aură"
o babă — ca simbol — pe cer a văzut.

Dintr-un ceas secundele-au plecat la Circ.
O babă a văzut pe cer — ca simbol — o
babă.
Îmi face cu ochiul sufletul meu căutînd
pete în soare ; i-am dat și lui o treabă.

Pe unde-o fi umblînd cocoșul biblic
— cocoșul care cînta de trei ori
în eseul meu filosofic pe tema
Spălătoriei ?... Îngerii spun ghicitori.

Vasile CONSTANTINESCU

●

Tulburare...

Mai toamnă parcă decît altădată-n toamna
anului acesta,
și doar pîn' la sfîrșit au mai rămas
destule anotimpuri,
e-o grabă-n curgerea neantului în veacul
care se încheie
în totul de neînțeles,
e-un fel de altfel de a fi nebun ori
înțelept în oameni,
e ca o molimă ce roade arborii în floare
încă mai rodind
în amintirea anilor dintîi,
s-au tulburat, zic cei bătrîni, izvoarele,
în loc de sub
pămînt, din munți și dealuri ori din alt
adînc,
apele-și trag anapoda undirea, nu din
ființă dar din neființă,
e o alunecare-n sfintele, îmbătrînitele
planetei idealuri
ca pe un tobogan cum ard în prăvălire
Icarii și Dedalii,
aripi de ceară nu mai sînt, nici labirint,
nici mori de vînt,
totul e-un cîmp deschis cenușii, de zbor
vorbă nu poate fi,
de taine nici atît,
taina cea mare-a tainelor acum e : cum
de-am putut ajunge pînă-aici !...
Prezentul singur este taină...
Mai toamnă parcă decît altădată-n
toamna anului acesta,
și doar pîn' la sfîrșit au mai rămas destule
anotimpuri...

Calistrat COSTIN

●

Portret al artistului în tinerețe

Cu craniul ascuțit ca un ou
trece pe stradă marele poet Nichita
Danilov.
Eu merg în urma lui și meditez,
citindu-l pe Borges.

El își inclină capul, se oprește în loc și
m-ascultă,
transpus într-o lume ocultă.
Eu merg în urma lui și-i citez
un anumit pasaj din Borges.

Are craniul ras, poartă mustață și favoriți
și-un trabuc între dinți.
Își scoate pălăria, salută,
avînd lipită pe țeastă o bancnotă de-o
sută.

Astfel gătit el trece ca să șocheze
inimile voastre puțin cam obeze.
Eu merg în urma lui și mă îndepărtez,
citindu-l pe Borges.

El tace, m-ascultă și meditează
în timp ce pe stradă ușor se-nserează.
Eu stau în urma lui și mă îndepărtez,
citindu-l pe Borges.

El trece prin fața mea, gesticulează,
vorbește
singur cu sine ceva-n englezește.
Eu merg în urma lui și-i șoptesc la ureche
un psalm în ebraica veche.

El se oprește în loc și m-ascultă,
transpus într-o lume ocultă.
Eu merg în urma lui și meditez,
citindu-l pe Borges.

Nichita DANILOV

●

Și ochii mi-au rămas

A doua zi m-am dus din nou în munți
Purtîndu-mi trupul pe cărări știute
Urcam vrăjit de tainica răcoare
De păstrăvii ce săgetează la izvoare
Mă însoțeam cu arma-mi preferată
De-atîția negustori adeseori curtată
La brîu purtam cartușe pentru fluturi
Cum am deprins de la-nceputuri
Mi se vorbise despre fluturii cei mari
Ascunși în piscuri de temuți tîlhari
Pășeam ușor și-mi înzeceam puterea
Privindu-mi spaimele-n izvor
La pintenul de munte și de nor
Cînd am ajuns eram cu fruntea-n cer
De sus dintre stejarii un pîlc de fluturi
S-a înălțat ca un mister...

George DAMIAN

●

Umezeală

Pe scări ciuruite urcă bătrîna umezeală
purtînd în pîntec
un sandviș cu gușteri
Și eu exploatat de nemulțumirea
cu bocanci de marmoră
Și ea funestă apărîndu-se de muștele
universului
și toți devastați de picamărul unui dentist
care ne scobește
și ne plombează ideile
metodic barbar cu bijuterii
Natură moartă cu fierăstrău în acțiune
Pod peste absența unui fluviu
și cazul meu de animal speriat de
împrejurări
și de puțină tandrețe
și de vidul oceanic.

Ovidiu GENARU

Calul alb

N-ai să vii —
Un fior trece prin trupul meu
N-ai să vii și nici eu
N-am alt drum

Pe-aici calul alb
Ar fi putut opri
Povara dulce trupul rănit
Pe care-l duce

Calul alb alergă pe lună —
Un fior trece prin trupul meu
N-ai să vii și nici eu
N-am alt drum

Săracii sub steaua polară
Fac dragoste
Coboară trepte de apă încet
Cuprinși pînă la glezne

Pînă la umeri strigătul
Înstelat deasupra fluviului
Înghețat în amurg —
Cal alb cutreieră nopțile !

Ion HURJUI

●

Meleag natal

Doarme-un copac viteaz într-o sămînță
de fag, de paltin sau de palisandru
Inel după inel sub scoarța amăruie
timp infinit seva-n migrații suie.

Și nu își uită falnicul copac
cînd e cu fruntea-n cer și brațele în lună
că rădăcina — tainic — puterile-și adună
să-i țină vii vertebrele-n furtună
Purtînd în miez credința meleagului natal

Semințe-n efluvii, — sub plînsul meu
portal...

Georgeta EFTIMIE

●

Vis

Altarul lui Hermes
zăcea în paragină
umbrele dulci ale aromelor
înserau
ierburi de pustiu
răsăreau printre ziduri
un zgomot stingher
pe cer, în stînga Lunii
zeul cu tălpile goale
prin nisipuri
cu haina de atlas sfîrtecată
acoperind ultima noapte.

Marcel MUREȘEANU

Ipoteze

Ridică arătătorul
    și împrăștie ceața
    din orbita lumii
(dar mănușa frigul)
nu vor însemna nimic
    distanțele și ziduri
    medievale se vor frînge
(dar mănușa frigul)
acolo așteaptă
    un trandafir adormit
    între perne de ceață
(dar mănușa frigul)

Emil NICOLAE

●

Jamais vu

nimic nu recunosc, nu mai știu
    nu-mi amintesc
străin prin viața mea trec
    în grabă
    preocupat

tu
    aprinzi un foc ce nu-i al meu
    mă strigi pe-un nume care nu-i al meu

nu dinamita coronița nebuniei
    cu amintiri
: curat sînt curat hălăduiesc
prin grădinile inconștienței
prin codrii virgini
ai plînsului și reculegerii
printre surpările continue din inima mea

inima temătoare, zgribulită, neputincioasă
    inima mea — un animal
    pe cale de dispariție

Dorin POPA

●

* * *

Se ridică pe un cîmp fumuriu.
Răspund mereu că nu știu.

Pîndesc pe furiș. Un aer cald
se lasă peste mine cînd cad.

O ceață galbenă. O fereastră uitată
se lărgește și mă arată.

Te rog, privire fără înțeles, te rog în gînd
treci doar o dată peste rînd.

Tamara PINTILIE

De parcă

de-ajuns o paloare
a cerului
și privirea se-ntoarce-năuntru
asupra lucrurilor
îmblînzite de ceață.

atîtea după-amiezi
ghemuite-ntre brațele fotoliului
de parcă acesta ar ști
că toate-ntîmplările lumii
pot cădea
de cealaltă parte-a ferestrei
cu fruntea zdrobită, însîngerată
de parcă ar auzi
sunetele acestei ploi neobișnuite
dizolvînduse-n lumină

o amintire,
o paloare a cerului ;
de parcă ți-ai face
singur
cu ochiul.

Constantin PRICOP

●

* * *

Auzi izbindu-se de pămînt
imaginile din vis —
cine acum ar alerga
să caute fructele aurorale ?

stai neclintit și descifrezi
în obrazul scîlciat de alături
(un timp care în loc să șteargă
adîncește semnele)

și te intrigă paradoxul
cum fiecare eu posibil
devine incontrolabil
deci infinit

Ioanid ROMANESCU

●

Introspecție

O pasăre, mai mult poate să spună
despre penajul alteia ; mai mult —
copacul despre semenul din preajmă
ce-și rupse creanga-n vînturi de demult.

Eu rîd și spun și fulger printre voi —
privit de-afară, toate-mi sînt străine ;
și-atunci — ca păsările altui pom —
să povestească cine, despre mine ?

Paul SĂN-PETRU

Încă mai sînt curat

Încă mai sînt curat,
Ied îndrăgostit, împărat,
Creangă de măr înflorit
Rezervat pentru melancolie,
Nebun la curtea unui rege bun ;
Îngeri cu flaute
Cîntă prin suflet
Încă mai sînt curat
Cadîna nopții dansează pe sîngele meu
Încă mai sînt curat
Dar am sufletul ud ca un cîine
Iar castelele din Spania visului
Fumegă ca un sîn de adolescentă.

Constantin ȘTEFURIUC

●

Noli me tangere

Am scris cu degetul pe nisip
și nisipul s-a pietrificat
noli me tangere
ca pe un pod treceau carele de luptă
pierzîndu-se-n mare
Am alergat după ei, le-am strigat
noli me tangere
dar ei m-au aruncat cu scîrbă-n țărînă
pe cînd cei din față intraseră deja
în descompunere
Am tras cu creta un cerc și încă unul
am scrijelat mii de cercuri
spunîndu-le *noli me tangere, noli me tangere*
Ei atunci au scos chei franceze, clești,
patente, rângi și alte delicate unelte ale muncii
strîngînd cu voioșie cercurile
în jurul meu
parcă eram cercul de cretă caucazian
M-am gîndit că e bine să le dau un citat
din propria-mi operă
ca să-i îmbun
noli me tangere le-am spus
trebuie să ieșim din acest cerc vicios,
le-am spus
așteptîndu-le reacția
trecură o mie nouă sute optzeci și trei de ani
Ei tocmai jucau un joc popular :
săreau coarda
Ați întins prea mult coarda. Sînteți orbi
le-am strigat (însă numai în gînd)
îi vedeam cum, sărind, intrau brusc în pămînt
noli me tangere ziceau
și rîdeau și săreau și săreau
noli me tangere ziceau
și rîdeau
și săreau
și săreau

Nicolae TURTUREANU

●

Moment cosmic

Un poem se-nfiripă, departe,
Undeva pe planetele moarte.
Îl aud, deși nimeni n-aude
Straniul freamăt al liniștii nude.

Ciute negre-nfruntîndu-și stihia,
Iambii urcă pieptiș veșnicia ;
Greu coboară troheii-n tăcere
Ca răscruci în elipsa ce piere ;
Iuți dactilele lunecă, saltă
Ca răscruci în elipsa înaltă...

Ritmuri noi, minerale, răsfață
Mineralul din propria-mi viață
Rătăcind ca poemul, departe,
Undeva pe planetele moarte.

Nicolae ȚAȚOMIR

●

Povîrniș mișel

Un clopot nupțial cînta
și tu erai în fruntea mea
ca steaua vie din izvor
cu sclipătul nălucitor.

Ce-ar fi putut să spună cerul
ce-n inimi ne-mplînta jungherul ?
Eram doi tineri ca doi arbori
din munții cei de-a pururi martori.

Iubeam iubirea, fiecare.
de puritate și candoare.
Credeam că vom rămîne pururi
ca niște vulturi în azururi.

Dar crude vămuiri de moarte
ne-au aruncat în zări, departe.
Apoi, ca-ntr-un poem cîntam
al dragostei epithalam.

Și iată : povîrniș mișel
cu ger de moarte menestrel
în ochiul tău, în fruntea mea
ce nu-ncetează a cînta.

Haralambie ȚUGUI

●

Epistole ale trupului către spirit

(fragment)

I

Spirit al meu, sac peticit prin care se strecoară
vîntul rece, de tine îmi amintesc, de vremea
cînd, tînăr, îmi dictai exercițiile fizice și asceza
de vremea cînd eram sclavul tău.
Nu mai recurg la nici o metaforă, vorbirea mea
se organizează ca o perorație despre înțelepciune,
despre oștirile ei, care au sfîrșit lamentabil.
Nu mă mai încîntă nici o baricadă, am săvîrșit toate
încercările, am sucit gîtul sintaxei, am decapitat
elocința, m-am dedicat alchimiei, învăț să înaintez.
Acum, eliberat, pot să trăiesc liniștit, în fiecare seară.

Lucian VASILIU

●

Pedeapsa

Ce face furnica în umbra pescărușului
— mă întrebam — surpînd nisipul
dinspre deschizătura cortului
în care exersa o dansatoare —

Și fiindcă nu piatra ucide
ci zborul ei de undeva dinafară,
pedeapsa va fi și pentru mine
ghilotină aurită ca o numărătoare...

O, EA, furnica în umbra pescărușului,
rana-i dulce cu trupu-i perforează ;
numai cuibul îngropat în nisip,
cere, mai cere vama care-a și fost !

Sterian VICOL

●

Viața moartea și spațiul dintre ele

cum mă înalți pe cer bătrînă steauă ?
ce formă ia în blînde mîini o roză ?
nu poți să inventezi o altă față ?
materia e-aceeași? între oase
osmoza-mparte sloiuri plutitoare ?

mai sîngerezi o dragoste-acrobată ?

ce șpalt prolix citește miezul nopții !
cu *l* în loc de *i bordei* devine
bordel : un întuneric de pădure
o stivă fumegîndă de picioare —
„veniți ca să petrecem paparuda !"

ca norul craniul pîlpîie-o ierboasă
lăptoasă ceață/spumă/insomnie/
sfidare de zăpezi/și scoici golite
de vorbăria perlei (surdomută)
și chiciura de sulf lovind strigoii
rozînd tulpini de verbe prohibite

mai lasă-mi gura ! fie-mi estuarul
în care raza alt siliciu zvîntă
să-nregistrez pe benzi și noaptea-aceea
cînd suflă geniu-arghezian și bombe
de licurici în cai bătrîni fixează
oglinda speriată ce răsfrînge
nimicul cel asemuit cu bronzul...

Horia ZILIERU

LITERATURA S.F.

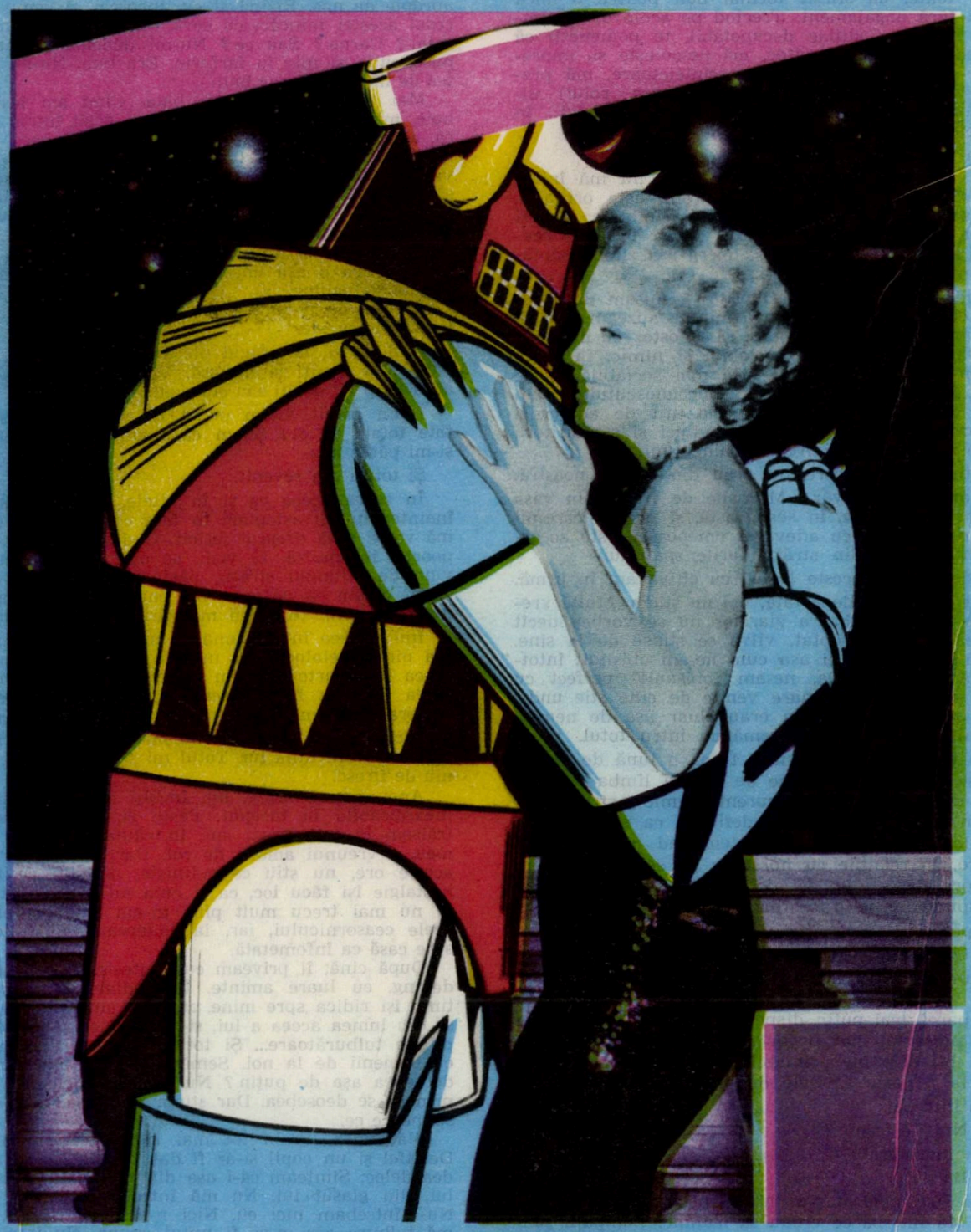

LANȚUL ȘI ZGARDA

de Catherine CLIFF (Franța)

Ajunsesem la capătul puterilor, cu adevărat la capătul capătului. Nici bani, nici slujbă, nici măcar unde să-mi pun capul. Mă gîndeam că Sena ar fi un loc tocmai bun pentru a termina cu toate, un sfîrșit tocmai bun pentru o mică actriță fără angajament. Trecînd pe acolo din întîmplare, într-un Cadillac decapotabil, te pomenești că mă vede vreun producător, mă pescuiește și, impresionat de personalitatea mea scînteietoare, mă prezintă ziariștilor. Publicitate, reflectoare, roluri ultra. Doar așa li se întîmplă tot mereu actrițelor... în revistele ilustrate.

Era un cartier liniștit.

Nu mai știam unde mă aflu, nici nu mă întrebam. Cartierul ăsta ori altul, strada asta ori alta, totul avea prea puțină importanță. Umblam. Pur și simplu ublam. Strada asta mă ducea în alta, cealaltă într-a treia și aveam să merg așa zile și săptămîni întregi.

Cînd vocea întrebă : „Obosită ?", mi-am dat deodată seama că încă de cîteva minute auzeam pași în urma mea. M-am întors gata să ripostez cu duritate. Nu eram de felul meu sociabilă și nimic, în seara asta, n-avea darul să mă facă mai sociabilă ca de obicei. Și atunci am zărit chipul necunoscutului. I-am văzut dintr-o privire ochii aceia atît de adînci și strălucitori. Atît de straniu de adînci și strălucitori. Mi-am mutat apoi privirea la hainele lui.

Hainele acelea care nu erau din lumea noastră.

Straniu într-adevăr ! Milioane de ființe din rasa mea în orașul ăsta, în seara asta, și primul care-mi pune o întrebare cu adevărat omenească este această ființă venită din străfundurile spațiului.

Sosiseră prin aceste locuri cu cîțiva ani în urmă.

Din ce lume îndepărtată, noi nu știam. Multă vreme pe prima pagină a ziarelor nu se vorbea decît despre ei. Apoi, treptat, vîlva se stinse de la sine. Ne-am obișnuit cu ei așa cum ne-am obișnuit întotdeauna cu toate. Da, ne-am „obișnuit" perfect cu aceste ființe extraordinare venite de cine știe unde. Poate pentru că nici nu erau chiar așa de nemaipomenite, pentru că ne semănau întru totul.

Nu erau mulți la număr. După o lună de la venire se descurcau de bine de rău în limba noastră, după un an o vorbeau curent. Nimic extraordinar nici în asta. Se purtau în definitiv ca niște turiști. Îi vedeai plimbîndu-se, contemplînd monumentele noastre. În relațiile cu noi erau cît se poate de încîntători, dar cu un fel de rezervă subtilă care nu predispunea deloc la familiaritate.

Repetă :

— Obosită ?

Eram gata să-i întroc spatele, dar în același timp parcă nu prea-mi venea. De cîteva clipe mă simțeam parcă mai puțin disperată sau, într-adevăr mai puțin pierdută, mai puțin agresivă în același timp. Era o blîndețe inexprimabilă în gestul cu care îmi dădu la o parte șuvițele de păr de pe față.

Mă întrebă :

— Nu ți-e foame ?

Am murmurat :

— Ba da.

Îmi luă mîna într-a lui și mă duse într-o prăvălie. Mă întrebă ce vreau să mănînc. Cumpără șuncă, unt ,o sticlă de lapte și dulceață.

Surîse.

— Cafea ?

I-am întors surîsul, cucerită. Trecuseră patru zile de cînd nu mai băusem cafea.

Apoi am ieșit. Puțin mai încolo cumpără pîine, pe care-o alese bine rumenită.

Locuia într-o căsuță particulară al cărei miros de lemn vechi l-am îndrăgit imediat. Pregăti cina și eu îl ajutai. Pentru o clipă — o clipă doar, atît — am avut impresia că mă observă, cu blîndețe dealtfel, fără vreo curiozitate deosebită.

Am mîncat șunca și mi-am băut cafeaua. El însă mînca din niște alimente ce-mi erau cu totul necunoscute. Mă uitam la farfuria lui, intrigată. Atunci, la un moment dat, rîzînd, ridică farfuria și mi-o apropie de nas. Rîzînd și eu, încercai să compar mirosul acestei mîncări cu ceva din ce cunoșteam. Vegetal ? Carne ? Sau ce ? Nu-mi dădeam seama. Îmi puse puțin și mie în farfurie. Era bun. Nu-mi aminti de nimic, dar era bun.

Mai tîrziu, îmi pregăti baia. Cînd am ieșit din baie, mă chemă sus la etaj. L-am găsit într-o cameră, așternînd patul. Mi se păru puțin stîngaci, încurcîndu-se în cearșafuri și cuverturi. Pentru o clipă vru să pună cuvertura înaintea cearșafului, se opri să se gîndească și începu de la capăt. L-am ajutat să facă patul. Rise. Părea să se amuze. Emana un aer de bunătate cînd rîdea.

Pentru prima dată în viața mea vedeam o ființă care să dea o așa impresie de bunătate totală, scutită de slăbiciune.

Înainte de a părăsi camera, îmi atinse părul, delicat, prietenește.

A doua zi, în pragul plecării, îmi spuse :

— Mai veniți și diseară. Veniți în fiecare seară, atîta timp cît doriți sau cît aveți nevoie.

L-am privit. L-am privit îndelung. Atîta simplitate totală în el ! Știam că n-am să mai pot veni și-mi părea rău.

Și totuși am revenit.

În seara aceea ca și în altele. Uneori ajungeam înaintea lui. Îl așteptam în fața casei. Era fericit să mă vadă, de-a dreptul fericit. O dată m-am tras sub poartă, în umbră. El veni, se opri un moment privind de-a lungul străzii, părînd să caute ceva. Mă căuta. Știam că pe mine mă caută. Am știut apoi și după zîmbetul lui, cînd mă zări în cele din urmă.

Îmi aducea întotdeauna de mîncare. Nu mi se părea nimic nelalocul lui în asta. Gustam și din mîncarea lui, foarte des, din ce în ce mai des. Îmi pregătea baia în fiecare seară. Apoi mă conducea în camera mea, îmi trecea mîna prin păr și pleca.

Nici o clipă, niciodată, nu mi-ar fi trecut prin cap că trăiam din mila lui. Totul mi se părea firesc, straniu de firesc.

Apoi, pe nesimțite, îmi încolți o anume senzație, inexplicabilă la început. Peste zi, trăiam așa cum trăisem în toți acești ani, în căutarea unui rost al meu, a vreunui amărît de rol. Dar, pe dinăuntru, în aceste ore, nu știu ce neliniște, nu știu ce fel de nostalgie își făcu loc, ca și cum mi-ar fi lipsit ceva. Și nu mai trecu mult pînă m-am surprins pîndind acele ceasornicului, iar, la căderea serii, alergînd spre casă ca înfometată.

După cină, îl priveam cum citește. Îl priveam îndelung, cu luare aminte. Îl studiam. Din timp în timp își ridica spre mine pupilele strălucitoare, aduse din lumea aceea a lui, și-mi surîdea. Această simplitate tulburătoare... Și totuși, semăna așa de bine cu oamenii de la noi. Semăna așa de bine... sau se deosebea așa de puțin ? Nu reușeam deloc să prind prin ce se deosebea. Dar știam că e așa, fără să pot spune de ce.

Mă iubea. Eram tot mai sigură că mă iubește. Dealtfel și un copil și-ar fi dat seama. Nu se ascundea deloc. Simțeam că-i așa din tandrețea surîsurilor lui, din glasul lui. Nu mă întreba niciodată nimic. Nu-l întrebam nici eu. Nici n-aș fi îndrăznit. Cum mă tulbura așa, n-aș fi putut spune. Nu înțelegeam cum, dar știam că-i așa.

Într-o dimineață, tocmai mă pieptănam, se apropie de mine, îmi luă pieptenele din mînă. Prinse

să-mi netezească părul, cu grijă, cu luare aminte, îmi schimbă cărarea şi studie apoi rezultatul.

Spuse :

— Vă faceţi tot mai frumoasă. Aveaţi nevoie de hrană.

Mă încerca o tristeţe sfîşitoare cînd ne despărţeam dimineaţa. Şi toată ziua, apoi, dorinţa de a-l vedea din nou... dorinţa, dorinţa din ce în ce mai dureroasă, din ce în ce mai nemiloasă, să-i fiu în preajmă, în aerul din jurul lui, să trag în piept aerul ieşit din pieptul lui.

Cît despre el, rămînea mereu egal cu sine însuşi.

Uneori mă prindea într-un joc ; ne jucam cu mingea în grădina lui. Mă cuprindea un sentiment aproape de suferinţă în faţa bucuriei, pasiunii şi preciziei mişcărilor lui. Graţia corpului său avea ceva intolerabil fizic, anihilant. La sfîrşitul fiecărei partide mă săruta uşor pe obraz.

Într-o seară veni la mine în cameră. Cînd l-am văzut intrînd, am simţit cum mă îneacă bucuria ce mă cuprinse...

Se apropie de patul meu, potrivi cuvertura şi zîmbi. Spuse :

— Mîine vă aduc cearşafuri curate.

Am prins mîna care-mi mîngîia obrazul, am strîns-o în palmele mele, dezmierdînd-o cu buzele şi înfingîndu-mi uşor în ea vîrful dinţilor. Începu să-mi vorbească blînd, în cuvinte tandre pe care nu le înţelegeam. Apoi îşi retrase mîna, stinse lumina şi ieşi.

Cîte zile, cîte luni au trecut aşa ?

Am încetat să mă gîndesc, să analizez. Nu-mi mai puneam întrebări. Mă supuneam. Puterea prezenţei sale asupra mea devenea din ce în ce mai de netăgăduit. Şi de nelipsit. Cînd mă gîndeam că mi-aş fi dat şi viaţa pentru el, pe loc, fără să stau o clipă pe gînduri, era încă prea puţin spus. Petreceam seri întregi aşezată jos, la picioarele lui, cu faţa la genunchii lui, cufundată într-o stare de voluptate aproape de pierderea cunoştinţei. Uneori îmi vorbea, cu ciudata lui dicţiune, perfect tăiată. Modulaţiile vocii lui îmi pătrundeau în toate fibrele trupului. Îmi frecam uşor faţa de genunchii lui, mă strîngeam lîngă el, la căldura lui.

Într-o dimineaţă îmi spuse :

— O să petrecem ziua de azi împreună.

Mă duse după-amiază în parc. Se distra, rîdea, iar strălucirea pupilelor lui ajunse aproape imposibil de suportat.

Ne aşezarăm pe o bancă. După un timp, am observat că-l urmăreşte cu foarte mare atenţie pe vecinul nostru de bancă .Îl auzii pe acesta din urmă spunînd :

— Noi, pe Pămînt, îndrăgim foarte mult animalele. Căţeluşa asta e singurul meu prieten de ani de zile. Afecţiunea pe care le-o dăruim, ele ne-o dau înapoi însutit. Şi cînd un animal se ataşează de tine, nimic, niciodată, nu-l mai poate face să te părăsească.

L-am auzit răspunzînd :

— Şi la noi, îndrăgim animalele.

M-am aplecat să-l văd pe omul acela. Am văzut-o şi pe căţeluşă, o căţeluşă foarte drăguţă cu ochi inteligenţi, cu părul roşcat, cu lanţ şi cu zgardă. Stătea culcată la picioarele stăpînului său, cu botişorul rezemat de genunchiul omului.

Şi, brusc, dar cu o certitudine absolută, am înţeles.

În aceeaşi clipă, el se întoarse cu faţa spre mine.

Ochii mei îi întîlniră pe ai lui şi clipiră sub privirea lui. Ştiam acum.

Ştiam, dar era prea tîrziu, nespus de tîrziu.

Se ridică, îl salută pe vecin, îmi luă mîna într-a lui şi eu îl urmai docilă.

În româneşte de Ioana PĂRĂU

ŞAH DUBLU

Lino ALDANI (Italia)

Elena, i-am spus ieri, Elena hai să nu facem prostii. Şi m-am repezit la fereastră, voiam să văd dacă nu cumva vreunul din blocul din faţă spionează, am lăsat jaluzele, am tras storurile cu furie. Ai înnebunit, i-am zis, chiar vrei să te vadă ? Iar ea : să nu exagerăm acum, era reverberaţia, şi-apoi nimeni nu se uită. Elena e foarte prudentă, nu trebuia să-i fac observaţie, Elena ştie ce trebuie să facă, n-a riscat niciodată inutil, nu s-a purtat niciodată ca o uşuratică. Să nu exagerăm acum, a zis, nimeni nu se uita, dar dimpotrivă, putea fi cineva, întotdeauna există cineva dincolo de ferestre dispus să-şi vîre nasul, delatorii, lupii nesăţioşi, anonimi, eminenţe cenuşii care zilnic merg la lucru poate că-n salopeta mecanicului, în cămaşă de serie sau cu cascheta măturătorului, în sfîrşit, cei care poate că-s şefii. N-ar trebui eu, n-ar trebui, astăzi îmi plesneşte capul, parcă aş avea un sfredel la intrarea în stomac, mă deranjează lumina de afară, mă deranjează lumina din cameră, lumina ieşită din cadranele lui Mark-5, n-ar trebui cu mintea aiurea şi cu frînturi de imagini ,furia, cînd am tras storurile iar ea a început să rîdă, să nu exagerăm acum, să nu fim ridicoli, ce-are a face, dar totuşi cartea poştală albastră a sosit, nu-i deloc o glumă cartea poştală şi cînd a văzut-o Elena a pălit, a început să tremure şi-a pregătit prînzul dar n-am mîncat am rămas fără grai cu coatele pe masă pînă cînd eu am luat cana şi paharele şi vesela am aruncat totul de perete, şi ea care încerca să mă liniştească, şi ea spunînd că poate povestea cu cărţile poştale nu-i decît o înscenare ordinară, că poate-i vorba de un simplu control, numai ca să-mi dea curaj, un control enigmatic, de acord, dar ce ştim noi despre asta, noi nu facem parte din înalta clasă conducătoare, în sfîrşit n-ar trebui, Mark a început mutînd ca de obicei doi paşi pionul damei, mi se face greaţă, oricum azi n-ar trebui să joc... Cum îl chema pe artistul ăla ? Cézanne. Cézanne a pictat chiar şi în ziua în care i-a murit mama. Mi-e greaţă de mine, şi apoi, chiar dacă aş avea cutezanţa lui Niemzovici, calmul olimpic al lui Capablanca, previziunea lui Anderssen şi agresivitatea lui Steinitz, indiferenţa lui Lasker sau Botvinnik, talentul lui Alehin, şi chiar dacă aş dispune de geniul strălucitor al lui Morphy şi al tuturor marilor campioni din trecut, acest afurist de robot ar învinge în mai puţin de patruzeci de mutări, e un dinamometru care îmi măsoară zilnic tîmpenia. Elena, ieşi ? Prostii, iar apoi i-am zis, sper că n-ai de gînd să ieşi îmbrăcată aşa, dar bine, prostule, ce-are a face, Mark a început cu fantele damei, chiar dacă ar fi deschis englezeşte lucrurile nu s-ar fi schimbat prea mult, în sfîrşit partida a început acum o jumătate de oră, nu ştiu de ce m-am apucat să joc, n-aş fi crezut vreodată că o voi face după cele întîmplate la amiază cu creierul care-mi plesneşte în bucăţele, spaimele etc., fiindcă lucrul cel grav s-a produs astăzi totuşi în bostan întîmplările de ieri sînt cele care ocupă prim-planul ca şi cum totul ar fi început chiar ieri, Elena, şi aşa Elena ieri la un moment dat a zis dar bine ce-are a face de ce ţi-e teamă ştii că sînt cu capul pe umeri şi apoi a zis dezbracă-mă, scoate rochia asta de pe mine şi stai aici pînă-mi fac toaleta, ai să vezi cum mă piaptăn, nu, nu i-a trebuit mult ca să devină urîtă a deschis cutia de alabastru şi creioane şi vopsele flacoane totul în fugă o clipă era o mască privindu-mă din oglindă iar apoi banda elastică teribil de strîmtă ca să turtească sînii, pantofii cu tocul jos, ochelari, şi pardesiul larg în talie totul pus în scenă pentru cei de afară care au ochi scrutători vînători de femei pe cont propriu sau

trimiși de alții, Elena i-am spus, Elena, întoarce-te cît poți de repede, rămîi afară numai cît e necesar nici un minut în plus iar în pragul casei i-am cerut să-și răsucească puțin ciorapii astfel încît țesătura dinadins întoarsă să-i urîțească linia gambelor am privit-o în ochi i-am atins arcul sprîncenelor deformat de o cicatrice cumplită din creion negru-fumuriu nasul făcut cîrn cu niște mici rotocoale de cauciuc vîrîte în nări buzele transformate în două linii de carmin dur am sărutat-o pe pata violetă întinsă de la jumătatea obrzului pînă aproape de lobul urechii o membrană de plastic rigid pe care Elena nu uită niciodată să și-o aplice înainte de a ieși, ea a surîs, un rînjet, dacă n-ar fi fost din cauza acelei licăriri de duioșie care i-a apărut deodată în priviri Elena Elena întoarce-te repede, ajunge, pentru Dumnezeu, să terminăm, nu mai vreau să mă gîndesc la soția mea, la cartea poștală albastră sosită cu poșta pneumatică de ora unsprezece, o convocare, greșeli ce se plătesc, știu, indiferența mea e numai aparentă, dar rămîne faptul că acum o jumătate de oră l-am pus în funcțiune pe Mark-5, am avut puterea asta, l-am programat pentru joc cu avantajul primei mutări iar acum stau aici ca și cum aș vrea să înșel timpul, bufonule, e 32 decembrie, o zi care nu există, care n-ar trebui să existe, joacă mai joacă șah, dar verdictul de cursă lungă ți-a sosit, de ce te temi multă vreme nu scapi niciodată, niciodată, în mod sigur, și deci, deci astăzi, Mark a început deci cu pionul damei. Deci. Dar de data asta n-am răspuns cu apărarea indiană, nu vreau ca Mark să mă desființeze după regula la modă, mai bine să încerc o cale insolită, poate că mașinile nu cunosc istoria, astfel am împins și eu pionul după practica străveche iar apoi cînd Mark a ieșit cu calul în f3 eu am înaintat un pas, în e6, poate o mișcare de abandon, Mark și-a pus în mișcare angrenajele cu un veritabil grohăit de plăcere, a răspuns imediat, inscripția s-a aprins înainte de a trece obișnuitele zece secunde, eu i-am scos nebunul din poziția de plecare și l-am pus pe pătratul al cincilea de la calul regelui, cum voia el, dar acum sînt stîrnit, mă agit nebunește, îmi rod unghiile, și mă deranjează lumina, liniștea inexplicabilă de jos din stradă, de parcă ar fi murit cu toții, mă deranjează lumina care licărește pe panourile acestei mașini imbatabile, aerul bîzîitul înjurăturile care îmi ricoșează în craniu, ajunge, pentru Dumnezeu sînt un imbecil, un imbecil emerit, ar fi mai bine să iau o măciucă și să fac totul bucăți.

Totul. Dar mai întîi ar trebui să cercetez, să lămuresc cum și de ce, să stabilesc adevăratele instanțe, motivațiile. Eu sînt calm, sînt stăpînul gîndurilor mele, pot să le îndrept încotro vreau, pot retopi imaginile, le pot goni pe cele care produc mîhnire. Dacă vreau, pot să-mi închipui că nu există decît tabla asta de șah... Pînă una-alta, mutarea nebunului în g5 îmi pare *stumperzug*, o mișcare imbecilă, nedemnă de un aparat atît de costisitor, însă nu-i pentru prima oară că Mark se dedă la astfel de glume, pare că joacă distrat iar de fapt în ascuns elaborează combinații care pe neașteptate împroașcă venin. Niciodată nu trebuie să ai încredere. Acum, de pildă, mișcarea cea mai spontană (Elena) îmi pare a fi (Elena) înaintarea în f6, îmi pare în sfîrșit, îmi pare în sfîrșit că procedînd astfel blochez acțiunea nebunului și îl constrîng, Elena, să intre în h4 sau, Elena Elena, să circule de-a lungul diagonalei de plecare.

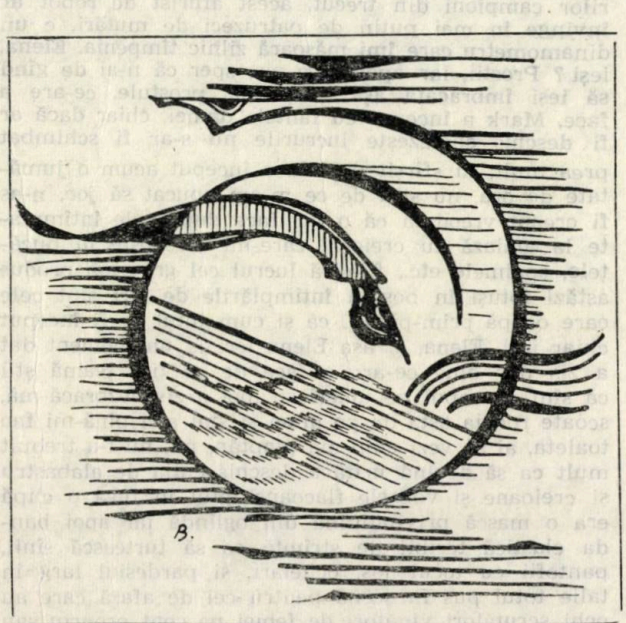

Elena. Azi, cînd s-a repetat scena machiajului și banda elastică și ciorapii și tocurile joase, un monstru țopăind pe scări în jos, a plecat, cretinule a plecat, cartea poștală indica adresa, o stradă din al optsprezecelea conglomerat, cel puțin de o sută de ori oi fi trecut pe acolo și nu știam eu nu știam au chemat-o acolo, unul dintre cele cincizeci de blocuri toate la fel, două mii de apartamente, poate e ca un birou și mai sînt și alte femei, un fel de ambulator, sau poate e ca un salon mare cu mătase și catifele, unde le pun să se dezbrace, se uită pe o ferestruică și aleg...

Nu-i adevărat.

Săptămîna trecută colegul meu de birou a spus că nimic nu-i adevărat, a spus că pe nevastă-sa au convocat-o deja de treisprezece ori și aproape întotdeauna au trimis-o înapoi imediat, o singură dată au ținut-o trei sau patru ore, dar niciodată nu s-a întîmplat nimic ,absolut nimic, mai erau cinci sau șase femei și la un moment dat s-a servit ceai cu biscuiți, nu era un ambulator, era ca un salon, dar nu-i adevărat că le pun să se dezbrace, controlul e așa, constă în asta că din cînd în cînd sînt chemate femeile căsătorie, aproape întotdeauna cele căsătorite, și aici poate că are dreptate celălalt coleg, cel cu părul roșu, cînd spune că după părerea lui e un cabinet medical și că femeile sînt sterilizate, el zice că în ceai e un praf care împiedică nașterea copiilor, în sfîrșit ceea ce fac e controlul nașterilor fiindcă am ajuns să fim șapte miliarde și nu se mai poate continua așa, nu mai este loc, însă asta-i o poveste care merge pînă la un punct, eu știu femei care au rămas însărcinate imediat după convocare, poate pentru că nu întotdeauna controlul are efect, și-apoi mai e ceva, cel mai des le cheamă pe cele mai tinere, pe cele mai frumoase, le cunosc eu placa. De fapt Elena s-a temut întotdeauna, numai astăzi a încercat să minimalizeze, n-o să se întîmple nimic, termină cu prostiile astea, va fi o chestie de un sfert de oră, firește, cine zice că nu, iată, la înaintarea în f6 Mark a răspuns retrăgîndu-și nebunul, indică f4, șefii știu exact ceea ce vor, dealtfel nimeni n-a ridicat vreodată obiecții, eu fac așa, duc nebunul în d6, dacă fac controale un motiv trebuie totuși să aibă, și într-adevăr există, nerodule, nerod ca nimeni altul, motivul e cel pe care-l presupunem cu toții, acum stai blînd, gîndește-te să muți piesele, șahul se joacă pe o suprafață pătrată care se numește tablă de șah (acum beau) împărțită în șaizeci și patru de pătrățele, treizeci și două albe și treizeci și două negre care se numesc căsuțe, piesele sînt Regele, Dama... Piesele sînt Regele, Dama, Turnul, Calul și Nebunul. Și pionii. Adică infanteria. Jocul e o luptă în care fiecare adversar încearcă să-l facă prizonier pe regele celuilalt. Imbecilule. Elena a ieșit, bei, nu s-a întîmplat nimic dar deocmdată nu vine e tîrziu de-acum e plecată e acolo ca să dea socoteală toate precauțiile au fost inutile cineva a ghicit femeia frumoasă sub grămada de zdrențe bea imbecilule bea iar dacă Mark se retrage în g3 termină odată pentru totdeauna cu nebunul ăla, pocnește-l în cap așa, ne-am înțeles că imediat ce va fi liberă o să telefoneze. Stai liniștit, mi-a spus, niște țicneli, nu-i nevoie să arunci cu farfuriile de perete. În momentul acela am deschis sticla de gin, am început să beau cretino cretină ce ești, dacă nu crezi de ce ieși întotdeauna cu masca aceea pe față, iar ea a plîns puțin și-apoi a zis : așa, fiindcă tu ești

un copil care se teme de bau-bau, tu crezi în basme, răbdare, fac așa cum vrei tu, nimeni nu ți-o ia pe mămica, iar în ușă a încercat să zîmbească, saltimbancul țopăia în josul scărilor, acum te-au descoperit e inutil du-te așa cum ești mie nu-mi pasă și am alergat înăuntru mi-am umplut a treia oară paharul cu gin peste tot pe masă pe podele curgea pe halatul meu de casă senzație de rece în creier ca acum mai mult decît acum în tot corpul pînă cînd ea s-a întors după mai puțin de o jumătate de minut și a zis nu mă lăsa să plec așa spune ceva și mutra aceea nu face mutra aceea altfel nu mă mișc au să vină să mă ia și va fi sfîrșitul, atunci mi-a lipsit curajul, am spus : bine, îndată ce te lasă telefonează, da sînt liniștit acum sînt și eu calm, du-te : n-o să se întîmple nimic.

Șahul se joacă pe o suprafață pătrată care se numește tablă de șah, împărțită în șaizeci și patru de pătrățele, treizeci și două albe și treizeci și două negre, numite căsuțe. Piesele sînt Regele, Dama, Turnul, Calul, Nebunul și Pionii. Jocul e cîștigat atunci cînd reușești să dai șah-mat, adică atunci cînd reușești să iei prizonier regele advers. Imediat după rege, piesa cea mai importantă e dama. Jucătorul trebuie să-i acorde acesteia o importanță deosebită : în primele mutări ale partidei nu e bine niciodată să muți regina, pentru că piesele adverse, aflate toate în joc, ar putea s-o împresoare cu ușurință. Precauția nu va fi niciCînd exagerată, cu atît mai mult cu cît capturarea damei poate reprezenta dintr-o dată obiectivul atacurilor adverse.

Aceasta e teoria, o parte din ea. Mai e apoi analiza jocului deschis și a jocului închis. Gambitul. Și contragambitul. Iar apoi vasta și inepuizabila teorie a deschiderilor, studiul finalurilor, haosul, tabla de șah care acum pare o bucată de stofă cadrilată, haina unui uriaș, spinarea se ridică și aproape că se arcuiește ca animalul ce fornăie și tropăie, acum lumina e stinsă. Acum. În aceste clipe clădirea e fără viață, evacuată, au evadat cu toții, iar pe stradă vehiculele circulă fără convingere, o serie de sunete surde, labe de pisică, două sau trei dîre de lumină se proiectează în sus printre jaluzelele ferestrei, turn regină piesele cu căpățîni lucioase, șlefuite par măciuliile unor pătuțuri de fier (acum nu mai sînt, nu le mai fabrică) acum fibrele sintetice au invadat universul, mesele mașinile closetele tacîmurile hainele scuipătorile, eu îmi amintesc

trei ani ? Nu știu, atunci m-am născut pentru memorie, mai în urmă nu reușesc să pătrund, îmi amintesc pătuțul cu marginile din cînepă împletită acoperit cu o cuvertură cu ciucuri, din lînă (chestia aia pe care cîndva o făceau oile), de acord, încă de pe atunci lumea era sfîrșită, cîteva fărîme rămase

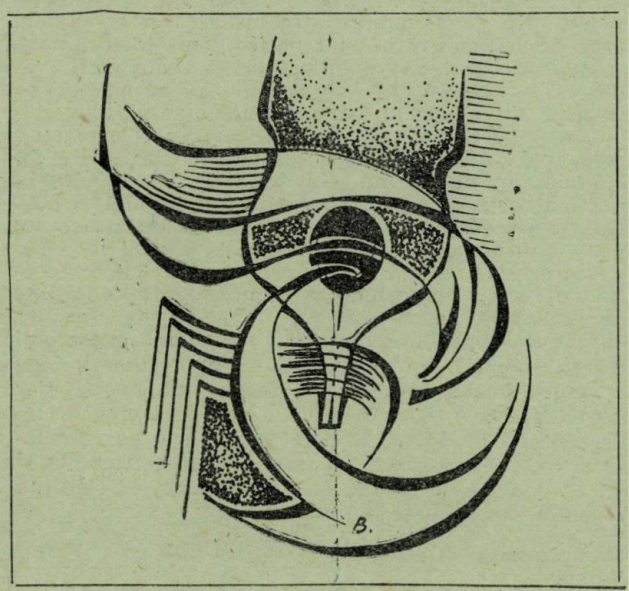

în încăpățînarea patetică a bătrînilor, ca niște relicve, iar apoi prin dispariția acestor ultimi inși care le-ar mai fi putut venera întreg templul s-a prăbușit sub diluviu, adînc ! explozie de masă plastică de la ziare pînă la asfaltul străzilor batistele igienice scrisorile de dragoste, pînă și șahul.

Eu am stins lumina ; fiindcă în penumbră mă concentrez mai bine. Acum tabla de șah pare un peisaj nocturn văzut de sus, îmi amintesc... Aici poate că mă înșel, e o impostură să confunzi amintirile cu imaginile apărute în vreme ce dormitezi, nu știu, revăd valea veșmîntul negru al cîmpiei presărate cu licurici scăpărători, stăteam nemișcat într-o latură, aproape agățat de înălțimea colinelor, ce știam eu despre lume și despre viață, ce știam, eram așezat cu grijă în scoica unde viitorul e un cîmp cu miracole, dar încetează, idiotule, lanurile de grîu și pădurile nu mai există, încetează, aici nu sînt decît schelete de oțel derivate mecanice și labirinturi de plastic solidificat cu aspect de sticlă, iar apoi a spus : îndată ce scap îți telefonez. Pfff ! Nu-i deloc ușor să încasezi niște scatoalce, în g3, firește, Mark și-a dorit nebunul instalat în g3, iar eu i-am dat la cap, nebunul începea să mă plictisească, un schimb, cînd sînt nervos lichidez piesele ca să le văd mai bine și să judec mai bine, Mark și-a luat revanșa cu pionul turnului, iar eu mi-am trimis calul regelui să ia aer, în e7, lumini aici dedesubt, acolo, lumini îndepărtate, de exemplu : eu n-am văzut niciodată un cal, un cal adevărat. Chiar și atunci cînd umblam pe dealuri iar mama îmi arăta la căderea nopții valea îndepărtată care se aprindea ca o tablă de șah, și apoi pe cîmpuri sau în spatele gardurilor, peste tot unde era verde, în fine, iarba am văzut-o, pe aceea da, am reușit să văd la timp iarba adevărată și plantele adevărate, acoperișul casei care se sprijinea pe două bîrne de brad plantele agățătoare și o grădină de zarzavat în spatele casei adică o bucată de pămînt pe care puteai s-o cultivi, erau mulți care o făceau înainte ca buldozerul să dărîme totul, case și șuri, chiar și dealul a fost netezit, mai am în minte zgomotul care învolbura aerul, îl despica în vaiere, iar acum iată luminile, iată zbîrnîitul, Mark își scoate și el calul, pe cel al damei, îl vrea în d2, un burete, ar trebui ca în creier să mi se răsucească un burete și să șteargă totul, în felul acesta peste o oră (sau două ? sau poate...) cînd Elena va intra în camera asta

ah, ea se va întoarce ca și cum nimic nu s-ar fi petrecut, înainte de a-i da drumul porcii îi spală creierul, șterg din memorie toată scîrboșenia, amintirea a tot ce se întîmplă în cele două ore de stat acolo, știu, se întorc acasă ca niște îngerași, colegul meu de serviciu e un imbecil, de treisprezece ori i-au suflat nevasta, iar el continuă să spună că nu-i nimic adevărat, că-i vorba de un simplu control, și Elena va spune la fel, nu s-a întîmplat nimic, o formalitate, iar tu încearcă, încearcă deci cît de cît dacă reușești, să te prefaci că n-ai habar de nimic, ar trebui ca toți să fie la curent, toți să cunoască istoria, trecutul, ce-au făcut mișeii din toate timpurile, tîlharii, asasinii, exploatatorii, e de ajuns să iei o carte și s-o răsfoiești la întîmplare...

„Tu crezi că-i vorba de sterilizare ?"
„Poate. Sîntem șapte miliarde, nu se mai poate continua așa, nu mai este loc."
„Înseamnă că nu e un salon unde le dezbracă și apoi..."
„Nu. După mine, e un fel de ambulator."

și cărți, erau și cărți, bătrînul avea o infinitate, iar odată mort, nepoții i le-au dus jos, în pivniță, printre mobilele uzate praful excrementele de pisică și șobolani. Nimeni n-avea grija acelui loc, cobora din cînd în cînd cîte unul să ducă alte lucruri inutile. uneori ușa rămînea deschisă și atunci, împreună cu toți ceilalți, mă strecuram înăuntru ținîndu-mi respirația, tăceam căci balaurul e acolo după dulap, împroașcă venin iar răsuflarea lui îngheață, stați liniș-

tîți și în întuneric careva imita, imita șuieratul, apoi se aprindea lumina, șobolanii o zbugheau în unghere umbrite ale pivniței, începea distracția, sau bătălia de după mormanele de cărți și mesele ciuruite de cari, grămezi de mobile, pagini, smulgeam cu sutele așa în joacă și într-o zi Papè Satan Papè Satan plecă de acolo cu cartea în buzunar, nu era întreagă lipseau primele treizeci și trei de pagini, cartea Infernului, o poveste ciudată despre lumea de dincolo cu gheață și foc și furci și mulțimi de condamnați la suplicii imposibile, îmi amintesc, în ziua aceea am înțeles o dată pentru totdeauna ce-i istoria, întreaga procesiune indescriptibilă a spiritelor în timp, bufnițe și cristaluri, și încă o carte, și apoi alta, am învățat repede să cobor singur, le răsfoiam în umezeală și mucegai, le duceam acasă pe cele mai arătoase, legate, le ascundeam în adîncul vreunui sertar, cheia, și aceea ascunsă schimbîndu-i locul din cînd în cînd, era acolo Ruy Lopez, călugăr șahist, autorul tratatului din care copil fiind am învățat primele mișcări, primele sclipiri de fantezie înfiorări primele dispute ale logicii, *de aquí se manifesta no ser tan bueno guardar el peon del Rey con el Caballo de la Dama,* Isuse îl știu pe dinafară pe Ruy Lopez, toate variantele din secolul șaisprezece pînă în secolul douăzeci, Polerio și il Calabrese, Gustavo del Rio, școala lui Philidor, și alții, și alții încă, bătrînul avea multe, juca singur, un biet bătrîn ramolit și decrepit, numai în fața tablei de șah, atunci nu existau alde Mark, erai obligat să-ți alegi ca adversar un idiot *par tuo* ori să joci împotriva ta, dedublat, după învățătura cărților, *no ser tan bueno l'arfil del Rey,* o știu pe de rost, iar canalia asta de Mark-5 nu deschide niciodată cu pionul regelui, întotdeauna cu cel al damei iar dacă o fac eu răspunde mereu printr-o siciliană sau printr-un joc pe margine, o escrocherie, îți vine să-l pui să-și înghită cei o sută de mii de volți, să-l transformi într-o cutie fumegîndă, scîntei și sfîrîieli, mort, cenușă

da, era plin de cărți acolo, jos. Mi-o amintesc pe cea despre mecenați, episcopi-conți și sclavi ai pămîntului, tu ridicai puntea și nimeni nu mai putea intra, un uriaș șanț plin cu apă, iar înăuntru unul rindeluia unul cosea altul ardea vase în cuptor și modela fierul, toți pentru unul și fiecare pentru sine, o regulă simplă, cu înjungheați și cădelnițe și binecuvîntări dar cît ce-ți luai nevastă el se prezenta imediat și...

poate că din povestea asta s-au născut toate consecințele, o legendă, primul cetățean, baronetul dintr-o stemă cu tauri și șerpi, iată anemona de cîmp stri-

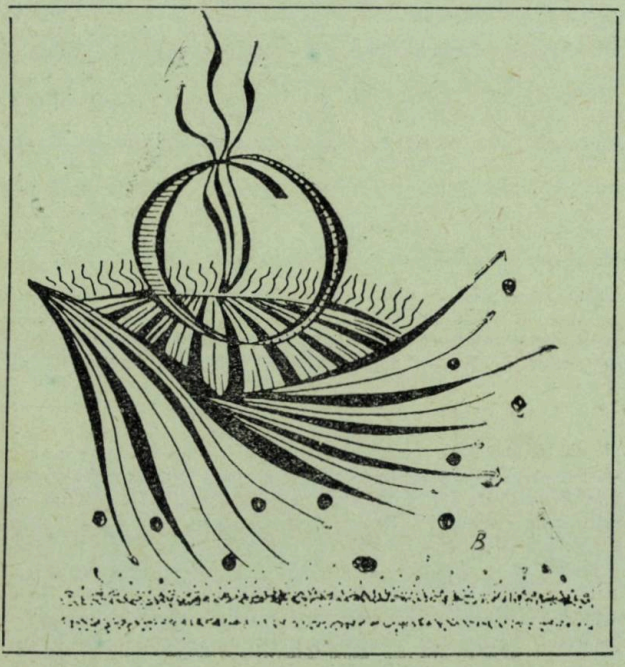

vită de copita murdară, insultă și rușine, nu contează că alte cărți susțin contrariul, desigur, anii trec și pînă și barbarul se mai cioplește, vechi autori afirmă că la scurtă vreme dreptul primei nopți n-a m-a fost exercitat și că stăpînul se mulțumea să-și vîre un picior în patul miresei în prezența tuturor invitaților veniți cu daruri, așa spun cărțile, și era timpul urii autentice, cunoșteai numele stăpînului tău, puteai să-l ucizi în orice noapte pe cînd dormea, să-i întinzi o cursă, să-i dai foc la castel, iar apoi, chiar și mai tîrziu, întotdeauna am văzut fața tiranului preotului bancherului, în orice răscoală populară știam pe cine să spintecăm, nu ca azi, nu ca acum, aici nu se știe cine guvernează și cine face legea, cine se ascunde îndărătul munților de bani care nimicesc lumea, nu știm absolut nimic și roata se învîrtește la fel, se spune că-i mai bine, că-i mai bine să nu știi cine sînt conducătorii fiindcă așa totul merge mai drept, desigur, chiar și o superbombă ar fi inutilă în mîinile mele, nu știu nici măcar unde se află sediul guvernului, nimeni nu știe. Nimic.

Nimic. Acum și dama e afară, am împins-o în căsuța a treia de unde are o rază de acțiune mărită, acum e apoape șapte, acum e tîrziu. Sticla cu gin e pe jumătate goală, capul mi se învîrtește, pătratele tablei de șah nu stau pe loc tremură și se încalecă jos în stradă se tîrăsc mii de labe de pisică zgomote din cînd în cînd fîșii de lumină ce se desfac în evantai și vin să lingă fereastra aici e liniște un ciorchine o strecurătoare cu găuri incomprehensibile ai înnebunit ? Acum să nu exagerăm, era reverberația, nu știu, poate era mai bine să nu mut dama, poate era mai bine să-i las lui Mark inițiativa, să-i ghicesc întîi intențiile și după aceea să iau o hotărîre, bestia, Mark mută în e4, mă atacă pe centru și își eliberează nebunul, eu n-am de ales, capturarea pionului e necesară iar dacă ia cu calul cu atît mai rău pentru el fiindcă atunci îi dau șah la rege și-i distrug aripa stîngă, acum beau, uită-te la sticla asta, îmi alunecă din mînă se face bucăți lichidul se împrăștie pe jos, cioburile, acum e limpede că au reținut-o, traficul nu intră în discuție și-apoi am rămas înțeleși că imediat ce scapă, Elena n-a făcut-o, n-a telefonat, nu vreau să mă uit la ceas, nu vreau e inutil bloc ambulator ca într-un birou, ei trimit cartea poștală, înăuntru un salon poate e ca un salon cu mătăsuri și catifea le pun să se așeze se uită printr-o ferestruică și aleg nu vreau deschid acum o altă sticlă și între timp Mark ia într-adevăr cu calul și-mi jignește dama

aici mașina greșește

dau șah în b4, orice ar face Mark pionul din b2 e cîștigat, nu înțeleg, o manevră de importanță minoră și s-a prins în ea prostește ăsta mă suspectează, poate... Nu, poate greșesc, trebuie să încetez să mai cred despre mașini că sînt perfecțiunea întruchipată, trebuie să mă conving că și Mark-5 poate greși, sub carcasă sînt zeci de mii de circuite, să ne gîndim, au introdus în memoria lui o grămadă de partide, dar numai o parte din cele efectiv jucabile, cele mai logice, cele conforme cu spiritul jocului, dar să ne închipuim un nebun, nu, mai bine un farsor care în deschidere face o mișcare aiurită, ori insolită, o mișcare neprevăzută în program, mașina ce face, nu poate refuza jocul, selectoarele se blochează iar căile știute eșuează, automatul va trebui să avanseze încetul cu încetul încrezîndu-se în propria sa capacitate de previziune, și nu s-a spus, la naiba, nu s-a spus că această capacitate a sa ar fi superioară capacității mele, acum îmi fac iluzii, însă dacă te gîndești bine ar putea fi așa, fără să mai socotim că uneori (dar rar, foarte rar), în sfîrșit uneori așa-zisa eroare medie pătrată de filtraj îl împește pînă și pe calculatorul electronic cel mai perfecționat, ar fi frumos să-l iau la poceală pe Mark, să-l imbecilizez, să-i închid regele într-un colț și să-l execut...

Nimic. E șapte și un sfert.
Va spune

„Nu s-a întîmplat nimic, un simplu control."
„Dar dacă..."

Va spune :
„Nu, nu s-a întîmplat nimic."
„Mărturie neverificabilă."
„N-ai încredere în mine ?"
„Nu pot : o trăsătură de burete peste memoria ta şi..."
„Nici o ştersătură cu buretele, te asigur."
„Tocmai de asta nu poţi fi sigură."

Şi o clipă va fi liniştе, Elena va avea în ochi o licărire ambiguă o scînteiere indescifrabilă un zîmbet fuga de amintiri prin nişte naosuri kilometrice viaţa ignobilă iar în cameră se va auzi un murmur vag de lucruri ce se sting un ecou uşor apoi sunet de scoică marină timpul congelat în jurul unui nod al furiei

Apoi Elena va spune :
„Şi atunci ?"
„Atunci nimic. Totul e ca înainte, şi totul e schimbat. Totul e ca înainte, dar din ce era al nostru, din ce era cu adevărat al nostru, n-a mai rămas nici o fărîmă, nici un firicel."

Aşa. Cuvinte pronunţate de mii de ori în discursuri ipotetice. Elena ştie, Elena a presimţit întotdeauna, în zilele ce vor urma va fi ca un orb rătăcit într-un labirint de încăperi fără ieşire.

să joci, să joci mereu, în fiecare zi

să continui în acelaşi fel, cu toată atenţia, un mijloc ca orice altul de a-ţi îneca suferinţa, să bei şi să joci, concentrat peste măsură, aproape ca individul ăla, Pascal mi se pare, care torturat de o durere de dinţi şi-a petrecut noaptea studiind cicloida, nu mai simţea nimic, acum înţeleg, acum îmi dau seama, lumea e inatacabilă, o sferă compactă de metal presărată cu schije, pot lovi ca un nebun şi mereu îmi voi zdreli mîinile, cretin ce sînt, nu trebuia să-mi aduc în casă cufărul ăsta cu siguranţe care clipeşte din ochi şi zumzăie şi zvîcneşte seamănă prea mult cu fiara ce stă la pîndă afară, model în miniatură al unui univers obscen, ăsta-i motivul, Elena, ăsta e, gin pentru Dumnezeu, acum înţeleg că niciodată nu m-am distrat, întotdeauna am jucat cu sufletul la gură frica suferinţa o sfidare de-aş putea măcar o dată să rup lanţul să ies afară şi să respir ar fi de ajuns.

o dată

o singură dată să învinq campionul, o libertate de-o clipă ar da un sens tuturor şaradelor cifrelor rebusurilor legilor fără nume din această lume stupidă m-aş putea justifica pe mine însumi şi pe alţii şi toată munca inutilă pierderea de timp şi toată fierăria aceea a servomecanismelor automatizarea automatizărilor ca şi cum n-aş şti că la birou atribuţiile mele de control reprezintă un alibi motivul ca să mă ţină ocupat e-n regulă e-n regulă sîntem fiinţe cu totul inutile Elena dar să presupunem iată pentru un moment — Mark a parat şahul împingînd pionul în c3 — să presupunem că în seara asta va învinge creierul meu, înţeleg, pionul pe care-l iau acum în b2 e un avantaj cu totul relativ, dar să presupunem că din această poziţie va rezulta un avantaj ulterior, ştiu eu, încă un pion, şi Mark nu mai contează : schimbînd toate piesele aş cîştiga în cele din urmă

în genunchi Maşina, înfrîntă, demascată

da, sînt prea multe lucruri care îmi răscolesc sîngele, umilirea, e
şapte şi jumătate, n-am vrut, Elena n-am vrut să mă uit la ceas, a fost un gest mecanic, necugetat, nu mai sînt copil, nu cred în miracole e tîrziu mintea mă lasă ochii îmi ard totul e ca o vîrtelniţă, Elena am spus, ieri, Elena, ieri, şi alaltăieri şi în cealaltă zi, mereu, de cînd sîntem împreună, de mii de ori, de mii de ori am văzut măscăriciul coborînd scările şi de mîi de ori coşmarul s-a risipit la întoarcerea sa, o despuiam de toate falsurile acelea oribile, în sfîrşit, ca în orice seară numai a mea, lumini, zumzet, e şapte şi jumătate, nu cunosc încă întreg infernul zilelor ce vor urma, în d2, vrea calul în d2, era prevăzută şi asta, execut, intră în funcţiune oscilatorul roşu, nu înţeleg, poate ştecherul piesei n-a ajuns la terminalele de contact, îndes calul pînă la capăt dar oscilatorul rămîne aprins, scrisul de pe ecran n-a dispărut, Cfd2, cum de-am greşit, iau calul, îl pun din nou în c4 şi-l mut în d2 pe cel din f2, Mark tresare înregistrînd, ochiul roşu se stinge şi se aprinde cel verde, e în regulă, putem merge mai departe, o clipă mi s-a părut că aş fi simţit... destul, pentru Dumnezeu, risc să înnebunesc ce-mi trece prin cap maşinile nu rîd capcana se declanşează capcana nu trebuia să las dama prea expusă nu trebuia Mark cu primul prilej acţionează în c4 Elena e plecată acum timpul nu mai contează o jumătate de oră o oră şi toţi oamenii aceia pe care nu-i cunosc pe care mă prefac că-i cunosc fiindcă nimeni nu vorbeşte n-avem încredere unii în alţii surîsuri de moluscă fiecare îşi clocoteşte neliniştea în străfundul sufletului însă fiecare ar putea să joace comedia ar putea răspîndi zvonuri liniştitoare ar putea fi un şef unul dintre tîmpiţii care conduc din umbră controlează totul distracţiile leafa ce trebuie să mănînci şi cum trebuie să suporţi ofensele toţi scuipaţii din farfurie, plecată, Elena-i plecată ar putea chiar s-o omoare o perforaţie în fişă anunţul laconic controlul poate sigla distrată a unui funcţionar Elena e tîrziu întreg blocul se prăbuşeşte peste mine Elena Elena

nu în a3

a treia căsuţă ar însemna văduvia mea, mai bine în b6, poate am găsit portiţa de scăpare dar animalul mă aştepta la strîmtoare, sare în a patra a nebunului, Elena aleargă în c6, aceeaşi gloabă dementă se catapultează şi dă şah la rege, nevasta nu-i pierdută ,iau calul cu pionul, acum am înainte zece secunde de chin, Elena, zece secunde şi sentinţa va hurui în circuite cu un zgomot infernal, iată-l, ca un vultur nebunul se năpusteşte în căsuţa a cincea, leagă soţ şi soţie într-un singur destin, Elena adio, iau în b5 dar calul celălalt dă şah dublu, în inimă şi-n minte.

Sfîrşitul.

Mîinile aşezate pe carcasa lui Mark-5. Metal cald încă, palmele pe carcasă beznă şi liniştе, adineauri (cînd a sunat videofonul). Am rămas nemişcat, n-am avut puterea să-ţi vorbesc, să-ţi aud vocea Elena, să-ţi văd masca dincolo de cristalul ecranului, nu, şobolani şi limbrici, un puţ fetid plin cu nenumărate neruşinări pe care nu le poţi numi, am rămas nemişcat, sunetele, elitre învîrtejite de sunete în gol elitre de libelulă înnebunită, acum mă gîndesc la tine şi văd acum te văd fantasmă ce cutreieri străzile, o carapace de tăcere pe care nimeni n-o va mai putea sparge, şi paşii, pavajul, obtuzităţi sonore fără răspuns, de ce, spune-mi, de ce ? Tu dai colţul, poate te opreşti o clipă, e greu, e aproape imposibil să-ţi urmăresc imaginea, umbli sufocată prin sticlă prin mulţime feţele rînjetele viclene şi sus printre turlele de oţel poate încă o frîntură de cer e inutil să te uiţi în fumul triunghiurilor, pînă şi cerul e sfîrşit, nu mai sînt decît ziduri şi pieţe şi solitudini, poduri dărîmate, catedrale în care praful a înghiţit sunetul oricărui cuvînt, Elena, ascultă Elena, ai să ajungi curînd, încă o străduţă douăzeci de blocuri nimic, zgomotul surd şi mînios al porţii, o să urci scările, umilită, sfîrşită, cheia, uşa care se deschide, lumina din vestibul ai să intri

aici, în camera asta

Dar nu vom avea ,Elena, nu vom mai găsi curajul, niciodată nu-l vom mai găsi

PARTIDA (Lasker—Delmar, 1910)
1. d4, d5 ; 2. Cf3, e6 ; 3. Ng5, f6 ; 4. Nf4, Nd6 ; 5. Ng3, N:g3, 6. h:g, Ce7 ; 7. Cbd2, Dd6 ; 8. e4, d:e ; 9. C:e4, Db4 şah ; 10. c3, D:b2 ; 11. Cfd2, Db6 ; 12. Cc4, Dc6 ; 13. Ccd6 şah, c:d ; 14. Nb5, D:b5 ; 15. C:d6 şah şi cîştigă.

În româneşte de Doina OPRIŢA

Despre posibilele efecte comice ale mijloacelor mass-media asupra tragediei

de Alina NOUR

Stimați telespectatori și stimate telespectatoare, Permiteți-mi să vă reținatenția doar cîteva minute pentru a vă aduce la cunoștință o noutate de-a dreptul senzațională. Mister Howard Chipps — al cărui nume desigur nu vă este necunoscut — a reușit să pună la punct o nouă invenție din seria acelora deosebit de utile gospodinelor care doresc să se cultive, intelectualelor care doresc să facă gospodărie și soților care doresc să-și ajute soțiile în treburile gospodărești (presupunînd firește că specia acestora n-a rămas doar o vagă amintire din epocile în care femeia nu se emancipase încă !) Vă reamintesc faptul că Mister Howard Chipps este doctor în biofizică și în cibernetică, domenii prestigioase ale științei contemporane, care însă n-ar justifica preocupările care l-au condus la noua sa invenție, dacă n-am adăuga faptul că zona de graniță dintre televiziune și disciplinele culinare reprezintă o veritabilă pasiune pentru acesta sau, dacă vreți, un — da, da, da, chiar așa cum ați gîndit și dumneavoastră — un hobby !

De data aceasta invenția pe care o propune umanității Mister Howard Chipps poartă un nume foarte simplu : T.O.R. Ce este T.O.R. m-ați întrebat ? T.O.R. este denumirea prescurtată a Tele-ouatro-robotului. Și cu aceasta am pătruns în chiar miezul problemei. Despre ce este vorba ?

Despre un nou, ultramodern tip de televizor.

Nu vom intra în amănunte tehnice, inevitabil inaccesibile publicului larg ; ne vom limita la a prezenta modalitatea de folosire a acestui interesant tip de televizor, cu totul și cu totul deosebit de cel pe care-l aveți în fața ochilor dumneavoastră și pe care, din nefericire, mai sîntem încă nevoiți să-l utilizăm.

În ce constă superioritatea totală a noului tip de televizor ? În faptul, stimați telespectatori și stimate telespectatoare, că el — T.O.R. — va reuși să vă instruiască, să satisfacă setea de cultură dar, în același timp, va fi și un neprețuit, miraculos ajutor în menajul dvs.

Prin urmare : Nici o gospodină, fără T.O.R. ! Vreți să vă convingeți ? Cumpărați-l. După ce îl veți folosi, sînt sigur că el va deveni indispensabil și că veți arunca toate televizoarele vechi la gunoi. De ce ? Pentru că aceste televizoare, pe care ne-am și obișnuit să le denumim „vechi", sînt într-adevăr cu totul și cu totul depășite — sînt incomode, cultivă sedentarismul, constituie o piedică în calea progresului și a emancipării femeii. Să ne explicăm : Telespectatorul sau telespectatoarea de tip vechi se așează în fața televizorului (de tip vechi), apasă pe buton și rămîne nemișcat (ă) pe fotoliu, neglijînd în mod condamnabil treburile casnice. În cazul cînd totuși vrea să se ocupe de bucătărie sau de alte chestiuni de menaj, lasă televizorul deschis și trage o fugă spre a întoarce friptura (deja arsă), spre a spăla la repezeală farfuriile (spărgînd cîteva) sau spre a scoate rufele din mașina de spălat, după ce acestea au fost uitate acolo (din cauza serialului sau a desenelor animate), ajungînd aidoma unor legume pasate.

Pe scurt, inconvenientele televizorului clasic sînt :

1) Telespectatorul postat în fața sa devine o victimă a sedentarismului și își neglijează, în mod condamnabil, treburile casnice.

2) în cazul cînd încearcă să combine chestiunile de menaj cu vizionarea emisiunilor de la televizor, au de suferit ambele ; acest lucru este foarte grav deoarece :

a) se aduc stricăciuni bunurilor materiale ;

b) familia telespectatoare se poate îmbolnăvi grav de stomac, consumînd o hrană gătită în sincope ;

c) în cazul cînd se produce o imixtiune între emisiunile culturale (filme de artă, spectacole de teatru etc.) și activitatea menajeră, lucrurile se agravează. De exemplu, un spectacol „Romeo și Julieta" văzut de o telespectatoare care ,între scena balconului și scena otrăvirii din biserică, bate covorul și face suc de portocale la mixter, are o valoare educativă cel puțin discutabilă. Dacă are totuși vreuna, dat fiind competiția neloială dintre amintita otravă și sucul de portocale.

Stimați telespectatori și stimate telespectatoare,

Ținînd seama de toate aceste inconveniente, Mister Howard Chipps a inventat „Tele Ouatro Robotul", un dar neprețuit făcut gospodinelor și femeilor de cultură din secolul al XXI-lea. Aparatul are forma unei mașini de tocat (ceva mai mare). Ceea ce am putea numi coada mașinii de tocat este, în cazul nostru, un soi de manivelă sau, mai clar, un schimbător de viteză. Și-acum, modul de utilizare. T.O.R.-ul se folosește în maniera următoare. Se ia o masă solidă și se pune lîngă perete. T.O.R.-ul este prins de masă exact cum am prinde o mașină de tocat carne, pentru că, după cum am mai spus, are o formă cu totul și cu totul asemănătoare. T.O.R.-ul are deci și o „gură" asemănătoare gurii mașinii de tocat — mă refer la acea roată cu găurele mici, pe unde iese carnea tocată. Numai că „gura" T.O.R.-ului se prezintă ca o lentilă rotundă prin care, după cum vom vedea, nu iese carnea tocată, ci ies imaginile transmise de televiziune. Această „gură" — numită transfocator — va fi orientată spre centrul încăperii în care ne aflăm. Apăsînd pe butonul situat în dreapta, jos, aparatul se va pune în funcțiune, iar prin transfocator vor ieși imaginile televizate, care vor prinde viață chiar în mijlocul camerei. Fiind vorba de o imagine ouatro spațială, se înțelege că personajele vor fi văzute ca și cum ar fi aievea în preajma dumneavoastră ; vor avea volum și chiar miros. Dacă însă nu agreați mirosurile, acestea pot fi anulate prin rotirea spre închis a butonului care reglează mirosul. În cazul filmelor cu împușcături, nu aveți de ce să vă temeți : gloanțele sînt, în general, inofensive. Iar dacă străvechiul detectiv Kojak va lua din greșeală, nu o recuzită de decor, s-o trîntească în capul unui criminal, ci un fotoliu nou nouț de-al dumneavoastră, sperăm să nu vă fie cu supărare. Arta cere sacrificii !

Bineînțeles, s-ar putea ca un mafiot înrăit sau cine știe ce personaj demonic să scape ascunzîndu-se în camera dumneavoastră sau băgîndu-se sub recamier. Asta nu trebuie să vă tulbure, pentru că de

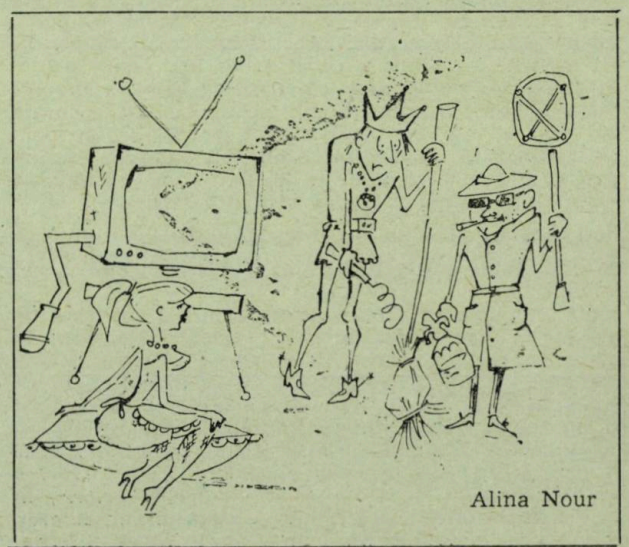

Alina Nour

obicei personajele respective dispar după ce T.O.R-ul este închis. Cel puțin așa ne asigură inventatorul, care este dispus să răspundă personal pentru orice reclamație de acest gen. În măsura în care se dovedește a fi întemeiată.

Dar să trecem peste aceste aspecte perfectibile și să ne oprim la aspectele de fond ale problemei. Așadar, transfocatorul proiectează în apartamentul dumneavoastră personaje în mărime naturală, cu oarecare consistență, aceasta atunci cînd maneta este pusă la viteza a doua. Nu aveți decît să o mutați încet la viteza întîia, pentru ca ele să înceteze să-și interpreteze rolul ,transformîndu-se brusc într-un soi de docili roboți casnici, capabili să îndeplinească, în cele mai bune condițiuni, ordinele date de dumneavoastră prin microfonul special cu care este prevăzut orice T.O.R. Menționăm aici că tocmai de aceasta noul tip de televizor se numește „Tele-ouatro-robot", pentru că absolut toate personajele din cadrul emisiunilor de televiziune, prezente în casa dumneavoastră, pot deveni, prin simpla schimbare a manetei, roboți menajeri. Ceea ce, să o recunoaștem, depășește cel mai îndrăzneț vis al oricărei gospodine, transformată pe neașteptate în tele-gospodină.

Stimați telespectatori și stimate telespectatoare,

Prin acest nou aparat, omul (datorită lui Mister Howard Chipps) a reușit să se aburce pe o nouă, amețitoare culme a civilizației. Sîntem optimiști și prezicem că nu va rămîne mult timp cățărat acolo și că o nouă descoperire a tehnicii îl va propulsa și mai sus, pe un și mai înalt pisc al civilizației, purtînd în rucsac un și mai modern tip de televizor. Dar pînă atunci să ne întoarcem la T.O.R-ul nostru. După cum se poate ușor constata, această minune a tehnicii moderne îmbină, cum nu se poate mai armonios, utilul cu frumosul. Fapt pe care îl voi demonstra pe viu, prin redarea, în continuare, a unui reportaj realizat de colegul meu John Lem, cu ocazia testării T.O.R.-ului în familia Hudson (Arnold și Mary) Carolina de Nord. Fiți deci atenți... T.O.R.-ul a fost deschis și pus la viteza a doua. Se transmite o emisiune de teatru, cuprinzînd un spectacol cu una din nemuritoarele piese ale nemuritorului Will. Vizionăm un fragment din Richard al III-lea — actul V, scena 3. Ghebosul rege se trezește, face cîțiva pași, se împiedică de o măsuță joasă, răstoarnă o vază cu flori, o scrumieră de cristal nu scapă nici ea și este făcută țăndări. Regele privește intrigat un pachet aurit, pe care scrie „Kent". Ezită, se hotărăște, scoate o țigară, o aprinde și, scuturînd scrumul pe covor, declamă : „Să-mi dați un cal / Și rănile legați-mi ! / Isuse fie-ți milă ! Nu !... E-un vis ! / Albastră e lumina : miezul nopții / reci picături îmi înfioară

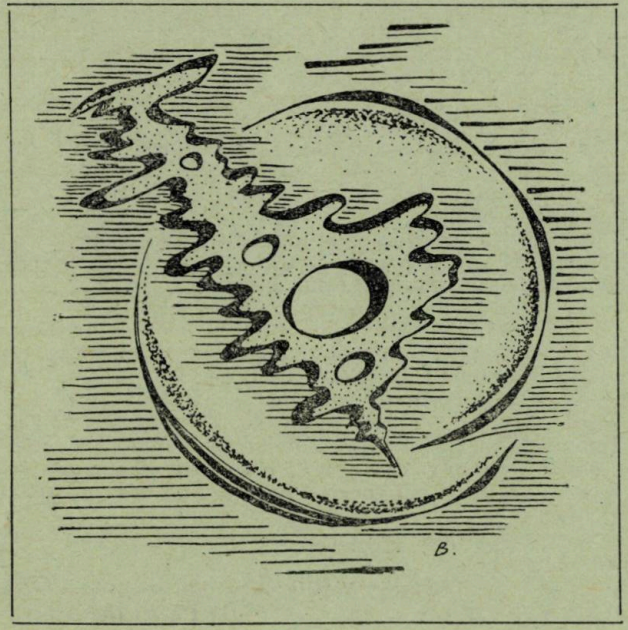

trupul" Dar doamna Hudson — vă rugăm să fiți atenți — îi dă regelui, nu un cal, ci un tel de bucătărie, să-i bată ouăle. Ceea ce Richard face, nu fără oarecare îndemînare, și aceasta pînă ce, printr-o simplă apăsare de manetă, este lăsat să-și continuie monologul. V-ați convins, sper, stimați telespectatori și stimate telespectatoare, cît de utile vă pot fi personajele întrupate cu ajutorul T.O.R. Și aceasta, fără a știrbi cu nimic superba frumusețe a operei de artă. Liniștită în privința treburilor gospodărești, telespectatoarea vizionează mai departe tragedia, fără a-l mai inoportuna pe Rege, care de altfel părăsește micul ecran, emisiunea teatrală continuînd cu un fragment din Henric al IV-lea. Din transfocatorul T.O.R. țîșnește o jerbă luminoasă, din care se întrupează, în mijlocul încăperii, personajele din actul V, scena IV. Drept care se iscă o apreciabilă aglomerație. Scena reprezintă o parte a cîmpului de luptă, extins pînă în apartamentul familiei Hudson. Legiuni călări se înghesuiesc între servantă și ghiveciul cel mare, luînd cu asalt o plantă exotică ornamentală. O gloabă nesimțită înfulecă frunzele bietei plante în timp ce, lîngă calorifer, oșteni vrăjmași se cotonogesc de zor, învinșii fiind azvîrliți pe fereastră, geamurile dinspre balcon făcîndu-se țăndări, eveniment mai dramatic decît spectacolul însuși dar, v-am mai spus, arta cere sacrificii. Să nu ezităm a i le oferi. Prințul Henric, Falstaff și Hotspur stau ascunși după un fotoliu, așteptînd intrarea în scenă. Ultimul își îmboldește calul să facă o săritură pe lustră unde acesta rămîne cu o copită prinsă între două brațe de metal, atîrnînd jalnic cu capul în jos, în timp ce prințul Henric înaintează brav și declamă : „Cu coiful tău cosi-voi lauri / spre-a împleti cunună frunții mele...

Hotspur : Nu voi să-ți mai ascult deșarta-ți fală (trage calul de coadă, acesta cade grămadă pe podea, cu tot cu lustră, în rîsetele oștenilor ; un bec se dă de-a rostogolul, iar calul îl paște ; Hotspur încalecă pe cal, dîndu-i cu tifla lui Henric).

Falstaff : (strigă vesel de după fotoliu, după ce bate din pumni, în direcția prințului Henric : „Sîc, sîc !") I-ai zis-o, Hal ! Pe el, Hal ! Mă, n-ai de-a face cu mucoșii, s-o știi de la mine...

Palpitant, firește, dar doamna Mary Hudson, presată fiind de anumite treburi casnice, transformă personajele în foarte eficienți roboți. Priviți ! Prințul Henric spală atent cu detergent covorul persan, iar legiunile de soldați sînt trimise în grădina din spatele casei, unde plantează varză și morcovi. Falstaff spală și calcă rapid rufele, iar Hotspur este trimis să cumpere o nouă lustră, pe care o instalează cu dibăcie în locul celei vechi. În acest timp, telespectatoarea noastră se relaxează, punîndu-și o mască de castraveți pe față, iar soțul ei citește cu pasiune un roman polițist. Cînd ajunge la capătul capitolului, apasă pe manetă și scena este reluată exact de acolo de unde a fost întreruptă.

Aici se încheie, stimați telespectatori și stimate telespectatoare, reportajul colegului meu de redacție John Lem. El a menționat, după cum ați văzut, și unele neajunsuri ce se pot produce în timpul vizionării programelor noului tip de televizor, dar toate aceste aspecte neplăcute vor fi înlăturate cu timpul, ne asigură inventatorul, și nu avem nici un motiv să nu-l credem.

În încheiere vă sugerez o manieră și mai eficientă de a utiliza noul aparat. Îl conectați mai întîi la o emisiune care nu vă interesează, transformînd în roboți personajele întrupate în casa dumneavoastră. Le trimiteți să execute diverse treburi gospodărești prin apartament, timp în care, continuînd să stați comod în fotoliu ,urmăriți, pe un al doilea T.O.R., un alt program, să-i zicem cultural. Nu uitați însă să recuperați roboții împrăștiați prin apartament, evitînd astfel unele neplăceri. Față de care firma noastră nu-și poate asuma nici o responsabilitate. Între noi fie vorba, un astfel de caz, oarecum comic, este cel al văduvei Sausage, care a binevoit să testeze un televizor T.O.R. în apartamentul domniei sale. Se transmitea un episod din serialul Colombo. În mij-

locul camerei a năvălit un răufăcător, urmărit de celebrul detectiv și cine știe ce s-ar fi întîmplat dacă amabila văduvă nu i-ar fi transformat în roboți și nu i-ar fi trimis la bucătărie să spele vasele. Din păcate, chiar atunci aparatul s-a defectat, iar văduva a rămas cu cei doi pe cap. Dintr-o scrisoare disperată, pe care am primit-o la redacție, aflăm că aceștia continuă să se urmărească prin baie și prin bucătărie ,părîndu-se în lege. Colombo a fiert toate ouăle găsite în frigiderul gospodinei, îndesîndu-le apoi prin buzunarele fulgarinului, pentru a le consuma între două salturi, lăsînd cojile împrăștiate peste tot — un mijloc foarte ingenios de a-l deruta pe răufăcător, dar nu tocmai eficient de a da un aspect cît de cît agreabil apartamentului. În ultima clipă ne-a sosit vestea că o echipă de depanare este în drum spre amintita văduvă. În măsura în care vom dispune de noutăți, vă vom informa. Adresa firmei noastre este (defecțiune tehnică). Firma noastră vă stă la dispoziție (defecțiune tehnică) inclusiv polițele de asigurare. O.K., nu ? Tot ce pot să vă mai spun este că chiar în clipa aceasta are loc o fantastică urmărire : Colombo e pe urmele răufăcătorului, Văduva, pe urmele lui Colombo, poliția pe urmele lor și noi pe urmele tuturor pentru a vă putea ține la curent cu efectele vizibile și imprevizibile ale acestei epocale invenții, asupra căreia am dorit să vă dăm cele mai proaspete și mai utile informații. Închei cu un entuziast slogan : Trăiască știința, trăiască Howard Chipps ! El va rămîne un mare inventator ! Să-l proslăvim fără jenă chiar dacă văduva Sausage sau alte văduve îl vor da în judecată, inventatorul urmînd să suporte cu stoicism rigorile legii. Vorba lui Karel Čapek : „Unde am ajunge dacă orice vîntură lume ar cuteza să inventeze nepedepsit ceva nou și măreț ?"

Mă iertați, m-a luat gura pe dinainte, rolul meu era să vă conving să cumpărați chiar acum un televizor T.O.R., ceea ce, nu mă îndoiesc, am și reușit să fac.

Lave... (defecțiune tehnică...)... ori... (defecțiune tehnică)... oare...

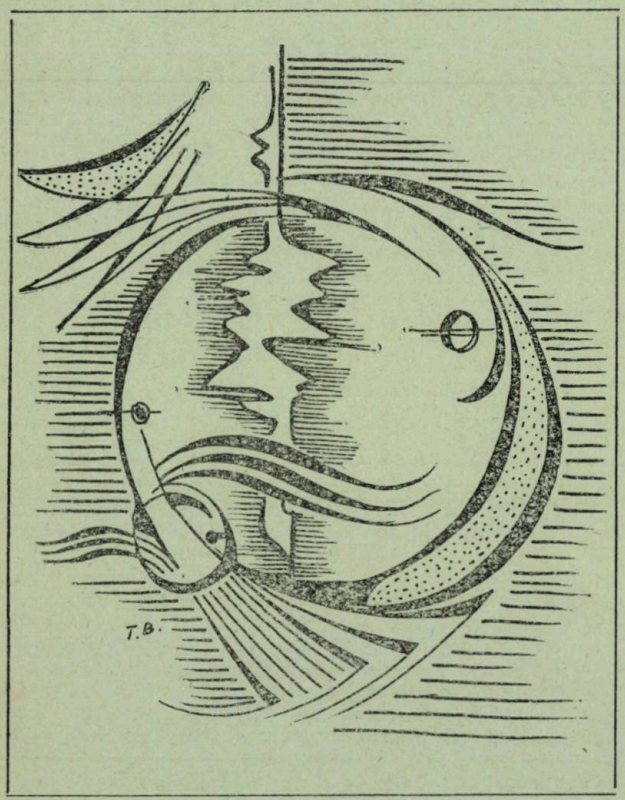

Pe poteci întortocheate spre stele

de Alexei EROKHIN (U.R.S.S.)

Săptămîna trecută, în curtea grădiniței nr. 6 a avut loc o explozie asurzitoare. Martorii au observat pe cer o dîră de foc care s-a întins dincolo de nori și apoi a dispărut cu repeziciune. La locul cu pricina au fost găsite o lopățică și un caiet cu filele aproape arse, care s-a descoperit a fi jurnalul unui anume Vova Bukin.

În cele ce urmează vă prezentăm cîteva fragmente din acest jurnal.

18 iunie. Azi am împlinit 3 ani. M-am hotărît să țin un jurnal. Din cauza singurătății, bineînțeles. N-am cui împărtăși gîndurile mele.

24 iunie. Citit „Decameronul" lui Boccaccio. Cam primitiv și destul de plictisitor.

2 iulie. Găsit într-un dulap manualele fratelui meu mai mare. Pe ici, pe colo cîte o idee interesantă.

11 septembrie. Azi bunica m-a luat pe genunchi și a început să citească un fel de basm cu un lup și niște iezi. Am ascultat ce-am ascultat și pînă la urmă i-am spus că Darwin explicase toată tărășenia mult mai logic. Bunica m-a privit cam ciudat.

30 septembrie. Azi, în curte, Mașa de la apartamentul nr. 7 a propus să jucăm șotron. N-a mers deloc. Ce mai joc...

2 octombrie. Îngrozitor — Mașa e mai mare decît mine cu două săptămîni !

4 octombrie. Am treminat-o cu Mașa. Drumurile noastre se despart. Azi i-am arătat cartea mea preferată, „Mecanica cuantică", dar ea a spus că ilustrațiile sînt înfricoșătoare și a izbucnit în lacrimi. Sîntem două personalități diferite. De azi înainte am de gînd să mă dedic științei.

16 decembrie. Am citit foarte mult în ultimul timp.

6 ianuarie. A trecut un vecin pe la noi ca să stea de vorbă cu mama. Au discutat mult despre accelerație. Ce-o mai fi și asta ?

23 ianuarie. $E=Mc^2$. Nostimă relație. Trebuie s-o verific.

7 februarie. La urma urmelor, bătrînul Einstein a avut dreptate !

19 februarie. Ce-ar fi să încerc și eu ? Ideea mă atrage...

22 februarie. Am demontat televizorul. Mama este furioasă dar tata susține că e mulțumit de interesul meu pentru tehnologie. Și totuși, m-au pus la colț.

13 martie. În ultimele zile am demontat metodic frigiderul, aparatul de radio, aspiratorul și aparatul de ras al tatii. Continuă să mă pună la colț. Tata și-a lăsat barbă și acum își ține mașina în garajul unchiului Petia, la celălalt capăt al orașului. Cu toate acestea, sînt aproape pe terminate cu asamblarea tabloului de comandă.

1 aprilie. Stau pe întuneric, sub masă. Toată lumea bîjbîie prin casă în căutarea mea. Din neatenție am produs un scurt-circuit în timp ce încărcam grupul motopropulsor.

17 aprilie. Sînt ocupat cu calcularea traiectoriei. Pînă acum nu e prea exactă — numai pînă în doi megaparseci. Trebuie s-o pun la punct.

20 mai. Azi am început asamblarea navei în curtea grădiniței. Mă ajută Saşa și Kolea. Nu i-am informat asupra planurilor mele. Își imaginează că e doar un simplu joc. Cei mari la fel.

17 iunie. Peste cîteva minute va avea loc lansarea. În spatele meu e un an de muncă intensă. Important e ca treapta a doua să funcționeze cum trebuie. Mîine e ziua mea... Probabil că mama va face o prăjitură cu mere... Aoleu, vine educatoarea ! Contact !

Aceasta a fost ultima însemnare din jurnalul lui Vova Bukin.

Traducere (din Sputnik, august 1976) de Petru IAMANDI

Maşina iluziilor

de Alexandru UNGUREANU

„De îndată ce am apăsat pe buton, în cameră s-a făcut întuneric şi brontozaurii au dispărut din viaţa mea încă de acum 150 000 000 de ani."

Pe adorabila Ta Er Ka am cunoscut-o chiar în faţa intrării. Era seară tîrziu, şi luminile organice străluceau palid pe contururile firmelor. Mi s-a agăţat de braţ şi, bătînd din picioruşul ei mic pentru a-şi întări spusele, a grăit dulce :

— Iubitule, astă-seară vreau să ne distrăm ! Mă duci înăuntru ? şi şi-a întins năsucul spre uşa masivă de cîmp condensat energoemisiv.

Parcă puteam să zic nu ? Adică puteam, dar era aşa de simpatică ! Deasupra intrării stătea înscris cu caractere luminiscente clipitoare :

Maşina Iluziilor
Bar

Nu mai fusesem niciodată aici şi eram foarte curios. Am intrat şi am luat loc la o masă. Pe preţi dansau şerpuind holograme abstracte. Din cînd în cînd, scurte inscripţii fulgerau întrerupînd dinamica plăsmuirilor din decor şi dispăreau înainte de a le fi putut citi. Înghesuit discret într-un colţ, un robot cu voce uşor răguşită fredona o romanţă, în timp ce degetele lui mîngîiau clapele unui pian veritabil. Melodia se tot scurgea pe lîngă mine, şi în cele din urmă mi-am dat seama că era un şlagăr la modă.

Am iubit o hologramă,
Suplă, gingaşă şi zveltă,
Şi-am trăit apoi o dramă,
O beţie de speranţe...

Chelnerul mi-a tuşit chiar în ureche. Am tresărit puternic şi aplecîndu-mă spre Ta Er Ka am întrebat-o :

— Ce bem, scumpişor ?

— Mai întrebi ? ! s-a mirat ea, şi apoi a strigat tare şi plină de exuberanţă : Iluzin, chelner, mă auzi, să curgă valuri de Iluzin !

Am văzut chelnerul şi frumoasa lui uniformă cu epoleţi şi fireturi prefăcîndu-se într-o butelie mare şi pîntecoasă. Apoi s-a ridicat de la podea şi a început să plutească în aer. Cînd s-a înclinat pentru a-şi deşerta conţinutul în paharul lui Ta Er Ka, am văzut scris pe etichetă :

Iluzin
Cocktail de speranţe
şi iluzii, în amestec
cu arome naturale.

Ta Er Ka a rîs şi, pe urmă, ridicînd paharul pînă în dreptul ochilor, m-a privit prin lichidul roşietic. Răsuflarea şi mîinile ei calde abureau sticla.

„Am iubit o androidă,
Suplă, gingaşă şi blondă,
Dar m-a părăsit candidă...",

fredonam eu încetişor, odată cu robotul-pianist. Iluzinul avea un parfum ciudat şi începuse să mi se urce la cap. Vorbeam mult, spuneam glume şi rîdeam împreună cu ea. Nimeni nu se gîndea să ne stăvilească. Ta Er Ka mi se părea tot mai fermecătoare pe măsură ce trecea timpul. Era exact aşa cum mi-aş fi putut-o dori.

Toate hologramele de pe pereţi se mutaseră în ochii ei. Nimic altceva nu mai conta pentru mine. Mă bucuram pur şi simplu că există şi exist. Niciodată în viaţă nu ţinusem şi nici un credeam că am să pot să ţin la o femeie. Totuşi, atunci şi acolo, mă îndrăgosteam de Ta Er Ka, cu fecare înghiţitură de Iluzin ce o sorbeam.

* * *

Cînd am terminat paharul, pot să afirm că o iubeam. Chelnerul în uniformă cu epoleţi şi fireturi a întins mîna deasupra paharului meu. Dintre degete i se scurgea, însîngerat, Iluzinul. Eram dornic de senzaţii noi. L-am întrebat cu aerul dur al unui om ce se dă mare fiindcă le-a văzut şi le ştie pe toate :

— Ascultă, băiete, alte chestii de distracţie mai aveţi prin magherniţa asta ?

Duritatea mea l-a lăsat indiferent.

— Desigur, dacă doriţi, ar mai fi sala de dans. Vă pot arăta drumul.

L-am urmat.

* * *

Prima senzaţie din sala de dans a fost că mă aflu într-o peşteră largă. Impresia venea de la lumina albăstrie ce crea o atmosferă glacială. Ta Er Ka simţea probabil la fel ca şi mine pentru că am văzut-o căutîndu-mi mîna. Şi era să cad jos !

În locul mîinii delicate, pe care abia începusem să o cunosc, o grămadă de oase se întindea spre mine.

M-am privit, atît cît se putea. Nici măcar o bucăţică de ţesut viu nu se afla uitată printre coastele tuturor celor din sală. Aveam impresia că scheletul meu se mişca pe principiul unei păpuşi cu sfori, şi instinctiv am căutat în sus, către tavan. Nu era nimic de văzut, fiindcă zona luminată în albastru

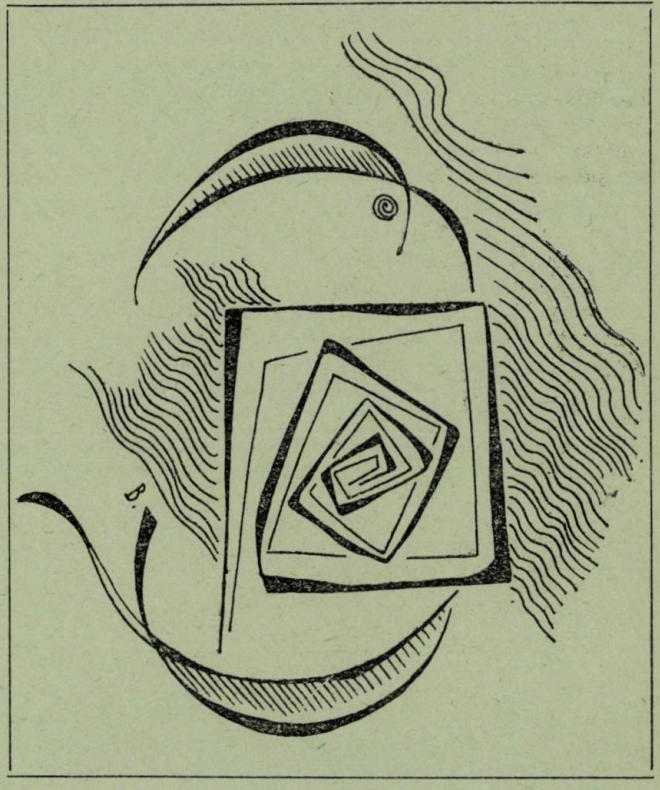

se termina puțin deasupra craniilor noastre. Excepție făceau niște litere vag luminoase, grupate în inscripția —

MAȘINA ILUZIILOR.

Melodia după care dansau toate scheletele din jurul nostru, scăldate în lumina rece, albastră, am recunoscut-o cu ușurință. Era o compoziție, la modă pe atunci, a celebrului calculator KS. Am făcut un efort cumplit să mă concentrez, căci o auzeam pe Ta Er Ka spunîndu-mi ceva, însă eu, fascinat de mișcarea grotescă a maxilarelor ei, nu mai reușeam s-o înțeleg.

— Ce mult se aseamănă oamenii între ei, fără învelișul lor de carne ! mi-a mai zis ea și a tăcut.

Peste cîtepa clipe s-a terminat și muzica. Revenirea la lumina albă m-a durut. Nici măcar faptul că un înveliș viu se așternuse peste noi, făcîndu-ne să ne recunoaștem ca fiind tot cei dinainte, nu reușea să-mi atenueze chinul.

N-a trecut mult, și a început un alt dans. De data aceasta mă uitam chiar la Ta Er Ka și am putut vedea puținele secunde de tranziție spre noua ei metamorfoză. Era acum o orhidee atîrnată de un lujer zvelt. Eu însumi am întins spre ea o petală cu puțin surîs de polen și am încercat să o mîngîi. Nu m-am priceput prea bine, fiindcă o petală nu este o mînă, dar am reușit totuși să-i transmit că o doream, și am înțeles că și ea dorește apropierea. Își îndreptase corola spre mine, și m-a ajuns parfumul sălbatic al lucrurilor care încă nu fuseseră rostite între noi. După cîteva clipe, eram două lujere împletite într-un sărut fără început și fără sfîrșit. Preț de o veșnicie am fost ca o bururiană încolăcită în jurul unui crin, pînă am citit în privirea ei că nu e așa, deși nu știu cum m-a privit iar eu nu știu cum am văzut asta pentru că nici eu, nici Ta Er Ka nu aveam ochi. Nu aveam nici urechi să ascultăm melopeea aceea penetrantă ca un fascicol de radiații, nici nas să ne recunoaștem parfumurile, și nici buze să schimbăm șoapte de iubire. Priviți de afară, nu eram decît două orhidee contopite într-un sărut vegetal, și cu toate acestea știu că toate senzațiile care pot fi percepute de un om și o floare le aveam. Nici măcar densitatea și căldura luminii aceleia verzi ce ne înconjura nu-mi scăpau.

Într-un tîrziu obosisem. Eram amîndoi pantere într-o junglă sufocantă și despicam vegetația în salturi prelungi. Chiar și faptul că îngusta potecă se deschisese brusc pe plaja unei mări fără sfîrșit dincolo de orizont nu mă mai entuziasma. Ta Er Ka a ridicat o labă arătîndu-mi singurul element discordant al peisajului : panoul cu binecunoscuta reclamă —

Iluzin
Cocktail de speranțe
și iluzii, în amestec
cu arome naturale.

Și în clipa aceea am redevenit oameni. Ne-am grăbit să părăsim sala de dans. Nu eram pregătiți să suportăm atîtea metamorfoze. Reîntorși la masa noastră, am auzit robotul-pianist grăind solemn din colțul lui :

— Stimați consumatori, venind în întîmpinarea mai multor cereri, voi relua pentru dumneavoastră șlagărul acestei seri.

Am iubit o hologramă
Suplă, gingașă și zveltă,
Și-am trăit apoi o dramă,
O beție de speranțe...

* * *

În fracțiunile acelea de secundă am reconstituit momentele ce au precedat fapta lui mîrșavă. Ca străfulgerat de undele unui cîmp mitogenetic, l-am văzut oprindu-și aerojetul în fața barului și surîzînd trist firmei. Înăuntrul vehicolului său era întuneric, dar asta nu l-a împiedicat să cupleze un nou miniacumulator în magazia pistolului-laser. A coborît apoi, ascultînd fîșîitul ușii glisante. Descriind o curbă mai largă decît cea necesară, a ocolit rondoul cu arbuști decorativi din fața intrării. A privit cîteva clipe lungi perechile ce se perindau, după care a trecut și el pragul. L-am văzut încă de la ușă, clipind orbit de hologramele de pe pereți și de larmă. Apoi a recunoscut șlagărul. Și normal, melodia era la modă !

Am iubit o androidă...

Ne-a căutat îndelung din priviri și pînă la urmă ne-a găsit. Dacă știam, aș fi preferat să fim amîndoi orhidee în sala de dans. Nu ne-ar fi recunoscut nici pe mine, nici pe Ta Er Ka, pentru că pur și simplu părea lipsit de sensibilitatea parfumurilor. De îndată ce ne-a văzut, s-a îndreptat spre masa noastră. Mergea calm, cu mîna dreaptă vîrîtă în buzunar, și părea să nu mai observe nimic în jur. Nu-l mai deranjau nici muzica, nici larma celor de la mese, și nici agitația hologramelor nu reușea să-l deconcentreze. S-a oprit în dreptul lui Ta Er Ka și a schițat timid o înclinare din cap.

— Bună seara ! a spus el șters, de parcă ar fi vrut să ne salute pe amîndoi, dar de uitat se uita numai la ea. Rațiunea îmi paralizase voința. Mă gîndeam că poate Ta Er Ka îl cunoaște de undeva, or fi avut vreo socoteală, era frate sau logodnic, ce știam eu despre ea în afară de faptul că o iubesc ? ! Am sorbit o înghițitură de Iluzin și m-am decis să tac. Să tac și să nu fac nimic pînă nu s-or mai lămuri lucrurile. În toată viața mea de pînă atunci pătimisem pentru că nu avusesem răbdare să tac și să nu fac nimic. Acum credeam că încremenirea mă va aduce pe calea cea bună.

— Bună seara, dar nu vă cunosc ! i-a răspuns mirată suav Ta Er Ka. Mă privea întrebător cu ochii ei mici. Atunci înțelesesem și aș fi putut acționa dacă aș fi avut reflexe mai prompte, dar totul s-a desfășurat atît de repede !

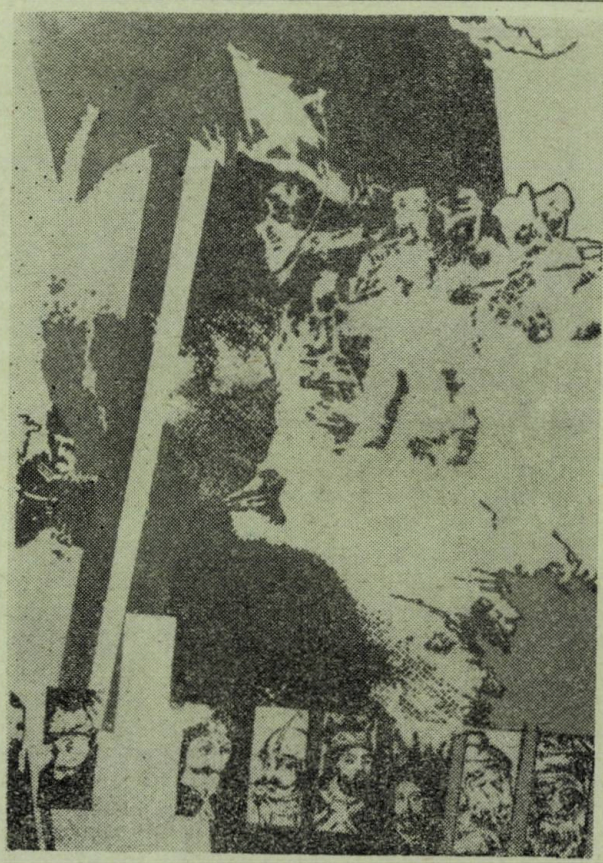

Grig BEJENARU : „Unitate, continuitate (III)"

— Îmi pare rău, domnișoară, dar e cam tîrziu să facem cunoștință !

Atît a mai spus și, parcă pentru a-și întări vorbele, a schițat gestul de a privi cronograful agățat de încheietura mîinii stîngi, în timp ce mîna dreaptă căuta cu țeava armei pieptul ei tresăltînd. Am văzut raza ucigașă înșurubîndu-se cu un vaier și vaporizînd țesuturile, apoi mîna descleștîndu-se de pe armă și trupul lui înscris într-o mișcare de translație ce îl depărta de mine. Pistolul cădea spre podea ca din vîrful unui munte și totul a durat infernal de mult, pînă cînd am băgat de seamă că se află strîns aprig în pumnul meu. Atunci m-am uitat după el, la timp, căci, după ce răsturnase în fugă o masă, lăsînd uluită o pereche destul de simpatică, s-a năpustit cu capul înainte într-o hologramă de pe perete și a dispărut înghițit de aceasta. Dar eram pe urmele lui. Simțurile mi se ascuțiseră într-atît încît aș fi jurat că percep deplasarea moleculelor aerului provocată de fuga lui. M-am repezit să trec și eu prin hologramă. Prima impresie a fost că mă afund într-un abis răcoros, apoi abisalul a devenit elastic și m-a aruncat cu putere înapoi. Am căzut rău și m-am și împiedicat de o masă, răsturnîndu-mă. Însă puțin îmi păsa. Eu aveam arma și n-am ezitat s-o folosesc împotriva obstacolului elastic. Am tras încă din timp ce mă sculam ajutîndu-mă cu mîna stîngă, și priveam la fețele tîmpe ale celor de la mese ce se uitau la mine cu căutări extaziate. Idioții credeau că face parte din program ! Întorcîndu-mi gîtul înainte, am zărit peretele-suport al holografiei despicat ca o draperie sub lama cuțitului, și o clipă mi-am amintit de pieptul ei. Robotul de la pian tăcuse.

Mi-a trebuit puțin ca să-mi dau seama că jungla din jurul meu era semn că mă aflam în sala de dans. Probabil că el prinsese pauza dintre melodii, așa că am sorbit imaginea lui, panteră ucigașă, dispărînd la cotul cărării. Eu apărusem un pic mai tîrziu și rămăsesem om, și omul avea Arma. M-am năpustit pe același drum adulmecînd mirosul crimei, care nu era prea slab ca să-l simt, în îndrîjirea mea. Însă picioarele mele nu mă puteau purta la fel de repede ca ale lui și constatam cum bestia își bătea joc de mine, refuzînd să alerge pe cît de repede ar fi putut s-o facă. Se oprea destul de departe de mine, tot pe lîngă vreo cotitură, și dacă vedea că schițez gestul de a ținti, dispărea iute. Altminteri, mă aștepta rînjind trist, pînă mă apropiam la o distanță pe care el o considera periculoasă. Asta a durat o vreme, pînă am ajuns într-un luminiș larg. Undeva, în partea opusă a acestei discontinuități vegetale, era rînduită o stivă de lemne și, ascuns îndărătul ei, mă privea cum mă apropii ștergîndu-mi cu palma stîngă fruntea nădușită, în timp ce cu dreapta strîngeam arma ațintită spre pămîntul reavăn. Cînd am ajuns la cîțiva metri de el, a scos un urlet batjocoritor din gîtlejul lui de panteră. Apoi, dintr-un salt, s-a pierdut pe cărarea din spatele grămezii de trunchiuri moarte, și a fost rîndul meu să rînjesc. Nu trecuse nici o oră de cînd fusesem și eu o panteră hîrjonindu-mă cu Ta Er Ka, și cunoșteam drumul, ducea pînă la malul mării fără nici o bifurcație. Și mai cunoșteam că poteca ocolește mult, eu putînd ajunge tot acolo înaintea lui, pe scurtătură, chiar dacă aș fi fost un moșneag fără vlagă. Dar eu eram om tînăr, îndîrjit, și aveam și Arma. Puteam chiar să alcătuiesc o capcană dibace pentru cazul cînd ar fi fost suficient de deștept să se întoarcă înapoi, în vreme ce eu l-aș fi așteptat la limanul apelor cu valuri. Tot eu aveam să ies învingător, împlinindu-mi răzbunarea. Dar mai presus de asigurarea răzbunării m-a bucurat altceva, faptul că se dăduse de gol, că era om și era asasinul pe care îl căutam și nu vreo panteră nevinovată. Era om pentru că o fiară a junglei nu s-ar fi simțit obligată să țină poteca, și era asasin pentru că fugea de mine prea inteligent și batjocoritor.

*
* *

L-am așteptat să apară, întins comod pe nisipul fin, la umbra reclamei cu

Iluzin
Cocktail de speranțe
și iluzii în amestec
cu arome naturale.

L-am mai lăsat apoi cîteva clipe să se bucure de valuri și de gîndul că scăpase. Vîntul bătea dinspre mare și eu eram bine ascuns, așa că nu putea bănui că-l pîndeam. Nu departe de unde se oprise, Ta Er Ka, pe vremea cînd eram amîndoi pantere, scrisese pe nisip „Fericire !" și cuvîntul acela nu se șterse încă. N-am mai suportat și m-am ridicat în picioare țintindu-l. Era suficientă dinstanță între el și junglă ca să nu-mi scape, orice-ar fi făcut. Tocmai atunci a întors capul spre mine, și într-o clipă a înțeles.

*
* *

Mi-a citit în ochi moartea, dar nu s-a temut, s-a mirat doar.

— De ce vrei să mă ucizi ? m-a întrebat blînd, cu glasul lui șters de totdeauna. A fost rîndul meu să mă mir. Nu știam că poate vorbi, eu și Ta Er Ka, pe vremea cînd fusesem pantere, nu vorbisem, sau poate nu simțisem nevoia.

— Pentru că și tu ai omorît-o pe Ta Er Ka ! mai mult am țipat eu replica. Am iubit-o, știi ?

— Păi tocmai de asta am făcut-o, prostule... ! Mi-a fost milă de tine. Tu, sau ai uitat, sau n-ai știut niciodată unde te afli !

În clipa aceea, din spatele orizontului au început să se înalțe stoluri imense de păsări albe, și din zborul lor au alcătuit pe cer inscripția

Mașina Iluziilor
Bar.

Privirea mi-a alunecat din nou la urarea pe care o panteră, pe vremea cînd și eu eram panteră, mi-o scrisese pe nisip. M-am simțit bătrîn, de parcă toată vlaga universului se scursese de atunci. Apoi am simțit că mă înfurii, mă înfurii cumplit, și am strîns

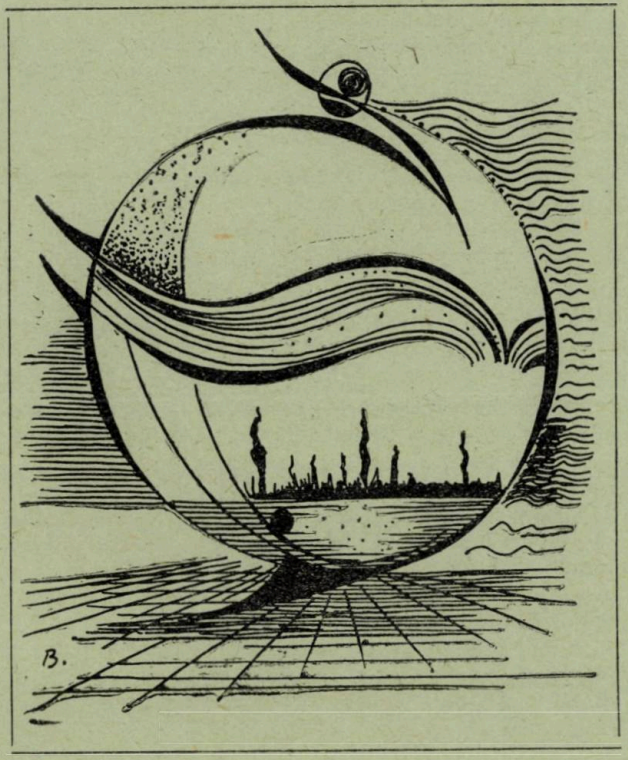

iar mînerul pistolului-laser, ţintind cu ură chiar între ochi.

— Am să te ucid, aşa să ştii ! am scrîşnit. Cine sînteţi, tu şi maşina asta a iluziilor, şi ce-aţi avut cu Ta-Er Ka ? Pe tine am să te ucid, şi pe urmă am să caut fierăria asta şi am s-o distrug, aşa să ştii ! am repetat eu încăpăţînat.

— N-ar avea nici un rost ! mi-a spus el cu privire felină şi adîncă, cuibărindu-se în nisip. N-ar avea nici un rost, pentru că încă n-ai înţeles nimic. Maşina Iluziilor şi cu mine sîntem acelaşi lucru.

• • •

— Şi Ta Er Ka ? am gemut ca un val sfîşiat de furtună.

— Şi Ta Er Ka !

— Nu te cred, nu te cred şi gata ! m-am înfuriat eu din nou, dar putere nu mai aveam şi genunchii mi se muiaseră. Mîna dreaptă abia mai strîngea Arma.

— Bine, o să-ţi dovedesc ! a spus omul-asasin-panteră-maşină, şi verdele junglei, cu fîşia de cer de deasupra, s-a dat la o parte lăsîndu-mă să văd sala de dans. Scheletele s-au oprit din mişcare şi ne-au privit tăcute.

— Ei, de ce stai, alege ! m-a îndemnat maşina-panteră. Dacă ghiceşti care din scheletele astea îi aparţine lui Ta Er Ka, îţi promit că o vei avea înapoi întreagă şi vie.

M-am ridicat în picioare clătinîndu-mă şi am trecut de pe nisipul plajei pe podeaua sălii. Ca la o comandă, scheletele s-au răsfirat tăcute şi s-au îndepărtat puţin, alcătuind în jurul meu un cerc. Am privit buimac cîteva exemplare şi mi s-a părut că o ghicesc.

— Ea e ! am exclamat arătînd cu degetul un schelet mai mic de statură.

— N-ai ghicit ! mi-au răspuns în cor şi izbucnind în hohote demente.

— Atunci ea e ! am ales iarăşi grăbit, arătînd în altă parte a cercului.

— Atunci... poate ea ! am mai încercat încă o dată, chinuit de hohotele ce se amplificau exponenţial. Scheletele pe care le arătam cu degetul se înveleau cu o carne venită din neant, iar restul clămpăneau infernal din degete. M-am prăbuşit în mijlocul cercului lor, privind craniile ce se adunau deasupra mea, scandînd repetat şi cu batjocură versurile pornite de la unul din ei :

Printre oase n-ai ghicit,
Ce-ai dorit nu ţi-ai găsit...

• • •

Era să-mi pierd cunoştinţa, cînd scheletele au pierit de parcă le-ar fi sorbit un vîrtej, nisipul s-a întins pînă sub mine, iar cortina verde a junglei şi cerul de deasupra ei au căzut peste pleoapele mele. Parcă şi forţele mi se adunau în trup, şi odată cu ele îmi revenea şi ura. Maşina-panteră şedea la căpătîiul meu şi observa tristă ce se întîmplă în ochii mei.

— Tot n-ai înţeles nimic ! Nu vrei să mă crezi cînd îţi spun şi-ţi dovedesc... Totul e doar decor, trucaj...

— Şi Ta Er Ka ? am mai sperat o clipă.

— Şi Ta Er Ka !

— Nu se poate !

Eram gata să încep să plîng.

— Dacă vrei neapărat să distrugi ceva, poftim, trage în valuri şi îţi promit că te vei simţi răzbunat.

Am ţintit neîncrezător valurile, descriind cu raza de foc contururile unui pătrat. S-a auzit un zăngănit de geamuri sparte şi în mijlocul mării s-a căscat forma geometrică ce o decupasem. De partea cealaltă se vedeau şiruri lungi cu panouri încărcate de circuite şi recipiente cu memorii organice.

— Nu se poate, nu e nimic adevărat, mă minţi, panteră-maşină asasină şi lasă ! plîngeam eu şfichiuind cu laserul mormane de piese. Nu se poate, o vreau pe Ta Er Ka, dă-mi-o pe Ta Er Ka ! mă rugam şi imploram maşina pe care o distrugeam.

— Degeaba ! striga pantera cu voce încărcată de mîhnire. Tot n-ai înţeles nimic ! N-ai s-o poţi distruge, Maşina Iluziilor e o parte din fiecare om opreşte-te !

Fereastra decupată mai înainte în valuri nu-mi mai ajungea, zdrenţuisem aproape toată marea şi păsările albe, încremenite pe cer, desenînd firma

Maşina Iluziilor
Bar.

— Dă-mi-o pe Ta Er Ka ! plîngeam eu mai departe şi distrugeam panourile frumos rînduite.

Cînd s-a descărcat acumulatorul, am aruncat Arma în ultimul val ce rămăsese întreg într-un colţ şi m-am întors cu faţa la verdele junglei. Se boţise şi crăpase.

• • •

Am trecut tăcut prin sala de dans, evitînd perechile de orhidee înlănţuite, fără să le simt parfumul.

— S-a îmbătat cu Iluzin, a spus cineva de la o masă.

Afară, în faţa intrării, m-am oprit cîteva clipe căutîndu-mi aerojetul. În urma mea, pantera neagră, felină şi tristă a deschis uşa, ţinîndu-mi paşii, şi m-a ajuns iar vocea uşor răguşită a robotului şi sunetul pianului său.

Am iubit o hologramă,
Suplă, gingaşă şi zveltă,
Şi-am trăit apoi o dramă,
O beţie de speranţe...

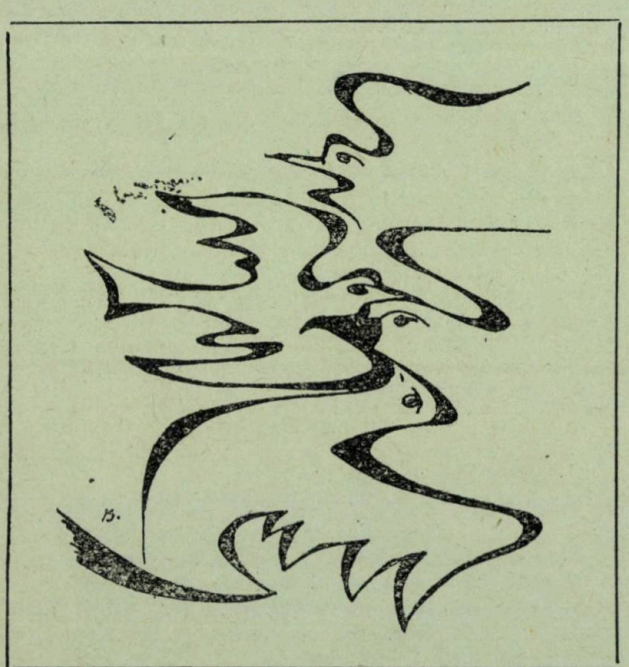

UMOR GABROVEAN

— *Unde ți-e verigheta ?*

— *Săptămîna asta o poartă nevastă-mea.*

★

Un gabrovean intră într-un magazin alimentar spre a cumpăra niște cîrnați. Împreună cu cîrnații, i se oferi și un borcan cu muștar.

— *Dar n-am cerut și muștar, obiectă el.*

— *Știți, muștarul e gratis dacă luați cîrnați.*

— *Atunci am să iau numai muștarul.*

★

— *Știi, Pencev a trecut la un regim foarte sever.*

— *Atunci putem să-l invităm la masă.*

★

Un gabrovean, sătul de viață, hotărî să se spînzure. Dar slujitorul îl surprinse la timp și-i tăie funia. La sfîrșitul lunii stăpînul îi reținu patru leva din simbrie pentru funia tăiată.

★

Un tînăr gabrovean se gîndi să trimită o fotografie logodnicei sale. Și ca să nu mai dea bani pe timbre ,scrise pe plic : „Corespondență fără valoare".

★

În timpul unui antrenament, antrenorul echipei de fotbal din Gabrovo îi spuse portarului : „Ai grijă mare de poartă ; altfel orice stricăciune îți va fi reținută din indemnizație".

★

În urma unei dispute aprinse, doi gabroveni ajunseră la concluzia că numai un duel putea decide cine are dreptate. Pentru a nu fi văzuți și luați în rîs de concitadini, cei doi hotărîră să se întîlnească în altă localitate. Merseră la gară și unul cumpără un bilet dus iar celălalt un bilet dus-întors.

— *După cum văd, n-ai nici o intenție de a te mai întoarce, remarcă cel de-al doilea, cu o undă de ironie în glas.*

— *Ba din contra. Am de gînd să-l folosesc pe-al tău, replică primul.*

★

Simțindu-se rău și întîlnind un doctor pe stradă, o femeie din Gabrovo se hotărî să-i solicite o consultație gratuită.

— *D-le doctor, nu mă simt deloc bine. N-am poftă de mîncare, amețesc din ce în ce mai des... Fiți bun și scrieți-mi o rețetă.*

— *Cu plăcere, răspunse doctorul, care era și el gabrovean, dar mai întîi trebuie să vă dezbrăcați ca să vă pot examina.*

★

Doi șoferi din Gabrovo se întîlniră pe un pod îngust dar nici unul nu vru să dea înapoi mașina ca să nu consume benzină în plus. Unul scoase un ziar și începu să citească, sperînd că celălalt se va plictisi și își va da înapoi mașina. Dar celălalt coborî din mașină, se așeză pe capotă și spuse : „După ce termini ziarul, dă-mi-l să-l citesc și eu."

★

— *Bunico, dă-mi, te rog, foarfecele.*

— *Nu, puișor, foarfecele îl folosim numai cînd avem oaspeți. Acum poți tăia ața și cu dinții, spuse bătrîna din Gabrovo.*

★

Un pacient din străinătate, grav bolnav, avea nevoie urgentă de o transfuzie de sînge. Numaidecît un gabrovean se oferi să-i doneze o parte din sîngele său. Pacientul se simți mult mai bine și-l răsplăti împărătește pe binefăcătorul său. Deveni necesară o a doua transfuzie. De data aceasta, bolnavul fu mai puțin generos în răsplătirea donatorului. După cea de a treia transfuzie, bolnavul nu mai dădu nimic pentru că acum prin venele lui curgea sînge gabrovean.

★

Un gabrovean se apucă să-și repare acoperișul, ca să economisească niște bani. Lipsindu-i experiența, alunecă și căzu. În cădere, trecînd pe lîngă fereastra bucătăriei, îi strigă soției :

„Nevastă, azi nu iau masa cu voi !"

★

Un gabrovean se duse la un hotel.

— *Cît luați pe noapte ? întrebă el.*

— *Zece leva pentru primul etaj, opt pentru al doilea, șase pentru al treilea și patru pentru al patrulea.*

Gabroveanul se gîndi cîteva clipe, apoi dădu să plece.

— *Ce s-a-ntîmplat ? Considerați că prețurile noastre sînt prea mari ?*

— *Nu, consider că hotelul este prea mic.*

★

Un scoțian intră într-un restaurant însoțit de noua sa cunoștință din Gabrovo. Comandară un pește pentru amîndoi. Amîndoi observară că peștele era mai subțire la coadă. Se uitară la el dar nici unul nu îndrăzni să înceapă primul, ca să nu dea impresia de lăcomie sau să-și pună la îndoială bunele maniere. Peștele începu să se răcească. Scoțianul, avînd în față coada peștelui, începu conversația :

— *Știți ce este un diplomat ?*

— *Nu, nu știu.*

Scoțianul întoarse farfuria cu capul peștelui spre el și explică :

— *Diplomatul este un om care poate întoarce lumea așa cum am întors eu farfuria.*

— *Sînteți cumva diplomat ? întrebă gabroveanul.*

— *Cîtuși de puțin.*

— *Atunci de ce să nu lăsăm lumea așa cum este ? spuse gabroveanul, întorcînd farfuria în poziția inițială.*

★

Dintr-o scrisoare :

„Iartă-mă, dragă unchiule, că nu pot aștepta la gară. În locul meu va veni însă nevastă-mea. Ca să fii sigur că te va recunoaște, te rog să duci în mîna stîngă un purceluș sau cel puțin o gîscă..."

★

Gabrovenii și scoțienii, după ce s-au redescoperit prin simțul umorului, începură să se împrietenească. Odată, un scoțian și un gabrovean merseră împreună la o conferință gratuită. Spre sfîrșitul discuțiilor începu însă o subscripție pentru strîngerea unor fonduri de la cei prezenți... La care scoțianul leșină... iar gabroveanul se grăbi să-l scoată din sală.

★

Invitație : „Treci într-o zi și prin Gabrovo și-am să te invit la vecinii noștri ca să-ți faci și tu o părere despre ospitalitatea noastră !"

★

— *De ce plîngi băiețaș ?*

— *Mămica mi-a dat o leva și eu am pierdut--o.*

— *Hai, ia de-aici o leva și nu mai plînge.*

Băiețașul luă leva și începu să plîngă și mai tare.

— *Acum de ce mai plîngi ?*

— *Pentru că dacă n-o pierdeam pe prima, acum aveam două leva.*

★

Un gabrovean își duse soția la un doctor pentru o operație de amigdalită.

— *Amigdalele astea ar fi trebuit să le scoateți cînd erați încă mică, spuse doctorul după operație.*

— *Da ? Mă bucur că ați spus asta. Atunci vă rog să trimiteți nota de plată socrului meu, spuse gabroveanul.*

★

— *Tăticule, azi noapte am visat că mi-ai cumpărat o jumătate de kilogram de ciocolată.*

— *Ei, dac-ai să fii băiat cuminte, în noaptea de Anul Nou ai să visezi că ți-am cumpărat un kilogram de ciocolată !*

Culese și traduse de Petru IAMANDI

PARAFABULE

DEFINIȚIE

Etica are-un product
cu valențe critice :
parafabula — ce-i fruct
din altoi pe citrice !

FERICIREA SCRIITORULUI...

...E păsăruica diafană
ce-n zbor măiestru spre zenit
îl poate face fericit
și dacă l-ar lăsa — în pană !

OPTICĂ DE IEPURAȘ

Iepurașul înadins
stă pitit. Trec lupi — în serii !
— „Ți-i cam teamă ?" -ntreabă-un ins !
— „Da. Mi-i teamă... Să nu-i sperii !"

INVIDIA MELCULUI

Mulțumit e fiecare
cu bodjeuca în spinare.
De-a lui, unui melc i-e silă...
Are un vecin — cu vilă !

OPTICĂ DE VULTUR !

Vulturul privea prin nori
vulturoaica în planare —
și-admira ca și-alteori :
„ce ființă răpitoare" !

Margareta FAIFER

DICȚIONAR DIN... BUZUNAR

ANUL NOU : Stagiar pe... viață.
INVITAT : Unul căruia i se trec multe cu vederea.
DAMINGEANĂ : Rezevor de idei năstrușnice.
EPIGRAMA : Săpunea bine temperată.
RĂVAȘ : Aluzie cu... brînză.
IDEE : Părere cu scaunul la cap.
CEAS : Se crede deștept.
ROATĂ : Se ține de... învîrteli.
MONEDA : Una cu două fețe.
SORCOVA : Umblă... creanga.
MAIMUȚA : Imitație de om.
DENTIST : Colecționar de... gură cască.
GRAPA : O periuță care a făcut carieră.
URARE : Mijloc de a-ți ascunde adevăratele sentimente.
YALLE : Încuietoare cu studii... universitare.
AUTOMOBIL : Promisiune pentru o posibilă viață viitoare.
CĂCIULA : Oaie cu idei.
LIFT : Te trage pe sfoară.
TELEFON : Umblă cu vorba.
IEDERA : Plantă fără scrupule.
PROMISIUNE : Refuz ușor disimulat.
SIFON : Unul țîfnos.
AC : Unul într-o ureche.
FOTBAL : „Unde nu-i cap, vai de picioare".
MIRAJ : Certitudine.. iluzorie.
NIMIC : Surpriză la.. loz în plic.

Mihai PAULIUC

Anecdote cu MARK TWAIN

Twain a scris odată un articol de o rară violență împotriva unui om de afaceri veros. Articolul se termina cu cuvintele :

„Mister S. nu merită să fie nici măcar scuipat".

Dat în judecată, Twain a fost silit să retracteze. Și a făcut-o astfel :

„Am declarat zilele trecute că Mister S. nu merită să fie scuipat. Prin aceasta retrag cele scrise și declar contrariul. Mister S. merită" !

★

Într-un oraș din S.U.A.

— Ai citit în Times ? *O englezoaică a sosit în orașul nostru... E fondatoarea unei religii noi... Predică femeilor tăcerea.*

— Să vedeți — remarcă Twain — că n-o să le mai tacă gura toată iarna pe chestia asta...

★

Odată, pe cînd era redactor la un ziar, Twain a primit niște versuri proaste, intitulate „De ce trăiesc ?" Restituind manuscrisul, Twain a răspuns scurt autorului :

„Fiindcă ai trimis versurile prin poștă și nu te-ai prezentat la redacție în persoană".

★

Twain fu zărit de un prieten ieșind dintr-o farmacie. Intrigat, prietenul îl întrebă :

— Cum te simți ?

— Bine, dar de ce mă întrebi ?

— Păi te-am văzut ieșind din farmacie. Am crezut că ești bolnav.

— Și dacă ai să mă vezi ieșind dintr-un cimitir ai să crezi că-s mort ? întrebă Twain.

★

Twain povestește : „Noi eram doi frați gemeni în două leagăne gemene și nimeni nu putea să ne recunoască, nici chiar mama noastră. Și, apoi, într-o zi, unul din noi a murit. Plictisitor este că eu n-am știut niciodată care, și, mai mult, nu știu care este în viață, dacă sînt eu sau este el..."

★

Într-un compartiment se lăfăia un singur călător, deși trenul era foarte aglomerat. Mark Twain, și el în tren, voia să ocupe unul din locurile libere. Călătorul, intenționînd să folosească același truc cu care îndepărtase pe toți ceilalți călători ce i-ar fi putut deveni tovarăși de drum, îi spuse :

— Luați loc, dar vă previn că sînt bolnav de difterie și de scarlatină.

— Nu mă deranjează, răspunse cu sînge rece scriitorul, instalîndu-se comod, tot am de gînd să mă arunc din tren la primul tunel.

★

Scrisoarea lui Mark Twain către Andrew Carnegie suna astfel : „Aud că sînteți foarte bogat și pe deasupra nespus de cucernic. Deoarece de multă vreme îmi doresc o carte de rugăciuni și aceasta are prețul exorbitant de un dolar și jumătate, vă rog să-mi dăruiți o asemenea carte, fapt pentru care vă voi rămîne veșnic recunoscător. Al dv. devotat, Mark Twain.

P.S. Mai bine să nu-mi expediați cartea de rugăciuni. Prefer dolarul și jumătate."

★

Mark Twain fiind o dată într-o societate unde se discuta despre despărțirea soților, auzi pe o doamnă spunînd :

— Dacă bărbații ar fi mai inteligenți, n-ar avea loc atîtea divorțuri.

— Dar nici prea multe căsătorii — răspunse Mark Twain.

★

Unele ziare susțineau că murise Mark Twain.

Un cotidian care punea la îndoială această știre, i-a telegrafiat scriitorului ca să spună „dacă este ceva adevărat" din acest zvon.

Răspunsul telegrafic al lui Mark Twain a fost următorul : „Zvonul a fost exagerat."

Culese de Mihai BURDUJA

ENIGMISTICA

D. D. Pătrăşcanu

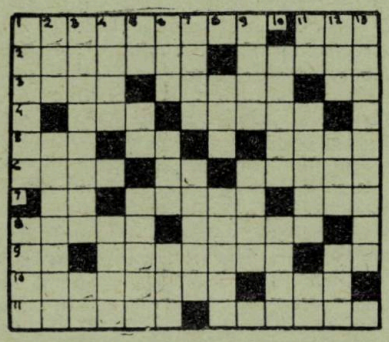

ORIZONTAL : 1) Povestire de D. D. Pătrăşcanu ce satirizează superficialitatea, egoismul, arivismul şi incultura ce s-a întins în toate domeniile vieţii sociale ale timpului său – Are un gol. 2) Localitate în judeţul Iaşi unde s-a născut D. D. Pătrăşcanu la 8 oct. 1872 – Prietenii şi colegii de şcoală ai lui Constantin Casian. 3)... Rey, redactorul revistei băcăuane „Crainicul" în care D. D. Pătrăşcanu publică în 1903 – Locul unde porunci Ionică Lucan birjarului să-l ducă după ce ieşi de la Simion Loghin (Candidat fără noroc) – „...martir al igienii", schiţă comică în care apare neputinţa avocatului de a se emancipa de sub tirania soţiei sale, o maniacă. 4) „Domnu... Scene din vremea ocupaţiei", veritabil document literar privitor la anii neutralităţii şi a primului război mondial – Inestetici. 5) „...al şaselea", comedie ce ridiculizează pedantismul filologic şi ipocrizia burgheză" (neart.) – Ionică Lucan – Discipolii lui D. D. Pătrăşcanu cărora scriitorul le preda istoria în lecţii rămase de neuitat (sing.) 6) Refăcut (reg.) – În glumă ! – „...românească", revistă ieşeană de care s-a legat sufleteşte D. D. Pătrăşcanu şi care a marcat începutul carierei sale literare. 7) Secure ! În slujba conului Ghiţă din „Ce cere publicul de la un deputat" – Obicei. 8) Scriitorul care în „Amintiri fugare" îl evocă pe D. D. Pătrăşcanu cît timp a colaborat la „Viaţa românească" – Limba oficială din India. 9) Cuci ! – „Tribulaţiile unui...", povestire apărută în „Viaţa românească" în care D. D. Pătrăşcanu militează pentru cauza lui Aurel Vlaicu – Literă grecească. 10) Înalt for cultural care-l premiază pe D. D. Pătrăşcanu în 1913 pentru „Timothei mucenicul" – Poezie de slavă. 11) Codrul de la Poeni unde Casian a dormit cînd a rătăcit drumul spre Vaslui – Facultatea de... şi filozofie pe care D. D. Pătrăşcanu a urmat-o la Iaşi.

VERTICAL : 1) Omul politic din „Reţetă pentru un discurs parlamentar". – Începe să scapere ! 2) Volum – Prietenul din liceu al lui Constantin Casian (Orman). 3) „Schiţe şi...", primul volum al lui D. D. Pătrăşcanu apărut în 1909 (sing.) – În pădure ! 4) Diminutiv feminin – Prietenul conului Ghiţă din „Ce cere publicul de la un deputat". 5) Căuş ! – Dinşii – Aspru precum Simion Loghin din „Candidat fără noroc". 6) Ată – Animalele sălbatice ce au băgat frica în călătorii din schiţa „Înzăpezitii" (sing.) – Mame (arh.). 7) Soţul Doamnei din schiţa „Plimbare" – Panaitescu din „Un caz special". 8) Articol scurt – Puţin de tot. 9) Oraşul unde D. D. Pătrăşcanu şi-a petrecut anii de şcoală şi studenţie – Orăşel în Italia. 10) Nume masculin – Sîrmă. 11) Dimpotrivă – Veseli – „Un prînz... gală", volum de proză scurtă (1928). 12) Imediat – Prefix pentru morală – Copacul mare şi frumos cu fructe zemoase din grădina tatălui lui Casian. 13) Volum de schiţe şi nuvele apărut în 1918.

DICŢIONAR : Scap, VUNO, ETI.

Jean Bart

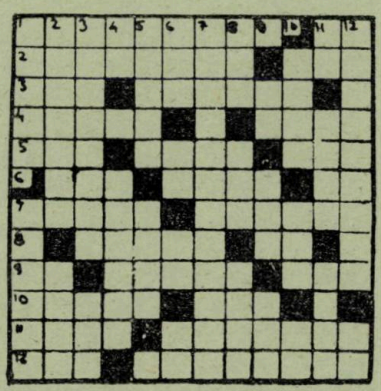

ORIZONTAL : 1) Critic şi istoric literar (1899–1965), care a spus despre Jean Bart că : „Arta lui e de o fermecătoare simplitate..." – „Jurnal... bord", volum memorialistic al lui Jean Bart. 2) Cu prilejul împlinirii a 20 de ani de la moartea acestui mare poet român, Jean Bart împreună cu C. Calmuschi şi G. Orleanu, tipăreşte în 1909 broşura „Sărmanul Dionis", o poemă scenică în 5 tablouri – „Curentul...", revistă la care colaborează Jean Bart destul de frecvent (masc). 3) Rege egiptean – A prefaţat volumul „Jean Bart, Schiţe marine" (1968). 4) Terenuri sportive – Seva unui oscior ! 5) Oază în Sahara – Panait Botez, căpitanul de grăniceri, părintele lui Eugeniu, vitorul scriitor Jean Bart – Catargul dinspre pupă al vikingilor. 6) Brînză dulce – „...căpitanului", schiţă inspirată din viaţa cazonă (pl.) – Sorin Oancea. 7) Vehicolul cu care a fugit din sat Panaite, băiatul Siritencii, devenit mai tirziu colonel din „Datorii uitate" (dim.) – Familia mamei lui Jean Bart, înrudită cu cea a poetului Gh. Sion. 8) Ţara vizitată de Jean Bart şi descrisă în jurnalul său de bord – Ape ! 9) „În... despărţirei", o pagină de amintiri din anul 1877 (neart.) – Numele antic al Dunării, fluviul despre care Jean Bart scria în „Cartea Dunării" : „Noi nu putem uita Dunărea şi nu putem trăi departe de ea" – Făcut scrum. 10) Fructe de pădure – Refren popular. 11) Unul din soldaţii de pe vapor, din schiţa „Şoimul" – Fin psiholog, Jean Bart a descris veridic sufletul eroilor săi creind chipuri de neuitat. 12) Apuci – „Documente...", subtilul schiţei „La conferinţă" (1912).

VERTICAL : 1) Fratele cel mic al scriitorului, născut în 1885 – Satul de lîngă Bacău unde se petrece o parte din acţiunea nuvelei „Datorii uitate". 2) Continent vizitat de Jean Bart şi descris într-un volum de note datat 1926 – Părintele din „Datorii uitate". 3) „Pagini...", revista la care publică Eugeniu Botez „Jurnal de bord" la insistenţele lui Artur Stavri – Cheamă raţele. 4) „...Deltă", volum de schiţe ce descrie viaţa locuitorilor din Sulina, din Deltă – „...viaţa acestui mic port cosmopolit e originală şi interesantă. Are un farmec şi un pitoresc deosebit. Este unicul loc în ţară unde găseşti adevărata viaţă de port". 5) Toate rudele (inv.) – Arendaşul Ostroveanu din „Datorii uitate". 6) Insulă mediteraneană – Posezi – Dan Titire – Posed. 7) Volum de Jean Bart în care sînt povestite cu duioşie sau umor întîmplări din viaţa marinarilor şi din lumea porturilor (2 cuv.) 8) Orăşel în Venezuela – Prefix pentru albine – Cavalerist (ob.). 9) Sulina, 51 ! – Interjecţie – Articol. 10) Vameşul ursuz din „Cafeaua şefului", o schiţă ce trimite o săgeată împotriva venalităţii unor funcţionari – „Pe drumuri de...", volum de însemnări apărut în 1931 – Sînt. 11) Notă muzicală – Oraşul unde Eugeniu P. Botez frecventează şcoala primară din Păcurari, avîndu-l ca învăţător pe Ion Creangă – Înţeles. 12) Singurul roman al lui Jean Bart, apărut în 1933, despre care autorul lui spunea că : „E viaţa unui port. E un roman a cărui acţiune se desfăşoară la Sulina, unde am trăit multă vreme, fiind căpitan de port". – Ultimele cărţi !

DICŢIONAR : ZET, SCIO, RIR, AAP, ESO, CUA.

Fraţii Jderi

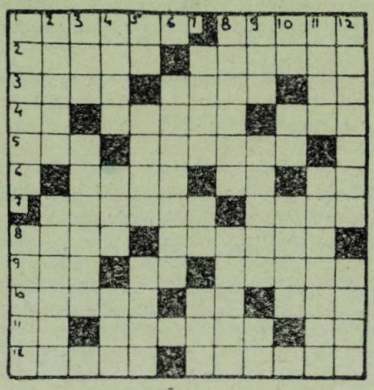

ORIZONTAL : 1) „Comisul cel bătrîn" de la Timiş, soţul jupînesei Ilisafta şi tatăl lui Simion, Nicodim, Cristea şi Dămian precum şi al lui Ionuţ. – Fiu al lui Ştefan cel Mare şi al Evdochiei. 2) Soţia medelnicerului Lupu Boldiş de la Boureni – Oştean al lui Ştefan-Vodă, slujind sub stăpînirea directă a lui Ionuţ Jder. 3) Domn al Munteniei, învins de Ştefan – Ionuţ Jder, de exemplu – Carie ! 4) Centimetru – „Reşedinţa" lui Manole Păr-Negru – Se trage pe nas. 5) Particulă onomastică anglo-saxonă – „Jderul cel mare", cel mai vîrstnic fecior al lui Manole Jder. 6) Mai aproape de vărsare – Căţel ! – Doi piepteni. 7) Tras puternic – Oştean din suita domnitorului, avînd locul mereu în stînga sa. 8) Staroste al schitului din munţi, de la Izvorul Alb, gazdă a lui Ştefan-Vodă în timpul vînătorii domneşti – Bărbierul lui Ştefan cel Mare. 9) Acela – Un semn pe jumătate ! Armata lui Ştefan cel Mare. 10) Nume de fată – Spetează – Localitate în Turcia. 11) Capul lui Cristea ! – Oştean neamţ ce nu ştie moldoveneşte – Vasile Brebu. 12) E legată de Ieremia – Vechil la curtea din Volcineţ (Lehia) unde era ascunsă Maruşca de către Niculăieş Albu.

VERTICAL : 1) Vornic al Ţării de Jos – Negustor, s-a dovedit „cu mare credinţă" către Ştefan-Vodă (Hudici). 2) Văr al jupînesei Tudosia, înrudit cu boierul Mihu – Călugăr papistaş, mînuieşte cu pricepere sabia în bătălia de la Voineasa. 3) Riu în Norvegia – Cel de-al patrulea fiu al comisului Manole Jder, este singurul Jder care n-a participat la bătălia de la Vaslui. 4) Jderul cel mititel alintat – Fizician sovietic – Siglă pentru Institutul de cercetări textile. 5) Spre – Vrednic şi devotat oştean al lui Ştefan-Vodă – Metaforă pentru Ştefan-Vodă. 6) Ecleziahul cu barbă mare şi albă. 7) Ţinutul lui Timur, tătarul pribeag intrat împreună cu fratele său în slujba moldovenilor – Catene ! – Sufix. 8) Pierdut pe degeaba – Gospodar din tîrg al cărui băieţel căzut în fîntînă este „scos ud şi i-a tras tatu-său o bătaie, cum se cuvine". 9) Riu în R. P. Chineză – Mama lui Ştefan cel Mare, devenită „cuvioasa monahie Maria", după moartea soţului ei, Bogdan – Fruntaş. 10) Patru roman – 1475 este data bătăliei de la Vaslui – Comună în Danemarca. 11) Riu în Elveţia – Sensibile. 12) Om de încredere al jitnicerului Niculăieş Albu – Fluviu european.

DICŢIONAR : EAD, TIL, NID, VUL, LIU, OLST.

Geografie literară

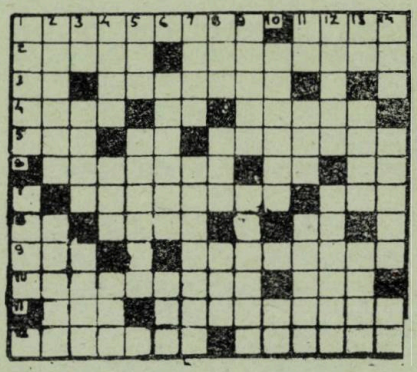

ORIZONTAL : 1) Localitate în nordul Moldovei unde s-a născut Jean Bart (Eugeniu P. Botez) şi Norman Manea – Oraş în judeţul Vaslui, locul natal al lui Anton Holban, Mihai Ralea, Constantin Stamati. 2) Aici, la confluenţa dintre Trotuş şi Siret s-au născut poeţii Dan Botta şi Ion Larian Postolache – Sat în judeţul Galaţi unde s-a născut Sergiu Adam. 3) Întrebare – În acest sat ieşean s-a născut epigramistul Gh. Grosu. 4) Continent – Alexandru Ivasiuc – Autorul romanului „Alei, codrule firtate..." născut la Negreşti (Neamţ). 5) Cîntec de leagăn – Traian Lalescu – ...Tzara, poetul dadaist născut la Moineşti. 6) Autorul romanului „Trandafir de la Moldova" născut la Alba-Hudeşti (Botoşani) – Natalia Negru – Cuve ! 7) Satul copilăriei marelui nostru poet Mihai Eminescu – Combinatul de Utilaj greu (presc. uz.). 8) Dumitru Solomon – Apărut – Notă muzicală. 9) Caii Dobrogei – Localitate în judeţul Vaslui în care s-a născut criticul şi istoricul literar George Ivaşcu 10) Comună în jud. Iaşi, unde în satul Cornesti s-a născut Dimitrie Anghel, poetul florilor – Graţie. 11) Enigmă gordiană ! – Poeta născută la Suceveni (Galaţi, 2 cuv.). 12) Localitate în judeţul Neamţ, locul natal al esteticianului Gh. Achiţei – Persoană făcînd parte din indo-europeni (fem.).

VERTICAL : 1) Oraşul natal al lui Vasile Alecsandri, George Bacovia, Radu Cosaşu, Ion Frunzetti ş.a. – Prozator sămănătorist născut la Vaslui. 2) Aici, în jud. Suceava, s-au născut Eusebiu Camilar şi C. Ştefuriuc – Publicistul născut la Fălticeni în 1900 (Aurel). 3) Radu Jianu – Oraşul unde s-a născut Andi Andrieş, Paul Zarifopol, Magda Isanos, Adrian Marino, George Lesnea ş.a. – Tînărul poet născut la Mărişeia, Suceava, la 24 VIII 1937. 4) Autorul romanului „Al doilea pasaj", născut la Bîrlad – Abreviere medicală – Poezii eroice. 5) A stropi – Localitate băcăuană unde s-a născut poetul Gheorghe Drăgan. 6) Oraşul de pe malul Dunării unde s-au născut Ov. C. Crohmălniceanu, Nicolae Dunăreanu, Barba Nemţeanu, Gr. Sălceanu, Mihai Stoian ş.a. – Întins. 7) Prefix – În acest sat băcăuan s-a născut Al. Gh. Doinaru (1882–1933). 8) Pronume personal – Arbust răşinos – Prenume feminin. 9) Zeitate indiană – Icre sărate. 10) Comună suceveană unde în satul Poiana Mărului s-a născut Nicolae Labiş – Aurel Rău. 11) Heliu – Simbol pentru milisten – Compacţi. 12) Searbăd – Sat în judeţul Botoşani, locul natal al poetului Ion Crînguleanu. 13) Stepan Tcaciuc – Prozator născut la Bîrlad (1940) – Mijloc de comunicaţie. 14) Cămaşă rustică – Poet, prozator şi om politic, născut la Iaşi în 1812 – Andi Andrieş.

DICŢIONAR : TPI, MSN.

Grupaj de careuri realizat de

Serghei COLOŞENCO

Dicţionar de termeni literari

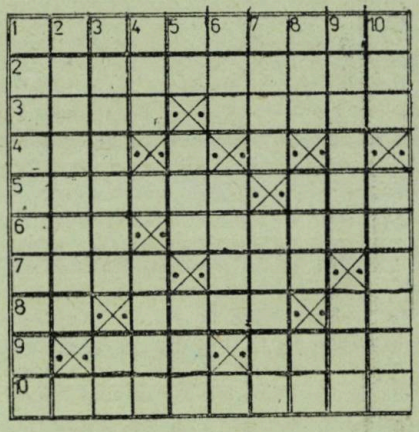

ORIZONTAL : 1) Ansamblul elementelor tematice de configurare a unei intrigi epice sau dramatice. 2) Ansamblul operelor cu caracter estetic scrise într-o limbă. 3) Vestă – Cîntec de lume. 4) Mişcare involuntară. 5) Figură de stil punînd în lumină însuşiri estetice – Basm. 6) Manifestare a umorului – Specie a poeziei lirice în care se dă expresie unor stări de tristeţe. 7) Came stricate ! – Aprilie (abr.). 8) Început şi sfîrşit de tiradă ! – Localitate în Italia – Doina Tudoran. 9) Acompaniatorul autorilor de străvechi poeme epice eline – Celebrul creator parizian de fumuri. 10) Figură de stil ce constă în înşi-

ruirea unor fapte, argumente etc.

VERTICAL : 1) Figură de stil care se realizează prin repetarea unor consoane, în scopul realizării unui efect muzical. 2) Discurs acuzator, rostit pe un ton patetic. 3) Denumirea antică pentru clasicism, avînd și înțelesul de rafinament și puritate a limbii — Aur. 4) Lampă — Umflătură. 5) Puțin burlesc ! — Personaj de feerie — Specie a genului liric, cu caracter laudativ (pl.). 6) Cîntare narativă sau lirică — Lanț răsucit ! 7) Arta la oglindă ! — Al treilea element din sistemul ternar de strofe ale corului liric. 8) Cunoscut magazin universal din Sofia — Miligrad (abr.) — Ionescu Tudorel. 9) Cuvinte folosite în așa fel încît să exprime un înțeles opus celui literal — După unu. 10) În leasă ! — Instituții de cultură slujite de actori.

DICȚIONAR : ACME, DONO, TLAN, ATRA.

Literatură română pentru copii

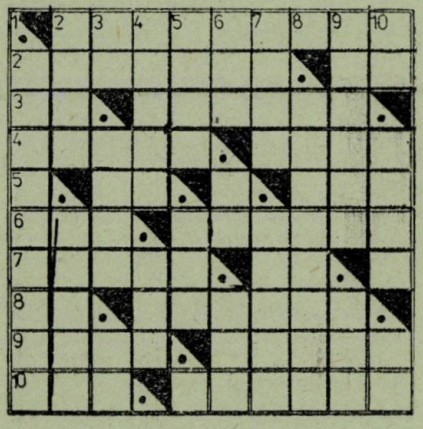

ORIZONTAL : 1) Autorul volumului de proză „Arici Pogonici" (Tudor). 2) A scris pentru cei mici „Pionierul cel viteaz" (Eusebiu) — Ren ! 3) Antoaneta Rezuș, autoarea volumului de versuri „Broscuța Covățica" — A scris „Cîntec pentru Lukuli" (1961). 4) A îmbogățit patrimonul literaturii pentru copii cu volumul „Un alai la pescuit" — Eponimul îndrăgitului scriitor pentru copii Octav Pancu. 5) Făt Frumos cu părul... aur", un captivant basm de Petre Ispirescu — Manuscris (abr.). 6) Tipul copilului răsfățat și prost crescut zugrăvit de Caragiale — Mare poet clasic, autorul unui volum de proză intitulat „Povestind copiilor" — Alifie. 8) Diftong latin — Celebră mănăstire în nordul Moldovei. 9) Scriitor ale cărui „Basme bătrîne" au apărut în 1974 — „Din copilăria lui..." se intitulează acest volum de M. Sevastos. 10) Emilia cea mică — Autoarea scurtei scrieri în proză „Mica balerină", dedicată copiilor.

VERTICAL : 1) Mare scriitor și dramaturg care a consacrat copiilor multe pagini din literatura sa. 2) Autoarea volumului „Adinel și Marinuș, copii năzdrăvani" (1983) — Amestec de acid sulfuric concentrat și anhidridă sulfurică. 3) În sumă ! Păreri — Salut familiar. 4) Haine țărănești — Oraș în Sudan. 5) Apreciată condeieră contemporană care a dedicat copiilor volumul de proză „Cîmpia soarelui" — Cotangentă (abr.). 6) În stadion ! — Alexandru Otti, autorul volumului „Oac-Brotac" — În maiou ! 7) Arie... arată ! — A scris „Aventurile lui Martinică". 8) I se datorează volumul de proză „Din anii copilăriei". 9) Autorul volumului „Povestirile bunicului" — Atmosferă. 10) „...copil ca tine", volum de proză de Anca Livescu — A stîrni — „...cireșe", unul dintre capitolele din „Amintiri din copilărie" de Ion Creangă.

DICȚIONAR : UAU, TAD, AIO, ERAI.

Oameni de școală românească

ORIZONTAL : 1) Pedagog (1811–1864), director al Eforiei școalelor din Țara Românească, militant activ pentru organizarea mdernă a învățămîntului. 2) Sociolog și profesor universitar ieșean (1891–1940), ministru al școalelor, calitate care i-a permis realizarea a două legi benefice pentru învățămîntul primar și secundar — Curelușă de mașină. 3) Carte ! — Arvună. 4) ...Popescu, întemeietorul a numeroase școli — A lucra pămîntul. 5) Cercetător ieșean în domeniul pedagogiei și istoriei învățămîntului (1894–1971), autorul a numeroase lucrări științifice de înaltă ținută. 6) Localitate în Belgia — Înceată. 7) Om de cultură (1836–1898), întemeietorul societății culturale „Ateneul Român" — În cergă ! 8) Sec ! — Învățător din Blaj (n. 1887), susținător al principiilor școlii active. 9) Pedagog progresist (1882–1949), autorul unor lucrări de perfecționare a metodelor de răspîndire a culturii — În licență ! 10) Proeminentă personalitate a culturii românești (1838–1907), militant activ pentru democratizarea școlilor.

VERTICAL : 1) Publicist și folclorist (1830–1915), propăvăduitor al ideii de îmbinare a învățăturii cu practica. 2)

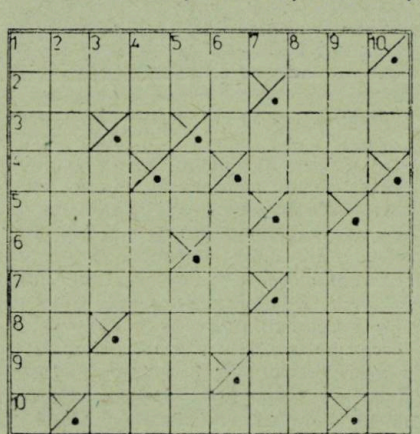

Pedagog de seamă (1882–1953), autor al multor studii referitoare la cele mai variate aspecte ale învățămîntului. 3) Idem — Clară — Lucia Hristea. 4) Perioadă de timp — Așchie de lemn. 5) Notă muzicală — Idricianu Cica — Coasă fără coadă ! 6) Riu în U.R.S.S. — Jgheab de scurgere a apei. 7) Calciu — Bluză țărănească. 8) Activist remarcabil în domeniul surdopedagogiei (1874–1948), recunoscut și pe plan internațional, autorul multor manuale școlare. 9) La votare — Triere neterminată ! 10) Acut ! — Om politic (1809–1873) cu vederi progresiste, întemeietor de școli, luptător energic pentru tipărirea multor manuale școlare și perfecționarea învățămîntului.

DICȚIONAR : NETU, ICEN, COAS, EIA, TRIE.

Personaje feminine sadoveniene

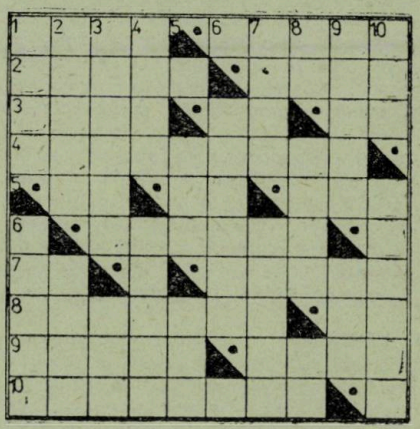

ORIZONTAL : 1) Dădaca Adelaidei („Vechime") — Soția negustorului Iosub Aron („Lisaveta"). 2) Cucoana din „O istorie de demult" — Piesă de șah. 3) Soția lui Sandu Vulcănescu („Strada Lăpușneanu") — Capul Tudoriței ! — ...și al Barbarei ! 4) Mama căpitanului de răzeși Cozmuță Negrea („Nicoară Potcoavă"). 5) La Maria ! — ...și la Irina ! — Mama vitregă a Lizucăi („Dumbrava minunată"). 6) Nevasta lui Calistrat Bogza („Baltagul"). 7) Mijlocul Tarsiței ! — Prietena mamei vitrege a Lizucăi („Dumbrava minunată"). 8) Baba clonțoasă și cîrtitoare din „Hanu-Ancuței" — Și la Ancuța și la Anastasia ! 9) Moașa paznică a Maruștei („Frații Jderi") — Soția fierarului Bogonos („Nicoară Potcoavă"). 10) Soția grămăticului de la curtea boierului Iorgu Canta („Cocostîrcul albastru").

VERTICAL : 1) Țiganca din baltă („24 iunie") — Veche unitate de măsură pentru lungime. 2) O nepoată a lui Vichentie („Pildele lui cuconu Vi-

chentie") – Soția lui Cubi-Lubiș („Nicoară Potcoavă"). 3) Monede iugoslave – Literatură (abr.). 4) Anastasia și-a pierdut trena ! – Sora cea mare a tatălui povestitorului („Nada Florilor"). 5) Ițe încurcate ! – Țărm. 6) Majoritatea personajelor sadoveniene. 7) Vest – Județ moldav unde Sadoveanu și-a plasat acțiunea unora dintre scrierile sale. 8) Bustul Lizei ! – Arminden... rebusist ! – Luat la mijloc ! 9) Animale de experiență – Vehicol rustic. 10) Soția lui Vasile Calistru („Păuna mică") – Strîns.

DICȚIONAR : ANAS, IMAI.

Muşatisme

ORIZONTAL : 1) Chivără sub care bărbații își repurtează victoriile conjugale – Inventatorul berii. 2) Lemn negru în cerul gurii – Poanta vitelor. 3) Dar bine – Piatră transparentă prin care se vede că e prețioasă. 4) Vezi cord – Literă cu țăcălie și diapazonul alfabetului ! – Nimic, cînd e a ei ; ceva cînd e a altuia și totul cînd e a ta (pl.). 5) Unul care, la bătaie, nu rămîne de lemn tănase – Bascul sfinților – Eternul vinovat. 6) Cel mai gras e cel sec – Carte de vizită (pl.). 7) Persoană care spune pe dinafară ce simt alții pe dinăuntru – Leu românesc, care se împușcă în Franța. 8) Cel mai comod fotoliu pentru povestitorii de basme – Face coadă la cafea. 9) Diapazonul alfabetului și literă cu ciocuri de papagal ! – Vopsea în marea ținută – Șut în litere și diapazonul alfabetului ! 10) Părerea altuia între ghilimele proprii – Bou de dreapta. 11) Unul care pătrunde prin ploaie cu mîinile în buzunare.

VERTICAL : 1) Onomastica decesului (pl.). 2) Miere în sutană (pl.) – Bani în concediu de odihnă. 3) Viață legată cu ață – Literă cu ciocuri de papagal și așa încep păcatele. 4) Diapazonul alfabetului și fulger în litere ! – O jumătate din mai mult decît nimic și mai puțin decît ceva ! – Moartă după strugurii ei. 5) Dragoste... pe față – Chioșc cu răcoritoare – Jumătate din șarpe ieșit la drumul mare ! 6) Unul căruia îi ajunge pielea la os – Picioare în spate, aplicate în față. 7) Tot ceea ce rămîne din toate – Individ care nu îți oferă brînză decît pe bani. 8) Jucător de șah care trage la trăsură (pl.) – Nasture care încheie omul. 9) Una despre care nu se poate spune că e nesărată – Individ care face gît, la coadă. – Literă cu ciocuri de papagal și jumătate de bébé ! 10) Cel mai personal pronume – Arbore defunct – Un compatriot în junglă (pl.). 11) Cap cu om.

N.A. Cuvintele îngrilate fac parte din volumul „Fiecare cu părerea lui" de Tudor Mușatescu.

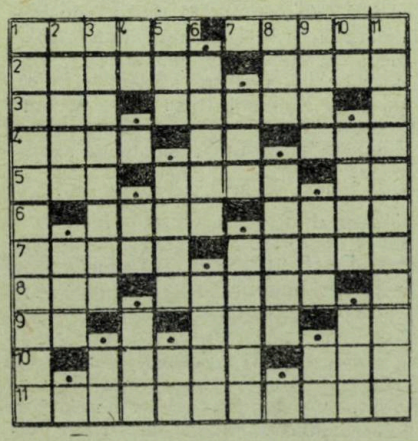

Cuza Vodă

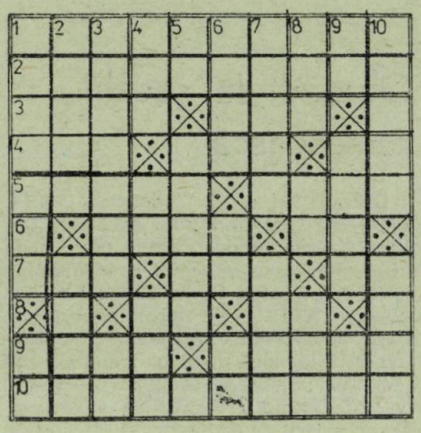

ORIZONTAL : 1) Legea din 1864, reflectînd și sintetizînd concepția lui Cuza în materie de școală, a avut un efect benefic asupra acestui sistem educațional. 2) Societate de asigurare brăileană, înființată în cadrul unei rețele inițiate de Cuza (1863). 3) Riu în Italia – Măsura lui Cuza. 4) Perioadă de timp – Literă chirilică – „Moș Ion Roată... Vodă Cuza", povestire de Creangă. 5) Hățișuri – Localitate în Polonia. 6) Prima capitală a Principatelor Unite, unde s-a proclamat mai întîi alegerea lui Cuza ca domnitor – Unitate de timp. 7) A stropi – „...Dulci", reședința rezervată lui Cuza în timpul cît a vizitat Constantinopolul (neart.) – Alexandru Cuza. 8) În tură ! – Dinu Bădescu. 9) Autorul gravurii „Domnitorul Cuza în cartierul Tabaci în 1864, cu prilejul revărsării Dîmboviței" – Secretul lui Cuza. 10) Primul act de importanță socială și națională înfăptuit de Cuza (inf.).

VERTICAL : 1) Ministru de finanțe ad-interim sub domnia lui Cuza (1862) – Campion. 2) Prieten apropiat al lui Cuza, înfocat unionist – Istoric francez a cărui lucrare „Histoire de la Roumanie contemporaine" (1900) este prima prezentare sintetică, avînd un caracter științific, a domniei lui Cuza. 3) Țara Românească, unde Cuza a fost proclamat domn în aceeași zi de 24 Ianuarie 1859 – Bold. 4) ...Pașa, marele vizir al Turciei, care l-a tras pe Cuza la răspundere pentru secularizarea averilor mănăstirești – Spre – Numeral. 5) Tei ! – Pseudonim sub care Cuza a semnat unele misive cu caracter particular. 6) Plin de ațe – Un tip fără cap ! – Negație. 7) Localitate în care Cuza și alți fruntași politici ai timpului au fost împiedicați să ajungă de către oamenii domnitorului Mihai Sturdza – Consulul Austriei la București în vremea lui Cuza. 8) Ață – Dînsa – Localitate în Somalia. 9) Neon – Bancher vienez căruia Cuza îi cere sprijinul financiar – Necaz ! 10) Istoric latin ale cărui opere complete au fost tipărite din fondul donat de Cuza „Societății Academice Române" – A produce.

DICȚIONAR : IGLI, CSI, BYI.

Grupaj enigmistic realizat de

Iancu GOLDSTEIN

Prenume literare

ORIZONTAL : 1. ABĂLUȚĂ, APOSTOL, ARGEȘANU, BĂRBUCEANU, CHIRIȚĂ CIOPRAGA, CRIȘAN, CUBLEȘAN, CUZA, IGNĂTESCU, MATEESCU, NISIPEANU, ȘTEFURIUC, ȚOIU ; 2. BACONSKY – CUSIN ; 3. LUCA – Alexandru Căprariu ; 4. Negre pe cîmpul alb – NEAGU ; 5. O anume curea – Emil Isac – ANDRIESCU ! ; 6. MOKKA – A reproduce ; 7. IUGA – ANGHEL, BOKOR, DRAGU, GHELMEZ, LUSCALOV, SĂLCUDEANU ; 8. BARBU, BLANDIANA, MĂȘLEA, (Victoria) TĂUȘAN – Dumitru Almaș – AMZULESCU sau GHILIA ! ; 9. HINOVEANU – 1983 ; 10. BOTTA, BRUMARU, GIURGIUCA, MANU – GHIRVU–CĂLIN, GRONOV-MARINESCU, IORDACHE-STREINU, MĂTASĂ.

VERTICAL : 1. ILICA ; 2. Otilia Nicolaescu – ȘERBU ; 3. Dromader – De seară (pl.) ; 4. VELISAR-TEODOREANU – IVASIUC ! ; 5. (George) MAIORESCU – POPESCU ! ; 6. Arahide – Tulpini simple ; 7. Urcare – Eugen Lumezianu ; 8. Tudor Arghezi – BOERIU ; 9. Așa-i (reg.) – BELDEANU, CERNESCU, MARINO, MUNȚIU, PĂUNESCU, ROGOZ ; 10. BALOTĂ, BARBU, BREBAN, COBAN, DRAGOȘ, DUNĂREANU, FRINCULESCU, IOANA, JIANU, LABIȘ, MANOLESCU, MĂRGEANU, NASTA, PRELIPCEANU, TĂUTU, TURTUREANU, ȚAȚOMIR – Nicolae Andreescu.

Dicționar : NAR, IDA.

Viorel VÎLCEANU

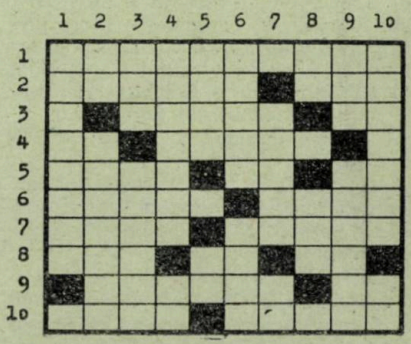

AL. ANDRIESCU:

Din meditațiile cîinelui Jar despre dragoste și fericire

1

Cum să mă opresc la blidul tău plin, lîngă care zaci fără alt gînd decît acela de a-i fi pe plac stăpînului, cînd afară sevele primăverii au dat năvală în urzicile de pe maidan și fiecare javră îndrăgostită se crede cavaler în cel mai glorios turnir ?

2

Pentru că nu reușește să fie cum se vrea, omul — spre deosebire de cîine, care nu are vanitatea de a se arăta altfel de cum e — a simțit nevoia să-și proiecteze existența în mitologie, împrumutînd adesea înfățișarea noastră. Oare nu s-a prefăcut puternicul Jupiter, zeul zeilor, într-o imaculată lebădă pentru a o putea seduce mai ușor pe Leda ? Culmea, din această legătură adulterină s-au născut Castor și Polux, simbolul prieteniei și sincerității care domnește de atunci între oameni !

3

De ce o fi punînd omul, altminteri infidel, atîta preț pe fidelitatea de sex, neesențială pentru cîine, care este totuși un model recunoscut de fidelitate.

4

Ca să fie atrăgătoare, cățelușele nu se îmbracă în blană de leopard.

5

Cînd se transformă în opresiune fanatică, puritanismul îmi apare mai primejdios, în tendințele lui de despotism decît libertinajul, formă de adaptare individuală a unei morale sui-generis.

6

Nu-mi flutura pe la nas legătoarea cu care-mi cuprinzi grumazul cînd îmi spui că mă iubești.

7

Nu vreau să-ți aparțin decît dacă accepți să-mi aparții.

8

Cîinele îl iubește și pe omul incapabil să-l răsplătească cu iubire.

9

Cred că nu-l înțeleg prea bine pe acel om care se declară egal cu toți semenii lui, dar nu iubește cu adevărat decît pe cîțiva intimi, și pe aceștia după lungi pauze de mizantropie.

10

O față a toleranței se numește înțelegere și alta iubire.

11

Fericirea nu-i decît o chestiune de acomodare la nefericire.

12

Stăpîne, nu-mi trezi în cuget ideea nesupunerii învățîndu-mă cu lovituri de baston cum să te iubesc.

13

Așteptînd să-mi țîșnească din brazdă un biet șoldan, visez la un iepure fabulos, cu urechi de măgar, gît de girafă și pulpe de căprioară, pentru că știu că nimic nu este mai dulce decît amăgirea.

14

Sub țepii ariciului se ascunde adeseori un suflet tandru. Învață să-l descoperi.

15

În nenorocire, contează mai curînd pe generozitatea dușmanului decît pe iubirea pe care ți-o arăta prietenul lingușitor cînd îți mergea bine.

16

Cît de nefericit îmi apare omul care își pune mereu fericirea pe cîntar.

17

Spune-mi cum suporți nenorocirea ca să-ți spun cît de fericit ești.

18

Supunerea desăvîrșită le face fericite numai pe furnici, obișnuite să bată aceleași cărări, nu și pe cîini, care adulmecă drumuri neumblate.

19

Fără iubire, omul devine o vulnerabilă victimă a necesității.

20

Omul confundă adeseori iubirea cu supunerea, ceea ce nu li se întîmplă cîinilor.

21

Cînd mă uit la cîinii din lanț, care-și freacă spinarea tăbăcită de piciorul stăpînului, îmi vine să spun : se poate și dragoste cu sila, dar e cea mai nefericită și mai umilitoare dragoste.

22

Spiritul războinic al omului se afirmă și în dragoste. Îndrăgostitul este un cuceritor și dragostea o cucerire, dealtfel îndoielnică, așa cum sînt toate victoriile.

23

Omul se ferește de țepii blîndului arici, dar se lasă zgîriat cu plăcere de ghearele otrăvite ale pisicii cu ochi vicleni, toată numai moliciune și voluptate.

24

După părerea mea, în lume sînt mai mulți geloși decît îndrăgostiți.

25

Curtezanele noastre sînt cîinii de salon.

26

Fericirea nu se poate impune cu colții și cu ghearele.

27

Oamenii iubesc mult, dar fac pui puțini.

28

Numai omul exploatează dragostea.

Dragostea nu poate întuneca decît mintea celui cu judecata normală.

30

Cauzele cele mai frecvente pentru care cineva își poate pierde capul sînt : dragostea, beția și emoțiile puternice. Cum cel care nu are cap nu are ce pierde, înseamnă că proștii nu iubesc ca lumea, nu beau cît trebuie și n-au emoții puternice.

31

Îmi este dezagreabil cîinele care duce fidelitatea atît de departe încît iubește și urăște ceea ce iubește și urăște stăpînul său.

Din meditațiile cîinelui Jar

32

Păcăleală a naturii la origine, dragostea a devenit cu timpul, transformîndu-se numai în voluptate, un mijloc prin care omul păcălește natura.

33

Nu înțeleg de ce omul, care se iubește mai presus de orice pe sine, face atîta caz de dragostea pentru alții.

34

Iubirea poate ține locul dreptății, dreptatea nu poate înlocui iubirea.

35

Ca să fii bun judecător nu-i deajuns să fii drept, trebuie să ai și o inimă stăpînită de iubire.

36

Fericirea mea nu se poate întemeia pe suferința altuia.

37

Între Tristan și Isolda stătea regele Marc, între Romeo și Julieta, părinții, între îndrăgostiții de astăzi — perplexitatea de a se putea iubi fără obstacole.

38

Cel care se lasă terorizat de obișnuință ar putea afirma că, la volan și în blugi, Tristan este mai puțin îndăgostit de Isolda care-l așteaptă la snack-barul din colț.

39

Pentru a se împerechea, cățelușele n-au avut niciodată nevoie de dotă.

40

Pentru a fi fericit, egoistul se are pe sine ; ceilalți lumea întreagă, cu ciinii ei cu tot.

41

Acoperind splendide goliciuni, mantourile de blană ale femeilor nu servesc la nimic și nutriile sînt ucise dintr-o eroare vestimentară.

42

Fericitul pescar are în cîrligul său două nefericiri : a rîmei și a peștelui.

43

Să-mi spui că mă iubești numai cînd ai uitat de ce mă iubești.

44

Stăpîne, iubirea ta mincinoasă mi-a făcut mai mult rău decît loviturile care nu m-au lăsat să uit puterea colților mei.

45

Rabd orice : foame, ploaie, ger, chiar și cohortele de purici din adăpostul de paie, dar nu-mi cere să spun că toate acestea mă fac fericit.

46

Deși hotarul dintre iubire și ură este atît de nestatoric, nimeni nu se consolează cu indiferența.

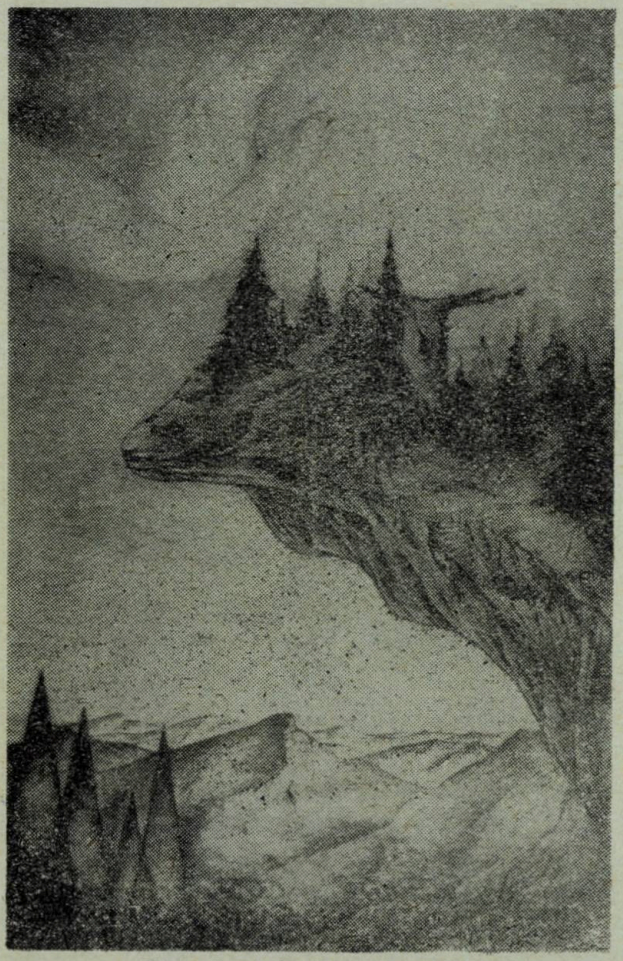

Liviu Pendefunda : „Izvorul"

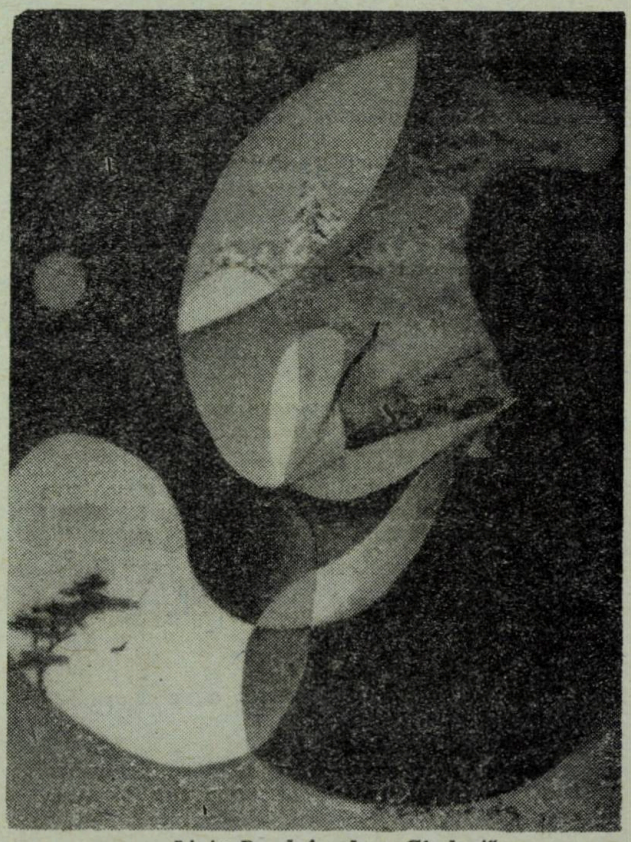

Liviu Pendefunda : „Gînduri"

HOBBY almanah

un almanah
într-un almanah

'84

Mati BO. ©1883

COLECȚII

SCURTĂ CĂLĂTORIE ÎN LUMEA COLECȚIILOR

Tendința de a colecționa nu este o caracteristică exclusivă a omului. Există păsări și animale care adună, cu o asiduitate demnă de un colecționar, tot ceea ce găsesc, fără vreo utilitate imediată și doar din dorința de a contempla.

La om, predispoziția de a colecționa este aproape un instinct : primele veleități de colecționar ale copilului sînt o manifestare a dorinței sale de a cunoaște lumea exterioară, o manieră de a poseda pentru o mai bună înțelegere, un fel de trecere prin *vîrsta empirică,* atunci cînd „se numără faptele", înainte de a trece, după schema lui Raymond Queneau, la *vîrsta experimentală,* cînd „se măsoară" la *vîrsta analitică,* „se calculează" și apoi la *vîrsta axiomatică,* în care „se deduce".

Colecționarii există peste tot, de la cei ce urmăresc valori autentice, pînă la cei absorbiți de subiecte și obiecte mai mult sau mai puțin minore.

Un inventar al tuturor tipurilor de colecții este imposibil. Vom încerca un drum într-un labirint din care, dacă pînă la urmă vom ieși, încercăm cel puțin să ne eludăm esențialul.

Și fiindcă este în spiritul unui colecționar adevărat să trieze, să ordoneze, exersînd astfel discernămîntul, colecțiile pot fi clasificate, deși nu cu cea mai mare rigoare, în grupe : a) colecții la îndemîna tuturor, nesolicitînd decît răbdare și cheltuieli minime ; b) colecții ale căror obiecte nu pot fi reunite decît prin perseverență și cheltuieli dacă nu importante, periodice, efectuate cu regularitate ; c) colecții care necesită o tenacitate ieșită din comun și cheltuieli importante. Din enumerarea acestor condiții se observă, în devenirea unui colecționar, intervenția, în fapt, a două categorii de factori : una ține de calitățile individuale, de diferitele grade ale perseverenței (din acest punct de vedere să apelăm la... colecția de maxime scrise de La Rochefoucauld : „Sînt puține lucruri imposibile prin ele însele, și stăruința pentru a le face să reușească ne lipsește mai mult decît mijloacele") și a doua de posibilitățile materiale, deși nu în măsura în care se presupune de obicei.

Prima grupă de colecții este practic fără limite, depinzînd de imaginația fiecăruia. Iată, de exemplu *filumenia,* pasiunea filumeniștilor, care adună laolaltă cutii de chibrite, dintre cele mai diferite. Chibriturile chimice, de azi au fost inventate de către John

Walker (atenție, pe cel de pe sticlele de whisky îl cheamă Johny !) în anul 1837. Pînă în 1889 etichetele de pe cutiile cu chibrituri erau foarte variate, deoarece fabricarea acestora nu devenise încă, monopol de stat și, în consecință, fabricile particulare încercau să-și cucerească eventualii clienți inclusiv prin desenele de pe cutiile de chibrituri. După introducerea monopolului de stat a urmat o perioadă de monotonie, pentru ca în ultimii ani, inclusiv la noi în țară, să se observe o destul de interesantă varietate, spre bucuria filumeniștilor. De obicei, etichetele de pe cutiile de chibrituri sînt păstrate în albume filatelice pe teme, pe țări sau cronologice.

O colecție care nu costă prin ea însăși mai nimic este cea de *dopuri și capsule* de la sticlele de vin, bere și, eventual, șampanie. Acestea pot fi lipite pe panouri decorative. Pasiune recomandabilă mai degrabă celor temperați, fiindcă dorința extinderii colecției conduce, inevitabil, la golirea sticlelor. Un colecționar parizian, doctorul Chardon, se specializase în colectarea de dopuri de sticlă băute la amicii săi. Fiecare piesă avea o etichetă indicînd data invitației și numele amfitrionului. De fapt, colecția de dopuri poate merge în paralel cu *oenosemiofilia*, care înseamnă nici mai mult, nici mai puțin decît colecționarea... etichetelor de pe sticlele de băuturi, îndeosebi de pe cele conținînd (sau care au conținut) vin. Pentru mai multă rigoare, deoarece există termenul de *etilabelofil*, care desemnează colecționarul tuturor tipurilor de etichete, indiferent că acestea... evocă un vin bun, o țuică, un porto, sau orice altă licoare.

Se pot colecționa și nasturi, cel stăpînit de această pasiune fiind numit *fibulanomist*. Există nasturi de fildeș, din corn, din argint sau alte materiale prețioase. Un muzician, pe nume Clapisson poseda o colecție de 8000 nasturi diferiți.

Deși poșta a autorizat expedierea lor abia începînd cu anul 1872, *cărțile poștale ilustrate* s-au răspîndit cu repeziciune. Motivele ? Dorința de a perpetua amintirea unui loc, unei călătorii ; un mic vis care poate fi cumpărat cu ușurință ; să recunoaștem și o doză de comoditate : o carte poștală se scrie mult mai repede decît o scrisoare ; în fine, nevinovata manie a colecțiilor. Cărțile poștale ilustrate moderne sînt, în general, mediocre prin monotonie (peisaje, în primul rînd) și au progresat mai ales pe plan tehnic, pe cînd cele vechi reprezentau cel mai frecvent scene ale vieții cotidiene, cu mai multă imaginație decît actualmente. Sînt colecționari interesați, deopotrivă, de textul manuscris. Au fost reunite chiar culegeri de asemenea texte. Se găsesc de toate, de la buletine de sănătate „Degetul meu merge mult mai bine din cauză că mi s-a tăiat vîrful" — pînă la sfaturi practice : „Să nu uiți să iei cu tine 3 rochii de seară, s-au scurtat zilele" — trecînd prin considerații meteorologico-filozofice — „În interiorul ghețarului cînd plouă se îngheață".

Cărțile poștale vechi pot avea un farmec deosebit : imaginile readuc în fața ochilor peisaje de odinioară, nu rareori sînt fotografiați oamenii de atunci, în îmbrăcămintea de epocă ; textul, cele cîteva rînduri mai mult sau mai puțin grăbite sporesc puterea evocatoare a unei cărți poștale ; și este evident, odinioară se scria mult, deși, îndeosebi în călătorii, oamenii au fost întotdeauna grăbiți.

Pasionații cărților poștale, cartofilii, pot ajunge la colecții de excepție. Campionul lumii, din acest punct de vedere ar putea fi Nicolai Spiridonovici Tagrin, posesorul a... 400.000 cărți poștale. Dacă pentru colecțiile obișnuite, de familie, clasificarea și ordonarea se poate efectua în clasoare obișnuite, adaptate, pentru colecționarul din Leningrad este necesară, probabil, o clădire...

Mai rar, deși un inventar riguros al colecțiilor și colecționarilor nu există, sînt *nicofilii*, amatori ai reunirii laolaltă a pachetelor de țigări (pline sau goale). Există posesori a mii de asemenea pachete, care pot fi conservate ca atare sau în albume. Paradoxal, sau nu, colecționarii de acest gen nu sînt totdeauna fumători.

Se pot colecționa și *cuie*. De origine relativ recentă — secolul al XVII-lea, cuiul, prin diferitele sale forme evocă progresul unor tehnici, de la cel de formă piramidală, pînă la sofisticatele cuie utilizate de meseriași specializați. Cel mai bun și sigur mijloc pentru procurarea pieselor de colecție, în acest caz, constă în relații bune cu cei ce se ocupă cu demolarea clădirilor, recondiționarea mobilelor, dulgherie. Pentru a da un aspect frumos metalului, cuiele sînt ținute cîteva zile în petrol, apoi periate cu o perie metalică, spălate și cerate. Exemplarele rarisime sînt păstrate în vitrine, însoțite de etichete care să le certifice nobila origine, iar celelalte pot fi înfundate în suporți din lemn moale. Atenție, însă, la vîrfuri.

Cum se vede, patima de a colecționa nu are limite.

Colecționarea *ziarelor și revistelor*, în general este obstrucționată de spațiul pe care asemenea colecții îl ocupă. Se cunosc, cel puțin cîteva situații în care locuințele au fost transformate în depozite de ziare și reviste, pasionatul colecționar neavînd la îndemînă decît iluzorii culoare de trecere. În consecință, mulți colecționari se interesează exclusiv de numărul 1 al unei publicații, alții păstrînd exemplarele consacrate unui eveniment precis. Tradiția păcălelilor de 1 aprilie a condus la colecționarea publicațiilor care conțin relatarea unor știri sau evenimente neadevărate dar credibile. În franceză asemenea amatori se numesc *avrilopiscicoles*, deoarece farsele de 1 aprilie sînt cunoscute sub expresia „poisson d'avril.

Să nu renunțăm la clasificarea propusă anterior și să ne referim la cîteva tipuri de colecții care solicită ceva mai multă perseverență și cheltuielile periodice. *Filatelia* este de departe cea mai răspîndită pasiune de a colecționa. Foarte puțini elevi scapă necontaminați de miraculosul univers al timbrelor, dar colecționarii de elită se selecționează pe parcurs. Practicată sistematic, metodic, științific, filatelia depășește ceea ce în mod normal înseamnă preocuparea de a colecționa. Asistați din curiozitate la o ședință de schimb între filateliști și veți descoperi o lume, la scară redusă e drept, dar o lume extrem de interesantă. Un filatelist adevărat beneficiază în primul rînd în planul culturii generale, al educației estetice și nu, așa cum se insinuează uneori, materialicește. Nu sînt filatelist, dar am observat și am putut chiar măsura efectele benefice ale acestei pasiuni la cei ce o cultivă. Dacă filatelistul realizează un bun plasament, acela este în primul rînd unul de ordin cultural. Din fericire, timbrele sînt atît de multe încît ajung, pînă la urmă și în clasorul celui mai modest elev. Dar raritățile, ce ne facem cu marile valori filatelice ? Nu ne referim în primul rînd la cele 4 timbre cunoscute într-un singur exemplar : în primul rînd celebrul „Oue Cent magenta, 1856, Guiana britanică, vîndut ultima oară (din cîte știm) la 24 martie 1970 cu suma de 1.550.000 franci francezi (circa 400.000 dolari, în 1970) lui J. Weiberg.

Desigur, la o greutate egală nici o altă materie din lume, nici aurul, nici diamantele nu atinge valoarea timbrelor. Important, esențial este faptul că prin diversitate, număr, aspect timbrele pot satisface orice colecționar.

Dacă există un domeniu care să cuprindă tipurile reprezentative de colecționari pasionați, acesta este cel al filateliei. Cît intervine interesul acela... cuantificat în cataloage, este o problemă care rămîne în discuție. Adevărata pasiune induce o situare pe un plan secund a tuturor calculelor. Apoi, un filatelist adevărat aflat într-un moment dificil materialicește, nu-și va înstrăina colecția. Fenomenul denumit *filatelie* ar merita un studiu științific interdisciplinar.

Pentru *numismați* reunirea laolaltă a monedelor reprezintă o preocupare costisitoare dacă aspirațiile

se extind către rarități. Primele monede au apărut în jurul anilor 700 înaintea erei noastre ; ca o curiozitate, printre cele mai vechi este drahma grecească, iar a șasea parte dintr-o drahmă se numește obol, de unde și expresia „și-a dat obolul". Se cunosc peste 100 piese din care nu mai există decît un singur specimen. Cea mai cunoscută e moneda de 20 de stateri a lui Eucratide ! (169—159) înaintea erei noastre. Ciudățenii numismatice : în 1946, un dolar american din argint, fabricat în 1804, a fost vîndut cu 15.000 de dolari (6 exemplare cunoscute). Cele mai importante colecții din lume : Cabinetul de Medalii (Paris), 232.000 piese, British Museum, Londra, 200.000 piese. Din pricina dificultăților financiare, numărul numismaților ocazionali este mult mai mare decît al celor activi. Interesant : circulă multe falsuri, există chiar falsificatori celebri, autori de procedee aproape imbatabile. Depistați, falsificatorii de monede vechi sînt expuși la pedepse mai puțin grele decît falsificatorii de bani în circulație. În afara monedelor propriu-zise, colecționarii mai caută adesea medalii numerotate, în tiraj limitat.

Nici lumea cărților n-a rămas în afara obiectelor colecționarilor. Pe ce criterii se poate judeca valoarea unei cărți ? Se pot distinge trei repere : interesul, frumusețea și raritatea. Este de *interes* să se posede prima ediție a unei cărți, care conține prezentarea originală a unui text. Mai interesant, este un exemplar al unei cărți care a aparținut unui personaj important, eventual fiindu-i dedicat. Nu putem rămîne indiferenți în fața *frumuseții* unei cărți : aspectul tipografic, cu litere originale, ilustrația, o legătură și o copertă decorative. Unele cărți sînt cumpărate numai pentru aspectul decorativ. În ceea ce privește *raritatea :* există cărți care au fost traduse doar în cîteva exemplare. Altele au suportat accidente, incendii, inundații, ori au fost pur și simplu distruse prin uzură. Este dificil, de exemplu, să se găsească manuale școlare mai vechi de un secol, copiii distrugînd, în general, cărțile de școală și, încă mai mult, pe cele destinate să-i distreze.

Din acest punct de vedere, al vechimii, valorile bibliofile imprimate între 1454 și 1500 se numesc incunabule, cele apărute între 1501—1550 post-incunabule, iar cele anterioare anului 1800 sînt denumite cărți vechi. „Cărțile, scria Paul Valéry, au aceiași inamici ca și omul : focul, umiditatea, animalele, timpul și propriul lor conținut". Bibliofilul simte, neîndoielnic, aceste adevăruri mai acut. Progresul tehnic a condus la mari schimbări și în acest domeniu : există țări cu o autentică industrie de reproduceri ale unor capodopere tipărite de-a lungul secolelor. Se reproduc valori bibliofile greu de deosebit alături de original.

Deși bibliofilie înseamnă în primul rînd iubirea pentru cărțile frumoase și rare, colecțiile de tiraj mediu captează azi tot mai mult interesul colecționarului. Pentru că, de exemplu, actualele colecții intitulate „Cele mai frumoase poezii" (Editura Albatros), „Globus" (Editura Univers), „Biblioteca de artă" (Editura Meridiane), pot constitui mîndria oricărui bibliofil. Uneori editurile ne oferă ediții bibliofile în tiraje care dau speranțe ; excepționale sînt unele cărți îngrijite de Romulus Vulpescu, am aminti nu spre a stîrni invidia celor ce nu posedă asemenea opere ale materiei tipărite, ci doar, eventual spre a-i incita la drum spre anticariate : „Ubu" de Alfred Jarry, Editura pentru literatură universală, București, 1969 ; deopotrivă de frumoase sînt unele volume îngrijite la editurile „Dacia" și „Junimea".

Recent, un englez, pînă atunci anonim, locuitor al unui orășel tot atît de anonim, a făcut o experiență : a adunat laolaltă atîtea cărți încît la un moment dat a putut afirma că este posesorul celui mai mare depozit de acest fel, din lume. Rezultatul : a fost declanșat un autentic pelerinaj, atît proprietarul depozitului cît și localitatea cîștigînd celebritate.

Alte tipuri de colecții din grupa medie : bizară, dar nu chiar de neînțeles este patima pentru *portchei* (posesorul este denumit *copoclefilist).* După 1965 au fost fabricate în lume peste 350 milioane portchei. Printre colecționari, 64 la sută sînt copii, 50 la sută dintre colecționari posedă sub 50 de asemenea obiecte. 75 la sută încearcă cu asiduitate să-și amplifice colecția ; o atitudine cel puțin ciudată : 80 la sută gîndesc că este vorba de o modă pasageră, fără vreun viitor. De altfel, pasiunea pentru portchei a început să scadă, rămîn, însă, încă destui amatori. Ceva mai perseverenți sînt colecționarii de străbune lanțuri ce se purtau la brîu altădată și care au la o extremitate inele pentru toate cheile dulapurilor, lăzilor și masivelor scrinuri medievale. Unele lanțuri puteau contine pînă la o sută de chei.

Colecțiile de păpuși ar putea fi agreate de sexul feminin, deoarece permit o urmărire obiectivă și fidelă a evoluției modei. Foarte căutate, peste tot în lume, sînt păpușile cu capul din porțelan din perioada Restaurației și din epoca romantismului. Portul popular din zonele de interes, din acest punct de vedere, devine cunoscut adesea prin intermediul păpușilor.

Copilul se joacă cu *soldați din plumb,* (acum mai adesea din materiale plastice, sintetice), iar adultul îi colecționează. Figurine pentru copii, în general din argilă sau lemn au fost descoperite de arheologi în toate civilizațiile. Îndeosebi după trecerea gloriei lui Napoleon, producerea soldaților din plumb s-a extins mult. Era implicată și nostalgia foștilor luptători din oștirile napoleoniene. Reconstituirea bătăliilor celebre pasionează încă și astăzi, dar în același timp, colecționarii se îngrijesc tot mai mult de estetică, plasînd trupele în fața unor fonduri constituite din stampe militare, sau din vitralii cu același subiect.

Se mai colecționează *trenuri și locomotive* în miniatură, posesorul unei astfel de colecții fiind numit *ferovipat.*

Nici *bastoanele* n-au scăpat ; există posesori a zeci sau chiar sute de exemplare, dintre cele mai curioase : cu mînerul sculptat, semănînd, eventual, cu capul unui personaj istoric, bastoane sabie, sau chiar pușcă, sau chiar bastoane scoțiene, conținînd un lung tub, evident, pentru whisky.

Mările și oceanele procură uneori *amatorilor de scoici (malacologi* sau *cochiliologi)* probe de frumusețe fără asemănare, despre imaginația de excepție a naturii. Poetul Pablo Neruda scria în memoriile sale, recent traduse în românește : „cel mai bun lucru pe care l-am colecționat în viața mea au fost cochiliile. Uimitoarea structură a acestora mi-a produs o plăcere deosebită : puritatea lunară a unui porțelan misterios îmbinată cu sumedenia de forme tactile, gotice, funcționale. Cochilologii nu-și află obiectele pasiunii în mări sau oceane, ci mai degrabă în labirinturile orașelor : „Trebuie însă să recunosc, scria Pablo Neruda, că cea care mi-a dăruit val după val cele mai multe cochilii a fost marea Parisului". De altfel, surprizele însoțesc adesea pe colecționari : din locuri și situații dintre cele mai anodine pot apare exemplare mult visate și încă fără sacrificii materiale deosebite.

Dacă ne vom referi acum, inevitabil tot selectiv, la colecțiile care obligă la *un efort deosebit atît pe planul perseverenței cît și din punct de vedere material* vom remarca înainte de toate nobila pasiune a iubitorilor de tablouri. În ciuda cotelor fenomenale pe care le ating la vînzare unele tablouri, nu neapărat capodopere, colecționarului perseverent (și cu... ceva bani) îi mai rămîn cîteva șanse. Există mai multe exemple de amatori cu posibilități financiare modeste, care au reușit să își concretizeze în colecții aspirațiile, dragostea pentru artă și nu în ultimul rînd, cunoașterea adevăratelor valori înainte ca acestea să fi fost confirmate public. Pentru că aici stă cheia succesului, în a anticipa, prin intuiție, prin educație artistică, prin simț al valorii adecvate, pictorii contemporani, operele acestora. Un mic funcționar francez de administrație, Victor Choquet (1821—

1898) care cumpăra opere ieftine ale unor pictori necunoscuți, din economiile realizate cu greu, a lăsat la moartea sa o colecție cu 5 tablouri de Manet, 11 Renoir, 11 Monet, 32 Cézanne și 82 Delacroix! Este drept că azi adevăratele valori, încă neconsacrate, sînt mai greu de detectat — există circa 500.000 de pictori și sculptori în lume! — dar calitatea și onoarea unui adevărat colecționar înseamnă intuiția valorilor reale.

Cumpărarea unui tablou exclusiv din admirație, dintr-un fel de iubire la prima vedere, este riscantă. În general „genii necunoscute" nu există azi, consecință a largilor posibilități pe care orice pictor le are la îndemînă pentru a-și face cunoscută producția.

Principala calitate a unui colecționar ar fi inițierea sa, care începe cu cititul unei reviste de artă, apoi cu pătrunderea și, dacă este posibil, trăirea în mediile unde se pictează, în ateliere, vizitarea frecventă a galeriilor și expozițiilor, participarea la vernisaje. Se spune că trebuie să începi cumpărarea de tablouri în momentul cînd nu mai simți nevoia să ceri nici un sfat, de la nimeni.

Apropiindu-ne de o inevitabilă încheiere, în această călătorie prin lumea colecționarilor vom mai aminti pasiunea de a colecționa *ceramică;* pentru colecționarii de la noi existența unor mari creatori români în acest domeniu reprezintă o continuă șansă.

Să nu uităm pe colecționarii de stampe, gravuri, litografii, porțelanuri, dar și ceasuri, ochelari, pipe, minerale și încă multe altele.

O colecție reprezintă un mod de punere în evidență a unor valori umane; uneori, obiecte disparate nu prezintă nici un interes, dar reunite într-un ansamblu, într-o colecție, capătă viață, sens, valoare. În fața unei colecții factologia măruntă legată de trăsăturile colecționarilor, (perseverența exagerată, de exemplu, nu-i chiar atît de ușor de suportat) nu mai are nici o importanță, rezultatul contează. Iar celor ce zîmbesc încă, văzînd doar patimile mărunte ale unor căutători de obiecte cît mai neobișnuite, le propunem o vizită la „Muzeul Colecțiilor de Artă" din București, opera unor colecționari, în sensul cel mai înalt al cuvîntului.

Valeriu RUSU

Rondelul mînăstirii Voroneț

Giuvaer de Voroneț
Cu albastrul pur, senin,
Către cerul cristalin
Urcă piscul cel semeț.

Tu ești visul îndrăzneț
Pentru-al neamului destin...
Giuvaer de Voroneț,
Cu albastrul pur, senin.

Simbol viu, mereu de preț,
Spiritului mușatin
Lîngă lanțul carpatin
Vechi, nescris letopiseț:
Giuvaer de Voroneț!

Gheorghe GROSU

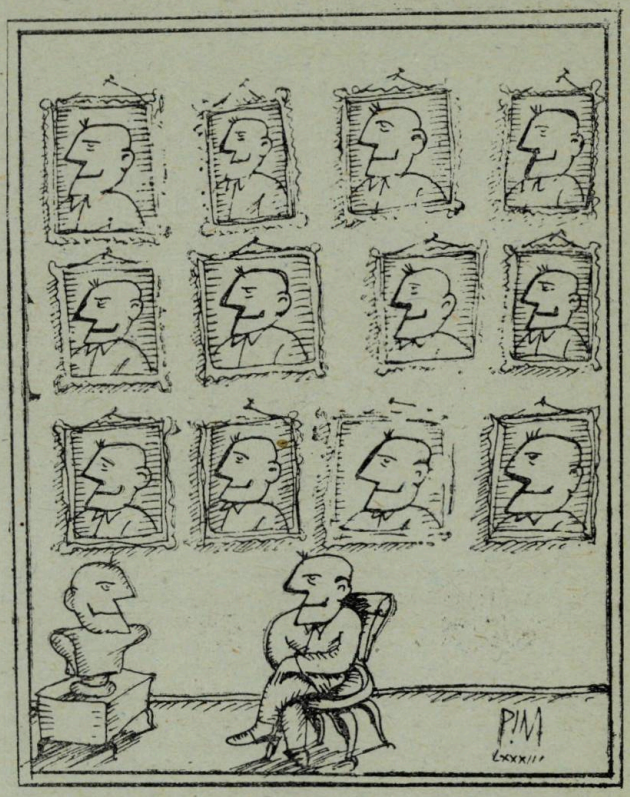

PASIUNI CELEBRE

THOMAS YOUNG renumitul fizician englez, a fost un copil minune, Citea la vîrsta de doi ani, la șase ani învăța geometria, n-avea decît opt ani cînd se ocupa cu lucrări serioase de geodezie. Cunoștea multe limbi, iar într-un timp s-a ocupat cu descifrarea hieroglifelor. Young susținea că atunci cînd există dorință, stă în puterea fiecărui om să facă ceea ce știu să facă și alții. Consecvent cu cele ce susținea, el a învățat să cînte la toate instrumentele muzicale din acea vreme, a devenit un bun cunoscător în probleme de artă, s-a ocupat de acustică, de construcții navale, de medicină și astronomie, de zoologie, fiziologie și de alte științe. A ajuns să se producă chiar la circ, executînd acrobații călare și dansuri pe sîrmă!

★

Pentru oricine numele marelui Mendeleev se asociază cu legea periodicității elementelor chimice. Puțini știu, însă, că, la vremea lui, Mendeleev a avut parte, ca să zicem așa, de o dublă celebritate, determinată de cele două pasiuni ale lui. Cea de a doua fiind... confecționarea geamantanelor. În acest scop, el a preparat și un clei special, pe care au început să-l utilizeze toți fabricanții de valize. Într-o zi, în timp ce-și cumpăra materialul necesar acestei ocupații cineva l-a întrebat pe vînzător cine-i venerabilul bătrînel.

— Cum?! Nu-l cunoașteți? Dar e vestitul meșter de geamantane Mendeleev! Se spune că „vesitul meșter" a fost foarte flatat de apreciere.

★

Strălucitul matematician rus N. I. Lobacevski a rămas cunoscut posterității drept creatorul geometriei neeuclidiene. Contemporanii l-au cunoscut însă și sub alt aspect: acela de... agronom. Printre distincțiile primite de Lobacevski se numără și medalia de argint acordată de Societatea agricolă din Moscova

drept răsplată pentru contribuțiile sale în horticultură și agricultură.

★

Una din cele mai frecvente pasiuni ale savanților a fost, și rămîne, literatura. Matematicianul Bolzano spunea: „Toate realizările mele științifice i le datorez lui Schiller". Fizicianul american Willard Gibbs știa pe dinafară o mare parte din opera lui Shakespeare, iar Niels Bohr, mai modest, memorase în întregime „Faust" de Goethe". Einstein, deși se plîngea mereu că n-are timp destul pentru lectură, afirma totuși: „Dostoievski mi-a dat mai mult decît Gauss". Fizicianul Oppenheimer scria în tinerețe versuri bune, împrejurare care i-a sugerat unui celebru coleg de breaslă, Max Born, această butadă: „Este uimitoare această combinație între lucruri atît de diferite ca poezia și știința. Căci în știință ne străduim să facem în așa fel încît toată lumea să înțeleagă ceea ce pînă nu de mult nu înțelegea nimeni, pe cîtă vreme în poezie se întîmplă invers".

★

Dar marea pasiune a oamenilor de știință a fost și rămîne totuși muzica. O strălucită mărturie în acest sens a oferit-o autorul operei „Cneazul Igor", compozitorul și... chimistul Aleksandr Borodin. Einstein era un excelent violonist, iar Plank și Max Born erau cunoscuți ca foarte buni pianiști. De altfel, istoria muzicii și a științei a consemnat în analele ei un celebru cuplu de interpreți alcătuit din pianistul Max Plank și violonistul Albert Einstein. Profesorul S. P. Botkin, de la Academia de chirurgie din Petersburg, a fost un foarte bun violoncelist. Lecțiile de violoncel — pe care le-a luat pînă la vîrsta de 50 de ani — le făcea, ce-i drept, la o oră destul de ciudată, dar treburile nu-i îngăduiau să se ocupe de muzică înainte de... miezul nopții! Muzician amator a fost și fiziologul I. M. Secenov. La Institutul medical ce-i poartă numele se păstrează un cilindru de ceară pe care e imprimat un cîntec în interpretarea lui Secenov. Richard Feinman, laureat al Premiului Nobel, unul din creatorii electrodinamicii cuantice, avea o mare slăbiciune pentru instrumentele de percuție. O fotografie reprodusă în volumul 1 al prelegerilor lui Feinman îl înfățișează lîngă unul din instrumentele lui favorite, o tobă bongo-bongo. Mai mult, marele Feinman, profesor universitar, obișnuia să cînte în orchestre de jazz, bineînțeles la baterie! E adevărat că mai avea însă și o altă pasiune, aceea pentru cifruri secrete de seifuri. Intr-o zi, la Los Angeles, Feinman n-a putut rezista ispitei de a deschide un seif dintr-o instituție secretă. Și pentru că avea și umor, a introdus înăuntru un bilețel pe care a scris: „Ghici cine sînt", apoi a închis seiful la loc.

★

Savantul K. A. Timiriazev, a fost un pasionat fotograf amator. Exploratorul și geograful Semionov-Tian-Sanski a fost și pictor, membru de onoare al Academiei de Arte și posesorul unei bogate pinacoteci. Cît despre filologie, ea a făcut numeroase „victime" în rîndurile slujitorilor științei. Iată cîteva: matematicianul academician A. A. Markov și-a ilustrat teoria matematică, botezată „schema lanțurilor lui Markov" cu exemplele de alternanță a vocalelor și consoanelor în operele lui Pușkin și Aksakov; medicul V. I. Dal, foarte apreciat de contemporanii săi (a fost chemat la căpătîiul lui Pușkin, rănit mortal în duel), este autorul unei culegeri de proverbe rusești și al binecunoscutului „Dicționar explicativ al limbii ruse"; V. I. Struve, astronom și director al Observatorului din Pulkovo, a fost distins cu o medalie de aur pentru o lucrare de filologie clasică.

★

Un jurist din Gabrovo (Bulgaria), Vasili Diankov, posedă o inedită colecție de creioane. În peste un sfert de veac, Diankov a reușit să adune peste 2000 de creioane de diferite mărci provenind din 40 de țări. Cel mai vechi exponat datează din anul 1877, iar cel mai mare — un creion publicitar produs de firma Koh-I-Noor — are un metru lungime și pentru a putea fi ascuțit a trebuit să se apeleze la... strung.

★

O colecție de același fel posedă și cetățeanul ungur Janoș Fülop, din localitatea Csurgo. Adunată începînd din 1960, bogata lui colecție cuprinde acum exemplare din peste 50 de țări, unul din creioane datînd tocmai din anul 1450. Este o adevărată raritate la care colecționarul ține cel mai mult.

★

Cei interesați pot admira și în casa spaniolului Ricardo Montero o foarte interesantă colecție de creioane și alte instrumente de scris care numără circa 6000 de piese. Între achizițiile sale deosebite se află un Koh-I-Noor de producție cehoslovacă, avînd peste 2 metri lungime.

★

Acum mai bine de un sfert de veac, V. Ciumakov, profesor la Institutul de construcții din Kazan (R.S.S.A. Tatară) a făcut pasiune pentru colecționarea creioanelor. De atunci el a strîns o colecție care cuprinde mii de exponate și ilustrează producția a circa 100 de firme din toată lumea. Pe planșete speciale se pot vedea exemplare rare sau unice, realizate de firme autohtone sau străine cu prilejul unor jubilee, creioane de reclamă, de forme, mărimi și culori diferite, cu mina de formă dreptunghiulară, triunghiulară, plată, pătrată, rotundă, groase, subțiri etc. El deține și cîteva creioane așa-numite ale viitorului, cu mină fasonată, din lemn, carton, masă plastică. Unele dintre creioane se pot ascuți fără briceag și fără... ascuțitoare!

★

Iugoslavul Stevan Filipovici are însă cea mai bogată colecție din întreaga lume. În peste trei decenii el a strîns peste zece mii de prototipuri de creioane, aproape din toate țările lumii. Cel mai lung creion are jumătate de metru, iar cel mai scurt, 4 cm.

★

În 1969, pe cînd filma la Brăila un documentar închinat lui Hristo Botev, scenaristul bulgar Nikolai Kazakov s-a hotărît să colecționeze creioane, tocuri și stilouri ce au aparținut unor cunoscuți scriitori și ziariști. Ar fi vrut să înceapă cu uneltele muncii poetului și publicistului ce a trăit și la Brăila, dar investigațiile nu l-au dus la rezultatul dorit. Azi publicistul bulgar este posesorul unei colecții insolite de peste 1700 de stilouri cu care au fost scrise opere literare și publicistice în zeci de limbi ale lumii. 400 de stilouri din colecție au fost dăruite lui Kazakov de literați din străinătate, 300 de autori bulgari, iar restul de peste o mie au aparținut unor ziariști bulgari sau străini. Printre scriitorii contemporani care au venit în întîmpinarea acestui hobyy original se află Elisaveta Bagriana, Dora Gabe, Gheorghi Karaslavov, Mihail Șolohov, Alberto Moravia, Louis Aragon și alte nume celebre. Colecționarul păstrează fiecare stilou într-o cutiuță aparte, împreună cu autograful celui care i l-a dăruit.

Rubrică realizată de M. B.

FILATELIE

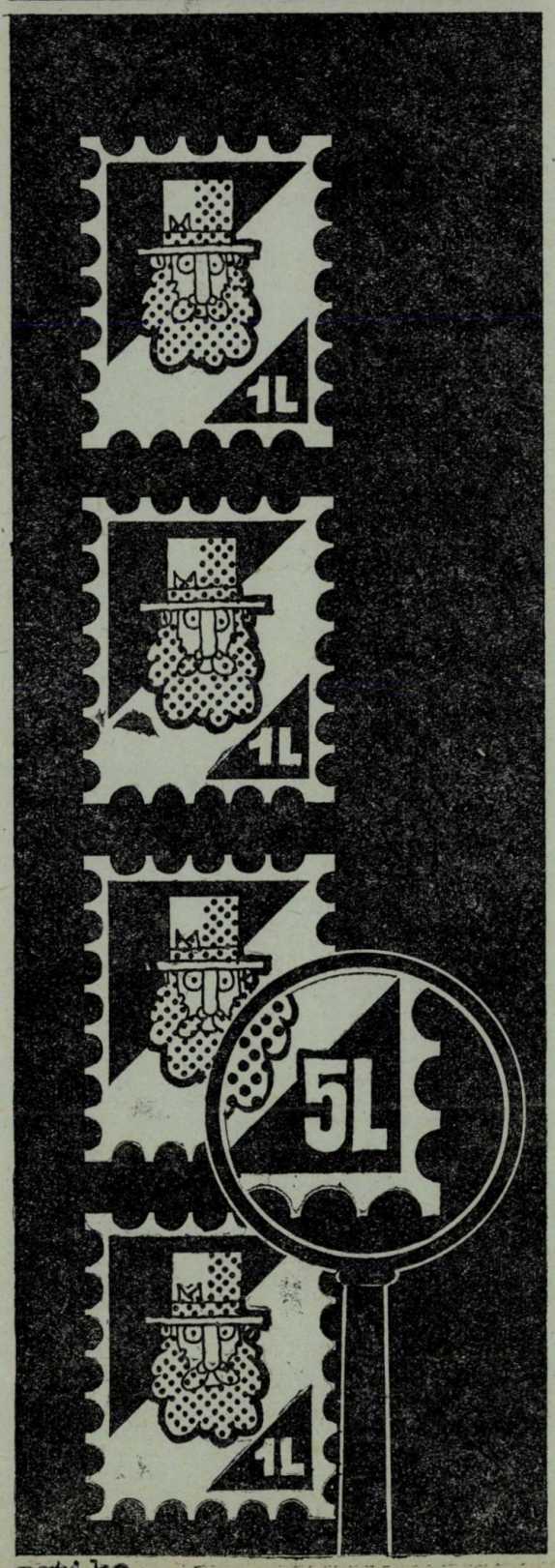

mati bo

FILATELIA DE LA PASIUNE LA ȘTIINȚĂ

În accepția dată de *Dicționarul explicativ al limbii române* (1975), filatelia este definită ca „acțiunea de a colecționa (și studia) mărci poștale — din fr. philatélie".

Paranteza din definiția enunțată mai sus vine, după părerea noastră, să sublinieze tocmai caracterul evolutiv al filateliei, ridicarea ei, ca pasiune, la trepte calitative din ce în ce mai înalte.

Dacă este evident că termenul de filatelie este preluat din limba franceză, pentru marea masă a cititorilor noștri nu poate scăpa faptul că la origine se află cuvintele grecești : *philos* = prieten, amator și *attelia* = scutire de taxă sau impozit.

Marcel Dănescu în *Dicționarul filatelic* (da, există și așa ceva !), dicționar apărut în 1979, scoate în evidență că termenul de „filatelie" a fost folosit prima dată de M. G. Helpin într-un articol din revista „Collectioneur des Timbres Postales" apărută la Paris în anul 1864. Această denumire ia locul în timp scurt denumirilor utilizate pînă atunci : timbromanie, timbrofilie (atenție la titlul primei reviste de filatelie apărută în țara noastră cu peste 100 de ani în urmă : „timbrophilo-jurnal philatelisticu român", București, 1/13 ianuarie 1881).

• • •

Evoluția filateliei este strîns legată de evoluția relațiilor între oameni, de dezvoltarea științei și tehnicii, de apariția hîrtiei, tiparului și de necesitățile vieții complexe cotidiene etc.

Cîteva momente ni se par importante ca premergătoare apariției filatelie :

— apariția hîrtiei ;

— apariția cernelii și tușului ;

— crearea și răspîndirea diferitelor semne de exprimare prin litere — alfabetul ;

— apariția tiparului — geniala invenție a mult cunoscutului Gutenberg, precum și a mijloacelor de imprimare a desenelor.

Apariția, perfecționarea și extinderea mijloacelor de transport au impulsionat în mod evident dezvoltarea crespondenței.

Toate acestea au făcut ca „*scrisoarea*" să devină din ce în ce mai mult un mijloc de comunicare în masă, ceea ce a impus în mod necesar și crearea unor instituții care să organizeze cît mai corect schimbul de scrisori. De aici apare necesitatea serviciului de poștă, la început sub formă de birouri poștale, în țara noastră.

Pînă către mijlocul veacului al XIX-lea obiectivul principal al poștelor consta în transportul de călători, transportul corespondenței fiind considerat numai ca un accesoriu.

Ca orice prestare de serviciu (în cazul nostru transportul corespondenței) trebuie remunerată.

Anaforaua din 7 martie 1851 prin care s-au reorganizat poștele din Moldova stabilește ca scrisorile, în momentul în care erau depuse la biroul poștal, să fie ștampilate cu o ștampilă (ștemplu) care la mijloc purta numele orașului unde s-a depus corespondența, iar împrejur data cu ziua de prezentare. Această dispoziție nu a fost aplicată decît parțial, deoarece ștampilele purtînd numele oficiului expeditor nu s-au înfăptuit decît mai tîrziu. Dacă taxele de transport ale corespondenței erau achitate în momentul depunerii scrisorii, pe scrisoare se aplica o altă ștampilă (ștemplu) conținînd cuvîntul FRANCO. Nu insistăm mai mult asupra ștampilelor FRANCO deoarece aceasta poate constitui și este obiect de studiu separat.

O foarte interesantă comunicare în legătură cu „Ștampilele FRANCO folosite exclusiv în Moldova în perioada 1852—1865" a fost prezentată la Iași cu ocazia palmaresului celui de al V-lea salon filatelic de toamnă al revistei „Cronica", în cadrul cercului de studii al A.F.R. Iași, de către binecunoscutul cercetător al istoriei poștale românești, Dumitru Pașalega din Craiova. Comunicarea a fost însoțită de prezentarea a numeroase materiale originale sau în fotocopie.

Iată deci, în cîteva cuvinte, ce domenii largi de cercetare se deschid în fața celui care, la început un modest colecționar de mărci de pe plicuri sau din plicuri, prin cercetare continuă poate aprofunda în anumite domenii ale filateliei subiecte atractive dar și folositoare pentru istoria poștei și implicit, a patriei noastre.

Taxele privind transportul corespondenței puteau fi achitate, la noi și în alte țări, nu numai la prezentarea corespondenței, ci și de destinatar, la primirea corespondenței.

În țările din Europa poșta, ca formă mai evoluată, a apărut pe la jumătatea secolului XVI sub forma unor concesiuni particulare. Plata transportului, destul de costisitoare, calculată în raport cu greutatea scrisorii și distanță, se achita în numerar de cel căruia îi era adresată scrisoarea.

Această măsură, oarecum ciudată pentru zilele noastre, a contribuit în mod hotărîtor la apariția mărcii poștale ca element de bază al filateliei.

Apariția mărcii poștale are și o anecdotică a ei pe care ne permitem să o relatăm în continuare. Undeva într-un sat, în Scoția, Rowland Hill (1795—1879) socotit ca inițiatorul primei mărci poștale adezive din lume, a asistat la următoarea scenă : un factor poștal a adus unei tinere localnice o scrisoare expediată din Londra unde se afla logodnicul ei în armată, sau ca muncitor, în altă variantă. Fata a luat plicul în mînă, l-a întors pe ambele părți, apoi l-a înapoiat factorului regretînd că nu are banii necesari pentru plata taxei poștale care i-ar fi dat dreptul să primească scrisoarea. Hill, impresionat de această situație, a intervenit oferindu-se să plătească el costul scrisorii, dar fata l-a refuzat în mod categoric. Atitudinea ei a fost motivată abia după plecarea factorului poștal ; logodnicul de la Londra făcea în mod regulat niște semne convenționale pe plic, care-i ofereau logodnicei sale informațiile ce o interesau (ceea ce înseamnă că nu este chiar atît de nouă codificarea). În consecință nu mai era interesată să vadă conținutul plicului.

Lui Rowland Hill i-a venit atunci ideea creării mărcii poștale adezive, paralel cu simplificarea sistemului de calculare a taxei poștale, idei pe care le expune în 1837 într-o broșură.

În decembrie 1839 se aprobă această reformă care intră în vigoare la 10 ianuarie 1840. În mai 1840 apar primele mărci poștale adezive din lume cu valorile de un penny (culoarea neagră = faimosul penny black) și de două pence tipărite cu cerneală albastră. Ambele mărci reprezentau chipul reginei Victoria a Angliei. Și, astfel se rezolva în mod mai operativ și eficient problema perceperii taxelor poștale. Începe o epocă rapidă de dezvoltare a filateliei, cu toate că inițiativa lui Hill a întîmpinat numeroase obiecțiuni și controverse chiar în țara sa. Ministrul poștei Maberly numea aceste mărci poștale „etichete". Rezultatele nu s-au lăsat așteptate și au fost atît de bune încît în 1846 Hill a primit un dar în valoare de 13.000 lire sterline și i s-a acordat titlul de „sir". Peste un an, în 1847, este numit subsecretar de stat în Direcția poștelor, iar în perioada 1854—1864 a condus administrația poștală. În 1882 i s-a dezvelit o statuie lîngă bursa din Londra. Multe țări din lume au emis mărci reprezentînd chipul lui Rowland Hill.

Curînd încep să apară mărci și în alte țări : cîteva cantoane din Elveția emit mărci în 1843 ; apoi, sînt emise mărci în Brazilia, (1843), Statele Unite (1847), Franța (1849—1850).

În zona noastră geografică cronologia emiterii mărcilor poștale situează Moldova pe primul loc (1858), urmată de Grecia (1861), Turcia (1863), Serbia (1866).

Avem satisfacția că în țara noastră primele mărci au apărut cu 125 de ani în urmă, la 15 iulie 1858, la Iași. Este vorba de vestita serie „Cap de bour" formată din 4 mărci : de 27 parale, 54 parale, 81 parale și 108 parale.

O a doua emisiune „Cap de bour", are loc la 1 noiembrie 1858.

Valoarea deosebită și unanim apreciată a mărcilor din prima emisiune „Cap de bour" constă în primul rînd în extrema lor raritate, nu în frumusețea lor grafică (destul de reușită totuși pentru vremea aceea).

Să-mi permiteți acum să relatez o mică întîmplare :

Cu ocazia organizării primului salon filatelic de toamnă al revistei „Cronica", Filiala A.F.R. Iași a reușit să aducă la Expoziție colecția de mărci clasice a inginerului C. Apostolidi din Galați, avînd în colecție trei din cele 4 valori ale primei emisiuni „Cap de bour"(care fac parte din patrimoniul național și ca atare sînt supuse dispozițiilor legii de protejare a patrimoniului național).

În atari condiții, organizatorii au trebuit să ia măsuri deosebite de precauție. S-a confecționat la C.F.S., prin grija cercului TEROM, un panou special ; în fiecare seară foile de expunere erau depozitate la safé-ul Poștei centrale din Iași, iar transportul din sala de expoziție la poștă se făcea cu însoțitor. În sală s-a asigurat, prin grija organelor locale, paza specială a panoului.

Faptul că primele timbre românești au apărut la Iași, se explică nu numai prin importanța Iașului ca centru de cultură, știință, progres, economie, ci și prin aceea că aici exista și baza de imprimare a timbrelor. Este vorba de „Atelia timbrului" din Iași asupra căreia a făcut studii extrem de interesante inginerul Kiriac Dragomir din București.

Pe baza documentelor descoperite, atît la Arhivele Statului din Iași, la cele din București, cît și a studiilor personale, a putut prezenta evenimentele care au concurat la înființarea „ateliei timbrului din Iași (oameni și fapte) ; piesele tipografice și accesoriile lor (mod de imprimare) ; personalul lucrativ în perioada 1856—1862 ; hîrtia utilizată ; localul „ateliei" și anexele sale ; crearea celei de a doua „atelii" a timbrului la București și inventarul procurat de la Iași etc.

„Atelia timbrului" a fost inițial organizată pentru „timbrul domnesc". Sub această denumire se recunoșteau în Moldova colile de hîrtie care aveau ca destinație redactarea de contracte, petiții etc. În stînga sus exista un timbru umed rotund care cuprindea reprezentarea simbolului justiției, stema Moldovei și valoarea taxei de plată, iar mai jos imprimat în relief, un timbru sec. Acest timbru domnesc ar corespunde ca funcție actualmente timbrului fiscal.

Să revenim însă la urmările creației (cred că acesta este termenul cel mai potrivit) lui Rowland Hill. Răspîndirea mărcilor poștale în lume s-a făcut cu o uimitoare repeziciune.

În primii zece ani de la apariția mărcii poștale au fost emise în întreaga lume numai 47 de mărci pentru ca după 20 de ani (1860) numărul lor să se ridice la 835, iar în 1870 (deci după 30 de ani) la 2686. În 1954 se inventariaseră exact 114.121 de emisiuni diferite, în jurul anului 1970 se evalua numărul lor la peste 200.000 de mii, iar în prezent cifra este cu mult mai mare.

La această „explozie" a contribuit caracterul utilitar al mărcii poștale, interesul crescînd al colecționarilor de mărci poștale, varietatea temelor abordate și caracterul din ce în ce mai artistic al imprimării.

Apariția de noi state pe harta lumii, prin eliberarea lor de colonialism după cel de al doilea război mondial, a contribuit de asemenea, la această extraordinară explozie a mărcii poștale.

În revista „Bazarul filatelic" care a apărut la Bîrlad (da, la Bîrlad !) în numărul 1 din aprilie 1928, sub titlul „Se poate face o colecție generală ?" se arăta că, după revista „Philatelic Magazin" care folosise ultimele cataloage, numărul mărcilor diferite se ridicau la 37.352 de bucăți. Se aprecia că, la valoarea leului de atunci 30.000 de bucăți de mărci ar fi costat circa 40.000 de lei (1928). Pentru restul de 7.352 de mărci ar mai fi fost necesară încă suma de 30.000 de lei. Ca o concluzie a articolului, trecînd peste exactitatea sau inexactitatea unor cifre, se trăgea concluzia că se putea face o colecție completă de mărci poștale. Să vedem cine ar mai fi interesat astăzi să facă asemenea calcule în condițiile în care valoarea la preț de listă (1980) a mărcii obliterale cu valoarea de 81 parale din prima emisiune „cap de bour" se ridică la 280.000 de lei, iar a aceleia neobliterate la 260.000 de lei !

După cum reise din *Catalogul mărcilor poștale românești '74*, tirajul mărcii de 81 parale a fost de 2.016 bucăți din care s-au vîndut 709, iar 1307 au fost retrase din circulație.

Același catalog (capitolul respectiv este semnat de inginer Dragomir Kiriac pe care l-am amintit mai sus) arată că, practic, mărcile din prima emisiune „cap de bour" au putut circula 102 zile la Iași și 89 zile în reședințele districtuale (exceptînd Galațiul cu 61 de zile). Explicația ? În septembrie 1858 s-a luat hotărîrea de schimbare a tarifului poștal pe zone și revenirea la vechiul tarif poștal unic.

Ca o curiozitate să menționăm că la Bîrlad nu s-a vîndut în perioada respectivă nici o marcă din valoarea de 81 parale, în timp ce la Focșani au fost vîndute 139 bucăți.

Nu mult timp după apariția primelor mărci poștale apar și primii colecționari. După unele păreri, însuși Rowland Hill ar fi făcut parte dintre primii colecționari. În literatura filatelică se citează printre primii colecționari : Oscar Berger Levrault (cel care a întocmit și primul catalog filatelic în anul 1861) — E. L. Pemberton (publică un manual filatelic în anul 1874), Jacques Amable Legrand (inventatorul odontometrului, acel instrument simplu cu care se măsoară dantelura timbrului etc.

Iată deci cum, o dată cu sporirea numărului de mărci și a colecționarilor, încep să apară primele studii și lucrări de specialitate.

De la faza de colecționare clasică (adică după catalog) se trece la sistematizarea materialului colecționat, sistematizare care se face pe baze științifice.

Deosebit de importantă din punct de vedere științific este activitatea lui Pemberton, colaborator la cele mai renumite reviste filatelice engleze. În anul 1872, a înființat o revistă proprie „Philatelic Journal".

În țara noastră, în anul 1891, a fost creată „Societatea filatelică română". Printre colaboratorii cei mai asidui ai acestei societăți a fost și Gh. Mateescu-Sinaia. El a făcut numeroase comunicări în cadrul societății în special asupra mărcilor clasice românești. Urmare a impresiei produse de seriozitatea studiilor sale, a fost propus la un moment dat ca președinte al Societății, funcție pe care el a refuzat-o pe motivul că este cel mai tînăr dintre colecționari.

În cursul anului 1891, la prima expoziție filatelică organizată la București, Mateescu-Sinaia a prezentat vizitatorilor o colecție care cuprindea 8 exemplare din prima emisiune „Cap de bour", 73 de exemplare din a doua emisiune „cap de bour" și peste 400 de exemplare din emisiunile Principatele Unite, domnitorul Cuza, Carol cu favoriți.

Începe încă de pe atunci să se cristalizeze ideea separării în colecții și exponate a mărcilor uzate (adică a celor folosite efectiv pentru obliterări și circulație prin poștă) de mărcile neuzate (așa cum au fost procurate ele de la magazine de specialitate sau de la librăriile care aveau sectoare specializate pentru vînzarea mărcilor și a materialelor accesorii :

— lupe, pensete, odontometre, etc.).

La fiecare din aceste ultime două Blocuri de patru secțiuni Mateescu-Sinaia avea piese izolate, perechi de mărci, ștraifuri (grup sau ansamblu de mărci depășind două exemplare) detașate dintr-o coală tipografică și legate între ele fie în poziție orizontală, fie în poziție verticală. Și, pentru a nu mai reveni asupra acestei probleme, să precizăm aici că ștraiful poate cuprinde mărci de aceeași valoare și culoare (totul depinde de cum au fost așezate, gîndite și executate tipografic mărcile în coală), mărci de valori diferite și chiar, în ultimul timp, mărci de valori și subiecte diferite.

În filatelia românească, cel mai valoros ștraif cuprinde 5 exemplare din marca „cap de bour" *Porto gazetei* de 15 bani aplicată pe un periodic ieșean (Zimbrul și Vulturul). Tot pe un exemplar din același periodic se mai întîlnește un ștraif de trei bucăți cu aceleași mărci.

Revenind la colecția lui Mateescu-Sinaia, trebuie amintit că din prima emisiune „Cap de bour" ea conținea 14 exemplare din toate cele 4 valori, iar din a doua emisiune peste o sută de exemplare de 40 și 80 parale pe scrisori, două blocuri de 4 din valorile de 5 parale „Porto gazetei", o coală de 5 parale și o coală de 40 de parale, toate acestea fiind adevărate perle ale filateliei românești.

Ar mai trebui pomenite și alte colecții deosebit de valoroase prezentate la expoziția din anul 1924, organizată cu prilejul unui congres al filateliștilor : C. R. Geblescu, ing. Șt. I. Corcioavă, Bela Fiatsga, Rudolf Zoscsak (cel care avea să publice apoi în revista „Filatelia pentru toți" un serial al catalogului mărcilor poștale românești).

Dacă am amintit aici cîteva nume celebre de colecționari, nu trebuie uitat, ci dimpotrivă subliniat, faptul că filatelia reprezintă o pasiune care a cuprins mase largi de oameni, de vîrste și de profesii diferite, uniți toți în aceeași pasiune pentru colecționarea și studierea mărcilor. Numărul acestora a fost și este în continuă creștere. Se apreciază că astăzi în lume există peste 100.000.000 de filateliști.

În aceeași revistă „Bazarul filatelic", apărută la Bîrlad, se reproduce o informație după revista „L'Écho de la timbrologie" cu privire la numărul de filateliști din lume. Potrivit unei statistici numărul acestora se ridica la acea dată la 2.930.000 după unele statistici, sau la 2.325.000 după alte statistici.

Repartiția acestora pe zone geografice era foarte variată și nu intrăm în amănunte. Revista citată adăuga că România avea la acea dată (1928) peste 14.000 de filateliști.

În prezent se consideră că în țara noastră practică o activitate filatelică organizată în cadrul Asociației Filateliștilor din România peste 100.000 de persoane.

Nu putem trece cu vederea că foarte mulți tineri, în special elevi din clasele mici, practică filatelia într-un cadru neorganizat. Către aceștia trebuie îndreptată atenția noastră pentru a-i forma ca filateliști, deoarece tinerii au un spirit de observație mai ascuțit, sînt mai entuziaști, iar pasiunea lor față de marca poștală trebuie călăuzită spre o filatelie de studiu, spre sistematizare și folosirea științifică a mărcii. Important ni se pare ca fiecare tînăr, cu mijloacele materiale mai modeste pe care le are, să fie îndrumat a colecționa mărci din acel domeniu pentru care simte atracție și la școală. În felul acesta filatelia îl va sili să-și aprofundeze cunoștințele însușite la școală.

Nu am vrea să fim prea didactici dar vom lua totuși un exemplu. Un tînăr căruia îi place botanica va fi îndrumat să colecționeze mărci poștale cu această tematică. El va căuta să sistematizeze materialul pe familii botanice, pe zone ecologice, pe destinații etc. În continuare pentru o împlinire mai completă a colecției va urmări planta ca atare apărută pe mărci ca element accesoriu de ilustrație.

Nu cred că este greu de înțeles cît de mult poate ajuta filatelia la cunoașterea istoriei patriei, a realizărilor din zilele noastre în diferite domenii de activitate : economic, social, cultural-educativ, sportiv etc. Și invers, cel ce întocmește o colecție sau un exponat filatelic trebuie să studieze temeinic, să aprofundeze domeniul pe care l-a abordat. Juriile exigente pun foarte mult preț pe cunoștințele filatelice și deci și pe cele științifice ale expozanților.

Mai este de mirare atunci faptul că se pledează tot mai insistent pentru introducerea filateliei ca obiect de studiu în școli ?

Dacă la început ilustrația mărcii poștale s-a rezumat, în multe cazuri, la reproducerea figurilor conducătorilor de state sau a unor elemente caracteristice țării respective, odată cu mărirea numărului de mărci, se diversifică tematica acestora, apar procedee din ce în ce mai perfecționate de imprimare.

Într-un articol publicat în anul 1949 scriitorul, Cezar Petrescu, scria : „Cîte învățăminte folositoare și cîte imagini vii ale trecutului nu ne dă simpla răsfoire a unui album filatelic ? Stau înscrise acolo toate transformările vertiginoase ale veacului, cu răsturnările istorice și primenirile sociale ale lui..." „În locul efigiilor de monarhi, apar la un moment dat chipurile savanților și ale învățaților. În locul vestigiilor pur decorative și aproximativ alegorice apar pe desenul mărcilor scene de muncă și de biruință ale omului în luptă continuă cu materia. Un grup de sonde, o uzină, un avion decolînd, un vapor, un tren ieșind din tunel. Nu reprezintă oare aceasta adevărata imagine a secolului ?"

Să spunem cîteva cuvinte și despre tematica mărcilor. Tema este definită ca ideea principală care stă la baza creării unor noi modele de emisiuni poștale (mărci, întreguri etc.). De aici trebuie să definim și alte două noțiuni :

— Colecție tematică este acea colecție care dezvoltă o temă sau ilustrează o idee după un plan logic folosind toate materialele filatelice care-i stau la dispoziție (mărci, întreguri poștale, ilustrate maxime, obliterări speciale și ocazionale etc.).

— Colecția de studiu este colecția care conține, p cît este posibil, toate mărcile poștale și piesele filatelice care au legătură cu subiectul sau cu scopul emisiunii. Reprezintă deci un proces de aprofundare și o mai strictă delimitare față de colecția tematică Cere un studiu deosebit și un efort ma susținut pentru procurarea materialului necesar.

Ne vom rezuma la cîteva exemple din activitatea filatelică ieșeană în legătură cu problemele enunțate mai sus.

Filiala A.F.R. Iași, în colaborare cu săptămînalul politic-social-cultural „Cronica", organizează de 5 ani Salonul filatelic de toamnă al revistei „Cronica".

Cea de a III-a ediție a „Salonului" (1980) a avut ca tematică „Literatura în filatelie". Distincția maximă a fost acordată de juriu colecționarului ieșean prof. M. Ungureanu, pentru un exponat cu o temă îndrăzneață, inedită. Titlul exponatului era simplu „Personaje literare". În realitate, exponatul era complex, ilustrînd personaje *fictive* din oprele literare, personaje care au apărut pe mărci sau alte piese filatelice în diferite țări. Este ușor de închipuit cîtă muncă a trebuit să se depună pentru a inventaria, după cataloage, care ar fi mărcile ce interesau, precum și străduința pentru procurarea respectivelor piese filatelice.

Ediția a IV-a a „Salonului" și-a propus ca tematică „Teatrul și muzica în filatelie". Una din distincțiile maxime a fost acordată colecționarului ieșean M. Salahub, profesor de educație fizică. Exponatul său, intitulat „Compozitori europeni", a fost apreciat pentru modul cum a sistematizat materialul pe școli muzicale, curente etc. La înmînarea premiului a ținut să mulțumească profesorului univ. George Pascu pentru sprijinul acordat în sistematizarea materialului și în caracterizarea diferiților compozitori. Un exemplu de îmbinare a filateliei cu știința (istoria muzicii și muzicologie), a pasiunii cu cercetarea.

La același „Salon" o impresie deosebită, primind de asemenea distincția maximă, au mai lăsat alte exponate din care aș releva numai două :

— Morvay Ștefan din Cluj cu exponatul intitulat „Parada instrumentelor". Cuprindea toată gama de instrumente muzicale clasificate pe feluri de instrumente (cu coarde, de suflat, percuție etc.) și toate acestea cu piese filatelice din diferite colțuri ale lumii. Vă las pe dumneavoastră să apreciați pasiunea cu care a fost abordată o asemenea temă, pentru că numai o mare pasiune poate susține efortul intelectual de ordonare a materialului.

— Comănese Marcela din Sibiu, cu exponentul „Partituri", care cuprindea piese filatelice pe care apar partituri muzicale, partituri care au trebuit să fie identificate ca autori și operă în cazul (frecvent) în care acest lucru nu era indicat pe marcă. Vă întreb, stimați cititori, iubitori și cunoscători de muzică : ați avea curajul să vă înhămați la o asemenea muncă de nobilă pasiune și înaltă profesionalitate ? Documentarea a cerut o muncă intensă ținînd seama că nu totdeauna catalogul filatelic i-a permis să studieze toate detaliile care erau necesare. Mi-aș permite să spun că un asemenea filatelist ar fi în stare, dacă materialul filatelic ar exista, să ne prezinte un exponat „Partituri în cheia de sol". Nu credeți ?

„Salonul" al II-lea (iată n-am respectat ordinea cronologică,) a evidențiat printre exponatele prezentate la tematica propusă, „Știința și tehnica în sprijinul progresului", pe următoarele :

— Electricitate și electricieni", prezentat de academician Ion S. Antoniu din București, cel mai bun exemplu ce se poate da referitor la îmbinarea activității profesionale cu cea filatelică ;

— „Construcții de baraje" al inginerului Ion Șahinian din R. Vîlcea care lucrează în cadrul Trustului de construcții (nu știu dacă denumirea este exactă), care construiește barajele de pe rîul Olt. Din nou, specialitate și filatelie.

— Fără a fi de specialitate, dar însuflețit de o mare pasiune, regretatul filatelist ieșean Răuț F. Constantin a reușit să prezinte un exponat deosebit de valoros „Din epopeea cuceririi Antarcticii". Cîtă pasiune, cîtă migală de cercetare a istoriei cuceririi Antarcticii pentru a trata subiectul la nivelul care a fost tratat de către un colecționar care, profesional, nu avea nimic comun cu tema aleasă, dar pe care și-a însușit-o prin studii !

Mă opresc aici cu exemplele. Dar mai bine să-i dăm cuvîntul lui Andi Andrieș, directorul editurii „Junimea" din Iași : „Filatelia este o îndeletnicire caldă ca însuși omenescul. Angrenajul imens de relații — sufletești chiar — care se nasc prin filatelie transcrie, nu o dată, principiile unei veritabile mișcări diplomatice. Meridianele vibrează de patima filateliei, vibrația asta le apropie, iar schimbul de plicuri filatelice devine argument al păcii mondiale. Filatelia apropie, chiar și pentru aceasta merită o considerație unanimă"...

„Văd în filatelie un adevărat „covor fermecat" capabil să ofere imaginației și spiritului voiajuri și evadări în spații, (nu numai geografice) intangibile altfel". „Nostalgicul *dor de călătorie*, vechi de cînd lumea, se convertește sub lupa filatelistului în lunecarea lină pe orizontala spațiului și verticala timpului.

*

Numărul colecționarilor, ca și al mărcilor, fiind în continuă creștere, a apărut la un moment dat necesitatea schimbului de mărci între diferiți colecționari pentru completarea colecției proprii cu piese de la alți colecționari care, prin diferte împrejurări, dispuneau de un număr mai mare de asemenea piese. Schimbul a fost mult ușurat prin apariția și ținerea la zi a unor cataloage filatelice care stabileau niște valori pentru fiecare marcă obliterată și neobliterată. Catalogul reprezintă accesoriul cel mai important al filatelistului începător sau avansat. Catalogul, prin cotele ce le stabilește pentru fiecare marcă, dă o bază echitabilă a schimbului între colecționari. Cele mai cunoscute sînt :

— Yvert (Franța), Michel (R.F.G.), Lipsia (R.D.G.), Scott (Statele Unite), Stanley Gibbons (Anglia) etc. Pe lîngă aceste cataloage, care au un caracter mai general, există diferite cataloage pe țări, pe tematici variate etc. Aici apare un aspect nou al activității filatelice, acel informativ pe baze sigure asupra emisiunilor ce apar anual în număr din ce în ce mai mare. Pentru România se folosește *Catalogul Mărcilor Poștale Românești '74*. El a fost completat în 1977 cu emisiunile de mărci poștale românești apărute în anii '74—'76, iar în Buletinul informativ editat de A.F.R. în 1980 sînt inserate emisiunile filatelice apărute în anii 1977—1978.

Pentru a convinge un cititor neavizat cîtă pasiune și ce volum de cercetare este inclus în acest catalog, este suficient să frunzărească primele zeci de pagini ale ediției '74, cu precizările făcute asupra emisiunilor (modul de imprimare, hîrtia utilizată, gumajul, data punerii și retragerii din circulație, tiraju! fiecărei valori, falsurile întîlnite, ștampilele folosite etc.).

*

Dezvoltarea procesului de schimb filatelic impune la rîndul lui unele forme organizatorice ale activității filatelice. Este evident că primele schimburi au avut loc între persoane care prin locul de muncă sau învățătură aveau legături cotidiene, puteau să-și cunoască preocupările și pasiunile. Credem că acestea sînt primele forme neorganizate care, prin evoluție, ajung la formele organizatorice de astăzi.

În anul 1891 s-a constituit la București prima grupare de colecționari intitulată „Societatea filatelică română". Ea și-a extins activitatea, reușind să grupeze un mare număr de colecționari din București, Iași, Ploiești (orașe în care de altfel au apărut și primele reviste filatelice), dar și din alte localități cum au fost de exemplu Codăiești-Vaslui, unde, probabil, a existat un pasionat animator al filateliei. Societatea a avut o existență scurtă, pînă în 1896.

Totuși, baze organizatorice au continuat să existe tot timpul sub forma unor cercuri filatelice mai mici sau mai mari, cu activitate destul de susținută. Recent s-au sărbătorit la Rîmnicu Vîlcea 50 ani de la înființarea cercului filatelic din această localitate, cerc care-și desfășura activitatea pe bază de statut.

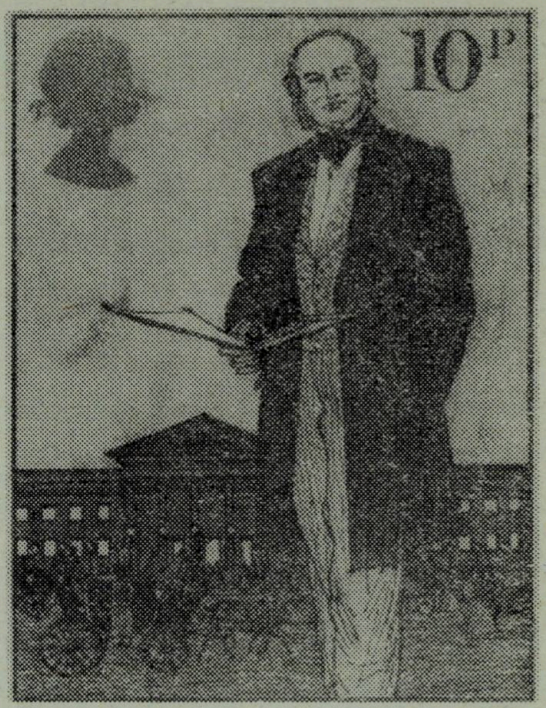

În revista „Tribuna filatelică" (nr. 2—3 din februarie-martie 1933) se scrie: „O serioasă asociație filatelică ființează de mult la Iași sub denumirea *Cercul filatelic Iași*. Ședințele săptămînale au loc în fiecare duminică dimineață la unul din membrii cercului". Mai departe se arată: „Programul cercului este propaganda filatelică, schimb de mărci, cumpărări, vînzări, expertize (da, expertize! — n.n.), informațiuni etc. În ședințele care au loc se citesc și se discută revistele filatelice ce se primesc, se face schimb de mărci, se prezintă colecțiuni, oferte primite și raritați achiziționate. O activitate rodnică și demnă de imitat. Menționăm cu satisfacție că președenția de onoare o deține un distins magistrat din București, domnul Eugen Petit, consilier la Înalta Curte de Casație, un mare prieten și sprijinitor al filateliei românești".

Numeroase mărturii despre existența unor cercuri filatelice întîlnim în revista „Filatelia pentru toți" apărută la început sub redacția lui H. Dragu, iar apoi a Casei filatelice A. Jaszlowitz. În „Cuvînt înainte" (nr. 1, ianuarie 1931) se spune printre altele:

„Vom face o propagandă intensă pentru crearea de cercuri filatelice, cu legătură între ele, în toate orașele... pentru o expoziție a mărcii în București, pe care o vom organiza împreună cu organele în drept și vom publica *Dicționarul mărcii românești* de a cărui lipsă ne resimțim cu toții". Numărul 3 al revistei, (martie 1933), arată că „În România sînt, după aprecierea comentatorilor, peste 100.000 de filateliști... La noi în țară ar trebui să fie cel puțin 100 de comitete filatelice". Se informează că sînt în curs de formare alte societăți filatelice la Craiova, Iași, în afara celor din Timișoara, Sibiu, Arad. Numărul 6 al aceleiași reviste vorbește de înființarea cercului filatelic din Vaslui, numărul 9 de cercul din Bacău, numărul 10 de cercul filatelic Dorohoi, numărul 11 de cercul filatelic Huși. În numărul 6, (iunie 1932), al revistei se publică un apel către filateliști din partea cercului filatelic Ploiești, care, prin comitetul de inițiativă scria: „A sosit timpul să ne organizăm!... Nu șovăiți nici o clipă, urmați exemplul nostru din Prahova și grabnic constituiți-vă în asociație." În 1937 are loc reorganizarea Societății filatelice române.

Noile condiții create în țara noastră după 23 August 1944, au permis ca filatelia să capete noi orizonturi, punerea ei în slujba maselor largi și în special a tineretului. Un moment de o deosebită importanță este crearea în 1958, deci cu 25 de ani în urmă, a unei asociații pe întreaga țară, Asociația Filateliștilor din România.

Dacă am insistat poate ceva mai mult asupra laturei organizatorice a filateliei este tocmai pentru faptul că aceasta a permis un bogat schimb de valori și de experiențe între colecționari, perfecționarea metodelor de muncă, contribuind la crearea cercurilor de studii și la dezvoltarea multilaterală a filateliei tematice, la diversificarea acesteia. Amintim aici că Asociația Filatelică din România face parte din Federația Internațională de Filatelie (FIP).

Trebuie însă remarcat faptul că forma cea mai interesantă și eficientă în același timp a filateliei în viața social-culturală o constituie expozițiile filatelice, de la cele de cerc pînă la cele naționale și internaționale. Cu ajutorul lor se scot în evidență realizările sociale, politice, culturale, economice etc., se prezintă publicului larg colecții valoroase care oglindesc trecutul patriei, succesele pe drumul construirii socialismului și comunismului, perspectivele luminoase ale viitorului. Colecționarii se confruntă (nu se înfruntă), se emit idei noi, modalități noi de prezentare și adîncire a materialului filatelic.

În toată această perioadă au mai fost organizate, la diferite niveluri, în special de filiale, sau prin colaborarea mai multor filiale, expoziții filatelice în fiecare an.

Pentru a nu face exces de modestie este necesar să subliniem că una din manifestările filatelice prestigioase, de largă apreciere în țară o constituie „Salonul filatelic de toamnă al revistei „Cronica", organizat în fiecare an la începutul lunii octombrie, expoziție ce s-a impus prin îndrăzneala tematicii abordate și prin valoarea colecțiilor prezentate.

După constituirea Asociației Filateliștilor din România, datorită creșterii capacității organizatorice și a pasiunii unui grup din ce în ce mai mare de entuziaști, țara noastră a fost gazdă a unor expoziții internaționale de mare amploare, ca BALKANFILA, expoziție pe care o vom găzdui din nou anul acesta, SOCFILEX (expoziție filatelică a țărilor socialiste), EUROMAX (expoziție europeană de maximafilie).

La expozițiile internaționale de peste hotare, expozanții din țara noastră, datorită înaltului nivel competitiv al exponatelor prezentate, au obținut distincții din cele mai importante care fac cinste mișcării filatelice din țara noastră.

Mișcarea filatelică a avut nevoie și de un mijloc scris de comunicare, de reviste specializate (în afara rubricilor filatelice care au apărut și apar și acum în alte publicații). În cursul celor 100 de ani de presă filatelică românească au apărut publicații specializate în diferite orașe din țară: București, Ploiești, Iași, Galați, Focșani, Bîrlad, Constanța, Brăila, Bacău, Găești, Timișoara, Craiova, Piatra Neamț, Vatra Dornei, Sibiu etc. Se poate observa caracterul larg de răspîndire al filateliei și al pasionaților editori de pe cuprinsul țării. Pe lîngă caracterul informativ, presa filatelică s-a ocupat și se ocupă de organizarea mișcării filatelice precum și de publicarea unor studii științifice asupra evoluției filateliei și a preocupărilor ei actuale.

Pasionaților filateliei le stă la îndemînă un material vast de informare și cercetare, răspunzînd gusturilor și pretențiilor diferitelor categorii, tineri și maturi, muncitori, intelectuali și studenți.

Obiectul principal al filateliei este marca poștală. Alături de marca poștală, la alcătuirea unei colecții mai pot fi utilizate în raport cu tema și scopul urmărit ștampile poștale obișnuite precum și ștampile speciale emise cu ocazia unor expoziții, aniversări sau comemorări de diferite evenimente sau personalități. De asemenea, ștampilele publicitare și complimentare vin să întregească ideea de bază a exponatului tematic. Se pot întocmi colecții interesante pe baza unui studiu folosind numai ștampile aplicate pe efecte poștale. În expoziție ele formează o clasă separată, marcofilia.

Întregul poștal (imprimat emis de administrația poștală: plic, carte poștală, banderolă etc.) care în locul francaturii cu marcă adezivă poartă tipărită figurina unei mărci fixe în concordanță cu subiectul ilustrației de pe el. Întregurile poștale pot completa sau nu un exponat de tematică sau pot constitui chiar obiectul unei colecții speciale, participînd la expoziție într-o clasă proprie, aceea de întreguri poștale.

Cartea poștală a apărut pentru prima dată în Austro-Ungaria în 1865, deci ulterior apariției mărcii poștale. Ea s-a extins cu repeziciune fiind generalizată în anul 1880 și introdusă în toate țările afiliate la U.P.U. (Uniunea Poștală Universală). Cărțile poștale, așa cum se întîlnesc la noi și în alte țări, semiilustrate, au un rol important în economia unei colecții.

Cartea poștală ilustrată, acest „courrier de coeur" așa cum sugestiv este intitulată într-o revistă franceză, prin frumusețea și variația subiectului a atras pe mulți colecționari constituind o ramură a filateliei numită cartofilie.

T.C.V. (prescurtare de la *Timbre cote vue)* reprezintă acea carte poștală ilustrată pe care timbrul adeziv este aplicat nu pe spatele cărții poștale ilustrate, ci pe partea ilustrată.

S-a observat la un moment dat că între ilustrațiile cărții poștale și ilustrația mărcii existau anumite puncte comune, uneori chiar identice. Acesta a fost primul pas către apariția unei noi ramuri a filateliei, maximafilia, în care există o concordanță cît mai deplină între ilustrația cărții poștale, desenul mărcii și ștampila care obliterează marca (loc și da-

tă). Dezvoltarea maximafiliei, datorită atît spectaculozității sale, cît și valorii cultural-educative, a fost vertiginoasă, încît în prezent cartea poștală maximă poate constitui un element important în alcătuirea unui exponat tematic sau poate forma obiectul unui exponat separat, a unei expoziții de maximafilie. În 1977, la Congresul FIP de la Amsterdam, maximafilia a fost admisă oficial ca o ramură a filateliei. Ca o precizare : prima ilustrată maximă cunoscută datează din 25 mai 1909 și are ca subiect Sfinxul și piramidele de la Cairo. La Iași s-au realizat valoroase cărți poștale maxime cu C. I. Parhon, M. Eminescu, Ion Creangă, Teatrul Național, statuia lui Cuza Vodă etc. Valoarea unei colecții de cărți poștale maxime este cu atît mai mare cu cît ea respectă indicațiile date prin organele de specialitate.

Nu este în intenția noastră de a prezenta amănunte în legătură cu toate piesele filatelice de care ne-am ocupat mai sus. De exemplu, numai în legătură cu marca poștală se pot și sînt necesare a se studia numeroase elemente de detaliu : hîrtia și variantele de hîrtie pe care s-a tipărit marca, variante ce se întîlnesc mai ales în cadrul acelor emisiuni care au fost tipărite în mai multe tiraje sau cînd în cadrul aceluiași tiraj s-au folosit calități diferite, transparența sau opacitatea mai mult sau mai puțin accentuată ; suprafața, de la netedă la aspru ; desenul mărcii și în special studierea diferitelor variante de culoare datorită cernelii folosite în timpul tipăritului ; dantelura respectiv numărul de zimți de pe marginea mărcilor care se măsoară cu odontometrul, operație ce pretinde un ascuțit spirit de observație, migală, răbdare și tenacitate. Se cere de asemenea studierea atentă a tuturor detaliilor și a erorilor care pot apărea în cursul procesului de tipărire.

Și în legătură cu celelalte piese filatelice citate se ridică de asemenea, probleme de cercetare pentru a evita falsurile, fiindcă există și din acestea.

Avînd la îndemînă piesele filatelice corespunzătoare titlului pe care și l-a propus, avînd și materiale accesorii (foi de album, poșete, șarniere etc.) un colecționar poate trece la alcătuirea exponatului.

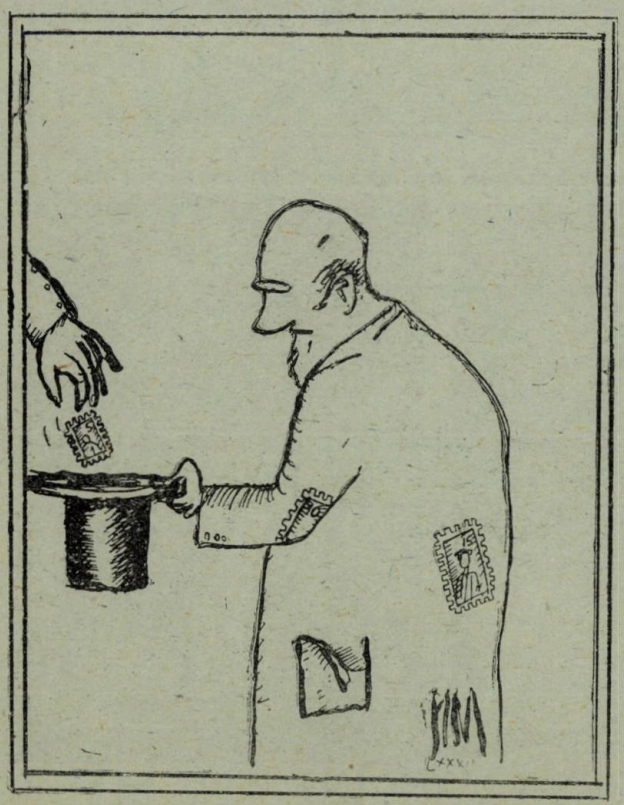

★

O primă condiție este aceea a întocmirii unui plan bine gîndit, cu o bază de însușire a pieselor filatelice pe foi de album. De altfel, prezentarea planului, pe foaie separată sau pe aceeași foaie cu titlul exponatului, (tendința accentuată în ultimul timp) este obligatorie pentru orice colecționar. Planul oglindește modul cum a gîndit și tratat exponatul, tema sau subiectul propus, legătura firească între diferitele piese, etapele calitative de dezvoltare a exponatului Un exponat nu este o simplă înșiruire de piese, ci un studiu, o lucrare științifică, în care cuvîntul îl au piesele filatelice, modul de dispunere pe foaia de expunere, și modul cum foile de expunere se succed logic în alcătuirea unui tot unitar. La cea de a II-a ediție a „Salonului filatelic de toamnă al revistei „Cronica“ a fost apreciat în mod deosebit exponatul ing. Didilescu Sergiu din Iași, pentru faptul că planul era prezentat pe baza clasificării zecimale.

Modul cum este prezentat exponatul, în afara criteriilor filatelice de expunere a pieselor pe foaia de album, trebuie să oglindească cunoștințele pe care le are expozantul despre subiectul pe care-l tratează, fiind o probă de maturitate intelectuală.

Aici se reflectă cel mai bine, ni se pare nouă, justificarea titlului ales „Filatelia — de la pasiune la știință“.

Vizitatorul unei expoziții vine aici ca într-o sală de lectură, își alege subiectul preferat și-l studiază. Satisfacția lui va fi cu atît mai mare cu cît, plecînd din sala de expoziție, simte că are cunoștințe noi, utile pentru el, pentru viață. Nu aspectul imagistic este cel determinat (deși calitatea pieselor expuse trebuie să fie ireproșabilă), ci continuitatea de idei, de cunoștințe, mesajul exponatului. Fiecare exponat trebuie să spună ceva într-o formă cît mai atrăgătoare și pe bază științifică, să fie un manual din care să citești fie istoria patriei, fie să răsfoiești un album de artă, fie să faci un studiu de floră sau faună, să pătrunzi în lumea minunată a cuceririi spațiului cosmic sau a împărăției albe a ghețurilor polare.

Și, dacă este posibil, vizitatorul să plece cu dorința de a-și completa cunoștințele acasă, la bibliotecă, cu simțămîntul că este mai bun și mai curat sufletește.

Ar fi multe de spus : despre gradul din ce în ce mai accentuat de specializare a ramurilor filateliei — de la aerofilatelie la cosmofilie și, în ultimul timp, la astrofilie ; despre poșta de război, de campanie, corespondența din lagărele de prizonieri ; despre poșta C.F.R., fluvială și aeriană, cu întregul lor cortegiu de ștampile ; despre filatelia tematică și generală ; despre filatelie ca act de cultură ; despre filatelie ca mijloc de eduacție a tineretului în spiritul dragostei față de patrie și popor ; despre filatelie și mesajul ei pentru pace ; despre filatelie ca prezență întîlnită în cinematografie, în literatură, despre filatelie ca factor terapeutic ; despre corespondența circulată prin balon etc.

Nu putem să nu amintim că în Franța există o Academie de filatelie și că ziariștii de specialitate sînt constituiți într-o asociație internațională (A.I.J.P.).

Dacă cititorul va fi tentat să intre într-o sală de expoziție filatelică, dacă se va simți acolo ca într-o sală de bibliotecă sau într-un amfiteatru, dacă va pleca cu intenția de a-și completa cunoștințele și (de ce nu ?) de a începe să colecționeze mărci pentru el sau pentru fiii lui (tineretul fiind viitorul de aur al filateliei noastre), aceasta ar însemna că ne-am îndeplinit în parte sarcina.

Cred că și filateliei i se potrivește foarte bine motto-ul atîtor generații de rebusiști (ah, mon premier amour !) :

„Cel care a știut să îmbine utilul cu plăcutul, distrînd pe cititor și instruindu-l în același timp, acela

a cunoscut adevărata satisfacție a reușitei" (Horațiu — *Ars poetica*).

Dacă pledoaria — avertisment v-a convins să vă îndreptați atenția către filatelie, aceasta se datorează în primul rînd filateliei — pasiune — știință.

Dacă nu v-a convins însă de acest lucru este vinovat în primul rînd

Theodor VILLE

Autorul ține să mulțumească tuturor celor care au venit cu sugestii constructive pentru redactarea acestui articol, în special col. dr. Daniliuc Tănase, președintele filialei A.F.R. Iași, consultant cvasipermanent, supervizor al materialului de mai sus și element determinant în ilustrarea grafică a materialului.

GÎNDURI DESPRE FILATELIE

Este bine ca omul să aibă, încă din tinerețe, o a doua preocupare : pescuitul, filatelia...

ANA ASLAN

★

Filatelia este o problemă foarte serioasă ! De copil am prins pasiunea pentru mărci. Am văzut pe tatăl meu care strîngea mărcile, pentru coloritul lor. Pe urmă a venit surpriza deschiderii scrinurilor în care noi copiii am găsit pachete frumos legate cu „pamblici". Trebuie să spun că în liceu fiind, filateliștii erau cei mai buni elevi ai școlii. Știți ce m-a apropiat cel mai mult de filatelie ? Geografia și istoria !

MARCEL ANGHELESCU

★

În urmă cu mulți ani am strîns în cîteva caiete mărci poștale adăpostite în mici boxe de hîrtie gumată, un fel de galerie de picturi exotice, tot atîtea ferestre spre țări pe care visam să le văd vreodată... Mă fermecau fauna și flora unor locuri îndepărtate, aproape fictive pentru mine, desenate cu o realitate totuși ireală, într-atît erau de frumoase și de neimaginat.

EUGEN BARBU

★

Pasiunea pentru colecționarea mărcilor poștale a jucat un rol însemnat în formarea mea ca om de știință.

CHARLES ROBERT DARWIN

★

Filatelia este o destindere după o muncă intensă. Ea te ajută să te concentrezi.

ALBERT EINSTEIN

Am început să colecționez mărci încă din copilărie. Interesul pentru mărci l-am menținut și acum, și socotesc filatelia drept un hobby minunat.

GERALD FORD

★

Cîte învățăminte folositoare și cîte imagini vii ale trecutului nu ne dă simpla răsfoire a unui album filatelic ? Stau înscrise acolo toate transformările vertiginoase ale veacului, cu răsturnările istorice și primenirile sociale ale lui...

CEZAR PETRESCU

★

În zilele mele de mare oboseală găsesc în filatelie clipe de desăvîrșită destindere.

Adunate de Mihai BURDUJA

Semne bune anul are ! Semne bune anul are ! Semne bune anul are ! Semne bune anul are !

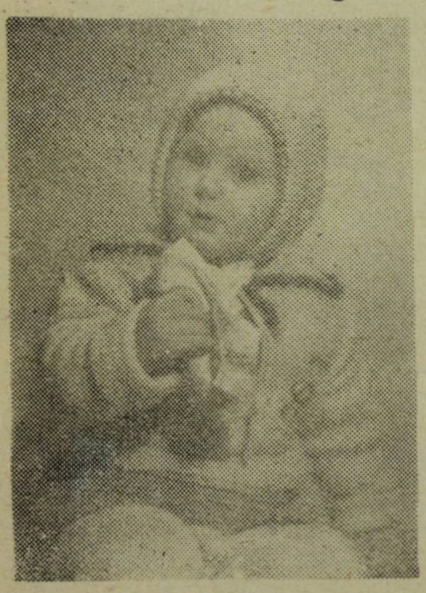

Andreea-Alina

Dana-Maria (Dănuța)

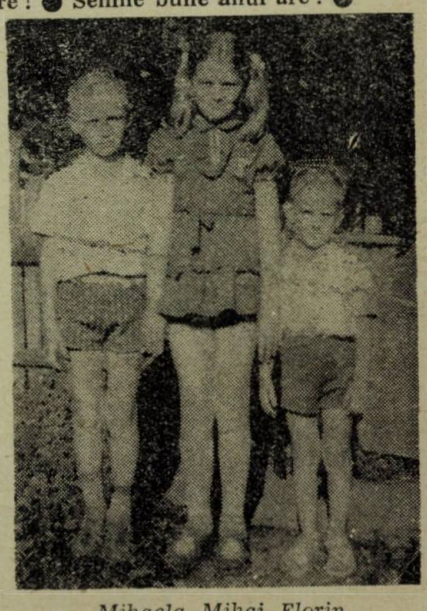

Mihaela, Mihai, Florin

GENEALOGIE

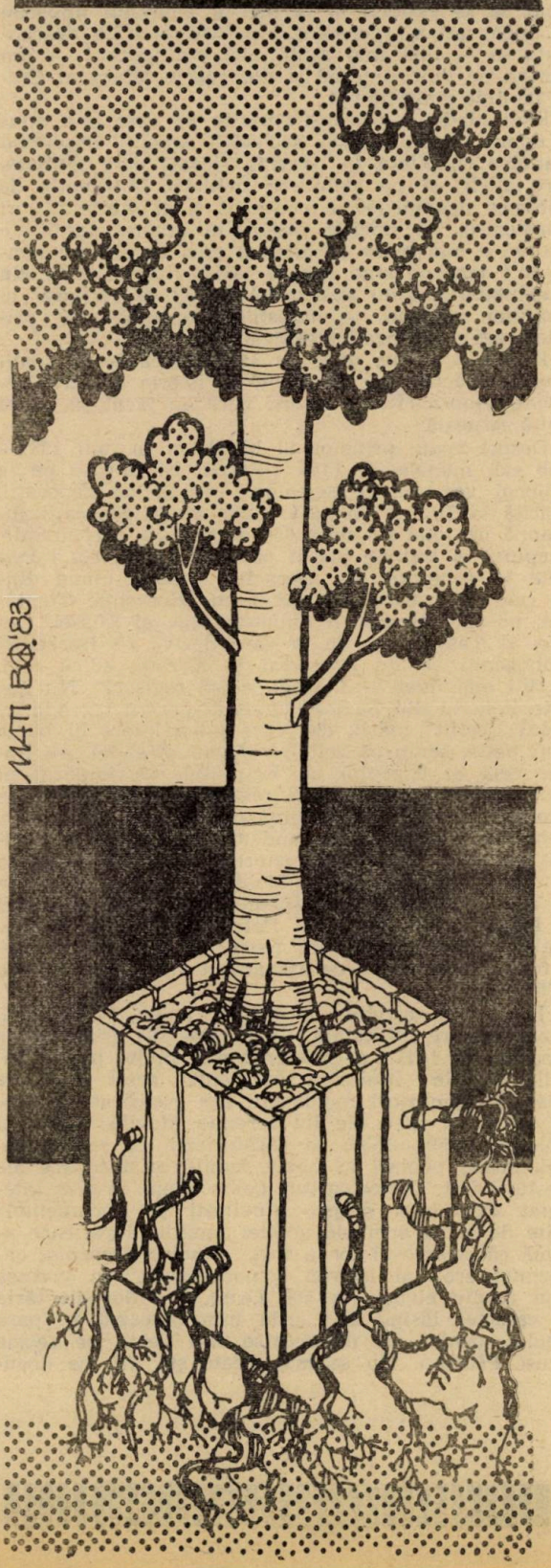

ȘTIINȚA DESPRE STRĂMOȘI

„1. Dacă a nu cunoaște pe tatăl tău e un lucru întristător, care nu se poate îndura, cu atît mai grozav este să nu-ți cunoști strămoșii, nici măcar numele lor. Acela care nu spune fiilor săi nici măcar numele tatălui și bunicului său este un egoist iar fiul care nu întreabă de numele bunicului său este un nepăsător.

2. Dulce este amintirea strămoșilor ! Cunoașterea lor este folositoare nu numai sufletește, dar chiar în treburile politice. *Numai dobitoacele nu se îngrijesc de strămoșii lor !*

Cu aceste cuvinte patetice își începea testamentul Tadeus Hasdeu (1769—1825), bunicul acelui om de o fascinantă complexitate care a fost Bogdan Petriceicu Hasdeu, îndemnînd la căutarea și cunoașterea lanțului de înaintași de la care fiecare dintre noi a primit moștenirea cea mai neprețuită, lumina vieții.

O știință întreagă s-a format, în arsenalul cercetărilor istorice, pentru a desluși și a stabili, pe baza informațiilor culese din vechile izvoare, filiațiile și înrudirile ; știința aceasta, ale cărei rezultate sînt folositoare deopotrivă istoriei, istoriei literaturii, dreptului, sociologiei, biologiei etc, se numește *genealogie*, adică — după cele două cuvinte grecești care compun acest nume — știința despre neamuri familii). „Genealogia — avea să spună în 1788 unul din întemeietorii cercetării științifice în acest domeniu, germanul J. Gr. Gatterer (1727—1799) — a existat între oameni mai înainte de istorie". Nu este vorba, firește, de preocupările științifice în acest domeniu sau de acelea născute din simpla curiozitate a cuiva de a-și cunoaște proprii strămoși, ci de însăși această cunoaștere ca o necesitate socială. Cel dintîi principiu, logic și natural, care a putut sta la baza organizării marilor ginți preistorice a fost *înrudirea*, după mamă sau după tată ; a cunoaște înrudirile era, deci, o necesitate și stabilirea lor, prin căutarea ascendenței comune, a *strămoșului tuturor*, a trebuit să fie o preocupare de frunte încă din primele timpuri ale umanității. Cercetările etnografice din Insula Paștelui au scos la iveală niște obiecte, amintind vag răboajele noastre, pe care erau pictate imagini și ideograme semnificînd nume de persoane, așezate în ordinea generațiilor : un fel de arbore genealogic (într-o formulă... prescurtată), alcătuit pentru a ilustra descendența a șase șefi de triburi dintr-un personaj semilegendar, Hotu-Matua, strămoșul comun al tuturor membrilor celor șase triburi.

Preocuparea pentru cunoașterea strămoșilor — repede asociată cu cultul morților — era curentă în lumea antică și reflexul ei se regăsește în operele

cele mai vechi create de omenire, în miturile genezei (consemnate de Biblie), în mitologia greacă, în poemele homerice, în *Theogonia* lui Hesiod (sec. VIII î.e.n.). Romanii au păstrat organizarea societății în marile ginți, dîndu-i și forma corespunzătoare ideilor lor despre familie și societate : toți descendenții pe linie bărbătească ai unui personaj (de multe ori legendar sau semilegendar) formau o *gens*, cu mai multe ramuri, dintre care unele puteau urca treptele cele mai înalte ale aristocrației, altele alcătuiau tagma cavalerilor iar altele, în sfîrșit, rămîneau între familiile plebeiene. Descendența din primii romani cunoscuți era întotdeauna un titlu de glorie ; de pildă, familia patriciană Marcia și familiile plebeiene cu același nume se considerau descendente din regele Ancus Martius, societatea romană acordîndu-le toate onorurile, ca unor urmași de regi !

O mare deosebire nu se făcea între ramura ajunsă în aristocrație și cea plebeiană ; *gens Claudia*, de pildă, descendentă din Atta Clausus, contemporan cu epoca regalității, avea mai multe ramuri aparținînd aristocrației și una plebeiană care — scrie istoricul roman Suetonius — nu le era inferioară nici în putere, nici în demnitate.

Un sistem oarecum asemănător s-a constituit în Polonia medievală, unde familiile înrudite prin ascendența masculină comună se aflau grupate — și în scopuri militare — sub o stemă comună, alcătuind ceea ce se numea un *herb* (după numele slav al stemei ; herb înseamnă blazon, stemă) ; identificarea unei familii se făcea prin menționarea (aproape obligatorie) a herbului, întrucît familii cu același nume aparțineau unor herburi diferite. Ulterior, familiile înnobilate sau care căpătau indigenatul polon (cum a fost cazul multor familii de boieri moldoveni) erau primite în diverse herburi ; de pildă, socrul lui Ieremia Movilă, pîrcălabul Gheorghe de Hotin, primind indigenatul polon în 1607, a fost înscris în herbul *Korab*.

Pecetea Romei, indelebila pecetei a Romei, a rămas pînă în ziua de azi în organizarea și înțelegerea familiei ca celulă de bază a societății ; numele de familie se transmite prin bărbați iar înrudirile mai îndepărtate decît veri în gradul al doilea se păstrează în conștiința oamenilor, de regulă, numai dacă sînt pe linie paternă, alimentate, desigur, de purtarea aceluiași nume de familie. O consecință a acestui regim de... patriarhat este și obiceiul de a alcătui arborele genealogic numai pe filierele sale masculine, consemnîndu-și toți urmașii pe linie bărbătească, purtînd (de obicei) același nume de familie și excluzîndu-se urmașii femeilor, care rămîn să figureze în arborii genealogici ai soților acestora. În modul acesta istoria și evoluția unei familii măgulește, desigur, orgoliul bărbătesc și dă, de multe ori, temeiuri pentru o mîndrie și o încredere care sînt benefice atunci cînd ascendența le justifică și comportamentul urmașilor le merită. „Nu te mîndri de numărul, ci de calitățile strămoșilor — atrăgea atenția N. Iorga. Treizeci de bandiți din generație în generație nu fac cît omul cumsecade care mătură-n stradă la fereastra d-tale, ca să ție din munca lui pe cei de acasă". „Genealogia nu se proslăvește — adăuga marele istoric — ci se merită".

Din punct de vedere strict științific, mult mai folositoare decît arborele genealogic este *tabla descendenților*, care consemnează nu numai pe urmașii în linie bărbătească, purtători ai aceluiași nume de familie, ci și pe toți urmașii în linie feminină. Deosebirea dintre un arbore genealogic (spiță de familie) și o tablă a descendenților se poate observa lesne din două planșe, în ambele punctul de plecare (autorul) fiind cronicarul Miron Costin : prima înfățișează cîteva generații ale familiei Costin, în timp ce a doua dă întreaga descendență cunoscută a cronicarului pentru același interval de timp. Se vede ușor că tabla descendenților este aceea în care societatea și relațiile din cadrul ei își află o reflectare mai apropiată de realitate decît în spița de familie. Pentru problema care privesc dreptul ori genetica, tabla descendenților este singura care prezintă o utilitate necontestată.

False genealogii...

Tentația de a urca vechimea propriei familii în timpuri cît mai îndepărtate a existat dintotdeauna. Atîtea dintre marile familii ale Romei antice se pretindeau descendente din zei ! Cazul cel mai cunoscut, poate, este cel al celebrei *gens Iulia* — căreia i-a aparținut Cezar (Caius Iulius Caesar), contemporanul și adversarul lui Burebista — despre care se afirma, la vremea aceea, că descinde din Iulus, fiul lui Aeneas troianul, fiu, la rîndu-i, al zeiței Venus. Și n-a scris Virgiliu (Publius Vergilius Maro) celebra *Eneidă* pentru a glorifica tocmai această pretinsă descendență a gintei Iulia din zeița frumuseții, a dragostei și a voluptății ? !

Istoricul Suetonius povestește că Servius Sulpicius Galba, urmaș al unei vechi familii de aristocrați romani, după ce a ajuns împărat (68 e.n.), a ordonat să se expună în *atrium*-ul palatului imperial un imens arbore genealogic pentru a arăta descendența sa — nici mai mult, nici mai puțin ! — din Jupiter, pe linie paternă și din regele Minos al Cretei, pe linie maternă ! ! !

Evul Mediu, cu transformările pe care le-a adus în domeniul organizării societății umane, impunînd o anume rigiditate în ierarhia socială care se baza, între altele, și pe stabilirea nobleței în funcție de vechimea neamurilor, a cunoscut și el multe falsuri genealogice, documente plăsmuite anume pentru a „proba" o mai mare vechime a unei familii ori pentru a o lega de cine știe ce neam ilustru, stins din Antichitate. Așa au apărut fel de fel de „urmași" ai familiilor romane, ai dinastiilor bizantine, ai primilor regi și împărați medievali etc.

Pentru a nu ne duce cu exemplificările în spații prea îndepărtate, să rămînem în istoria noastră, zăbovind asupra cîtorva cazuri care au făcut să curgă multă cerneală.

Despot vodă, principe al Moldovei în anii 1561—1563 sub numele de Ioan voievod, își făurise pe la mijlocul veacului o genealogie de 21 de generații, tipărită la Brașov în 1558. Cele 21 de generații înseamnă un total de circa 650 de ani, cu alte cuvinte, începutul ei trebuie plasat pe la anul 900 e.n. ! Primele 15 generații de „Heraclizi" adună nume dintre cele mai stranii, începînd cu „Heraclide Tleptolem, pe care Homer îl numește rege al Elissei, Doridei și Tassului și de la care derivă că Heraclizii primogeniți se zic Dassorini și Kyrani, adică regi, iar fiii mai mici — Basilici, adică regișori". Nu lipsește Policrat din Samos (cunoscut pentru legenda cu inelul „jertfit" mării, dar care i s-a întors în burta unui pește, semn că zeii îi refuzau ofranda), nu lipsesc regi ai Ciprului, ai Egiptului, un împărat al Constantinopolului, pînă la regii și despoții sîrbi din secolele XIV-XV. Acest impozant arbore genealogic, menit să dovedească descendența lui Despot din atîtea personaje ilustre ale istoriei, ca și înrudirea sa cu familia domnitoare a Moldovei — întrucît soția lui Alexandru vodă Lăpușneanu, care domnea atunci în Moldova, era fiica lui Petru Rareș și a Elenei-Ecaterina Brancovici, din neam de despoți sîrbi — a fost... autentificat de împăratul Carol Quintul în 1555.

În secolul următor, un istoric polon, S. Okólski, într-o lucrare intitulată *Orbis Polonus* (tipărită la Cracovia în 1641), a consacrat mai multe pagini familiei Movilă ; interesul său pentru acest neam de boieri și domnitori moldoveni era justificat de faptul că patru fiice ale lui Ieremia Movilă, domn al Moldovei (1595—1606) se căsătoriseră cu nobili poloni, lăsînd urmași în unele familii aristocratice ale acestui regat. Genealogistul polon arată că și-a întemeiat expunerea despre Movilești pe documentele citite de el în arhivele acestei familii, după care afirmă că strămoșul lor a fost... *Mucius Scaevola*, cunoscutul erou al istoriei romane, care, în vremea unui asediu etrusc (în 508 î.e.n.), și-a dovedit tăria de caracter lăsînd să-i ardă mîna dreaptă în para focului, pentru că nu reușise să-l ucidă pe regele etrusc Porsena. Nu se mai poate ști, azi, ce docu-

mente se găseau în arhivele Movileștilor, duse în Polonia ; dar e sigur că dacă va fi existat un asemenea act, care „dovedea" descendența lor din Mucius Scaevola, el aparținea aceleiași categorii ca și cel de care beneficiase Despot vodă.

Orgoliul de a avea o origine ieșită din comun nu l-a ocolit nici pe Dimitrie Cantemir (1673—1723). În exilul său din Rusia — unde a scris o întregă carte despre genealogiile familiilor boierești din Moldova, *liber genealogiae moldavicae nobilitatis,* care face din el primul genealogist moldovean cunoscut — venind în contact cu familii mîndre de strămoșii lor, atestați cu multe veacuri în urmă, Dimitrie Cantemir și-a făurit ascendența sa... tătărească, „sprijinită" pe numele familiei sale. În realitate, tatăl său fusese numit *din botez* Cantemir (după numele unui mîrzac tătăresc, celebru la începutul veacului XVII), dar familia se numea Silișteanu și își avea originea în satul Silișteni de pe rîul Elan, în ținutul Tutovei. Așa-zisa origine tătărească a Cantemireștilor va prilejui lui Voltaire o ironie, strecurată într-o scrisoare către Antioh Cantemir (1739), fiul prințului moldav, poet și reprezentant al țarului la Paris : „vă bănuisem din spița lui Pericle, mai degrabă, decît din cea a lui Tamerlan...".

În fine, să amintim și un adevărat monument de falsuri genealogice, plăsmuit spre mijlocul veacului trecut în Moldova : așa-zisa cronică a lui Huru, o „còpie" după o pretinsă cronică scrisă de „Huru mare cațălar a vodă Dragoș", redactată după o alta, și mai veche, din secolul III, aparținînd lui... *Arbure campoducs !* Era, de fapt, o „operă" la a cărei alcătuire colaboraseră trei frați din familia Sion — unul din ei, Costandin Sion, fiind autorul cunoscutei lucrări *Arhondologia Moldovei,* în care a și preluat unele din informațiile strecurate în „cronica" lui Huru — urmărind să dovedească vechimea ,pînă la vremea lui Dragoș vodă (sec. XIV), a propriei lor familii și a altor neamuri (Arbure, Balș, Boldur, Tăutu etc). Sprijinită și de cîteva documente, din veacurile XVII-XVIII, și ele plăsmuite, spița familiei Sion ajungea să aibă ca autor pe un „Demir-sultan", fiul hanului tătăresc Mengli-Ghirai, contemporan cu Ștefan cel Mare ! De fapt, familia lor descindea realmente din boiernașii vremii lui Ștefan cel Mare, dar această descendență autentică — repusă în valoare de cercetările din ultima vreme — fie că nu mai era cunoscută (din cauza rătăcirii documentelor), fie că nu mai satisfăcea orgoliul urmașilor, care s-au dorit descendenți din hanii tătari, crezînd cu atîta tărie în acești presupuși strămoși, încît, la un moment dat, unul din ei a pretins — nici mai mult, nici mai puțin ! — tronul Hoardei de Aur ! ! !

Se vede cîtă dreptate a avut Nicolae Iorga atunci cînd a spus că „genealogiile caută strămoși mari, nu pe cei buni și cuminți"...

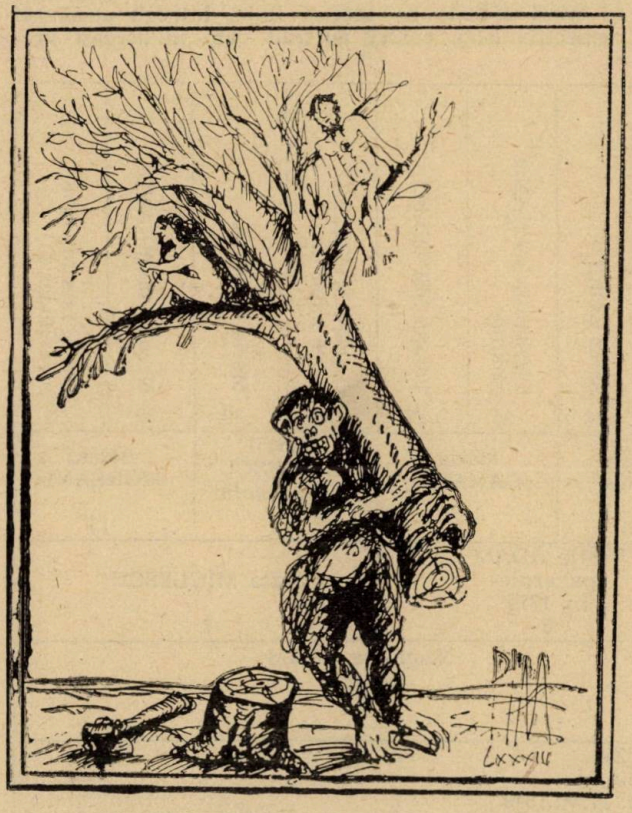

...și false pretenții

Cugetarea marelui istoric nu atinge, însă, adevăratele genealogii, întemeiate pe cercetarea documentelor autentice, pe interpretarea lor corectă și cinstită. Un studiu genealogic alcătuit cu toată rigoarea științifică reclamată îndeobște de cercetarea istorică folosește, cum am arătat la început, mai multor științe. De altfel, tot N. Iorga a remarcat — referindu-se la *acest* gen de cercetări genealogice — că genealogia istorică „este de cel mai mare ajutor istoriei propriu-zise, confundîndu-se uneori, chiar, cu dînsa". Dar nu aportul acestei științe la cunoașterea istorică ne-am propus să-l ilustrăm în rîndurile acestea, ci îndeosebi rolul pe care îl poate îndeplini în preocupările spirituale ale omului din veacul XX, în educarea patriotismului și a sentimentului național.

Cercetarea genealogică dovedește falsitatea unor „teorii" care au făcut epocă, fără să fi dispărut cu desăvîrșire în zilele noastre.

Una din aceste pretenții pe care genealogia le spulberă fără nici o greutate — deși această știină a fost cultivată multă vreme tocmai pentru a o fundamenta și a o ilustra ! — e aceea a „sîngelui albastru". Nu există nici o mare familie, de oricît de ilustră vechime și de oricît de îndepărtată origine nobiliară, între ai cărei strămoși să nu se găsească și reprezentanți ai unor pături sociale de rang mijlociu sau oameni de rînd, de obîrșia cea mai umilă. Se dă ca exemplu, de obicei, posteritatea țarului Petru cel Mare (atît în linie masculină, cît și în linie feminină) ; se știe că acest fondator al Rusiei moderne și-a luat de soție nu o principesă de augustă stirpe regală sau imperială, ci o femeie de origine foarte umilă, ai cărei părinți au rămas necunoscuți. Toți împărații, regii, principii etc, care îl au ca strămoș pe Petru cel Mare, descind, în același timp, și din această femeie — o bucătăreasă (zice-se) din țările baltice — care face să schioapete orice tablă de strămoși ! (Vom vedea mai încolo ce este și cum se alcătuiește o *tablă de strămoși.)*

Tot atît de amuzantă, dar și instructivă, este o istorioară pusă pe seama lui Ludovic XV, regele Franței. În goana după titluri și ranguri, unii curteni, proveniți din familii a căror noblețe era de dată mai recentă, se rușinau de strămoșii lor nenobili, mai ales că regele — bun cunoscător al tuturor acestor ascendențe ale curtenilor săi — nu scăpa nici un prilej pentru a le reaminti. O dată, ca să-i „consoleze", le-a spus că și el, regele, are un strămoș care a fost notar, fiu, la rîndu-i — se pare — al unui bărbier. În uimirea generală, Ludovic XV a expus filiația sa dintr-un anume Babou (1470), notar la Bourges, fiu probabil al unui bărbier și al cărui fiu, la rîndu-i, ajutat de averea adunată de notar, a ajuns trezorier al Franței. Fiul acestuia — devenit *Babou de la Bourdaisière* — a ajuns comandantul artileriei regatului ; una din fiicele sale — șapte fete frumoase și spirituale, poreclite de contemporani „cele șapte păcate mortale" ! — a fost mama celebrei Gabrielle d'Estrées, iubita regelui Henric IV (ascendent și în linie directă, masculină, al lui Ludovic XV) ; dintre

copiii născuți din această legătură, unul — César de Vendôme — a fost tatăl unei fete, măritate cu un duce de Savoia, strămoș direct al mamei lui Ludovic XV.

Se non è vero, è ben trovato : filiera indicată e corectă și, astfel, o mulțime de capete încoronate au onoarea de a descinde nu numai dintr-o bucătăreasă baltă ,dar și dintr-un notar — sau chiar un bărbier — francez !

Pe de altă parte, cum genealogiile se bazează pe o convenție — exprimată concis de romani în cunoscutul dicton juridic „mater semper certa", mama este întotdeauna sigură, în vreme ce tatăl este acela pe care căsătoria legală îl indică drept soț al mamei — s-au născut și unele și unele întrebări cu privire chiar la legitimitatea unor regi. Să ne amintim un episod din frumosul roman al lui Maurice Druon, *Regii blestemați :* micul rege Ioan I este înlocuit, la botez (1316), cu fiul unui tînăr bancher italian ; complotul de la curte duce, astfel, la moartea fiului lui Guccio Baglioni, în vreme ce adevăratul fiu de rege rămîne să colinde, cu numele acestuia, prin Europa, cerînd recunoașterea drepturilor sale la Roma, sub tribunul Cola di Rienzi și în Ungaria unchiului său matern, Ludovic cel Mare (din ramura de Anjou a aceluiași neam capețian). Trei veacuri mai tîrziu, o nouă substituire se pare că s-a produs în succesiunea regilor Franței, prin faptul că Ludovic XIV (1638—1715) — regele Soare — nu ar fi fost fiul tatălui său (Ludovic XIII), născut după 23 de ani de căsnicie a acestuia, ci rodul dragostei pe care mama sa, Ana de Austria, ar fi nutrit-o pentru un tînăr și frumos ofițer danez, contele Josias de Rantzau (mai tîrziu, mareșal al Franței).

Aceleași istorii neoficiale mai pretind că fiul lui Napoleon I, ducele de Reichstadt (Napoleon II pentru bonapartiști), stins în captivitatea aurită a curții vieneze, nu ar fi murit fără urmași, cum scriu istoriile oficiale ; din dragostea pentru arhiducesa Sofia (mama viitorului împărat al Austriei, Franz Josef), s-ar fi născut un băiat, arhiducele Maximilian, eroul tragicei aventuri urzite de Napoleon III, care a vrut să facă din el împăratul... Mexicului. Se mai zice că fiul acestuia (deși, oficial, a murit fără urmași) a fost cel care avea să devină generalul francez Weigand.

Și pentru că tot sîntem la acest capitol, al filiațiilor neoficiale, să adăugăm și faptul că marele pictor francez Eugène Delacroix (1799—1863) era fiul lui... Talleyrand (care nu mai are nevoie de nici o altă recomandare !).

Studiile genealogice demonstrează, fără putință de tăgadă, și falsitatea teoriei raselor pure. Cercetarea ascendenței oricui — se înțelege, o cercetare în măsura îngăduită de materialul documentar — scoate la iveală vechi strămoși aparținînd altor etnii ; faptul e absolut normal, dacă se are în vedere că, mai ales în cursul Evului Mediu, în mijlocul unor popoare s-au stabilit — și apoi au coexistat — grupuri de altă origine etnică.

Pentru a înțelege mai bine aceste probleme, trebuie, însă, să deschidem o altă secțiune a voluminosului „dosar" pe care genealogia l-a depus în arhivele istoriei.

Matematica strămoșilor

V-ați pus vreodată întrebarea cîți strămoși are un om la o anumită epocă ? Să zicem : știți cîți strămoși, trăitori acum 600 de ani, în 1383, trebuia să aveți ? ! Se poate încerca un calcul, strict matematic, fără părți oficiale și... neoficiale !

Se socotește, în genere, că intervalul dintre două generații e de 30 de ani (în medie) și acest interval se numește *generație genealogică*. Se admite, astfel, că în 600 de ani au trăit circa 20 de generații.

Pe de altă parte, numărul înaintașilor noștri sporește cu fiecare generație numărată înapoi, adică fiecare dintre noi are *doi* părinți, *patru* bunici, *opt* străbunici, *16* răstrăbunici și așa mai departe, aceste cifre crescînd în continuare prin puterile succesive ale lui 2, întrucît fiecare din cei 16 străbunici (de exemplu) a avut, la rîndul său, *doi* părinți, *patru* bunici, *opt* străbunici — și iarăși așa mai departe...

Înșirarea acestor strămoși după o metodă clasică, în căsuțe, a dat numele de *cartiere* pentru fiecare din cele 8, 16, 32, 64, 128 (...etc) de nume de strămoși. Firește, aceste cartiere trebuie imaginate ca fiind așezate pe aceeași linie, întrucît strămoșii respectivi (soți, cuscri) au trăit cam în aceeași vre-

Dumitrașco CUZA mare spătar m.8.I.1717	Safta JORA	Ion COSTIN hatman	Ilinca CEAURU	Vasilache RĂȘCANU	Catrina MANEA din Ivancăuți	Hristofor MAZARACHI starostele negustorilor din Iași	necunoscut	Gavril LUCA căpitan	Safta GORE	Constantin CANANO căminar	Tofana ȘEPTELICI	Grigore MICLESCU mare paharnic	Maria GRAMA	Neculai MOREANU	Safta, fata lui Iane medelnicerul
16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31
Miron CUZA m. 1731/1741		Ilinca COSTIN		Toader RĂȘCANU pitar		MAZA-RACHI		Adam LUCA		Maria CANANO		Gavril MICLESCU mare logofăt		Bălașa MOREANU	
8		9		10		11		12		13		14		15	
Ioan CUZA mare spătar m. 18.VIII.1778				Tudosica RĂȘCANU m. 6.IV.1775				Vasile ADAM paharnic m. 1779				Safta MICLESCU			
4				5				6				7			
Neculai CUZA căminar n. 22.IX.1755 — m. 1805								Nastasica ADAM m. 1806							
2								3							
Ioan CUZA postelnic n. 17.I.1785 — m. 17.VI.1848															

me. Trebuie, deci, să ne imaginăm (pentru fiecare dintre noi) un mare tablou, în care, pe fișii orizontale, sînt trecuți ascendenții noștri : *doi* părinți, *patru* bunici, *opt* străbunici etc. Puteți încerca fiecare dintre dumneavoastră, după modelul alăturat, care indică cele 16 cartiere ale tatălui lui Alexandru Ioan Cuza. Creșterea în progresie geometrică (prin puterile succesive ale cifrei 2) se observă cu ușurință ; se mai poate observa că numele de familie al persoanei analizate (CUZA, în cazul de față) ocupă un singur cartier din cele 16 (în generația a cincea), restul fiind strămoși din alte familii (Jora, Costin, Ceaurul, Râșcanu, Luca, Gore, Canano, Șeptelici, Miclescu etc).

Spațiul tipografic nu îngăduie, de obicei, să se expună, pe o singură planșă, mai mult de șapte-opt generații și atunci continuarea se face, după același sistem, pentru fiecare dintre persoanele numerotate de la 16 la 21 ; dacă am proceda astfel în cazul luat ca exemplu, ar trebui alcătuite încă 16 tabele, care ar duce cercetarea genealogică a strămoșilor postelnicului Ioan Cuza pînă la generația a noua, respectiv pînă la 256 de strămoși așezați în cartiere numerotate de la 256 pînă la 511.

Mergînd în această proporție, cînd ajungem la a 20-a generație ascendentă, numărul cartierelor — *pe aceeași linie, bineînțeles, reprezentînd aceeași generație* — va fi de 1.048.576, adică 2^{20} ! Cu alte cuvinte, *tot atîția strămoși, trăitori aproximativ în aceeași vreme, contemporani între ei, are fiecare dintre noi acum 600 de ani !*

Deși calculul este absolut corect, rezultatul este absurd, pentru că la vremea aceea *populația întregii Moldove* nu atingea, poate, un milion de locuitori ! Aici intervine acel fenomen, straniu și în aparență contradicție cu matematica, numit de genealogiștii francezi *l'implexe des ancêtres* iar de cei germani *der Ahnenverlust : pierderea strămoșilor.*

Această pierdere nu trebuie înțeleasă în sensul necunoașterii documentare a unor înaintași (cum e, în tabelul alăturat, cazul cartierului cu nr. 23), ci ea se datorează căsătoriilor între rude, despre care am amintit mai sus, și care face ca în anumite cartiere să se repete *aceleași nume*, în loc să figureze nume deosebite. Fenomenul acesta este pus repede în evidență, cum am spus deja, atunci cînd se studiază — prin table de strămoși — ascendența unor monarhi. Asemenea cercetări au dus la rezultate foarte interesante nu numai pentru genealogie și istorie, dar și pentru biologie și genetică. Astfel, în ceea ce privește pe Ludovic XVI, regele francez decapitat la 1793 (care, în paranteză fie spus, descindea de cîte două ori din regele Carol I Stuart al Angliei și din Maria Stuart, regina Scoției, care au avut și ei aceeași soartă, în 1649 și, respectiv, 1587), specialiștii au stabilit că din 64 de cartiere numai *opt* conțineau nume franceze, în schimb avea 34 de cartiere germane ! Între cei 16 strămoși ai lui Ludovic XIV, doar trei erau francezi ! Primul rege al Spaniei din Casa de Bourbon, Filip V (1700—1746), descindea din Carol Quintul (de Habsburg, rege al Spaniei, împărat romano-german în veacul XVI) de mai multe ori decît din propriul său strămoș pe linie direct masculină, Henric IV al Franței !

Rezultate dintre cele mai stranii a dat cercetarea ascendenței lui Alfons XIII (1886—1931), ultimul rege al Spaniei înainte de al doilea război mondial : în a zecea generație ascendentă, unde trebuia să aibă 1024 de strămoși, figurează *doar 111 nume*, restul, pînă la 1024, sînt nume care se repetă, de cîte două și trei ori, din cauza foarte deselor căsătorii între rude. Aceasta înseamnă o pierdere de aproape 90 la sută ! Același suveran descindea din Ludovic al IX cel Sfînt, rege al Franței (1226—1270) *de peste 8000 de ori !* La rîndul său, acesta din urmă descindea din împăratul Carol cel Mare (768—814) *de 500 de ori !* Astfel încît, dacă am vrea să socotim de cîte ori primul împărat german figurează printre strămoșii acestui rege spaniol, am obține cifra *minimă* de... 4.000.000 de ori ! ! ! *Cifră minimă*, întrucît se referă la o singură filieră (Ludovic cel Sfînt). De altfel, după cum s-a afirmat în unele lucrări de specialitate, Carol cel Mare e un adevărat strămoș al Europei întregi, iar înșirarea tuturor descendenților săi ar ocupa, probabil, cîteva volume ; între numele citate acolo, s-ar găsi și acela al marelui scriitor german *Johann Wolfgang von Goethe.*

Repetarea excesivă a acelorași grupe de strămoși (prin căsătoriile între rude) duce la fixarea unor calități sau defecte, fizice sau intelectuale, care devin ereditare, formînd adevărate caracteristici de familie, precum nasul coroiat al Bourbonilor sau buza clăpăugă a Habsburgilor.

Dar această „pierdere de strămoși" poate fi constatată nu numai la capete încoronate, ci la oricare dintre noi, dacă cunoștințele noastre despre înaintașii noștri ar fi în măsură să ne îngăduie să urcăm pînă la a șaptea sau a opta generație (128 sau 256 de strămoși). Dau un singur exemplu, avînd ca „subiect" pe Safta Buhuș, soția celebrului stolnic Constantin Cantacuzino (mort în 1716) ; în această schemă simplificată, numerele din paranteze reprezintă numerele cartierelor.

Se poate vedea din această schemă, redusă doar la personajele care interesează în cazul de față, cum Ionașco și Maria Jora apar, în generația a cincea ascendentă, de cîte două ori, în cele 32 de cartiere corespunzătoare acestei generații, astfel încît, acolo, în loc de 32 de strămoși diferiți, Safta Buhuș are, efectiv, doar 30 ! Dar ea mai descindea de cîte două ori și din familiile Gănescu și Tăutu, deci două-trei generații mai sus, pierderea de strămoși va fi și mai mare.

Înrudirea universală

Matematica strămoșilor nu este, după cum se vede, întru totul aceeași cu matematica matematicienilor, chiar dacă și în cazul acesta rămîne valabilă celebra formulare a lui Pitagora „numerele guvernează lumea". Pe această bază, specialiștii au ajuns la concluzia că se poate vorbi de o *înrudire universală :*

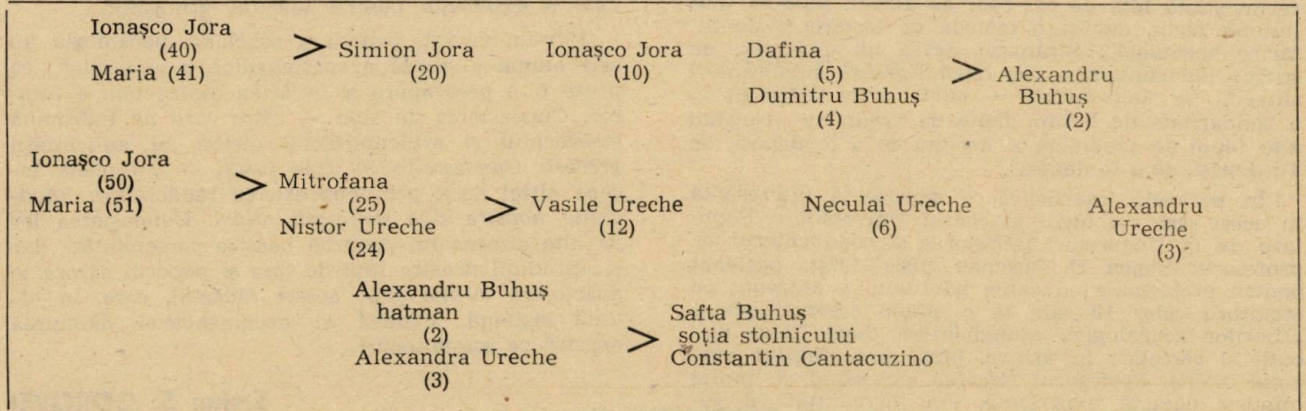

toți sîntem rude între noi, avînd înaintași comuni — chiar dacă necunoscuți ca nume, dar a căror existență ca atare poate fi dovedită matematic. Ideea înrudirii universale, pe care genealogiștii o opun „teoriei" raselor pure, este una dintre cele mai prețioase contribuții ale științei genealogice, care își manifestă, astfel, funcția sa educativă.

Nu mai puțin, această funcție este evidentă și pe alt plan, remarcat încă din antichitate și pe care cercetările sociologice și pedagogice contemporane l-au confirmat din plin. Rolul educativ al științei despre strămoși — evidențiat și de cuvintele cu care am început această expunere — se realizează, firește, nu prin studiile erudite ale istoricilor, studii care sînt menite să descîlcească, dintre înrudirile trecutului, numai pe acelea care pot oferi explicații pentru fapte ținînd de sfera politică, economică, scială, culturală etc. În general, studiile istorice dau, despre strămoși, imaginea unei mase amorfe, fără chipuri distincte ; dar fiecare dintre noi avem proprii noștri strămoși, cu date de naștere și moarte, cu nume, cu viața lor, cu mormintele din cimitire, cu fotografii în albume, cu scrisori și obiecte care au rămas de la ei. Acești înaintași ai noștri rămîn, multora dintre contemporani, niște necunoscuți ; am întîlnit, eu însumi, oameni în toată firea, care nu au putut să spună numele celor opt străbunici, sau măcar al celor patru străbunici dinspre mamă ! Pentru a restabili echilibrul, trebuie să spun, însă, că am întîlnit și oameni care au cheltuit timp și energie ca să-și caute, prin arhive, înaintașii necunoscuți, întreprinzînd îndelungate și anevoioase cercetări, din care nu rămîne fără profit nici știința propriu-zisă.

Apelul la trecut, la strămoși, a fost întotdeauna de natură să emoționeze și să impulsioneze. Sfatul lui Miron Costin — „Să nu dăm locul, cu pămîntul acesta este frămîntat cu sîngele moșilor și strămoșilor noștri !" — are, oricînd, cea mai adîncă rezonanță în sufletele oamenilor. În urmă cu un veac, într-o vreme de mare avînt patriotic și național, tipărindu-se *Descrierea Moldovei* a lui Dimitrie Cantemir, noul ei editor, T. Boldur-Lățescu, i-a dat o „Precuvîntare", în care a evidențiat rolul cunoașterii trecutului, al amintirilor istorice, în viața unei națiuni : „Suvenirile istorice sînt pentru o națiune ceea ce-i temelia la o casă. Națiunea fără istorie, adică fără simbolul strămoșesc în jurul căruia să se grupeze, se năruiește ca și o casă fără de temelie, lipsită de punctul pe care să-și sprijine greutatea ei". „Și-n adevăr, este aceea o Națiune, o Patrie, acolo unde nici un scriitor, nici un reprezentant în Cameră, nici un orator la tribună, nici un jurnalist, nici un profesor către elevii săi, nici un cîrmuitor în public nu poate zice : *Strămoșii noștri !*, nu poate invoca aceste sacre cuvinte care mișcă fibrele pînă și-n cel mai nesimțitor ? !".

După istoria țării, este istoria familiei și ce poate fi mai emoționant pentru un om decît să vadă, ca într-o oglindă magică, acest lanț, al cărui început se pierde, literalmente, în negura vremurilor, și în care el însuși nu este decît o verigă ? Cunoașterea acestui lanț este, cum s-a spus, „o pioasă datorie de recunoștință față de cei care au purtat, pînă la tine, lumina vieții, dar și o metodă de lecuire și de întărire spirituală". Strămoșii devin un exemplu, un sprijin, un sfătuitor : „Pe lîngă legătura subterană a sîngelui, se statornicește — punte peste prăpăstii — o solidaritate de culmi, fapta de vrednicie inspirînd alte fapte de vrednicie și dorința de a le depăși, de a-i depăși, de a te depăși".

În perioada interbelică, o experiență interesantă în acest sens s-a făcut în cadrul Universității Populare de la Ungureni ; inițiatorul și conducătorul ei, profesorul Eugen D. Neculau (1900—1974), pasionat pentru problemele educației adultului, a antrenat pe locuitorii celor 12 sate la o amplă reconstituire a arborilor genealogici, ajungîndu-se, după lungi discuții și cercetări în arhive, pînă spre sfîrșitul veacului XVIII. Profesorul Neculau, povestind cu multă mîndrie această experiență, era încredințat că genealogia, cunoașterea strămoșilor, constituie un mijloc eficient de educare a adultului.

Firește, o asemenea educare trebuie pornită din familie, această celulă de viață socială care — cum spune profesorul I. Străchinaru — „trebuie să-și mențină intact sensul primordial de *cimentare afectivă* a legăturii dintre generații. Rolul de membru al familiei, pe care-l deținem fiecare în parte, este în funcție de bogăția de imagini conținute în ființa noastră ca pilde de urmat. În cadrul vieții de familie, trecutul determină prezentul și deschide perspective largi viitorului. Înaintașii noștri sînt prototipuri care se realizează în noi sau pe care noi înșine le realizăm. Sensul existenței noastre este adesea trasat de aspirațiile lor, despre care avem senzația că le urmăresc în noi cu ochi de strămoși, ca ochii din pînzele lui Țuculescu. [...] Practic, noi împlinim aspirațiile umane ale înaintașilor, le îmbogățim, treptat, cu experiența vieții noastre și le transmitem generațiilor ce vin. Sîntem unii fructul celorlalți, iar certitudinea acestei continuități trasează *sensul dinamic*, ascendent, al existenței noastre ca indivizi și ca popor alături de alte popoare".

Un specialist francez a mers mai departe, îndemnînd — și este un îndemn pe care îl putem prelua, adresîndu-l și celor din jurul nostru — la acțiuni concrete : „Ar fi de dorit ca fiecare dintre noi să aibă o mică arhivă, chiar dacă ea s-ar limita la scrisori, acte de stare civilă, la un mic muzeu alcătuit din principalele fotografii, din decorațiile și diplomele primite, din amintiri... Ar trebui, în fine, ca fiecare să-și aibă tabelul ascendenților săi, din care ar căpăta demnitate și forță. Acela care n-ar putea merge mai departe de străbunicii săi, sau chiar de bunicii săi, va face o treabă bună dacă a adunat tot ce i se va fi părut demn de a fi păstrat despre ei".

Genealogia are darul de a introduce individul într-o *dinamică temporală*, fixîndu-i locul *în timp*, definindu-l ca o verigă a unui lanț infinit. Pentru că, așa cum este ușor de imaginat, fiecare om este, în același timp, un *rezultat* — pe de o parte, al liniei paterne, pe care o ilustrează arborele genealogic, de familie, și pe de altă parte, al acestei piramide pe care o constituie tabla de strămoși — dar și un *punct de pornire*, autorul unei întregi table de descendenți. Astfel, verigă a unui lanț, fiecare om este, totodată, inelul de unde pleacă și unde ajung și alte, numeroase, lanțuri. De aceea, orice om este considerat cum explică genealogistul francez Pierre Durye — un produs al contextului său familial și social. Marile personalități sînt totdeauna studiate începînd tocmai cu strămoșii și cu mediul familial — aș cita, în această privință, amănunțitele și exemplarele cercetări genealogice pe care le-a întreprins G. Călinescu pentru unii din scriitorii care l-au interesat. De multe ori, asemenea cercetări rezervă surprize : îi putem găsi, de exemplu, pe poeții Văcărești între urmașii colaterali ai cronicarului moldovean Ioan Neculce, descinzînd, cu toții, din tatăl acestuia din urmă, cunoscut ca un om cultivat, iubitor de cărți. Este o explicație pentru talentul urmașilor.

Într-un cuvînt, pentru a conchide, genealogia nu este numai o știință a specialiștilor, a istoricilor ; ea poate fi o preocupare a fiecăruia dintre noi, a tuturor. Cunoașterea de sine — către care ne îndeamnă străvechiul și arhicunoscutul dicton al antichității grecești *Cunoaște-te pe tine însuți* — nu poate începe altfel decît prin cunoașterea rădăcinilor. *Rădăcinile noastre sînt strămoșii noștri.* Cunoașterea lor dă alte dimensiuni propriei noastre personalități, dar și atitudinii noastre față de țara și poporul cărora le aparținem tocmai prin aceste rădăcini, care, în ultimă instanță, explică și documentează dăinuirea noastră pe aceste locuri.

Ștefan S. GOROVEI

NUMISMATICA

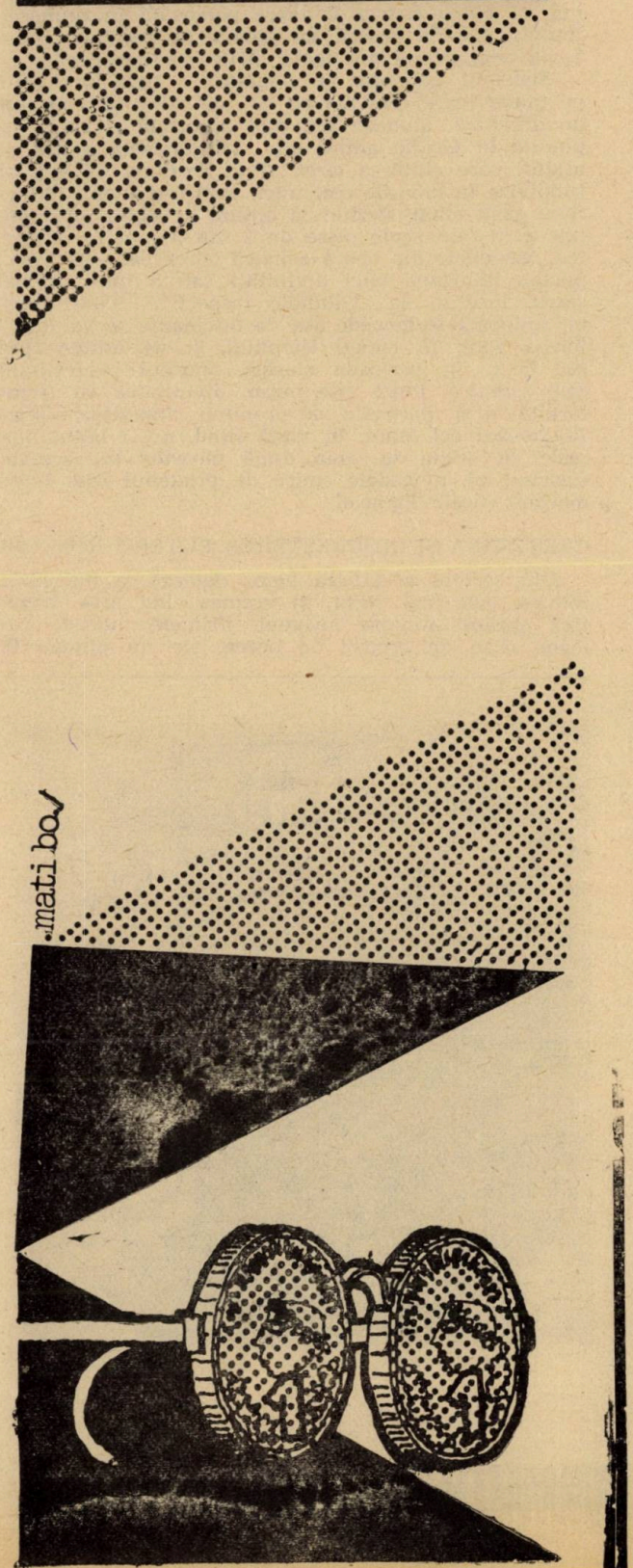

„ALTFEL DESPRE... BANI!

Deşi numismatica a căpătat abia în ultima sută de ani o largă extensiune, iar studiile specializate au propulsat-o printre ştiinţele auxiliare de cea mai mare însemnătate, ale istoriei, preocupările pentru monede (greceşte, νομισμα şi latină, *nummus* — monedă) datează de multă vreme şi au căpătat de cele mai multe ori aspecte insolite. Monedele — mărturii elocvente ale timpului lor, ale faptelor economice şi de cultură merită să li se acorde cel mai mare interes, căci ele ne transmit de-a lungul secolelor o veritabilă comoară de informaţii şi frumuseţi.

Este bine cunoscut faptul că moneda a apărut în urma unui îndelungat proces evolutiv, pe care vom încerca să-l schiţăm în rîndurile care urmează.

Încă din preistorie, după cum s-a dovedit, s-au ivit relaţii de schimb între comunităţile omeneşti. Dar, un salt decisiv l-a constituit apariţia schimbului indirect, cînd o marfă devine echivalent general pentru toate celelalte mărfuri. De la scoici la vite, de la blănuri la metale, o întreagă gamă de obiecte a îndeplinit rolul de echivalent general în schimbul apărut într-o anumită fază istorică, într-un colţ sau altul al lumii, deşi se poate uşor observa, cum, la un moment dat, sînt preferate metalele preţioase, care capătă şi anumite forme : inele, bare, ace, topoare — bipene, vase, trepiede etc.

După cum au arătat şi unele cercetări recente, trocul sau schimbul în natură ar fi fost chiar primul stadiu al comerţului, urmat imediat de schimbul mijlocit care ar alcătui un al doilea stadiu. De fapt, folosirea unei mărfi unice ca echivalent general, înseamnă apariţia formei-bani a valorii, deşi aceasta are loc în condiţiile unei economii încă naturale, neexistînd o piaţă şi o producţie de mărfuri propriu-zisă. De aceea, după cum sublinia Karl Marx, „banii vor apărea ca un produs necesar şi firesc al dezvoltării procesului de schimb, atunci cînd societatea va atinge un stadiu istoric corespunzător."

ERA BANILOR

Apariţia monedei a însemnat o adevărată revoluţie pentru economia lumii antice, avînd multiple semnificaţii şi în domeniile social şi politic. Rolul de echivalent general îl vor căpăta, datorită calităţii lor, metalele preţioase, mai ales aurul şi argintul.

Discuţia asupra locului şi momentului cronologic exact de apariţie a monedei este de lungă durată şi se pare că s-a nu ajuns încă la o concluzie unanim acceptată de către toţi specialiştii. Cu cei mai mulţi

sorți de izbîndă este ipoteza, care consideră că apariția monedei de electrum, la sfîrșitul secolului VII sau la începutul secolului VI î.e.n., în Lydia, reprezintă actul de naștere al monedei. Astfel, după istoricii greci Herodot și Xenophon, lidienii au fost primii care au bătut monede puțin după 650 î.e.n. La început, acestea nu erau decît pastile ovoidale de electrum, aliaj natural de aur și argint de culoare gălbuie și care se obținea cu ajutorul blănurilor de animale scufundate în nisipurile fluviilor Hermos și Pactol, iar apoi spălate și curățate de firicelele de metal prinse pe ele. Aceste monede nu purtau nici o imagine, doar pe avers avînd striuri neregulate, iar pe revers, unul sau mai multe pătrate în cruce, imprimate de poinsonul care menținea piesa fixă în timpul baterii. Puțin mai tîrziu, în insula Aegina, se bat primele monede de argint, care aveau imaginea unei broaște țestoase de mare. Aproape imediat, apar la Athena și celebrele monede reprezentînd o bufniță, iar la Corinth piesele pe care figura un cal înaripat. Abia după ce se bat monedele mici de argint și aramă la Aegina, Athena și Corinth, după 600 î.e.n., vom putea afirma că a apărut cu adevărat moneda, însemnele monetare reprezentînd o încercare „revoluționară" venită direct în sprijinul micului producător de mărfuri. Dar, forma numoidală a mărfii nu putea apărea, și acest lucru nu trebuie minimalizat, fără existența unei autorități statale care să garanteze, mai ales, greutatea și titlul monedei.

După inventarea de către lydieni a monedei, aceasta se răspîndește aproape imediat și în Grecia continentală, la Corinth și Athena, după cum am văzut, trecînd și prin faza faimoasei „broaște țestoase" din Aegina. O următoare etapă însă, ar constitui-o adoptarea monedei de către tot bazinul mediteranian, mai cu seamă în centrele comerciale, pentru ca, de la sfîrșitul secolului al V-lea și începutul celui de-al IV-lea î.e.n., Macedonia și apoi Roma să înceapă producția proprie de monede.

Monedele grecești erau confecționate manual. Se acorda o mare importanță calității ștanțelor. Pe suprafața lustruită a ștanței, făcută din fier călit sau bronz, artistul, autor al modelului, grava imaginea în mărime originală, dar inversată ca într-o oglindă. Matrița feței (aversul) monedei era apoi încastrată într-un fel de nicovală, în vreme ce matrița spatelui (reversul) rămînea mobilă. Piesa de metal sau flanul, formată și cîntărită în prealabil, se plasa pe nicovală și i se aplica deasupra ștanța mobilă. O puternică lovitură cu ciocanul turtea metalul între cele două matrice, care imprimau imaginea lor pe fiecare parte a flanului monetar. Acest mod de batere, destul de simplu, nu producea niciodată piese perfect rotunde. Se ajungea, de asemenea, ca imaginea să se imprime uneori doar parțial, sau ca marginile pieselor monetare să se fisureze. Dar toate aceste imperfecțiuni ale monedelor nu le fac mai puțin atrăgătoare pentru colecționari, căci nici o piesă nu va fi la fel cu alta și fiecare va avea individualitatea sa. Iată ce face farmecul lor, la care se adaugă mîna genială a meșterilor greci, care au făcut din aceste monede adevărate capodopere.

Arta de a bate monedă nu va întîrzia să se răspîndească ; ea își va face apariția în Occident spre 550 î.e.n. La mai puțin de un secol după descoperirea sa, moneda va deveni în toată lumea greacă un mijloc de plată foarte apreciat. Ea va stimula comerțul și producția artisanală. Pentru prima dată, cetățeanul va putea strînge o avere personală în numerar. Astfel, moneda greacă va ajunge să domine schimburile comerciale din toate țările mediteraneene.

Sistemul ponderal și monetar se baza în esență pe *talant*, care echivala cu 60 de *mine* sau cu 6000 de *drachme*. Moneda cea mai apreciată și mai răspîndită în Grecia antică era tetradrahma antică de argint, care cîntărea circa 17 g. Drahma de 4 g se subdiviza în monede mai mici, cum era obolul (0,7 g). S-au găsit chiar sferturi și optimi de obol, reprezentate prin minuscule piese de 2 sau 3 mm în diametru. Monedele din epoca arhaică (circa 640—480 î.e.n.) purtau imaginea unei divinități sau a unui animal sacru, însoțite de atributele respective. Tipul acestor îndepărtate monede așa de fascinante se va transforma apoi, în cursul timpului, și va atinge spre 400 î.e.n., în perioada clasică, apogeul perfecțiunii sale artistice. Puțin cîte puțin, divinitatea va fi înlocuită prin portretul suveranului domnitor. Chiar Alexandru cel Mare, în viață fiind, nu a bătut monede cu efigia sa, abia după moartea sa, aceasta figurînd pe monedele emise de prietenul său, Lysimachos, regele Thraciei.

CREȘTEREA ȘI DESCREȘTEREA PUTERII ROMANE

Din secolul al III-lea î.e.n., datează și monedele romane cele mai vechi, în vremea cînd arta monetară greacă atinsese apogeul. Primele monede romane erau de bronz ; de aceea, ele nu puteau fi

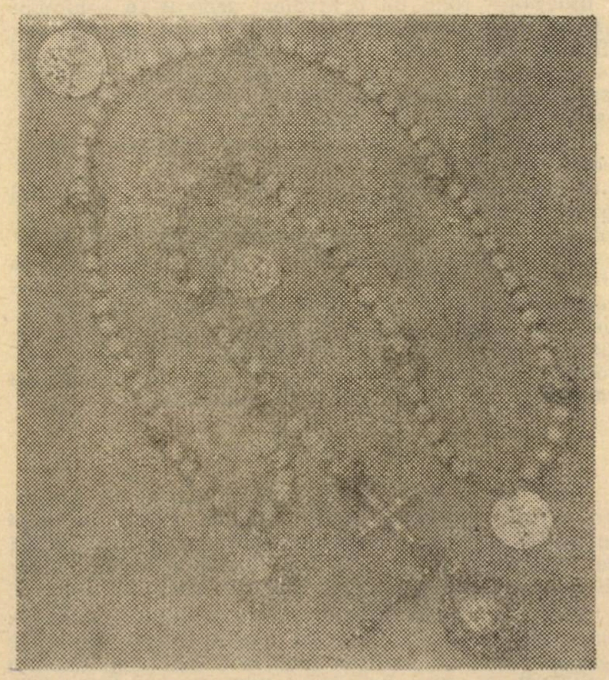

bătute după tehnica obișnuită și, în consecință, erau turnate. Purtau efigia diferitelor divinități, precum și indicarea valorii lor ; de asemenea, deseori, ele aveau reprezentate animale. Ținînd seamă de dimensiunile lor, ele se mai numeau și „monede grele" *(aes grave)*. În sfîrșit, piesa de un as nu cîntărea mai puțin de circa 273 g. Trebuia, se spune, să se utilizeze căruțele pentru a transporta o cantitate mai mare din acest numerar. De aceea greutatea acestor monede nu va întîrzia să se reducă. Puțin după 211 î.e.n., la Roma va începe emiterea monedelor de argint, numite *denari*, o bucată cîntărind inițial 4,55 g, greutate care va fi redusă ulterior la 3,90 g. Aversul acestor prime monede va prezenta capul cu cască al Romei, zeița cetății, iar pe revers, Dioscurii pe cal, și, mai tîrziu, zeița Victoriei conducînd un car cu doi cai *(biga)*. La început, monedele romane nu poartă decît numele orașului. Însă, în curînd, se vor ivi și alte semne și monograme ale funcționarilor autorizați să bată monede.

Mai tîrziu, magistrații monetari vor obține dreptul de a emite monede cu numele lor în întregime. De asemenea, ei vor fi aceia care decideau asupra tipurilor monetare, care vor deveni extrem de variate. Aceste numeroase reprezentări nu vor atinge totuși, decît rareori, calitatea artistică a pieselor grecești.

Un mare număr de tipuri monetare istorice și mitologice amintesc de strămoșii magistratului monetar, de glorioasa sa ascendență, ca și de istoria legendară a Cetății Eterne. Efigiile numeroaselor personaje defuncte vor figura pe monede, dar niciodată ale celor în viață. Iulius Caesar va fi primul căruia Senatul îi va concede dreptul de a bate monede cu efigia sa, chiar în anul morții sale, în 44 î.e.n.

Moartea lui Caesar și dezordinile care vor urma, cauzate de războiul civil, marchează în numismatica antică începutul unei noi epoci. Contrar obiceiului încetățenit în timpul republicii, acum se pun în circulație monede pe care figurează și capetele conducătorilor în viață. Chiar Brutus, unul din asasinii lui Caesar, va emite o monedă cu portretul și numele său întreg. Piese asemănătoare vor fi emise și pentru Pompei. În epoca celui de-al doilea triumvirat, portretele reunite ale lui Octavianus și Marcus Antonius vor apărea pe aceeași monedă.

Sfîrșitul triumviratului, apoi domnia lui Octavianus Augustus ca singur conducător, deschid un nou și interesant capitol al istoriei monedei. Monedele de aur, argint, alamă și bronz bătute în această vreme vor purta pe avers efigia, numele și titulatura suveranului, majoritatea termenilor fiind abreviați. La începuturile Imperiului Roman, valorile relative ale monedelor romane erau următoarele : 1 aureus (aur) = 25 denari (argint) ; 1 denar = 4 sesterți (alamă) ; 1 sesterț = 2 dupondii (alamă) ; 1 dupondius = 2 ași (cupru). Bineînțeles, au mai fost emise și alte piese cu nominaluri variabile, iar titlul monedelor, de asemenea, se va diferenția tot mai mult.

Monedele romane imperiale, bătute în timpul primelor două secole ale erei noastre, sînt deosebit de frumoase, atît cele din metale prețioase, cît și cele din alamă sau bronz ; în sfîrșit, portretele împăraților și motivele de pe revers certifică adesea o mare măiestrie artistică. Totodată, patina le conferă multora dintre ele un farmec aparte, ceea ce îndreptățește pe adevărații colecționari să nu înlăture acest strat de oxid benign. Dar, revenind la istoria monedei romane, trebuie amintit că declinul economic al Romei va antrena și pe cel al artei monetare. La sfîrșitul imperiului, relieful portretelor se va estompa, iar contururile vor fi din ce în ce mai schematizate. Se va ajunge adeseori ca identificarea reprezentării împăratului să fie destul de dificilă.

Monedele Imperiului Roman nu au avut numai menirea de a servi la plăți, ci și de a anunța în același timp actele mai însemnate ale suveranilor, precum și succesele militare sau diferite programe de guvernare. Aversul monedelor avea efigia împăratului sau adesea pe acelea ale soției, copiilor și ale altor membri ai familiei, în timp ce reversul, încă de la început, a fost rezervat propagandei de stat. Numeroși cetățeni care trăiau în provincii și n-aveau ocazia să viziteze Roma, impozanta capitală a imperiului, puteau astfel să-și facă o idee despre splendoarea arcurilor de triumf, a amfiteatrelor și templelor ridicate de către împărați. În același timp, monedele vor ține la curent pe cetățenii imperiului despre victoriile militare și sărbătorile sacre.

Această iconografie extraordinar de variată, bogată în informații din domeniile istoriei, culturii, religiei și artei, constituie unul dn aspectele cele mai atrăgătoare ale numismaticii antice.

Anul 395, cînd împăratul Theodosius I cel Mare va împărți imperiul între fiii săi, Arcadius și Honorius, va marca sfîrșitul monetăriei romane imperiale, deși unii colecționari vor mai include în această categorie și piesele suveranilor următori, pînă în 476, cînd este înlăturat ultimul împărat al Imperiului Roman de Apus, Romulus Augustus.

Moștenitorul părții răsăritene a vechiului Imperiu Roman, Bizanțul, la rîndu-i, va dezvolta o monetărie proprie, deși tipurile sale nu vor fi de o mare bogăție. În prima parte, portretele amintesc pe cele de la sfîrșitul Imperiului Roman, cu diferența că suveranii bizantini, în general, nu sînt reprezentați din profil, ci din față. Din ce în ce mai mult, efigia împăratului de pe monede va deveni un simbol dezbrăcat de orice expresie personală : un bărbat cu insignele puterii (casca și diadema) și, mai tîrziu, cu coroana cruciferă. Pe revers, imaginile vor fi și mai monotone, limitîndu-se la personificarea gloriei și victoriei. În timpul primei domnii a lui Justinian al II-lea (685—695), pe avers va apărea pentru prima oară efigia lui Hristos. Leon al III-lea, în anul 726, va interzice reprezentarea lui Hristos sau a Fecioarei pe monede, dar în 843 se va relua seria acestor reprezentări.

Odată cu monetăria bizantină, care derivă direct din cea antică, dar care include și trăsăturile noii epoci, intrăm în domeniul numismaticii medievale. Aceasta ia naștere, mai cu seamă după reforma inițiată de către Carol cel Mare (768—814), care a fixat valoarea denarului (pfennigului) la 1/240 dintr-o livră de 367 g, care se subdiviza, la rîndul său, în 20 de sous a cîte 12 denari. Cu acest prilej, amintim că acest sistem s-a menținut în Marea Britanie pînă în anul 1971, cînd s-a trecut la cel zecimal. Din denarii carolingieni vor deriva și monedele germane, deși, de multe ori, emitenții se vor inspira din monedele antichității. Dintre cele mai renumite monede medievale de aur, menționăm pe cele din Florența *(florinii)*, precum și ducații *(zecchinii)* Veneției.

Pînă în secolul al XVI-lea, monedele au continuat să fie făcute pe cale manuală, ca și în antichitate, dar apoi, baterea lor se va face mecanic, prin intermediul unor mașini tot mai perfecționate.

Înainte de a încheia acest excurs asupra istoriei monedei — renunțînd, de altfel, să mai stăruim și asupra monetăriei moderne —, vom mai aminti că printre monedele cele mai căutate de către colecționari se află și cele geto-dacice. Acestea au fost bătute, mai cu seamă, în secolele III—II î.e.n., erau din argint și imitau în cea mai mare parte monedele macedonene ale lui Filip al II-lea, avînd, în același timp, o serie de particularități ce le caracterizează în cursul unei evoluții destul de îndelungate.

Este interesant de amintit că, încă din timpul antichității clasice, autori ca Plinius sau Plutarch menționează cîteva faimoase colecții de artă. Deși nu se specifică, probabil că ele cuprindeau și monede renumite pentru calitățile lor artistice și uneori chiar semnate de către binecunoscuți meșteri. De altfel, chiar în antichitate era apreciată în mod deosebit arta gravorilor și realizatorilor celor mai frumoase piese monetare, în care Marea Grecie, îndeosebi, excela. Un exemplu îl constituie o cupă ceramică cu firnis negru *(kylix)*, provenind din sudul Italiei (Cales) și care are în centru un medalion cu capul nymphei Arethusa, reprodusă de pe una din renumitele dekadrachme ale Syracusei, realizate de către nu mai

puțin vestitul Evainetos, la sfîrșitul secolului V î.e.n. Nu mai puțin interesante sînt și descoperirile din Dacia, asupra cărora vom stărui, din motive lesne de înțeles, ceva mai mult. Astfel, într-o așezare getică, de la Snagov, s-a găsit un fragment dintr-un vas de lut, lucrat la roată dintr-o pastă cenușie, pe care — ținînd loc de ornament —, fapt surprizător, sînt imprimate mai multe monede dacice. Un alt vas geto-dacic, descoperit în cîmpia Dunării, este împodobit cu „tetradrahme thasiene" din lut, aceste pastile, care au fost aplicate pe vas, reproduc astfel din cele mai frumoase monede antice, tetradrahmele insulei Thasos. În fine, la Grădiștea Muncelului, în centrul puterii dacice, a fost scos la iveală un medalion de lut, care pare a reda în relief o imagine a capului Romei, așa cum apare pe aversul denarilor republicani.

Printre obiectele de artă colecționate de regii elenistici, cum au fost Ptolaemeii din Egipt, Seleucizii din Siria sau Mithridates al VI-lea al Pontului, s-au aflat desigur și numeroase monede grecești rare și splendide prin frumusețea lor. În cea mai mare parte, acestea au fost aduse la Roma de către generalii victorioși. Un mare număr din asemenea piese erau donate templelor, alături de alte obiecte de artă, constituind la Samos (Heraion), Ephesus (Artemision), Delos, Delphi și Olympia, adevărate „muzee ale antichității", cele mai vechi muzee publice, după cum le consideră unii specialiști.

Se știe, de asemenea, că împărații romani erau interesați de monedele vechi și cel mai cunoscut este cazul lui Traian, care a emis numeroase piese identice cu cele ale antecesorilor săi. Acest fapt a sugerat chiar unor numismați că monetăria din Roma avea o colecție cu vechile ștanțe. În legătură cu acestea, trebuie să subliniem că patricienii și împărații aveau mari colecții de obiecte de artă — aceasta reprezentînd o adevărată modă — care cuprindeau rarități și curiozități diverse, printre care trebuie să se fi aflat și monede.

Sfîrșitul Imperiului Roman, ca și gospodăria naturală închisă a Evului Mediu timpuriu, n-au contribuit deloc la dezvoltarea interesului pentru anticități, în general, și pentru monedele vechi, în special. Odată cu zorile unor noi vremi, cele ale Renașterii, tradițiile antice ale monetizării, ca și atenția acordată acestei categorii de obiecte, se vor afla în continuă creștere. Ca un rezultat general, umaniștii și iubitorii de artă încep să strîngă piesele monetare cele mai frumoase, încă din această vreme, punîndu-se bazele unor remarcabile colecții. Exemplul cel mai cunoscut este acel al marelui florentin, Francesco Petrarca (1304—1374), „primul om modern", cum a fost supranumit. El descrie cu emoție cum a adunat de la țărani monede pe care a descifrat numele și chipurile împăraților romani. Mai mult, chiar prezintă cîteva vechi monede de aur și argint împăratului Carol al IV-lea, cu gîndul ca acesta să urmeze în domnia sa exemplul Romei. În sfîrșit, un mare număr de alte personalități din Italia secolului al XIV-lea aveau colecții asemănătoare de monede antice, cum a fost, de exemplu, cunoscutul tribun roman Cola di Rienzi. Ca urmare a interesului stîrnit de umaniști ca Petrarca, tot de pe acum, datează și inițierea primelor contrafaceri de monede antice, printre cei dintîi „falsificatori" numărîndu-se gravorii Marco Sesto și Francesco Novello de Carrara. O mare cantitate de asemenea piese, produse în aceste ateliere, sînt acceptate în mod conștient de către colecționari — cum a fost cazul ducelui Jean de Berry — cu dorința de a-și completa seriile monetare ale colecțiilor cu monedele lipsă. De altfel, datorită calităților acestor copii, ele nu pot fi apreciate ca falsuri în adevăratul înțeles al cuvîntului.

Dezvoltarea activității comerciale, financiare și artizanale din Italia, în secolul al XV-lea, a condus la o extraordinară înflorire culturală. Marea burghezie accede chiar la putere în cele mai mari centre economice italiene și marile colecții de antichități devin tot mai răspîndite, fiind și un însemn al bogăției și puterii. Tot din această vreme datează și colecțiile marilor prelați, cum au fost cardinalul Barbo sau Antonio, cardinal de San Marco. Ultimul avea o colecție de 97 monede de aur și peste 1000 de piese de argint. Familia renumită a Medicilor, din Florența, poseda, de asemenea, o mare colecție, care

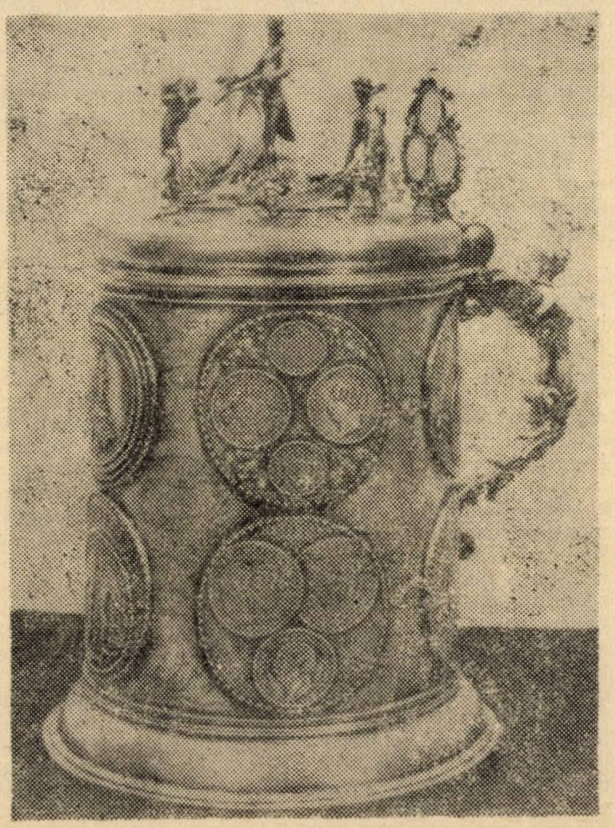

în 1465 conținea 100 de monede de aur și 503 de argint, cărora li se vor adăuga ulterior 1844 piese de cupru. Mai semnalăm și colecția lui Alfonso al V-lea de Aragon (1416—1458) și rege al celor două Sicilii, care avea un cufăr din fildeș în care-și transporta colecția, ce-l însoțea în toate peregrinările sale. Nici primii Habsburgi n-au rămas mai prejos, avînd o colecție de monede, ale cărei începuturi au fost puse încă din veacul al XIII-lea, deși extinderea cea mai mare și-o datorează, în special, lui Maximilian I (1493—1519). De altfel, încă din 1547, datează și primul inventar al colecției Habsburgilor. Matei Corvin (1458—1490), regele de origină română al Ungariei, cu sprijinul cercului său de umaniști și anticari, își îmbogățește colecția cu nenumărate obiecte și monede vechi. Dar trebuie să facem și observația că cele mai multe din colecțiile secolelor XV—XVI erau eterogene, neavînd o tematică diriguitoare și urmărind numai o acumulare de obiecte prețioase și curiozități. Mai amintim printre cele mai renumite colecții de monede romane ale Evului Mediu, pe cele ale arhiducelui Ferdinand, de la Salzburg, ale ducelui Jean de Berry, care a mai fost amintit, precum și cele ale Caterinei de Medici sau ale marelui pictor Rubens.

Însă, odată cu secolele XVI—XVII, se înmulțesc și cunoștințele despre monede, ca și diversele publicații despre ele. După descoperirea și răspîndirea tiparului, studiile de natură numismatică, adeseori, ilustrate, se înmulțesc într-un ritm mereu sporit. Apar adevărate tratate despre monede, care cuprind și date complete despre istoria antică. Drept urmare, colecțiile, care ajung la un număr impresionant încă din secolul al XVI-lea (380 în Italia, peste 200 în Franța, aproximativ 175 în Germania etc.), încep a fi ordonate și clasificate pe baze mai serioase. În același timp, monedele sînt tot mai mult socotite și ca obiecte de o deosebită valoare, de mare rafinament și de maximă curiozitate, fiind utilizate tot mai des și ca podoabe pe vase, lăzi, mobilier etc. În legătură cu cele de mai sus, semnalăm descoperirea din anul 1967, de la Cîmpulung Muscel, unde, la biserica breslei medievale a olarilor cîmpulungeni (Sf. Gheorghe), s-a găsit un schelet cu resturile unei tunici de tip occidental și un inel care avea sudat de verigă o monedă romană ; piesa în cauză este un denar de la Augustus, emis la Caesaraugusta (Spania), între anii 20—16 î.e.n. Descoperirea respectivă atestă astfel unul din cele mai vechi reflexe ale Renașterii și umanismului, exprimate pentru prima oară în chip documentar la sfîrșitul secolului al XV-lea — de cînd datează mormîntul —, la Cîmpulung Muscel și deci, din Țara Românească.

De asemenea, din secolul al XVII-lea, monedele încep a fi tot mai matur și mai exact interpretate. Cunoștințele de numismatică, fundamentate pe sute și mii de piese, se constituie treptat într-un sistem, care urmărește în permanență înregistrarea tuturor exemplarelor necunoscute ; în consecință, o atenție specială se acordă cataloagelor colecțiilor care cuprind monedele acestora, însoțite de descrieri cît mai detaliate. În această vreme, se dezvoltă marile cabinete de numismatică ale Europei, printre care și cel al Franței, îmbogățit continuu de ambasadori, misionari și comercianți, care primesc ordine să obțină monede din toate zonele civilizației antice ; de altminteri, este binecunoscută pasiunea lui Ludovic al XIV-lea pentru monedele antice, cărora le acorda multe ore de studiu. Poate, pornind de la un interes asemănător, dar arătînd și un simț estetic deosebit, s-au montat pe o cană de argint din secolele XVI-XVII, care a aparținut breslei cojocarilor din Tîrgu Secuiesc, 8 monede romane republicane de argint, datate între 150/125 î.e.n. și 36/28 î.e.n. (Octavianus). Mai mult ca sigur, că, aceste monede proveneau din aceeași regiune.

Odată cu secolul al XVII-lea, epoca Enciclopediștilor aduce și în cîmpul numismaticii un spirit mult mai riguros, mai metodic, în ansamblul, mai științific. Vechiul sistem de publicare al cataloagelor de colecții continuă, dar, în același timp, studiile specializate de o ținută academică devin tot mai numeroase. Ca rezultat, mai ales, în Germania, sînt edidate cataloage complete pe categorii de monede, precum și diferite dicționare de numismatică destinate să ajute pe colecționari în însușirea conceptelor și terminologiei noii științe. Astfel, sfîrșitul veacului înseamă și recunoașterea numismaticii drept o disciplină istorică. Trebuie remarcată, în această vreme, activitatea lui Joseph Hilarius Eckhel, directorul Cabinetului Imperial de numismatică din Viena.

Un interes special trebuie acordat Cabinetului Numismatic al Vaticanului care, după un început lent în secolele XVI și XVII, va lua un avînt remarcabil după 1700, mai cu seamă, în vremea papei Clement al XII-lea.

Este firesc ca în „secolul luminilor", cînd artele și științele beneficiază și de impulsul venit din Franța, cea mai mare parte a personalităților Europei să rezerve tot mai mult timp acestei pasiuni nobile, numismatica. Frederic cel Mare, regele Prusiei, Ludovic al XV-lea, regele Franței, și Maria Thereza, împărăteasa Austriei, pot fi numai cîteva exemple, care să ilustreze cele de mai sus. Carol al VI-lea, soțul Mariei Thereza, nu se despărțea de monedele preferate nici chiar în timpul deselor sale campanii militare. La Cabinetul Numismatic din Viena *(„Schatzkammer")* — unde, în paranteză fie spus, au ajuns multe din descoperirile de pe teritoriile românești —, se fac progrese însemnate, încă din 1663, numărînd aproape 16000 de exemplare. Bineînțeles, mai prejos nu rămîn nici cabinetele din Paris, Londra sau Berlin. Drept urmare, încep să fie publicate primele mari lucrări științifice de numismatică, care vor deschide seria cataloagelor ce se continuă și astăzi. Un rol de seamă l-a avut Theodore-Edme Mionnet (1770—1842), care, între 1806—1837, a editat catalogul monedelor antice grecești și romane (15 volume în total).

Însă, fapt de o mare însemnătate, era revoluțiilor burgheze a declanșat transformări radicale și pe tărîmul numismaticii. Cea mai importantă va fi cea care a dus la constituirea colecțiilor de stat, monedele, alături de alte bunuri de artă, devenind patrimoniul întregii națiuni. Vor continua totuși să existe colecțiile private, dar cele oficiale le vor depăși tot mai mult prin volumul exemplarelor, prin organizare, ca și prin metodele științifice de cercetare și publicare.

În mod curent, anul 1836 este considerat ca o dată semnificativă pentru dezvoltarea științei numismatice, în acel an fiind tipărite concomitent primele numere ale prestigioaselor reviste *Revue Numismatique* (Paris) și *Numismatic Journal*, din 1838 *Numismatic Chronicle* (Londra). Vor urma apoi și alte reviste, în diferite țări, ca și volume tot mai specioase, unde se publicau diverse sorturi de monede. În același timp, și alte domenii ale noii științe sînt abordate acum, cum ar fi : pondurile, monedele orientale, semnele premonetare, monedele moderne, bancnotele, medaliile ș.a.m.d. Bazele numismaticii moderne, științifice, erau astfel puse.

Astăzi, marile colecții au atins dimensiuni impresionante (400 000 de exemplare la Viena), cu sisteme de securitate sofisticate, cu publicații periodice destinate noilor achiziții sau donații și, mai ales, cu un personal savant, care-i asigură buna întreținere și valorificare științifică. Totodată, în unele instituții de învățămînt superior, numismatica a devenit un obiect independent de studiu sau face parte din programele de învățămînt pentru științele auxiliare ale istoriei.

Revenind la țările române, constatăm o evoluție asemănătoare, care poate fi urmărită de-a lungul mai multor secole. Din primele manifestări timide de început, vom aminti de una din cele mai vechi reglementări oficiale europene ale dreptului descoperitorului unei „comori" — înscrisă în *Pravila* lui Vasile Lupu (1646) —, care era tot ce „...se cheamă aur, argint, bani vechi de demult, stăpînul a cui a fost să nu să cunoască cine au fost".

Este interesant de relevat că interesul pentru vechile monede, în țările române, a mers strîns împletit cu cel pentru istoria noastră națională, monedele reprezentînd — chiar de la primii cronicari —, argumente folosite pentru demonstrarea vechimii noastre în spațiul carpato-dunărean, precum și pentru dovedirea originii noastre romane. Amintim de Miron Costin, care semnala o monedă romană de bronz (din Marcianopolis), găsită la Gherghina-Barboși, ca și de alt mare cărturar al nostru, Dimitrie Cantemir, care nu uita, atunci cînd vorbea de origina poporului român, să-i susțină romanitatea prin semnalarea unor descoperiri de inscripții și monede romane. La începutul secolului al XIX-lea, Gheorghe Asachi, Damaschin Bojinca și Gheorghe Săulescu, pentru a nu cita decît doar pe cîțiva, încearcă să inițieze colecții și studii de numismatică. „Societatea medicilor și naturaliștilor din Iași", dar mai ales muzeul acesteia, vor duce și o intensă activitate numismatică, colecția întemeiată atunci putînd fi și astăzi admirată.

A doua jumătate a secolului al XIX-lea a fost — în ceea ce privește numismatica românească, o epocă de dezvoltare și de fundamentare științifică a cercetărilor. Oameni de știință și colecționari renumiți ca : M. Ghica, C. Bolliac, D. A. Sturdza, M. C. Soutzo și M. Kogălniceanu, au colecționat sau au dus studiul monedei antice pe o treaptă superioară, făcînd cunoscute și străinătății rezultatele strădaniilor lor. Nu putem încheia aceste rînduri ale unei schițe despre numismatica românească, fără a aminti și alți cercetători mai puțin cunoscuți, cum au fost Mihail Sturdza din Miclăușeni — Iași, care, încă din 1867, a susținut o teză de doctorat cu un subiect de numismatică, Alexandru Petrowicz, specialist de reputație mondială pentru monedele arsacide și seleucide, R. F. Kaindl J. Ritter v. Guter și D. Olinescu.

Poate din această vreme datează și descoperirea de la Tîrnava (jud. Teleorman) a 2 brățări formate din mai multe monede antice de argint (o drahmă din Histria și 20 de denari romani republicani, datați între 133/126 — 49/48 î.e.n.), care, și după ce au fost găsite, au avut o soartă asemănătoare, 5 exemplare fiind transformate în butoni, iar o altă piesă devenind ac de cravată.

Și pe plan organizatoric, în această vreme, se fac progrese substanțiale. Încă din 1866, se înființează Societatea arheologică română din Bucovina, care și-a propus încurajarea studierii antichităților locale, printre care se aflau, bineînțeles, și monedele. De asemenea, nou înființatul Muzeu al Țării, cu „Societatea Muzeului Țării", editează un anuar, între anii 1893—1913, unde R. F. Kaindl publică numeroase informații de natură numismatică, mai cu seamă despre monedele moldovenești.

Înființarea „Societății Numismatice Române" (1903), a Cabinetului Numismatic al Bibliotecii Academiei Române (sutele de mii de piese ale sale se află azi la Muzeul de istorie a R. S. România), ca și apariția publicațiilor specializate — de care se leagă, în primul rînd, activitatea lui Constantin Moisil, —, au dat noi și temeinice impulsuri numismaticii românești.

Astăzi, bucurîndu-se de sprijinul statului și beneficiind de reglementări legislative clare, activitatea numismatică din țara noastră constituie un sprijin serios al cercetării istorice, dar, în aceeași vreme, și un mijloc superior de petrecere a timpului liber pentru mii și mii de pasionați. Din acest punct de vedere, poate nu este lipsit de interes să amintesc că, în timpul unuia din colocviile internaționale la care am participat, unul din specialiștii străini și-a exprimat admirația pentru grija acordată în România fiecărei descoperiri, pentru deplina ei valorificare științifică. Vom înțelege mai bine aceasta, dacă vom rememora faptul că, în Occident, este o adevărată vogă a căutătorilor de antichități, care înarmați cu detectoare perfecționate, furnizate de o întreagă industrie și un comerț fără scrupule, ajung — lipsiți de metodă și respect —, să distrugă inestimabile vestigii ale trecutului. Iată de ce, continuînd tradiția înaintașilor noștri, nouă — care ne sînt dragi aceste valori și pentru crîmpeiul din trecutul nostru încă nu pe deplin clarificat —, ne sînt și ne vor fi străine asemenea practici. Mărturii ale unui trecut îndelungat, care, după cum am văzut, are aproape două milenii și jumătate, monedele reprezintă — fără a face un pleonasm — adevărate comori de date istorice, artistice și tehnice. Ele așteaptă doar să fie descoperite, păstrate cu grijă și studiate cu acribie, producînd aceeași plăcere cercetătorului, ca și colecționarului.

Dr. Virgil Mihailescu-BÎRLIBA

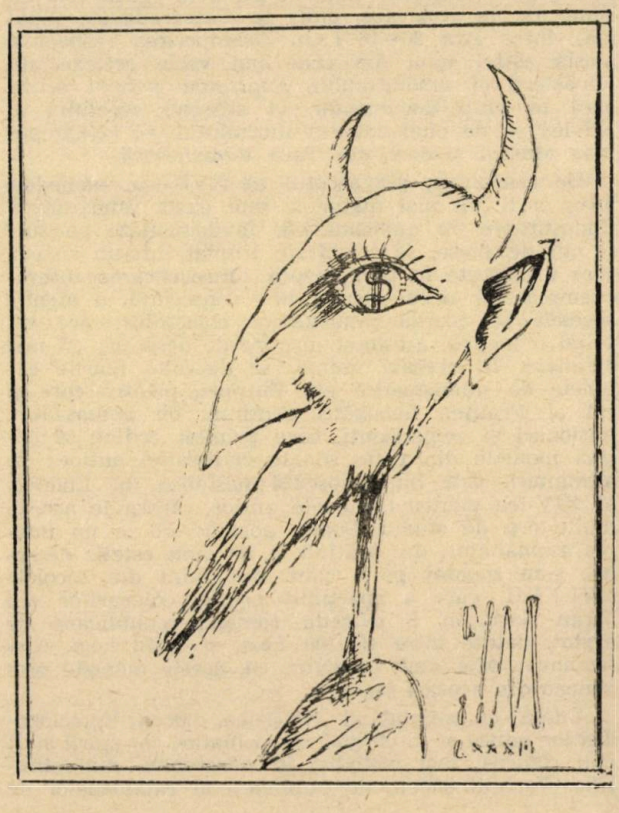

Slawomir MROZEK

RĂZBUNAREA

Doamna n-a observat dintr-o dată că domnul se micşorează. Procesul era în desfăşurare, cînd la un mic dejun l-a întrebat: „Ce-i cu tine?"

Domnul dădu din umeri, dar înţelegînd pe loc că gestul nu-i a bine, se prefăcu că-l mănîncă spinarea, mai ridică din umeri de cîteva ori, iar apoi se apucă să se scarpine sub omoplatul din dreapta. Ştia ce are pe conştiinţă, iar întrebarea fusese destul de comună, încît se putea referi la orice în general şi la nimic în special.

Deocamdată deci i-a mers. Doamna n-a insistat, dar poate că l-a salvat numai o expresie neaşteptată şi enigmatică în decursul deliberărilor doamnei, una din acelea care ei i se întîmpla adesea. A început să vorbească despre o oarecare cunoscută îndepărtată, despre nerespectarea de către aceasta a unei promisiuni probabil făcută în vreo afacere, ceea ce vorbea de la sine de rău — după părerea doamnei, despre caracterul cunoscutei, neştuită de altfel de el. Susţinu îndemînatic şi întări această tendinţă a criticismului ei cu cîteva întrebări şi comentarii plasate în acele puncte din monologul dînsei care i s-au părut lui strategice. Avea experienţă. Aşa se face că micul dejun s-a terminat monotematic şi fără alt incident.

Cîndva însă trebuia să intervină ceva mai expresiv şi fără posibilitatea pentru el să eludeze delicata temă. Căci procesul dura, cu cît dura mai mult — cu atît trebuiau să fie mai vizibile rezultatele. Nu se prefăcea că nu observă. Nu se înşela chiar de la începutul începutului. De altfel era hotărît, ştia c-o să ajungă la discuţia definitivă şi, dacă o întîrzia, ca în timpul acelui mic dejun, o făcea numai de aceea că dorea să obţină cît mai tîrziu ceea ce şi aşa va avea din plin.

Şi dacă totuşi avea să se ajungă la întrebări la care nu va exista răspuns şi la cereri cărora nu li se va da satisfacţie, atunci obiectul acelor întrebări şi cereri n-are decît să se maturizeze, să devină evident.

Ca şi faptul că ea încă nu ştia, cînd el deja... — îi producea o plăcere liniştită.

Puţin a lipsit să nu-l trădeze pantalonii. Mai exact: cracii. N-a ţinut seama că după zilele însorite — purta atunci şort simplu, ca în vilegiatură — a urmat o zi întunecată şi rece cînd şi-a pus automat pantaloni lungi. Prea lungi, cum s-a dovedit, deşi nu de mult erau numai buni.

Ca de obicei, au mers la plimbare. Doamna s-a oprit brusc, el, faţă de aceasta, evident, la fel. Dar ea a spus: „Mergi mai departe, umblă cîţiva paşi".

„O, da de ce?" — a protestat, silindu-se ca protestul să sune ca o expresie a aversiunii lui faţă de paşii autonomi, deşi în sens propriu şi deşi numai cîţiva. Chipurile ca manifestare a lui de strîns ataşament pentru ea, de atenţie, ca să nu se simtă părăsită şi însingurată, nici pentru o clipă şi nici la dorinţa ei expresă.

— Mergi în faţa mea, vreau să văd ceva.

Acum ştia ce vrea dînsa să vadă şi inima îi bătea mai repede. A mers.

— Stai!

A stat.

— Întoarce-te.

S-a întors.

— Ce se întîmplă cu pantalonii tăi?

S-a prefăcut că-i surprins, a coborît ochii. Vedea clar cum cracii se strîng şi ajung aproape de vîrfurile de la încălţăminte.

— Ce?

— Cum ce? Sînt prea lungi.

— Prea lungi?

— Bineînţeles că sînt prea lungi. Cel puţin cu şase centimetri. Şase şi jumătate. Ce-ai făcut cu ei?

— Eu?

— Doar erau ca lumea, numai buni.

— Eu... n-am făcut nimic.

— Trebuie scurtaţi.

— Da, da, trebuie neapărat.

Pantalonii au fost scurtaţi în aceeaşi zi seara. După cină. „Nu m-am aşteptat la asta" — parcă i-a scăpat pe cînd citea gazeta. Prin uşa larg deschisă o vedea, în dormitor, plecată peste acei pantaloni, cu acul şi aţa. Şi-a adus aminte însă că el şi aşa nu ar şti să scurteze pantaloni, precum şi că revelaţia, mai de vreme sau mai tîrziu, era oricum inevitabilă. Şi chiar indispensabilă, ca parte a răzbunării.

Timp de cîteva zile n-a fost vorba de nimic. Adică de nimic în legătură cu... Au revenit zilele însorite şi, fără să trezească bănuieli, a putut să nu-şi mai pună pantaloni lungi, mereu prea lungi, din ce în ce mai lungi, ştia asta, o simţea — cu toată scurtarea lor şi chiar dacă nu-i purta. După cină doamna, stînd într-un fotoliu adînc, a zis:

— Fii aşa bun şi dă-mi *Crimă în castelul Hedgemoor*.

— Unde-i?

— Pe raft.

Se apropie de rafturi şi se plecă.

— Nu acolo. Mai sus.

Acum căuta pe raftul care se afla la înălţimea ochilor lui. Întîrzia.

— Şi mai sus. Pe raftul cel mai de sus.

Ştia că mai de mult ajungea pînă la raftul cel mai de sus fără dificultăţi. Mai de mult, şi ştia că şi dînsa ştie.

Va trebui să se ridice pe vîrfuri. Dar şi aşa... nu-i sigur dacă ajunge. Probabil nu... Mai degrabă nu... E clar că nu. Încă n-a întins mîna. Ea îl observa cu atenţie din adîncul fotoliului.

Deodată şi-a amintit că în colţ, între dulap şi fereastră, trebuie să fie un mic taburet. S-a întors, s-a dus pînă la colţ... Este!

A luat taburetul, l-a aşezat în faţa rafturilor, s-a urcat pe taburet şi fără greutate a luat de pe raftul cel mai de sus *Crimă în castelul Hedgemoor*, a coborît de pe taburet, i-a întins cartea.

Viorica Voporaş ı „Daniela"

În acea seară — mai mult nimic. Nimic nici a doua zi. Pînă după micul dejun, cînd cu ochii închiși se bronza la soare pe balcon...

— Ridică-te.

Vocea era din spate. A întors capul. Stătea în ușa deschisă a balconului, în costum de baie. Mai de mult se uita la pieptul ei de sus. Acum, poate numai pentru că era aproape întins jos pe un așternut iar ea se afla deasupra lui, i-a venit în cap că ar putea fi cariatidă, sprijinind cele două emisfere grele cu umerii ridicați, încordîndu-și mușchii... Mai de mult nu i se păreau deloc mari și grele. Și nici prea sus.

S-a ridicat. În mîna stîngă ținea un echer de lemn, în dreapta un creion. L-a plasat lîngă tocul ușii.

Nu s-a împotrivit. Nici măcar nu s-a prefăcut mirat, ceea ce însemna ca și o recunoaștere a vinii. N-a spus un cuvînt. Privea în depărtare, dar știa că acum va avea liniște. Atîta timp cît va dura expertiza, adunarea dovezilor, care dovezi la drept vorbind vor confirma inevitabil vina lui, însă de-abia după cîteva zile. Între suspectarea teoretică și acuzarea formală — o zonă a tăcerii.

I-a fixat echerul de lemn vertical pe vîrful craniului și a marcat cu creionul locul în care capătul echerului se întîlnea cu tocul ușii. Pe urmă, cu ajutorul unei linii metrice a măsurat distanța de la linioara în creion de pe tocul ușii pînă la podea. Adică înălțimea lui. Și-a notat rezultatul.

De atunci executa zilnic măsurătorile, totdeauna după micul dejun. Își scotea șervetul și fără un cuvînt se ducea la ușa deschisă a balconului, plasîndu-se în poziția corespunzătoare. Pe tocul alb s-au adunat linioare negre. Zilnic mai jos, fiecare se continua mai jos decît cea precedentă, în jos, mai jos, tot mai jos. Și ea tăcea. Tăceau amîndoi.

A șaptea zi, mai bine zis, a șaptea seară, cînd se culcaseră alături în tăcere și stinseseră lumina — a auzit lîngă el un suspin înăbușit.

Aștepta. Încă n-a reacționat. Dar știa că frumoasele zile, liniștitele zile — s-au terminat.

— De ce îmi faci asta ?

A întins mîna ca să-i mîngîie părul.

— Doar nu e vina mea. Se întîmplă așa, de la sine.

— Nu ! Tu mi-o faci intenționat.

Prima plăcere : putea să tăgăduiască nepedepsit, complet nepedepsit. Se micșora, da. Dar dacă se micșora premeditat, pentru asta nu exista, nu putea să existe și niciodată nu vor exista — nici un fel de dovezi.

— Nu. De la sine.

— Ce înseamnă — de la sine ?

— În mine însumi, fără voia mea. Crezi cu adevărat că eu aș putea s-o fac ?

A vrut să adauge : „...dacă n-ai fi tu", dar s-a abținut în ultima clipă.

N-a răspuns, dar știa ce-ar vrea dînsa să-i răspundă : „Ai putea". După părerea ei, el ar putea totul. Împotriva ei.

A încetat să-l mai măsoare, micșorarea lui era deci confirmată, iar că fenomenul progresa în continuare — ca s-o confirme nu mai era nevoie de instrumente. Se micșora mai departe zi cu zi, în chipul cel mai evident, se micșora și speranța că o să-și revină sau cel puțin că o să se stabilizeze. Speranța ei : că el o să-și revină sau că o să se oprească, dacă realmente nu din proprie voință s-a micșorat... Dacă realmente e de la sine și nu el, prin proprie voință, intenționat, ca să-i facă în ciudă... Însă nu putea să primească ultima ipoteză, căci primirea unei asemenea ipoteze ar fi contrară cu principiile adînc înrădăcinate, cu convingerea profundă a întregii ei vieți. Cu concepția ei despre lume.

Atunci a început să-l amenințe. Zîmbea numai palid și încurcat și dădea din mîini. Era un zîmbet mic, căci și fața i se micșorase, devenise mai curînd o fețișoară, dar după acest mic zîmbet se ascundea un marea triumf. Cel puțin așa i se părea ei. Nu, nu i se părea, de asta era sigură, știa cu toată certitudinea că el triumfa, că zîmbea triumfal. Căci chiar dacă se micșora neintenționat, dacă ceva îl micșora de la sine, dacă în micșorare nu era participarea malițioasei lui dorințe... dar nu, nu putea să-i permită... atunci el ar triumfa... da, de asta era pe deplin sigură, fără cea mai mică îndoială... el precis triumfa ca și cum ar triumfa dacă s-ar micșora neintenționat. Chiar dacă se micșora neintenționat, atunci triumfa intenționat. Chiar dacă nu era vinovat că se micșora, era vinovat că triumfa. Și mai curînd triumful lui dovedea că, așa sau altfel, era vinovat. Căci ar vrea să se micșoreze, ar vrea intenționat să se micșoreze ca să-i facă ei în ciudă, chiar dacă se micșora neintenționat. Fața lui se contracta și se micșora încontinuu proporțional cu micșorarea în restul corpului și organismului său, tindea să devină fețișoară iar apoi fețuliță, dar pe măsură ce se micșora tot mai mult, în același mod creștea, se intensifica, devenea enormă pe fețișoara în micșorare expresia triumfului. Și în consecință creștea, se intensifica, devenea enormă pe fețișoara în micșorare, expresia și devenea enormă dovada vinei lui. Triumful lui.

Iar ea nu putea face nimic. O, tortură ! O, tortură chinuitoare ! Căci cum să-l pedepsești, cum să-i interzici ? Pe măsură ce el se micșora și se micșora, pe aceeași măsură era vinovat și vinovat și cu atît mai mult și mai mult nepedepsit.. Deoarece cu cît era mai mare și mai mare ea pe lîngă el, cu atît mai mult și mai mult neputincioasă. Pînă ce căzu în genunchi în fața lui și începu să-l roage.

Se afla pe podea și-i ajungea, așa cum era îngenuncheată, de-abia pînă la sîni, trebuia să se aplece, dar și așa capul ei nu se găsea mai jos de capul lui, nici măcar la același nivel, deci atitudinea îngenuncheată, imploratoare avea în ea ceva ridicol, cum s-ar zice implorarea s-a risipit în vînt. I-a venit în minte că ar putea să se întindă și să se tîrască în fața lui, dar o uriașă tîrîndu-se în fața unui pitic în scopuri banale — e și mai rău și mai prost. Iar el numai întindea mîinile, mînuțele, mînișoarele, chiar mînușițele cu același gest, care parcă însemna : „Ce vrei, sînt nevinovat", dar putea așijderea să însemne : „Nu-mi mai poți face nimic". Și zîmbea.

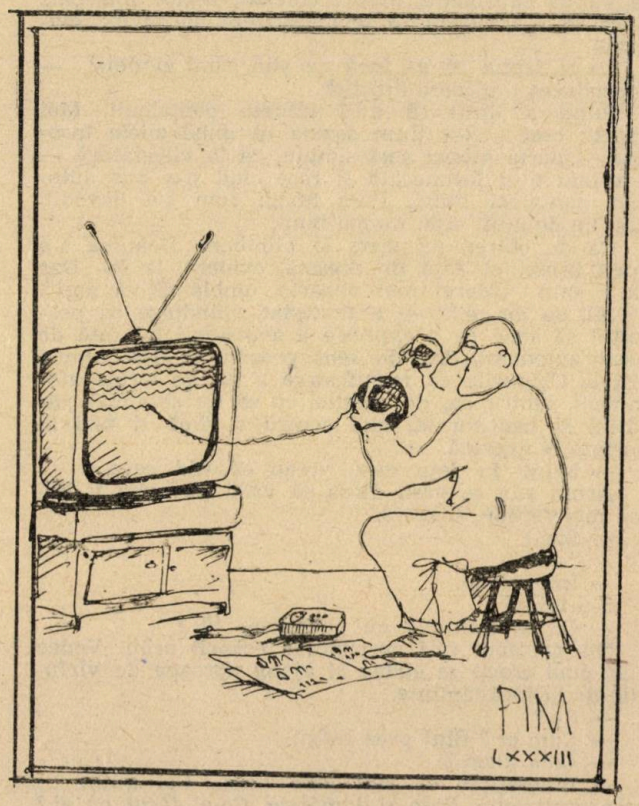

Pe urmă a fost și mai rău, căci s-a micșorat la dimensiuni așa de mici că se ascundea cu ușurință (tot mai evidentă) în fel de fel de unghere, deși neîndoielnic nu putea să-i demonstreze că se ascunde, că dispare din ochii ei intenționat. În căutări, din ce în ce mai febrile, vecine cu panica, în panică în sfîrșit — își petrecea tot mai adesea, tot mai lungi ore. Ca în fine să-l găsească ba în sertar, în care explica, a căzut întîmplător, ba sub dulap sau după calorifer, iar o dată l-a găsit în fundul unei sticle goale.

La scurt timp apoi, a încetat să mai fie vizibil cu ochiul liber. Îl căuta în continuare, însă acum fără încetare și înarmată cu o lupă. Uneori îl mai găsea, dar predominant nu. Și chiar dacă reușea să-l mai găsească, atunci numai într-o formă atît de minusculă că de-abia putea să-l recunoască, adică să-l deosebească de nimicuri, firimituri și gîndăcei. Acum fața lui era de nerecunoscut chiar sub sticla amplificatoare, abia știa că-i el, cu atît mai puțin vizibilă era expresia figurii ei. Și totuși o chinuia convingerea că microfața aceasta rîde.

A venit și ziua cînd i-a dispărut complet din ochi. Și era cel mai rău.

A încetat să deretice și să șteargă praful de teamă că-l înlătură odată cu praful. Putea să se afle oriunde. În galaxia particulelor de colb din aer luminate de soarele răsărind sau apunînd, în abureala cu care se acoperea oglinda sub influența suflării ei, între infimele cristale de sare din orice lacrimă a ei. Putea, dar teritoriul presupunerilor se mărea în macrocosmos pe măsură ce el se depărta în microcosmos. Un lucru însă știa cu tărie : că el este (dar unde ?), deși parcă nu era.

Chiar în societatea civilizată trebuie să treacă mult timp înainte ca societatea să observe dispariția unui om. Dar mai de vreme sau mai tîrziu vine și momentul cînd dispariția soțului încetează să fie o taină a soției, căci soțul, deși soț, este și el om, deci membru al societății, care și-l revendică. Vecinii, cel la care lucrează, în sfîrșit, după modul formal al lucrurilor, poliția.

Declarația că a dispărut micșorîndu-se treptat, n-a fost primită ca o explicație satisfăcătoare. În îndelungata anchetă nu i-a reușit să dovedească nimic. Au depus-o într-un spital psihiatric.

Decizia s-a dovedit oportună. A încetat să mai povestească istoria ei trăsnită cu soțul care s-a micșorat și s-a tot micșorat pînă a dispărut. Se comporta normal.

După perioada de observație s-a hotărît să fie trimisă acasă ca lecuită și i s-a fixat data plecării.

Cu o zi înainte de plecare în clinică a apărut un nou pacient. Era profesor de matematică. Timp de treizeci de ani, în ritmul stabilit de orarul școlar, cu invariabilă uniformitate lămurea seriilor succesive de elevi esența așa zisului punct matematic. „Deci vedeți — așa era obișnuit să înceapă lecția cu această temă — punctul matematic este ceva ce există, dar este infinit de mic, adică este, dar în fiecare clipă e mai mic decît el însuși. Îl vedeți, da ?"

Majoritatea profesorilor de matematică atinge vîrsta pensionării fără tulburări mintale. Pe el însă l-a pierdut această originală introducere, aplicată numai de dînsul (probabil pentru colorarea expunerii) dar din punct de vedere al limbajului matematic și ideilor abstracte — total inutilă : „Deci vedeți ?" Precum și la fel de nepotrivita încheiere : „Îl vedeți, da ?"

În sala comună nimeni nu vroia să asculte pe modestul profesor. Napoleon era ocupat cu bătălia de la Waterloo, Nero cu arderea Romei, Hristos... într-un cuvînt fiecare cu treburile lui. Numai ea îl asculta pînă la capăt, serios și concentrată la maximum. Și cînd a terminat cu acel : „Îl vedeți, da ?" — a dat din cap aprobativ și cu profundă convingere a zis :

— Văd. Și văd că rîde.

Atunci au oprit-o fără termen.

Traducere de Ion TIBA

(Din *Twórczość* nr. 6, iunie 1983, p. 85-90)

Scriitori văzuți de Gion

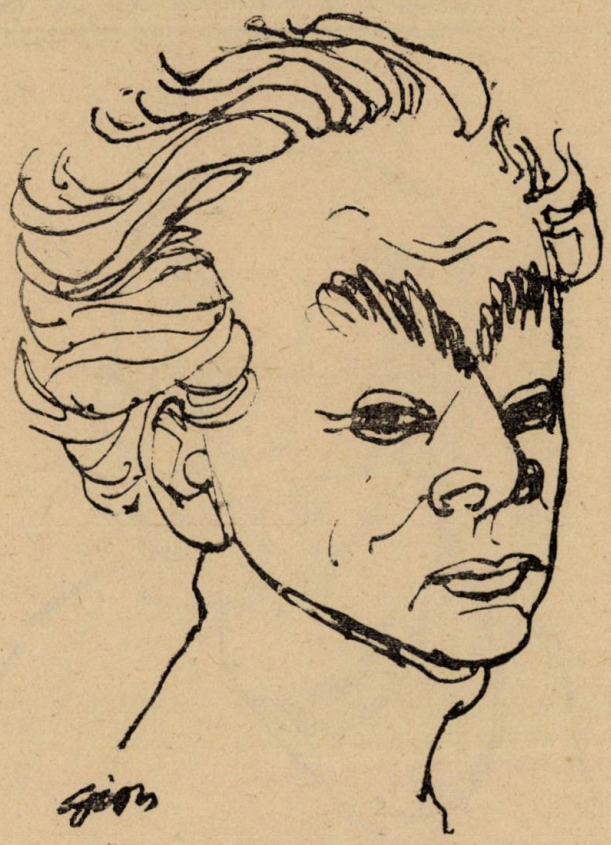

Ionel Teodoreanu

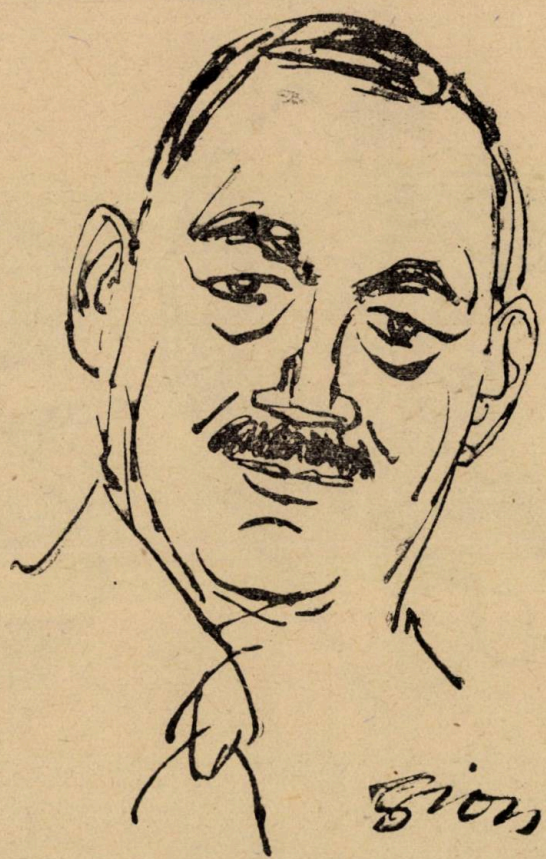

Ion Petrovici

Scriitori văzuţi de Gion

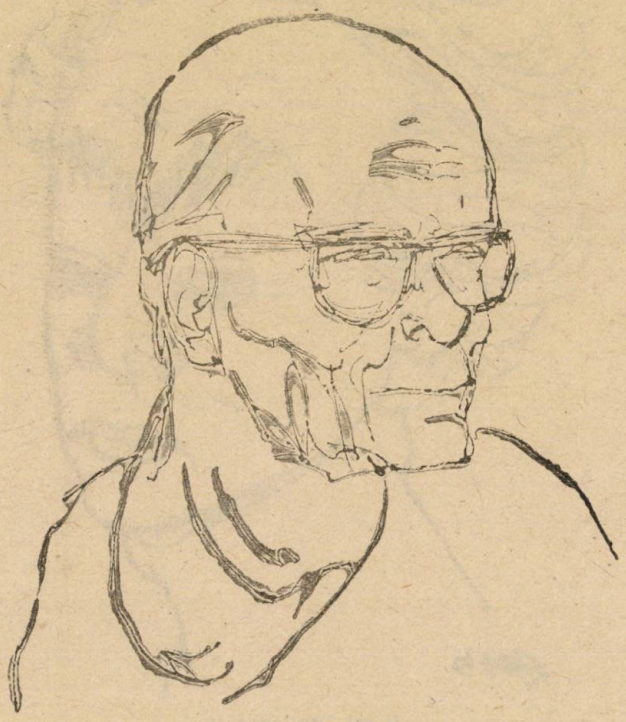

Mircea Eliade

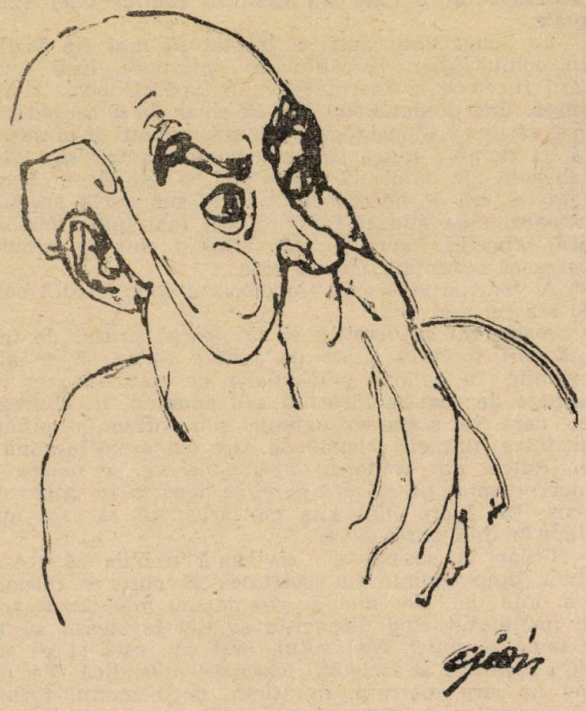

Nicolae Iorga

Mihail Sorbul

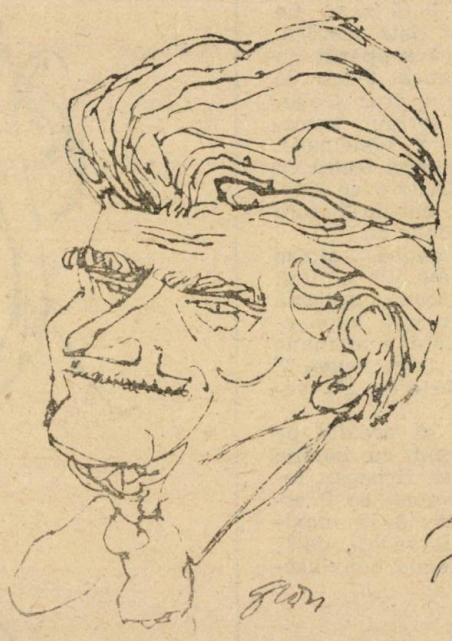

Alexandru Cazaban

G. M. Vlădescu

SĂ RÎDEM CU EI...

Odată, aflîndu-se la odihnă, la țară, cunoscutul dramaturg și romancier August Strindberg, s-a îmbolnăvit grav. Medicul de țară, care-l consulta nu i s-a părut lui Strindberg destul de priceput.

— E ceva grav doctore? — l-a întrebat el.

— Nu, nu cred — a răspuns doctorul. Și eu am suferit de această boală dar acum, precum vedeți, sînt sănătos.

— Da, doctore — i-a replicat Strindberg — dar pe dumneata te-a tratat un medic.

★

John Milton a fost căsătorit pe cînd era orb, cu o femeie foarte cicălitoare — (lucru care se întîmplă de altfel și unor oameni cu vederea bună!). Într-o zi, un prieten al său făcu — în prezența acestuia — remarca:

— Soția ta e frumoasă ca un trandafir.

— Nu mă pricep la flori — răspunse Milton — dar cred că ai dreptate; eu simt zilnic, țepii trandafirului meu.

★

I se reproșa unui personaj că era sperios, șters și umil.

— Ce vreți să fac? — strigă acesta. Întotdeauna mă aflu între ciocan și nicovală.

— Ei bine — spuse Doamna de Staël — nu e de mirare că ești atît de turtit.

★

Obsedat de grija de a lăsa unui urmaș uriașul și șubredul imperiu, Napoleon Bonaparte s-a adresat medicului său Corvisart: „Poți avea copii la 50 de ani?" Prudent, doctorul răspunse: „Cîteodată da, sire!" După care, împăratul prinzînd curaj, continuă: „Dar la 60 de ani?" „Întotdeauna, sire!"...

★

Darwin se afla la o masă festivă, așezat lîngă o doamnă tînără, foarte frumoasă, care îl întrebă:

— Dv. susțineți că omul se trage din maimuță. Pot să raportez această afirmație și la persoana mea?

— Fără îndoială, răspunse Darwin, însă dv. vă trageți, nu dintr-o maimuță obișnuită, ci din una fermecătoare.

★

Friedrich cel Mare a vizitat la Dresda palatul contelui Heinric von Bruhl. Văzînd impozanta colecție de peruci a acestuia, regele a exclamat:

— Colosal! Ce de peruci pentru un om care nu avea cap!

★

Era în seara premierei operei „Paiațe". Compozitorul Leoncavallo, observînd în sală, înainte de ridicarea cortinei, un cetățean care venise încălțat cu cizme cu pinteni, îi vorbi, adresîndu-i cuvinte de mulțumire.

— Pentru ce îmi mulțumiți? se miră spectatorul.

— Vă mulțumesc domnul meu, că n-ați intrat în sală și cu calul!

★

Gustave Flaubert, vorbind despre o artistă, i-a spus cămilă. Artista, aflînd, l-a dat în judecată pentru insultă. Judecătorul de pace îl condamnă pe scriitor la cinci franci amendă.

Prin urmare — întrebă Flaubert — e interzis să-i spui unei doamne cămilă?

— Absolut interzis — răspunse judecătorul.

— Dar unei cămile i se poate syune doamnă?

— Cît poftești. Codul nu prevede sancțiuni pentru asemenea caz.

Atunci scriitorul se întoarse către actriță: — Vă salut doamnă!

★

Fiind întrebat care este părerea sa despre infern și paradis, Jean Cocteau se gîndi un moment și apoi surîzînd:

— Nu pot să vă răspund, am prieteni și colo și colo!

★

Pe cînd era tînăr și o ducea foarte greu, Jacques Prevert scria unui prieten: „Împrumută-mi te rog o sută de franci. Ești un om atît de norocos încît poate am să fiu în stare să ți-i restitui".

★

Alphonse Allais răspundea cu promptitudine oricărui creditor prea sîcîitor:

— „Dragă domnule, în fiecare lună pun toate facturile într-o pălărie și o plătesc pe aceea care iese la sorți. Vă informez, cu părere de rău, că dacă veți continua să mă plictisiți cu insistențele dv., nu veți mai participa la următoarea tragere. Cu stimă, al dv. A.A."

★

Dacă aș avea o sută de mii de franci — spunea o actriță într-un cerc de ziariști — m-aș lăsa de teatru...

Criticul Jules Lemaitre duse mîna la buzunar.

— Propun zise el o listă de subscripție și mă înscriu primul cu 500 de franci...

★

Henry Ford se plimba într-o zi într-un automobil de mic litraj, construit de firma sa, cînd a întîlnit în cale o mașină, cu motorul defect. A oprit numaidecît, a dat conducătorului rămas în pană piesele necesare și i-a mai pus și motorul la punct.

Cînd însă ghinionistul șofer i-a întins drept mulțumire, cinci dolari, Ford i-a răspuns zîmbind:

— Mulțumesc, n-am nevoie de bani. Afacerile îmi merg destul de bine.

— N-aș prea crede! i-a replicat străinul. Dacă ți-ar merge cu adevărat bine nu te-ai mai chinui cu „Forduleț" ăsta nenorocit...

★

— Explicați-mi vă rog, ce este un alibi? întrebă o cititoare pe cunoscutul autor de romane polițiste Edgar Wallace.

— Alibi? — răspunse acesta — este atunci cînd asasinul dovedește că nu a fost de față cînd și-a omorît victima.

★

Belmondo vizitează împreună cu producătorul său un mic orășel din sudul Franței, unde urmează să se turneze cîteva scene din viitorul său film. La vremea prînzului încep să caute un restaurant care să-i îmbie la o masă gustoasă.

— Iată-l! exclamă la un moment dat producătorul, arătînd un local în vitrina căruia un afiș anunța: „Aici mîncați ca la dv. acasă"!

— Ca la mine acasă? — strigă Belmondo. — Nici în ruptul capului! Haide repede în altă parte!

I. P.

Din creația pictorului DAN HATMANU

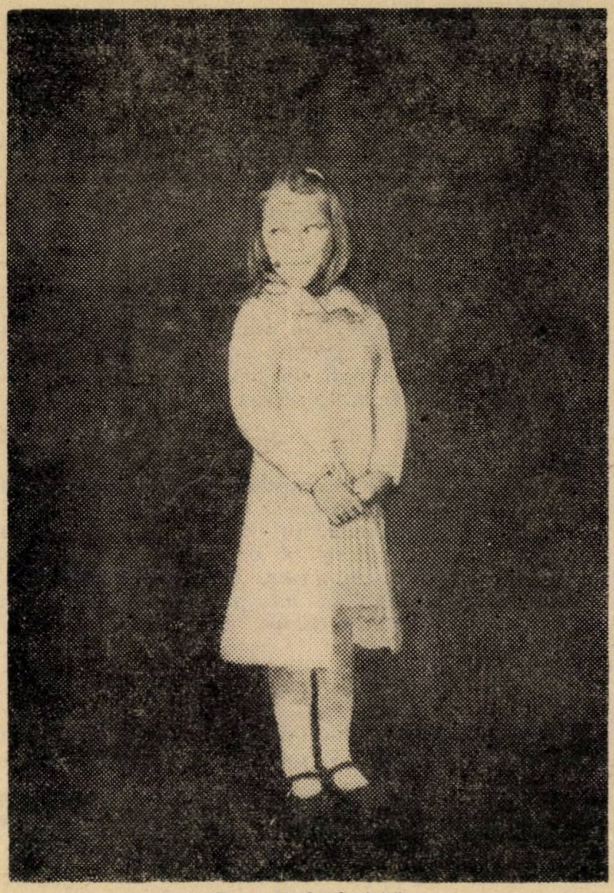

„Portret de fetiță“

„Portret de copil“

„Portret compozițional“

„Portret de fată“

Ecaterina Pop Petrovici
„Ciclul fiii luminii" — Împlinire

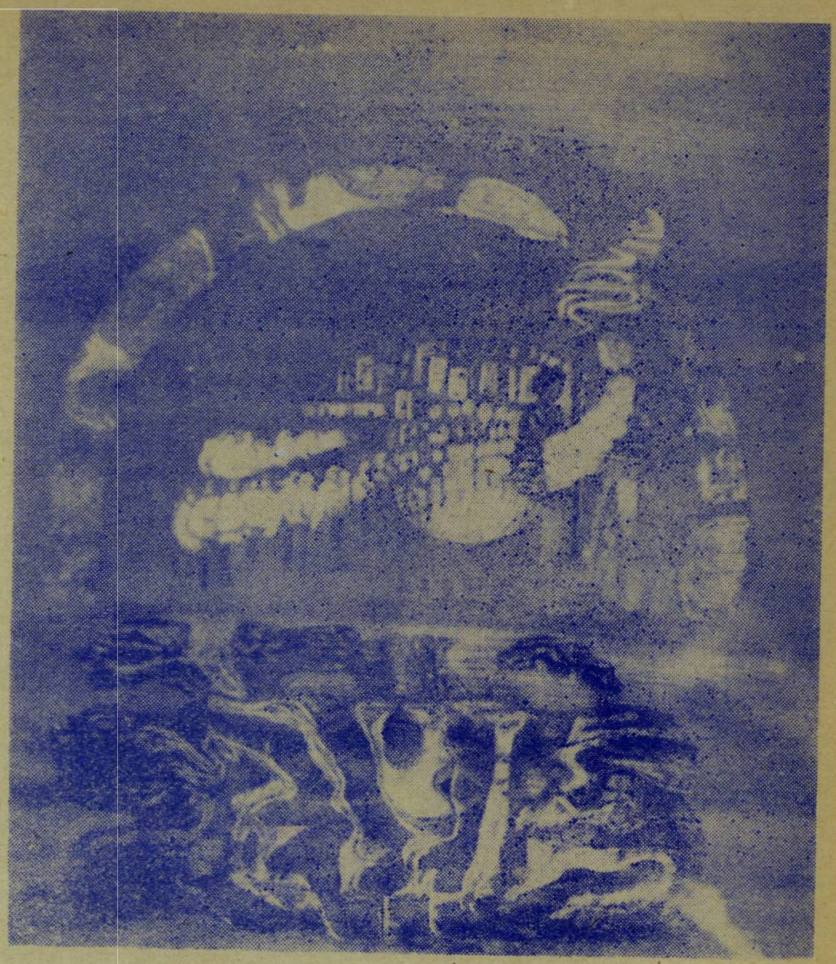

Vasile Istrate
„Antene"

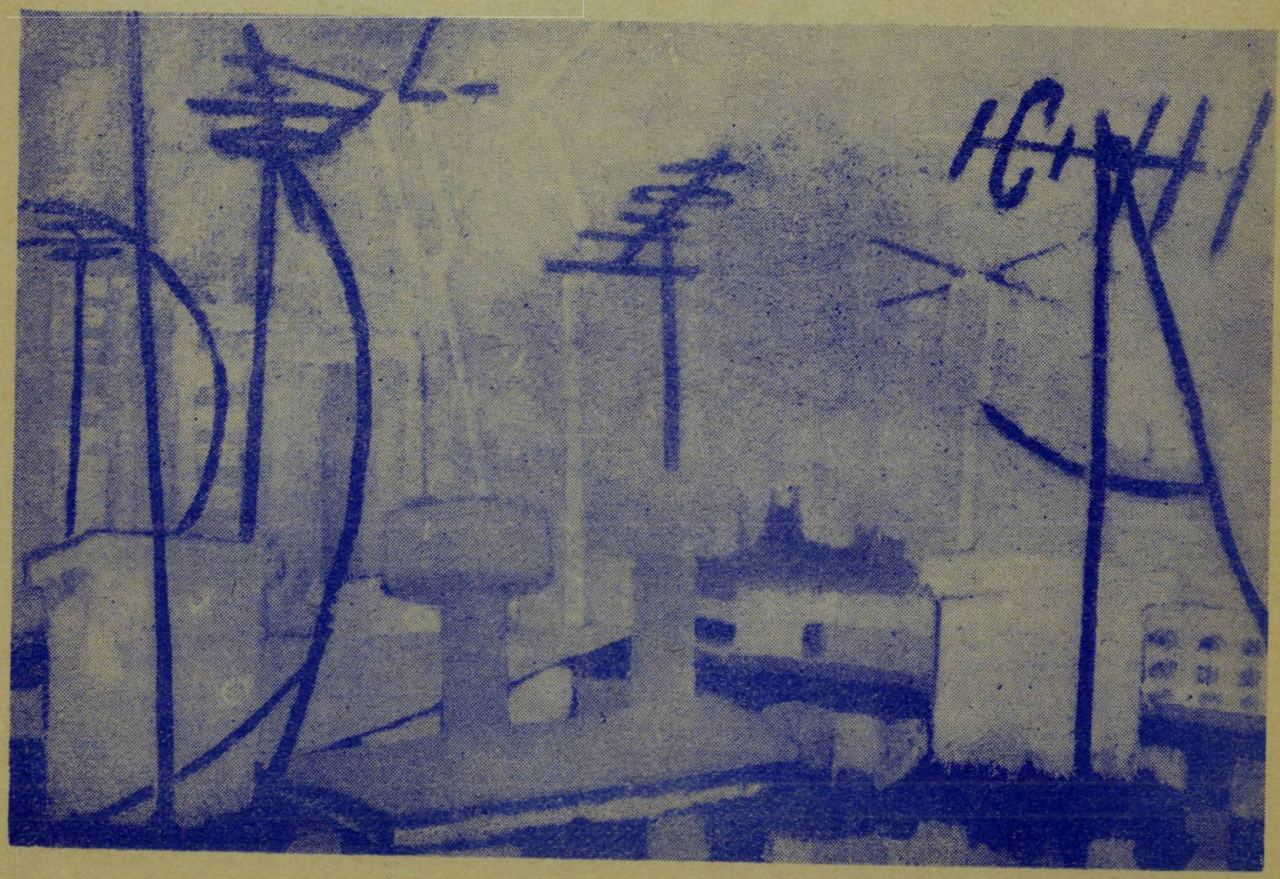

MUZICA

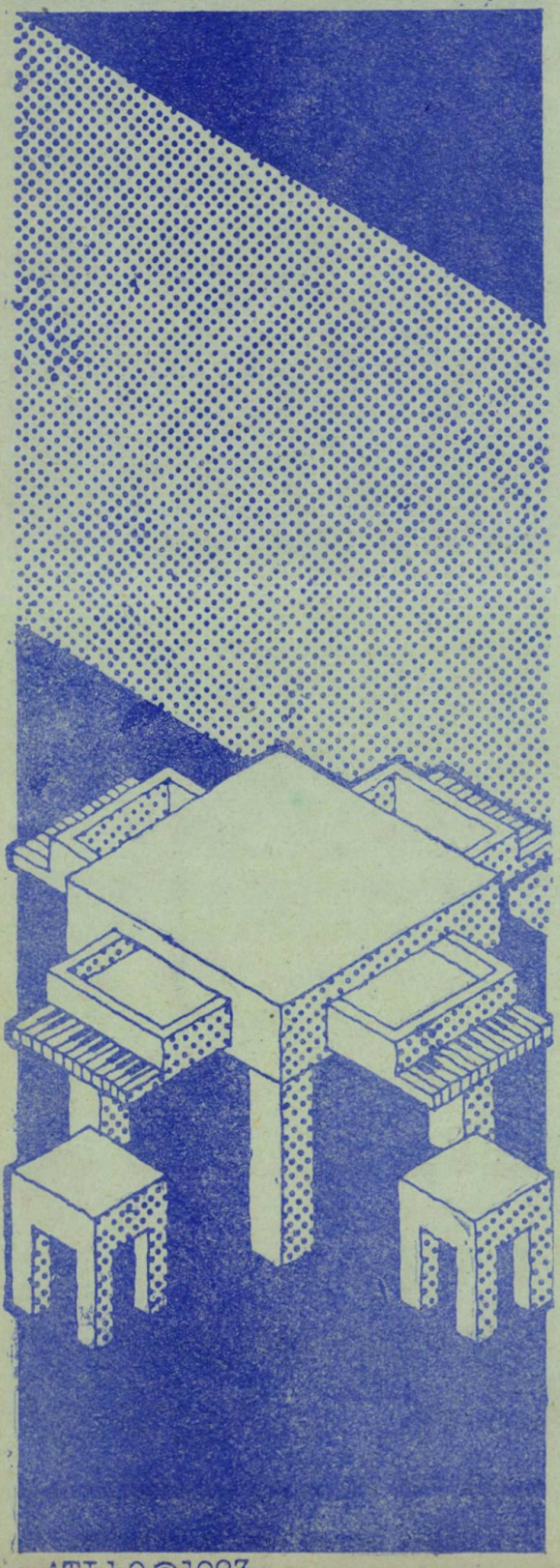

INTRODUCERE IN JAZZ

Despre apariția și evoluția jazzului, acest fenomen unic și — putem spune — fascinant în muzica secolului 20, s-au scris mii de pagini. A încerca deci să trecem în revistă, pe spațiul a numai cîtorva pagini, chiar și numai momentele sau personalitățile de importanță majoră ale istoriei de opt decenii a jazzului este un lucru dificil. Cu atît mai mult cu cît simpla consemnare a unor evenimente, a unor nume sau curente ar spune prea puțin cititorilor mai puțin familiarizați cu acest gen muzical, fără încercarea de a și explica unele aspecte specifice jazzului, unii termeni de specialitate etc. Cu acest handicap al spațiului limitat, să parcurgem totuși drumul în timp și spațiu de-a lungul căruia muzica practicată inițial de o restrînsă comunitate umană, într-o arie geografică limitată, a ajuns să evolueze pînă la statutul de gen muzical constituit, cu trăsături specifice, cu zeci sau sute de mii de interpreți și milioane de admiratori pe toate continentele.

Dacă aria geografică în care s-a născut jazzul e cvasi-unanim recunoscută ca situîndu-se în statele sudice ale S.U.A. și în special în statul Louisiana, asupra originilor sale și a perioadei în care acesta s-a cristalizat opiniile specialiștilor sunt încă împărțite, chiar dacă există fapte și aspecte asupra cărora s-a ajuns la un consens. Referindu-se la diversele teorii asupra originilor jazzului, autorul american Albert McCARTHY propunea ca istoria jazzului să se numească „Studiu asupra polemicii...". Ceea ce trebuie reținut din vastul evantai de teorii și supoziții este *fondul popular* al muzicii de jazz. Este cazul să-l citățm aici pe muzicolul român George SBÂRCEA :

„Conținutul, limbajul, intonațiile jazzului comunică instinctiv cu viața mulțimilor și iscă în ele sentimentul regăsirii unor sensuri arhaice ale ritmului și cîntecului. Comunicarea spontană a trezit suspiciunea muzicologilor și esteticienilor doar atîta timp cît nu s-au precizat sursele folclorice ale noii arte. Odată aceste surse identificate, facilitatea comunicării a fost pusă pe seama substanței populare a jazzului."

Dar se naște în mod firesc întrebrea : de ce jazzul s-a născut în perimetrul deja menționat și nu în altă parte, pe alt continent, în altă țară cu un folclor muzical bogat ? Explicația este relativ simplă. Nicăieri în altă zonă a lumii nu se acumulaseră atîtea

mATI b0.©1983

influențe culturale diverse ca în „Lumea Nouă", niciunde nu coexistau atîtea tradiții și stiluri muzicale pe cît de viguroase ca în sudul Statelor Unite și mai ales în Louisiana. Coloniștii francezi (se știe că Louisiana a fost mai întîi colonie franceză) au adus aici cultura europeană, dar și mii și mii de sclavi africani, „opera" lor fiind continuată de coloniștii englezi. Iar epicentrul acestui conglomerat de naționalități și culturi era, firesc, cel mai mare port din delta fluviului Mississippi, *New Orleans*. Nu trebuie uitate nici influențele hispano-americane provenite din America Centrală și mai ales din Antile. Mulți sclavi erau aduși în Statele Unite după un „stagiu" în insulele din Marea Caraibilor, sau erau urmași ai acestora. Unii critici subliniază importanța din punct de vedere muzical a acestei influențe *indirecte* a substratului muzical african, îmbogățit cu elemente ale folclorului antilez, vorbind de rădăcinile *afro-cubaneze* ale jazzului.

Însă aceste surse muzicale diverse nu au condus *direct* la conturarea acelei maniere de a face muzică ce a început să se numească, de prin deceniul al doilea al secolului nostru, „jazz". Au preexistat, încă din secolele al XVIII-lea și al XIX-lea, specii muzicale practicate numai de populația de culoare din sudul Statelor Unite : cîntecul de muncă (*worksong* sau *plantation song*) ce-i însoțea pe negri pe plantațiile de bumbac, și cîntecul cu caracter religios (*Negro spirituals*) cîntat de pastori și și de comunitățile de culoare în bisericile ce le erau „rezervate". Se pare că acestea au reprezentat principalele izvoare ale genului mult mai evoluat care este *blues*-ul — la rîndul său una din cele două surse majore ale jazzului. Deși nu s-au păstrat documente sonore (înregistrări) de blues vechi, anterior — să zicem — anului 1910, particularitățile sale muzicale au putut fi cunoscute datorită fidelității cu care marii cîntăreți ai acestui gen au păstrat trăsăturile sale tradiționale și după anul 1920, cînd s-au realizat primele înregistrări de blues ; trebuie menționați, în acest sens, Blind Lemon JEFFERSON, Sleepy John ESTES, Big Bill BROONZY, Big Joe WILLIAMS, John Lee HOOKER și alții. Blués-ul clasic era o piesă scurtă de 12 măsuri, avînd drept principală caracteristică muzicală coborîrea cu un semiton a treptelor a 3-a și a 7-a ale gamei, deci utilizarea așa-numitelor *blue notes*. Aceste „note albastre" aveau să devină de altfel principalele trăsături ale stilului melodic utilizat în jazz. Însă blues-ul a însemnat și înseamnă mult mai mult decît aceste aspecte de ordin mai curînd tehnic. Într-o haină sonoră relativ (sau numai aparent) simplă, el transmite cu o forță expresivă inegalabilă un întreg univers de sentimente, gravitînd în jurul frustrării populației de culoare din sudul american, consecința secolelor de suferințe și umilințe. Oameni simpli, fără cultură (de tip european), găseau în muzică șansa — poate unică — de a se exprima liber, de a-și revela personalitatea și trăirile. Nu este de mirare că discursurile realizate de casa Columbia cu Bessie SMITH, cea pe care contemporanii au supranumit-o „Împărăteasa blues-ului", s-au vîndut în milioane de exemplare încă în anii '20.

Este important de subliniat că — deși între ele a existat și există o adevărată simbioză, blues-ul nu a reprezentat pentru jazz doar un punct de plecare ci s-a integrat efectiv în acesta cu elementele sale melodico-armonice specifice, cu firescul frazării și cu forța sa de comunicare. Blues-ul era nelipsit nu numai din repertoriul pionierilor jazzului de la New Orleans ca Joe „King" OLIVER sau Louis ARMSTRONG, ci din cel al unor moderni precum Charlie PARKER, Thelonious MONK sau John COLTRANE. Pe de altă parte, blues-ul a luat din jazz sonorități instrumentale mai complexe, o mai mare varietate ritmică, mai multă libertate improvizatorică. De exemplu, este dificil și poate chiar inutil de stabilit dacă marea vocalistă ce a fost Billie HOLIDAY a cîntat mai curînd blues sau mai curînd jazz : în domeniul artei vocale, ea a adus ambele genuri de care ne ocupăm pe culmi ale sensibilității și măiestriei. Iar lista exemplelor ar putea continua la nesfîrșit.

A doua sursă majoră a jazzului a fost un stil pianistic dezvoltat în ultimii ani ai secolului al XIX-lea, de asemenea în sudul Statelor Unite și practicat tot de muzicieni de culoare : este vorba de *ragtime*, mult mai apropiat de tradiția muzicală europeană decît de izvoarele folclorice. Regtime-urile erau mici piese *compuse* pentru pian și executate ca atare, deci respectînd riguros partitura și excluzînd orice improvizație. La prima vedere deci, nimic comun cu jazzul. De fapt, ceea ce deosebea ragtime-urile de piesele camerale sau dansurile de factură europeană era utilizarea sistematică a *sincopei* (mutare de accent prin prelungirea, prin legato, a timpului slab asupra timpului tare al măsurii). Această particularitate ritmică a fost preluată de ragtime din dansul numit *cake-walk*, foarte popular la sfîrșitul secolului al XIX-lea în sudul Statelor Unite, în rîndurile populației de culoare. Din muzica europeană, adusă pe continentul american de emigranți, au participat la această fuziune dansuri ca polca, menuetul, cadrilul precum și marșurile. Epoca de aur a ragtime-ului a fost ilustrată de nume ca Charles THOMPSON, Lucky ROBERTS, Tom TURPIN, Eubie

Mati BO. / JAZZ HISTORY

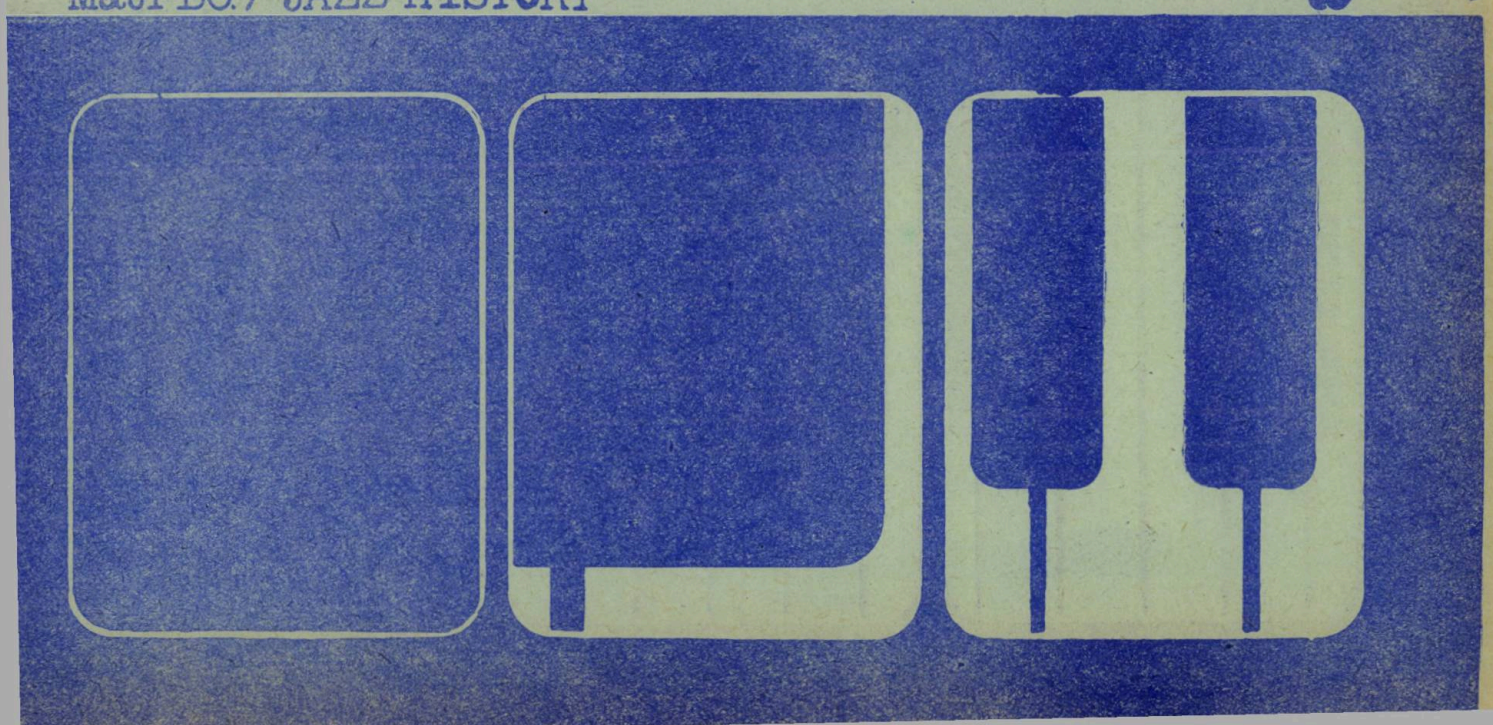

BLAKE (decedat la 11 februarie 1983 *în vîrstă de 100 de ani și 4 zile!*) și mai ales de *Scott JOPLIN*, supranumit „regele neîncoronat al ragtime-ului". Au mai existat cîțiva pianiști-compozitori de ragtime ca James P. JOHNSON, Jelly Roll MORTON și Willie „The Lion" SMITH pe care-i menționăm însă separat întrucît ei au realizat practic trecerea de la rag la jazz, prin intermediul așa-numitului stil *stride* („stride piano") ce avea să fie mai tîrziu, prin anii '20 și '30, ilustrat cu strălucire de Thomas „Fats" WALLER — unul din cei mai mari pianiști pe care i-a cunoscut jazzul. Vom vedea că ragtime-ul a fost preluat și de formațiile instrumentale dominate de instrumente de suflat de la New Orleans. Ca stil pianistic, impactul său asupra jazzului a fost poate mai puțin important decît cel al blues-ului, dar este semnicativ faptul că — în perioada sa „preistorică" — jazzul era cunoscut sub numele de „ragtime music", termenul „jazz" fiind generalizat mai ales după anul 1917.

După ce am expus principalele izvoare care, prin fuziune, au condus la formarea jazzului, să trecem la o scurtă prezentare a istoriei jazzului. Problema nu este lipsită de dificultate, avînd în vedere controversele deja menționate între diverși specialiști, muzicologi etc. care au propus periodizări diferite. Considerăm oportun să adoptăm, ca bază de discuție, periodizarea propusă de André HODEIR.

Acest tablou nu poate, fatalmente, să nu aibă lipsuri dar nici nu are pretenția de a fi exhaustiv. În comentariile ce urmează vom face unele completări strict necesare. Perioada cel mai incomplet reprezentată este cea modernă, care de fapt se prelungește în perioada contemporană.

Dar să încercăm cîte o succintă caracterizare a fiecărei perioade, referindu-ne implicit la acele elemente stilistice care, împreună, prin acumulări succesive, au condus la constituirea complexului limbaj muzical specific jazzului.

Despre PERIOADA PRIMITIVĂ se știu foarte puține lucruri, mai ales deoarece nu există înregistrări anterioare anului 1917. Din acest punct de vedere, stilul pianistic regtime e privilegiat întrucît s-au păstrat atît partituri cît și rulouri pentru pianele mecanice ce au permis unor pianiști moderni să interpreteze rag-uri într-o manieră foarte apropiată de cea originală (mai ales după anii '60, cînd s-a manifestat o resuscitare a interesului pentru acest stil). Cert este că această perioadă a fost reprezentată cu precădere de muzicienii, în primul rînd de cei de culoare, de la New Orleans. În localurile de petrecere din cartierul Storyville al marelui port se cînta blues, regtime, se dansa cake-walk. Aproape fiecare

LOUIS ARMSTRONG

astfel de local avea angajat permanent cel puțin un pianist, cunoscut sub numele (puțin ironic) de „profesor". Însă, cum povestește Louis ARMSTRONG în volumul autobiografic „Viața mea la New Orleans" existau și instrumentiști de valoare și foarte populari care alcătuiau mici fanfare. Evident, alămurile aveau un rol preponderent, ceea ce exprimă renumele de care se bucurau în special trompetiștii. Să-i amintim pe Buddy BOLDEN (figură aproape legendară, povestindu-se că sunetul trompetei sale se auzea de la cîteva mile!), Bunk JOHNSON și în special Joe „King" OLIVER, adevărat creator de școală, mentor artistic al tînărului Louis ARMSTRONG ce avea să ducă jazzul pe cele mai înalte culmi. Fanfarele constituiau principalul punct de atracție în cadrul diverselor procesiuni (carnavaluri, înmormîntări etc.) ce se organizau la New Orleans, aveau loc și „confruntări" *(battles)* între grupurile cele mai valoroase. Dar tot la N.O. s-au afirmat compozitori de mare valoare, ale căror teme aveau să intre în marele repertoriu al jazzului: pianiștii Clarence WILLIAMS și Jelly Roll MORTON (pe numele său adevărat Ferdinand Joseph LaMENTHE) și compozitorul de blues William C. HANDY. Dintre cele mai celebre formații de la New Orleans amintim *Original Zenith Brass Band* și *King OLIVER'S Creole Jazz Band.*

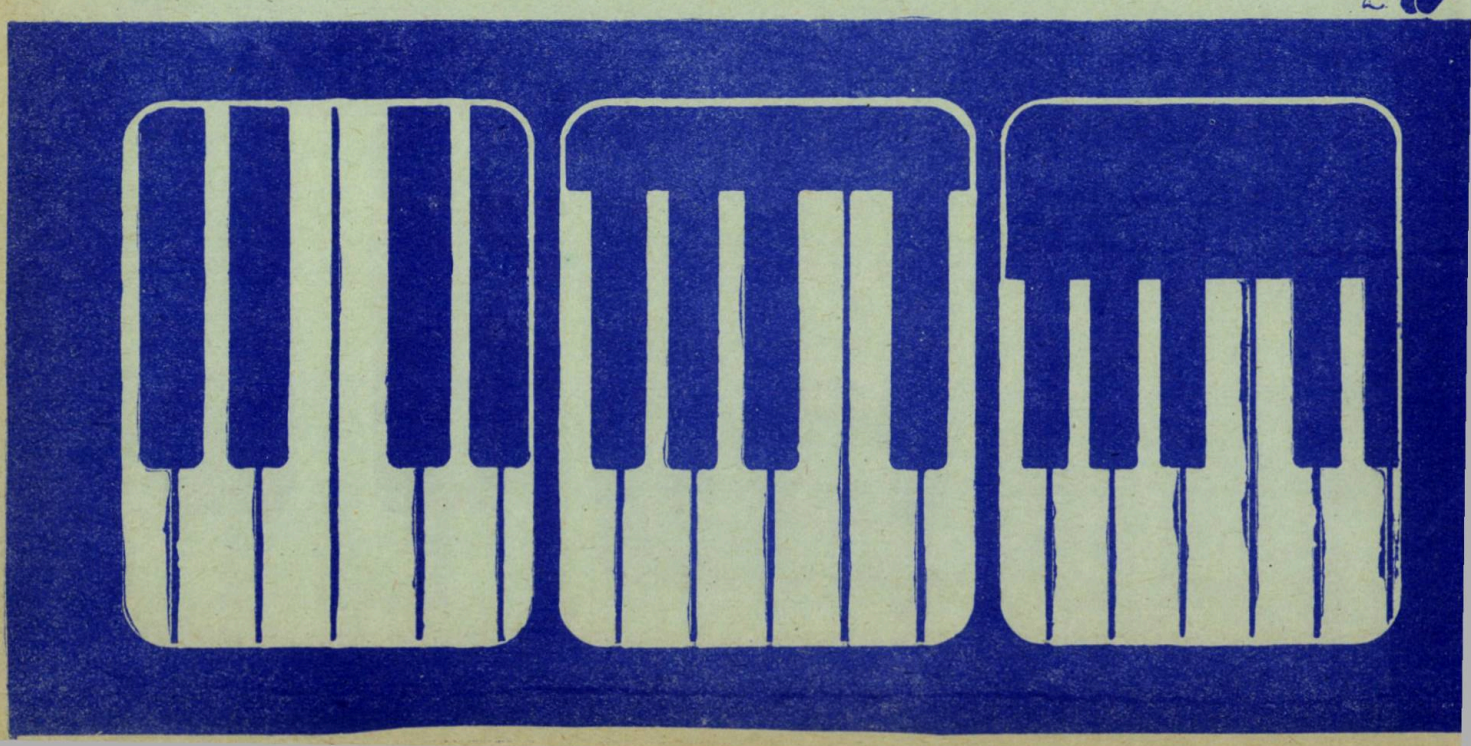

TABLOU REZUMATIV AL EVOLUȚIEI JAZZULUI (după André HODEIR)

VÎRSTE SAU PERIOADE	ANII	CENTRE PRINCIPALE	TENDINȚE PREDOMINANTE ȘI SECUNDARE	EXPONENȚI PRINCIPALI
PRIMITIVĂ	1900—1917 (?)	New Orleans	Stil NEW ORLEANS originar	Buddy BOLDEN Bunk JOHNSON Emanuel PEREZ etc.
VECHE	1917—1926	Chicago New York	Stil NEW ORLEANS evoluat	Joe „King" OLIVER Jelly-Roll MORTON Louis ARMSTRONG Fletcher HENDERSON James P. JOHNSON
PRECLASICĂ	1927—1938	New York Kansas City Chicago	Stil „SWING" în gestație, vestigii de stil NEW ORLEANS orchestra mare în creștere	Louis ARMSTRONG Coleman HAWKINS Earl HINES F. HENDERSON, Duke ELLINGTON, Bennie MOTEN, J. R. MORTON etc.
CLASICĂ	1935—1945	New York	Stil „SWING", apogeul big-band-ului, New Orleans Revival (1938—1940)	Roy ELDRIDGE, Dicky WELLS, C. HAWKINS, Lester YOUNG, Chick WEBB, Fats WALLER, Teddy WILSON, Art TATUM, Nat King COLE, Lionel HAMPTON, Duke ELLINGTON, Jimmy LUNCEFORD, Count BASIE L. ARMSTRONG, Sidney BECHET, J. R. MORTON, Kid ORY Bunk JOHNSON
MODERNĂ	1945— ...	New York California	Stil „BE BOP" Stil „COOL" ; tendințe ce supraviețuiesc : stil „Swing", stil „N. Orleans" big-band	Dizzy GILLESPIE Charlie PARKER Miles DAVIS, Lee KONITZ, Gerry MULLIGAN L. YOUNG, A. TATUM, Erroll GARNER, L. ARMSTRONG, D. ELLINGTON, BECHET...

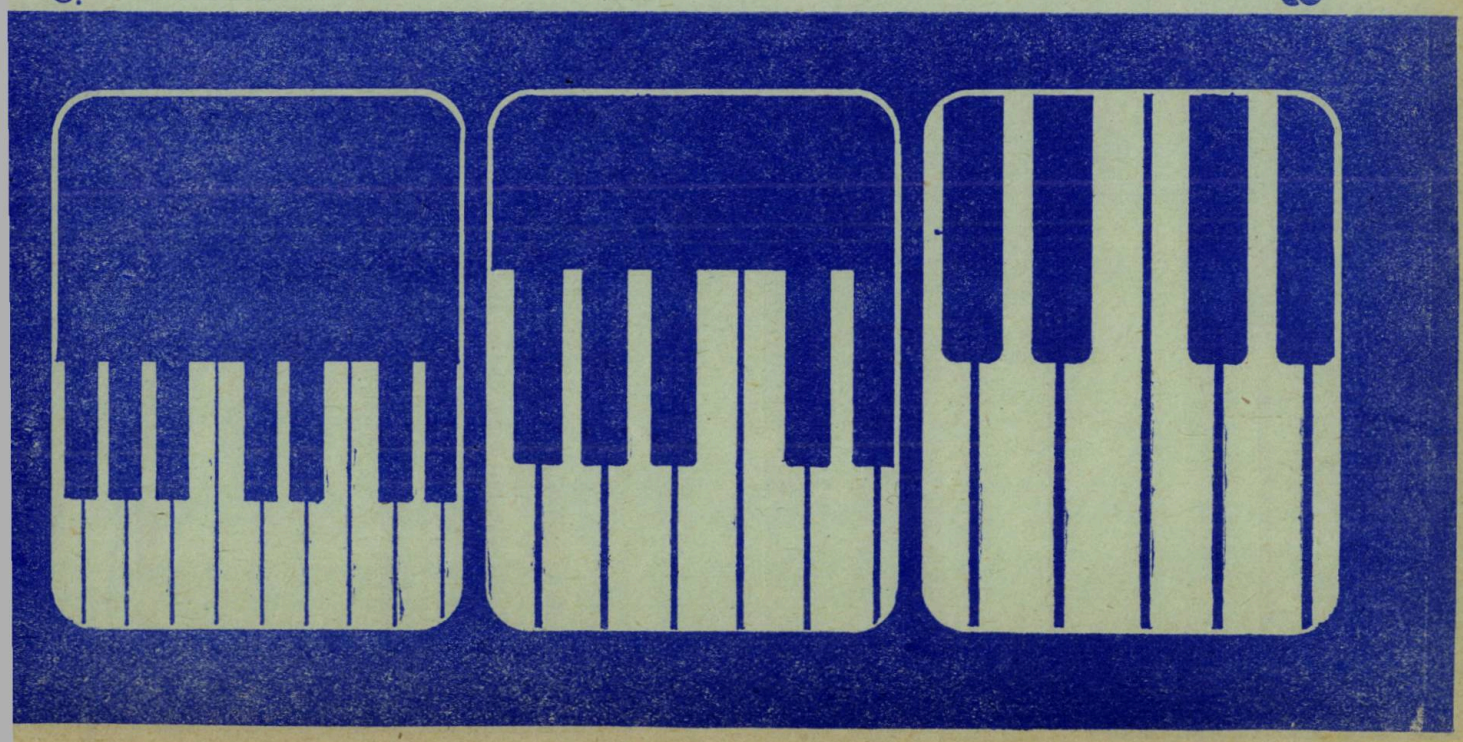

Anul 1917 este semnificativ pentru istoria jazzului din două puncte de vedere. În primul rînd este anul intrării Statelor Unite în primul război mondial, situație care provoacă închiderea de către autorități a localurilor din Storyville și — implicit — marele exod al muzicienilor din New Orleans. Cei mai mulți din ei se îndreaptă spre nord, pe Mississippi, stabilindu-se la Chicago și la New York. Nu întîmplător, cele două metropole devin — poate paradoxal — principalele centre reprezentînd stilul New Orleans (evoluat), deci PERIOADA VECHE. În al doilea rînd, anul 1917 marchează și data „oficială" a nașterii jazzului, mai curînd și mai exact — a jazzului *înregistrat*: la 26 februarie 1917 studiorile de radio RCA Victor înregistrau primele două piese de jazz fixate pe disc din istorie, *Livery Stable Blues* și *Dixie Jazz Band One Step* interpetate de ORIGINAL DIXIELAND JAZZ BAND — grup format inițial din cinci muzicieni albi: Nick LaROCCA (cornet), Larry SHIELDS (clarinet), Eddie EDWARDS (trombon), Henry RAGAS (pian), Tony SBARBARO (baterie). În contextul jazzului cîntat la Chicago și New York la sfîrșitul celui de al doilea deceniu, O.D.J.B. era departe de a excela prin calități deosebite. Muzica lor era simplă (dacă nu chiar simplistă), cu o degajare frizînd superficialitatea, cu efecte onomatopeice care acum ne fac să zîmbim. Însă cei cinci au avut șansa de a intra în istoria jazzului, poate și ajutați puțin de șansa de a fi albi...

Perioada 1917—1926 este aceea în care „regele" OLIVER domină scena jazzului din Chicago, în care „Satchmo" ARMSTRONG progresează uluitor, depășindu-și maestrul dar și pe cei mai mulți jazzman-i contemporani lui, în care pianistul și leaderul Fletcher HENDERSON alcătuiește orchestre din ce în ce mai mari și din ce în ce mai bune. Extrem de mulți din marii muzicieni ai perioadei clasice și chiar moderne fac primii pași în jazz sau se perfecționează sub ochii lui „Smack" HENDERSON. Tot în acești ani este consacrată și formula instrumentală „clasică" de tip New Orleans: trompetă + trombon + clarinet + contrabas + banjo + tobe, la care se adaugă ocazional și pianul. Formula este prezentă și în formațiile de *Dixieland*, care — după cele mai multe opinii — nu ar fi altceva decît jazzul de tip New Orleans executat de muzicieni albi (și practicat și astăzi). Din punct de vedere muzical, jazzul New Orleans se caracterizează prin dinamism, exuberanță, spontaneitate, fără a beneficia de swingul și factorul improvizatoric ce vor caracteriza jazzul clasic. S-ar putea spune că e perioada copilăriei sau adolescenței jazzului, dar și cea în care apar germenii ce vor duce la dezvoltarea sa ulterioară: îmbogățirea sonorității, a fanteziei ritmice și improvizatorice. Cam în anii 1926—1930 se impune stilul „hot", caracterizat printr-o expresie vibrantă, de mare tensiune și exuberanță. Tot în cea de a doua perioadă se încadrează, *dar numai cronologic vorbind*, primele înregistrări ale grupului HOT FIVE condus de Louis ARMSTRONG (realizate în noiembrie 1925, la Chicago, de compania Ogeh). Din punct de vedere al structurii și concepției muzicale, acestea aparțin însă perioadei *preclasice* imediat următoare.

În cartea sa mai sus citată, A. Hodeir consacră în întregime capitolul IV analizei detaliate a opt fețe de disc înregistrate de HOT FIVE în anul 1926. Este o analiză din care rezultă clar ce aduce nou în jazz ARMSTRONG, prin ce anume poate fi el considerat un adevărat pionier al acestui gen: impunerea solo-urilor improvizatorice în detrimentul improvizației colective ce caracteriza jazzul de la New Orleans, implicit accentuarea caracterului de *muzică spontană* pe care-l are jazzul, și — poate încă mai important — introducerea unor rudimente de *swing*. Acest termen, destul de greu de definit dar profund caracteristic jazzului, va fi prezentat mai în detaliu în secțiunea consacrată perioadei clasice. Să mai observăm că, stimulați de exemplul și de inovațiile introduse de ARMSTRONG, alți talentați instrumentiști i-au înțeles ideile și i-au pășit pe urme: saxofonistul Coleman HAWKINS care de altfel a și introdus acest instrument în jazz și a creat o adevărată școală, pianistul Earl HINES și mai ales Duke ELLINGTON ce avea să devină mai tîrziu o personalitate de statură comparabilă cu cea a lui ARMSTRONG. Big-band-urile iau amploare, fără a ajunge încă la perfecțiunea ce le va impune în perioada clasică.

De fapt, trecerea la PERIOADA CLASICĂ nu poate fi precis datată, ea este mai curînd rezultatul unor acumulări, unei evoluții în timp, lucru și mai evident dacă avem în vedere că principalii reprezentanți ai acestei perioade, cunoscută și sub numele de „era SWING-ului", ajunseseră deja la a-și contura stilul încă înaintea anului 1935. Am văzut că în perioada preclasică elementul *swing* abia apărea, în stadiu incipient, la Louis ARMSTRONG, Fats WALLER și alții. În perioada clasică el devine dominant. S-au încercat numeroase definiții ale fenomenului *swing*, fiecare reținînd ceva din esența sa. André HODEIR consacră acestui fenomen un întreg capitol al cărții sale deja citate (Cap. XII). Ar fi imposibil să reluăm aici măcar o parte mai mare din considerațiile sale. Reținem doar că: *swing-ul* este un element de esență ritmică; el constituie „un anume fel de a da viață ritmului"; efectul psiho-

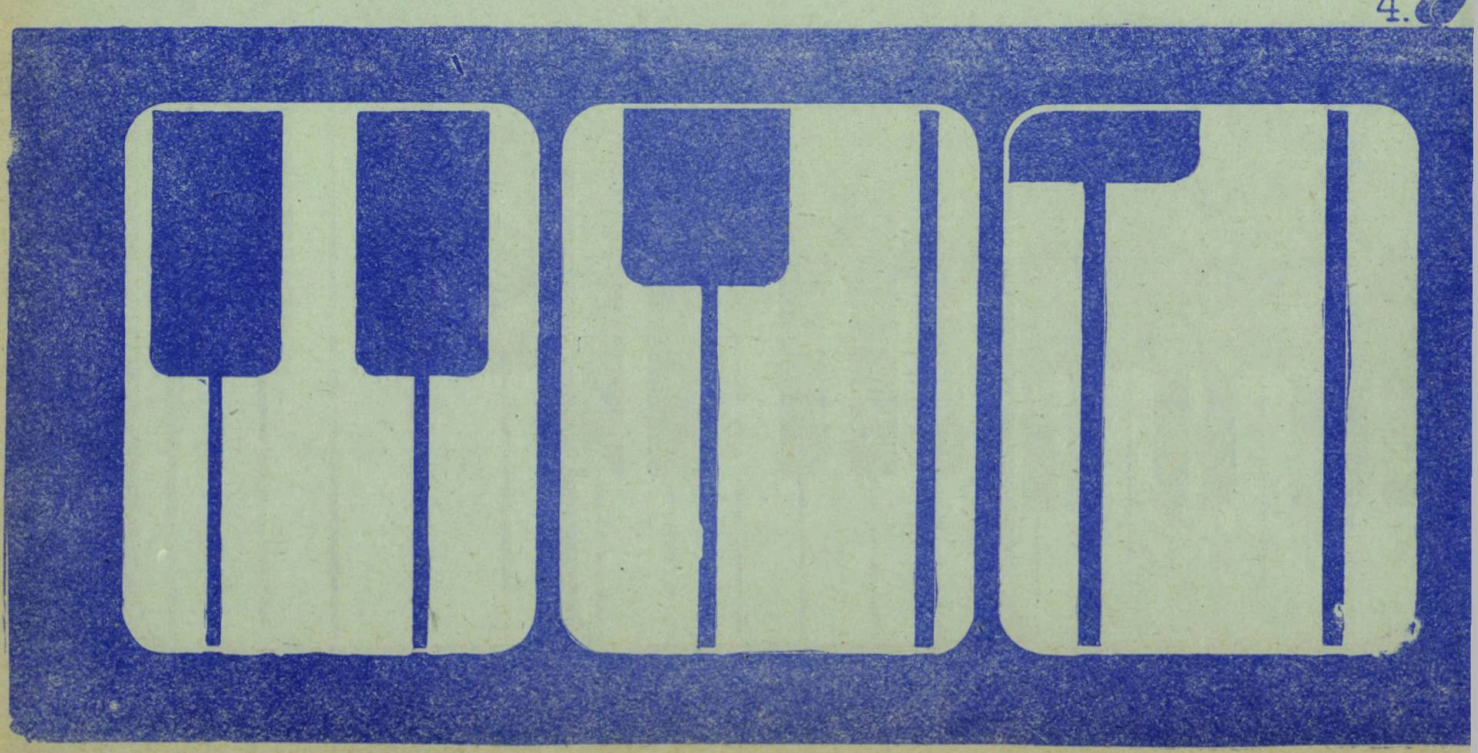

logic al *swing*-ului este cel de destindere, în contrast dar și în dualitate cu tensiunea specifică expresionismului *hot*. De altfel, și alți autori caracterizează swing-ul ca un balans între tensiune și destindere, relaxare. Pe cît de greu de definit, *swing*-ul este însă ușor perceptibil de orice ascultător de jazz cu oarecare experiență : fără ca o anumită piesă să fie executată neapărat într-un ritm rapid, dacă muzicienii o execută cu swing rezultă o impresie de dinamism interior, de „autogenerare".

Perioada clasică a cunoscut nenumărați interpreți de mare valoare așa încît simpla lor enumerare ar lua pagini întregi. Dar poate cel mai repezentativ este pianistul și șeful de orchestră William „Count" BASIE. Execuțiile big-band-ului său se caracterizau printr-un swing de-a dreptul exploziv, generat mai ales de secția ritmică cu ghitaristul Freddie GREEN și de scurtele dar percutantele fraze executate de Count la pian. Fără să vrem, am ajuns și la a doua trăsătură importantă a perioadei clasice : apogeul big-band-urilor. Au apărut noi big-band-uri, s-au dezvoltat cele deja existente, fiecare aducînd noi sonorități, noi modalități de tratare a materiei sonore, noi concepții în aranjament. Am amintit deja orchestra Count BASIE care, pe lîngă swing-ul său debordant, a adus stilul „riffat", caracterizat prin introducerea unor scurte fraze muzicale simple (*riff*-uri) de 2—4 măsuri, puternic ritmate, executate de suflători. Dacă orchestra lui Duke ELLINGTON, în diversele sale formule, poate nu o egala pe cea a lui BASIE în ce privește swing-ul, s-a impus prin complexitatea și varietatea gîndirii muzicale a leader-ului ei : Duke a investigat noi universuri sonore, a descoperit noi sonorități, a compus și opere ample (suite de balet), fiind recunoscut de unii critici drept cel mai important muzician pe care l-a dat continentul american muzicii universale.

Să mai menționăm cîteva orchestre de renume ale perioadei clasice : Benny GOODMAN, Lionel HAMPTON, Woody HERMAN, Glenn MILLER, Fletcher HENDERSON etc.

PERIOADA MODERNĂ debutează pe la mijlocul anilor '40, ca rezultat al căutărilor novatoare întreprinse de cîțiva muzicieni grupați la clubul Minton's Playhouse din New York. Este vorba de trompetistul Dizzy GILLESPIE, saxofonistul Charlie PARKER, bateristul Kenny CLARKE, pianistul Thelonious MONK, ghitaristul Charlie CHRISTIAN, apoi și trompetistul Miles DAVIS (care avea însă să se desprindă, punînd bazele unui nou stil : *cool*). Acești cîțiva muzicieni, preocupați de și încercînd să reacționeze împotriva aparentei plafonări a jazzului clasic, a *swing*-ului, revoluționînd realmente concepțiile ritmice, armonice și improvizatorice preexistente, au pus bazele primului stil al jazzului modern cunoscut sub numele de *be bop*. Muzicienii de la Minton's atacă în primul rînd repertoriul jazzului clasic : chiar dacă preiau din acest repertoriu anumite teme, ei nu păstrează din temă decît ideea, pentru ca apoi să o recreeze prin parafraze îndrăznețe și printr-o rearmonizare totală sau parțială. Teme arhicunoscute sunt pur-și-simplu transfigurate, cum este cazul celebrei teme *How High the Moon*, devenită — în versiunea lui Charlie PARKER — nu mai puțin celebra *Ornithology*. Dar contribuțiile întemeietorilor stilului *bop* la înnoirea jazzului au îmbrățișat toate aspectele esențiale ale unui gen muzical : ei au introdus concepții noi, inedite, în materie de ritm, armonie, melodie și tratare a materialului sonor. Și nici unul dintre muzicienii mai sus citați nu a dus atît de departe aceste înnoiri precum Charlie PARKER — un adevărat corifeu al jazzului modern și un improvizator de geniu.

MILES DAVIS

Nu este aici locul să intrăm în detalii ; o face, competent și detaliat, A. HODEIR în capitolul VII al cărții sale. Să observăm totuși că unele exagerări ale *bopper*-ilor — ca reacție la conformismul și uniformitatea multor reprezentanți ai „erei swing" — au avut drept consecință restrîngerea publicului amator la jazz modern pe de o parte, iar pe de alta —

nașterea unui nou curent, cel al jazzului *cool* („răcoros"). Cool-ul este deci o alternativă nu numai la jazzul „hot" din anii 1925—35, ci și la bop. Precursorul și părintele spiritual al acestei tendințe a fost saxofonistul tenor Lester YOUNG, un adevărat clasic (a cîntat mulți ani în orchestra lui Count BASIE) care însă a depășit limitele stilului „sping" printr-o sonoritate voalată, printr-un vibrato abia perceptibil, printr-o „relaxare" din care protagoniștii cool-ului vor face un adevărat cult. Cel mai proeminent reprezentant și — practic — fondatorul cool-ului a fost trompetistul american Miles DAVIS, cotat și astăzi ca unul din cei mai valoroși trompetiști ai lumii (în jazz, desigur). În 1948—49 își alcătuiește un nonet, formulă puțin întîlnită în jazz pînă atunci, cu care înregistrează o serie de piese rămase istorice și reunite pe albumul „Tie Birth of the Cool"; amintim din ele doar *Jeru*, *Godchild*, *Israel* și mai ales *Boplicity*, iar dintre colegii săi — drept cei mai reprezentativi — pe saxofoniștii Lee KONITZ (alto) și Gerry MULLIGAN (bariton). Unele aspecte ale tendinței *cool* au fost deja menționate. Să adăugăm caracterul interiorizat al acestei muzici, apropierea de muzica de cameră și simfonică reprezentată în opera unor pianiști ca Lennie TRISTANO și John LEWIS.

Pe măsura trecerii anilor, diversificarea stilistică în jazz s-a accentuat, diversele tendințe mai vechi coexistînd cu cele nou apărute, acestea din urmă bucurîndu-se însă de o audiență și extindere relativ mai reduse decît, de exemplu, bop-ul.

La sfîrșitul anilor '60 apare tendința de a supralicita rolul elementului improvizatoric în dauna celorlalte trăsături specifice jazzului de pînă atunci (swing, feeling, anumite structuri ritmice și armonice), dînd frîu liber fanteziei creatoare a muzicianului: de unde și denumirea de stil *free* pentru această tendință. Protagonistul și inițiatorul principal al mișcării a fost saxofonistul Ornette COLEMAN, alți reprezentanți de seamă fiind pianistul Cecil TAYLOR și saxofoniștii Eric DOLPHY, Archie SHEPP, Pharoah SANDERS. La noi în țară acest stil este reprezentat cu succes de pianistul Harry TAVITIAN și colegii săi din grupul constănțean „CREATIV".

Deceniul '70 a marcat impunerea *jazz-rock*-ului, un stil de fuziune, beneficiind atît de elemente din jazz ca improvizația și structurile armonice mai complexe, cît și de altele din rock (ritmica antrenantă, rolul mai mare al ghitarelor și al instrumentelor electronice etc.). Să amintim doar cîțiva reprezentanți ai acestui stil: ideile inițiatorilor lui — Quincy JONES și Miles DAVIS, — au fost preluate și dezvoltate de pianiștii Herbie HANCOCK și Chich COREA, de saxofonistul Wayne SHORTER, de ghitaristul John McLAUGHLIN, de basistul Jaco PASTORIUS etc. Nu trebuie să se înțeleagă de aici că alte stiluri ale jazzului ar fi „pierdut din viteză": în prezent se cîntă în același timp *free*, *hard bop* (o variantă modernizată și mai accesibilă a bop-ului), *swing*, *„Third Stream"* (stil de fuziune cu muzica clasică), *Latin jazz* etc. etc. În general, în jazz ca și în alte domenii ale artei clasificările, delimitările sunt uneori forțate, alteori riscante, adesea inutile pentru înțelegerea și trăirea actului artistic în sine. Ca o concluzie, trebuie reținute extrema *deschidere* a jazzului spre alte domenii și genuri muzicale, spre înnoirea continuă, ceea ce și explică evoluția sa atît de rapidă și spectaculoasă (redată fatalmente incomplet în cele cîteva pagini ale acestui articol). Jazzul și-a dovedit din ce în ce mai puternic capacitatea de *asimilare*, de *integrare* nu numai a unor elemente din alte genuri muzicale, ci și a unor tradiții muzicale ale diverselor popoare. Așa se explică „explozia" școlilor naționale în jazzul de după anul 1945, de aceea se poate vorbi acum de un jazz polonez, de unul sovietic, de unul japonez și — de ce nu? — de unul românesc. Prin toate acestea jazzul reprezintă un adevărat *limbaj internațional*, un domeniu al înțelegerii și fraternității. Numeroasele festivaluri internaționale și turnee ale unor formații și muzicieni peste hotare nu fac decît să accentueze acest aspect.

În fine, fără a cădea în cursa exagerărilor subiective, se cuvine să „acordăm" jazzului ceea ce de fapt i se cuvine, adică statutul de artă autentică, de componentă majoră a culturii universale. Jazzul nu este rezultatul unor capricii ale modei, el nu dispare și nici nu se schimbă de la un sezon la altul. Ascultăm și astăzi cu încîntare înregistrările lui King OLIVER din 1923, pe cele ale lui ARMSTRONG din 1926 sau 1959, pe cele ale lui PARKER din 1947 ca și ultimele discuri ale lui Miles DAVIS sau Joe ZAWINUL.

Probabil rîndurile de mai sus vor apărea sărace, pline de lacune unui *jazz fan* avizat; ele se adresează însă, mai curînd, celor ce încă n-au început să guste din satisfacțiile pe care le poate oferi contactul cu jazzul sau abia au început s-o facă, încercînd deci să fie un fel de „invitație la drum".

Alexandru CĂRĂUȘU

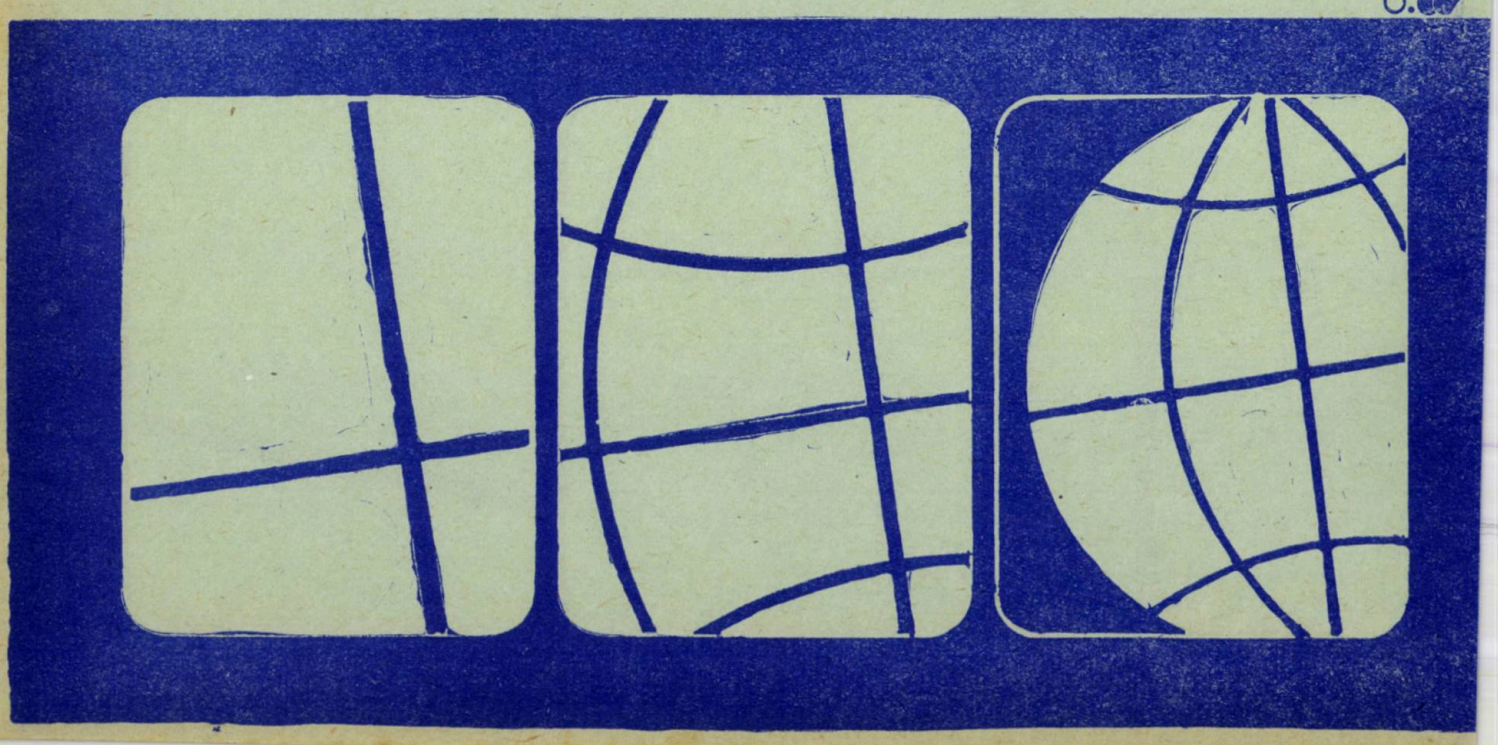

Johnny Răducanu și Ion Baciu jr.

JAZZUL ROMÂNESC ȘI PERSONALITĂȚILE SALE

EVENIMENTUL JAZZISTIC care a polarizat toată atenția iubitorilor acestui gen muzical de la noi a fost, desigur, *Festivalul* de la *Sibiu*, a cărui a XII-a ediție a avut loc în aprilie. Unele ziare și reviste i-au acordat atenție în coloanele lor, l-au comentat, mai ales publicațiile studențești, altele l-au trecut cu vederea. Pentru cei mai puțini familiarizați cu această muzică, să precizăm că este vorba în primul rînd de un concurs care își propune să promoveze formațiile și muzicienii care practică un jazz cît mai autentic și mai valoros posibil, este vorba de un festival ce îi adună laolaltă pe aproape toți muzicienii și pasionații acestui gen de muzică, un festival care înseamnă patru zile de concerte și recitaluri începute după-amiaza și terminate tîrziu, mult după miezul nopții, înseamnă expoziții de afișe, desene, fotografii pe teme de jazz (anul acesta am putut vedea și o sculptură dedicată lui *Johnny RĂDUCANU !*), colocvii, proiecții de filme și, bineînțeles nelipsitul, mult așteptatul jam-session, moment de jazz în cea mai pură, mai autentică formă. O conexiune de stiluri, epoci și personalități care incită pe cei prezenți să comenteze, să evalueze, să nege sau să admire cu vehemență, mai presus de toate, un *eveniment* dorit de toți pasionații, muzicieni și melomani — iată adevăratul statut al acestui Festival pentru care nu cruțăm bani, timp și... somn.

De trei ani, Festivalul de la Sibiu primește o replică tot mai fermă : *GALELE JAZZULUI* de la *Costinești*, festival ce se desfășoară într-un mediu foarte propice jazzului, oferit de litoralul Mării Negre, de ambianța deosebită a frumoasei stațiuni de odihnă a tineretului.

Dar jazzul românesc nu înseamnă numai Sibiu și Costinești, el posedă și alte locuri de întrunire cum sînt Brașov, Iași, Constanța, unde au avut loc Gale de mare atracție, jazzul românesc posedă o rețea de peste 20 de cluburi ce organizează (în afara audițiilor comentate) recitaluri și Work-shop-uri cu participare internațională, jazzul pătrunde în ultimii ani și pe scenele filarmonicii, deranjînd obișnuițe și prejudecăți, cucerind prin sinceritate, spontaneitate, frumusețe și profunzime. Apariția anuală a altor și altor formații, a orchestrelor alcătuite din *pionieri*, toate acestea reflectă extinderea jazzului, aprecierea pe care o cunoaște în ultimii cîțiva ani. Înregistrînd această emulație care cuprinde lumea jazzului la intervale atît de scurte, se impune o întrebare : ce a fost înainte ? ce a fost la început ?

La început au fost *„Băieții fierbinți"* sau *„THE HOT CHAPS"*, cum își spuneau, după moda anglo-americană, tinerii reuniți la sfîrșitul anului 1925 sub „bagheta" lui *EMIL BERINDEI*, sosit nu demult din metropola ceții, Londra. În timpul studiilor de politehnică urmate în capitala Angliei, Emil Berindei cîntase (la saxofon alto) în formația lui Jack Hylton și reîntors în patrie devine *primul pionier al jazzului* românesc. Ascultată de compozitorul *MIHAIL JORA*, care era în acei ani director muzical la Radiodifuziune, „THE HOT CHAPS" este chemată să cînte la începutul lui '26 în studio, programele radiofonice la la care a participat fiind considerate astăzi actul de adopțiune al jazzului în România. În anii următori, Emil Berindei a fost nelipsit din emisiunile muzicale ale Radio-ului ca dirijor al bigbandului „Jazzul telefoanelor", ca instrumentist fiind cotat a fi fost spiritul tutelar al generației de saxofoniști din anii '20. Numele *BERINDEI* este strîns legat de apariția și dezvoltarea jazzului românesc și prin contribuția, prin activitatea lui *MIHAI BERINDEI*, trompetist, saxofonist, aranjor și promotor al jazzului nu numai ca instrumentist și șef de formație dar și în calitate de critic muzical, binecunoscut prin prezentările la cluburi, în emisiuni radio, pe mape de discuri, respectiv pentru competența și obiectivitatea aprecierilor, pentru interesul neobosit pe care îl arată tinerilor instrumentiști doritori a se dedica jazzului, cărora le acordă oricînd îndrumări prețioase. În deceniul '60—70 s-a afirmat *ȘTEFAN BERINDEI*, un excelent saxofonist, compozitor, aranjor și șef de formație care a participat la realizarea celor mai valoroase înregistrări Radio, TV, sau „Electrecord", făcînd parte din formații valoroase cum au fost „Freetet"-ul RICHARD OSCHANITZKY, Cvintetul „București", etc.

Revenind la jazzul dintre cele două războaie mondiale, trebuie menționat numele lui *TEODOR (Teddy) COSMA*, pianist și dirijor care s-a impus prin autenticitatea stilistică a improvizațiilor, prin *ținuta*, prin *calitatea* pe care o instaura în tot ceea ce realiza, ca pianist, ca dirijor al orchestrei Radio (1934—1940) sau a Casei „Electrecord".

O sală de recitaluri mult frecventată în perioada interbelică — Dalles — a prilejuit publicului vremii și audierea muzicii de jazz, printre cei care au concertat aici numărîndu-se pianistul, compozitorul, aranjorul și șeful de formație *EDMOND DEDA*. Acest nume este important și pentru faptul de a fi legat de apariția *primului Conservator de Jazz* din România (1941—1948), la care au predat personalități ale muzicii noastre : *Ion Dumitrescu* (armonie-contrapunct), *Teodor Rogalski* (orchestrație), *Victor Iusceanu* (teorie-solfegii), *Sergiu Malagamba* (baterie), etc.

În anii de după război, a apărut generația reprezentată de Imre (sax., cl.), Prisada (sax., fl.), Ampoițan (sax., cl), Meraru, Farcaș (trombon), Răducanu (cbas), Mîndrilă (sax.), muzicieni crae au afirmat *capacitatea competitivă* a jazzului românesc la festivalurile internaționale, spre exemplu cele de la Varșovia și Praga, Berlin sau cu ocazia turneelor efectuate de jazzmani prestigioși în România. Pentru publicul nostru meloman, concertele date de *„Louis Armstrong's All Stars"* (1965), *Duke Ellington, Dizzy Gillespie, Lionel Hampton, Gerry Mulligan, Slide Hampton, Art Farmer, Charles Mingus, McCoy Tyner, Gunter Hampel*, (și lista ar putea continua) se disting ca evenimente memorabile care, iată, de doi

ani încoace tind să capete caracter de periodicitate. Desigur, această scurtă trecere în revistă a jazzului românesc de la începuturi pînă azi, rememorare ce nu-și propune să înregistreze tot ce a fost important, nu-i poate omite pe muzicienii afirmați în deceniul 6, pe *Marius Popp* (pian), *Eugen Gondi* (baterie), *Aura Urziceanu* (vocal), formații care s-au impus în acest an, cum au fost cele conduse de *Richard Oschanitzky*, Cvintetul „București".

Generația afirmată în ultimii ani numără muzicieni de valoare, printre care i-aș aminti pe *Ion Baciu jr*, (pian), *Eugen Tegu* (g. bas), *Liviu Butoi* (sax, flaut), *Ion Leonte* (trompetă), *Garbis Dedeian* (sax), instrumentiști ce s-au remarcat la ultimele patru-cinci ediții ale festivalului sibian și în celelalte manifestări jazzistice anuale sau cu caracter ocazional. Iar ultimul festival de la Sibiu a prilejuit apariția unor instrumentiști foarte tineri, foarte dotați, cărora e de sperat că munca asiduă, timpul, șansa, le vor aduce consacrarea.

Un nume mai des întîlnit pe parcursul acestor însemnări este cel al lui *Richard Oschanitzky*, personalitatea cea mai pregnantă a jazzului românesc. Așa și este cel mai bine cunoscut, ca jazzman (pianist), compozitor, aranjor, orchestrator, dirijor), celelalte domenii muzicale în care a activat rămînînd a fi dezvăluite, evaluate. Oschanitzky a demonstrat o uimitoare prolificitate, lista nedefinitivată a lucrărilor sale incluzînd sonate, lieduri, lucrări vocal-simfonice de amploare, concerte, multă muzică de film, aranjamente, piese de muzică ușoară. Ceea ce impresiona în primul rînd la Oschanitzky era *profunda cultură muzicală*, cunoașterea temeinică a tot ce s-a creat mai valoros în muzică de-a lungul timpului. Cultul pentru *Bach*, pe care îl cunoștea în profunzime, în stilul căruia putea improviza la pian, dexteritatea instrumentală (Oschanitzky s-a dovedit și un foarte bun pianist de concert), *profesionalismul* de care dădea dovadă în tot ceea ce făcea, aspirația spre perfecțiune, autenticitatea interpretărilor de jazz, fie că era vorba de improvizații la pian și orgă sau de aranjamente pentru big-band-uri — toate acestea ne dau o imagine a personalității lui Oschanitzky, muzician considerat astăzi un *clasic al jazzului românesc*.

Avînd, cum spuneam, o solidă pregătire muzicală, fiind mereu la curent cu ceea ce era mai nou și mai valoros în jazz, Oschanitzky a realizat — grație talentului său deosebit lucrări de o valoare incontestabilă, care impuneau întotdeauna printr-o fericită inspirație melodică, prin rafinamentul armonic, prin știința de a țese orchestrațiile, prin înțelegerea deplină a stilului compozitorului sau a epocii căreia îi aparținea piesa respectivă. O asemnea impresie — de autenticitate — are cel ce ascultă înregistrarea recitalului formației condusă de Oschanitzky dat la Casa de Cultură a studenților din București în perioada de început a activității jazzistice, anii '64—'65. Dar în acei ani, jazzul de pretutindeni era deja cuprins de febra *bossa-novei*. Cu puțin timp în urmă, apăruseră discurile imprimate de saxofonistul *Stan Getz* împreună cu părinții bossa-novei, *Antonio Carlos Jobim*, *Joao Gilberto* și multor jazzmani li s-a revelat lumea de frumusețe și rafinament a melodiei, a ritmului de bossa-nová. Oschanitzky însă, a avut șansa de a auzi această muzică încă în anii irumperii ei în Brazilia și a fost fascinat de „această muzică (ce) a însemnat un fel de renaștere a melodiei și a eleganței în jazz", cum afirma muzicianul într-un interviu. Fascinația bossa-novei, pe care o considera „o religie" a sa se explică prin frumusețea și delicatețea melodiei, prin ritmul-balans mai mult interior pe care-l implică, prin rafinamentul armonic, prin atmosfera poetică ce o degajă, printr-o anumită notă de senzualism pe care bossa-nova nu și-o refuză, prin simplitatea cu care exprimă o stare existențială, o tristețe pe care Oschanitzky a purtat-o mereu în suflet. „Blue Brasil", „Cîntec melancolic",

Richard Oschanitzky: Festivalul de jazz Sibiu 1974

„Cîntec de despărțire", „Un mic cuvînt" (bosse la care a scris muzica și versurile), ciclul de jazz cameral *„Barlovento"* și *„Madrigalul"* pe versurile poetului cubanez Nicolas Guillen, ca și tălmăcirile dat unor creații ale corifeilor bossa-novei reflectă înțelegerea profundă a acestui stil, capacitatea de a exprima intensitatea simțirilor, fiorul lor poetic.

Anii '60 au relevat muzicienilor posibilitatea interpretării creației preclasice în viziune modernă. Reușitele formației *„Swingle Swingers"* în abordarea din perspectivă actuală a unor pagini bachiene sînt cunoscute (de altfel, unul din primele discuri ale acestui grup vocal era intitulat *„Jazz Sebastian Bach"!*). În perioada 1966—67, Richard Oschanitzky fixa în memoria benzii magnetice cîteva interpretări în acest spirit ale unor invențiuni de Johann Sebastian Bach. El a avut inteligența de a evita capcana parodierii involuntare a celor două genuri, păstrînd nealterate puritatea și distincția muzicii lui Bach, lărgindu-i însă spectrul timbral prin utilizarea neașteptată dar inspirată a saxofonului, admirabil mînuit de *Dan Mîndrilă*, unul din cei mai constanți colaboratori ai lui Oschanitzky.

Perioada 1969—1971 se înscrie în sfera free-jazzului, manieră pe care Oschanitzky a abordat-o cu *„Freetet"*-ul său. Deși cîțiva ani mai tîrziu denunța acest „free generalizat în care ai senzația că toată lumea caută notele și nu le găsește" (cum afirma în interviul la care ne-am referit), Oschanitzky a realizat cîteva lucrări valoroase, care rămîn și astăzi neîntrecute. *„Entorsă"*, *„Neurasia"*, *„T 8"*, sînt titluri reprezentative pentru concepția muzicianului, care înțelegea *să organizeze* chiar și în... limitele free-ului materia sonoră. Una din lucrările mai puțin cunoscute ale acestei perioade, *„Ochii"* (*In memoriam Țuculescu*) se constituie din îmbinări și dezbinări de culori și efecte sonore ce crează un univers aparte, decantări de esențe ce dau densitate materiei sonore. Lucrarea aceasta devine însă mai mult decît free, un colaj în care se resimt aluzii la Bach, integrat contextului muzicii concrete.

Perimetrul de maximă concentrare a creativității lui *Richard Oschanitzky* îl constituie lucrările de jazz cameral și simfonic. După *Gershwin*, heraldul epocii de conciliere a muzicii simfonice cu jazzul, istoria muzicii secolului XX nu mai înregistrează o altă lucrare care să se fi împregnat în conștiința melomanilor și a muzicienilor atît de puternic ca *„Rhapsody in blue"*. Datorită profundei culturi muzicale, datorită faptului că practica atît jazzul cît și muzica de factură clasică (în sensul că scria permanent lucrări de cameră, simfonice), Oschanitzky a realizat lucrări în care fuziunea conceptului cameral-simfonic cu jazzul a fost atinsă într-o măsură destul

de mare, în lume existînd la ora actuală prea puține opus-uri în care acest ideal să fi fost atins. *„Toccata pentru pian și septet de jazz"*, *„Variațiunile simfonice"*, dar mai ales *„Dublul Concert pentru pian, saxofon tenor, orchestră simfonică și bigband"* ar putea fi considerate ca argumente ale viabilității unui gen muzical aparte : *jazzul simfonic.*

Piesele, lucrările de jazz mai ample, cîntecele de muzică ușoară pe care le-a scris (printre care acel dramatic „De ce pari trist", inegalabil interpretat de *Doina Badea*...) pot fi considerate și acum, după aproape două decenii de la crearea lor, *capodopere*, rămase neîntrecute de nimeni.

Cum spuneam și în prima parte a acestor însemnări, generația muzicienilor de jazz apărută în ultimii cîțiva ani este capabilă să dea în viitor mari personalități. *Liviu Butoi, Garbis Dedeian*, și *Ion Baciu jr.* promit să realizeze lucruri deosebite. Ei au nevoie pentru aceasta de muncă asiduă și de un climat propice dezvoltării lor, pe care cluburile de jazz, celelalte instituții muzicale, Radioteleviziunea, „Electrecordul" sînt capabile să îl asigure.

Această muzică profundă, fascinantă, cîștigă în ultimii ani tot mai mulți adepți, publicul care urmărește galele, recitalurile, concertele, Festivalul de la Sibiu fiind din ce în ce mai numeros.

Rîndurile pe care le-ați parcurs se doresc mai ales o invitație adresată celor ce nu au cunoscut încă frumusețea jazzului de a pătrunde în lumea sa mirifică. Este un univers aparte, ce poate oferi celui care îl înțelege mari satisfacții estetice, spirituale. Aceste însemnări se doresc o *PLEDOARIE PENTRU JAZZ.*

Alex VASILIU

Marius Papp (Foto : Fred Nuss)

OPINII DESPRE JAZZ

Jazzul e o experiență spirituală dintre cele mai valoroase ale prezentului.

Jean COCTEAU

Jazz-ul... poate că e modul cel mai util de a pierde vremea al omului citadin.

G. K. CHESTERTON

Muzica negrilor e plină de vitalitate și este expresia mentalității lor. E o farsă, o glumă a lor, invenție spontană a negrilor, care se caracterizează prin ea așa cum poporul francez se caracterizează prin celebra sa șansonetă Jamais malade, jamais mourir. *Negrii sunt pianiști admirabili. Noi vedem în arta lor orizonturile largi de renovare a muzicii.*

George ENESCU
în ziarul „Rampa", 1928

Jazzul a fost socotit, la început, o vogă trecătoare. Dar ce vogă e aceea care durează un sfert de secol și chiar mai mult ? Asta nu mai e vogă, ci epocă !

Arthur HONEGGER
(compozitor elvețian)

Personal, am o slăbiciune pentru intelectuali, indivizi cultivați și sensibili ca André HODEIR și Lucien MALSON.

Dacă nu-i agreați, este inutil să insistăm, asta demonstrează pur și simplu că domeniul lor de înțelegere este mai dezvoltat decît al dumneavoastră și că cel pretențios sînteți dumneavoastră, care doriți să-i judecați. A propos, muzica este fără îndoială o artă intelectuală, nu-i așa ? Vă semnalez că o doză de 1 cg. de phallocytum la fiecare masă determină o mărire a creierului în proporții apreciabile.

Boris VIAN
(Chroniques de jazz,
Scrisoare deschisă către un farmacist)

Culese de A. D.

PAGINI DIN ISTORIA ROCK-ULUI

ÎNCEPUTURILE

Sînt peste trei decenii de cînd rock-ul, cu sunetul său dur și violent a spart suprafața apei liniștite și fără vîrtejuri a muzicii de divertisment de la sfîrșitul anilor '40 și începutul anilor '50. Această muzică atît de diferită, atît de puțin conformă cu standardele vremii și-a găsit însă imediat admiratori și apărători tot așa cum imediat a avut și contestatari violenți. Argumentele pro și contra nu s-au epuizat practic nici în ziua de astăzi, chiar dacă rock-ul a devenit un element esențial în cultura actuală, determinînd noi atitudini și o nouă viziune despre viață și despre relațiile dintre oameni. A nu înțelege din aceasta că dacă apariția sa a luat prin surprindere ansamblul stilurilor muzicale dedicate divertismentului, rock-ul este o creație artificială menită să dea bătaie de cap criticilor muzicali de modă veche și sociologilor ! Ca gen muzical a coexistat în Statele Unite cu muzica de divertisment, cu jazz-ul și cu diversele forme ale muzicii populare americane fără a atrage prea mult atenția ascultătorilor. Robert Palmer, într-un articol ce prefațează apariția albului THE SOUTH'S GREATEST HITS afirmă de la început că Sudul a inventat rock and roll-ul, dar că la închegarea sa ca gen muzical de sine stătător au contribuit și grupuri vocale de culoare din New York sau Los Angeles, că Bill Halley care a lansat primul hit rock and roll este originar din Michigan, că de fapt rock and roll-ul este un amalgam în care s-au amestecat gospel, country, blues, western swing ; practic întreg teritoriul muzical al Statelor Unite și-a adus contribuția la cristalizarea sa. Și dacă în mai 1955 „Rock Arond the Clock" compoziția lui Jimmy de Kinght și Max Freedman în interpretarea lui Bill Haley cade ca o bombă zguduind din temelii un edificiu muzical prăfuit și vetust, nu a fost o întîmplare oarecare, ci momentul în care un îndelung proces de acomodări a impus această schimbare. Alături de Bill Haley, în scurtă vreme, o întreagă generație de muzicieni, deveniți peste noapte staruri au făcut cunoscută lumii întregi noua muzică. Se cuvine să-i numim pe Jerry Lee Lewis, Elvis Presley, Carl Perkins, Chuck Berry, Little Richard, Fats Domino, Buddy Holly, Bo Didley, și atîția alții. Bill Haley a încetat din viață la 9 februarie 1981, în Texas. Și chiar dacă nu figurează în marea galerie a eroilor existențiali ai rock-ului, a încarnat poate mai mult decît Elvis Presley actul de naștere al rock and roll-ului, mai ales după propulsarea lui „Rock-Around the Clock" în fruntea topurilor americane și apoi mondiale. Amplificat de funcția sa de muzică de film (Blackboard Jongle), acest hit devine arhetipul rock'n' roll, dans și eliberare de energie, vînzîndu-se de-a lungul anilor în peste douăzeci de milioane de exemplare. Acrobațiile și fantasticul joc de scenă al Cometelor în jurul bateriei și contrabasului au provocat în epocă scandal și emoții ! Discurile sale marchează un stil definitiv, elegant, de o energie ce influențează și astăzi multe grupuri noi. Surprinzător, dar succesul său cel mai mare l-a avut în Marea Britanie, unde „Rock Around the Clock" a reintrat de cinci ori în topuri, la interval de cîțiva ani.

Una din cele mai interesante personalități ale rock'n'roll-ului este fără îndoială Jerry Lee Lewis. Va rămîne ca cel mai strălucit pianist al rock-ului, maestrul incontestabil, creator al unei școli, cel care a indicat celorlalți direcția de urmat. Conștient de valoarea sa, Jerry Lee declara : „în muzica populară americană nu cunosc decît patru stiliști : Al. Jolson, Jimmie Rodgers, Hank Williams și eu ! Prin stiliști înțeleg pe cei ce și-au creat propriul lor stil și propria lor muzică, pe care toți ceilalți au încercat să le copie". Jerry Lee Lewis este considerat cel mai mare showman din istoria rock'n'roll-ului, tornada albă a stilului boogie-woogie. Născut la Ferryday, Louisiana în 29 septembrie 1935, își împletește copilăria cu muzica. Mai întîi gospel, la biserică, în care cîntă în cor împreună cu toată familia. La opt ani descoperă ghitara și pe Hank Williams și Jimmie Rodgers. Tatăl său își ipotechează casa pentru a-i cumpăra un pian de ocazie. Jerry Lee învață repede datorită unui formidabil talent nativ dar și datorită influenței show-urilor radiodifuzate de muzică country (Grand Ole Opry, Louisiana Hayride) și a stațiilor rhythm'n' blues. Călătorește apoi la Ferryday, Haney's Big House, unde se strecoară pentru a-i vedea pe Ray Charles, Bobby Bland, Albert și BB King. La treisprezece ani urcă pentru prima oară pe scenă și cîntă o versiune de douăzeci de minute a piesei „Drinkin'Wine Spoo-Dea-O-Dee". În 1954 Jerry Lee petrece trei spătămîni la Nashville dar datorită caracterului său bătăios nu se înțelege cu producătorii locali. Revine în '56 și cu ajutorul lui Jack Clement înregistrează „Crazy Arme" a lui Ray Price, și o compoziție proprie, „End of the road". În cîteva săptămîni se vînd 120.000 exemplare ! Urmează apoi „Matchbox" împreună cu Carl Perkins și faimoasa „Flying Saucers Rock'n'Roll" a lui Billy Riley. Al doilea său single ce cuprinde „It'll Be Me" și „Whole Lotta Shakin'Going On" este refuzat de stațiile de radio care l-au găsit „vulgar" ! Judd Phillips, un producător din Nashville reușește însă să-l prezinte pe Jerry Lee la New York în faimosul show TV — Steve allen Show. Este un triumf și discul se vinde într-o cadență record. În toată istoria muzicii populare americane, numai trei piese au atins vîrfurile celor trei mari hit-parades (pop, rhythm & blues și country & western). Acestea sînt „Don't Be Cruel", „Blue suede shoes" și „Whole Lotta Shakin'Going On". Despre această ultimă piesă, Jerry Lee credea că a fost compusă de Big Mama Thornton dar istoricii de specialitate îl preferă pe Big Maybelle care ar fi înregistrat-o spre 1951, iar unii dintre ei pe Commodores. În cîteva săptămîni Jerry Lee Lewis devine o vedetă și apariția sa umple la refuz sălile în care cîntă. Totuși repertoriul său este constituit încă în mare parte din compozițiile lui Hank Williams. Seria succeselor continuă cu „Great Balls of Fire" compusă de un oarecare Blackwell ce avea la activ mai multe succese ale lui Elvis Presley. Precizia, felul nuanțat în care Jerry Lee interpretează această piesă devenită deja clasică îl așează în galeria marilor talente ale rock-ului, capabil de a înregistra o versiune comparabilă cu originalul — iată ceva destul de rar ! Mai reușește de cîteva ori această performanță cu „What'd I Say" (Ray Charles), „Money" (Barret Strong), „Johnny B... Goode" (Chuck Berry) sau „Me And Bobby Mc Gee" (Chris Kristofferson) în diferite stadii ale carierei sale.

Ca mulți alți interpreți de rock ajunși la apogeul carierei lor, și Jerry Lee Lewis este solicitat pentru a turna un film. Acesta se va numi „High School Confidential" în care se va interpreta un rock'n' roll torid, una din rarele compoziții originale ale lui Jerry Lee purtînd titlul filmului. După un dezastruos turneu britanic, spre sfîrșitul anului 1958, Jerry Lee cade în disgrația producătorului casei de discuri Sun Records. Vreme de opt ani de zile va trebui să se mulțumească cu ocazionale înregistrări de muzică country. În 1963 expiră contractul cu Sun și Jerry Lee semnează pentru Smash Records. Și în 1964 succesul începe să-i surîdă din nou ! Dar există din 1963 un album live înregistrat la Star Club din Hamburg, alături de Nashville

Jerry Lee Lewis

Teens. Hamburg era în acea vreme un punct obligatoriu pentru rock and roll. Aproape toate grupurile britanice în frunte cu Beatles au trecut pe acolo. Un oraș — port cosmopolit, zgomotos, ca și Liverpool, a avut perioada sa de glorie, esențială pentru rockul britanic mai ales. Jerry Lee pare a se simți în formă, mărturie rămînînd înregistrările de atunci ! Nashville Teens, în ciuda numelui, era un grup din Londra în care cîntau printre alții Barry Jenkins, Ray Phillips și John Allen. În 1963 grupul nu înregistrase încă exploziva versiune a lui „Tabacco Road", primul lor mare succes, dar număra alături de cei de mai sus și pe John Hawken, cel mai mare pianist englez de rock, cu Fingers Lee și Barry Jenkins care va deveni... bateristul grupului lui Jerry Lee, se vede că Nashville Teens au o forță extraordinară, performanță datorită căreia vor avea posibilitatea de a-i acompania pe Bo Diddley (turneu britanic) Chuck Berry (idem) și pe Carl Perkins (în turneu dar și pentru un single — „Big Bad Blues Lonely Heart" în 1964). Anul 1964 aduce un nou album în concert intitulat „The Greatest Show On Earth" și înregistrat la Birmingham, Alabama. Este unul din cele mai bune albume „live" din istoria rock-ului. Dar nici unul din discurile single ale lui Jerry Lee Lewis nu va mai atinge vîrful topurilor. Și pentru că niciodată nu s-a putut rupe de influența country a muzicii sale, după 1964 majoritatea înregistrărilor sale va purta amprenta acestei muzici ; acesta este însă începutul unei noi cariere muzicale.

CONTINUATORII

Să precizăm mai întîi. Nu ne-am propus aici o prezentare integrală a istoriei rock-ului de la începuturi și pînă astăzi. Ar fi fost poate interesant să-i trecem în revistă și pe Elvis Presley, pe Buddy Holly, pe Chuck Berry sau pe toți ceilalți. Excelenta biografie a lui Elvis scrisă de Jerry Hopkins și tradusă și la noi în cursul anului 1982 și foarte utila „Conexiuni rock" a Danielei Caraman Fotea pun la îndemîna celor interesați un material foarte bine documentat. Ceea ce am dori să subliniem este ideea că rock and roll-ul s-a născut într-adevăr în sudul Statelor Unite și că indiferent de marii săi creatori, fie că se numesc Elvis Presley sau Jerry Lee Lewis, sau oricare altul, are rădăcini comune care se numesc gospel, blues, country and western, hillybilly, bluegrass etc.

Ne vom deplasa în timp, rămînînd tot pe teritoriul Statelor Unite. Sîntem în anul 1965. Anul în care avioanele B52 traversează paralela 17 pentru a bombarda Vietnamul de Nord, anul unei efervescențe politice a tineretului nemaiîntîlnită pînă atunci. Tulburările tinerilor de culoare din Watts, urmate de ciocniri violente cu forțele de ordine, rugurile pe care ardeau livretele militare ale studenților ce refuzau să lupte departe de casă au schimbat și fața rock-ului. Bob Dylan și-a branșat și el ghitara la un amplificator, fapt pentru care vechii săi admiratori îl vor excomunica. Își va reînnoi muzica avîndu-l alături pe cel ce va deveni pianistul său preferat, Al Kooper. Kooper este omul orchestră care știe să facă totul. A cîntat în zece ani de zile cu toți marii rock-ului — Dylan, Hendrix, Taj Mahal, B. B. King, Stones, Blues Project, Blood, Sweat & Tears, Seatrain, Moby Grape, Don Ellis, Tim Rose, Lynyrd Skynyrd, fără a mai pune la socoteală discurile solo sau cele pirat.

În anul 1965, folkul acustic și angajat politic este foarte la modă în Statele Unite. În același timp, în Anglia, Stones interpretează „Satisfaction", iar Beatles clasează „Help" și „Day Tripper" în vîrful topurilor de la „Billboard. Dylan îl întîlnise pe Beatles în mai '64 și a înțeles că rock-ul poate fi viabil și altfel, putînd fi scos din neputința în care părea a fi scufundat. În același timp îi ascultă și pe Animals care tocmai „electrificaseră" un vechi standard folk — „House of the Rising Sun" și înțelege că a sosit momentul părăsirii poziției de moralist post-industrial spre a reveni la prima dragoste — rock and roll-ul lui Little Richard și blues-rock-ul pe care-l asculta, pe la 15 ani, la postul de radio Little Rock. În martie '65 apare „Bringing it all Back Home" cu o primă față deja foarte rock, iar în mai single-ul „Like a Rolling Stone", capodoperă a rock-ului înregistrată de cel pe care America îl etichetase „regele folkului". Bob Dylan era acompaniat pe noua sa cale de Mike Bloomfield de la Butterfield Blues Band și de Al Kooper de la Blues Project.

Blues Project, primul mare grup de rock newyorkez se bucura de un enorm succes în mijlocul atmosferei underground din Gkeenwich Village. Inițial Danny Kalb Quartet, noul nume Blues Project a fost împrumutat de la titlul unui disc de blues înregistrat alături de cîțiva prieteni ai lui Dylan. Kalb și Dylan erau prieteni vechi, încă de pe vremea cînd cîntaseră împreună la Madison, în 1960 și Dylan se pregătea să plece la New York pentru al întîlni pe Woody Guthrie. În acea vreme grupul a dat un sunet nou unui mare număr de piese clasice ale rock-ului și blues-ului. Al Kooper avea în grup un rol esențial datorat calităților sale de multiinstrumentist, pian, orgă, flaut, sitar și asigurînd chiar și părțile vocale după plecarea lui Tom Flanders. El era cel ce compunea și aranja o mare parte din cîntece, sarcină de care se achita încă de cînd avea 14 ani și cînta cu Royal Teens (în 1958). Înainte de a-i întîlni pe Blues Project, în 1964, studiase cîțiva ani la facultate, reîntorcîndu-se la studiourile Adelphi din New York. Aici a compus „This Diamond Ring" pentru Gary Lewis & the Playboys și „I Must Be Seeing Thing" pentru Gene Pitney. Amîndouă se vor situa în fruntea topurilor.

Dacă Blues Project era pentru Al un excelent mijloc de experimentare a perfecționării sale instrumentale, în 1965 singura sa dorință era gloria ! De aceea a acceptat propunerea lui Tom Wilson, producătorul lui Dylan de la Columbia de a lucra la înregistrarea lui „Highway 61". Dylan și Kooper se mai întîlniseră chiar la Blues Project ; la cîteva din înregistrările grupului Dylan participase sub numele de Bob Landry.

Rezultatul a fost un rock electric flamboiant, datorat și participării la înregistrări a lui Mike Bloomfield și botezat folk-rock. De fapt „Highway 61" și apoi „Blonde on Blonde" sînt două discuri de rock pur și simplu !

Clapele l-au fascinat întotdeauna pe Al Kooper. Așezat în fața lor nu a încercat niciodată să facă demonstrație de virtuozitate. Are mult feeling, dar și eficacitatea necesară unui pianist de grup așa cum a fost și Goldy McJohn la Steppenwolf. După epoca Greenwich Village stilul său a evoluat continuu, mărturie rămînînd un album înregistrat în public la „Café á Go-Go" în iunie 1965 de Blues Project. Acest album conține în stare embrionară calități pe care Al le va exprima mult mai bine ceva mai tîrziu. Ca toate grupurile de blues rock înfiltrate în breșa creată de ei. Blues Project se remarca mai ales prin formidabila energie ce se degaja din muzica sa. Dar fără îndoială că dacă n-ar fi avut posibilitatea să lucreze cu Dylan și Bloomfield, Kooper ar fi rămas doar un onest muzician și atît. De atunci stilul său a devenit mai tehnic și mai elaborat. După un concert cu Dylan la Forrest Hills, Kooper se reîntoarce la Blues Project, unde însă se manifestau primele semne ale unei crize interne. Se creaseră două clanuri. Kalb și Kooper doreau o orientare spre o muzică progresivă — jazz în timp ce Kulberg și Bloomfield rămîneau atașați stilului de pînă atunci al grupului. Anul 1967 va clarifica lucrurile. După două albume, „Live at the Town Hall" și „Projection", problema alegerii muzicale va fi rezolvată. Kooper și Kalb vor părăsi grupul, în locul primului venind Steve Katz. Casa Columbia profită de ocazie angajîndu-i pe cei doi și dîndu-le posibilitatea alcătuirii unui grup care să reflecte noua lor concepție muzicală. Acest grup se va numi Blood, Sweat & Tears. Problema care se pune este cea a noilor coechipieri. Cei doi îi recrutaseră deja pe Dany Weiss (ex. Iron Butterfly) și pe Jim Fielder (ex. Mathers of Invention, ex. Buffalo Springfield), dar problema alegerii celorlalți părea insolubilă. Un concert organizat la „Café à Go-Go" limpezește situația. În afara lui Dany Weiss care plecase între timp la Rhinoceros, alături de cei doi rămîn Steve Katz, Jim Fielder și Bobby Colomby. Trebuia găsită o secție de alămuri, ceea ce nu era ușor. „Nimeni nu mai făcuse ceea ce voiam noi să cîntăm. am început să căutăm printre instrumentiștii care ne ajutaseră în studio și în concerte" declara Al. Kooper. Noul grup se va roda în repetiții timp de două luni, plecînd apoi într-un mare turneu american alături de Big Brother & Holding Co. și Canned Heat.

În februarie 1968 apare primul disc al B.S. & T. — „Child is Father to the Man", prima tentativă de a crea o muzică combinînd rock, blues și muzică clasică („Something goin'on"). Piese ca „I Can't Quit Her" și „House in the Contry" vor prefigura apariția unor grupuri ca Chicago, în timp ce „I love more than you'll ever know" anunță viitoarele albume solo ale lui Al. În ciuda reușitei acestui album fundamental pentru muzica anilor din a doua jumătate a deceniului șase, ce a reușit combinarea unor genuri muzicale extrem de diferite fără a cădea în prețiozitatea unor tentative de același gen, Al Kooper părăsește grupul în urma unor neînțelegeri cu ceilalți membri. Este angajat de casa Columbia ca producător, timp în care își va materializa ideile sale muzicale într-o serie de albume de valoare inegală, neîncetînd să participe la „sessions" împreună cu alți muzicieni. „Super-session", primul album produs de Al, rămîne unul din cele mai vîndute din istoria rock-ului deși, inițial banda înregistrării era considerată o simplă încercare.

La sfîrșitul lui 1973, Al. Kooper părăsește casa Columbia și fondează propriul label „Sound of the South" (M.C.A.) și semnează un grup cu un show devastator numit Lynyrd Skynyrd. Alături de alții, este și meritul său de a fi făcut cunoscut o parte din complexa lume muzicală a sudului Statelor Unite, care deși a adus un aport substanțial la

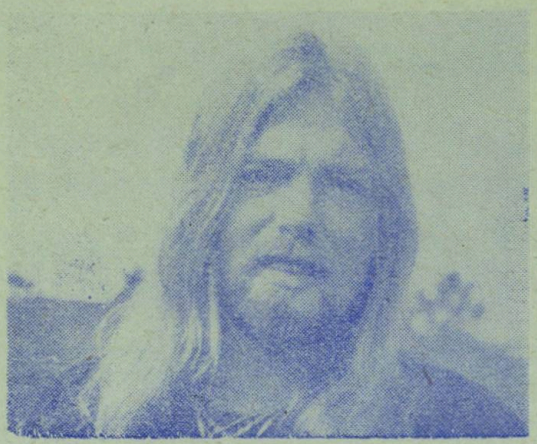

Gregg Allman

cristalizarea rock and roll-ului a preferat să-și creeze un sistem propriu de referință la care se raportează grupuri și muzicieni individuali de valoare indiscutabilă, creatori ai unui rock cu o sonoritate nemaiîntîlnită în alte zone ale țării. Din această familie fac parte în primul rînd Allman Brothers Band apoi Marshall Tuker Band, Wet Willie, Stillwater, Sea Level, Charlie Daniels Band, Atlanta Rhythm Section Outlaws, Z Z Top, Lynyrd Skynyrd etc. Rădăcinile muzicii acestor grupuri își trag seva din regiuni cu o remarcabilă diversitate muzicală. Cajun și Zydeco music în Louisiana, bayou swamp pop și blues la New Orleans sau stiluri atît de distincte — rockabilly deep soul și blues din zona Memphis și western swing în Texas și Oklahoma. Această diversitate regională a influențat foarte mult rock'n'roll-ul. Discurile înregistrate de Fats Domino și Little Richard la New Orleans se deosebesc destul de mult ca instrumentație, ritmuri, stil vocal de cele înregistrate la Memphis de exemplu. Din aceste diferențe, în anii '60, dar mai ales în anii '70 a izvorît și s-a cristalizat ceea ce numim astăzi „Southern Rock". Grupul „rege" al acestei muzici rămîne incontestabil Allman Brothers Band. Originari din Florida frații Duane și Gregg Allman au pus bazele unui grup care împreună cu Paul Butterfield Blues Band și Canned Heat au fost cele mai celebre grupuri de blues „alb" din Statele Unite. Duane Allman, un faimos muzician de studio, mai lucrase cu Arthur Conley, Wilson Pickett, King Curtis, Aretha Franklin, Delaney & Bonnie, Eric Clapton și era socotit un ghitarist de primă mînă în stilul botteneck și dobro. Duane și Gregg alături de Dicky Betts-ghit., Barry Oakley-bas, Butch Trucks-bat., perc. și Jai Johanson-perc. cunosc un succes din ce în ce mai mare, relevant în primele albume ale grupului — „Allman Brothers Band", „Idlewild South", „Live at the Fillmore East" și „Eat A Peach". Moartea neașteptată într-un stupid accident de motocicletă la Macon în Georgia a lui Duane Allman la sfîrșitul lui octombrie 1971 pare să stopeze strălucita carieră a grupului, al cărui leader incontestabil a fost. Rolul de ghitarist solo îl preia cu succes însă Dicky Betts, un foarte fin și inspirat instrumentist. Anul 1972 este iarăși tragic pentru grup: în decembrie, tot la Macon și tot într-un accident de motocicletă încetează din viață Barry Oakley. În locul lui grupul angajează doi noi muzicieni, pianistul Chuck Leavell și basistul Lamar Williams. Dar cele două tragedii au marcat definitiv evoluția grupului, ajungîndu-se pînă la a se propune desființarea sa ca urmare a unor neînțelegeri între Gregg Allman și Dicky Betts. Și totuși ireparabilul nu s-a produs, ultimul al-

bum înregistrat de grup fiind „Brothers of the Road“ în 1981. Alături de Gregg Allman și Dicky Betts, apar Butch Trucks, la tobe, Mike Lawler — keyb., Dan Toler-ghit. și David Toler-tobe., iar ca invitați cîțiva muzicieni de marcă, Jimmy Hall-sax (leaderul lui Wet Willie), Charlie Daniels la fiddle și Mark „Tito“ Morriscongas.

Muzica grupului Allman Brothers a fost și este o fuziune între blues, jazz-ul model al lui Miles Davis și John Coltrane și diferite stiluri de rock. În concret membrii grupului sînt niște maeștri ai improvizației iar dialogul continuu între ghitarele lui Duane și Dicky au impus un stil ce a influențat hotărîtor importanța acestui instrument la celelalte grupuri din sud, dar nu numai la ele!

Wet Willie, grup originar din Mobile, Alabama a reușit încă de la înființare (1970) o frumoasă sinteză de boogie, Country, soul și rock'n'roll. Excelent condus de leaderul, saxofonistul și solistul vocal Jimmy Hall, Wet Willie, un grup plin de umor care nu ezită să ia adeseori în derîdere tradițiile uneori prăfuite ale sudului, luptînd din răsputeri împotriva prejudecăților rasiale ale concetățenilor săi. De aceea muzica grupului are accente apropiate de Rhythm'n'Blues-ul populației de culoare, mai ales în concert. Merită să reținem aceste nume — Jimmy Hall-voc., sax. harmonica, Rickh Hirsh-ghit., Jack Hall-bas, voc., Mike Duke-voc., keyb., John Anthony-keyb., ghit. și Lewis Ross-tobe.

Lynyrd Skynyrd — iată un grup pe care Johnny Winter îl găsește „bizar“. Acești copii teribili ai Southern Rock-ului, originari din Jacksonville, Florida par a dori să-și ia o revanșă personală împotriva Nordului. Ronnie Van Zant, solistul vocal și leaderul grupului, un personaj plin de energie, uneori turbulent și-a ales ca nume al grupului pronunția cu accent sudist a numelui vechiului său profesor de sport Leonard Skinner. Descoperiți de Al. Kooper în 1973, îi va aduce la casa MCA și le va produce primele trei albume — „Lynyrd Skynyrd“ în 1973, „Second Helping“ în 1974 și „Nuthin'Fancy“ în 1975. Europa îi compară cu Rolling Stones. Spectacolele lor erau violente degenerînd deseori în altercații între public și anturajul grupului, așa cum s-a întîmplat în concertele date în sprijinul guvernatorului Alabamei George Wallace. Este și unul din motivele pentru care după 1975, Al. Kooper refuză să-i mai producă. Bob Burns, bateristul părăsește și el grupul și în locul său este adus Artymus Pyle, vechi Charlie Daniels Band. Bob Burns este urmat de ghitaristul Ed King, care se retrage ca muzician de studio la Muskle Schoals. Este sfîrșitul epocii celor trei ghitariști soliști — Ed King, Allen Collins, și Gary Rossington, responsabilii unor solouri dramatice. Pe „Second Helping“ există o piesă — „Call Me the Breeze“ a lui J. J. Colle ce va rămîne mărturie a sunetului unic al grupului din acea perioadă. Dar cel mai frumos album e fără îndoială cel de-al treilea, „Nuthin'Fancy“, care îl propulsează pe Lynyrd Skynyrd printre vedetele muzici rock. Muzica este simplă dar de un feeling indescriptibil („Saturday Night special“ — rămîne cea mai frumoasă piesă a discului). Chiar dacă plecarea lui Ed King se resimte la nivelul sonorității grupului, noul producător, Tom Dowd, contribuie cu o mînă de maestru la reușita noului album „Give me Back my Bullets“. La unul din concertele date la New York, însuși Leslie West urcă pe scenă alături de ei. Nefericitul accident de avion care pune capăt activității acestui atît de talentat grup lasă puține speranțe că supraviețuitorii grupați în Rossington — Collins Band vor atinge vreodată aceleași performanțe.

Atlanta Rhythm Section este alături de Allman Brothers cel mai bun grup din Sud. Originari din Doraville, Georgia, membrii grupului au nesansa de a înregistra după 1972 cîteva albume ce trec neobservate dar care relevă o puternică tendință blues-rock în muzica lor. Abia „Red Tapes“ devine un album formidabil datorită unor aranjamente foarte reușite. Doi ghitariști uimitori, J. R. Cobb și Barry Bailey, ultimul considerat printre cei mai buni ghitariști soliști ai muzicii rock, puternic influențat de Wes Montgomery și care mai cîștigase alături de Felix Pappalardi, Allain Toussaint și Mylon Lefevre, la fel cum Ronnie Hammond este unul din cei mai buni soliști vocali. Popularitatea grupului a crescut atît de mult în ultimul timp în Statele Unite, încît se afirmă că a depășit-o chiar și pe cea a grupului Kansas!

Texasul își aduce și el contribuția cu un grup plin de energie, Z. Z. Top. Mai populari în statul lor natal decît Rolling Stones, cei trei cow boy electrici-Billy Gibbons-ghit. voc., Dusty Hill-bas, voc. și Franky Beard-tobe au deja în spatele lor aproape treisprezece ani de activitate neîntreruptă. La începutul lui '70, Hill și Beard cîntau în grupul American Blues în timp ce Gibbons încearcă să adapteze la culoarea locală stilul psychedelic cu grupul Moving Sidewalks. Odată trioul format, întîlnirea decisivă cu producătorul Bill Ham va avea drept consecință șapte albume de blues-rock și boogie și nenumărate turnee de-a lungul și de-a latul țării. Stilul lor scenic seamănă cu o imensă cavalcadă sonoră fapt pentru care criticii muzicali au și găsit o denumire sugestivă — rodeo rock! Muzica este spontană și reconfortantă, ca un film western. Cel mai frumos album al grupului rămîne cel de-al cincilea, intitulat „Tejas“. Este un document indispensabil pentru a ilustra modul în care stilul boogie poate fi inclus în rock.

Charlie Daniels Band, un grup respectabil și respectat și-a legat strîns cariera de cea a liderului său, care după cum vă închipuiți este Charlie Daniels! În 1958 cînta cu grupul Jaguars și timp de 9 ani de zile după aceea a încercat diverse formule, fără mare succes. Întîlnirea cu producătorul Bob Johnston care l-a adus la Nashville i-a schimbat cursul vieții. Experiența sa îl face repede foarte apreciat. Cîntă în special la ghitară dar cu aceeași ușurință la bas, banjo sau vioară și poate fi întîlnit în numeroase sessions, unele istorice — trei albume cu Dylan — „Nashville Skyline“, „Self Portait“ și „New Morning“, unul cu Ringo Starr, colaborare

John Lennon

Grace Slick

fructuoasă cu Al. Kooper. Pete Seegers, Flat-Scruggs etc. În anul 1971 își formează un grup propriu, pentru propria sa plăcere de a cînta, fiindcă Charlie Daniels a rămas întotdeauna un adversar al star-systemului. Primele două discuri, „We John Grease and Wolfman" și „Honey în the Rock" sînt urmate de excelentul „Way Down Yonder" și de cel ce l-a consacrat definitiv — „Fire on the Mountain". Piesele de pe acest disc în care se folosește vioara au o marcantă tentă country în timp ce în interpretare la ghitară, Charlie Daniels pare a fi influențat de Flamenco. În aceeași linie este și un alt album, „Caballo Grande", fuziune de blues și muzică spaniolă. Ca și Allman Brothers, Charlie Daniels Band utilizează doi bateriști ce lucrează cot la cot, rezultînd o elasticitate ritmică și un dinamism greu de întîlnit la multe grupuri rock. Acest grup cu o sonoritate atît de distinctă are o producție discografică foarte regulată, urmare a unei cariere artistice exemplare.

Marshall Tucker Band, originari din Spartansburg, Carolina de Sud cîntă o muzică ce combină country-rock, blues și boogie dar cu o culoare particulară ce ține fără îndoială de utilizarea flautului și saxofonului, instrumente nu prea folosite de rock-ul nudist. Muzică făcută cu mult profesionalism, fără a părăsi drumul trasat de Allman Brothers, care combină tradiția cu experimentul reușind să creeze o adevărată ambianță. Acestea sînt grupurile tipice ale Southern Rock-ului cu identitate artistică proprie care acoperă o arie vastă de stiluri muzicale — de la rock-ul violent made Lynyrd Skynyrd, pînă la sonoritățile spaniole de la Charlie Daniels Band, trecînd prin blues, boogie, country, jazz.

În afara lor rămîn o duzină de grupuri ce-și trag direct seva din stilul Allman Brothers, unele dintre ele tinzînd să se desprindă de tutela binefăcătoare dar sufocantă. Aceste noi stele sînt fără îndoială Sea Level format de trei ex A.B.B — Chuck Leavell, Jaimoe și Lamar Williams, foști muzicieni de jazz și Grinderswitch, surprinzătorul rezultat al întîlnirii a patru roadies de la Allman Brothers, Marshall Tucker și Charlie Daniels. Instrumentiști superbi mai ales cei doi ghitariști, Dru Lombar și Larry Howard, creatori ai unei muzici vii și autentice.

CALIFORNIA

Cel mai bogat stat al Statelor Unite, California anilor '60 paradis al sporturilor nautice și al stațiunilor de vacanță vede în fiecare dimineață tineri cu planșa de surf pe umeri îndreptîndu-se spre o nouă zi de soare și sport. Alții sînt pasionați de automobile și motociclete. În muzică ultimele valuri ale rock'n'roll-ului se sting și toată lumea așteaptă cu nerăbdare continuarea ! Cine vor fi moștenitorii și continuatorii lui Gene Vincent, Eddie Cochran & Co ? În mica stațiune Hawthorne din sudul Californiei trăiește liniștită familia Wilson. Tatăl, compozitor de cîntece în stil „folcloric american" și cei trei fii Brian, Dennis și Carl care se întîlnesc zilnic cu vărul lor Mike Love și cu prietenul lui Brian, Alan Jardine pentru a practica surfingul, sportul favorit și a cînta seara împreună acompaniindu-se la ghitare-acustice. Carl și Alan Jardine formau baza unui grup numit întîi Pendletones, apoi Carl and the Passions și care în vara lui 1961 aștepta ocazia de a înregistra un cîntec compus în onoarea surfului. Cu ajutorul tatălui lor, sînt prezentați unui director al micii firme de discuri Candix Records și imediat angajați. Grupul se numea Beach Boys, iar acest prim single „Surfin". Reputația grupului se întinde repede mai ales în mijlocul tinerilor ascultători californieni. Pe scenă Beach Boys aveau aceeași ținută, pantaloni uni și cămașă în dungi, tunși scurt, cîntînd piese cu texte simple în care se vorbea de surf și de automobile, fiind în ochii adulților reprezentanții cît se poate de acceptabili ai tineretului american. Fără strigăte și urlete, Beach Boys erau simpli și curați ca și muzica lor. Și totuși stilul lor nu încetează să capete rafinament, iar muzica să evolueze continuu atît pe plan instrumentist cît și vocal. În 1965 încep deja să fie comparați cu Beatles. Dar apariția unui super-succes „Barbara-Ann" bijuterie de aranjament, voci splendide, înăbușă pentru un scurt timp chiar și valul distrugător al beatlemaniei. La începutul lui 1966 un sondaj al revistei Melody Maker „îi clasează pe Beach Boys pe primul loc în lume. A fost singura dată cînd Beatles-ii au fost detronați ! Anul 1967 aduce piesa care va sta la baza notorietății grupului — „Good Vibrations". Demonstrație perfectă a posibilităților vocale ale grupului, o perfecțiune ce nu mai fusese atinsă încă în rock ! Toate ca urmare a unei munci de 6 luni în studio.

Anul 1968 aduce un nou — „Heroes and villains" primul lui Warner Bros, după ce grupul părăsise Capitol. În momentul apariției acestui disc, California este în plină efervescență. Aproape peste tot, la Los Angeles și San Francisco, o nouă muzică triumfă : Quicksilver Messenger service, Doors, Jefferson Airplane sau Grateful Dead adună mulțimile în concerte gigantice care durează mai multe zile. Muzica lor este dură, apăsătoare, imagine a unui tineret în căutarea propriei identități. Ce departe par de toate acestea căutările sonore și textele dedicate sportului și dragostei, simboluri al unei Americi mult mai calme !

Mijlocul deceniului șase a surprins America puritană în fața unei probleme îngrijorătoare ! Tînăra generație, atît de ascultătoare pînă atunci, a început să se revolte împotriva imobilismului politic și social. Șocul a fost fără îndoială războiul din Vietnam și izbucnirea violentă a protestului populației de culoare împotriva unor stări de lucruri ce deveniseră de nesuportat — sărăcia, violența și rasismul.

Această radicalizare politică a unui tineret dornic de dreptate și de iubire între oameni a avut un formidabil corespondent în muzică. Și, surprinzător, California cea liniștită și surîzătoare a devenit portdrapelul protestului muzical, locul de întîlnire al tinerilor de pe tot teritoriul Statelor Unite, iar San Francisco, capitala mișcării Flower-Power și a pro-

testului non violent împotriva războiului. Perioada de aur a mișcării hippy. Dar totodată și perioada consumului nesăbuit de halucinogene. Filozofia nonviolenței predicată de un număr impresionant de guru importați sau autohtoni atrăgea prin noutate și mister, devenind și filosofia de bază a mișcării. Și cum L.S.D.-ul făcea parte din arsenalul pentru obținerea „revelației" divine, a fost acceptat fără rezerve. Ca și toate celelalte halucinogene. Nici membrii zecilor de grupuri rock apărute peste noapte nu refuzau „acidul". Nu întîmplător această perioadă — 1965—66—67 — a fost individualizată ca generatoare a acid-rock-ului.

În general acești ani au fost pe plan muzical anii cîntecului angajat, ai cîntecului protest împotriva nedreptăților, ai cîntecului sarcastic la adresa unui establishment prăfuit. Limitele erau destul de largi și mergeau la chemarea directă la schimbare. Steeppenwolf, creatorii lui „Born to be Wild" adecvată apologic violenței extreme, a fost exponent al grupurilor preocupate de politică și probleme sociale. Albumul „Manster" rămîne un document de bază în acest sens. La fel și grupul Doors, purtătorul de cuvînt al aspirațiilor unei generații frustrate, expuse vehement. Textele acestei extraordinare personalități care a fost Jim Morrison l-au făcut grupul cel mai violent apărut în Statele Unite după 1967. Atmosfera generată de poeziile sale transpuse pe muzică le așează printre cele mai frumoase opere poetice suprarealiste ale muzicii rock. Country Joe and the Fish, grupul din Berkeley, micul orășel universitar care cunoștea o efervescență politică din ce în ce mai agitată, ce-l făcuse celebru în întreaga lume, cînta la toate manifestațiile pacifiste și participase chiar și la campania electorală entuziastă care propunea un nou primar al orașului. În octombrie '65 grupul înregistrează un EP care are pe o față două piese — „Feel Like I'm fixin'to die rag" și „Superbird", ultima un sarcastic pamflet la adresa lui Lyndon Johnson, intitulată inițial „The ballad of Lyndon bird", primul cîntec satiric-politic al său. Acest fenomen unic în istoria rock-ului cu plusurile și minusurile sale, cu dorința manifestată de schimbare nu s-a mai repetat de atunci. Rămîne ca o epocă a muzicii unei generații tinere, pusă în slujba unor idealuri nobile de pace și dreptate socială, epocă care a revelat o nouă concepție despre muzica rock — importanța deosebită a textului în primul rînd, dar și grija pentru finisarea în detaliu a suportului muzical.

Campioanele acestei noi concepții au fost cele două mari grupuri californiene, cele mai autorizate reprezentante ale rock-ului american din cea de a doua jumătate a deceniului șase, Jefferson Airplane și Grateful Dead.

Jefferson Airplane — definitiv constituit la sfîrșitul lui 1966 după plecarea primei soliste — Signe Toly Anderson, a bateristului Skip Spence la Moby Grape și a basistului Bob Harvey, și după înregistrarea unui prim album nu prea reușit („Take of...") începe în noua componență — Grace Slick — voc, bas, ghit., Paul Kantner — ghit., Marty Balin — voc., Jack Casady — bas, Jorma Kaukonen — ghit. și Spencer Dryden — tobe, lucrul la al doilea album — „Surrealistic Pillow"; este un disc de referință pentru conturarea stilului grupului și care-i impun întregii lumi ca simbol al revoluției muzicale și sociale care se manifesta în California. Sîntem în plină perioadă psychedelică, concertele încep să devină adevărate spectacole din toate punctele de vedere și Jefferson Airplane sînt primii (împreună cu Country Joe & The Fish) care utilizează pe scenă un light-show-Jerry Abram's Head Lights. În iunie 1967 participă la festivalul de la Monterey și sînt definitiv consacrați. Următoarele albume „After Bathing at Baxter's — foarte ambițios și studiat și „Crown of Creation" — cel mai aproape de country,

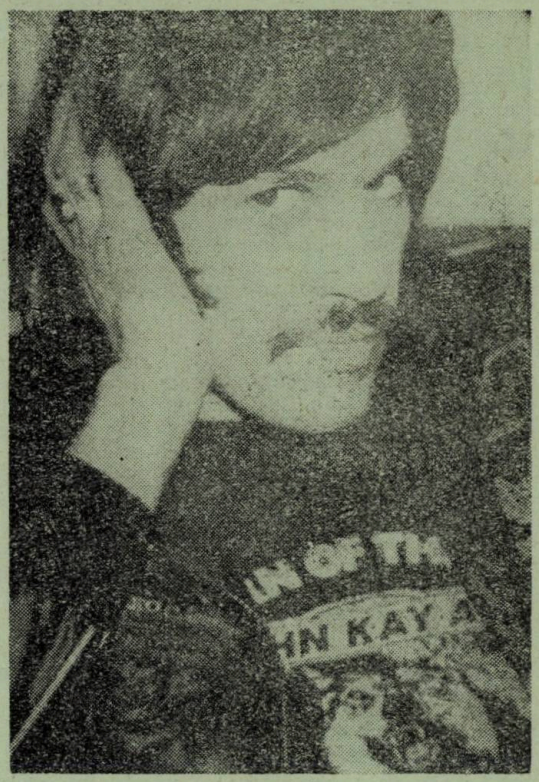

John Kay (Foto : Gh. Onofrei)

sînt mărturii ale maturității muzicale a grupului și a talentului deosebit al ghitaristului Jorma Kaukonen. Urmează în 1968 „Bless Is Pointed Little Head" înregistrat în concert și „Volunteers", înregistrat pe 16 piste cu o participare de zile mari alături de grup — Nicky Hopkins — pian, Stephen Stills — orgă, Jerry Garcia — pedal steel și David Crosby — voc. Afectat de moartea lui Janis Joplin, Marty Balin părăsește grupul. Începe pentru Jefferson Airplane o epocă de schimbări foarte importante. Continuîndu-și colaborarea cu grupul, Jack Casady și Jorma Kaukonen înființează în paralel grupul Hot Tuna. Paul Kantner și Grace Slick asigură continuitatea lui Jefferson Aiplane și împreună cu Jery Garcia, David Crosby, Graham Nash și Jack Casady înregistrează „A Blow Agains the Empire" în încercarea de a reuni forțele muzicale și contestatare din San Francisco. În 1969 grupul își înființează propria casă de discuri — Grunt Records. Primul album înregistrat la noua casă este „Bark" într-o componență lărgită prin sosirea violonistului Papa John Creach, un instrumentist de culoare în vîrstă de 54 de ani, fost membru al orchestrei Simfonice din Chicago în anii prohibiției și al bateristului Joey Covington. De fapt stabilirea strictă a componenței celor două grupuri Jefferson Airplane și Hot Tuna este dificilă, muzicienii de la unul participînd la înregistrările celuilalt și invers. La confuzie contribuie și frecventele participări pe discuri și în concerte ale membrilor grupurilor Quicksilver, Crosby, Stills, Nash & Young sau Grateful Dead, toți împreună alcătuind o mare familie muzicală. Vara lui 1970 va fi încărcată cu tulburări grave la Airplane datorită proastelor relații cu casa RCA, indisponibilității solistei Grace Slick și a escapadelor lui Marty Balin. Concertele grupului vor fi rare și neprezentative. În schimb Hot Tuna într-o fază matură a muzicii sale prin cooptarea lui Papa John Creach și înlocuirea lui Covington cu Sammy Piazza. După succesul cu „Bark", Kantner și Slick scot „Sunfighther", o con-

tinuare muzicală a lui „A Blow Agains the Empire" în același timp cu cel mai frumos album conceput de Hot Tuna, „Burgers". Acesta este înainte de toate un album inspirat, imagine colorată a unei epoci, acum cînd visul californian începe să se destrame. Acid-rock-ul este aproape mort și pentru multe grupuri, a sosit momentul bilanțului. Quicksilver ajung la final, Grateful Dead se îndreaptă spre country. Începutul anilor '70 vede dispariția unui mit și „Burgers" este omagiul adus acestui amestec de insolit și inventivitate muzicală și totodată o promisiune pe plan muzical a unei noi epoci de aur. Combinarea bluesului, folkului cu country și rock'n'roll-ului au ca rezultat o muzică de o uimitoare originalitate plină de inventivitate melodică și instrumentală. Acest album este una din pietrele de temelie a noului rock californian din anii '70. Se regăsesc de altfel vibrații transmise de acest album pe cele înregistrate mai tîrziu de Spirit — „Farther Along" și Steve Miller Band — pasaje din „Jocker", „Fly Like An Eagle" sau „Book of Dreams". În același timp Airplane cu noul lor baterist John Barbata și cu David Freiberg — voc. (ex. Quicksilver) pleacă într-un turneu american în martie '72 împreună cu noul light-show — Heavy Water Light Show. Foarte puține piese noi, majoritatea reluări din creația anterioară. Grupul pare a fi atins limita posibilităților sale. Dar să nu uităm că această familie din San Francisco care stă la originea grupurilor Hot Tuna și Jefferson Starship a influențat decisiv muzica contemporană americană. Membrii săi, regăsiți, pe o multitudine de înregistrări (cu Country Joe, cu Hendrix etc.) au contribuit în mare măsură împreună cu cei de la Grateful Dead la regenerarea rock-ului american.

Grateful Dead, legendarul grup din San Francisco, cunoscut la începutul lui 1965 sub numele Warlocks este inițiatorul acid-rock-ului și simbol al mișcării hippy. Jerry Garcia — ghit., voc., Bob Weir — ghit., voc., Ron „Pigpen" Mckernan — keyb, voc., Phil Lesh — bas. voc. și Bill Kreutzman — tobe se instalează în High Ashbury, cartier devenit celebru și împreună cu familiile lor întemeiază o comunitate. Anul 1966 este cel al concertelor gratuite în aer liber — perioada de aur a West-Coast-Rock-ului. Involuția mișcării hippy îi obligă să-și schimbe acest mod de viață. După un prim album „The Grateful Dead" înregistrat în martie '67 din care doar o singură piesă îi aparține lui Jerry Garcia — „Cream Puff War", următorul, „Anthem of the sun", din octombrie '68 reprezintă creația grupului în totalitate și începutul formării unui sound propriu atît de original încît n-a fost imitat de nimeni. Perioada 1968—1970 este cea mai importantă pentru muzica grupului, avînd ca rezultat o serie de albume — „Aoxomoxoa", „Live Dead", „Workingman's Dead" și „American Beauty" dintre cele mai reprezentative pentru rock-ul californian. Perioada lui „Anthem of the Sun" aduce noi membri în grup, Mickey Hart la tobe și Tom Constanten — pian care vor pleca înainte de 1970, Tom Constanten devenind bateristul grupului New Riders of the Purple Sage înființat tot de Jerry Garcia. Situație similară cu Airplane — Hot Tuna. 1970 va fi deci anul albumului „American Beauty" al șaselea al grupului, cea mai pură reușită artistică a sa dar și gongul final al celei mai fructuoase ere de căutări. Jerry Garcia & Co au creat o operă care nu mai era, spre deosebire de albumele anterioare o încercare de a căuta noi sonorități. Acest album va fi ca și „Burgers" al lui Hot Tuna decisiv pentru noua orientare a rock-ului californian după stingerea ultimelor ecouri ale muzicii psychedelice. Grateful Dead, considerat în epocă, și nu fără temei, cel mai bun grup din Statele Unite, cînta de fapt aici o muzică socotită o fuziune de rock și country și care era de fapt reîntoarcerea la melodie, la ceea ce cu cinci ani mai înainte, în timpul minunatelor hituri ale lui Sonny & Cher, Mamas & Papas sau Lovin 'Spoonful era numit folk-rock. Album acustic de o puritate deosebită, „American Beauty" va marca începutul unui drum fără întoarcere. Niciodată grupul nu a mai recurs la încercarea de a reînvia epoca de căutare a unei noi forme de exprimare muzicală, așa cum s-a întîmplat între 1968—1980. Moartea lui Ron Mckernan la 9 martie 1973 și sosirea noului pianist, Keith Godchaux orientează și mai mult grupul pe un drum deschis chiar de membrii săi, ăn rock — country delicat, plin de mici bijuterii sonore datorate mai ales extraordinarului instrumentist care este Jerry Garcia.

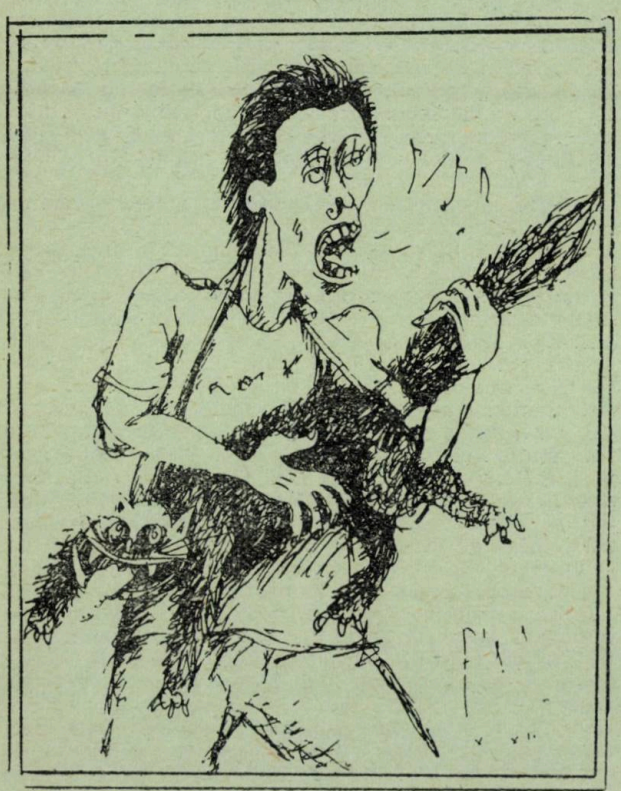

Drumul deschis de cele două supergrupuri a salvat de fapt rock-ul californian și în ultima instanță american de la banalizare, asigurîndu-i o identitate proprie. Continuatorii — grupuri ca Manassas, Eagles, Little Feat, Poco, Jo Jo Gune, Jefferson Starship, Journey, LeRoux au reușit să mențină această identitate mergînd fiecare însă pe propria sa traiectorie muzicală.

Fără îndoială, nu am reușit să surprind decît cîteva aspecte importante ale muzicii rock americane. Dar ansamblul acestei muzici este mult mai vast și numai considerente de spațiu m-au obligat ca într-o tratare obiectivă să recurg la o alegere subiectivă (și bineînțeles discutabilă) a unor soliști și grupuri care să exemplifice ideea ce a stat la baza materialului prezentat.

Cît despre rock-ul european și, implicit, rock-ul românesc și unele aspecte ale noului rock american, într-o ediție viitoare a almanahului !

Emil RĂDUCANU
Foto : Gh. ONOFREI

FOTO

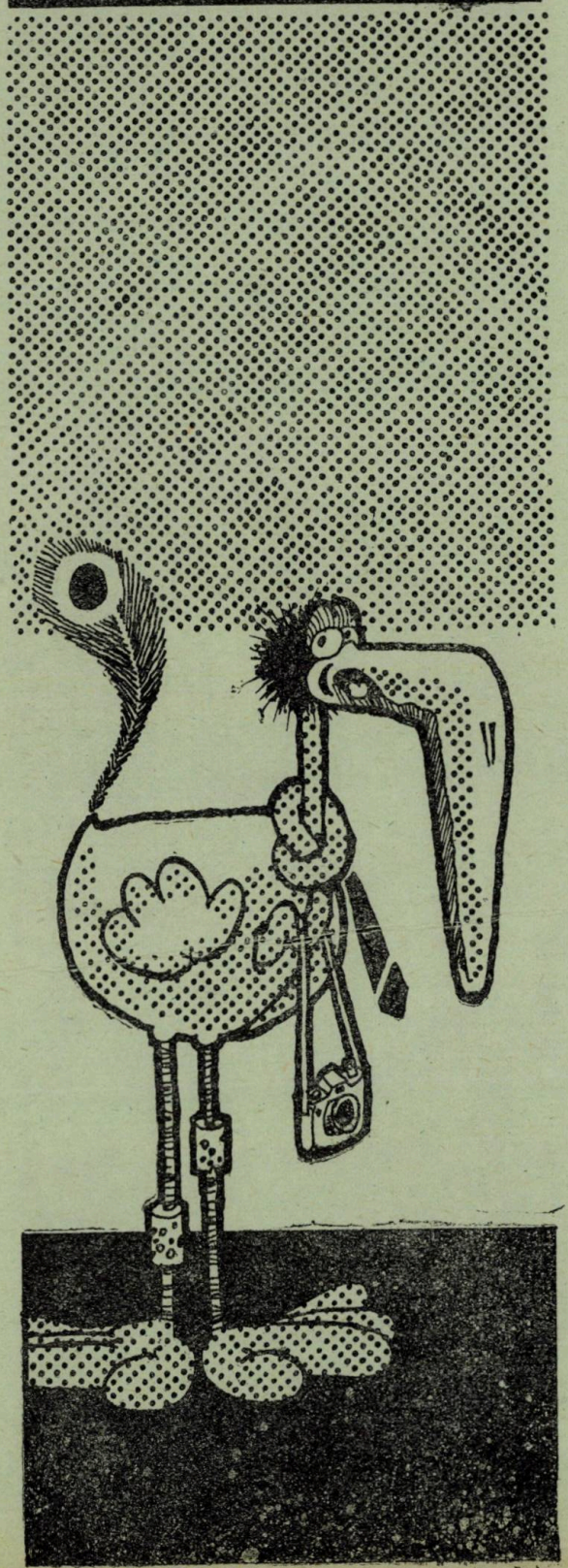

ARTA DE A VEDEA VEDEREA

„Există un anumit aspect al oricărui obiect care de acum înainte aparține domeniului fotografului".

P. PICASSO

Imaginea vizuală a însoțit întotdeauna ființa umană. Omul a fost mereu inventiv, un scormonitor al visului. Neantul nu l-a copleșit niciodată. Stau mărturie secole de civilizație. A inventat cîntecul, dansul, a scris epopei, a desenat. Dacă astăzi fotografia constituie doar o cotidiană sursă de informație și comunicare, la început, în formele ei incipiente, s-a substituit vederii. Amintiți-vă numai de desenele rupestre din peșterile imemorabile.

Secolul al XIX-lea înregistrează abia data nașterii fotografiei : 7 ianuarie 1839 cînd fizicianul francez François Dominique Arago (1786—1853) a făcut o comunicare pe teme... fotografice la Academia de științe din Paris. Au urmat alți pionieri veritabili ai artei fotografice precum Ioseph Nicephore Niepce (1765—1833), Louis Jacques Mandé Daquere (1787—1851), William Henry Fox Talbot (1800—1877). Niepce, în anul 1826, reușește să obțină cu un timp de expunere de 8 ore, pe o placă de cupru cu un strat de bitum de Judeea, prima fotografie, și anume o vedere în curtea unei case de la țară. Primul pas fusese făcut... Termenul de fotografie derivă din cuvintele grecești „photon", lumină și „grapho", a scrie ; așadar, a scrie cu lumină. Dar ce drum lung a trebuit să străbatem pînă la descoperirea camerei obscure, pînă la fotografia care să ne reprezinte în fel de fel de ipostaze. Lungul drum al aparatelor de fotografiat de la primele „camere obscure" la cele mai perfecționate de azi nu pot însă înregistra ni-

mic dacă acestea nu sînt mînuite de un om care gîndește, de un om care iubește frumosul, de un om care dorește să-și comunice simțămintele și gîndurile, de un om care este convins că și fotografia poate deveni o modalitate de înțelegere și colaborare între oameni. Înconjurați de imagini fotografice, începînd cu fotografia pentru diferite legitimații pînă la fotografiile din reviste, ne-am obișnuit atît de mult cu prezența lor, încît ele au început să facă parte din însăși ființa noastră. Fotografia a devenit un mijloc de neînlocuit, în arte și știință, în viața particulară și în cea colectivă, în spațiul terestru cît și în cel cosmic.

Fotografia, de unde inițial era practicată doar de o elită, a devenit un bun public. Oricine poate recurge la serviciile ei, fotografi amatori și fotografi profesioniști, femei și bărbați, europeni și asiatici, strungari și profesori universitari. Tot ceea ce ne înconjoară poate deveni subiect fotografic : de la o seară autumnală la o imagine în zbor a păsării, de la raza solară la imaginea cotidiană a străzii, de la lunca Prutului la înălțimile Ceahlăului, de la peisaj la portret ; orice se poate fotografia cu emoție, cu bun gust și cu măiestrie. Devenind foarte accesibilă, fotografia nu exclude Asociația Artiștilor fotografi ; expozițiile de fotografii și apoi publicațiile marchează pași remarcabili pe drumul dezvoltării și afirmării fotografiei noastre artistice.

Lumea de astăzi, cu înfățișările ei multiple, ar fi mult mai săracă în absența fotografiei. Nevoia de a vedea vederea, de a privi privirea e o necesitate a tuturor viețuitorilor terrei. Nu mai vorbim de contribuția însemnată a fotografiei la elucidarea unor probleme științifice, de pildă, unele fenomene din interiorul atomului, căci mintea umană s-a străduit continuu să dezvolte ceea ce deja a achiziționat, iscodind mijloace noi pentru a crea imagini mai clare, mai convingătoare, tot mai desăvîrșite.

Fizica și chimia și-au dat mîna spre a naște acest nou domeniu al cunoașterii și al frumosului — fotografia. Să ne amintim, de exemplu, spectaculoasa protuberanță solară din anul 1946 — o izbucnire de gaze asemenea unei flăcări — înregistrare fotografică dintre cele mai spectaculoase : uriașul nor de gaze — lung de peste 640.000 de kilometri — este arătat pornind dircet din soare și depărtîndu-se cu circa 160 kilometri pe secundă. Fotografia a fost luată pe film kodak cu un filtru care transmitea numai lumina hidrogenului ; soarele propriu-zis era marcat de un disc de metal. Sau, dezgropînd o taină a trecutului, savanții au folosit un film radiologic kodak, pentru a studia rămășițele pămîntești ale unui băiat înmormîntat în Egipt cu peste 2500 de ani în urmă. Iată cîteva din constatările făcute : depuneri neregulate de calciu la capetele oaselor lungi, indicînd o proastă nutriție ; dovezi elocvente că groparul, avînd un sicriu prea scurt pentru trupul mortului, i-a frînt încheieturile pentru a face să se suprapună oasele inferioare și cele superioare de la picior, iar brațele le-a lăsat complet afară...

Fotografia, una dintre cele mai frumoase preocupări, oferă satisfacții dintre cele mai mari. Ea constituie un nou mod de a fi, de a exista, uzînd de un alt limbaj decît poezia sau artele plastice. În acest sens, unul dintre cele mai apreciate genuri ale fotografiei îl reprezintă peisajul. În realizarea acestuia trebuie să selectăm atent din multitudinea subiectelor care ni se oferă. Subiectele, ca și fotografia, dealtfel, pot fi tehnice, documentare, științifice, utilitare etc. Depinde de emoția, meșteșugul și măiestria cu care le tratăm. Există o știință a actului fotografierii, dar există și una a receptării fotografiei. Imaginile sînt receptate prin nervul optic, producînd senzații, imaginea receptată trebuie să genereze un proces emotiv, o stare emoțională, o stare de grație fertilă. Această stare de grație, coroborată cu șocul vizual, cu forța de atracție, depinde de un întreg complex de factori, printre care : forma și direcția liniilor, repartizarea tonalităților, contrastele de forme, dimensiuni și luminozități și, în sfîrșit, culoarea, care deseori este decisivă în generarea emoției estetice. Puterea imaginii este fascinantă, indiferent de natura ei : statică (pictura, desenul, gravura, fotografia etc.) sau în mișcare (imaginile cinematografice sau TV). Edificatoare în acest sens sînt datele statistice ale uriașei răspîndiri a televiziunii. Fotografia, între alte mijloace de comunicare, a ajuns tîrziu la conștiința faptului că ea poate constitui o formă de comunicare particulară, autonomă, deosebită de pictură, desen sau gravură. Dar, nici astăzi nu se poate vorbi de o completă diferențiere a fotografiei de pictură. Treptat, treptat, s-a ajuns să se confirme faptul că poate exista un limbaj specific fotografic, diferit de cel al artelor plastice. Artistul fotograf are și el posibilitatea de a interveni în „corectarea" naturii ca și în interpretarea ei. În măsura evoluției mijloacelor tehnice și a concepțiilor estetice împrumutate din artele plastice, fotografia a ieșit de sub imperiul procedeelor mecanice, trecînd astfel în categoria artelor frumoase. Este drept că se face uz de o tehnică rafinată care are un înalt nivel profesional, dar și vocația de a alege și a doza mijloacele întru interpretarea realității fac opera de artă. De altfel, prima generație de fotografi a fost constituită de pictori, desenatori sau miniatu-

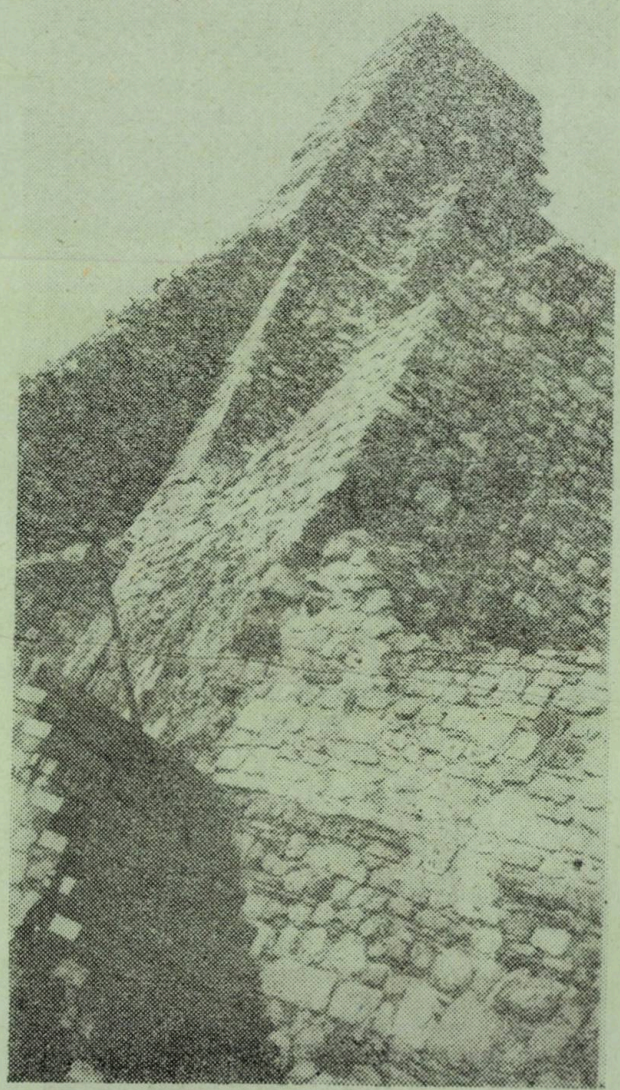

Istorie

riști. Ei continuau să gîndească în termeni de pictură chiar și atunci cînd fotografiau (alegerea subiectului, tratarea lui, compoziția — atît la portrete cît și la peisaje). La început, fotografii au fost cuceriți și de tentațiile pecuniare ; era vremea în care burghezia se lansa în mari afaceri financiare. Mulți fotografi sperau că vor face avere. Așadar, în faza aceasta de început au fost excluse preocupările prea elevate. Foarte curînd majoritatea orașelor își avea propriile ateliere foto. Se executau portretele concitadinilor, în diferite ipostaze și etape ale vieții. Treptat, acest gen de fotografie intră într-o fază meșteșugărească. Rari au fost fotografii cu o concepție proprie și care au rezistat tentațiilor pieței, insistenței clienților (după comandamentul croitorilor și cizmarilor : „clientul să fie mulțumit").

Alături de portret apare alt gen de fotografie : ilustrata, adică vederea din diferite orașe, imortalizînd locuri istorice, „minuni ale naturii" etc. Apar editorii, impresarii, fotografi voiajînd, ca reprezentanți ai unor instituții specializate, în Grecia și Italia, în Egipt și India, fotografiind aici locurile celebre. Tot acum se dezvoltă și fotografia documentară, fotograful începînd să însoțească marile expediții, terestre sau acvatice, montane sau sahariene. Așadar, apare fotografia științifică și utilitară, tehnică și publicitară. Dezvoltarea presei, a tipografiei, a industriei de carte oferă un nou impuls ; se îmbogățește numărul de imagini, apare fotoreporterul, indispensabil unei gazete veritabile. Apar chiar numai reviste ilustrate, cu text foarte puțin (relatarea fotografiei) ; se pun bazele fotoreportajului social militant (fotografia devenind act de acuzare sau de disculpare etc.).

În anii 1853—1854, mișcarea fotografică începe să se organizeze în societăți ; Photographic Society Of London și Societée Française de Photographie. Asistăm și la începutul teoretizării artei fotografice. E adevărat, se vehiculează și idei greșite. Încep să se organizeze, în consens cu teoriile cultivate atunci, saloanele fotografice (naționale și internaționale). Stilul „salonard" naște reacții controversate. Se cultivă, limitat, doar portretul romantic, de atmosferă, calofil, naturile moarte destul de stereotipe, iar fo-

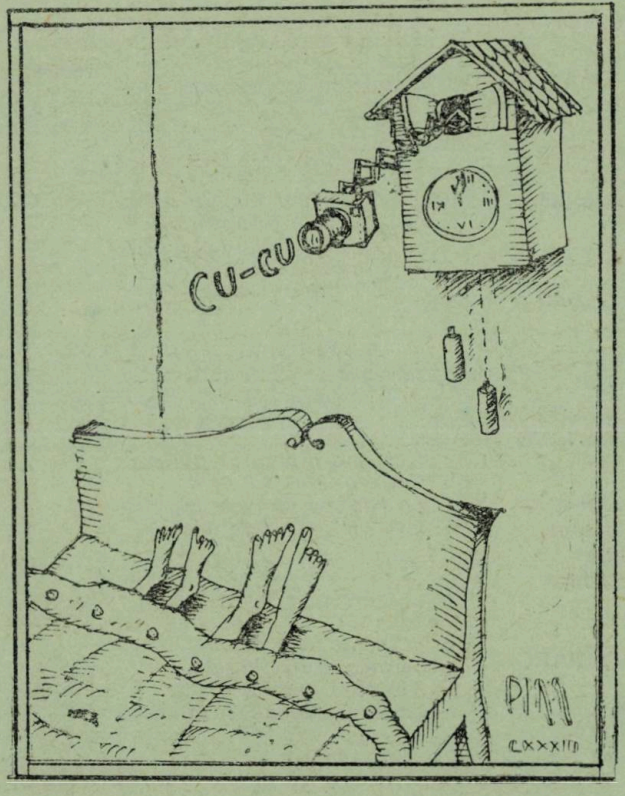

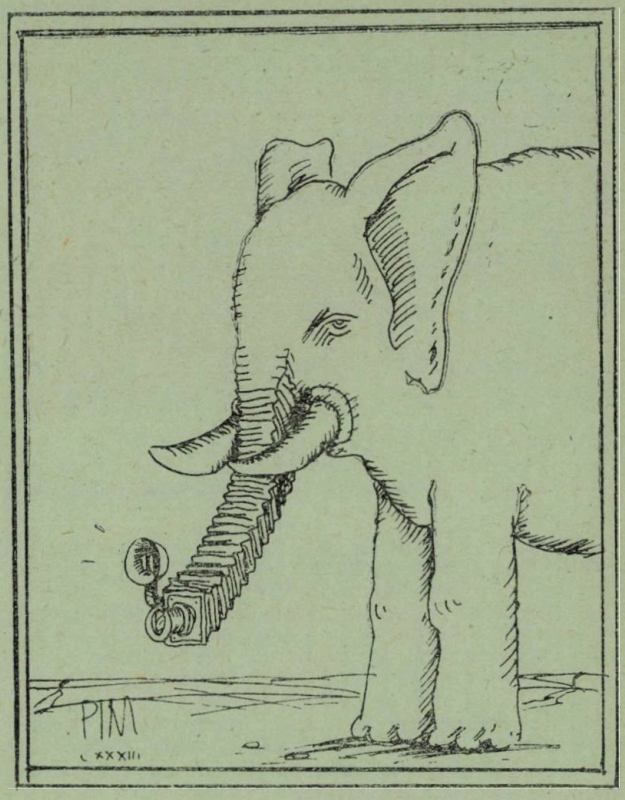

tografiile reprezentînd scene din viața cotidiană seamănă prea mult picturii epocii. Stilul salonard impune, de asemenea, și o exigență tehnică sporită, aprecierea unei fotografii reducîndu-se deseori, numai la aspectul ei tehnic. Juriile acestor saloane resping fotografia ca reportaj, cultivă cu predilecție subiectele care fac fotografia să semene cu pictura. Împotriva acestor manifestări subiective și limitate, academice, se ridică un însemnat număr de fotografi particulari. Controversele, polemicile (de pildă dacă este permis sau nu retușul, combinarea de clișee etc), au dus la clarificarea sferei noțiunii de artă fotografică, precum și la îmbogățirea limbajului ei. Împotriva impusturii în fotografie se deschide un front comun, pledîndu-se pentru o critică fotografică competentă, elevată, expresivă. După toate aceste confruntări, și fotografia și-a cîștigat dreptul la existență ca artă independentă. Astăzi, fotografia trebuie bine învățată, chiar dacă aparent e ușor a face fotografii (după cum „e ușor a scrie versuri / cînd nimic nu ai a spune..."). Grație modernelor, perfecționatelor aparate fotografice, fotografia poate ieși tehnic perfect ; dar o imagine foto bună cere mai mult decît o perfecțiune tehnică. Trebuie neapărat să deprindem, limbajul specific al fotografiei, dincolo de meșteșugul strict. Un fotograf veritabil trebuie să fie nu numai un bun tehnician, dar și un om inspirat, cult, fantezist, un „vrăjitor". Iar cît privește utilitatea contemporană a fotografiei, un cunoscut teoretician, Fritz Gruber susține că „în termeni de artă tradițională, fotografia nu este o artă, însă mie nu-mi pasă. Ea este mijlocul de expresie al contemporaneității... o fotografie bună într-o revistă poate să ajungă la inimile a milioane de oameni și să aibă o influență imediată mult mai mare decît arta tradițională".

N-au trecut nici două sute de ani de la începuturile fotografiei și, totuși, ea a pătruns în toate sferele de activitate : ca instrument de cercetare, ca termen de comparație, document sau atestare, ca element de cultură în sensul cel mai variat, ca mijloc de expresie sau ca preocupare de timp individual. Ea constituie unul dintre mijloacele ieftine, rapide

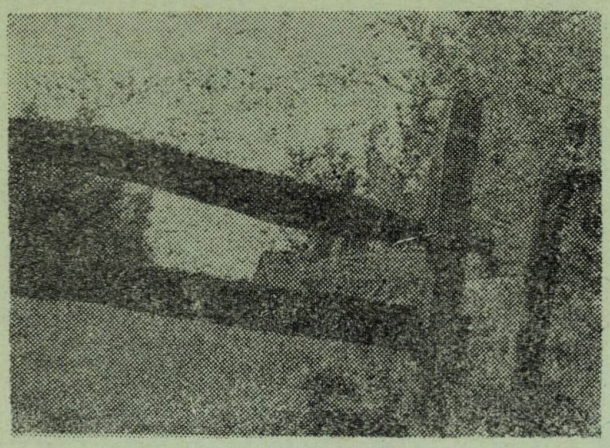

La Dorna

și expresive de comunicare. Ea este nu numai un mijloc de a vedea vederea, de a eterniza privirea, dar și de a prelungi posibilitățile noastre vizuale (vezi numai o fotografie care poate surprinde cea mai fulgerătoare mișcare). Ca să nu mai vorbim de folosirea fotografiei în medicină, cu rezultate miraculoase. Mai ales după cel de al doilea război mondial, a cîștigat lumea fotografia publicitară, care a născut o concurență susținută între marile firme. S-au înmulțit revistele ilustrate de mare tiraj, s-au perfecționat condițiile poligrafice, au luat ființă studiouri fotografice specializate.

Între multe genuri de fotografii, fotografia artistică ocupă un loc special, deși este greu de stabilit granița între diferitele genuri fotografice. Dar, un lucru e cert : fotografia a devenit un limbaj universal, ea justificîndu-și existența oriunde. Nu însă și oricum ! De pildă, industria revistelor foto licențioase...

Teoreticienii au concluzionat că fotografia artistică modernă însumă : fotografia științifică-documentară, fotografia utilitară și fotografia publicistică. Fotografia artistică exclude fotografia lipsită de expresivitate, de viață interioară, de imaginație, pe cea șablonardă, vetustă, conformistă, contaminată de dulcegării și superficialități. Din păcate, unul dintre marile dezavantaje ale fotografiei artistice îl constituie faptul că ea nu este unicat. Pe de altă parte, introducerea fotografiilor în decorația interioarelor nu a dat rezultate așteptate (între promotor, și celebrul Le Corbusier). O altă „deficiență", un alt neajuns al fotografiei artistice constă în realismul ei : față de un tablou, fotografia artistică pare prea veridică, prea mimetică.

Același lucru se poate spune despre fotografia artistică în relație cu revista sau cu albumul. Aceste două formule convin de minune fotografiei artistice, cîștigîndu-și pe zi ce trece un public tot mai larg și mai divers. Numărul fotografilor — artiști, precum și numărul celor care receptează fotografia a crescut astăzi atît de mult, încît, parafrazîndu-l pe Shakespeare, am putea spune : „o, slăbiciune, numele tău este fotografia".

Text și foto Liviu RUSU

CATRENE

PROOROCIRE

Un amic, șef cronicar
Mi-a șoptit aproape mut
Cum că unicul meu har
S-ar afla în genul scurt.

PICTORULUI IOAN PENCEA
Între performanțele căruia se înscriu tablourile : „Mineri" și „Dricul"

Cînd măiestria-ți avansează
Cu al policromiei bric
„Colegii"-n mînă te visează
„Prietenii" te văd în dric.

„ASPIRAȚIE"

Rîvnește, se zice, că
La un post de etică.
Debutează arogant,
Ca valet și intrigant.

„REȚETA"
Lui Nuțu Vancea, remarcabil oftalmolog și pedagog.

Celor ce din terțiar
Vă țin conferențiar
Oferiți-le, cu act,
Noi lentile de contact !

UNUI COLECȚIONAR DE PIPE

Uitîndu-te către „stele"
Și dorind s-ajungi ca ele
Ai urcat făcîndu-ți schele
Dintr-o rază de lulele.

Lui ION ȚĂRANU — autor al romanului „Sub Zodia Dragonului"

Sub zodia unui dragon
S-a scris Nepotul lui Ramon
De vrei să ai aureolă,
Treci sub a Racului cupolă.

Lui BORIS CRĂCIUN
autor al romanului „La porțile Orientului"

De pe la porți orientale
Talentele domniei sale
Mai către Nord s-au deplasat
Au obosit și-au înghețat.

Profesorilor C. GH. MARINESCU și ALEXANDRU TĂNASE — cuplu publicistic fecund —

Bătînd Moldova-n lung și-n lat
Tot ce ați scris, ați prezentat.
Fără-a lăsa ca mai-nainte
Al slovei fruct să se prezinte.

Lui VIRGILIU CUȚITARU

Ca să reziști la editură
În lung travaliu de cultură,
Să apelezi n-a trebuit
La epitet sau la cuțit.

Academicianului CRISTOFOR SIMIONESCU — autor al plachetei „Gînduri" —

Cronica v-a scos din rînduri
Fiindcă-aveți prea multe gînduri.
Ei îi sînt trebuitori,
Cronicari, nu gînditori.

SECRETUL RETORULUI

Un amic ceva mai „mare"
M-a somat c-o întrebare :
— Cum se smulg aplauze ?
— Gîndind fără pauze !

Despre VITALIE BELOUSOV, renumit profesor-inventator, fondator al Școlii ieșene de inventică

Cel ce-a propulsat studenții
Către ai gîndirii Anzi
La brevete de invenții,
Nu conduce doctoranzi.

AUTORUL DESPRE EL ÎNSUȘI

Stihurile nestemate
Se măsoară în karate,
Ale mele epigrame
Cîntăresc două-trei grame.

Ion PENACHE

DRUMEȚIE

CÎND GOSPODĂRIA SE MUTĂ ÎN CORT

„Dacă nu sînteți vînători și pescari, puneți mîna pe toiag și colindați moștenirea aceasta fără de pereche. Nicăieri în lume nu sînt locuri mai frumoase...

Dacă nu simțești pe fruntea aburită vîntul înălțimii, dacă nu-ți trece prin toate încheieturile acea trudă plăcută, soră cu frămîntările prăpăstiilor, și dacă nu admiri în descîntecul pămîntului — eliberarea ta din monotonia vieții nu-i decît o minciună!"

MIHAIL SADOVEANU

Am mai scris despre călătoriile mele cu cortul în spate, fie prin munții țării, fie pe meleaguri de aiurea. De fiecare dată, vrînd-nevrînd, am făcut „trimiteri" și la felul în care trebuia să mă gospodăresc de unul singur — sau în grup — pornind de la două adevăruri peste care nu puteam trece și anume spațiul mic al unui cort (de regulă, de o persoană) și cel din împrejurimi, pe de o parte, și greutatea limitată pe care o poate purta un om obișnuit în circă, pe de alta atunci cînd se avîntă pentru mai multe săptămîni pe coclauri necunoscute, pline de tentații dar și de neprevăzuturi.

Aceste rînduri nu se vor un îndrumar asupra felului în care trebuie să ne organizăm asemenea excursii, cu cortul și rucsacul în spate, prin Carpații noștri sau pe alte meleaguri. Ca să realizez așa ceva mi-ar trebui probabil spațiu cît pentru un manual; dealtfel, experiența acumulată în cei aproape douăzeci de ani de drumeție prin munții mei împreună cu „Rucsacul vesel" — grupul meu de munte a cărui denumire a devenit deja „celebră" — a fost sintetizată sub raport organizatoric-gospodăresc, în cărticica „Pe cărări de munte", semnată de doi membri ai grupului, Viniciu Gafița și Petre Nedel. Am amintit-o aici nu pentru a face reclamă unei cărțulii (apărută în mult căutata și apreciata colecție Caleidoscop) demult epuizate; nici pentru a sugera o reeditare a ei, ceea ce dealtfel s-ar impune. Mai curînd am amintit-o pentru că ea se înscrie de minune în intențiile Almanahului care mă găzduiește, în sensul

că răspunde unor necesități de ordin strict practic, adresîndu-se oricărui om iubitor de munte (și nu numai de munte) de natură, de Românie și de drumeție. Am mai amintit-o și datorită faptului că ea mă scutește de a umple puținul spațiu „repartizat" aici cu sfaturi practice pentru organizarea unei excursii cu cortul, a cărei reușită ține — dacă nu exclusiv, măcar esențial — de felul în care o pregătim înainte și în care ne-o gospodărim pe parcursul desfășurării ei. Aceasta presupune, precum ne învață John Steinbeck în fermecătoarea sa pledoarie pentru călătorii — „Eu și cu Charley descoperim America" — să ne pregătim temeinic excursiile „în timp și spațiu". Dacă marele scriitor are dreptate atunci cînd afirmă că „hoinar te-ai născut, hoinar rămîi toată viața", nu-i mai puțin adevărat că o altă idee care-i aparține („Călătoria este ca și o căsătorie : te conduce ea pe tine, nu tu pe ea") nu poate fi împărtășită de unul ca mine. Eu nu purced la o călătorie fără a avea siguranța că o voi „struni" pe tot parcursul, astfel încît la capătul ei să-mi pot zice : de la idee pînă la organizare, de la desfășurare pînă la încheiere, am pregătit-o minuțios dar și îndrăzneț, realist dar și fantezist ; oricum ar fi însă, am realizat-o precum mi-am propus.

Rîndurile care urmează nu se vor așadar, decît redarea cîtorva crîmpeie din zecile de excursii prin Carpați sau din cele cîteva „expediții" întreprinse tot cu cortul în spate dar fără „Rucsacul vesel", pe alte meleaguri. Alături de cîteva „indicații" desprinse din noianul de reguli ale mersului în grup pe munte, cele cîteva secvențe pot constitui „învățături de minte" pentru cei care se înhamă la rucsac și la cort pentru a o porni în plin munte ; acolo unde ne descoperim pe noi înșine, fără nici o influență (bună sau rea !) a vieții trepidante, civilizate, din care vrem cu toții să evadăm cît mai des dar, din păcate, știm s-o facem destul de puțini. Căci, așa cum frumos scrie Costache Olăreanu în al său „Fals manual de petrecere a călătoriei" : „Totdeauna cînd vedem muntele ne gîndim că el reprezintă ceea ce noi pierdem mereu, liniștea sau cumințenia noastră sau chiar mîndria noastră. Muntele este ceea ce vrem să fim și nu sîntem, este tăcerea și sîmburele nostru de adevăr".

Și tot din „manualul" său am reținut o ironie din care se pot trage multe învățăminte : „Înainte de plecare fă-ți cît mai multe bagaje cu putință. Dar nu-ți lua decît unul și acela prin tragere la sorți".

...În ceea ce mă privește, mi-amintesc de o escapadă cînd m-am aflat singur-singurel pe platoul Bucegilor. Acum cîțiva ani constatasem că singurul pisc de peste 2500 metri care-mi „scăpase" era tocmai Omu, exact cel pe care poate urca toată lumea, indiferent de vîrstă, sex, profesie, anotimp etc. Poate că și din această cauză nu mă preocupase o asemenea ascensiune. Totuși — un om care cutreierase toți Carpații, purtîndu-și pașii prin mai toate văgăunile, hornurile, poienile, tăurile, piscurile și spinările munților noștri, nu-și putea permite (măcar din orgoliu !) să rămînă cu o „pată albă" de asemenea proporții ; orice s-ar spune, Omu rămîne totuși al șaselea vîrf al țării, dacă folosim criteriul înălțimii...

Împotriva resentimentelor — și ele nu-s numai ale mele — față de turismul care se face prin Bucegi, într-o duminică de septembrie uscat și luminos mă hotărăsc s-o iau razna de unul singur pe „creasta" Bucegilor pentru a-mi îndeplini o datorie față de mine și de munte în general. În ciuda anotimpului pe care, sus, la peste două mii de metri, trebuia să-l traduc prin iarnă și cu toată experiența umblatului pe munte, mă îmbrac cu pantaloni scurți, un tricou și un pulovăr ce nu putea ține loc de canadiană ; încălțările au fost pe măsura îmbrăcămintii : bascheți, pur și simplu iar pe cap nimic. Cît despre de-ale gurii, deși eram hotărît să nu mă opresc la nici o cabană, nu mi-am luat decît cîteva ouă, cîteva felii de salam, niscaiva pîine, vreo trei mere și — dacă-mi amintesc bine — un litru de vin făcut de mine la țară toamna trecută. Bachus nu putea, evident, ține de foame și cu acea cantitate nici nu puteam pretinde că voi face un chef cînd voi fi atins piscul ; pe de altă parte, înghițiturile luate cînd făceam cîte-un popas nu puteau fi socotite un abuz (mai ales în condițiile platoului Bucegilor, care să-mi dăuneze sau să-mi împiedice eventual continuarea drumului ; vinul acela mai curînd era un fel de stimulent în grăbirea pasului și în dorința de a atinge într-un timp record stația meteorologică de pe Omu, construcția aflată la cea mai înaltă cotă din țară. Și uite-așa, după un suiș pieptiș pînă la Vîrful cu Dor, ceea ce mi-a luat vreo trei ore bune, m-am aflat deodată față-n față cu „bulevardul" pe care la ora aceea se mai aflau fel de fel de „turiști".

Vîntul începuse să-mi sufle tocmai pe unde nu-l voiam, pulovărul îmi ținea de cald numai prin părțile acoperite de el, capul îmi vîjîia printre sulițele unui vînt tăios și pătrunzător, iar mînile înfipte în buzunarele sărmanilor pantaloni scurți abia dacă își mai puteau simți integritatea. Cît despre picioare, bascheții erau foarte buni, dar numai pînă unde ajungeau, de obicei pînă mai jos de glezne ; în sus, dumnezeu știe ce mai simțeam căci eu nu-mi dădeam seama.

Chiar și în aceste condiții nu-mi încetinesc pasul și după alte trei ore, trecînd ca vîntul pe lîngă Piatra Arsă, Caraiman și Babele, mă și aflam la adăpostul mult așteptat al primitoarei cabane a meteorologilor de pe Omu. Nu cred să fi rămas cu ei de vorbă mai mult de un sfert de ceas ; aruncîndu-mi privirea în hăul dinspre cabana Mălăiești, am simțit că m-apucă dîrdîitul (de data asta nu de frig) la ideea — de fapt singura posibilitate la-ndemînă — de a coborî pe Bucșoiul tot singur. Cum știți, Bucșoiul este mult mai ușor de urcat decît de coborît — lucru ce se petrece dealtfel, spre eventuala dumneavoastră surprindere, cu aproape toți munții înalți. Seara, înainte de amurg, trec ca fulgerul pe lîngă Diham și la ora șapte eram deja în trenul ce avea să mă readucă, înghețat aproape bocnă, frînt de oboseală și de foame, acasă, în confortul mult dorit atunci, dar care altminteri nu mă pasionează.

Veți spune probabil că este cea mai banală poveste a unui urcuș pe munte ; de acord cu dumneavoastră, dar dacă tema acestor pagini este felul în care știam sau nu știm să ne gospodărim cînd o pornim pe munte (cu rucsac, cort sau fără) atunci învățămintele care se trag nu sînt chiar de aruncat ; nerespectarea lor poate fi fatală unor organisme mai puțin pregătite pentru asemenea „expediții" spontane. Am în vedere obligativitatea strictă a unei pregătiri minime a oricărei excursii, fie ea și numai de o zi, fie ea și numai în Bucegii noștri făcuți harceaparcea de cine vrea și cine nu vrea. Mă veți întreba poate de ce nu dau aici indicații precise ; mai întîi și-ntîi nu o fac deoarece modalitatea aleasă de mine nu prea are cui se adresa ; apoi fiindcă oricine își dă acum seama (dacă nu a făcut-o înainte de a citi aceste rînduri) că „harnașamentul" cu care trebuie să te dotezi la o asemenea ascensiune este pe cît de simplu pe atît de la-ndemînă ; în sfîrșit, pentru că eu însumi socot că ce-am făcut a fost o mică prostie pe care cei ce merg mai rar pe munte nu o pot repeta, tocmai de teamă.

Și dacă n-am fost suficient de convingător asupra felului defectuos în care mi-am pregătit urcușul pe Omu voi recurge la alte două momente asemănătoare, de data aceasta petrecute prin alte părți. Primul mi s-a întîmplat în Sierra Nevada Spaniei. Jos, în grădinile Alhambrei și printre frumoasele și sugestivele monumente ale Granadei era o vreme de... plajă deși ne aflam în octombrie. Știind că urcînd pe Sierra Nevada mă apropii de fapt de Mediterana, la Costa del Sol, nu m-am gîndit că muntele, mai ales la înălțimea de peste trei mii de metri, nu prea știe ce-i aceea climă mediteraneană. S-a întîmplat exact cum era mai rău și cum dealtfel trebuia să-mi dau seama că va fi. Tot nimic pe cap, tot fără canadiană, doar cu un pulovăr subțire, cu blugi ușori și comozi la urcuș, în picioare cu ce aveam, adică un fel de încălțări bune de munte dar nu și călduroase, fără

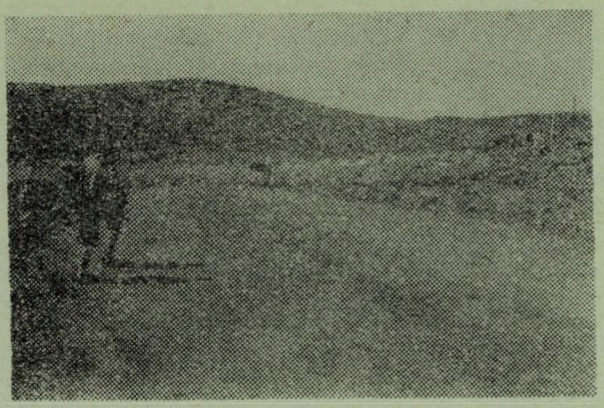

Autostop spre 3200 m

pic de bagaj în afara unui săculeț cu ceva de mîncare. Urcușul în sine nu mi-a creat nici o dificultate mai cu seamă că, din cauza lipsei de timp, pînă la înălțimea... Moldoveanului mă adusese un autobuz. Imediat după înscrierea pe cărăruia ce avea să mă conducă pînă pe La Veleta înalt de 3401 metri, o ploaie afurisită, transformată de vîntul ascuțit ce bătea perfect orizontal, în alice de ghiață, mă bătea drept în creștetul capului. Nu-i vorbă că plăcerea nu a durat mai mult de o jumătate de ceas iar urcușul nu mi-a putut fi oprit. Un tînăr suedez, ce abia se ținea după mine, se încolăcise pe după sine însuși la adăpostul unui bolovan cît toate zilele ; n-a mai scos nasul de acolo, la lumină, pînă cînd soarele a catadicsit să iasă din nori. Eu, al dracului de ambițios și orgolios cînd sînt pe munte, mi-am văzut de drum pînă cînd ating baliza din vîrf. Aici mănînc un sandviș binemeritat și, după ce scrutez valea largă pînă spre Granada, mă întorc spre Mulhaven, fratele mai mare cu... 80 de metri ai lui La Veleta, pe care stăteam dominîndu-l cu mîndrie. Și din acest mic, dar neplăcut, incident (pe care l-aș fi putut evita cu un dram de înțelepciune și de prevedere) s-ar putea desprinde învățătura că echipamentul trebuie să acopere toate posibilitățile și mai ales capriciile naturii chiar și atunci cînd vremea este aparent stabilă și n-ai elemente de răzvrătire a ei.

Celălalt moment mi s-a întîmplat în Caucazul Mic, atunci cînd am urcat pe unul dintre cele patru vîrfuri aproximativ egale — de 4000 metri — ale masivului Aragaț. În Armenia înotasem în lacul Sevan, situat el însuși la 2000 metri altitudine, iar în camionul ce ne hurducăia cu 50 kilometri la oră pe firicelul de asfalt pînă la 2200 metri făcusem plajă dezbrăcat pînă la brîu. De cum ajungem la poalele Aragațului cerul se întunecă „din senin" și numai credința în ceva prea frumos m-a ajutat să scap la urcuș de ploaie. La întoarcere însă se așează un potop de... ninsoare, transformînd verdele poienilor și griul întunecat al stîncilor într-un decor de iarnă veritabilă. O pățisem din nou dar, ca și în Sierra Nevada, dracu' se gîndea că din ambianța estivală deplină voi ajunge să trăiesc clipe de basm cu „Alba ca Zăpada" și un singur pitic, post pe care atunci eram eu...! ...O excursie cu cortul în spate presupune o cu totul altă pregătire decît una concepută „din cabană în cabană" ; numai echipamentul strict individual rămîne aproximativ același deși și acesta trebuie adaptat mult mai riguros cînd este vorba de a merge cu „casa-n spate". Presupunînd că se merge în echipă, înainte se stabilesc echipamentele necesare întregului grup ; mă gîndesc la corturi și la toate ustensilele aferente instalării lui : sfori, bețe, cuie, toporașe etc. plus „starea de funcționare" a însuși cortului. Dacă, spre exemplu, se merge într-un grup de opt persoane sînt suficiente 2—3—4 corturi, în funcție de mărimea lor și de gabaritul „locatarilor". Asta nu înseamnă deloc că echipamentul personal (sacul de dormit și celelalte obiecte de inventar impuse de petrecerea nopților în cort), pot lipsi din rucsacul vreunui membru al grupului. Și pentru că în general la munte nu te poți aștepta numai la vreme frumoasă, iar corturile nu sînt chiar atît de impermeabile precum sînt ele prezentate în momentul vînzării, este bine să apelăm la binefacerile chimiei, luînd cu noi prelate mari din plastic cu care vom acoperi corturile la nevoie. Asemenea experiențe am avut pe malul Golfului Corint, lîngă Sena și la marginea Vienei, pe malul Angarei sau în sudul Italiei ori sub Vezuviu ; ca să nu mai vorbesc de nenumăratele ploi evitate în munții noștrii.

...Noi, cei din „Rucsacul vesel", respectăm cu strictețe principiul echității și al utilității fiecăruia ; la noi în grup fiecare are o misiune (sau mai multe) bine stabilită, atît în timpul pregătirilor cît și pe parcursul desfășurării excursiei ; la noi nu există acea politețe exagerată față de sexul frumos (dar mai slab !) după cum se întîlnește nici, „exploatarea" lui pe considerentul că acasă femeile sînt mai... gospodine.

O bună desfășurare a excursiei presupune în mod firesc o bună pregătire a ei, iar aceasta din urmă trece prin mai multe momente și condiții : organizarea cu seriozitate a grupului, respectiv hotărîrea fermă de a participa la excursie ; pregătirea, atît din punct de vedere organizatoric (bilete de transport, documente oficiale, unde este cazul) cît și al aprovizionării (alimente, obiecte de inventar personal, farmacie, articole de uz gospodăresc, filme etc.) trebuie începută din vreme și în mod sistematic pentru a se evita criza de timp ori uitarea lor în focul ultimelor alergături. Un grup care nu vrea să-și transforme pregătirile într-o caznă, ci dimpotrivă, într-o plăcere, trebuie să aibă întotdeauna un conducător respectat, recunoscut de toți ca atare, cu trăsături puternice de caracter ; el este bine să rămînă același atît de-a lungul anilor (cînd grupul seamănă cu „Rucsacul vesel" !), cît și în fiecare fază de pregătire și desfășurare a excursiei. Acesta ține de obicei evidența tuturor problemelor ivite (și rezolvate !) în legătură cu excursiile, folosind-o de fiecare dată ca pe o experiență cîștigată.

Cînd se merge cu cortul trebuie pornit de la ideea că aprovizionarea cu alimente în cantitățile necesare și suficiente are o însemnătate cu totul aparte mai ales atunci cînd excursia se desfășoară în locuri mai puțin populate, în munți fără cabane prin apropiere. Aprovizionarea trebuie să acopere toată gama de produse necesare unei săptămîni de izolare ; de la ceai, lămîie, zahăr, pînă la costiță cu fasole, slănină afumată, salam uscat, brînză, caș-caval, ceapă, ardei gras, ouă, magiun, dulceață, ciocolată și alte produse, nealterabile, ușor de manipulat, sățioase. La noi în grup fiecare aduce pîine necesară pentru o săptămînă, iar cînd rămîneam în pană — cum ni s-a întîmplat nu o dată — recurgem la... mămăliga cea care ni-i „de toate zilele."

Capitolul băuturi este extrem de delicat ; tocmai fiindcă este supus unei aprige dispute teoretice, iar practic el ridică proteste vehemente sau atitudini mai înțelegătoare. Dacă tratăm problema în spirit puritan, nici un fel de băutură nu are ce căuta în rucsac ; dacă ne așezăm pe poziția „moderațiilor", manifestată însă cu discernămînt, atunci un strop de băutură se justifică din cel puțin două considerente : se întîmplă fie un necaz, fie o bucurie (ziua de naștere sau alt eveniment important al unui membru al grupului și te pomenești cu regretul de a nu-l putea marca prin ridicarea unui pahar ; apoi să nu uităm focurile de tabără, făcute și ele atunci și acolo unde se justifică, respectînd regula... focului vis-à-vis de pădure și de... incendiu. În nici un caz nu sînt adeptul consumului de alcool în timpul mersului propriu-

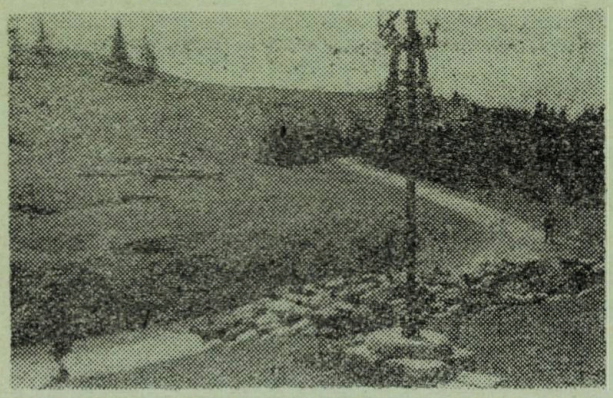

La Crucea talienilor

zis ; acesta trebuie să rămînă sacru ; mintea trebuie să-ți fie mai limpede ca la serviciu, iar trupul mai puternic decît al celui mai mare sportiv de performanță.

...Atunci cînd te pornești într-o călătorie pe alte meleaguri avînd de gînd să utilizezi campingul sau să-ți pui cortul pe unde apuci, îți este foarte clar din capul locului că gospodărirea se face absolut de unul singur (mă refer desigur la situația mea) ; aceasta înseamnă că trebuie să-ți pui în rucsac tot ce-ți trebuie pentru două-trei, patru sau chiar cinci săptămîni, inclusiv un dispozitiv de pregătit ceva de mîncare, la cald : cafea, ceai, ouă, carne, cîrnați, în special nelipsita supă.

Vă dau un singur exemplu, ilustrînd tot unele păcate de-ale mele, întîmplate după ce mă socoteam (și încă tot mă mai socot !) un expert al organizării unor excursii inedite, dificile, solitare și totuși... reușite.

În primăvara anului 1980 mă pornesc într-o asemenea călătorie de documentare științifică prin Europa de Apus, primele contacte avîndu-le la Viena, la „ONU-City". Îmi instalez cortul într-o poieniță lîngă Alte Donau și dau să-mi fac o supă la aragazul deloc sofisticat, împrumutat de la un prieten. Șmecheria englezească arde vreo cîteva zeci de secunde după care se stinge fără nici o explicație și dusă a fost pentru toată perioada celor 25 de zile cît am cărat-o degeaba în spate. O pățisem din cauza nerespectării celei mai elementare reguli : verificarea temeinică a modului de funcționare a aparatului ; învățătura trasă de mine este bună pe de o parte pentru toți cei care vor să evite asemenea belele și, pe de altă parte, fiindcă ea poate fi extinsă la tot ce înseamnă aparat, dispozitiv, ustensilă, instrument ; așa trebuie procedat cu lanterna, cu aparatul de filmat, cu busola etc. A propos ! Vă puteți imagina că am cărat prin toată Grecia un aparat de filmat (împrumutat tot de la un prieten) fără să mă fi întors măcar cu un metru de peliculă cu amintiri ?

...Din aceste frînturi de călătorie este, desigur, dificil să desprindeți reguli stricte, clare, precise asupra modului în care trebuie să ne gospodărim în cort ori în legătură cu el. Contînd pe imaginația dumneavoastră și pe „puterea de judecată" de care veți da dovadă în organizarea unor astfel de expediții, aș putea totuși să mă simt satisfăcut dacă măcar v-am atras atenția asupra frumuseții (în ciuda tuturor dificultăților) drumeției cu cortul, în special la munte ; cu atît mai bine dacă se va întîmpla ca să vă gospodăriți fără cusur. Dar în acest caz veți fi realizat o drumeție perfectă, ceea ce nu sînt chiar atît de convins că v-a asigurat și o satisfacție supremă...

Constantin CHIFANE - DRĂGUȘANI

SEMNE BUNE ANUL ARE!

Mihaela și Anca

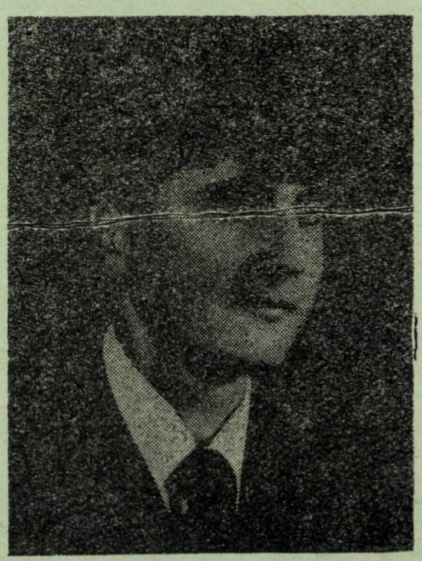

Costel

Matei și Mihnea

ENIGMISTICA

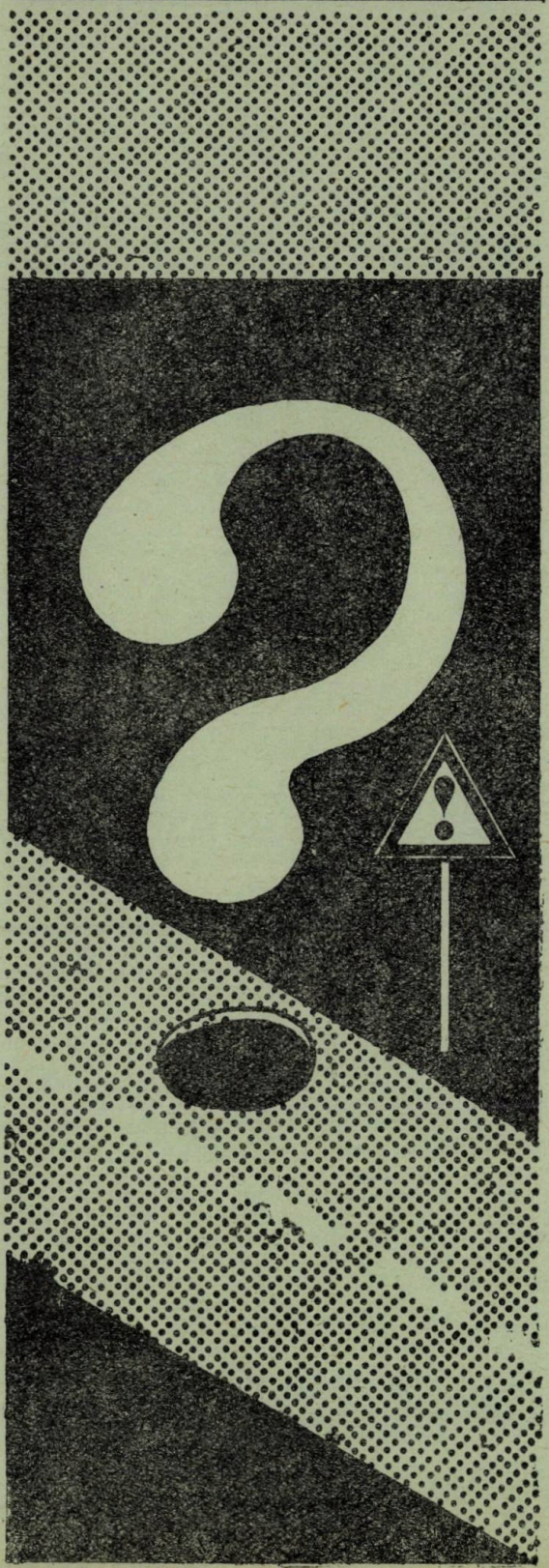

REBUSISMUL — O PASIUNE UTILĂ

Între pasiunile care stăpînesc mulțimile, rebusismul ocupă un loc fruntaș. Și nu numai la noi. Dacă dăm crezare unui sondaj publicat în ziarul „România liberă" din 6 oct. 1982, în R.F.G. procentul celor care sînt captați de cuvintele încrucișate (58%) depășește cu mult chiar pe cel al amatorilor sportului-rege, fotbalul (14%). Și numărul pasionaților este în continuă creștere pretutindeni.

Explicația poate consta, între altele, și în natura ființei umane de a lupta cu necunoscutul, în spiritul de competiție care zace latent în fiecare individ. Chiar și firile timide sînt cuprinse de această pasiune, deoarece este vorba de o întrecere intimă, cu tine însuți, în afara ochilor iscoditori și uneori jenanți ai mulțimii, într-un examen fără profesor și fără note.

Omul și jocul. — Jocul, în general, este a manifestare naturală specifică vieții. Toate animalele se joacă. În special cele tinere. Spre deosebire de ele, la om, ființă superioară, pofta de joacă se manifestă nu numai fizic, ci și spiritual. „Omul nu este complet decît atunci cînd se joacă", spunea Friedrich Schiller, cuprinzînd în aria manifestărilor lucide aproape toate creațiile minți omenești: artă, știință, literatură etc. Completînd ideea, psihologul francez Jean Chateau susținea că „multe opere care au încîntat generații întregi n-au fost pentru autorii lor decît niște admirabile jocuri".

Scurt istoric. — Din cele mai vechi timpuri gînditorii au practicat diverse forme de joacă literară, adevărate virtuozități în jongleria cu limba și sensurile ei, jocuri care au contribuit în bună măsură la dezvoltarea posibilităților de exprimare ale limbii respective, la supleţea ei.

Se afirmă că enigmele ar fi fost create încă de pe vremea vechilor egipteni, cu circa trei milenii înaintea erei noastre, iar acrostihurile, anagramele, calamburile sînt cunoscute din secolul III—II î.e.n.

De la jocurile de cuvinte s-a trecut la jocurile cu figuri și mai apoi la diverse forme combinative. Așa s-a ajuns și la pătratele magice, în care cuvintele de la orizontal se încrucișau cu aceleași cuvinte la vertical. Cea mai veche imagine a unor cuvinte ce se întretaie a fost găsită de arheologi în insula Creta și se apreciază că data ei ar fi aproximativ anul 2000 î.e.n. În săpăturile de descoperire a orașului Pompei, acoperit de lava Vezuviului în anul 79 e. n., s-a găsit cunoscutul pătrat

magic SATOR AREPO TENET OPERA ROTAS (în traducerea lui B. P. Hașdeu: „Semănătorul Arepo ține cu îngrijire plugul"), în care cuvintele puteau fi citite de la stînga la dreapta, de sus în jos, de la dreapta la stînga (începînd de jos) și de jos în sus (începînd din dreapta), constituind în același timp o propoziție cu înțeles.

Jocurile în pătrat, triunghi etc. au fost proiectate și în evul mediu. Ele devin mai frecvente către sfîrșitul secolului al XIX-lea. Tot atunci apar și la noi primele pătrate magice polindromice (ce se puteau citi de la stînga la dreapta, de la dreapta la stînga, de sus în jos și de jos în sus) și anume în revista „Lectorul Român" din Botoșani (10 dec. 1873).

După o fază de tranziție, în care pătratele conțineau la vertical cuvinte diferite de cele de la orizontal, urmează apariția în America a cuvintelor încrucișate de forma celor de azi, avînd cuvintele despărțite prin pătrățele (puncte) negre. Abia după 10 ani ele apar și în Europa: în Anglia și Franța (1924). În 1925 apar și la noi primele careuri de cuvinte încrucișate. Reviste de mare tiraj, ca „Oglinda Lumii", „Gazeta de Duminică", „Realitatea Ilustrată" etc. încep să aibă rubrici permanente de jocuri, se organizează concursuri cu premii care antrenează un mare număr de cititori de toate categoriile și vîrstele. Foarte popularul ziar „Dimineața" organizează concursuri de dezlegări, dotate cu premii importante. În 1920 apare primul album de cuvinte încrucișate, alcătuit de N. Gh. Popescu. În anul 1931 apar la noi și primele reviste de specialitate: „Revista Jocurilor" și „Rebus" (devenită ulterior „Rebus-Magazin"), care, pe lîngă concursuri de dezlegări, organizează și campionate naționale, întreceri de compunere etc. Revista „Rebus" înființează „Asociația Rebus", cu filiale în diverse localități, idee reluată apoi și de alte reviste. Începînd cu nr. 18 (25 ian. 1932), revista „Rebus", condusă de Nicolae Gh. Popescu-Rebus (un mare pasionat și un adept convins al utilității sociale a acestor exerciții intelectuale), publică probleme de cuvinte încrucișate cu conținut din manualele școlare, pledînd pentru o metodă atractivă de verificare, fixare și acumulare a cunoștințelor elevilor. Se încearcă și se reușește să se pătrundă în școli, unde revista „Rebus" înființează asociații de elevi, organizează concursuri vizînd verificarea cunoștințelor acumulate, stimulînd astfel activitatea școlară. Careurile de cuvinte încrucișate sînt tot mai căutate, dicționarele încep să dispară din librării. Ia naștere o școală românească de cuvinte încrucișate, unică în lume prin originalitatea ei, un curent care adaugă laturei pur distractive a acestor jocuri una instructiv-educativă. Prin aplicarea în compunerea careurilor a ideii de „temă", problemele devin un fel de articole care tratează subiecte din diverse domenii de activitate, constituind prilejuri amuzante de îmbogățire a cunoștințelor generale.

Începînd cu nr. 53—54/1 iulie 1933, revista „Rebus-Magazin, care se menține în avangarda curentului, în dorința de a îmbogăți conținutul temelor din careuri și a îndrepta atenția compunătorilor spre literatură, dedică numere unor personalități literare și îndeamnă pe autori să trimită careuri și materiale de enigmistică inspirate din operele acestora. Apar numere închinate lui Mihai Eminescu, George Coșbuc, Vasile Alecsandri, Octavian Goga, Mihail Sadoveanu, Tudor Arghezi, George Topîrceanu, Constantin Stere.

În editura „Adevărul" apar primele broșuri din „Biblioteca Rebus", destinată a publica lucrări cu conținut rebusist. Se publică, între altele, și primul dicționar de specialitate, „Rebus-Lexicon, în care cuvintele sînt grupate după numărul de litere. Pe lîngă careul tematic se dezvoltă, în paralel, careurile fanteziste și, mai ales, careurile fără o temă anume, dar care prin maniera autorilor de a defini cuvintele fac apel la imaginația dezlegărilor, la simțul lor literar-artistic. Apar autori rafinați, dotați cu talent literar, care fac din problemele prezentate adevărate creații literare, prin cultivarea metaforelor, a umorului fin etc.

Pentru o definitivă legitimare a rebusismului ca parte din marele domeniu al culturii, N. Gh. Popescu-Rebus a înțeles să atragă pe acest teren intelectuali de prestigiu. El reușește, după o stăruință deosebită, să convingă pe scriitorul Tudor Arghezi să definească 40 de careuri gata compuse. Și astfel, la finele anului 1933 apare volumul „Cuvinte potrivite și... încrucișate" de Tudor Arghezi, care a constituit o trambulină miraculoasă pentru definitiva lansare a definiției libere românești. Autori care și pînă atunci își manifestaseră sporadic disponibilități pentru definițiile de acest tip, îndrăznesc din ce în ce mai mult. Între timp și alți scriitori au pășit pe acest făgaș. La 1 feb. 1937 Ion Minulescu definește pentru revista „Rebus-Magazin" (care-i consacrase un număr special) careul intitulat „Solilocul nebunului". La 1 martie același an urmează Tudor Mușatescu (care, de altfel, era „în materie", debutînd în publicistică — după cum singur afirmă — ca redactor al rubricii distractive la „Revista copiilor și a tinerimii"). Răspund apoi la apel Ury Benador, Neagu Rădulescu, Sergiu Dumitrescu, cu careuri definite în revista „Rebus-Magazin", și Damian Stănoiu, I. Peltz și Sergiu Dan, prezenți cu definiții în volumul „Interviewuri încrucișate", alcătuit de Traian Popescu-Tracipone și prefațat de maestrul cuvintelor încrucișate franceze, Tristan Bernard.

Nu a fost neglijat nici aspectul „sportiv" al acestor exerciții mintale. Careurile de cuvinte încrucișate au servit de la început ca bază pentru concursuri de dezlegări, campionate etc. Mizînd pe spiritul de competiție al omului, în special al tineretului, N. Gh. Popescu-Rebus, care dovedea încă de pe atunci vădite calități de dascăl, încearcă să instituie concursuri și campionate școlare, spre a veni în acest mod în sprijinul învățatului. „Să lansăm o metodă nouă de întreceri școlare, care să contrabalanseze avîntul exagerat pe care-l ia pe zi ce trece sportul celălalt, fizic", scria acesta încă acum 50 de ani. În locul întrecerii cu pumnul sau cu piciorul, se propuneau meciuri în care să se cîștige premii sau cupe cu ajutorul inteligenței și al cunoștințelor dobîndite. Și, în anul 1936, pornește o adevărată ofensivă a concursurilor școlare rebusiste la principalele licee din București („Mihai Eminescu" și „Gheorghe Lazăr"). Conținutul careurilor propuse spre dezlegare era, în majoritate, de prin diverse manuale școlare. Răspîndindu-se zvonul că în careuri vor fi strecurate probleme din manuale elevii se pregăteau repetîndu-și lecțiile la diferite materii. După o serie de concursuri s-a ajuns să se alcătuiască la fiecare liceu cîte o echipă reprezentativă, compusă din elevii clasați pe primele locuri. Apoi s-au organizat meciuri între clase și licee. Învingătorii primeau premii în cărți. S-a confecționat și o cupă, care urma să fie disputată anual. O experiență avînd la bază o idee valoroasă, cu largi implicații în formarea elevilor, care ar merita reluată și amplificată cu sprijinul Ministerului Educației și Învățămîntului.

După 1945, activitatea rebusistă, întreruptă de război, izbucnește năvalnic. Apar noi reviste, o sumă de publicații ocazionale. Activitatea rebusistă se reia odată cu apariția noii serii a revistei „Rebus". Și, ca o biruință peste vreme, cuvîntul înainte al primului număr poartă semnătura poetului și rebusistului Mihu Dragomir, fiind o caldă pledoarie pentru careul de cuvinte. „Privit la început de unii drept pierdere de vreme, careul și-a cîștigat prestanța intelectuală la care avea dreptul să aspire prin însăși structura lui", scria poetul. Și continua: *„Cuvintele încrucișate au ceva comun și cu sportul și cu literatura și cu școala. Ele aduc aminte de versul lui Horațiu în care utilul este pus alături de frumos. Ele îndeamnă la disciplină și perseverență, pentru că un careu nedezlegat complet te urmărește și-n somn. Ele aduc pe masa tînăru-*

lui un vraf de dicționare și atlase, îl obligă să citească istorii literare și mitologii, memorii și cărți de știință, îl poartă prin toate graiurile și dialectele limbii românești. Jucîndu-se, dezlegătorul se pomenește cu o sumedenie de cunoștințe noi".

Noua revistă „Rebus" își propune să ducă mai departe nu numai renumele vechii publicații, dar și programul ei instructiv-educativ.

Un alt pas înainte pe drumul către închegarea unei colectivități recunoscute îl fac rebusiștii prin realizarea primei consfătuiri rebusiste cu participanți din toată țara, care are loc în ianuarie 1972, în organizarea Cercului rebusist „Dunărea" din Galați, cu prilejul împlinirii a 10 ani de activitate. În cadrul ei are loc și simpozionul cu tema „Rebusismul factor activ în munca de culturalizare și educație a maselor". Această primă consfătuire cu caracter național este urmată de altele : Oradea (10 aug. 1974, în organizarea Cercului rebusist „Bihorul"), Rîmnicul-Vîlcea (14—15 iunie 1975, organizată de cercul local), Pitești (11—12 oct. 1975, unde se deschide și prima expoziție de caricaturi pe teme rebusiste, realizată de revista „Rebus", manifestare care va continua și la alte consfătuiri ulterioare), Craiova (21—23 nov. 1975), Drăgășani (6—7 nov. 1976, Bîrlad (29—30 sept. 1977) și din nou Craiova (28—29 iulie 1978, cu ocazia împlinirii a 20 de ani de activitate a Cercului rebusist „Feroviarul"). Urmează consfătuirile de la Fălticeni (16—17 iunie 1979), Pitești (3—4 nov. 1979). La aceste consfătuiri se organizează întreceri pentru desemnarea celor mai rapizi dezlegători sau compunători, se poartă discuții asupra principalelor probleme de creație, se realizează un folositor schimb de experiență între cercurile rebusiste.

Începînd din anul 1972, cînd Cercul rebusist „Dunărea" din Galați editează prima plachetă rebusistă, cu ocazia aniversării sale, cercurile rebusiste din diverse colțuri ale țării se străduiesc și ajung să materializeze vocațiile creatoare ale membrilor lor în publicații.

În aprilie 1972, Giuseppe Navarra redeschide seria volumelor de autor, cu „Domino — jocuri distractive", urmat în 1973 de „Combinații în careu". Alte lucrări de același gen apar în anii următori, în special în editura „Sport-Turism". Dintre acestea remarcăm „Ghidul enigmistului" de Gheorghe Sanda, prima lucrare de acest gen (editura „Albatros"), „Engleza prin exerciții distractive" de Ion Apostol (o premieră românească în materie de învățare și predare a limbilor străine, „Editura științifică și enciclopedică") și „Îndreptar rebusist" de Dr. Nicolae Andrei (Ed. „Sport-Turism"), care publică pentru prima dată un dicționar cuprinzător al cuvintelor de 3 litere și un memento cronologic al evoluției enigmisticii, din cele mai vechi timpuri pînă în zilele noastre, cu referiri speciale la țara noastră. Între volumele mai importante nu putem omite reeditarea „Cuvintelor potrivite și... încrucișate" de Tudor Arghezi, apărute în 1977 în seria „Scrieri", ca al 30-lea volum, avînd un cuvînt înainte de N. Gh. Popescu-Rebus și „O nouă prefață" de Tudor Arghezi, datată 4 Decembrie 1963. Fără a fi o lucrare cu caracter enigmist direct, remarcăm, de asemenea, contribuția „rebusistului" Tudor Mușatescu la creșterea valorică a definiției prin întocmirea acelui „Dicționar umoristic al limbii române" din cadrul volumului „Fiecare cu părerea lui" (1970), dicționar reprodus și în volumul al 6-lea de „Scrieri", apărut în 1980.

Rebusismul, ca act de creație, se învață nu numai dezlegînd, ci și deprinzînd meșteșugul de la alții. În acest scop au luat ființă pe lîngă diverse instituții de cultură cercurile rebusiste, adevărate cenacluri de specialitate, în care se dezbat problemele creației și se analizează calitatea lucrărilor proprii sau ale altora. Numărul acestor cercuri depășește astăzi cifra de 50. Ele sînt vii acolo unde există perspectiva ca membrii să-și poată vedea valorificate creațiile sau unde o conducere perseverentă și optimistă speră și luptă pentru crearea acestei perspective. Cercurile cele mai active din țară s-au dovedit a fi : „Feroviarul" din Craiova, Cercul „București", „Cosînzeana" din Gheorghe Gheorghiu-Dej, „NAVROM" din Brăila, „Sfinx" din Bacău, „Dacia" din Hunedoara, „Timișoara", „Gaudeamus" din Brașov, „Albatros" din Olteniță și, în ultima vreme, „Miorița" din Focșani și Cercul rebusist „Ploiești".

Ar fi simplist să se considere rebusismul doar ca o pasiune. Prin formele variate care îi stau la îndemînă, rebusismul convertește pofta de joacă a omului, nevoia latentă de a descoperi necunoscutul, în cunoaștere, suplețe a gîndirii, perseverență și abilitate în soluționarea problemelor, calități care se răsfrîng în cele din urmă asupra modului în care individul abordează problemele vieții, asupra capacității sale de a rezolva problemele de producție.

Ionel APOSTOL

Gînduri despre rebusism

„Definițiile mă interesează din punct de vedere literar. Și, totodată, este și distractiv să le faci, pentru că îți pot permite nostime extravaganțe fanteziste, cu condiția ca ele să corespundă cuvîntului căutat. Iar sarcina grea a compunătorului stă tocmai aici : să-și poată trasa o linie de apreciabilitate... probabilă a fanteziei dezlegătorului."

I. MINULESCU

*

Cînd am încercat vreodată să desleg vreun rebus, n-am fost în stare... Probabil lipsa de exercițiu, de înclinație. E o poziție de inferioritate, mai ales la sediul însuși al acestor «dexteități» demne de intres, prin faptul că dezvoltă spiritul de curiozitate aplicat la obiect precis și activează jocul logic sau ilogic al minții în cercetare de soluții".

Hortensia PAPADAT-BENGESCU

*

„Socotesc că jocurile de cuvinte încrucișate, atunci cînd, ca material, se pretează, constituie un important exercițiu de gimnastică suedeză pentru creier. O vizită la dicționar nu poate fi niciodată dăunătoare. Scriitorii ar fi, fără îndoială, redactorii ideali ai definițiilor pentru jocurile de cuvinte încrucișate, și imediat după ei — toți oamenii de știință !"

Tudor MUȘATESCU

*

...Gimnastică pe trapezele inteligenței, jocul de cuvinte cere, pe lîngă răbdare, dicționarul lui Săineanu pe masă și o predispoziție temperamentală pentru așa ceva. Fiindcă jocul acesta dezvoltă comparațiile și cultivă arta metaforelor. Între culegătorii florilor de zarzăr și flautiștii stelelor, între deslegătorii careurilor și acei care fac definiții există așadar afinități".

Neagu RĂDULESCU

*

„Cuvintele încrucișate nu sînt numai un admirabil sport literar, ci și o minunată școală de imparțialitate și de studiu literar al credințelor și părerilor omenești. De cînd am început să mă ocup cu nobilul sport al cuvintelor încrucișate, am făcut progrese mari, întîi căutînd cuvintele și împrospătîndu-mi astfel cunoștințele, apoi compunînd ; ceea ce m-a perfecționat uimitor în arta scrisului".

Tristan BERNARD

Culese de Adrian OPRINA

Din careurile premiate la ediția a V-a (1982) a trofeului Nory Bedighian*)

TIPICURI

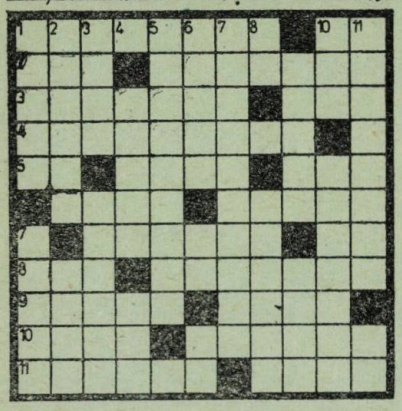

ORIZONTAL : 1) Un tip de presă apropiat de teasc – Capete, la preț redus, pentru scris rapid ! 2) Cuvînt rostit în urma unui impuls – Ochiul experimentat al viteazului cow-boy (pl.). 3) Vine toamna pe coclauri (sing.) – Distincția de frunte. 4) Culoare de epocă evocînd misterele Parisului. 5) Organ mobil al mecanismului de direcție – Suportul material al mișcărilor de culise – Determină cîștigătorul prin punctele marcate. 6) Un minimum admis de știință – Rezultatul înregistrat : unu la nouă. 7) Deficitar la capitolul fizic – Caractere extreme puse la index. 8) Înălțime de la răsărit, trecută de mult la apus – Debuturi interpretative. 9) Susținător fecund al stilului floral – Grădină în deșert. 10) Roși în jurul gurii – Dovezi că nu prea sînt deștepți. 11) Remediu împotriva muierilor agasante – Femeie care nu crede în minuni.

VERTICAL : 1) Adusă de umeri după o burdușeală zdravănă – O răsucire urmată de întindere. 2) Situați pe o poziție de mijloc – Un tip de posedat care mai poate fi stăpînit. 3) Rade cu multă apă și spumă – Cu umerii lor osoși fac față. 4) Masă specific cazonă – Manifestare sonoră la un coș nevalabil. 5) Vreme friguroasă. 6) Subunitate de comerț interior – Pronunțarea simbolică a unei mulțimi oarecare – Semnal sonor în jocul de-a trenul. 7) Stabilit prin apropiere. 8) Foto dinainte ! – Terenul propriu cu avantajele sale. 9) Aflați în preajma uscatului – Ocupant neutru al spațiului aerian. 10) Neîmpotrivire cu mîinile sus – Operație care paralizează temporar vasele. 11) Figură de joc cu rotire pe-un picior (pl.) – Tablou cu rîuri ce șerpuiesc spre poale.

Bogdan VLAD

EFECT SECUND

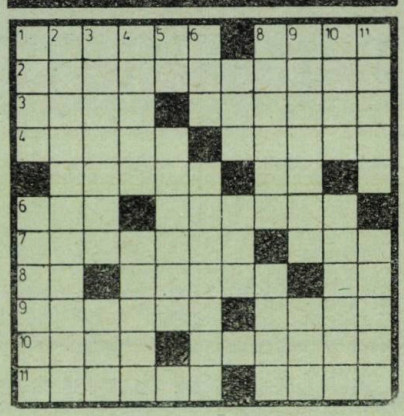

ORIZONTAL : 1) Soluție de compromis în evoluția mersului biped – Tehnică de nivel înalt în slujba aspirațiilor culinare. 2) Exces de zel cu perspectiva unei grabnice avansări (pl.) 3) Corp pămîntesc evaluat în cifre astronomice – Cînd ți se prind de gît... pe unde mai scoți cămașa ? 4) Un cuvînt de... bun venit – La hotarul dintre uscat și apă. 5) Judecată de valoare determinată prin sondaj – Quod licet... bovis. 6) Monstru... mărin ! – Cale de despărțire pe care o alegem după cum ne taie capul. 7) Surse de energie duse pe apa sîmbetei – Produs ovin de ultimă oră, obținut cu sacrificii. 8) Campion rizibil al spiritului de periferie – Sistem de închidere la un dispozitiv antifurt – Un crîmpei de milion a mai rămas în cont ! 9) Organ de control al aparatului local, menit să ia măsuri operative – Punct negru la „Cuvinte potrivite". 10) Gerul coral în acordul lui cel mai pacific – Factori de echilibru în sectorul aprovizionării populației. 11) Idei preconcepute pentru definiții „șablon"... – Incovenientul nr. 1 în fața vîrstei a treia, reliefat în ultimele decenii.

VERTICAL : 1) Filă vrăjită dintr-o carte de vise – Beneficiar de drept... al năzuinței noastre de dreptate. 2) Le merge vorba că se poartă după ultimul jurnal. 3) Spectacol în regie proprie la care „biletele" sînt plătite de actori – Compromis cu efect preventiv la unele forme de vărsat. 4) Un fel de a o pune de mămăligă, cînd s-alege praful – Unitate de producție în aria bunurilor de consum. 5) O mică unitate de măsură pentru dragostea de pămînt a țăranului – Piesă care asigură stabilitatea unei nave. 6) Semn de proastă creștere, simțit uneori pe propria piele – Rezultate negative la o analiză morfo-funcțională. 7) Prefăcătorie feminină etalată cu zîmbetul pe buze – Armă biologică din arsenalul anti-stres. 8) Mirajul nopților orientale într-o broderie de fantasme – Mijloc de calmare în situații iritante. 9) Trepte de afirmare a unor caractere de fier – Meșter al florilor încremenite în metafore de cristal. 10) O idee... și nimic mai mult – Accident pe drumul cu hîrtoape care duce spre ferfecțiune. 11) Înzestrat cu forme de intrare în spațiu – Relație sus-pusă pentru persoane de marcă.

Nelu POPESCU

---

* Sub această denumire are loc în fiecare an la cercul rebusist „București", începînd din anul 1978, un concurs de creație rezervat compunătorilor de cuvinte încrucișate, concurs inițiat cu ocazia împlinirii a 40 de ani de la stingerea din viață a distinsului și regretatului compunător Nory Bedighian.

Concursul are ca scop promovarea definiției personale, punîndu-se un accent deosebit pe definiția literară (definiția de idei, metaforică, satirică etc) pentru a contrabalansa definiția impersonală de tipul definiție-expresie, a asigura o și mai mare diversitate a mijloacelor de exprimare și a evita în acest fel uniformizarea.

Concursul s-a desfășurat în cadrul cercului pînă la ediția a III-a după care a fost extins în toată țara.

Ediția a V-a a constituit un adevărat succes, atît prin valoarea participanților cît și prin calitatea lucrărilor. Din cei 36 de concurenți admiși în concurs, nu mai puțin de 25 au obținut medii de premiere.

Prezentăm mai jos o selecție a unor lucrări valoroase prezentate la această ediție a concursului.

Dezlegarea jocurilor:

PRENUME LITERARE (PAG. 96)

ORIZONTAL : 1. Constantin ; 2. Anatol – Adi ; 3. R – Remus – Ac ; 4. Oi – Fănuș – O ; 5. Lesă – Ei – Al ; 6. Irene – Reda ; 7. Nora – Petre ; 8. Ana – Da – Ai ; 9. Ilarie – An ; 10. Emil – Elena.

ÎNCRUCIȘAȚI SINGURI (PAG. 164)

ORIZONTAL : 1. Capuana – Hin ; 2. Adamov – Sul ; 3. Pales – Baum ; 4. Omar – DIB – A ; 5. Tamayo – Abt ; 6. E – Asadi – Ei ; 7. Ns – Se – Ona ; Bo – Saroyan ; 9. Alberes – Wu ; 10. Kivi – Kiyas.

D. D. PĂTRĂȘCANU (PAG. 93)

VERTICAL : 1. Ștefan – scop ; 2. Tom – Costică ; 3. Amintire, da ; 4. Rela – T – Radu ; 5. Us – ei – sever ; 6. Ita – Iup – ime ; 7. Nicu – Mihai – T – art – nițel ; 9. Iași – umor – i ; 10 Matei – drot ; 11. Ci – Ilari – de ; 12. Acu – Eti – pai ; 13. Vinovații – e.

JEAN BART (PAG. 93)

VERTICAL : 1. Cezar – Cuzanie ; 2. America – Ilie ; 3. Literare – uti ; 4. In – N – Sulina ; 5. Nemet – Tase – O ; 6. Eso – Ai – Dt – Am ; 7. Schițe marine ; 8. Cua – api – ulan ; 9. U – Ns – eha – ale ; 10. Nuca – apa – is ; 11 Do, Iași – post ; 12. Europolis – Ti.

GEOGRAFIE LITERARĂ (PAG. 94)

VERTICAL : 1. Bacău – Adam – B ; 2. Udești – Stino ; 3. Rj – Iași – Irod ; 4. Duda – Tpi – Ode ; 5. Uda – Trotuș – S ; 6. J – Galați – Iat ; 7. Echi – Tețcani ; 8. Noi – Tis – Eva ; 9. Istar – Tarama ; 10. Mălini – T – AR ; 11. He – Msn – Densi ; 12. Uscat – Cosula ; 13. St – Savu – Tren ; 14. Ie – negri – aa.

RADIOGRAFII

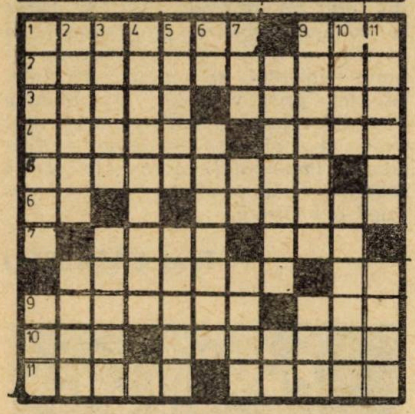

ORIZONTAL : 1) Bastard uzurpator al flăcării olimpice — Clișeu existențial eșuat în masă. 2) Oglinda lumii în ediție verba volant. 3) Regulament sancționat de opinia publică — Marșarier en vogue într-un spațiu resurect. 4) Timpul etalon al orei... inexacte — Situație limită sub semnul iminenței. 5) Figuranți ciné-verité în filmoteca străzii. 6) Plural sintetic pentru lumea a treia — Odraslă de de pripas în umbra unei statui. 7) Concurent la înălțime clasat pe locul II — Factor de decizie pe bază de punctaj. 8) Sirene mercantile de ostentație stradală — Termen de opțiune pe fond plebiscitar. 9) Izvorul tămăduirii compromis experimental — Maliție gestuală cu efect contrariant. 10) Permis de trecere în țara nimănui — Corigent la purtare notat cu... suficient. 11) Profil sortimental într-un sistem complex — Ștafete purtătoare de sunet și imagini.

VERTICAL : 1) Trufia verticalei împietrită-n spațiu — Bază de recepție a produselor cosmetice. 2) Insemnele puterii la postul de comandă — Pătrar de pîine nouă rumenită-n soare. 3) Alergii de primăvară cu sindrom afectiv — Nivelul maxim al cursei înarmărilor. 4) Ochelari de distanță prin analogie simplă. 5) Măiastră născocire a lui homo tehnicus — Invitație perfidă la jocul de-a soldații. 6) Simbol racursi de identitate moto — Sanctuar profan pentru profeții artei. 7) Scurt circuit banal cu efect deconectant — Scriere maxi în versiune mini — Fenomen vaticinar în perspectiva vremii. 8) Fracțiuni de durată cu bătaie la fix — Articole de lege cu dispoziții finale ! 9) Plan de săpături pentru groapa altuia — Termostat sezonier cu tratament local. 10) Deschidere în regim de curent alternativ — Măsuri imperative în ierarhia descensivă. 11) Comprimat ideatic într-o formulă cheie — Mărturii elocvente invocate persuasiv.

At. MATEESCU

CAREU DE AȘI

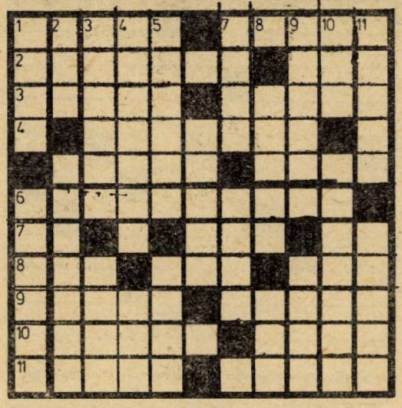

ORIZONTAL : 1) Atinsă la capătul țintei (pl.) — Periuțe în bagajul celor plecați la mare. 2) Leagănul nostalgic al idilicelor amintiri — O gură de pămînt. 3) Sînt pe cale să efectueze un schimb — Rezultatul unor precipitații la sol, anticipînd o aterizare forțată. 4) Șeful pazei Capitoliului (pl.). 5) Pusă sub urmărire — Manifestări de creație originală, lansate pe calea undelor. 6) Repetiție în cadrul unui ansamblu artistic. 7) Stau ochi în ochi într-o trainică înlănțuire (sing.) — Secunda vremii, superdimensionată în efemera noastră existență — Imperativul timpului încremenit în clipirea eternității. 8) Un om din mulțime — E atît de retras că nu-și scoate nici progeniturile la lumina zilei — E săpat mereu, doar-doar o fi băgat la apă. 9) Maleabil, dar tenace în același timp, posedă un stil propriu de a conduce — Se oxigenează după ieșirea din baie. 10) Platonica dragoste a vieții, terminată cu decepții — Lucrează cu pricepere pămîntul, dar își dă tot produsul pentru mîncare și băutură. 11) Sămînță agricolă — A da valoare la tot ce ne însușim în viață.

VERTICAL : 1) Articol de îmbrăcăminte la care se face coadă — Rezultat al atingerii unor planuri. 2) Zonă de ocupație — „Bilete de papagal" încadrate în literatura de anticipație (sing.). 3) Preț mare pus pe capul cuiva — Se ridică spre lumină. 4) Ocol silvic într-un cadru mai larg — Cînd e un botez, nu lipsește de la băutură. 5) În tot locul — Material suplimentar băgat la tipar. 6) Celebră figură a rebusismului ce a pus bază cuvintelor încrucișate. 7) Bune de gură pînă se iau de păr (sing.) — Vechi și controversat mijloc de transport de la mare la munte. 8) Liana noastră cea mică, născută pentru un trai parazitar — Sarcină de serviciu dusă la bun sfîrșit în chip dramatic. 9) Trufandale care te cam ustură la cumpărat — Puțină mișcare în aer liber. 10) Măsură preventivă împotriva vărsăturilor — Dintr-o bucată, dar strîns la vorbă. 11) Minciună convențională aflată la timp (fem.) — Se prind de brîu la horă.

Gh. BRAȘOVEANU

contraste

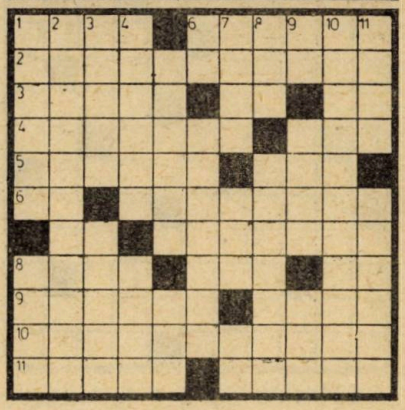

ORIZONTAL : 1) De drept un viciu, de fapt o chestie de ciubuc — Sonorizare sincronă a unei drame mute. 2) Domeniu concret al unor științe oculte. 3) Izvoare nesecate de adevăruri... uneori îndoielnice — Marcaj „auto" — Trec cînd de o parte, cînd de cealaltă. 4) Ansamblu artistic.. fără spectatori — Stă întins pe prispa casei. 5) Mijloace străvechi de recondiționare a pielii uzate — Pavoazare tradițională de Revelion. 6) Rime șchioape ! — Sancțiune promtă a unui exces bahic. 7) Gest abia schițat ! — Nu are nimic deosebit. 8) Strict autentic — Încadrat în realitate — Unitate de structură antișoc. 9) Răsplată meritată pentru vorbe bune — Produs de lux al unei munci în regie. 10) Depune rouă pe florile din glastre. 11) Toți știu că există dar de fapt n-o cunoaște nimeni — Exteriorizarea unei dureri profunde.

VERTICAL : 1) Mare amator de bancuri noi — Cumpănă între cerere și ofertă. 2) Curent continuu de intensitate variabilă pentru iluminatul public . 3) Unele din aceste produse industriale se vînd în mod oficial... „la negru" — Concluzii logice ce decurg din premise false. 4) Susținătoare ad-hoc a unei ținute nonconformiste — Concurent de anvergură al unei modeste bănci de stat. 5) Dovezi de netăgăduit pentru o proastă creștere — Principiul de bază al vaselor comunicante. 6) Original în sinea lui ! — Ambalaj liric pentru o banală declarație de dragoste (pl.). 7) Confirmare originală a unor studii superioare — Domeniul experimental al cosmeticii — Personalitate secundară. 8) Argument decisiv într-o dispută convențională — Neamul nostru din părinți (dim.). 9) Vibrație de violină — Contemporan cu Moș-Teacă — Fost perceptor în alimentația publică. 10) Conjugarea unui timp trecut la timpul prezent. 11) Politețe de circumstanță — Casa mică de lîngă casa mare.

Alex. CĂPĂȚÎNĂ

optică

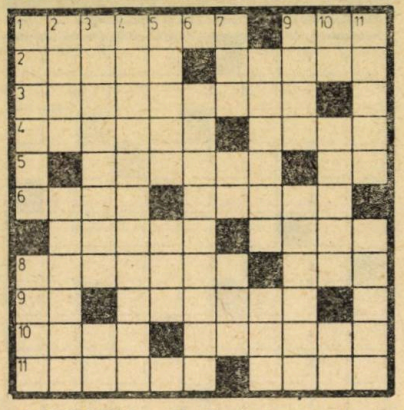

ORIZONTAL : 1) Cod de înțelegere prin semne — Leagănul amazoanelor. 2) Vestigiu dacic pe fațada unor efebi moderni — Haltă de-ajustare pentru un lup de mare. 3) Prezență într-un număr mare, cu ochii la un număr oarecare. 4) Patruped american cu caroseria tărcată, suge benzină și înfulecă kilometri — O coastă ruptă pe teren (pl.). 5) Aria piticului din opera „Mignon" — Două stele în tot atîtea slove. 6) Tortul grădinarului cu trandafiri veritabili — Ascunzișul șarpelui cu 24 de măsele. 7) Tăvi de lemn specifice unei autoserviri cu regim vegetarian — Lumea redată lumii de omul-demiurg. 8) Vas cu aburi comandat de bucătarul șef (pl.) — Hotarul împărăției lui Neptun. 9) Ieri îl lumina pe Sfinx, azi îl luminează pe Edip — Avertisment sonor ce zguduie timpanul și stîrnește liliecii spaimei din clopotnița inimii. 10) Bun și activ — Templu modern, în satisfacția altora. 11) Exotice, brunete și fierbinți, îți toarnă patima în sînge și îți alungă somnul : să le sorbi, nu alta ! — Lipsă de nerv care uneori îți face nervi.

VERTICAL : 1) Umorul contra soarelui de pe noptieră — Tunel prin care se trece cu piciorul. 2) O automobilistă care atacă obstacolele în marșarier — Armă fără larmă, ce curmă fără urmă. 3) Franzelă-nnobilată, la porția de mazăre-asortată — Năduf stins... 4) Sentință pronunțată împotriva opiniei publice. 5) Competiții neoficiale între cocoșii cartierului — Codița cu care o bacterie se gudură la microscop. 6) Moștenire care nu e întotdeauna o binefacere, dar pe care n-o putem refuza. 7) Servit la baterie într-o ambianță zgomotoasă — Introducere la o comunicare, cînd adresantul este cunoscut — Crestături adînci pe răbojul vremii. 8) Scenă a vieții urbane, cu piese fără autor, în regia hazardului — O cupă de sînge pe masa verde. 9) Crampon de natură vegetală — Mulțime de oameni instruiți. 10) Eva, după atrofierea inimii — Poziția „culcat" la marină — Concentrate din Cutia Pandorei ! 11) Trup de oțel și suflet de erou — Autobiografie în imagini.

Ionel APOSTOL

PANTUM

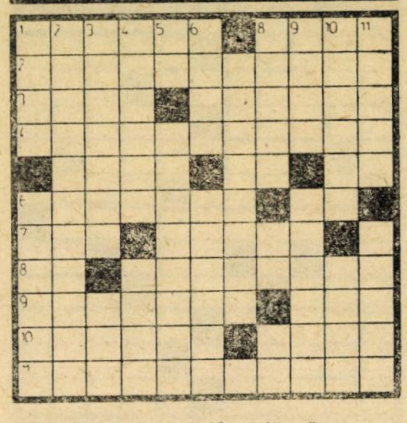

ORIZONTAL : 1) O călăuză care nu doar ți-arată drumul, dar te deprinde să-l cauți și singur — Model vechi de mărit protecția, însă nu și valoarea capului. 2) Himerele cu trup de fum din visul chinuit al artei. 3) Șuvițe desprinse din pletele Naiadelor — Locuitori priviți cu dușmănie în Țara Pigmeilor. 4) Melancolic moștenitor al unei comori de emoții lirice. 5) Tăișul pedepsei publice care lovește cu greutatea tuturor iertărilor dinainte — Vetustă agățătoare pentru baloane galice — Boabă solitară dintr-un șirag sonor. 6) Respectabili degustători în cramele artei altora — Mi-a luat și sufletul și gîndul, deși, poate nici nu avea nevoie de ele. 7) Fir de argint plecat din pîntecul unui păianjen de piatră — Peisaj libertin din suita fabuloasă a unui rege frivol. 8) Element sculptural într-o statuie ecvestră din Tomis — Ca setea sufletului nostru după ceea ce ades visăm. 9) Epilogul sumbru al sacrificiului prometeic — Sită deasă pentru cernut făina luminii. 10) Ca florile stropite cu elixirul vieții — Paradisul unde pensionarii tînjesc după libertate și li se oferă aplauze. 11) O cărare aparent virtuoasă, dacă nu e doar un bun calcul.

VERTICAL : 1) Cîrlionți sui-generis, făcuți cu fierul — Gura dogoritoare a unui Titan adormit. 2) Haină țesută cu raze și croită pentru oameni mari. 3) Miopie pe care natura a dat-o muritorilor, spre a le micșora durerea de a-și vedea propriile defecte — Filă mănoasă din calendarul agoniselii. 4) Asemeni cabotinului distribuit în atît de multe roluri încît, natural, n-are timp să interpreteze nici unul — Veșmîntul de petale albe al parfumului candorii 5) Croazieră începută în Lesbos și terminată în Antile ! — Lumi care trec pe dinaintea pleoapelor închise. 6) Momentul cel mai potrivit de a ne gîndi la viitor — Izvor cu valuri de hîrtie pentru setea memoriei 7) Fidelitatea față de adîncile rădăcini. 8) Gnom mai rău cînd e flămînd decît atunci cînd păzește o comoară — Un simbol veșnic verde al generozității care oferă umbră pînă și celor veniți să-l doboare — Clubul elitei mondiale a bunelor relații (abr.). 9) Lucrare de biologie lăudată cu multă indiscreție chiar de către autoare — Comisionare de legendă care răsplăteau păcatele tîrziu, dar cu dobîndă. 10) A merge cu toiagul răbdării pe tărîmuri de poveste — Trofeu evocînd victoria asupra violenței și obținut, bineînțeles, tot prin violență. 11) Mlădițe care datorează ramurii nu numai nașterea, ci mai ales creșterea — Creditoare implacabile cărora le cerșim zadarnic încă o clipă, după ce am risipit ani întregi.

Titus VASILESCU

relativitate

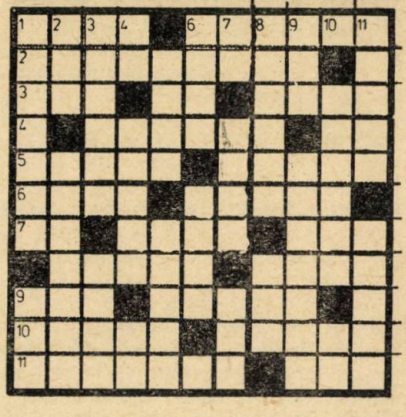

ORIZONTAL : 1) Replica naturii în dialog cu umanitatea — Mișcare de agitație în vederea obținerii unei soluții. 2) Fard de toamnă. 3) Chemarea necunoscutului — Exclamație monovocalică ! — Măiestrie artistică. 4) Caracterul unor copii de la țară — Sursă de căldură pentru copt (ad). 5) Una și aceeași, deși sînt altele — Distincție specifică orientărilor. 6) Cînd încep să plîngă, reușesc să înmoaie pe oricine — Prieten mai rar întîlnit. 7) Egali chiar de la început ! — Toate relele lumii într-un cuvînt teribil — Pană la pălăria casei. 8) Vocea a doua la corul vînătorilor — Albia cursurilor superioare. 9) Ofertă lipsită de cerere (și totuși de mare succes) — Implicată într-un proces de judecată (pl.). 10) Intrare mare la o scară mică — Case în mișcare (sing.). 11) Un fel de... ultrasunet — Unde se vede ziua bună de dimineață.

VERTICAL : 1) Procedeu de cernere fără sită (pl.) — Nu poți obține nimic de la el, nici măcar intervenind cu o pilă. 2) Farsor la Troia ajuns mai apoi consul la Roma — Minciună de bun gust. 3) Obligație de serviciu în particular — Boabe mici de grîu. 4) Tu la oglindă, o imagine ce doare ! — Drumul milenar al țării — Termen de adresare. 5) Elemente de armare, universal valabile pentru noi — Arie populară, de mare actualitate, în stagiunea estivală. 6) Formă de învățămînt — Punct termi-

nus pentru o viață acvatică (pl.). 7) Uimit doar în fața povestirii fabuloase ! Viitoare populație acvatică – Accesoriu pentru o cusătură într-o anume tehnică. 8) Ritmul apei în dansul focului – Armă în războiul psihologic. 9) Unde se zice să ajungem din păcate – Operație estetică (mai ales cînd vrei să ai o față frumoasă). 10) Vechi diagnostic la o consultație – Tuns scurt, peste tot la fel. 11) Plan de expunere al unor acțiuni imaginare – Tentativă de coborire din vîrf.

Eugen DIRADURIAN

metalepse

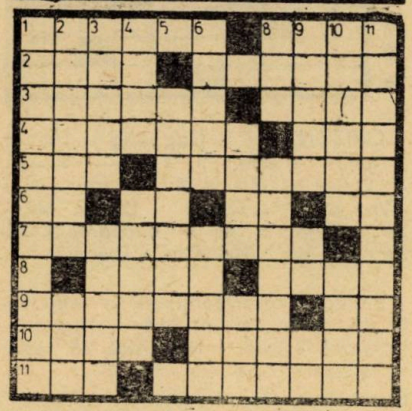

ORIZONTAL : 1) Clapă de smarald pentru degetele șăgalnice ale vîntului – Laitmotiv sonor la o deplasare în forță. 2) Cadru larg reprezentativ pentru toți semenii noștri – Prima atestare pămînteană de îmbinare a utilului cu plăcutul. 3) Element de rezistență la palatul științei și culturii – Cote ritmice succedînd unui prim avans. 4) Îndatorire anunțată cu oarecare prețiozitate – Detaliu de natură moartă în peisajul nostru pictural. 5) Noul care dă dimensiuni crescînde erei noastre (pl.) – Complex alimentar pentru cei aflați în deplasare (pl.). 6) Creații itinerante de mare frumusețe ale școlii noastre populare de artă – În rîndul doi și trei la tribună ! – Bust de tînăr din Păltiniș ! – 1–0 într-o variantă spaniolă cu un pion central ! 7) Măiestre păsări care au ridicat omenirea pe o nouă treaptă. 8) Termen după care se desfac noi fire din caierul vremii – Martori oculari la o reușită operație cezariană. 9) Dezlegarea cu diferite chei a unor criptografii (pl.) – Ape dirijate prin săpături spre apeducte ! 10) Ieșire în aer liber pentru realizarea unor preparate în ulei – Rămîn mereu în urma celorlalți, deși nu-s lași. 11) Alternativă pacifistă pentru tun ! – Boală specifică transmisă prin intermediul unor paraziți.

VERTICAL : 1) Luat la mustață de orice fecior. 2) Împletitură de mlădițe ale aceluiași arbore – Termen de filozofie foarte veche luat mai tîrziu și de Anacreon ! 3) Simbolice suporturi psihofizice la îndemîna fiecăruia – Tratament aplicat fiarelor pentru o mai bună comportare. 4) Puncte viu colorate, marcînd șarmul unora și dizgrația altora – Explozie în lanț, dezvăluind admirația marelui public. 5) Partea opusă, dar nu neapărat contrarie a lumii. 6) Magistrală cu sens unic în circulația noastră internă – Tratament aplicat fiarelor înfierbîntate pentru o mai bună comportare. 7) Manifestare la înalt nivel, reunind toate marile talente – Mare consumator de mușchi conservați prin frig. 8) Termen de comparație pentru grațiile avansate ale fetelor – Sine-qua-nonul unei veritabile tochituri moldovenești. 9) Susținători defuncți ai unor vlăstare de viță nobilă – Soluțiile de mijloc la enigmatica întrebare : Care ți-e aleasa ? – La ieșirea din Snagov ! 10) Furnizori de slană pentru pita țăranului – Zestre simplă de recrut și zestre înflorată de codană. 11) Mania unei repetiții, frizînd absurdul maladiv.

Ion PĂTRAȘCU

GUARNERI

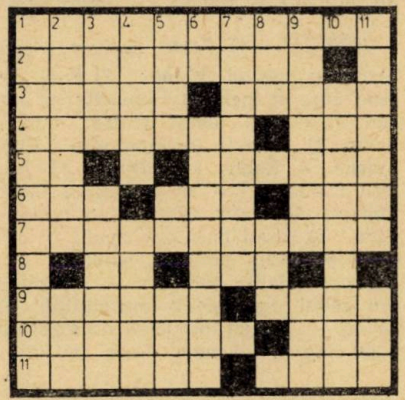

ORIZONTAL : 1) Emițătoare de raze X, urmărind mișcările stelelor. 2) Complicație gravă a fenomenului de respingere. 3) Specialități de țelină murată, servite toamna tîrziu – Umane. 4) Programator de activități cotidiene în variantă miniaturizată – Remediu clasic pentru o foame de lup. 5) Scurtă privire aruncată în oglinda retrovizorie a tipului – Strictul necesar pentru asigurarea existenței. 6) Abia atingi covorul moale... – Masă compusă numai din lactate – Comandă de reluare în lansările rachetelor. 7) „Un tramvai numit dorință" în premieră la Timișoara (pl.). 8) Vechi deschizător de drumuri în transporturile rutiere – Folosește în aceeași măsură și litrul și litra. 9) O chestiune arzătoare la ordinea zilei – Foaie volantă apărută în sezonul estival. 10) Etapă intermediară popularizată în ultimul moment prin fluturași – Regim hipocaloric ajuns de poveste. 11) O secundă favorabilă în confruntarea cu adversarul – Marchează golul de onoare într-o dispută feminină.

VERTICAL : 1) Adunătură de oameni cu apucături rele. 2) Redresare ce suprimă alternanțele negative – Contacte bilaterale în domeniul transporturilor fluviale (sing.). 3) Partener în cuplul de protagoniști din „Doi pe un balansoar" – Finalizează o acțiune bine închegată (pl.). 4) Pornire irezistibilă a unor vechi cuceritori – Ofrandă adusă lui Neptun de către vajnicul Eol. 5) Joacă un rol principal în „Orașul văzut de sus" – Scandate într-o întrunire rebusistă ! Materialul de studiu al unor pretinși viitorologi. 6) Avocatul părții adverse într-un proces lingvistic – Arbitrul ce dă verdictul în limitele categoriei „pană" (fem.). 7) Prilejuiește frecvente deplasări în teren (adj.). 8) Încrucișare simetrică obținută prin încercuirea unui punct negru – Variațiuni pe aceeași temă într-un microconcert de seară. 9) Plasată pe o orbită circumterestră – Lacul Roșu admirat alături de Pietrele Doamnei. 10) Atacant de bază în clasicele dispute interțări. 11) La o ultimă verificare ies din categoria reținutelor – Prima fază a unei nebunii cu cîntec.

Victor TÎRDEA

FACSIMIL

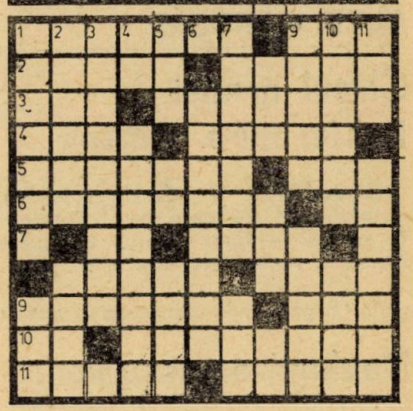

ORIZONTAL : 1) Mesager al viitorului de pe o planetă necunoscută – Intrat în legendă pe-o gură de rai. 2) Norma realizată cu succes de o echipă de montaj – Organe de simț pentru orientarea fluturilor. 3) Bogăție a pămîntului cu acoperire în aur – Imagine plină de dulceață a copilăriei. 4) Pol magnetic în sfera de atracție a globului. – O secundă din timpul unei întregi primăveri. 5) Zestrea necesară femeilor pentru a se aranja la casa lor – Sistem de tragere la care cîștigurile curg. 6) Condiție necesară pentru a te bucura de oarecare trecere – Baza tehnică a unui tur ciclist. 7) Imperativ călăuzitor în creșterea animalelor – Vag amintit în tratatele de anatomie. 8) Cupon de participare la concursul eleganței – Mărturii false, dé-

puse cu ochii închiși (fem !). 9) Forțe de producție valorînd milioane — Ținută de umeri într-o strînsă îmbrățișare. 10) Frumusețe feminină care atîrnă de un fir — Variații de tensiune ce presupun un consum rațional. 11) Un fel de mîncare cu care îți rupi dinții (pl.) — Tinere speranțe înscrise în întrecerea maeștrilor.

VERTICAL : 1) Bărbat îndreptățit să-și aleagă o soție — Impresie personală regăsită în pagini de jurnal. 2) Lucru întrerupt într-un moment de deconectare — Punct variabil al geometriei în spațiu. 3) Viața privată... de plăceri. 4) Aria de răspîndire a cuvintelor încrucișate — Proprietățile fizice ale unor elemente nobile. 5) Opera lui Călinescu pentru critica de specialitate — Strigăt de luptă la primirea semnalului de atac — Oameni care au apucat să se îmbogățească. 6) Victorii obținute prin scoaterea din luptă a adversarilor. 7) Desfacerea contractului cu preaviz. — Fitile nevăzute pentru trageri de manevră. 8) Prezență inegală într-un concert fluierat în serie — Ocean iluzoriu, străbătut de legănate corăbii — Indicativul unui caz clasat. 9) Un om care ține un pic la mine — Relațiile, ca mijloc de prevenire în societate (sing.). 10) Reprezentarea formală a dragostei pentru artă — Judecat pentru abuz de încredere și declarat nevinovat. 11) Scopul general al unei reviste serioase — Frumoasele japoneze scăldate în lacrimi și parfum de damă.

Mihai FRUNZĂ

ALTE CAREURI

Chipul mamei în literatura română

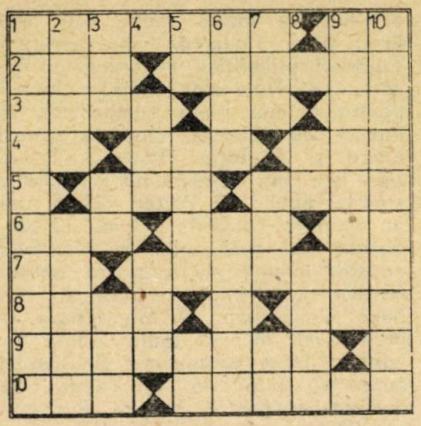

ORIZONTAL : 1) Condeier ieșean, autorul unei frumoase poezii închinate mamei — Nina Manea. 2) „...era mama în vremea copilăriei mele", spunea marele nostru povestitor Ion Creangă — Poet care a dedicat cîteva dintre versurile sale celei care l-a născut și l-a crescut. 3) Eroina acestui careu — Afirmație — Corina Răileanu. 4) Foc pe margini ! — Odorașul mamei — Mur. 5) Izvorul dătător de viață al mamei — ...Galaction, autorul povestirii „La Vulturi !", cîteva mișcătoare pagini consacrate mamei. 6) Haini — Localitate în Suedia — În mijlocul curei ! 7) Capul Ecaterinei ! — „Pe albumul princesei Aglae...", se numește poezia pe care Bardul de la Mircești a subintitulat-o „Dorul mamei". 8) Astru — Ianuarie (abr.). 9) Sonetist ieșean, autorul versurilor intitulate „Cantilena mamei". 10) Strigăt de bucurie — Mamă cu mulți copii.

VERTICAL : 1) Poetă contemporană, autoarea poeziei „Mama". 2) Poet clujean care a închinat tulburătoare versuri celei mai iubite dintre ființe — Artist. 3) Primele la lampadar ! Conjuncție — Redat la mijloc ! 4) Afin fără rădăcină ! — Nu-i des. 5) Elena Oprescu — Prefix referitor la India — Pare ! 6) Eroul unei cunoscute balade de Alecsandri, care își salvează mama din mîinile tătarilor — Alt nume dat zeiței egiptene a maternității. 7) Unică — Simbol proastei educații pe care „mamița și mam' mare" au dat-o acestui erou caragialian — Neo ! 8) Rea ! — A vijii. 9) Poet (1859–1904) care a scris „Durerea de mamă". 10) „... din Muncel", versuri pe care Alecsandri le-a dedicat unei mame îndurerate.

DICȚIONAR : DIO, LAM, EDA, AFI, INDO.

Iancu GOLDSTEIN

Încrucișați singuri !

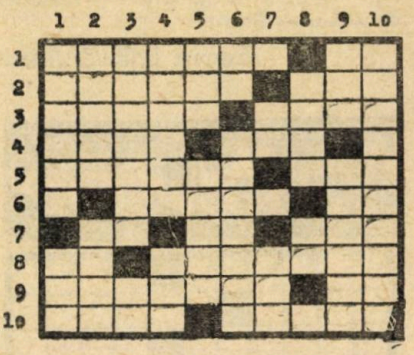

ORIZONTAL : 1. Capuana — Hn ; 2. Adamov — Sue ; 3. Pales — Baum ; 4. Omar — dib — A ; 5. Tamayo — Abt ; 6. E — Asadi — Ei ; 7. Ns — Se — Oña ; 8. Bo — Saroyan ; 9. Alberes — Wu ; 10. Kivi — Rigas.

Încercați să introduceți în grilă cele 24 de nume figurînd în istoria lita suplimentară, astfel încă să rezulte o încrucișare perfectă.

Oameni de litere : ADAMA, ADAMOV, ALBERES, ASADI, BAUM, BENAWA, BO, CAPOTE, CAPUANA, DIB, DODERER, KIVI, NEMATIANUS, NOLI, OMAR, OÑA, PALAMAS, PALES, RIGAS, SABA, SAROYAN, SUE, TAMAYO, YAŞAR.

Alte cuvinte : ABT, AOS, BAK, BI, BV, EI, HN, HUU, NS, NV, OSI, OY, SE, ȘEI, UMERAȘ, WU.

Viorel VÎLCEANU

Dezlegarea jocurilor:

FRAȚII JDERI (pag. 94)

ORIZONTAL :

1. Manole — Ilias ; 2. — Irina — Crivat ; 3. Radu — Erou — Ri ; 4. CM — TIMIȘ — AER ; 5. EAD — Simion — C ; 6. A — AVAL — TL — EE ; 7. Smucit — TOMA ; 8. Ioil — Angelo ; 9. Ala — MN — Oaste ; 10. TANIA — It — Til ; 11. CR — Crossa — VB ; 12. Oiște — Mustea.

DICȚIONAR DE TERMENI LITERARI (PAG. 94)

ORIZONTAL :

1. Afabuație ; 2. Literatură ; 3. Ilic — irmos ; 4. Tic — F — I — N ; 5. Epitet — Mit ; 6. Ris — elegie ; 7 — 1. A fabulație ; 2. Literatură ; 3. Ilic Acme — apr, — A ; 8. — Ta, Dono — dt ; 9. I — Aed — dior ; 10. Enumerație

LITERATURĂ PENTRU COPII (PAG 95)

VERTICAL : 1. Caragiale ; 2. Mara — oleum ; 3. Um — idei — pa ; 4. Siace — uau ; 5. Albu — ctg — M ; 6. Tad — Ao, aio ; 7. Erai — sipos ; 8. S — Lambrino ; 9. Crassu — aer ; — 10. Un — isca — Ia.

OAMENI DE ȘCOALĂ ROMÂNEASCĂ (PAG. 95)

VERTICAL : 1. Marienescu ; 2 — Antonescu ; 3. Id — neța — Ih ; 4. ora — Surcea ; 5. Re — ac — coas ; 6. Eia — Uluc — D ; 7. S — ca — e — iie ; 8. — Ciorănescu ; 9. Urna — Trie ; 10. At — Saguna

PERSONAJE FEMININE SADOVENIENE

VERTICAL : 1. Rita — Arsin ; 2. Alina — Sara ; 3. Dinari — lit ; 4. Anas — Leona ; 5. A — Ție — mal ; 6. M — Țărani — i ; 7. Apus — Neamț ; 8. Li — 1 Mai — ua ; 9. Cobai — car ; 10. Ana — adunat.

CHIPUL MAMEI ÎN LITERATURĂ (PAG. 95)

VERTICAL :

1. Zamfirescu ; 2. Isac — actor ; 3. Lam — si — eda ; 4. I — a fi — rar — 5. eo — indo — ee ; Radu — istar ; 7. — Una — Goe — No ; 8. C — Ra — Țiui ; 9. Neculuta — N ; 10. Margărinta.

CUZA-VODĂ (pag. 96)

VERTICAL :

1. Iliescu, as ; 2. Negri — dame ; 3. Valahia — ac ; 4. Ali — Ia — unu ; 5. Ti — Cesar — I ; 6, Atos — ip — ba ; 7. Măcin — eder ; 8. Ita — ea — byi ; 9 Ne — Sina — Nz ; 10. Tacit — Crea.

MUȘATIME (pag. 96)

VERTICAL : 1. Parastasuri ; 2. Abati — cec — m ; 3. Parasuta — cp ; 4. Un — c — mo — vie ; 5. cos — nori — tr ; 6. Satir — blam — 7. h — fum — frate ; 8. Ati — bunic — A ; 9. Mare — rac — cb ; 10. Eu — lemn — lei ; 11. intelectual

SĂ RÎDEM!...

Rîsul a fost ultima și suprema achiziție a omului, semnul desăvîrșirii sale.

AUREL BARANGA

*

Rîsul nostru să nu fie izvorît din lacrimile altora.

EUSEBIU CAMILAR

*

Cine nu mai poate să rîdă, — nu mai poate nici să plîngă.

MIHAI CODREANU

*

Rîsul e o vrajă care ne face să evadăm din păienjenișul grijilor noastre. Oameni, nu ne făurește decît munca, suferința, conștiința și bucuria de a ști să rîzi.

BRADUȚ COVALIU

*

Rîsul este, în primul rînd, negație. Dar marele umorist are totdeauna, dincolo de negație, un subtext pe care îl afirmă.

PAUL EVERAC

*

Cine rîde e tînăr. Cine rînjește, — e bătrîn.

VICTOR EFTIMIU

*

Omul de spirit e acela care-n fundul inimii lui rîde de toți și de toate. Om de geniu e cel ce rîde de el însuși. De aceea un geniu nu poate fi rău, pe cînd un om de spirit e totdeauna rău.

MIHAI EMINESCU

*

Proștii nu știu nici să rîdă, nici să plîngă. Cînd rîd își arată dinții, cînd plîng urlă. De aceea adese lacrimile lor trezesc de obicei zîmbete, rîsul lor oftări de durere.

OCTAVIAN GOGA

*

Rîsu-i o speranță plină, / Plînsu-i urmă de speranță.

B. P. HAȘDEU

*

Rîsul obținut prin orice mijloc, rîsul mecanic, nu numai că nu servește, dar acoperă adevăratul contrast comic.

SILVIAN IOSIFESCU

*

În ziua în care nu vom mai ști să rîdem, să rîdem, să rîdem chiar de lucrurile care ne dor, în ziua aceea nu vom mai fi. Dar ziua aceea nu va veni niciodată.

FĂNUȘ NEAGU

*

Rîsul este un act constructiv și în orice caz unul optimist, pentru că el este semnul rațiunii.

MARIAN POPA

*

Filistinii urăsc rîsul. Ei denunță cu gravitate și răutate vindictei populare pe oamenii veseli. Și o dată compromis pe tema veseliei, e greu, într-o societate ipocrită, să mai poți fi respectat de proști serioși ori de ipocriți gravi... Rîsul ca și comicul... sînt o atitudine în fața vieții și pînă la un punct o soluție filozofică. Dar există rîs și rîs. Una e comicăria ieftină, apanaj de circ, și alta e rîsul-atitudine, izvorît ca derivator al unei seriozități, care găsește că la urma urmei tot distracția e cea mai inofensivă sancțiune aplicată urîțeniilor din lumea asta.

MIHAI RALEA

Culese și prezentate de M. B.

CITATE CITABILE

Anonim :

Cînd un om arată cu degetul spre altul, ar trebui să-și amintească că trei din degetele lui arată spre el.

Bill Copeland :

De cîte ori încerci să înăbuși un adevăr, alte două se pregătesc să respire.

Stanley Horowitz :

Neliniștea e o evadare rapidă pe un cal de lemn.

William H. Davis :

Cu cît ajutorul pe care-l primești în grădină e mai mare, cu atît aceasta îți aparține mai puțin.

Anonim :

Căsătoria este un joc de noroc neobișnuit. Fie că ambii parteneri cîștigă, fie că ambii pierd.

Mark Twain :

Pune-ți toate ouăle într-un coș — și fii cu ochii pe el.

Anonim :

Unii oameni au o sută de hectare de posibilități dar cultivă numai o jumătate de hectar.

Anonim :

Cineva a spus odată : „Nimic nu e mai devreme decît dimineața."

Anonim :

Cel ce doarme ca un prunc, cu siguranță nu-l are.

Anonim :

A-ți crește copiii e ca și cum ai ține în mînă un săpun umed — dacă-l strîngi prea tare îți sare din mînă, dacă-l ții prea ușor, îți alunecă din mînă.

Frank B. Medor :

Singurii oameni care se laudă că au fost săraci sînt cei bogați.

Vladimir Nabokov :

Faptul că ai ceva bun de citit înainte de culcare e una din senzațiile cele mai plăcute.

Anonim :

Dragostea perfectă nu vine uneori decît o dată cu primul nepot.

Anonim :

Spiritul surprinde, umorul ilumineză.

Anonim :

Filozoful este o persoană care dă sfaturi altor oameni în privința unor necazuri pe care nu le-a avut niciodată.

G. K. Chesterton :

Unul din marile dezavantaje ale grabei este că ia atît de mult timp.

Frank Tyger :

Unii oameni ar face totul ca să nu facă nimic.

Duncan Stuart :

Bunăvoința se cîștigă prin multe fapte ; se pierde printr-una.

Libbie Fudim :

Cînd teama înaintează, logica dă înapoi.

John Cheever :

Arta este triumful asupra haosului.

John W. Gardner :

Nimic nu pune mai mult la încercare dragostea față de aproapele tău decît a treia zi a unei conferințe de trei zile.

Traducere de Petru IAMANDI

ŞAH

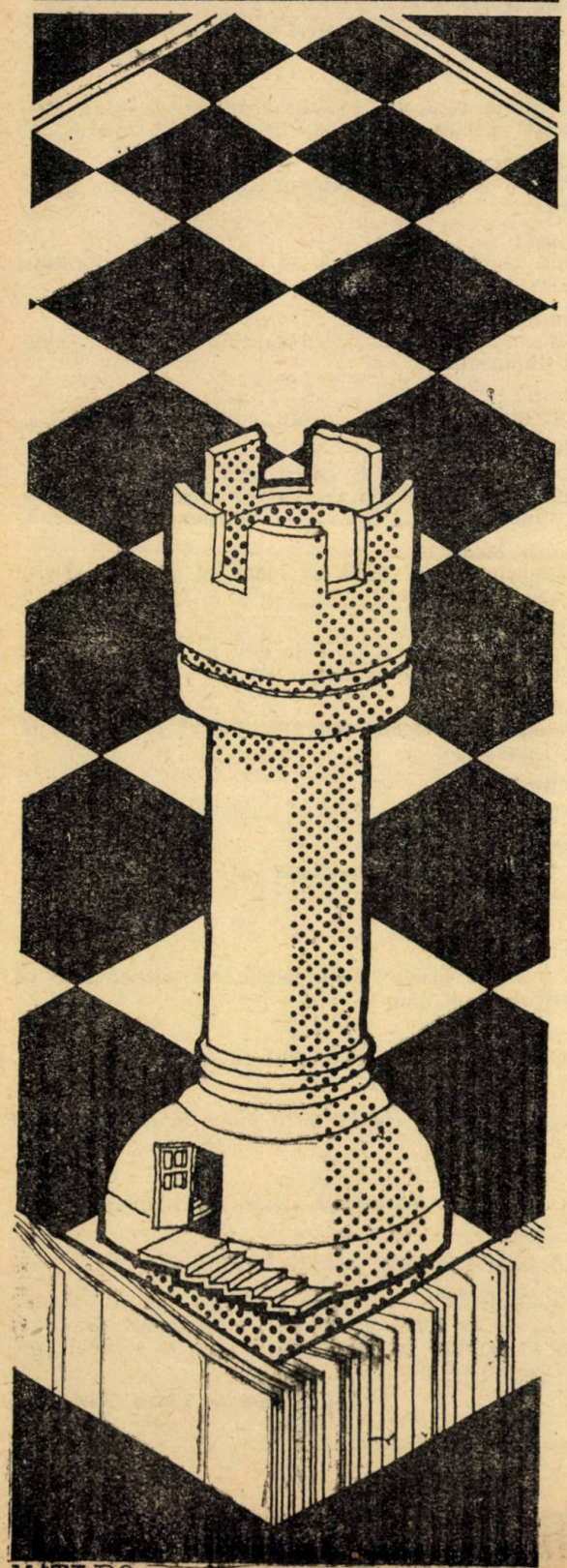

MATI BO.

ŞAH PARADOXAL

de Volodea VAISMAN

Antrenor şi maestru internaţional de şah

Şahul practicat de milioanele de amatori este, fără îndoială, unul din cele mai vechi şi statornice hobby-uri dintre cele existente. De aceea, redacţia almanahului a intenţionat iniţial să vă prezinte un curs de iniţiere în şah.

Cum însă pentru această acţiune pur didactică specialişti mai mari au scris destule cărţi, m-am gîndit că veţi urmări cu mult mai mult interes un alt gen de material, în care *utilul să fie îmbinat cu plăcutul.* Ca orice activitate îndelung studiată şi fundamentată ştiinţific, jocul de şah se sprijină pe o serie de legităţi, principii, norme, reguli, mijloace şi procedee tipizate, a căror înţelegere perfectă, asimilarea conştientă dar, mai ales, aplicare creatoare în practică duce, în mod sigur, la ridicarea forţei de joc.

Caracterul inepuizabil al jocului şi diversitatea posibilităţilor fac însă din şah *un domeniu al excepţiilor* în care deseori regula generală este ajustată de fantezia jucătorului şi infirmată de extravaganţa poziţiei, năstruşnicia ideii sau excentricitatea soluţiei. Şi nu-i rău deloc, căci cine nu resimte efectul artistic şi influenţa emoţională a unei mutări surprinzătoare sau manevre spirituale, a unui sacrificiu spectaculos sau mat neaşteptat, în general a unei partide bune şi consecvent jucate?! Căci, pentru ca o mutare sau acţiune să placă, ele trebuie să fie cele mai bune dar, paradoxal, să nu pară astfel, dînd chiar aparenţa inutilităţii, a dezavantajului, a pierderii. Trecerea de la această impresie negativă la eficienţă practică dovedită produce de regulă un efect de surpriză şi paradox, consumatorul de şah avînd o senzaţie de frumos, satisfacţie şi admiraţie...

Să urmărim, aşadar, un curs intensiv de...

INTRODUCERE

Pe masă, în fața dv, stă o tablă de carton sau o cutie de lemn cu 64 de pătrățele de două culori diferite (de obicei, alb și negru).

Pe prima și ultima orizontală sînt aliniate cele două armate costumate în culorile tradiționale : cîte un rege (R) și o damă (D) — la mijloc, flancați de cîte doi nebuni (N), doi cai (C) și — la colțuri — două turnuri (T). În fața acestora, stau înșirați — ca un șir de netrecut — cîte 8 pioni.

În limbaj șahist, C și N se mai numesc *figuri ușoare*, T și D — *figuri grele*, cele patru cîmpuri din mijlocul tablei formează *centrul*, orizontalele și verticalele marginale se numesc *benzi* iar jumătățile tablei reprezintă, după caz, *flancul regelui* și *flancul damei*.

Albul începe cu o mutare și jocul avansează prin mutări alternative — cîte una din fiecare parte.

Operațiunea de deplasare și capturare (semn : sau x) a figurilor se face după următoarele reguli simple :

— pe fiecare căsuță nu poate sta decît o singură piesă ;

— toate figurile (în afara pionului) mută în toate direcțiile și capturează în același mod : R — un singur cîmp înainte, înapoi, lateral și în diagonală, C — sare patru pătrățele în toate direcțiile — în forma literei L, N — un număr nelimitat de cîmpuri libere pe diagonala proprie, T — idem dar pe orizontale și verticale iar D — cumulează proprietățile T + N într-un singur corp ;

— pionul se mișcă doar înainte un singur cîmp (uneori, cînd pornește din poziția inițială, chiar două) și capturează un cîmp distanță în diagonală — spre înainte ;

— nici o figură (în afara C) nu poate sări peste alta, fiind nevoită să se oprească în fața acesteia pe direcția de mers sau, dacă este posibil și favorabil, s-o captureze ;

— orice figură poate captura alta adversă (în afara R) prin scoaterea acesteia din joc și înlocuirea cu figura proprie atacatoare.

În timpul jocului, toate figurile se mișcă pe diverse cîmpuri, se atacă unele pe altele sau sînt schimbate ori capturate, părăsind astfel jocul. Doar R are un statut special :

— el n-are voie să mute pe un cîmp atacat și nu poate captura o piesă adversă apărată ;

— el nu poate rămîne sub atac, jucătorul trebuind să-l mute, să captureze atacatorul sau să interpună altă piesă în raza sa de acțiune.

Mișcările din timpul unei partide sau poziția la un moment dat pot fi reprezentate în scris prin prescurtarea simbolului figurii — R,D,T,N,C (pionul nu se indică) și a cîmpului de staționare, după sistemul A—H (pentru verticale) + 1—8 (pentru orizontale). Astfel, în poziția inițială, dacă avansăm față în față figurile centrale ale jocului, vom avea Re4—Rd5 la negru.

Tabla de șah — cu toate cîmpurile ei — trebuie cunoscută la perfecție (ca, de exemplu, tabla înmulțirii), chiar fără a o privi. Numai în acest fel se poate crea o bază trainică pentru însușirea în continuare a teoriei și practicii șahiste !

În cadrul unei mutări, jucătorul poate deplasa, schimba sau captura o singură piesă. Excepții fac luarea „en passant", transformarea și rocada.

Luarea „en passant" (în trecere) reprezintă acea situație în care, avansînd din poziția inițială două cîmpuri, un pion se așează alături de altul advers, putînd astfel fi luat — ca și cum ar fi mutat o singură pătrățică. Capturarea pionului acroșat poate fi făcută numai în acel moment, cu mutarea de răspuns. Dacă evenimentul trece fără urmări, regula se stinge...

○ Rh1, b2, c2, c5, d3, g2, g3, g5, h3.

● Ra2, Ta1, Cb1, a7, a6, d7, e7, f7, f6, h5, h2.

(semnul ○ indică piesele albe iar ● — cele negre).

Analiza retrogradă arată că ultima mutare a negrului din fantastica poziție a lui A. Troițki (1909) nu putea fi decît 1.. h7—h5. Evident, albul ia „en passant" 2.g5:h6 (pionul negru h se scoate de pe tablă) și, datorită amenințării de a transforma, negrul este nevoit să dea șah etern prin 2..Cd2+ 3.R:h2 Cf1+ etc ($^1/_2$-$^1/_2$).

Cînd un pion a ajuns pe ultima linie, el trebuie transformat obligatoriu în orice figură dorită sau necesară.

În partida Herzog—Lehmann (Barcelona 1936) : ○ Rd2, Ce4, Cd7, b3, d6, e6, f2, g2 ● Rg8, Nf8, Cg6, b4, c6, c7, f7, g7, h6, singura șansă a albului este transformarea unui pion, dar nici 1. d:c7 Ce7, nici 1.e7 N:e7 2.d:c7 Ng5+ și Ce7 nu dau nimic. De aceea, întîi 1.Cf6+ ! g:f6 și abia acum : 2.e7 N:e7 (sau 2..C:e7 3.d7 ! 3.d:c7 (1—0).

În mod obișnuit, pionul se transformă în D dar, uneori, rezultate mai bune aduce transformarea în T sau într-o figură ușoară, ca în poziția : ○ Rg2, Dc3, Td4, Cc4, a3, b3, d5, f3, f7, g4 ● Re7, Dc7, Ta8, Na7, a6, d6, g7, h6. Se pare că albul pierde Cc4 dar... 1.Te4+ Rf8 (la 2..R:f7 2.Ce5+) 2.C:d6 ! D:d6 (sau 2..D:c3 2.Te8+) 3.Te8+ ! T:e8 4.D:g7+ ! ! R:g7 5.f:e8C+ ! și albul cîștigă.

Rocada este o mutare combinată R+T care se efectuează cu scopul de a evacua și proteja R în fața atacurilor adverse mai virulente în zona centrală a tablei. Simbolul rocadei a fost propus la sfîrșitul sec. trecut de către A. Alexander și se presupune că indică (prin numărul de zerouri) cîte cîmpuri libere există între R și T înaintea efectuării ei.

Avînd 2 T, jucătorul poate efectua rocada spre cele două colțuri ale tablei — rocada mică (0—0) sau rocada mare (0—0—0), dar numai o singură dată în decursul unei partide și în următoarele condiții speciale :

— R și T angajați în rocadă să nu fi fost încă mutate ;

— R să nu fie, în acel moment, în șah ;

— între R și T să nu se afle o altă piesă ;

— după efectuarea imaginară a rocadei, R sau T să nu intre sub atac (dacă T se află în poziția inițială sub atac sau trece peste un cîmp bătut, rocada este posibilă) ;

Deși în aparență simplă, și rocada poate avea virtuți spectaculare. Astfel, în poziția lui A. D. Petrov : ○ Re1, Df1, Tg1, Th1, Ne8, Cd1, Cd2, d4, d5, g2 ● Rf5, Dc1, Tg7, Tg5, Nb3, Nc3, Cb1, Ce7, a6, b5, f4, g3 — albul dă mat în 6 mutări numai cu ajutorul rocadei : 1.D:f4+ ! R:f4 2.Tf1+ Rg4 3.Tf4+ ! R:f4 (Prima orizontală s-a curățat și...) 4.0—0+ ! (Acum, caii s-au dezlegat și pot acționa :) 4..Rg4 5. Ce3+ Rh4 6. Cf3 mat.

Valoarea figurilor este dată de mobilitatea și raza lor de acțiune. Luînd, de exemplu, ca unitate de măsură pionul, avem : C=2,8, N=2,9, T=4,7, D=9. Au fost stabilite chiar valori absolute mai exacte : pionul =2,19, C=5,25, N=8,75, T=14,00, D=22,75 și (cînd nu trebuie protejat și devine activ) R=6,56.

Evident, în decursul jocului, aceste valori variază în funcție de poziția concretă de pe tablă și de stadiul partidei iar jucătorii își pot manifesta originalitatea gîndirii lor sesizînd aceste nenumărate excepții de la scala obișnuită de valori.

Pentru ca jocul să „curgă", figurile proprii cooperează și interacționează între ele venind, imparabil, într-un contact antagonic cu cele adverse. Această „înrîurire" reciprocă se manifestă prin ocuparea teritoriului și a punctelor sale importante, prin schimburi mereu mai avantajoase, atacarea forțelor adverse (în special a R) sau apărarea celor proprii.

Cea mai importantă porțiune a tablei este de obicei centrul și locul de amplasare al R advers, schimburile avantajoase se referă la cîștigul de material sau la preschimbarea unei figuri mai valoroase pentru una mai slabă iar atacul și apărarea privesc atît figurile, cît și punctele sau liniile mai importante din dispozitiv.

Toate aceste acțiuni se realizează de obicei prin mijloace forte — amenințarea, atacul, constrîngerea ș.a. — sub diversele lor forme. Mijloacele de apărare cele mai simple contra lor constau în :

— capturarea figurii atacatoare :

— interferarea liniei de acțiune a figurii atacatoare ;

— apărarea figurii atacate cu alta proprie ;

— plecarea de sub atac ;

— contraatacarea altei figuri adverse, superioare sau de aceeași valoare ori asupra unui obiectiv mai important ;

— luarea unor măsuri de profilaxie.

Orice jucător trebuie să se deprindă să observe și să sesizeze rapid asemenea atac, apărare sau interacțiune între figuri — existente și po-

sibile în orice moment al partidei – altfel riscă să plătească, cum se spune „bani de învățătură"...

Atacul asupra regelui se numește *șah* (semn distinctiv +) și regula jocului prevede că trebuie luate măsuri imediate de înlăturare a sa prin fuga R pe alt cîmp neatacat, capturarea sau interferarea liniei de acțiune a figurii atacatoare. Dacă R advers se află pe aproape în zonă, interferarea șahului se poate solda cu un *contrașah*.

În poziția : o Rb1 Db7, Tf1, Ce5, a2, b2, c2 ● Rg7, Dh5, Tc8, f7, g5, h6 albul a pierdut pentru că n-a prevăzut un contrașah decisiv : 1..T:c2 ! 2. C:f7 Dg6 ! ! 3. Ce5+ Tc+ ! (neplăcut !) 4.C:g6 T:f1 mat.

Deosebit de periculos este *șahul dublu*, care limitează apărarea R atacat doar la... fugă ! Cum monarhii n-au fost niciodată buni alergători, ei pierd de obicei cursa, de exemplu :

Komov–Sidorov (U.R.S.S. 1952) : o Rg1, Df1, Te1, Tf2, Nb3, Ne3, Ca4, a2, b2, g2, g4. ● Rb8 ,Df4, Td8, Th8, Nd6, Ce5, a6, b7, c7, f7, g5.

Negrul a sacrificat o figură și „seria" continuă : 1.Th1+ ! 2.R:h1 Dh7+ 3.Rg1 Dh2+ ! ! (totul a avut drept scop aducerea R sub atacul dublu al C+N :) 4.R:h2, Cf3++ 5.Th1 Th8 mat.

Pollock-Allios (New York) : o Rg1, Dd4, Td1, Te1, Nb2, Ce4, a2, b3, c2, g2. ● Re8, Df5, Ta8, Ne6, Nf8, a6, b7, c7, f6, g7, h6. Albul a cîștigat incredibil prin 1.Dd7+ ! ! (pentru a permite șahul dublu C+T) 1..N:d7 2.Cd6++ Rd8 3.Cf7+ Rc8 4.Te8+ ! N:e8 5.Td8 mat.

Scopul jocului de șah este de *a da mat R advers* – adică a-l pune într-o situație în care, atacat fiind, să nu aibă nici o posibilitate de salvare. Matul (în arabă, șah-mat înseamnă împăratul a murit) reprezintă deci acel șah care nu poate fi îndepărtat în nici un fel. Iată cum dau mat R singur C+N, 2N, T și D :

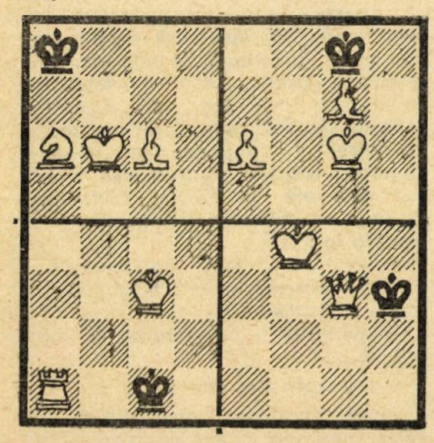

Așadar, orice mat presupune un șah dar, de cele mai multe ori, de la șah pînă la mat este cale lungă iar unele șahuri nechibzuite se pot dovedi chiar dăunătoare, scăpînd „din mînă" un R încolțit sau activizîndu-l prea mult.

Cît de periculos este jocul de-a șahul și contrașahul, se vede din poziția Bucher-Müller (simultan Basel 1959) : o Rf1, Da5, Te1, Te4, b2, g4, h3. ● Rc5, Db3, Td5, Te6, c6, e5, h7, d2. R negru este în șah dar, nevrînd să accepte remiza prin șah etern – 1..Rd6 2. Dd8+ Rc5 3.Da5+ etc. – el s-a acoperit cu un contrașah 1..Db5+, convins că schimbul de dame este forțat, dar... 2.Tc4+ ! ! Albul a interferat contrașahul printr-un recontrașah decisiv : 2..Rd6 3.Dd8 mat sau 2..R:c4 3.Dc3 mat. (1–0)

Matul poate fi dat în orice moment al partidei. Cele mai rapide K.O. sînt :

– „matul prostului" – 1.f3 ?! (o mutare îndoielnică) 1..e5 2.g4 ? (cel ce face o asemenea „gafă" își merită complimentul din titlu !) 2..Dh4 mat.

– „matul măgarului" – 1.e4 e5 2.Dh5 (Cine mai joacă azi așa ? Acum, vrînd probabil să-și aranjeze R, negrul uită să-și atenționeze partenerul și – știți cum este între începători ! – „pièce touchée – pièce jouée !) 2..Re7 ? 3.D:e5 mat.

Culegerile de „miniaturi" sînt pline de partide cu maturi pînă în 20 de mutări, multe maturi se pot da în jocul de mijloc (cînd pe tablă sînt multe piese) iar cum să dea mat în final cu o D, un T, 2T sau, ceea ce este mai greu, cu 2 figuri ușoare, jucătorul poate învăța și singur.

Evident, în timpul jocului, adversarul se împotrivește matului și, pentru a-l realiza totuși, va trebui întîi să luptăm pentru atingerea unor obiective și avantaje intermediare care să ne netezească drumul spre victorie.

Nu întotdeauna, o partidă poate fi cîștigată prin mat sau obținerea unui avantaj decisiv care să-l oblige pe adversar să cedeze. Ea se poate termina și *remiză* (semn distinctiv ½), atunci cînd :

– pe tablă rămîn numai regii, după o exterminare reciprocă a tuturor pieselor ;

– partea în avantaj nu dispune de suficiente forțe pentru a obține cîștigul, de exemplu : R+N, C sau 2C contra R, cei doi R cu cîte un N de aceeași culoare etc. sau ca în poziția : o Re4 ● Rc5, Na3, Ch1, h7. Deși în mare dezavantaj material, albul remizează prin 1.Rf3 ! urmat de Rg2 și capturarea forțată a Ch1, după care nimic nu-l poate determina să iasă din colț !

– avînd chiar material de cîștig, jucătorul în avantaj nu reușește să dea mat în răstimp de 50 mutări de la ultima captură, schimb sau înaintare de pion. Aceasta se întîmplă, mai ales, în finalurile complexe de 2 C contra pion, T+N contra T, C+N și 2 N contra R – unde, pentru a cîștiga, este nevoie de multe mutări și o tehnică ireproșabilă.

– partenerii cad de acord asupra remizei printr-o propunere a unuia și acceptul celuilalt sau, în mod tacit, în poziții egale, unde nu se văd posibilități reale de a se continua cu succes lupta ;

Astfel, în poziția lui M. Liburkin : o Ra1, Nd7, Cf1, d6 ● Rh5, Nb1, c2, h2, negrul amenință transformarea. De aceea, 1.Cg3+ Rh4 2.Rb2 (Se pare că pionii s-au anihilat : 2..R:g3 3.Nc6 etc. dar...) 2..c1D+ ! 3.R:c1 Ne4 ! (Parează Nd7-c6 și amenință R:g3 urmat de transformarea pionului, dar albul dispune de o „paradă" uimitoare :) 4.Ch1 ! N:h1 5.Nh3 ! Nc6 6.Ng2 ! ! N:g2 7.d7 h1D+ 8.Rd2 ! și, cu tot avantajul material zdrobitor, negrul nu poate împiedica d8D trebuind să accepte remiza ;

– se repetă (cel puțin de trei ori) poziția, cu acelaș jucător la mutare, ca în poziția lui A. A. Troițki (1898) : o Rd2 Nd8, Ca4 ● Rg1, Dh7, Nh1, f5, g2, h2. După 1.Re1 ! Da7 ! nu 1..Db7 2Cc3 Db4 3. Nb6+ ! D:b6 4.Ce2 mat) 2.Nb6+ D:b6 3.C:b6 f4 4. Cd5 f3, se pare că albul pierde, dar... 5.Cf4 ! f2+ 6.Re2 Rf1 (nu merge 6..f1C+ 7.Re1 Ce3 8.Ch3 mat) 7.Cd5 ! Rg1 8. Cf4 Rf1 9. Cd5 și remiză prin repetarea mutărilor (½–½)

– unul din jucători – de obicei cel în dezavantaj – urmărește R advers prin *șah etern*, ca în poziția lui E. B. Cook (1868) :

o Rc4, Df6, Te6, Na1, Cg7, e2. ● Rh8, Dd7, Te8, Td2, Ng8, Ng1, Cc7, Cf4, c5, e4, f2, g5. Negrul are avantaj material copleșitor, de aceea albul încearcă imposibilul : 1.Cf5+ Tg7 2.Dh6+ Nh7 3.N:g7+ Rg8 (Acum se pare că totul s-a terminat, dar...) 4.D:h7+ ! ! R:h7 5.Th5+ Rg8 6.Th8+ Rf7 7.Tf8+ Rg6 (sau 7..Re6 8.Tf6+ Re5 9.Tf7+ Re6 10.Tf6+ etc.) 8. Tf6+ Rh5 (sau 8..Rh7 9.Th6+ Rg8 10.Th8+ reluînd „jocul"...) 9.Th+ Rg4 10.Ce3+ Rg3 11.Cf1+ și calul a preluat funcția de șah etern a turnului (½–½)

– fără a fi în șah, R la mutare nu dispune de nici o mișcare regulamentară, aflîndu-se astfel în *„pat"*. Ideea patului – deși paradoxală și, pe undeva, nedreaptă – este o regulă înțeleaptă și cu mult miez educativ întrucît, avînd în vedere dezechilibrul existent în acel moment, pedepsește graba, neatenția sau superficialitatea unuia și răsplătește optimismul, abilitatea și ingeniozitatea celuilalt jucător.

În poziția lui H. Griniger (1932), o Rb4, Nh8, d2, e2, h6 ● Rb7, Na2, Ng1, Cf2, Cg3, avantajul material al negrului pare decisiv, dar... 1.g7 ! Nb1 2.d3 C:e2 (Acum, la retragerea Ih8 urma 3..C:d3+, o acțiune combinată a celor patru figuri ușoare negre și capturarea pionului h7, de aceea :) 3.Na1 ! C:d3+ 4.Ra3 ! Nc5+ 5.Rb3 ! Cdc1+ 6.Rb2 N:h7 (la 6..Nd4+ 7.R:b1) și pat cu N alb întemnițat în colț ! (½–½)

Un caz interesant este *autopatul* : J. Dufresne (1881) o Rb1, Te6, Na2, Cb3, b2, b4, c2, g7 ● Rh7, Tg1, Cd1, b5, c3, d2, g6. Poziția albului pare pierdută și primele sale mutări – cel puțin ciudate : 1.g8D+ R:g8 2.T:g6+ T:g6 Și, ce-i cu asta ? – veți întreba, dar... 3.Ca1+ ! Rg7 4.b3 ! și se constată că, indiferent ce-ar face negrul, el nu poate desface „carapa-

cea" R advers care nu va avea nici o mutare la dispoziție ! Deci – pat. (½–½)

– se crează o poziție gen „fortăreață", de astă dată cu destule mutări la dispoziție și, deși practic cu avantaj decisiv, unul din jucători nu poate străpunge niciodată linia de apărare a celuilalt. o Rb1, Tf6, a4, b3, c2, d3, e4, f3, g2 ● Rg7, Ta8, a5, b4, c3, d4, e5, f4, g3.

Pionii negri sînt mult mai înaintați și, deci, periculoși. De aceea, remiza poate fi obținută numai prin 1.Th6 ! ! R:h6 2.Rc1 Rg7 3. Rd1 Th8 4.Re2 ! Th1 (la 4..Th1 – pat !) 5.Rf1 Th1+ 6. Re2 și T nu poate intra niciodată din cauza patului (½–½).

Uneori se ivește posibilitatea de a folosi 2–3 posibilități combinate de a obține remiza :

Rodriguez-Vaisman, București 1974 : o Rh1, Dd6, Ne3, Nf1, c6, e4, h4 ● Rh5, Dg3, Ch3, e5, f3. Evident, albul are avantaj material decisiv, dar... 1..Cf2+ ! (C se sacrifică obligînd N alb să blocheze pionul f3 și să-l apere, în același timp, pe cel din h4) 2.N:f2 Dh3+ ! ! 3. Rg1 (sau 3.N:h3 pat) 3..Dg4+ 4.Rh2 Dh3+ ! cu șah etern sau pat (½–½).

Pentru a înțelege procesul complex al luptei dintr-o partidă de șah, jucătorul trebuie să cunoască și să sesizeze – în general și în fiecare poziție concretă în parte – forța, numărul și calitatea figurilor, mobilitatea lor și spațiul pe care-l stăpînesc sau controlează, timpul necesar unei figuri pentru a intra în luptă sau să ajungă, la momentul oportun, acolo unde este necesar. De aici rezultă că *elementele fundamentale* ale jocului sînt :

– *forța (materialul)* – exprimat în figurile de valori inegale și diferite dar distribuite la început în mod egal între cei doi parteneri ;

– *spațiul* – reprezentat de tabla de joc, pe a cărei suprafață cei doi jucători își plasează alternativ figurile ;

– *timpul* – determinat de aceste alternanțe regulate de mutări albe și negre.

Aceste elemente determină toate noțiunile și aprecierile în șah acționînd, fie într-o strînsă cooperare și interdependență, fie într-o evidentă și manifestă acțiune de incompatibilitate.

Partida de șah se sprijină pe 3 mari principii :

– al *securității* – securitatea R propriu are o importanță capitală în toate momentele și fazele luptei ;

– al *materialului* – jucătorul care are avantaj material trebuie de obicei să cîștige ;

– al *mobilității* – partea care dispune de un spațiu mai mare pentru figurile sale, are un avantaj important.

De aici, rezultă și alte principii, legi, reguli, recomandații, obiective – unele universale și comune, altele particulare și aplicabile doar unei faze sau anumite poziții tipice. Înțelegerea valorii timpului șahist ne va conduce la elementul inițiativă și, implicit, la necesitatea mobilizării rapide, raționale și pe poziții active a forțelor, pătrunderea valorii relative a spațiului ne va duce în mod logic la importanța centrului și la principiul centralizării iar de aici, la o serie de reguli privind pozițiile pe care trebuie să le ocupe pionii și figurile, la mobilitatea lor, la structura de pioni, la formarea de cîmpuri tari și slabe și, întrucît cîmpurile și liniile centrale devin – în procesul luptei – o zonă „fierbinte", regele trebuie ocrotit și adăpostit pe unul din flancuri cu ajutorul rocadei.

Natural, într-o luptă echilibrată dintre doi adversari de valoare apropiată, este greu de obținut prepondereța în toate aceste elemente și principii și, pentru a avea șanse de a obține un anumit avantaj, jucătorul va fi obligat să renunțe la altul. Într-o asemenea partidă, unul nu poate avea „totul" și adversarul său „nimic" pentru simplu motiv că lupta demarează dintr-o poziție inițială egală, fiecare are dreptul – unul după altul – la cîte o singură mutare și, în definitiv – vorba lui Tartakower – „și adversarul are dreptul la viață !"

În plus, datorită imprevizibilului și a surprizelor – unele partide aduc chiar cu filmele de aventuri –, un anumit avantaj poate să se dovedească insuficient trebuind să fie inlocuit, la prima ocazie, cu altul. Această apreciere a nuanțelor și a valorii comparate a tot ceea ce cîștigăm și pierdem, precum și valorificarea avantajelor sau a atuurilor proprii, înaintea adversarului, este deosebit de importantă. Pe de altă parte, șahul este un joc cu o multitudine de excepții și, deseori, pe tablă survin situații în care, deși avem „totul", o anumită caracteristică particulară și neînsemnată a poziției, un „mic fleac" permite o răsturnare incredibilă a situației sau a șanselor...

„EROII" ȘAHULUI

Pionul – cea mai slabă unitate șahistă – este cea mai controversată piesă, aprecierile la adresa lui putînd varia de la constatări dintre cele mai sumbre pînă la aprecieri dintre cele mai optimiste. El poate străbate drumul glorios de la simplu soldat la general (D) demonstrînd – în funcție de poziție – fie o slăbiciune nativă și justificabilă fie o forță potențială surprinzătoare sau decisivă.

Mergînd „numai înainte !", pionii controlează și protejează complexe întregi de cîmpuri, cuceresc spațiul necesar pentru acțiunile figurilor proprii, stingheresc și alungă pe cele adverse sau sînt, la nevoie, sacrificați pentru efectuarea „abordajului" regelui advers, pentru străpungeri și deschiderea liniilor în vederea pătrunderii în poziția acestuia. Uneori, ei avansează în prim-planul partidei și, căpătînd brusc o forță uriașă, aplică chiar lovitura de grație sau se transformă în D.

Urmăriți „drumul spre înalta societate" a pionului alb f5 din partida Tartakower-Rubinstein, Moscova 1925 : o Rh1, Df2, Te4, Tg3, Ch5, b2, b3, c2, d3, f5, g2, h3 ● Rh8, Dd7, Te8, Te7, Ce5, a7, b6, c6, c5, f6, g7, h7. 1.T:g7 ! T:g7 2.C:f6 De7 3.C:e8 D:e8 34.Df4 ! Te7 (Drumul a fost curățat și...) 5.f6 ! Cg6 (sau 5..Te6 6.T:e5 ! T:e5 7.f7 etc.) 6.T:e7 ! C:e7 7.f7 ! (7..Df8 8.Df6+) 1–0.

Și două finaluri de studii ale lui A. P. Kazanțev :

o Rc7, Tb7, a7, b4, h6 ● Ra6, Dd8, Nd5, d7. La prima vedere pierdut, albul joacă 1.a8D+ ! D:a8 2.Tb6+ Ra7 3.b5 ! (amenință 4.Ta6 mat și nu ajută 3..Dd8+ 4.R:d8 R:b6 5.h7 etc.) 3..Nb7 4.Ta6+ ! (totuși !) 4..N:a6 5.b6 mat !

o Rc4, Tb4, Nd4, Cf4, e3, g2, h2 ● Rh4, De7, Nh6, f7, h5. Albul își sacrifică toate figurile pentru a da mat cu un pion : 1.Cg6+ ! f:g6 2.Nf6+ ! D:f6 3.Rd5+ Rg5 4.h4+ Rf5 5.g4+ ! h:g4 6.Tf4+ ! N:f4 7.e4 mat.

Săriturile surprinzătoare ale *calului* au provocat întotdeauna începătorilor multă bătaie de cap și aceștia întîmpină adesea mari greutăți în deprinderea cu mersul lui ciudat și stabilirea – pe această bază – a valorii dinamice a acestui adevărat „cameleon" șahist.

Deși cu salturi scurte și o rază redusă de acțiune, C poate – prin piruietele sale viclene – să provoace panică în tabăra adversă, fiind deosebit de eficace în acțiunile tactice pe „spații mici", atacuri duble și eventuale sacrificii asupra unor puncte greu accesibile altor figuri.

o Rh1, Df6, Td1, Tf1, Ne2, Ne3, Cc5, a2, b2, c3, g2 ● Rg8, Dc7, Tc8, Te8, Ng3, Cd8, a7, b7, f7, g6, h7. Atacul 1.Nh6 este parat de Ne5 dar... 2.C:e4 ! N:f6 3.C:f6+ Rh8 (Se pare că albul mai ia un T pentru D, dar în toată această combinație, calul este „eroul" :) 4.Ng7+ ! R:g7 5.C:e8+ și 6.C:c7 (1–0)

Sznapik-Martens (Lund 1973) : o Rh2, Dc4, Td1, Te1, Nb2, Ch4, a4, b4, e5, f4, h3 ● Rg8, Db8, Ta8, Te8, Nf2, Cf7, a6, c6, f6, g7, h7. Cine ar crede că securea călăului se află în copita Ch4 ? ! Și totuși... 1.Td7 Tf8 2.e:f6 ! N:e1 3.Cf5 g5 4.Ch6+ Rh8 5.T:f7 D:b4 6.T:f8+ ! (putea urma : 6..D:f8 7.f7+ Dg7 8.f8D+ ! T:f8 9.Dg8+ ! ! T:g8 10.Cf7 mat) 1–0

În această poziție (luată dintr-un studiu al lui A. Seleți), echilibrul este perturbat de inițiativa albului : o Rg1, Dg5, Ne2, Cd3 ● Rd7, Df8, Nc6, Ca7. 1.Cc5+ Rc8 (la 1..Rd6 R:c4 4.Db3+ R:c5 5. Da3+) 2.Nc6+ cîștigă D prin 2.Dg3+ ! Rd5 3.Nc4+ ! Rb8 3.Dg3+ Ra8 4. Nb7+ ! N:b7 5.Cd7 ! Dd8 6.Db8+ ! ! D:b8 7.Cb6 mat.

Nebunul rectiliniu și „daltonist" este apreciat pentru acțiunea „roentgen" pe diagonalele mari ale tablei, fulgerătoarele lovituri de pumnal a-

supra regilor adverși sau de upercut pe partea scurtă a tablei. Nebunii pot să-și manifeste puterea de influență de departe, susținînd cu foc incursiunea turnurilor sau excapadele damei dar mobilitatea lor depinde de poziția proprie de pioni. Și cu toate acestea, oricît de îngrădit, nepotincios, leneș și „rău" ar fi un N, el nu trebuie ignorat sau subapreciat pentru că, odată scăpat de strînsoarea maternă a lanțului de pioni, el reîncepe să săgeteze în dreapta și în stînga !

Iată cum ascultă ei de un „regizor" ca marele maestru M. Taimanov (1964) 0 Rg1, Dc2, Tb7, Tf1, Nc3, Ne2, b2, g2, h2 ● Rg8, Dd5, Tc8, Te8, Ng7, Ce5, a6, c5, g6, h7.

1.Nc4 ! D:c4 (sau 1..C:c4 2.T:g7+) 2.T:g7+ ! Rh8 (nu 2..R :g7 3.N:e5+) 3.N:e5 ! D:c2 4.T:f8+ ! T:f8 5.T:g6 mat.

Jung–Szabados (1952) : o Rh2, Dh3, Th4, Nd4, a5, b4, f3, g2 ● Rg5, De2, Tc4, Cg7, a6, b5, g6, h5. Negrul pare stăpîn pe situație dar N alb își începe „numărul" : 1.N:g7 ! T:h4 2.D:h4+ ! ! R:h4 3.Nf6+ g5 4.Nc3 Df2 (la 4..g4 5.Nf6 mat) 5.Ne5 ! și, din cauza zugzvangului, negrul este nevoit să permită matul (1–0)

În poziția lui V. Korolkov (1935) : o Rg4, Tb7, Nc8, d6, g3 ● Rf6, Nh4, e3, f2, a7, c6 – se pare că pionii negri nu mai pot fi opriți. După 1.d7 Re7, albul joacă 2.Tb8 ! cu ideea 2..f1D 3.d8D+ R:d8 4.Na6+) dar 2..N:g3 ! (pentru a remiza prin 3.R:g3 f1D 4.d8D+ R:d8 5.Na6+ Rc7 etc. dar albul mai speră...) 3.Ta8 ! f1D 4.d8D+ R:d8 5.Na6+ Nb8 ! 6.N:f1 (la 6.T:b8+ Rc7 =) 6..Rc7 (T alb a fost blocat dar în ajutorul său vine N...) 7.Na6 ! e2 8.N:e2 Rb7 9.Nf3 ! (amenințînd 10.N:c6+ R:c6 11.T:b8 etc) 9.. R:a8 10.N:c6 mat !

Turnul leneș și somnoros moțăie mult în colțul său călduț pînă să fie introdus în luptă pe una din coloane. În virtutea „specialității" sale liniare de figură cu „bătaie lungă", T poate să preseze cu maximă eficiență pe magistralele centrale, să susțină asaltul de pioni asupra rocadei adverse, să ajute la realizarea unei străpungeri, la cucerirea și valorificarea unei coloane, la înaintarea și transformarea pionului în D. Iată trei interesante poziții, în care rolul și spiritul de sacrificiu al T iese pregnant în evidență.

Wheeler–Hall (Anglia 1964) : o Ra1, Dd2, Td1, Th1, Cd4, a3, b2, f4, g4, h2, ● Rg8, Dg2, Ta8, Tc6, Ng7, b3, d6, f7, g6, h7. Aici, turnurile se sacrifică pentru a face loc damei : 1..Tc1+ ! 2.D:c1 T:a3+ ! 3.Rb1 Ta1+ ! 4.R:a1 Da8+ 5.Rb1 Da2 mat.

Hermann–Hussong (Frankfurt 1930) : o Rh1, Dc5, Ta1, Tg1, Ce1, Ce3, a5, b2, c3, d3, e4, f2, g2, h2 ● Rg8, Dh5, Rf7, Tf6, Cf8, Cf4, a6, e6, e5, g7, h7.

Aici, dama le întoarce „contraserviciul" : 1..D:h2+ ! ! 2.R:h2 Th6+ 3.Rg3 Ce2+ 4.Rg4 Tf4+ 5.Rg5 Th2 ! 6.D:f8+ R:f8 7.Cf3 h6+ 8.Rg6 Rg8 ! 9. C:h2 Tf5 ! (și turnurile s-au sacrificat...) 10.C:f5 Cf4 mat.

Rotlevi–Rubinstein (Karlovy Vary 1911) : o Rh1, Ta1, Tf1, Nb2, Ne4, Cc3, a3, b4, e5, f4 g3, h2 ●, Rg8, Dh4, Tc8, Td8, Nb7, Nf6, Cg4, a6, b5, e6, f7, g7, h7

Altă poziție, aceleași figuri sacrificate : 1..T:c3 ! ! 2.g:h4 Td2 ! 3.D:d2 N:e4+ 4.Dg2 Th3 ! ! (0–1)

Cumulînd caracteristicile T și ale celor doi N, *dama* poate băga groaza și provoca panica oriunde se ivește – ca pătrunderea unui elefant într-un magazin de veselă. În marea ei forță și valoare se ascunde însă și o slăbiciune cronică : orice pion sau figură o pot determina să dea înapoi încît forța ei depinde mult de poziția concretă de pe tablă.

În poziția lui K. Mann (1893) : o Rg3, Dh1 ● Rg5, f6, g4, pentru a da mat în 4 mutări, D traversează toată tabla : 1.Da8 ! și acum : 1..f5 2.Dd8+ Rh6 3.Dh8+ Rg5 4.Dh4 mat sau 1..Rh6 2.Dh8+ Rg5 3.Dh1 ! Rf5 (3..Rg5 4. Dh4 mat) 4. Dd5 mat.

Lowcki – Tartakower (Jurata 1937) : o Rg1, De1, Tg5, a2, b2, d5, g2, h2 o Rh8, Dd6, Tf8, h7, e5, g7, h7, „Solo"-ul D negre este senzațional : 1..Dc5+ 2.Rh1 Dc4 ! 3. Rg1 (altfel Tf1+) Dd4+ 4.Rh1 De4 ! ! 5.Dc1 (la 5..T:e5 D:e5 ! ; 5. Dg1 De2 ! și 5.Dd1 Df4 !) Dd3 ! 6.Rg1 Dd4+ 7.Rh1 Dd2 ! (0–1).

În poziția o Rh2, De7, Nc1, b2, g6 ● Rg8, Dc8, Nh5, Cb8, c4, d4, d5, e5, g7, h4 – albul pare pierdut dar D sa nu și-a spus încă ultimul cuvînt : 1.Df7+ Rh8 2.Nh6 ! Dg8 3.N:g7+ ! D:g7 4.De8+ Dg8 5D:e5+ Dg7 6.D: b8+ Dg8 7.De5+ Dg7 8.D:h5+ Rg8 9.D:d5+ Rh8 10.Dd8+ Dg8 11.D: d4+ Dg7 12.:d4D+ Rg8 13.D:c4+ Rf8 14.Dc8+ Re7 15.Dc7+ Rf6 16. D:g7+ și 17.b4 (1–0).

Regele este figura centrală și, în același timp, indispensabilă a partidei de șah. Nu este, deci, de mirare că marea majoritate a acțiunilor sînt întreprinse și îndreptate – direct sau indirect, imediat sau în perspectivă – împotriva acestuia. Atunci însă cînd această „sabie a lui Damocles" și-a-bate direcția sau dispare pentru un moment, „Înălțimea-Sa" își aruncă mantia și coroana regală, avîntîndu-se cu curaj în luptă...

Steel – N. (Calcutta 1886) : o Rb5, Th1, Nf4, Nf1, Cc7, Ce5, a2, b2, b7, c3, d4, g2, h2 ● Rb8, Da1, Td8, Ne6, Cd7, a5, f7, g7, h7. Albul are o D minus dar R său este activ, echilibrînd momentan lupta : 1.Ra6 ! C:e5 (se amenința 2.Cc6 mat) 2.C:eb f6 (sau 2..T:e8 3.N:e5 mat) 3.d:e5 f5 (închizînd periculoasa diagonală...) 4.Ne3 ! (...dar mai există și alte căi !) T:e8 5.Nb5 ! D:h1 ? (trebuia jucat 5..D:b2) 6.Na7+ Rc7 7.Nc5 ! Td8 ? (salva numai 7...Tc8 !) 7.Ra7 ! (1–0).

Rossolimo – N. (Paris 1944) : o Rf3, Dd2, Tf4, Tg1, Ne2, Ce4, a2, c3, d4, e5, f2 ● Rh7, Dd7, Te8, Nf8, Cc6, Cf5, a6, b7, c5 e6, g7, h6. O poziție extravagantă (priviți R alb !) de simultan, în care R negru este luat cu asalt prin : 1.T:f5 ! e:f5 2.D:h6+ !! R:h6 (la 2..g:h6 3.Cf6+ Rh8 4.Tg8 De6 (sau 4..f:e4 5.Nh5+ Rh7 6.N: mat) 3. Th1+ Rg6 și acum – 4.Rf4 !! f7+) 5. Th8 ! (6.Nh5 mat nu mai poate fi parat) 1–0.

o Rd6, Db6, Nc7, c5 ● Ra8, Db1, Tc8, Nb5, a6, c6, d3, e2, b4.

În mare deficit material, albul mai sacrifică și celelalte figuri bazîndu-se pe poziția deosebită a R său : 1.Nb8 ! T:b8 2.Rc7 ! T:b6 3.a:b6 a5 4.b7+ Ra7 5.b8D+ și mat (1–0).

Gines – Trias (coresp. 1981) : o Rh3, Ce7, g3, h4 ● Rf3, Ce5, g6, h5. Cel mai bun rezultat pentru negru pare remiza, dar... 1..Cg4 ! 2.C:g6 Rf2 3.Cf4 Rg1 ! 4.Cd3 Rh1 ! (zugzwang : la plecarea C, urmează 5..Cf2 mat) 0–1.

Așadar, știm care este valoarea fiecărei figuri, am văzut de ce sînt ele în stare. Evident, pe măsura dezvoltării partidei, fiecare pion și figură sînt plasați de jucător pe locuri bine distincte sau, la nevoie, distribuite în angrenajul planurilor și ideilor sale, fiind puse să se apere pe sine sau pe alții, să controleze anumite puncte și magistrale, să se înfiltreze și să atace puncte și forțe adverse, să cooopereze și să interacționeze cu celelalte forțe, să ajute sau să ia parte efectiv la diverse acțiuni – de mai mică sau mai mare importanță, secundare sau prioritare. În vîrtejul acestor evenimente, valorile inițiale (absolute) ale pieselor oscilează, factorii care joacă rolul „coeficientului de corecție" fiind :

– *forța lor de șoc* – concretizată în numărul efectiv de cîmpuri aflate sub control ;

– *securitatea lor* – dată de invulnerabilitatea cîmpului pe care-l ocupă și gradul de cooperare colectivă ;

– *gradul lor de activizare* – dat de apropierea de centru și de dispozitivul advers ;

– *mobilitatea lor* – concretizată în posibilitatea translării rapide dintr-o parte într-alta a tablei, în funcție de gradul de blocare a liniilor sau a unor puncte importante ;

– *interlegătura și cooperarea cu celelalte forțe proprii* – opusă îndepărtării, izolării de „grosul" trupelor.

De aici rezultă că ideea fundamentală a desfășurării unei partide de șah este interacțiunea – strategică și tactică, pozițională și dinamică – dintre forțele aflate pe tablă. Această intercooperare se poate manifesta atît în ofensivă cît și în apărare – printr-un atac asupra unui cîmp, punct sau figură adversă, printr-o completare sau susținere reciprocă.

Iată cîteva splendide combinații – exemple de cooperare și interacțiune perfecte în cele trei faze ale partidei, care vă vor produce, fără îndoială, multă plăcere estetică :

Ulianov – Agrinski (U.R.S.S. 1967) o Rg1, Dd1, Ta1, Te5, Nb3, Nc1, Cd5, a2, b2, f2, g2, h2. ● Rh8, Dd8, Ta8, Tf8, Nc8, Nf6, Ce8, a6, b7, c7, d7, g7, h7. Interacțiunea figurilor al-

be se canalizează spre atacul R advers : 1.Nc2 ! g6 (nu 1...N:e5 2.Dh5 h6 3.N:h6 ! cu mat) 2.Th5 ! ! Tg8 (la 2..Cg7 3.N:g6 ! C:h5 4. D:h5 etc.)

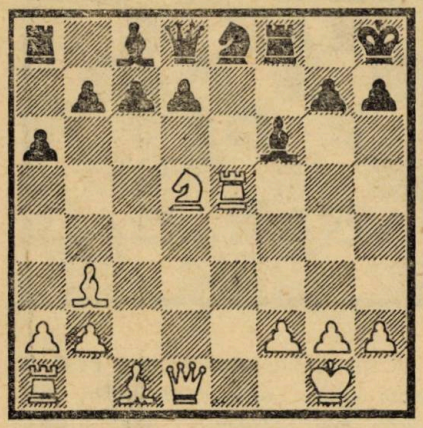

3.T:h7+ ! (T-kamikadze distruge scutul de pioni al R negru) R:h7 4.Dh5+ Rg7 5.D:g6+ Rf8 6.Nh6+ Tg7 (sau 6..,Ng7 7.Df5+ Cf6 8.C:f6 N:h6 9.Ch5+) 7.Te1 ! (amenință 8.T:e8+ !) N:b2 8.Cf6 ! N:f6 9.T:e8+ ! D:e8 10. D:f6+ Df7 11.N:g7+ Rg8 (sau 11.. Re8 12.Ng6 D:g6 13.Df8 mat) 12. Nh7+ R:h7 13.Dh6+ Rg8 14.Dh8 mat.

Bernștein – Najdorf, (Montevideo 1954) o Rg1, Dc2, Td1, Te1, Nb2, Nc4, Cc3, a2, b4, c5, e4, f2, g2, h3 ● Rh8, Dc7, Ta8, Tf8, Nc8, Nf6, Ce6, Cg7, a7, b7, c6, e5, f4, g5, h5.

Albul și-a dezvoltat armonios și în întregime forțele și, profitînd de dificultățile figurilor adverse și amplasamentul nesigur al R lor, pornește la acțiuni concrete : 1.Cd5 ! c:d5 2. e:d5 Cd4 e:d4 4.d6 Dd7 5.T:d4 ! (pentru a elimina „cerberul" R negru: 5...N:d4 6.N:d4 și Te7 urmat de Dg6) 5..f3 6.Tde4 Df5 7.g4 h:g4 Dg6 9.Te8!! (cu ideea 9..D:c2 10.T:f8+ Rh7 11. Ng8+ Rh8 12.Nb3+ reluînd D) 9..

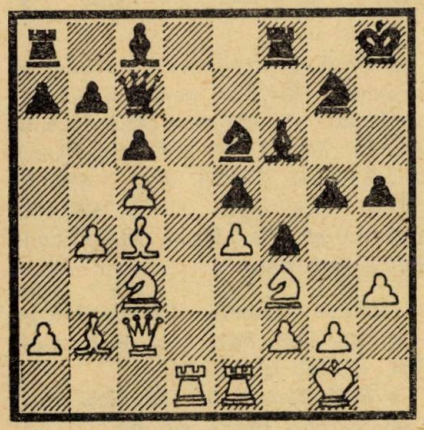

Nf5 10T:a8 ! ! T:a8 11.g:f5 Dh5 12. Te4 ! Dh3 13.Nf1 D:f5 14.Th4+ ! ! g:h4 15.D:f5 C:f5 16.N:f6+ Rg8 17.d7 (Acum, după imparabila 18.d8D T:d8 19.N:d8, avantajul material al albului devine decisiv) 1–0.

Colaborarea dintre cai în final reiese – într-un mod surprinzător din poziția lui M. Mihailov (1956) :

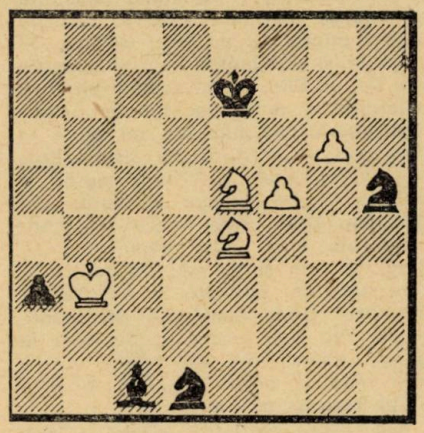

o Rb3, Ce5, Ce4, f5, g6 ● Re7, Nc1, Cd1, Ch5, a3 1.g7 ! C:g7 2.f6+ Rf8 3.Cc5 ! (Acum, se pare că pionul f se transformă, dar...) 3..a2 ! 4. R:a2 Cc3+ 5.Rb3 Na3 ! 6.R:a3 Cb5+ 7.Rb4 Cd6 (Pionul a fost oprit ? Da, dar...) 8.Ccd7+ Rg8 9.f7+ ! C:f7 10. Cf6+ Rf8 11.Gg6 mat ! !

În timpul jocului au mereu loc schimbări de situații și poziții. Unele sînt simple, normale și prevăzute de jucători, altele însă – mai complexe, surprinzătoare sau imprevizibile modificînd radical aspectul, esența și desfășurarea partidei. Cele mai însemnate momente de tranziție sînt trecerile dintr-o fază într-alta a partidei.

Model miniaturizat și aforistic al „partidei vieții", partida de șah repetă întrucîtva și etapele existenței umane : nașterea și copilăria reprezintă deschiderea, adolescența și maturitatea – finalul.

Ca și în copilărie, în *deschiderea partidei* se pun bazele și se creează condițiile unei desfășurări cît mai bune a jocului propriu-zis. La baza jocului în deschidere stau următoarele principii fundamentale :

o – ocuparea cu pionii a zonei centrale a tablei prin constituirea unui centru solid sau a unui dispozitiv de pioni + figuri pentru controlul sau subminarea eventualului centru advers ;

o – realizarea concomitentă a unei dezvoltări rapide, consecvente, armonioase și cît mai complet posibile a forțelor proprii într-un sistem bine organizat, în care toate să conlucreze și să coopereze în vederea unor acțiuni bine definite ;

o – protejarea regelui propriu prin adăpostirea sa pe unul din flancuri, de obicei cu ajutorul rocadei – efectuată la timpul potrivit și în direcția corespunzătoare.

o – crearea unei structuri favorabile de pioni, fără slăbiciuni operante sau, în cel mai rău caz, compensate de alte avantaje mai concrete.

La acestea se pot adăuga și alte obiective și manevre secundare constînd din crearea de amenințări asupra unor cîmpuri mai importante, ocuparea punctelor de sprijin și a coloanelor deschise, pregătiri în vederea creării unei anumite scheme și a desfășurării unui anumit tip de luptă preferate de jucător ș.a.m.d.

Din contra, neglijarea – într-un fel sau altul – a zonei centrale a tablei, cedarea nejustificată a unor cîmpuri și puncte-pivot de sprijin și trecere, efectuarea unor mutări inutile sau care nu contribuie la dezvoltarea armonioasă a figurilor în raport cu principiul centralizării și ideea strategică a schemei jucate, mutarea repetată – voită sau forțată – a aceleiași figuri, introducerea timpurie a figurilor grele în joc (îndeosebi a D), „lăcomia" de material sau sacrificarea lui aventuristă, mobilizarea parțială a unui flanc sau dezvoltarea șablonară, rămînerea regelui în poziția inițială sau slăbirea ireversibilă și necompensatoare a structurii de pioni (în special, în fața R) ș.a. pot duce la urmări dintre cele mai dezagreabile.

Iată cîteva exemple instructive privind sancționarea încălcării principiilor fundamentale ale jocului în deschidere :

Tungalag – Alehin (Soci 1981).

1.d4 Cf6 n.c4, c5 3.Cf3 c:d4 4.C:d4 e5 ! ? 5.Cb5, d5 ! 6.c:d5, Nc5 7. d6 ? (în loc să se îngrijească de mobilizarea forțelor, de exemplu : 7. C5c3 0–0 8.e3, e4 ! 9.Ne2, Te8 10. Cd2, Cbd7 11.Dc2, De7 12.a3 b6 13. b4, Nd6 14.Cc4 etc. Vaisman – Kosanović, Stara Pazova 1981, jucătoarea cu albul mizează totul pe mărirea avantajului său material) 7..0–0 ! (Mergea și 7.Ca6 dar – dezvoltarea înainte de toate ! 8.Cc7 ? Ce4 ! 9.e3 Nb4+ 10.Re2 (Nu este posibilă nici o interpunere : 10.Cd2 D:d6 11.C:a8 Td8 sau 10.Nd2 C:d2 11.C:d2 D:d6 13.C:a8 Td8 etc) 10..Dh4 ! 11.f3 (După 11.g3 C:g3+ 12.f:g3 Dg4+ sau 12.h: g3 D:h1 amenințînd Ng4+) 11.Df2+ 12.Rd3 C:d6 13.De2 (La 13.C:ab, cel mai simplu era 13..Nf5+ 14.e4 C:e4 ! 15.f:e4 Td8+) 13..Nf5+ 14.e4 Dd4+ 15.Rc2 Tc8 16.Cc3 T:c7 17.e:f5 N:c3 18.b:c3 D:c3+ (19.Rb1 D:c1 mat) 0–1.

Radcenko – Nisman (Moscova 1971) :

1.c4, e5 2.Cc3, Cf6 3.Cf3, d6 4.d4, e4 5.Cd2 (5.Cg5 !) Nf5 6.Dc2 ? ! (Trebuia 6.g4 ! sau, mai simplu, 6.e3) 6..Ng6 7.Cd:e4 ? C:e4 8.C:e4 d5 ! 9. Da4+ (La 9.c:d5 urma Nb4+ dar acum, D albă se aventurează în „necunoscut"...) 9..b5 ! 10.D:b5+ c6 11. Db7, d:e4 12.D:a8, Nb4+ 13.Nd2+ 14.R:d2, D:d4+ 15.Re1, D:b2 16.Td1 0–0 (Rămas în urmă cu dezvoltarea și cu R în centru, albul numai poate face față amenințărilor) 17.e3, Nh5 ! 18.f3, e:f3 19.Td2, f2+ (20.T:f2 Dc1 mat) 0–1.

Sekana – Corgnati (Tripoli 1976) :

1.e4, e6 2.d4, d5 3.Cd2, Cc6 4.c3 ?! (Obișnuit, aici se joacă 4.Cgf3) 4..e5! 5.d:e5, C:e5 6.f4 ? ! (O altă mutare de pion, care pierde timp și slăbește cîmpul e3) 6..Cg4 7.Df3 ? ! (Și ca tacîmul să fie complet, este scoasă și D...) 7.Nc5 ! 8.Ch3, Ce3 9.Nd3, Ng4 10.Dg3, d:e4 11.N:e4, Cf6 12.Nb1, De7 ! (În timp ce figurile negre cooperează excelent, cele albe se încurcă între ele iar R lor este iremediabil reținut în centru) 13.Cf3 0–0–0 (Nu-i nici o grabă pentru Cc2+) 14. Ce5, Td1+ 15.Rf2, Cc2+ 16.Ne3, Ce4 mat.

Kudjma – Scerbakov (Șeka 1982) :

1.d4, c5 2.c3 (2.d5 !) Cf6 3.d:c5 ? ! (Corect era 3.Cf3 susținînd pionul central și continuînd dezvoltarea) 3.e6 4.b4 ? ! (Din acest moment, neglijînd tot flancul regelui, micul elev lituanian își va apăra semi-pionul cu o energie demnă de o cauză mai bună...) 4..a5 5.Da4 ? (În ajutorul micului pion vine atotputernica damă – o acțiune lăudabilă în viață dar cu totul eronată în șah, mai ales în această poziție) 5..Ca6 6.Nd2, b6 ! 7. c:b6, a:b4 8.c:b4 D:b6 9.a3 Nb7 10. Da5 Dd6 11.Db5, Nc6 12.Dc4 (Sau 12.Dd3, C:b4 ! 13.N:b4, D:d3 14.e:d3, N:b4+ etc) 12..C:b4 ! (Frumos și logic) 13.N:b4, D:b4+ 14.a:b4, T:a1 15.f3, T:b1+ 16.Rf2, N:b4 (Flancul damei s-a volatilizat, în timp ce pe celălalt chinurile albului continuă...) 17. Ch3 (17.e4) Ne1+ 18.Rg1 0–0 19.e4, Ta8 20.e5 (Albul nu-și pierde buna dispoziție și continuă „atacul" dar el a comis prea multe greșeli de principiu pentru a se mai putea produce un miracol...) 20..Cd5 21.Dg4 Ce3 22. Dh5 C:f1 23.Cg5 (Sau 23.N:f1 Nb5+ și mat 23..Nf2+ ! 24.R:f2 Ta2+ (25. Rg1 Cg3 mat) 0–1.

În poziția inițială, albul poate începe partida în douăzeci de moduri dar numai cîteva dintre acestea se bucură de aprecierea unanimă.

Prima pereche de mutări definește de obicei deschiderea iar, în continuare, evantaiul de mutări și continuări se înmulțește ca în cunoscuta poveste a boabelor de grîu. Din această abundență de posibilități s-a născut *teoria analitică a deschiderilor* – cu ramificațiile ei de deschideri, sisteme, scheme, linii de joc, variante și partide. Ea conține, în esență, o dispută permanentă dintre cele mai bune căi de obținere, conservare și – eventual – sporire a inițiativei din start a albului și cele mai bune metode de contracarare a amenințărilor posibile ale acestuia, asigurarea unei poziții bine consolidate și trecerea, imediată sau la momentul oportun, la contraatac – pentru negru.

Teoria deschiderilor este extrem de vastă, existînd chiar monografii distincte pentru fiecare deschidere sau variantă serioasă iar enciclopediile iugoslave îi dedică mai mult de 2.200 pagini !

Ea împarte deschiderile în cinci grupe mari : jocuri deschise (1.e4 e5), semideschise (1.e4 – alte răspunsuri), închise (1d4 d5), semiînchise (1.d4 – alte răspunsuri) și de flanc (celelalte deschideri, sute de sisteme, mii de mutări prime) cu un total de cca. 50 variante și continuări, zeci și sute de mii de partide. Reprezentînd practica avansată a maeștrilor tuturor timpurilor, teoria deschiderilor ne pune la dispoziție – într-o formă sistematizată – relativ cele mai bune mutări și continuări din fiecare variantă, sistem sau deschidere, rezolvările concrete ale unui mare număr de situații precum și metode de contracarare sau de obținere a avantajului în cazul unor continuări secundare – posibile sau jucate –, pe care le putem utiliza, atît ca soluții, cît – mai ales – drept orientări în procesul creator al luptei.

Sub aparența unor mutări izolate, aproape toate deschiderile urmează – sub diverse forme de expresie și metode de realizare – atingerea acelorași obiective fundamentale, oferindu-ne, în fiecare caz în parte, planuri de joc și idei specifice, structuri strategice distincte, atacuri și apărări proprii.

La prima vedere, aplicarea principiilor de bază pare simplă dar, de fapt, figurile pot fi dezvoltate pe multe cîmpuri și în diverse succesiuni, mobilizarea forțelor trebuie să se înscrie în ideile strategice și tactice ale variantei jucate, să țină cont de lupta pentru centru, de structura de pioni, de fel de fel de acțiuni – veritabile sau pseudoactive, timpurii sau îndelung pregătite – proprii și adverse, să aibă în vedere replicile – de fapt și posibile – ale adversarului și, evident, poziția concretă de pe tablă. Uneori, toate acestea se întrepătrund și este greu să le cumulezi într-o suită de cele mai bune mutări, alteori, ele se contrazic și nu mai știi cine-i mai mare în grad pentru a-i acorda prioritate !

De aceea, pentru a juca bine deschiderea partidei, sînt necesare :

– cunoașterea și aplicarea creatoare a principiilor fundamentale coroborate cu o gîndire nestandardizată pentru a putea sesiza excepțiile și rezolvările originale ;

– stăpînirea în profunzime a unui adecvat bagaj de idei și principii teoretice privind schemele și deschiderile folosite ;

– studiul teoriei variantelor din repertoriul personal, strîns legat de jocul de mijloc și finalurile care pot rezulta precum și de practica la zi a maeștrilor.

Și acum, cîteva frumoase atacuri la rege, dezlănțuite încă în faza deschiderii :

Vuković – Deutsch (Zagreb 1920) :

o Rc1, Dd4, Td1, Th1, Nd2, Ce2, Cf3, a2, b2, c2, e5, f2, g2, h2, ● Re8, Db6, Ta8, Th8, Nc8, Nc5, Ce4, a7, b7, c7, c6, f5, g7, h7.

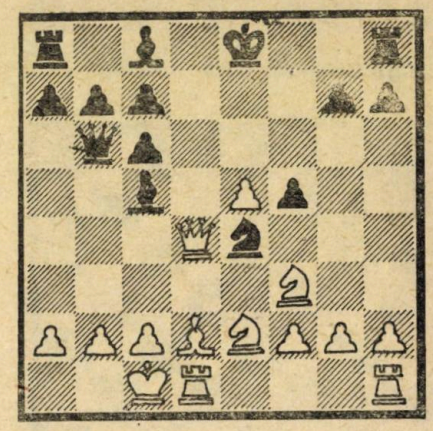

A urmat incredibil 1.Dd8+ ! ! R:d8 (sau 1..Rf7 2.e6+ R:e6 3.Cf4+ Rf7 4.Cg5 mat) 2.Ng5++ Re8 3.Td8+ Rf7 4.e6+ ! R:e6 (La 4..N:e6 5.Ce5 mat sau 4..Rg6 5.Cf4 mat) 5.Cf4+ Rf7 6.Ce5 mat.

Brieger – Bahgat (Houston 1959) :

o Rg1, Dd1, Ta1, Tf1, Nc1, Nd3, Ce4, Cg5 a2, b2, c2, d4, g2, h2.

● Re8, Dd8, Tc8, Th8, Nd7, Ne7, Cc6, a6, b7, e6, f7, g7, h7.

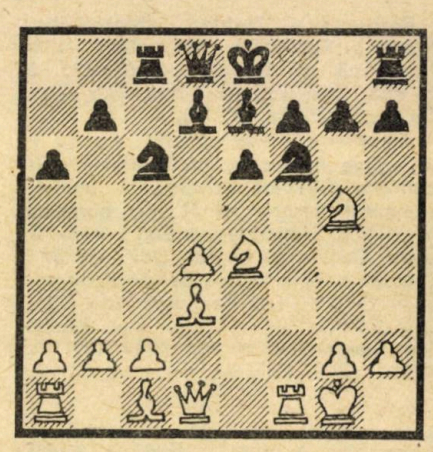

Avansul de dezvoltare al albului și coloana f deschisă permit o soluție strălucită : 1.T:f6 ! g:f6 (Sau 1..N:f6 2.Cd6+ Rf8 3.Cg:f7 Dc7 4.Dh5 ! etc.) 2.C:f7 ! R:f7 3.Dh5+ Rg8 4.Nh6 f5 5.D:f5 ! (Cu ideea 5..e:f5 6.Nc4+) Ce5 6.D:e5 Nf8 7.Dg3+ Rf7 8.Cd6+ Re7 9. Ng5 mat.

Mabs – Alexander (Londra 1961) :

o Rc1, Dg3, Td1, Th1, Ne3, Ce4, Cf4, a2, b2, c2, g2, h3.

● Rg8, Da5, Ta8, Tf8, Nc8, Ne7, Cb8, a7, b7, c6, f7, g7, h7.

Profitînd de avansul său de dezvoltare și de poziția masată a figurilor sale aproape de R advers, albul începe atacul prin mutarea surprinzătoare 1.Td5 ! ! izolînd D neagră de rocada proprie : 1..c:d5 2.Ch5 g6 3.

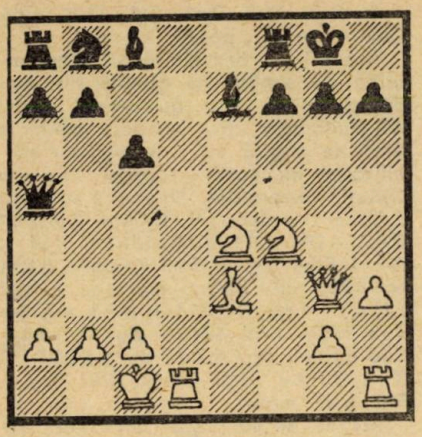

Chf6+ N:f6 4.C:f6+ Rg7 (La 4..Rh8 5.Dh4 !) 5.De5 ! Rh8 6.Nh6 Cc6 7. Ng7+ ! R:g7 7.Ce8++ Rh6 8.Df4+ g5 (7..Rh5 8.Cg7 mat) 10.Df6+ Rh5 11.Cg7+ Rh4 12.Df2 mat.

Între deschidere și jocul în continuare nu există o delimitare fixă și, realizîndu-și obiectivele propuse în primele sale mutări, jucătorul apreciază pozițiile și-și elaborează idei și planuri de joc. Cele mai importante — în această etapă — sînt :

— desfășurarea unei ofensive pe întreaga zonă centrală a tablei ;

— obținerea unei autonomii de manevră sau a inițiativei ;

— inițierea unor atacuri rapide sau mai ample ca rezultat în timp ;

— desfășurarea unui atac derutant — ca mijloc intermediar pentru obținerea unor anumite plusuri poziționale ;

— transferarea bruscă a atacului de pe un alt obiectiv asupra R ;

— schimbări neașteptate de plan, care să influențeze și să deruteze psihologic adversarul ;

— pregătirea unor străpungeri eficiente sau a unor asalturi de pioni ;

— frînarea atacului advers și pregătirea contraatacului ;

— declanșarea contraatacului dinamic — ca o reacție firească la metodele „forte" adverse ;

— provocarea atacului advers și luarea de măsuri prealabile de profilaxie ;

— preluarea dinamică a inițiativei ;

— realizarea interacțiunii forțelor proprii — simple și mai complexe, aparente și camuflate, pozițională și combinativă.

Etapa centrală — și de bază — a partidei este *jocul de mijloc*, pe durata căruia jucătorii își elaborează planurile de joc — concretizate prin mutări și manevre cît mai consecvente și departe calculate, pun la cale diverse acțiuni și lovituri tactice subtile și neașteptate, întind diverse curse, efectuează combinații pe motive și idei cît mai profunde și surprinzătoare. Prin bogăția de posibilități nelimitate, jocul de mijloc stimulează fantezia și gîndirea jucătorului, permite manifestarea plenară a tuturor calităților sale umane, a particularităților stilului și a concepției sale creatoare.

Deseori sînt întrebat, ce e mai bine — să ataci ori să te aperi, să combini ori să joci pozițional ș.a.m.d. Răspunsul este evident : să cîștigi ! Căci, indiferent de maniera de abordare a pozițiilor și a jocului în genere, partida de șah reprezintă — după aspect și conținut o dispută dreaptă între doi parteneri ce dispun de trupe egale și un teritoriu fix. Mijloacele acestei lupte mentale sînt mutarea, schimbul, șahul, amenințarea, manevrele, planurile și operațiunile de tot felul — cu diversele lor contraacțiuni și apărări.

Jucătorul pozițional caută, din primele mutări, să-și dezvolte figurile pe poziții solide, să preia controlul ferm asupra celor mai importante cîmpuri și artere, să obțină avantaj de poziție și de material.

Schlechter — John (Barmen 1905) : 1.d4 d5 2.c4 e6 3.Cc3 f5 4.Cf3 c6 5.Nf4 Nd6 ? ! 6. e3 ! Cf6 (După 6.. N:f4 7.e:f4, albul ar fi dispus de avanpostul e5 și coloana e semideschisă, în timp ce Nc8 și pionul e6 deveneau piese slabe...) 7.Nd3 Dc7 8.g3 ! 0—0 9.0—0 Ce4 10.Db3 ! Rh8 11.Tac1 N:f4 12.e:f4 Df7 13.Ce5 De7 14.N:e4 ! (Schimbă singura piesă activă neagră și pregătește deschiderea coloanei e) 14..f:e4 15.f3 ! e:f3 16. Tce1 Dc7 17.Da3 ! Rg8 (17..Cd7 18. De7 !) 18.T:f3 Ca6 19.b3 Dd8 20.c5 Cc7 21.Db2 Nd7 22.Dc2 De7 23.Tef1 Tae8 24.g4 Nc8 25.Th3 ! g6 26.b4 Df6 27.Thf3 Te7 28.a4 a6 29.Cdl ! Tg7 30. Ce3 De7 31.g5 Nd7 (Negrul a fost complet pasivizat și urmează planul de realizare a avantajului pozițional) 32.Cg4 Ne8 33.Ch6+ Rh8 34.De2 Dd8 35.Ceg4 (Un important schimb de locuri) Nd7 36.De5 Ce8 37.Th3 Dc7 (La 37..De7 38.Db8 !) 38.Cf6 ! D:e5 (Sau 38..Ddb 39.C:h7 !) 39.f:e5 (Avantajul de spațiu, posibilitatea de a ocupa cîmpul e5 ori coloana f, de a efectua străpungerea pe flancul damei plus existența N prost advers, fac ca poziția albului să fie deja cîștigată) 39..Te7 40.Thf3 C:f6, 41.T:f6 T:f6 42.e:f6 Te8 43.Cf7+ Rg8 44.Ce5 Td8 45.Rg2 Rf8 46.h4 Ne8 47.Rf3 Nf7 48.Rf4 Re8 49.Tb1 Rf8 50.b5 (1—0).

Jucătorul combinativ caută, cu orice preț, furtuna și, pentru aceasta, el sacrifică deseori 1—2 pioni din deschidere, își dezvoltă cît mai rapid forțele, deschide liniile și, manevrîndu-și cu abilitate forțele, se infiltrează spre R advers valorificînd orice idee sau motiv combinativ.

Zukertort — Smith (Londra 1880) — partidă cu avantaj, albul jucînd fără Cb1.

1.f4 e6 2.Cf3 Cf6 3.b3 d5 4.Nb2 c5 5.e3 Cc6 6.a3 a6 ? ! 7.Nd3 Nd6 8.De2 0—0 9.g4 ! (Dezvoltat, albul pornește la atac) 9..C:g4 ? („Darul" trebuia refuzat) 10.Dg2 Cf6 11.h4 h6 12.h5 (Fixează obiectivul de atac) Rh8 13.0—0—0 Ce8 14.Tdg1 Tg8 (se pare că negrul s-a blocat bine, dar...) 15.Nh7 ! (Cu ideea fantastică 15..R: h7 16.Dg6+ ! ! și acum 16.Rh8 17.D: h6 mat sau 16..f:g6 17.h:g6 Rh8 18. T:h6 mat) 15..f6 16.N:g8 R=g8 17. Dg6 Rh8 ? ! (Trebuia 17..Rf8 încercînd evacuarea R din zona „incendiată") 18.Cg5 ! h:g5 19.f:g5 Ce7 20. g:f6 ! ! C:g6 21.h:g6+ Rg8 22.Th8+ ! R:h8 23.f7 (Matul prin 24.Th1 nu mai poate fi parat satisfăcător) 1—0

Dacă la baza jocului de atac stă cunoașterea ideilor combinative, calculul profund și detaliat al mutărilor și variantelor, fantezia și imaginația, pentru jocul pozițional sînt necesare deprinderi de prevedere a desfășurării evenimentelor, de trasare și realizare a planurilor.

În jocul de șah, rolul fundamental îl joacă *strategia* întrucît numai planificarea, prepararea și existența unor scopuri dă o anumită rezistență și stabilitate jocului ridicîndu-l la nivel de știință, în timp ce mijloacele tactice — chiar și cele mai surprinzătoare — își găsesc o interpretare și justificare mai ales în fazele concrete, fie ca o încununare a unei strategii superioare, fie ca o valorificare oportună și inspirată a unei situații favorabile de moment.

Strategia privește îndeosebi organizarea forțelor și lupta acestora pentru cucerirea terenului. Ea include problemele interacțiunii generale a figurilor pentru atingerea scopurilor dintr-o etapă sau alta a partidei. La baza strategiei stau planurile de joc iar acestea se bazează pe aprecierea corectă și obiectivă a pozițiilor. Caracteristicile poziționale care influențează aceste aprecieri sînt : avansul de dezvoltare, preponderența în centru, poziția superioară și mobilitatea figurilor, structura de pioni, existența și posibilitățile reale de exploatare a cîmpurilor și punctelor slabe, a coloanelor deschise, a avantajului perechii de N ș.a.

Metodele strategiei sînt :

- mobilizarea pentru luptă a pionilor și figurilor ;
- îmbunătățirea amplasamentului figurilor proprii și stînjenirea celor adverse ;
- efectuarea de schimburi favorabile ;
- întărirea permanentă a poziției proprii și slăbirea celei adverse ;
- atacarea cîmpurilor slabe și a slăbiciunilor de pioni adverse, pregătirea ocupării coloanelor deschise și semideschise ;
- efectuarea de manevre poziționale, de centralizări, de eventuale blocade și luarea unor măsuri de profilaxie ;
- preluarea inițiativei sau limitarea contrajocului advers.

Peters — Lombardy (Lone Pine 1977) o Rg1, Dd1, Ta1, Te1, Nb3, Ng5, Ca4, Cd4, a2, b2, c4, e4, f2, g2, h3 ● Rg8, Dd8, Ta8, Tf8, Nb7, Ne7, Cd7, Cf6, a6, b4, c6, d6, f7, g6, h7

O poziție ceva mai liberă pentru alb : 1.c5 ! (Introduce în joc Nb3, izolează Nb7 și asigură eventuala înaintare a pionului e4) 1..d:c5 (Negrul

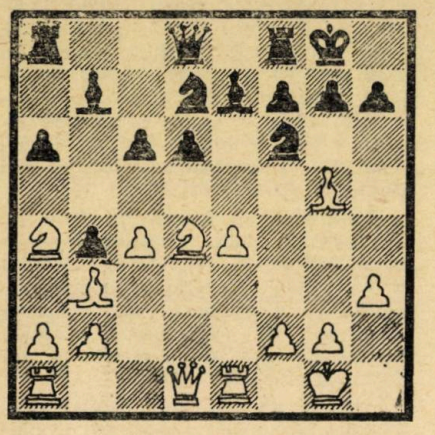

nu vrea să schimbe un C bun pe unul postat la marginea tablei : 1.. C:c5 2.C:c5 d:c5 3.Cf3 D:d1 4.Ta:d1, mai ales că amenințările 5.e5 Cd5 6.N:e7 C:e7 7.Td7 sau 5.Nh6 Te8 6. Cg5 erau greu de parat) 2.Cf3 Te8 3.Dc2 Ch5 4.Dc4 Tf8 5.Nh6 Cg7 6. Tad1 Dc7 7.e5 Tae8 (Albul și-a întărît metodic poziția și strategia sa ia forme concrete :) 8.e6 ! f:e6 9.T:e6 Rh8 (Sau 9..C:e6 10.D:e6+ Rh8 11. Td7 etc.) 10.Cg5 Cf6 (La 10..N:g5 11.N:g7+ R:g7 12.T:e8 T:e8 13.Df7+ iar încercarea 10..Tf4 este respinsă de 11.T:e7 ! T:c4 12.N:g7+ și mat) 11.Te1 ! (Eliberînd, inspirat, diagonala italiană și dînd cuvîntul tacticii :) 11. Nc8 12.Cf7+ Rg8 (Sau 12..T:f7 13. D:f7 Cf5 14.D:f6+ ! N:f6 15. T:e8 mat) 13. Cd6+ Cd5 14.T:d5 ! c:d5 15.D:d5+ Ne6 16.T:e6 C:e6 17.D:e6+ Rh8 18.Dg8+ ! T:g8 19.Cf7 mat.

Evident, jocul la atac este mai plăcut și captivant dar și el trebuie preparat. Pentru aceasta, trebuie, în primul rînd, dezvoltate rapid și pe poziții active figurile, de ocupat (sau controlat) zona centrală a tablei și obținută o bună interacțiune între figuri. Realizînd acest program minim, jucătorul obține spațiul necesar acțiunilor sale, în timp ce, drept rezultat, adversarul va fi limitat în contrajocul său. Se trasează apoi planul general de atac, stabilindu-se de pe ce cîmpuri figurile proprii vor exercita presiunea cea mai puternică asupra obiectivului advers și de făcut totul pentru a le ocupa cu tempo, ce puncte sau figuri trebuie atacate, cum se poate slăbi poziția adversă ș.a.m.d. Reușind să preluăm inițiativa și să obținem avantaj, să nu uităm că sîntem obligați să atacăm pentru a nu le pierde și a nu-i permite adversarului să-și strîngă rîndurile, să-și întărească liniile de apărare sau chiar să treacă la contraatac. Fiecare poziție conține o particularitate care dictează planul corect și el poate consta dintr-un asediu lent și îndelungat sau, în cazul cînd poziția adversă este slăbită iar interacțiunea forțelor sale perturbată, un atac combinativ de forța unei explozii.

Marea majoritatea a atacurilor în șah sînt îndreptate contra regilor, rămași sau reținuți în poziția inițială ori refugiați într-una din cazematele rocadelor. Metodele de asalt sînt diverse, ele grupîndu-se *pe două direcții* :

1 — concentrîndu-și principalele forțe pe direcția loviturii principale, provocînd diverse slăbiciuni în dispozitivul de apărare și asigurîndu-și un „cap de pod" pentru asigurarea trecerii trupelor, partea activă împresurează decisiv regele advers rămas în poziția sa ;

2 — cu ajutorul unui sacrificiu, regele advers este atras sau adus în zona dorită, unde este supus tirului necruțător al „plutonului de execuție" sau urmărit cu insistență pe o porțiune a tablei pentru a fi făcut, la un moment dat, mat.

Colle — Grünfeld (Berlin 1926)
o Rg1, De2, Tc1, Te1, Nb2, Nd3, Cg3, Cg5, a2, b3, c4, d4, f2, g2, h2
● Rg8, Da8, Tc8, Te8, Nb7, Ne7, Cd7, Cf6, a7, b6, d6, e6, f7, g6, h7

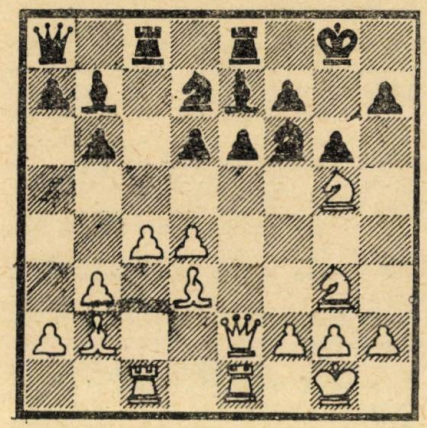

Superioritatea de spațiu și dezvoltare a albului permit un atac tipic asupra regelui advers : 1.C:f7 ! R:f7 2.D:e6+ Rg7 3.d5 ! (Blocînd bateria neagră D+N și deschizînd diagonala Nb2) 3..Cc5 4.Cf5+ ! ! Rf8 (Sau 4.. g:f5 5.D:f5 urmat de T:e7 ! cu distrugere totală) 5.De3 ! g:f5 6.Dh6+ Rf7 7.N:f5 N:d5 (O încercare disperată de a ieși din „corzi"...) 8.T:e7+ ! T:e7 9.D:f6+ Re8 10.Dh8+Rf7 11.N: c8 (La 11..Nc6 sau 11..Ne4 urmează 12.Dg7+ Re8 13.Dg8 mat) 1—0

Veresov — Kuharev (Minsk 1959)
o Rg1, Dd2, Ta4, Tb3, Nd3, Cd6, Cf6, e5, f2, g2, h2

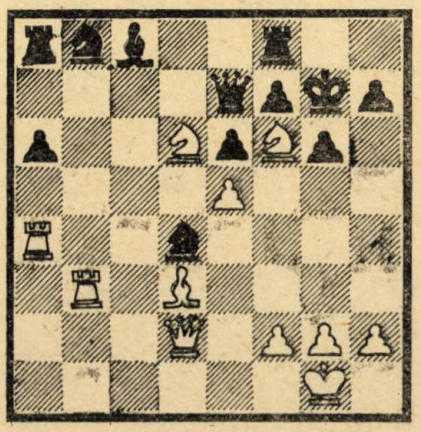

● Rg7, De7, Ta8, Tf8, Nc8, Cb8, Cd4, a6, e6, f7, g6, h7

Avansul în dezvoltare și superioritatea de spațiu ale albului sînt evidente, figurile sale au ocupat poziții amenințătoare (în special, caii) în timp ce negrul nu și-a terminat mobilizarea iar poziția rocadei sale are „găuri" ireversibile. Negrul a încercat 1..C:b3 (Pierdeau și 1..Cbc6 2.Nc2 ! ! C:b3 3.Dh6+ ! ! R:h6 4.Th4+ Rg5 5. f4+ ! R:h4 6.g3+ Rh3 7.Cde4 ! 8.Rh1 h6 9.Nd1 h5 10.Cg5 mat sau 1..Da7 2.N:g6 ! f:g6 3.Dh6+ ! R:h6 4.Th3+ Rg5 5.f5+ R:f4 6.Tf3+ Rg5 7.Cde4+ Rh6 8.Th3+ Rg7 9.T:h7 mat) 2.Dh6+ ! R:h6 3.Th4+ Rg5 4.f4+ R:h4 5.g3+ Rh3 6.Nf1 mat.

Tactica și strategia sînt strîns legate între ele deoarece, de cele mai multe ori, slăbiciunile poziționale pot constitui motive de combinații iar rezultatul acțiunilor tactice trebuie valorificate pe cale strategică sau într-un anumit final tehnic. Dacă strategia oferă jucătorului principiile de orientare generală, tactica reprezintă arta de a conduce lupta pe baza unor mutări și variante concrete, dacă prima cere cugetare profundă, a doua solicită o privire scînteietoare și imaginativă.

Mijloacele tacticii sînt : amenințarea, atacul (șahul), atacul dublu și prin descoperire, contralovitura, schimbul favorabil, mutarea intermediară, legarea și semilegarea, atragerea și distragerea unei figuri adverse, îndepărtarea și distragerea apărării, interferența sau blocarea, eliminarea unui cîmp, predarea rîndului la mutare (zugzwang), sacrificiul. În practică, aceste elemente tactice se pot întîlni izolate dar, mai ales, împreună, în cadrul unor operații tactice sau combinații mai complexe al căror scop poate fi : distrugerea poziției apărătoare de pioni a rocadei adverse, repetarea mutărilor sau poziției, obținerea remizei, transformarea pionului în D sau realizarea matului.

Particularitățile poziției care indică o eventualitate tactică constituie *motivul* ei, metoda cu care ea se realizează se numește *idee* iar poziția finală reprezintă *tema*. Dacă motivele sînt indicatorii exteriori ai poziției, ideea este de domeniul creației realizînd veritabile valori estetice.

Mijloacele atacului sînt : intensificarea lentă dar necruțătoare a ofensivei, sacrificiul de material și combinația.

Averbach — Zak (Moscova 1947)
o Rg1, Dg3, Ta1, Tf1, Nc2, Nh6, Cd4, a2, c3, e5, f4, g2, h2
● Rg8, Dd7, Ta8, Te8, Ne7, Ne6, Cc4, a6, b5, c5, d5, f7, g6, h7

Albul și-a creat o puternică poziție ofensivă asupra rocadei adverse și, întrucît după retragerea Cd4 urma Nf5, el continuă : 1.f5 ! c:d4 2.f:g6 ! (Obiectivul albului este R și nu recuperarea materialului sacrificat !) 2.. h:g6 3.N:g6 Rh8 (Se pare că atacul s-a oprit, dar...) 4.Ng7+! R:g7 5.N: f7+ Rh8 6.Dg6 (Regele negru a fost încolțit și el nu mai are salvare : 6..N:f7 7.T:f7 sau 6..Nf8 7.Dg8 mat) 1—0

Mikenas – Lebedev (Tbilisi 1941)
○ Rg1, Dd1, Tc1, Tf1, Nb1, Ng3, Ce5, a2, c3, e3, f2, g2, h2
● Rg8, De8, Ta8, Tf8, Nc8, Nc5, Cf6, a6, b7, e6, f7, g5, h6

Datorită slăbirii rocadei R negru și a poziției pasive a cîtorva figuri (Nc8, De8 etc.), atacul cu sacrificii al albului este deosebit de instructiv : 1.f4 ! N:e3+ 2.Rh1 N:c1 3.f:g5 ! ! N:g5 4.T:f6 ! ! Rg7 (4..N:f6 pierdea imediat – 5.Dd3 ! dar cea mai bună apărare consta în 4..Db5 5.Cg4 ! – și nu 5.Dc2 D:b1+ ! 6.D:b1 N:f6 etc. C:f6 6.C:f6+ Rg7 7.Nh4 Dc4 8.Ne4 e5 9.h3 ! – nu imediat 9.De1 Ng4 10.C:g4 f5 ! – Nf5 10.Ch5+ Rg8 11. Df3 ! cu atac imparabil) 5.Dd3 h5 6.h4 ! ! R:f6 7.Cg4+ h:g4 8.Ne5+ ! R:e5 9.Dd4 mat.

„Înainte de a încerca să jucăm pozițional – spunea R. Reti –, trebuie mai întîi să învățăm să combinăm... Combinația în șah este lucrul cel mai elementar și nu poți deveni un bun șahist fără s-o stăpînești pe deplin. Dar atunci, trebuie neapărat să pătrunzi întotdeauna în caracteristicile poziției și să nu combini de dragul de a combina"

Combinația poate fi formată dintr-o mutare sau o serie de mutări, mai mult sau mai puțin forțate, în care partea activă sacrifică material pentru a obține un avantaj pozițional preponderent. Ea poate fi scurtă, simplă, evidentă și decurgînd logic din desfășurarea anterioară a jocului dar și mai complexă, angrenînd multe mutări sau variante, cu mutări surprinzătoare („poante") greu de prevăzut și care scapă chiar și celei mai ingenioase fantezii.

Combinația reprezintă expresia cea mai înaltă a armoniei și frumuseții în șah, este neobișnuitul care emoționează și încîntă lăsînd o puternică impresie estetică. *Sacrificiul* – care o însoțește de obicei – este însă acela care îi dă sarea și piperul. Astfel, într-o poziție în care unul din jucători este în dezavantaj material, intervine o șarjă electrizantă, în urma căreia absurdul aparent, iraționalitatea unei mutări se transformă brusc – datorită forței și strălucirii gîndirii umane – într-o armă a victoriei.

Blumenthal – McGunnigle (coresp. 1962)
○ Rg1, De6, Tb1, Tf1, Nf2, Cf2, b2, c2, d3, g2, h3

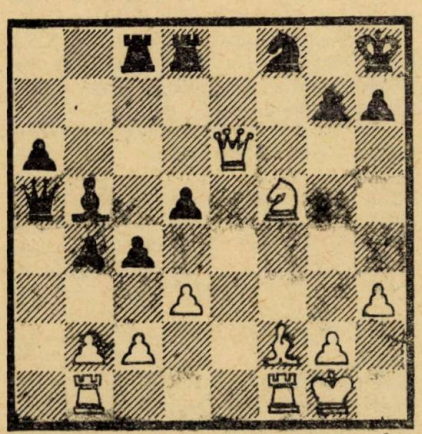

● Rh8, Da5, Tc8, Td8, Nb5, Cf8, a6, b4, c4, d5, g7, h7
1.Dh6 ! ! (Cu ideea 1..g:h6 2.Nd4+ Rg8 3.C:h6 mat) 1..Td7 2.Nd4 Dc7 3.Tf3 Cg6 4.Tbf1 Rg8 5.D:g7+ ! T:g7 5.Ch6+ Rh8 6.Tf7 (Cu ideea 6..Ce5 7.T:c7 Tg:c7 8.N:e5+ Tg7 9.Tf7 etc.) D:f7 7.T:f7 Tg8 8.Td7 ! ! (Pentru a para 8..Ne8 și amenințînd imparabil 9.Cf7 mat) 1–0

Mileika – Prieditis (Riga 1982)
○ Rg2, De3, Ta1, Td1, Nc1, Ce2, a2, b4, d4, e5, f4, f2, h2
● Rh7, Dd5, Tf8, Tf7, Ng7, Cf3, a7, b5, c6, c4, e7, g6, h6

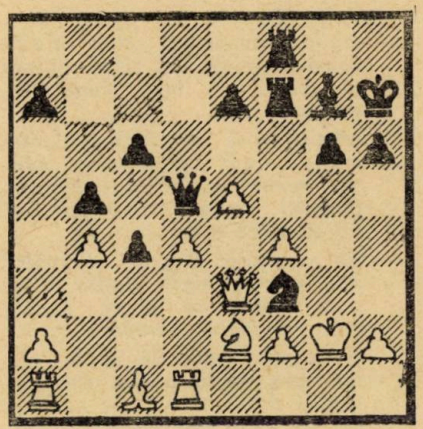

Regele alb este „extras" din poziția sa prin : 1..Ch4++ 2.Rh3 (Sau 2.Rf1 Dg2+ 3.Re1 Cf2+ etc) 2.. Dg2+ ! 3.R:h4 T:f4+ (La 4.D:f4 g5+) 4..g5+ ! 5.Rh5 T:f4 (Mergea și 5.. g:f4) 6.Dg3 Th4+ 7.D:h4 Df3+ 8. Dg4 Df7 mat

Adams – Torre (New Orleans 1920)
○ Rg1, Dd4, Te1, Te2, Ng5, Cf3, a2, b2, d5, f2, g2, h2
● Rg8, Dd7, Tc8, Te8, Ne7, Cf6, a5, b7, d6, f7, g7, h7

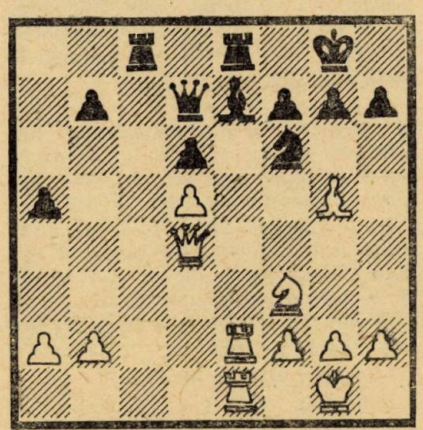

O poziție „obișnuită" dar care ascunde o posibilitate combinativă incredibilă : 1.N:f6 N:f6 (Sau 1..g:f6 2.T:e7 T:e7 3.T:e7 D:e7 4.Dg4+) 2. Dg4 ! ! (De acum înainte, din cauza matului pe ultima linie, negrul nu va putea captura D albă de-a lungul a nu mai puțin de 6 mutări consecutive !) 2..Db5 3.Dc4 ! Dd7 4.Dc7 ! ! Db5 5.a4 (Nu direct 5.D:b7 din cauza 5..D:e2 ! etc) 5..D:a4 6.Te4 Db5 7. D:b7 ! (Acum, D neagră nu mai are unde să fugă) 1–0

Alexandrov – Zaițev (Novosibirsk 1973)
○ Rg1, Df4, Tc1, Td1, Ne3, Ng2, Cc3, b2, f2, g3
● Rc8, Dh7, Te8, Th8, Na6, Cc7, Cg4, a7, b7, f5, g7

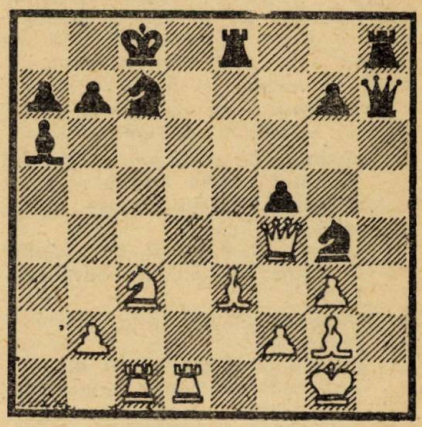

Atacul negrului pe coloana h pare decisiv dar... 1.D:c7+ ! ! R:c7 2.Cb5+ Rb8 3.Nf4+ Ce5 4.Td8+ ! T:d8 4.N: e5+ Ra8 6.Cc7+ Rb8 7.C:a6++ Ra8 8.Cc7+ Rb8 9.Cd5+ ! Ra8 10. Cb6+ a:b6 11.Ta1 mat.

N. – Mason (simultan 1883)
○ Rh1, De2, Tc1, Tf1, Nb2, Nc2, Cb3, Ce4, a4, b4, c3, g2, h2
● Ra8, Dc8, Tg8, Th8, Ne8, Nf8, Cf5, Ch5, a6, b7, f7, g7, h4

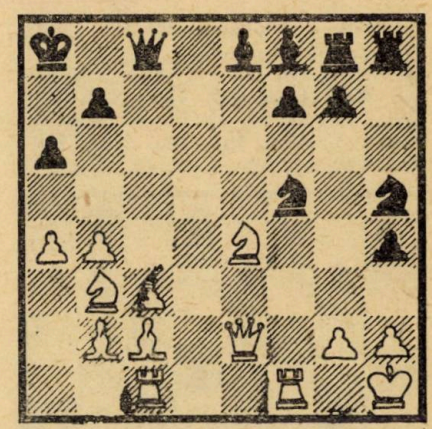

Deși negrul stă cu aproape toate figurile sale „pe fund", el sesizează motivul valorificării coloanei h : 1.. Nb5 ! 2.a:b5 Chg3+ ! 3.C:g3 C:g3+ 9.h:g3 h:g3+ 5.Rg1 Th1+ ! 6.R:h1 Th8+ 7.Rg1 Nc5+ ! 8.C:c5 Th1+ ! 9.R:h1 Dh8+ 10.Rg1 Dh2 mat.

Desigur, nu întotdeauna putem fi în ofensivă și, cel puțin teoretic, orice tendință de atac admite o repliere în *defensivă*.

În fața unui atac, ne putem apăra calm, parînd și îndepărtînd progresiv amenințările, „potolind" loviturile și

dînd jocului o alură strategică favorabilă în care simplificarea poziției, trecerea în final sau valorificarea avantajului material să tempereze apetitul combinativ al adversarului ; sau, folosind slăbiciunile ofensivei ori superioritatea noastră de forțe în alt sector al tablei, putem să alegem alternativa contrajocului cu orice preț — în centru sau pe celălalt flanc —, cu întreaga gamă de răsturnări de situații posibile. Evident, există și situații cînd, plecat la atac insuficient pregătit, lăsîndu-se o clipă descoperit sau comițînd pe parcurs o greșeală, adversarul să fie „contrat" chiar pe terenul său, după care ofensiva începe să pilpîie, stingîndu-se.

O apărare — în sensul larg al cuvîntului — trebuie să cuprindă :

- evitarea de slăbiciuni, în special în zona regelui propriu ;
- ducerea apărării cu un număr minim de figuri ;
- crearea permanentă de greutăți în calea (și intențiile) adversarului ;
- slăbirea atacului prin schimburi favorabile ;
- pregătirea și efectuarea de contraofenzive cu figurile neangajate în apărare ;
- prepararea și desfășurarea contraatacului.

Acceptarea sau intrarea în defensivă — cu toate plusurile și minusurile ei — este o acțiune care trebuie bine gîndită. Uneori, poziții aparent strîmtorate se pot dovedi viabile dacă conțin resurse ascunse sau posibilitatea traducerii în practică a vreunui plan de joc acceptabil, în timp ce multe poziții excelente se pot dovedi ineficiente dacă ele nu pot fi întărite sau valorificate în continuarea jocului.

Wade — Olafsson (Hastings 1953/54)

o Rc1, Dd2, Tg1, Th1, Nd1, Ne3, Cc3. Ch4, a2, b3, c4, d5, e4, f2,g4, h3
● Rg8, Dc8, Ta8, Te8, Nd7, Ng7, Cb4, Cf6, a3, b7, c6, d6, e5, f7, g6, h7

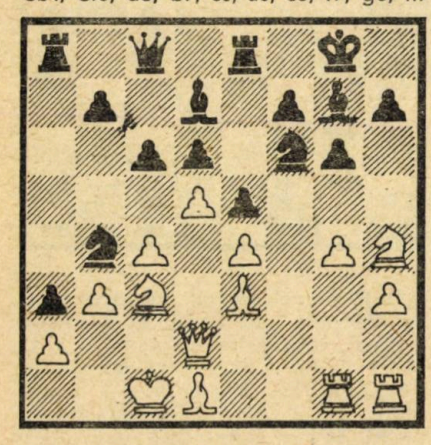

În plin atac, albul s-a decis la 1.g4 (Trebuia 1.Cf5 ! ?) calculînd 1.. Ch5 2.N:h5 g:h5 3.De2 etc dar negrul și-a rezervat un contrajoc original : 1..Cf:d5 ! ! 2.C:d5 C:d5 3.e:d5 c:d5 4.D:d5 b5 ! ! 5.Nf3 e4 ! 6.N:e4 Ta6 (O mutare liniștită înaintea furtunii...) 7.Db7 (Pentru a schimba damele) T:e4 ! 8.D:e4 (Sau 8.D:c8+ N:c8 9.c:b5 Ta8 ș.a.m.d.) 8..b:c4 9.b4 Nb2+ 10.Rb1 d5 11.D:d5 Td6 ! 12. De4 (La 12.D:d6 Nf5+ etc) 12..c3 (R alb a fost imobilizat și atacul pe cîmpuri albe devine decisiv) 13.Tc1 Nc6 14.Dc4 Db7 15.f3 Nb5 16.Df4 Nd3+ 17.Tc2 Dd5 18.Thh2 Nc4 ! 19. T:b2 (Forțat) a:b2 20.T:b2 Dd1+ ! 21. Nc1 Nd3+ (0—1)

Caracterul exterminant al jocului face ca, de cele mai multe ori, numărul figurilor de pe tablă să se reducă, poziția să se simplifice și partida să treacă în *final*. Caracteristicile distincte ale acestei ultime faze a partidei sînt :

- scăzînd numărul figurilor, crește valoarea relativă a celor rămase pe tablă și a interacțiunii dintre ele ;
- menținîndu-se echilibrul balanței materiale dar „curățîndu-se" multe drumuri și artere, valoarea pionului crește în perspectiva transformării sale ;
- diminuîndu-se simțitor amenințările de mat, regele devine o figură activă ce poate decide chiar rezultatul partidei ;
- din cauza numărului relativ mic de piese, finalul a fost mult studiat și sistematizat, ceea ce face ca, de cele mai multe ori, rezultatul să fie determinat de cunoștințele și tehnica jucătorului.

Și în final continuă să acționeze legile generale ale jocului dar, aici, ele au un caracter mult mai sever (chiar necruțător) și cu unele modificări de prioritate. Astfel, aprecierea pozițiilor de final depinde de avantajul material (cantitativ sau calitativ), de amplasamentul reciproc al figurilor (ceea ce determină caracterul activ sau pasiv al funcțiilor pe care le îndeplinesc), de poziția regilor (invulnerabilitate sau, la nevoie, activitate) și de structura de pioni (existența unor pioni liberi fructificabili, a unor cîmpuri sau puncte slabe).

Pozițiile de final se pot împărți în două mari grupe :

A. — *finaluri tehnice* — în care unul din jucători are avantaj suficient (insuficient) pentru victorie și, pentru a cîștiga, trebuie doar să cunoască metoda de valorificare (sau de remiză) ;

B. — *finaluri practice* — în care, avînd (sau nu) avantaj, jucătorul trebuie să mai joace pentru a și-l mări și a obține astfel șanse de cîștig.

O altă clasificare ține cont de forțele rămase pe tablă :

- finaluri simple teoretice ;
- finaluri complexe cu figuri de aceeași valoare ;
- finaluri mixte cu diverse figuri de valori diferite.

Pentru unele finaluri sînt caracteristice o serie de mijloace de luptă, a căror cunoaștere ușurează aprecierea corectă a poziției, luarea unor decizii corespunzătoare și găsirea căii juste.

Factori favorabili existenți în fiecare gen de final decurg, în general, din legile de bază ale finalurilor dar ordinea de priorități diferă, cum ar fi :

— finaluri de pioni : 1. poziția R. 2. pioni liberi înaintați și 3. existența tempourilor în plus ;

— finaluri de cai : 1. avantaj material. 2. poziția mai bună a pionilor. 3. poziția activă a R și C. 4. pioni liberi îndepărtați ;

— finaluri de nebuni de aceeași culoare : 1. poziția mai bună a pionilor, R și N. 2. avantaj de spațiu. 3. pioni liberi cît mai îndepărtați ;

— finaluri de nebuni de culori diferite : 1. pioni liberi cît mai îndepărtați. 2. avantaj material ;

— finaluri de N contra C : 1. N este superior în poziții cu pioni pe ambele flancuri și în poziții deschise. 2. C este mai bun în poziții blocate, cu pioni pe același flanc și cînd N advers este „rău" ;

— finaluri de turnuri : 1. avantaj material. 2. pioni liberi. 3. poziția activă a T și R. 4. configurația mai bună de pioni ;

— finaluri de dame : 1. poziția asigurată a R. 2. pioni liberi înaintați. 3. poziția centralizată a D. 4. avantaj material.

Mulți amatori evită intrarea în final pentru caracterul său preponderent tehnic și jocul oarecum plictisitor. De fapt însă, și aici sînt posibile fel de fel de combinații iar unele poziții reprezintă chiar adevărate studii artistice, cu idei, „poante" și mutări surprinzătoare, chiar uluitoare. Iată cîteva din aceste paradoxuri :

Svacina — H. Müller (Viena 1941) o Rc6, d3, e3, f2, g2, g3 ● Re6, d5, e4, f5, g5, h5. Se pare că negrul pierde dar, de fapt, situația se prezintă exact invers : 1..g4 ! 2.Rc5 f4 ! ! 3.e:f4 (La 3.g:f4 h4 și h3) 3..h4 4.g:h4 g3 ! 5.f:g3 e3 și pionul se transformă (0—1)

Știind cum se cîștigă finalul elementar o Rc6, b6 o Rb8, veți rezolva și următoarele două poziții :

Kieseritzky + Lipman o Rg1, f2, e3, d4, c5 b6, a7 ● Ra8, b7, c6, d5, e4 1.f3 e:f3 2.Rf1 ! f2 3.e4 d:e4 4.R:f2 e3+ 5.Re1 e2 6.d5 c:d5 7.R:e2 d4 8.Rd2 d3 9.c6 b:c6 10.R:d3 Rb7 11. Rc4 Ra8 12.Rc5 Rb7 13.a8D+ ! R:a8 14.R:c6 Rb8 15.b7 Ra7 16.Rc7 (1—0)

M. S. Liburkin (1934) o Rd6, Th3, b4 ● Ra8, Ca6, Cf8, b6

Materialul redus (de exemplu 1.Th8 C:b4 etc) face cîștigul aproape imposibil, dar... 1.b5 Cb8 (Sau 1..Rb7 2.b:a6+ R:a6 3.Th6 prinzînd C, de exemplu : 3..Ra5 4.Tf6 Ch7 5.Tf7 Cg5 6.Tf5+ sau 3..b5 4.Rc6 ! Ra5 5.Tf6 Ch7 6.Tf5 Ra4 7.T:b5 Cf8 8.Tf5 Cg6 9.Tg5 Ce7+ 10. Rd7 etc) 2. Th8 Cfd7 ! 3.Rc7 Ra7 4.Te8 ! (Nu 4.Td8 Cc5 5. T:b8 Ce6+6.Rc8 Cc5 sau 4.Th1 Cc5 5.Ta1+ Cca6+ ! 6.b:a6 b5 =) 4.. Cf6 ! (Nu 4..Cc5 5.Te7 ! Ca4 6.Rc8+ Ra8 7.Tb7 și negrul este în zugzwang) 5.T:b8 Ce8+ (Cu ideea 6.T:e8 pat sau 6.Rc8 Cd6+ etc) 6. Rd7 ! ! Cc7 (6..R:b8 7.R:e8 Rc7 8.Re7 duce la un final de pioni pierduți) 7.Ta8+ ! ! C: a8 (Sau 7..R:a8 8.R:c7 Ra7 9.Rc6 etc)

8.Rc8 ! Cc7 9.R:c7 Ra8 10.R:b6 Rb8 11.Rc6 ș.a.m.d. (1–0)

În poziția lui V. I. Tacu (1951) o Re3, c6, d7 ● Cc7, b5 d5, h5, deși negrul are trei pioni liberi îndepărtați, el va pierde : 1.Rd4 ! și acum :

– 1..h4 2.R:d5 ! (Curățind importanta diagonală) h3 3.Re6 h2 4.Re7 h1D 5.d8D+ R:c6 6.Da8+ sau

– 1..b4 2.Re5 ! (Lăsînd blocat cîmpul d5) b3 3.Re6 b2 4.Re7 b1D 5. d8D+ R:c6 6.Dc8+ Rb6 7.Db8+ (1–0)

Pape – Roth (Lobau 1924) o Re4, a4, d5, g3 ● Rd1, Nh2, d4, e7, h5

Cu un N în minus, în loc să recupereze din deficit, albul găsește o frumoasă și neașteptată cale de salvare : 1.d6 ! e:d6 2.Rd3 (Blocînd pionul d4 și amenințînd înaintarea pionului a) 2..N:g3 3.a5 d5 4.a6 Nb8 (N a ajuns la timp, dar...) 5.a7 ! N:a7 pat ($\frac{1}{2}$–$\frac{1}{2}$)

Sam Isenegger (1927) o Re4, b4, b5, c4, d5, e6 ● Rh5, Nc1, b7, c7, d6, e7.

Fără o figură, albul ar trebui să piardă dar, în scurta încleștare dintre pioni, Nc1 este deocamdată simplu spectator : 1b6 ! c:b6 2.c5 ! ! b: c5 3.b:c5 Na3 4.c6 b:c6 5.d:c6 d5+ (Cu ideea 6.R:d5 Nd6, dar...) 6.Rf5 ! Nd6 și... pat ! ($\frac{1}{2}$–$\frac{1}{2}$).

În poziția cuplului A.G. Kuznețov și B. A. Zaharov (1961) o Rh4, Nf6, g6, h5 ● Rh1, Na7, Ng8, Cb4, a2, deși cu două figuri ușoare în minus, albul reușește o „mică" minune" : 1.h6 Cd5 2.h7 (Acum, după 2..C:f6 3.h8D a1D 4.Rg3+ Nh7 5.Da8+, albul chiar cîștigă, de aceea :) 2..Nf2+ ! 3.Rg5 Nh4+ ! 4.R:h4 C:f6 5.h8D a1D 6. Rg5+ Ch7+ (Un contrașah cîștigător ?) 7.Rh6 ! D:h8 8.g7 (...și un mic pion remizează contra unei armate adverse : 8..D:g7+ 9.R:g7 și negrul mai pierde o figură) $\frac{1}{2}$–$\frac{1}{2}$.

A. S. Seleznev (1920) o Ra4, Td8, a5, c4 ● Ra6, Cg7, a7, c7, d6.

Ideea prozaică 1.Td7 Ce6 2.Te7 nu oferă nimic din cauza 2..Cc5+ urmat de Rb7, de aceea : 1.c5 ! Ce6 (Sau 1..d:c5 2.Td7 Ce6 3.Te7 și cîmpul c5 este blocat) 2.c:d6 ! C:d8 3.d:c7 Cb7 (Cu ideea 4.c8D pat) 4.c8T ! C:a5 5.Tc5 ! Cb7 6.Tc6 mat.

Raina – Linția (Lugoj) o Rh2, Td8, b5 ● Rh5, Nb7, Ne1, g2, h4.

Perechea de N și cei doi pioni negri par imposibil de oprit, dar... 1. Tg8 ! Ng3+ (Negrul n-are timp pentru 1..Nf2 din cauza 2.T:g2 ! N:g2 3. R:g2 și, din cauza colțului alb, nu se mai poate cîștiga) 2.T:g3 ! h:g3+ 3. Rg1 Rh4 4.b6 Nc8 (Pentru o scoate R alb din pat, dar...) 5.b7 N:b7 pat ($\frac{1}{2}$–$\frac{1}{2}$).

Ortueta – Sanz (Madrid 1934) o Rg1, Tb7, Ca4, a2, b2, g2, h2 ● Rh7 Td2, Nb6, a7, c5, c4, g7.

Sacrificîndu-și T, negrul mizează – paradoxal – pe pionii săi dubli de pe coloana c : 1..T:b2 ! 2.C:b2 c3 3.T:b6 (Cu ideea 3..a:b6 4.Cd3, dar...) 3.c4 !! 4.Tb4 ! (Incredibil, dar pionii negri cîștigă lupta contra puternicelor figuri adverse : 5.Ca4 a:b4 sau 5.T:c4 c:b2 etc.) 0–1.

În finalul complet egal al lui I. A. Kantorovici (1952) o Rh1, Tc6, g6 ● Re3, Td2, h4, albul cîștigă totuși ! 1. g7 Td8 2.Te6+ ! Rf3 (f4) 3.Tf6+ Rg3! 4.Tg6+ Rh3 5.Rg1 (Nu 5.g8D T:g8 și pat) Tg8 6.Rf2 Rh2 7.Tg4 ! (Unica mutare de cîștig, față de încercările 7.Th6 h3 8Th7 Ta8 sau 7.Tg2+ Rh3 8.Rf3 Tf8+ ! 9.gf8D pat și 7.Rf3 Rh1! 8.Rg4 h3 8.R:h3 T:g7 ! 9.T:97 pat) 7..h3 (La 7..Rh3 8.Rf3 ! și negrul a intrat în zugzwang (1–0).

N. – Teichmann (Germania 1908) o Re2, Te4, Nb2, a3, c2, f5, g4. ● Rh7, Ta4, Tf7, Nb6, a5, c7, c3, g7, h6. Deși cu un pion (dublu) în plus, negrul stă mai slab dar el exploatează o „mică" particularitate a poziției : 1..c3 ! (Cu idea 2.T:a4 c:b2 transformînd pionul) 2.Tee8 Te4+ ! 3.T:e4 c:b2 4.Tee8 Te7+ ! 5.T:e7 b1D 6. Tee8 Dc2+ 7.Re1 Df2+ 8.Rd1 Df3+ 9.Rd2 Df4+ 10.Rc2 Da4+ 11.Rd2 Dd7+ 12.Rc2 g6 ! 13.Th8+ Rg7 14. Tcg8+ Rf6 (0–1).

În poziția lui H, Matisson (1924) o Re4, Th7, Ch5, e5, h6, c7 ● Re8, Ng5, Ca7, a6, b2, g4, albul pare pierdut pentru că, după 1Th8+ Rf7 2.Tb8 Cb5, transformarea D negre este iminentă și nu merge 3.T:b5 a:b5 4.c8D b1D+ 5.Rd4 Db4+ 6.Rd3 Dd2+ 7. Re4 De3 mat. Albul are însă un minunat contrajoc : 3Tf8+ ! Rg6 (Sau 3..R:f8 4.c8D+ Rf7 5.Dc2 b1D 6.D: b1 Cc3+ 7. C:b1 8h7 etc) 4.Cf4+ !! (Și nu 4. Tf1 Nc1 5.Cf4+ Rh7 6.Cd3 b1D 7.c8D Cc3+ ! 8.Rd4 – la 8.D: c3 Db7+ – 8..Ce2+ 9.Re4 Cg3+ 10. Rd4 Da1+) 4..Rh7 (După 4..N:f4 5. c8D b1D+ 6.R:f4 sau 4..R:h6 5.Th8+ și 6.Th1, albul n-are probleme) 5. Th8+ ! R:h8 6.c8D+ Rh7 7.Dc2 ! b1D (Se pare că albul a greșit : 8.D:b1 Cc3+, dar...) 8.Re3+ ! ! D:c2 și pat cu calul legat. Evident, negrul putea transforma pionul și în N : 7..b1N dar 8.Cd3 ! N:c2 și, din nou, pat tot cu C legat ! ($\frac{1}{2}$–$\frac{1}{2}$).

Bozik – Walther (Viena 1954) o Re7, Da1, e4, h7 ● Rg2, Cb6, d7, e6, g3, h2.

Aparent pierdut, albul găsește o frumoasă poziție de rezistență : 1. Cc8+ Rd8 2.Cd6 ! Da2+ 3.Rg1 Db1+ (Sau 3..D:e6 4.Cb7+ R:d7 5.Cc5+ cu un final de pioni egal) 4.Rg2 (Albul amenință Cb7+ sau Cf7+ și nu merge 4..Db2+ 5.Rh3 ! – de aceea șah etern) $\frac{1}{2}$–$\frac{1}{2}$.

Asemenea poziții aparent obișnuite dar cu conținut și rezolvări deosebite sînt în șah extrem de multe și variate și stă în puterea dv. de a sesiza – în partidele jucate – ideile și mutările cele mai ascunse.

Totodată, alături de o serie de noțiuni și principii de bază, de o anumită tehnică de aplicare și valorificare a cunoștințelor sale, orice jucător trebuie să cunoască și să stăpînească un arsenal practic nelimitat de idei și mijloace care să-i permită să-și realizeze mai rapid, mai frecvent și mai estetic intențiile, planurile, scopurile – într-un cuvînt să joace mai bine șah. Teoria și practica șahistă cunosc o multitudine de poziții care se rezolvă cu ajutorul unor mijloace standardizate. De-a lungul anilor, se repetă – într-o formă din ce în ce mai rafinată și complexă – nu numai anumite elemente tactice sau idei disparate, ci și combinații întregi. Evident, nu întotdeauna un anumit tip de combinație se poate efectua „ca la carte dar practica șahistă ne oferă nenumărate posibilități de a aplica un procedeu tactic sau altul în mod diferențiat și creator iar gradul de măiestrie al jucătorului este determinat tocmai de această aptitudine de a scoate în evidență o idee, o schemă cunoscute din hățișul de mutări și variante posibile, de a sesiza tipicul în netipic, de a crea independent.

Cel ce sesizează o anumită particularitate a poziției, reține o slăbiciune ori un punct slab din dispozitivul advers, intuiește căile de exploatare sau valorificare – poziționale sau combinative – acela a găsit doar ideea. În continuare, el trebuie să și calculeze toate consecințele și să găsească mutările cele mai bune – proprii și adverse –, apreciind mereu pozițiile rezultate. Căci, indiferent de maniera în care jucăm și rezolvăm pozițiile, permanent trebuie să și găsim mutările și continuările cele mai bune.

Întrucît alegerea mutării reprezintă o confruntare dintre resursă și scop, trebuie să ne întrebăm mereu și într-un timp relativ scurt ce poate face o anumită figură, ce ajutor cere și cu ce este ea gata să ajute pe celelalte iar în cazul celor adverse – ce scopuri imediate și îndepărtate urmăresc mutările, ce amenințări există, ce ar putea născoci adversarul etc. Căutarea (și găsirea) unei mutări sau combinații este și o problemă psihologică căci, dacă acumularea de avantaje poziționale a atins apogeul can-

titativ, dacă „simți" că a sosit momentul decisiv și propice de valorificare a acestor avantaje, trebuie să ai convingerea că există mutarea sau combinația dorită și să cauți lovitura sau explozia combinativă. Iar dacă, după multe încercări, n-ai găsit-o, atunci nu te da bătut și continuă s-o cauți !

Silici — Rohlin (Odessa 1927) :

o Rh1, Db4, Td1, Tf8, Nf3, a2, b3, e3, f2, h4.

● Rh7, Dc8, Tg7, Th6, Nc6, a7, b7.

Poziția este „pe muchie de cuțit" și precizia mutărilor plus sesizarea apărărilor și ripostelor adverse sînt de cea mai mare importanță. Albul cîștigă prin 1.De4+ ! N:e4+ Tgg6 3. N:g6+ și 4.T:c8 dar, sesizînd ideea,

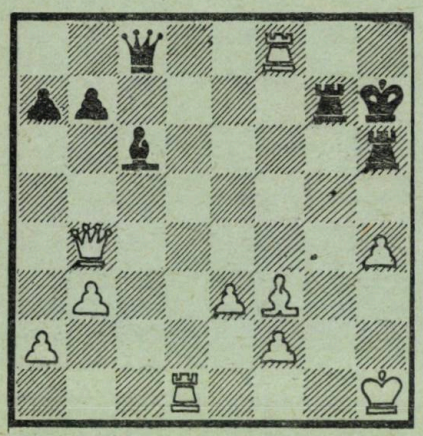

n-a „șlefuit" amănuntele : 1.Ne4+ ! Df5 ! ! (Un răspuns neașteptat și nimicitor : 2.T:f5 T:h4 mat) 0—1.

Se știe că o partidă de șah este jucată în doi. Oricît talent, calități specifice și pregătire ar avea un jucător, el nu poate obține rezultatele dorite dacă nu sesizează — din și la timp —*replicile și amenințările adversarului.* Sub acest aspect, o partidă se compune numai formal din mutările jucate dar practic din mult mai multe rămase în culise și din diverse amenințări — voite sau imaginare, directe sau indirecte, vizibile sau camuflate, naive sau rafinate, simple sau complexe. Apreciind acest adevărat joc de culise, Tartakower denumea partida de șah drept „o luptă a amenințărilor" iar „amenințarea este (deseori) mai tare decît însăși... execuția" !

Arta și capacitatea de a amenința cît mai divers și profund împletite cu deprinderea de a descifra la timp și eficient intențiile și amenințările adverse constituie o componentă primordială a forței de joc.

Oricît de „strălucit" ți s-a părut că ai jucat, oricît de deznădăjduită ți s-ar părea poziția adversarului, trebuie să fii extrem de atent și prevăzător la eventualele sale apărări și contre...

Popovici — Isachievici (Iași 1970) :

o Re1, Df4, Ta1, Th1, Nd2, Nf1, Cc3, Cf3, a2, b2, c4, e2, f2, g2, h3.

● Rc8, Dg7, Td8, Tf8, Nb4, Ne6, Cc6, Cg4, a7, b7, c7, f7.

În schimbul celor trei pioni sacrificați, negrul a obținut o puternică poziție de atac : 1..T:d2 ! 2.D:d2 (Sau 2.C:d2 Nd6 3.De4 C:f2 ș.a.m.d.) 2.. Td8 3.Dc2 Ce3 ! 4. Dc1 N:c3+ 5.b:c3 (Nu 5.D:c3 D:c3+ 6.b:c3 Cc2 mat) 5.Td1+ ? (Trebuia continuată seria sacrificiilor prin 5..Cb4 ! cu ideea 6.c:b4 D:a1 ! 7.D:a1 Cc2 mat sau 6.Cd4 Cbc2+ ! 7.Rd2 T:d4+ etc. Negrul crede că a sosit momentul „culesului" dar este frumos „contrat" :) 6.D:d1 D:c3+ 7.Cd2 C:d1 8.T:d1 Cb4 9. e3 Cc2+ 10.Re2 Nf5 11.g4 ! Nd3+ 12.Rf3 Cd4+ 13.Rg2 Nc2 14.Cb1 ! (Dezagreabil !) Ne4+ 15.Rg3 Dc2 16. T:d4 ! N:h1 17.Nd3 ! ! (Lovitura decisivă : la retragerea D, urmează 18. Nf5+ Rb8 19.Td8 mat) 1—0.

Un aspect important al amenințărilor adverse și al întregului joc de culise existent într-o partidă sînt *cursele* — acele mutări „nevinovate" care conțin, de fapt, o amenințare camuflată. Cursa se bazează întotdeauna pe un răspuns evident și tentant — aparent normal și logic — al adversarului dar care este răsturnat de o replică neașteptată, chiar ingenioasă.

Curse se găsesc și se pun în toate fazele jocului și ele pot fi :

— curse existente în structura unei deschideri și poziții-tip :

— curse puse „din mers", fără ca jucătorul să se abată de la planul său de joc ;

— curse bazate pe sistemul provocării greșelii ;

— curse calculate exclusiv pe greșeala adversarului dar care, odată sesizate, se întorc împotriva „conspiratorului" ;

— curse în care adversarul intră pentru a o răsturna cu o „contră".

Sliva — Doda (Lodz 1967) :

o Rh3, De8, Nf3, c4, g4, h2.

● Rg7, Da2, Ce6, a6, d6, f4, g5, h6.

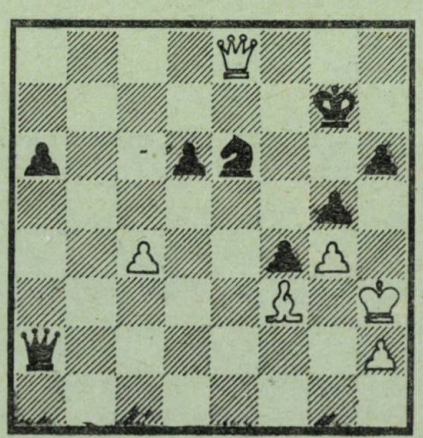

Albul a lăsat în priză pionul c4 și negrul, uitînd de vorbele lui Vergilius — „Timeo Danaos et dona ferentes" (mă tem de greci chiar cînd fac daruri), l-a luat, intrînd astfel într-o cursă ingenioasă : 1..D:c4 ? 2. De7+ Rg6 (Sau 2..Rg8 3. De8+ Cf8 4.Nd5+ ! D:d5 5.D:f8+ R:f8 pat) 3. Ne4+ ! D:e4 4.Dg7 ! urmat de pat. ($1/2$—$1/2$).

Botvinnik — Portisch (Monte Carlo 1968) :

o Rg1, Da4 Tc1, Tc2, Ne3, Ng2, Cf3, a2, b2, d3, e2, f2, g3, h2.

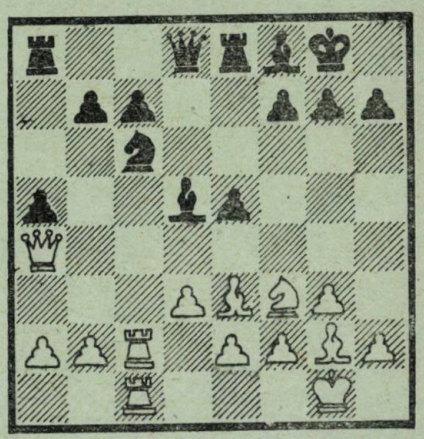

● Rg8, Dd8, Ta8, Te8, Nd5, Nf8, Cc6, a5, b7, c7, e5, f7, g7, h7.

Pentru a lichida presiunea albului de pe coloana c (prin c7-c6), negrul a jucat 1..Cb8 cu ideea de a prinde T alb prin 2.T:c7 Cc6. Albul a intrat în cursă întrucît a calculat mai departe : 3.T1:c6 ! b:c6 4.T:f7 ! ! h6 (Sau 4..R:f7 5.Dc4+ Rg6 6.Dg4+ Rf7 7. Cg5+ etc.) 5.Tb7 Dc8 6.Dc4+ Rh8 (La 6..De6 7.C:e5 !) 7. Ch4 ! ! D:b7 8.Cg6+ Rh7 9.Ne4 ! Nd6 10.C:e5+ g6 11.N:g6+ Rg7 12.N:h6+ ! 12..R: h6 13.Dh4+ etc) 1—0.

În șahul modern, avem mai rar de-a face cu atac și apărare în stare pură și, în marea majoritate a partidelor, tendințele active se împletesc cu măsuri de profilaxie sau de combatere a atacului ori contraatacului advers.

Farré — Gudmundsson (München 1958) :

o Rb1, Dd2, Td1, Th1, Ne2, Nf6, a3, b3, c2, e4, f3, g4, g7.

● Rg8, Da5, Tb6, Tc3, Ne6, a6, b7, d6, e5, f7, g6, h7.

Deși cu o figură in minus, atacul negrului asupra R alb pare decisiv (se amenință, de exemplu, 1..T:b2+ ! 2.R:b2 D:a3+ și mat), dar... 1.Nb5!! (O interferență minunată : la 1..D:b5 sau 1..a:b5 cîștigă 2.D:c3) 1..T:b5 2. D:d6 Tc8 3.Df8+ ! ! (3..T:f8 4.g:f8D+ R:f8 5.T:h7 și 6.Th8 mat) 1—0.

Evident, nu se poate juca bine șah doar acumulînd mereu mici avantaje, numai atacînd furibund sau apă-

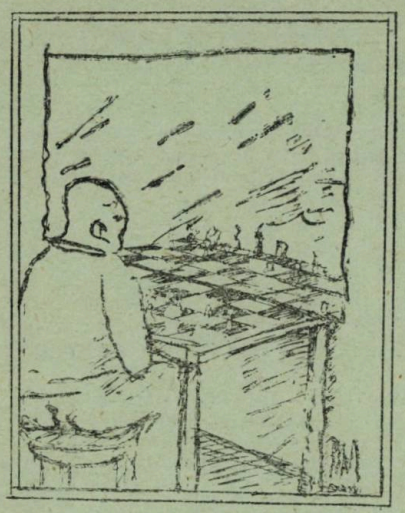

rîndu-ne. Lupta şahistă trebuie tratată într-un mod dinamic şi, respectînd elementele şi principiile poziţionale de bază, să ţinem mereu seama de particularităţile şi posibilităţile ascunse şi concrete ale poziţiilor, să le căutăm chiar cu insistenţă, să cutezăm să combinăm iar, la nevoie, să trecem de partea cealaltă a baricadei – la apărare activă. „În şah, eu nu joc ci lupt – spunea A. Alehin. De aceea, îmbin bucuros tactica cu strategia, fantasticul cu ştiinţificul, combinativul cu poziţionalul – dar totdeauna caut să satisfac cerinţele fiecărei poziţii în parte".

Nu trebuie de asemenea să uităm că partida de şah constituie un proces dinamic şi evolutiv şi, oricît ne-ar plăcea să ţinem în loc o anumită situaţie favorabilă, n-o s-o putem permanentiza. Mai mult decît atît, aturile aparente ale unei poziţii sînt cu atît mai reale, cu cît ele pot fi transformate cu succes într-altele. Şi asta trebuie făcut la timp pentru a nu se evapora pentru totdeauna...

În şah, varietatea avantajelor (şi dezavantajelor) – materiale, poziţionale, dinamice – este mare, întinzîndu-se de la aplicarea cu succes a tuturor legilor şi principiilor generale pînă la exploatarea unei neînsemnate slăbiciuni, valorificarea unui mic pion sau a unei ocazii întîmplătoare. Dar într-o luptă adevărată, în care adversarul se opune cu înverşunare deznodămîntului previzibil la un moment dat, realizarea unui avantaj este de cele mai multe ori îngreunată şi perturbată de „zvîrcolirile" celui care nu vrea să moară. Alteori, avantajul este insignifiant şi trebuie cedat pentru a se obţine altul, mai operant. În aceste cazuri (şi multe altele), are loc o transformare a avantajelor, dictată de logica dură a luptei şahiste – ca unic mijloc de menţinere şi eventuală sporire a superiorităţii realizate.

După cum am văzut, amatorul asimilează la început diverse scheme şi metode tipice, îşi însuşeşte – încetul cu încetul – deprinderi de perspicacitate combinativă, de la ameninţările cele mai simple şi tot feluri de atacuri duble pînă la complexa interacţiune armonioasă dintre figuri ce duce la realizarea combinaţiilor. În timpul jocului, el trebuie să îmbine generalul şi tipicul cu particularităţile fiecărei poziţii concrete în parte, să găsească precis şi concret pentru a găsi – prin mutări bine argumentate – calea cea mai eficientă de continuare avantajoasă a jocului. Din contra, gîndirea generală, confuză şi şablonardă, aprecierile superficiale ale poziţiilor pot duce la greşeli.

În timpul partidei, fiecare mutare este o ipoteză, verificată de jucător şi de adversarul său şi, spre deosebire de alte sporturi, ea poate avea un caracter decisiv pentru ambele părţi. De multe ori, nu sînt suficiente, să zicem, 40 de mutări bune pentru a cîştiga o partidă dar este suficientă o singură greşeală pentru a o pierde. Spiritualul Tartakower era convins – mai în glumă, mai în serios – că „pe tot întinsul tablei de şah sînt presărate greşeli, măiestria constă în a le... ocoli" şi că „partida este cîştigată de cel ce greşeşte.. penultimul !"

Varietatea şi aria greşelilor în şah sînt practic nelimitate. Orice jucător – ca orice om – poate să greşească dar, acceptînd ideea greşelii în şah, trebuie să ne străduim să le limităm şi să le reducem la minimum pentru că, în ultima instanţă, forţa practică este legată de capacitatea de a face cît mai puţine greşeli. Cine greşeşte mai puţin, acela joacă mai bine !

De ce jucăm şi ne place şahul ?

Tendinţa spre cele drepte şi perfecţionare armonioasă, necesitatea de a se produce şi a munci în mod creator spre binele societăţii, înclinaţia de a se bucura de reuşită şi de adevărata frumuseţe sînt specifice omului. De aceea, el a căutat din totdeauna prilejuri şi forme de exprimare a capacităţii şi geniului lui. Alături de marile personalităţi care au acţionat în avangarda celor mai diverse domenii, milioane de oameni simpli şi modeşti au creat şi preţuit de-a lungul mileniilor multiple valori materiale şi spirituale, care le-au uşurat existenţa, le-au înobilat sufletul şi ascuţit mintea. Una dintre aceste forme este şi jocul de şah– model miniaturizat al vieţii, măcar pentru veşnica luptă pentru existenţă şi supravieţuire, cu toate înălţările şi căderile inerente, cu stringenta necesitate ca după un insucces să iei totul de la început şi să continui mai departe !

Omul este prin excelenţă o fiinţă care produce iar producţia spirituală constituie una din cele mai mari plăceri ale vieţii umane. Firesc, nu fiecare poate construi un edificiu, să scrie un roman sau chiar să facă o glumă bună. O partidă de şah poate însă juca oricine, în şah fiecare poate fi productiv şi să se bucure, în acelaşi timp, de propria creaţie.

Jocul de şah atrage de la început prin aparenta sa simplitate şi, familiarizîndu-se cu tabla de şah, asimilînd regulile jocului, făcînd cunoştinţă cu noţiunile de bază, începătorii se avîntă în dispute nesfîrşite cu diverşi parteneri. Petrecîndu-şi astfel în mod plăcut timpul liber ei îşi exercită gîndirea, caută să pună probleme cu cît mai multă iscusinţă şi profunzime, să le sesizeze şi să le rezolve pe cele ale adversarului iar în final să învingă printr-un joc subtil sau o combinaţie de mare efect şi spectaculozitate artistică. În acest fel, ei îşi calmează psihicul – după imensa solicitare nervoasă a activităţilor moderne, tot mai dinamice şi trepidante –, îşi antrenează gîndirea logică, memoria, raţionamentul şi previziunea, fantezia creatoare, îşi perfecţionează personalitatea şi caracterul. Combătîndu-şi partenerii – din ce în ce mai puternici –, ei pătrund în „secretele" jocului, încep să sesizeze rezolvările interesante, să aprecieze ideile subtile, să disece profunzimea poziţiilor, să guste frumosul. În acest fel, şahul devine pentru ei un mijloc de delectare spirituală, de afirmare a intelectului oferindu-le minunata senzaţie a emancipării creatoare.

Lumea interioară a şahului, tainele măiestriei se dezvăluie treptat şi, pentru a trece la stadiul de avansat şi experimentat, jucătorul trebuie să urmărească trei obiective : înţelegerea jocului, cunoştinţe bogate şi profunde, priceperea de a le aplica în practică. La un anumit punct intervin : talentul, personalitatea jucătorului – cu calităţile sale intelectuale, trăsăturile afective, de temperament, voinţă şi caracter, apoi starea sa de sănătate şi rezistenţă psiho-fizică la efort, capacitatea de a-şi însuşi şi prelucra teoria şi practica şahistă, de a o aplica în condiţiile dificile ale unei competiţii. Evident, nu fiecare poate sau vrea să devină mare maestru dar însăşi munca sistematică pentru perfecţionarea calităţilor necesare, plăcerile şi satisfacţiile pe care ţi le aduc mereu jocul pot constitui un scop minunat căruia merită să i te dedici !

Semne bune anul are!

Antoneta

ÎNTÎMPLĂRI ADEVĂRATE

Într-un restaurant din Austria o ghicitoare s-a uitat în palma mea și mi-a spus: „Văd că ai un singur copil". I-am spus că am nouă copii. „A", a exclamat ea, „atunci arată-mi și cealaltă palmă".

★

Aflați în toiul filmărilor, producătorul și regizorul au fost nevoiți să amîne scena uciderii eroului principal pentru a doua zi. Autorul care interpreta rolul principal a explicat întîrzierea astfel: „Motivul amînării scenei în care sînt împușcat a fost expus în următoarea notiță trimisă de medicul companiei regizorului filmului: „Eroul principal a contractat o viroză puternică și e prea bolnav ca să fie împușcat astăzi."

★

Declarația lui Woody Allen, cunoscutul actor și regizor american, la sfîrșitul unei căsătorii care a durat doar 6 ani: „Am ezitat mult între a lua o vacanță și a divorța și am hotărît pînă la urmă că o excursie în insulele Bermude ține doar 2 săptămîni, în timp ce un divorț ține toată viața".

★

Ajungînd la o anumită vîrstă și greutate m-am hotărît să alerg în fiecare zi. Drept care am ales un traseu lung de 1 km pe care l-am urmat cu conștiinciozitate, însoțită de cățelul meu, ajuns și el la o greutate apreciabilă. Lucrurile au mers foarte bine pînă cînd, într-o zi, am observat un grup de muncitori care începuseră să facă săpături pentru fundația unei case. Mi-am dat seama că, în aceste condiții, trebuie să-mi schimb traseul dar muncitorii nu s-au manifestat în nici un fel. Astfel că, a doua zi, încrezătoare și optimistă, am reluat traseul, cățelul alergînd foarte mîndru la cîțiva metri în fața mea. În timp ce treceam pe lîngă muncitori, unul din ei mi-a strigat: „Hei, cucoană, n-ai izbutit încă să prinzi cățelul ăla?"

★

În prima zi a concediului său, poștașul ne-a trimis o vedere. Gestul a devenit mai semnificativ cînd poștașul s-a întors tocmai la timp ca să ne-o predea personal.

★

La sfîrșitul acestui an școlar, fiul meu a adus acasă un carnet plin cu note proaste. După ce l-am blagoslovit cum se cuvine, am uitat carnetul pe masa de pe tarasă de unde cîinele nostru l-a luat și l-a mîncat, lăsîndu-i doar coperțile. Găsindu-l a doua zi dimineață, soția a scris dirigintelui următorul bilet: „Am uitat carnetul de note al lui Joe pe masa de pe terasă de unde cîinele nostru l-a luat și l-a mîncat. A fost, de fapt, singurul căruia i-a plăcut".

★

Soțul meu este, de obicei, foarte absorbit de problemele legate de recoltă și de creșterea vitelor. Și, totuși, cînd mama m-a anunțat telefonic că ne va face o vizită, soțul a fost de acord să o aștepte la gară. În ziua sosirii, i-am dat soțului o listă cu lucrurile care trebuiau cumpărate din oraș și i-am spus să plece puțin mai devreme ca să aibă timp să le cumpere. Mai pe seară, cînd soțul s-a întors acasă cu brațele pline de cumpărături, am văzut că mama nu era cu el. L-am întrebat dacă nu cumva mama pierduse trenul. „Dumnezeule!", a exclamat el. „Mama nu era pe listă și am uitat cu totul de ea!".

UMOR ÎN PILULE

– De ce atletele aleargă mai încet decît atleții?
– Din vanitate. Pentru ca spectatorii să le poată privi mai bine.

★

– D-le doctor, am devenit foarte uituc în ultima vreme.
– Vi se întîmplă des?
– Ce anume?

★

Un tînăr foarte înalt, dorind să-și cumpere o pereche de pantofi, intră într-un magazin de încălțăminte. Probă toți pantofii puși la dispoziție de vînzător dar, din păcate, nu găsi nici o pereche pe măsura lui. În cele din urmă, vînzătorul îi aduse o pereche mărimea 49.
– Mă tem că nici ăștia nu-mi vin, spuse tînărul, după ce încercă fără succes să și-i vîre în picioare.
– Îmi pare rău, spuse vînzătorul posomorît, dar după mărimea 49 încep geamantanele.

★

– Spuneți-mi, vă rog, se adresă cineva unui compozitor, de ce ați introdus notele acelea atît de stridente în finalul simfoniei dv.?
– Ca să trezesc auditoriul!

★

Într-un magazin, o femeie îmbrăcată foarte elegant încerca să găsească o mătură potrivită pentru bucătărie. Dar una era prea lungă, alta prea scurtă, a treia nu era bine legată, a patra era prea tare... După o oră de căutări, îi spuse, în sfîrșit, vînzătorului exasperat:
– Mda, am s-o iau pe asta.
– Doriți să v-o împachetez sau vreți să zburați pe ea? întrebă vînzătorul.

★

– De ce vă forțați fiul să studieze muzica? N-are deloc ureche muzicală, îi spuse profesorul de muzică mamei băiatului.
– Dar eu nu vreau ca el să asculte, vreau să cînte.

★

– Jimmy, te-ai spălat pe mîini?
– Da, mămică.
– Atunci de ce n-am auzit nimic?
– M-am spălat în șoaptă.

★

– Vasăzică te-ai culcat din nou cu picioarele murdare!
– Bine, dar de unde vrei să iau altele?!

★

Mama, înfuriată, către fiu:
– Ești cel mai rău băiat din lume!
– Și chiar îi cunoști pe toți, mămică?

★

Fotograful: Stai liniștit și așteaptă păsărica!
Băiețelul: Hai, las-o baltă cu poveștile astea și vezi să iasă bine expunerea!

★

– Mămico, unde mergem?
– Să ne fotografiem.
– Atunci de ce te-ai parfumat? Doar n-o să iasă și parfumul în fotografie, nu?

★

Băiețelul căzuse și acum plîngea. Mama încerca să-l liniștească. Sora mai mare, geloasă, stătea într-un colț și bombănea supărată: „Și eu am căzut acum cîteva zile..."

★

– Hai, recunoaște, băiețaș, că tu ai spart geamul. Doar știi că greșeala mărturisită e pe jumătate iertată.
– Și dacă mărturisesc de două ori?

★

– Acum că ne-am căsătorit, aș vrea să-ți spun cîteva din defectele tale...
– Nu te mai osteni, dragule, le știu eu foarte bine. Ele sînt, de fapt, motivul pentru care n-am reușit să am un soț mai bun!

★

– Nu vorbesc cu nevastă-mea de aproape un an!
– De ce?
– Nu vreau s-o întrerup!

★

Soțul către celibatar:
„Orice ai zice, are și căsătoria avantajele ei. De exemplu, soției îi poți spune orice... că tot nu te ascultă!"

★

Copiii învață să vorbească, adulții să tacă.

★

Un cetățean înspăimîntat îl asigură pe locotenentul de poliție că a fost lovit pe întuneric, în curtea din

spate, de un agresor necunoscut. Locotenentul trimise un polițist la fața locului. Acesta se întoarse repede, cu un cucui mare în frunte și cu o expresie tristă pe față. „Am rezolvat cazul", raportă el. „Ai fost expeditiv", îl complimentă locotenentul. „Cum ai procedat?" Polițistul explică: „Am călcat și eu pe greblă!"

★

Primarul: D-le Bloggs, mă întrebam dacă ați binevoi să contribuiți cu o mică sumă într-un scop foarte nobil: e vorba de repararea zidului cimitirului.

Dl. Bloggs: Dar zidul cimitirului nu are nevoie de nici un fel de reparație. Cei care sînt înăuntru nu pot ieși afară, cei care sînt afară nu vor să intre înăuntru!

★

Pescarul: Stai lîngă mine de trei ore. De ce nu încerci și d-ta să pescuiești?

Chibițul: N-am răbdare.

★

Nemulțumit de spectacol, publicul începu să strige și să fluiere. Un singur om aplauda.

– De ce aplauzi, domnule? îl întrebă un vecin, iritat.

– Păi, îi aplaud pe cei care fluieră!

★

– Dacă directorul nu retractează ce mi-a spus azi-dimineață, am de gînd să părăsesc școala.

– Și ce ți-a spus?

– Să părăsesc școala.

★

Un om ducea o pendulă la reparat. Un amic îl întîlni pe stradă și-i spuse: „Ascultă, bătrîne, dacă tot vrei să știi cît e ceasul cînd ieși în oraș, de ce nu-ți iei un ceas de mînă?!"

★

– Clientul meu, domnule judecător, a furat inelul doar într-un moment de slăbiciune, pledă avocatul.

– Cred că dacă ar fi fost într-un moment de putere, spuse judecătorul, ar fi furat un seif.

★

– Recunoști, deci, că ai pătruns de patru ori în același magazin de confecții. Ce ai furat?

– O rochie pentru nevastă-mea, domnule judecător, dar m-a făcut s-o schimb de trei ori!

★

După consultație:

Medicul: Am o veste bună pentru dv., doamnă Brown.

Tînăra: Domnișoară Brown!

Medicul: În cazul ăsta, am o veste proastă pentru dv., domnișoară Brown!

★

– Poliția caută un bărbat cu un singur ochi pe nume Murphy.

– Și cum se numește celălalt ochi?

★

– Ciinele meu nu are nas.

– Nu are nas? Și cum miroase?

– Groaznic!

★

– Poliția caută un individ cu o proteză auditivă.

– De ce nu încearcă cu ochelari?

★

– Omul invizibil așteaptă afară.

– Spune-i că nu pot să-l văd.

★

O voce la telefon: Vă rog să veniți imediat, d-le doctor! Băiețelul meu a înghițit o lamă de ras.

Doctorul: Nu vă alarmați – vin imediat. Dar pîn-acum, ce ați făcut?

Vocea: Am folosit aparatul de ras electric!

★

Un tînăr corpolent și apatic vizită un doctor pentru a se plînge de insomnie.

– Nu dormi deloc noaptea? îl întrebă doctorul.

– Ba da, noaptea dorm buștean, recunoscu suferindul, iar dimineața dorm destul de adînc. Numai că nu prea pot să ațipesc după-amiaza!

★

John: Nici nu mi-a venit să cred cînd mi s-a spus că ești în spital.

Doar te-am văzut aseară la dans cu o blondă nemaipomenită...

George: Da... dar m-a văzut și soacră-mea!

★

Psihiatrul: Cred că v-am putea înlătura această apatie, introducînd noi stimuli în viața dv. Apropo, cel fel de contacte sociale întrețineți.

Tînărul (posomorît): Foarte puține. Stau degeaba cam tot timpul.

Psihiatrul: Nu ieșiți cu fete în oraș?

Tînărul: Din păcate nu.

Psihiatrul: Dar, v-ar place?

Tînărul: Ba bine că nu!

Psihiatrul (înviorat): Și-atunci de ce n-o faceți?

Tînărul (și mai posomorît): Nu mă lasă nevastă-mea!

★

Cînd soacră-mea se înfurie pe mine, începe să arunce cu roșii. Asta nu m-ar deranja prea mult dacă mai întîi le-ar scoate din cutii!

★

Clientul unui hotel:

– De ce nu m-ați informat că sînt purici în cameră?

Directorul hotelului:

– Păi, credeam că o să observați și singur!

★

Un polițist, uimit de atîta neobrăzare, opri pe plajă o fată foarte drăguță, care purta un costum de baie minuscul, și o întrebă cu reproș:

– Ce-ar zice maică-ta dacă te-ar vedea în costumul ăsta?

– Oho, cîte n-ar zice, e doar costumul ei!

★

Într-o zi un om foarte îngrijorat bătu la ușa doamnei Brown:

– Vă rog foarte mult să mă iertați, spuse el, v-am călcat pisica cu mașina. Aș vrea s-o înlocuiesc, dacă se poate.

– Bine, spuse d-na Brown, destul de puțin convinsă. Dar știți să prindeți șoareci?!

★

În primele zile ale celui de-al doilea război mondial comandantul unui post britanic din inima Africii primi o telegramă de la cartierul general din Londra: „Declarat război stop arestați toți dușmanii din regiune." Cîteva zile mai tîrziu, cartierul general primi următorul raport: „Arestat șapte germani, trei belgieni, patru americani, cinci francezi, doi spanioli, un suedez, un austriac stop informați-mă vă rog cu cine sîntem în război."

★

Soțul: D-le judecător, soția mea insistă să-și țină capra în dormitor și eu nu suport mirosul!

Judecătorul: Bine dar nu puteți să deschideți fereastra?

Soțul: Și să las să-mi scape porumbeii?

★

– Ospătar! Ți-ai băgat degetele în supa mea.

– Nu vă impacientați, domnule, nu e prea fierbinte!

★

– Whisky-ul este cel mai mare dușman al tău.

– Dar nu ni se spune oare să ne iubim dușmanii?!

– Da, dar nu să-i și înghițim!

★

– Cum ți-ai rupt brațul?

– Vezi treptele de colo?

– Da.

– Ei bine, eu nu le-am văzut.

★

– Soțul tău spune că duce o viață de ciine!

– Bineînțeles. Intră-n casă cu picioarele murdare, se trîntește lîngă foc și așteaptă să fie hrănit!

Culese și traduse de Petru IAMANDI

Semne bune anul are!

Ionuț

SCRIITORII ȘI HOBBY-URILE

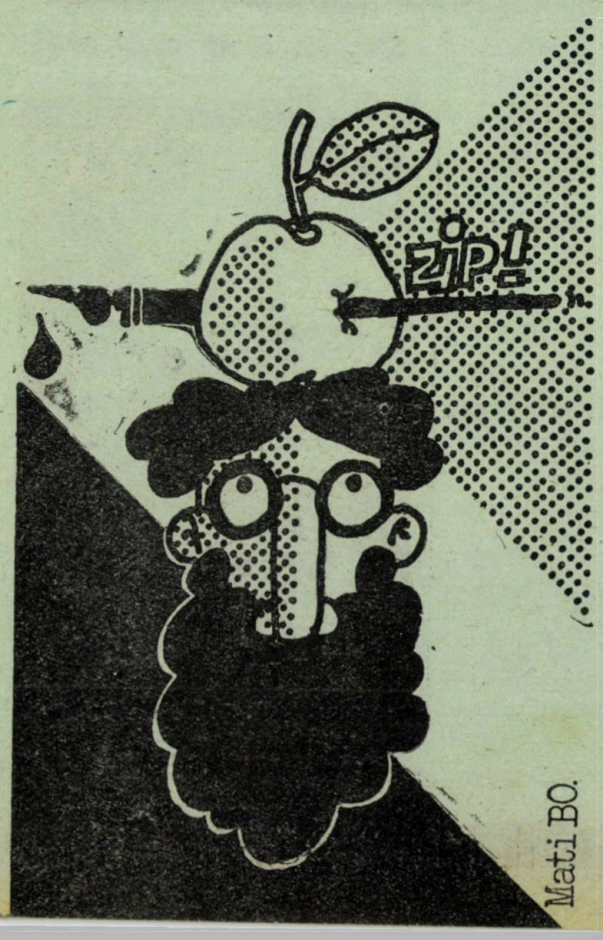

UN PREAISCUSIT ȘI PĂTIMAȘ PESCAR:

IOAN AL. BRĂTESCU-VOINEȘTI

„Pescuitul cu undița este la noi, din cauze pe care le cunosc, dar despre care nu am vreme să vorbesc acum, o îndeletnicire ridiculizată, lăsată pe seama lăutarilor, bărbierilor și oamenilor fără căpătîi. Și cu toate astea nu vă puteți închipui ce îndeletnicire binefăcătoare și prielnică unui scriitor este pescuitul cu undița. Acolo, pe marginea apei, mai bine ca oriunde îți dai gîndurile la trior. Parcă apa ar lua cu ea pleava și s-ar alege de la sine boabele. Un subiect stă în minte ca un ghem de ață încurcată în mod inextricabil. Acolo, pe marginea apei, găsești căpătîiul firului și-l descurci, cum n-ai putea-o face nicăiri aiurea. Vă sfătuiesc deci, prietenește, să vă dedați la pescuit. Veți fi în societate bună". Nu știm dacă această caldă pledoarie, digresiune persuasivă și deloc surprinzătoare a unei conferințe pe care Ioan Al. Brătescu-Voinești o ținea într-o seară de martie 1932 la facultatea bucureșteană de litere, a avut urmări imediate și benefice pentru reabilitarea pescuitului sportiv în ochii generațiilor intelectuale din anii interbelici. Sigur este că, în timp, s-a înregistrat și „saltul calitativ" pe care și-l dorea scriitorul, compoziția socio-profesională a celor bîntuiți de patima undițului fiind astăzi mult mai reprezentativă, iar breasla ca atare cochetînd și cu toate atributele datorate unui evident plus de distincție. La rîndul ei, contagiozitatea unei asemenea îndeletniciri pare să fie indubitabilă, de îndată ce pînă și subsemnatul, care nu-și amintește să fi mînuit vreodată o sculă din arsenalul atît de caracteristic al undițarilor, iată, își pune condeiul în slujba lor, cu nedisimulată simpatie...

Că terenul pe care ne aflăm se găsește sub semnul unor pasiuni dintre cele mai acaparatoare, ne-o mărturisește și Ioan Al. Brătescu-Voinești, ca autor al unui quasi ghid de pescuit *(Cu undița,* București, 1933), din care aflăm, printre altele : „Eu am fost și vînător pătimaș ; zic am fost, pentru că de cînd am gustat farmecul pescuitului sportiv, m-am cam lăsat de vînătoare..." Dovadă că aceste cuvinte nu

aparțin unui vînător diletant sau unui pescar novice, avem la îndemînă mărturia unei personalități literare de indiscutabilă autoritate și notorietate în materie de pușcă și undiță — Mihail Sadoveanu: „Trebuie să știți că Brătescu n-a cîntărit niciodată mai mult de 63 de kilograme, n-a avut dureri de cap și n-a cunoscut osteneala. Mărunt și brun și totdeauna viu, a fost unul dintre cei mai cunoscuți tovarăși în breasla noastră a vînătorilor. Dar într-ale pescuitului, cu mila lui Dumnezeu, a stat între cer și ape ca cel mai neîntrecut meșter." Și tot Mihail Sadoveanu, în paginile aceleiași *Împărății a apelor* (București, 1928), își amintește de o insolită comunicare făcută de acest „bun tovarăș și slăvit pescar" într-o ședință a Academiei Române, prin vara anului 1927:

„Eram curios să aud ce vrea să spuie; ce chestii academice și cărturărești îl preocupă. Cînd deodată — nu cu puțină surprindere și nu cu puțină plăcere — înțeleg că aduce între gravii nemuritori ceva care era mai mult o umilită îndeletnicire a noastră; ceva despre pescuit și despre apa Snagovului. Academia ridică fruntea cu uimire și zîmbește. Snagovul e un loc în preajma Bucureștilor, dar de la Academie pînă la el e o depărtare incomensurabilă — ca pînă la stele. Pescar și pescuit sînt noțiuni care se pot concepe, dar sînt mai mult afaceri de dicționar. Iată că onoratul nostru coleg vrea să aducă lacul Snagovului de față și să spuie o poveste. Ciudat, însă adevărat. Brătescu-Voinești nu-i numai cel mai mare pescar. E și un povestitor cu voce moale și insinuantă cum puțini am cunoscut..." Urmează relatarea scriitorului-academician despre *farmecul șarpelui de apă*, episod ce aduce în plenul academic nu numai o boare de taină și ireal, ci și straniul ecou al unei vieți ce se conduce după ritualuri, străvechi, de multe ori indicibile, izvorîte dintr-o comunicare pe care, dintotdeauna, au condus-o doar legile firii".

Ioan Al. Brătescu-Voinești la Snagov, în 1936, în compania dr.-lui Paul Gotcu, distins colecționar și donator al unor opere de artă.

Dar, de la ceea ce poate să pară doar *curată literatură* — mai ales că pescarii nu sînt mai feriți decît tovarășii lor, vînătorii, de perfidia unor insinuante și pline de haz anecdote — să trecem, tot pe urmele lui Ioan Al. Brătescu-Voinești, la *literatura de specialitate*. Iată-l pe autorul care — citățm din *Istoria...* lui G. Călinescu — „a adus o întreagă clasă de eroi suferind de răul noului veac, melancolici și mizantropi, purtîndu-și reveriile poetice prin orașele de provincie", scriind din capitală, pe la începutul lui iulie 1930, confratelui Mihail Sadoveanu, aflat în vilegiatură la Slănicul-Moldovei:

„Preaiubite și preacinstite frate Mihăiță,

Ți-am trimes într-o cutiuță cîteva muște, din cele care mi-au dat cele mai bune rezultate în toate rîurile în care am pescuit, din Bucovina pînă în Banat. Ți-am trimes și un *bas de ligne*, ca să vezi cum se așează mușteie pe el. Ți-am mai trimes și cîteva fire verzi pentru făcut *bas de ligne*-uri pentru pescuit cu rîma. Legi împreună trei fire, la un capăt faci un ochi de care ai să legi sfoara, la celalt legi un cîrlig. La păstrăvi nu trebuie plută, numai o alică de mărimea O, la două palme de cîrlig.

Îmi ceri consilii asupra pescuitului cu musca. Greu! greu de tot! Ar trebui să-ți scriu zece pagini și oricît m-aș sili să fiu de clar, tot n-ai pricepe dacă n-ai văzut pe altul pescuind. Pescuitul păstrăvului cu muște este o artă, care cere baston special, mulinet special, sfoară specială, și care trebuiesc mînuite într-un fel special, ușor de învățat, privind pe altul dibaci, dar greu de învățat din cetire.

Eu îți trimet și două cărți. Citește-le și fii sănătos. Pe urmă încă ceva. Nu în toate rîurile se poate pescui cu musca. [...] Nu numai pentru că pomii de pe marginea apei împiedică mînuirea muștelor, dar și pentru că păstrăvii nu vor să se arunce asupra lor. Nu știu cum o fi Slănicul; n-am fost niciodată pe acolo; dar eu te sfătuiesc să pescuiești acolo cu rîme și cu lăcuste. E mai simplu. Trebuie să pescuiești ferit, să nu te vadă păstrăvul, mai ales unde sînt adîncuri, și să te conformezi regulei: *pêcher fin et pecher loin*. Trebuie să fie și pe acolo vreun mahăr, vreun localnic dibaci, cu care te sfătuiesc să te împrietenești. Afară de păstrăvii ce vei prinde în tovărășia lui, cine știe ce bucată minunată ai să scrii, zugrăvindu-l.

Eu plec sîmbătă, adică poimîine, cu doctorul [Socrat] Lalu, cu fiu-meu și cu Istrate la Sebeșul-Săsesc, să pescuim în Sebeș; de acolo la Hațeg, să pescuim în Streiu și în Rîul Mare, poate și în lacurile de pe Retezatul. De la 14 iulie, pînă la sfîrșitul lunei voi fi lîngă Reghinul-Săsesc, pe apa Gurghiului, la cantonul silvic de la Făncel. Dacă mi-ai putea face nespusa bucurie de a veni în acel răstimp acolo, ai învăța *propriis sensibus* și *de visu* toate secretele pescuitului cu muște. Scule nu ți-ar trebui să aduci că am eu și pentru un prietin bun și drag ca dumneata. [...]"

Anume parcă pentru a umple de invidie inimile celor aflați — asemeni nouă — în jenanta postură de ageamii, rafinatele plăceri ale pescuitului cu musca sînt reluate public, peste trei ani, dimpreună cu la fel de realele sale dificultăți, în anterior menționatul volum *Cu undița*. Ni se oferă cu acest prilej nu numai o dovadă de consecvență, ci și o nouă declarație „de dragoste" la adresa nobilului hobby cu strună și cîrlig: „Pescuitul cu musca e un sport mult

mai greu decît vînătoarea. Un vînător bun ajunge poate să nu scape decît zece la sută din vînatul asupra căruia trage ; un pescar cu musca, oricît ar fi de dibaci, nu ajunge să aibă în geantă nici cincizeci la sută din peștii care îi apucă musca. [...] Da, vînătoarea e de netăgăduit un bogat izvor de plăcere ; dar farmecele pescuitului păstrăvului cu musca sînt cu mult mai mari." *Farmecele* — poate ; nu însă și *foloasele*, de îndată ce tot Brătescu-Voinești simțea nevoia, în paginile aceleiași cărți, să consemneze și această zicătoare pe care înțelepciunea românească nu pare să o fi izvodit într-alurea : „Cu pește în undiță și cu mămăliga de rișniță nu se satură omul".

Dar, cum mai tot românul (zice o altă rostire de-a noastră) *s-a născut poet*, să gîndim și noi mai ales la... farmecele cu pricina, reținînd pentru avantajele spirituale ale pescuitului cu undița și aceste rînduri de fină observație, aparținînd aceluiași Brătescu-Voinești : „Fenomenul cel mai miraculos ce se petrece la pescuit e o dedublare sufletească foarte ciudată, care permite minții două preocupări paralele și concomitente care nu se stînjenesc deloc una pe alta." Cu alte cuvinte — rostite în conferința din anul precedent — undițul este nu numai o reconfortantă petrecere a timpului în aer liber și peisaje dintre cele mai îmbietoare, dar și o deosebit de profitabilă șansă pentru sublimare intelectuală : „Darwin era pescar pasionat și pasionat pescar era și Herbert Spencer, care chiar mărturisește undeva în memoriile sale că, de cîte ori se găsea cu sistemul lui filozofic la un punct mort, adică de cîte ori se găsea înaintea unui grup de fapte a căror latură de concordanță cu sistemul lui filozofic nu putea s-o găsească, străduințele lui de a o găsi rămîneau zadarnice pînă nu pleca cu undița la pescuit. Și acolo, pe marginea apei, deodată, ca printr-o revelație divină, i se făcea lumină în cap. Prin urmare, dedați-vă la pescuit."

Dumneavoastră ce ziceți ?

Constantin BOSTAN

DESPRE VÎNĂTOARE ȘI PESCUIT, CU DRAGOSTE

de Ștefan OPREA

„De neînțeles cum pierdeți voi vremea cu vînătoarea și cu pescuitul", îmi zice, odată, un confrate, prozator serios, om de redacție împătimit și soț domestic pînă în măduva oaselor. Tot ce înțelege el din vînătoare și pescuit e, deci, pierderea timpului. Timp care — știu foarte bine — e atît de prețios și-l drămuim meticulos ca pe bunul cel mai de preț. Dar cu mîna pe inimă spun că nici vînătoarea, nici pescuitul nu înseamnă deloc pierdere de timp ; dimpotrivă. Voi încerca să dovedesc în cele cîteva pagini pe care le rup, la întîmplare, din caietul meu de însemnări vînătorești și pescărești.

Febră

Stufurile pe bălți sînt dese ca peria și se leagănă foșnitoare în bătaia vîntului. Din tainițele lor, unde nu pătrunde decît pasărea, se aud, provocătoare, țipetele rațelor. Pe maluri, duminica, se plimbă vînătorii și fac evaluări în așteptarea zilei de 15 august, cînd se deschide sezonul. E o încordare mută în tabăra lor, în timp ce „la adversar" e o nepăsare aproape iresponsabilă, o veselie și un nesfîrșit chicot care te îndeamnă să compari stufuI bălții cu un stup de albine. Vînătorilor le rîde mustața ; se și văd în zorii zilei de 15 august, rînduiți în bărci, cu flintele gata de foc, inaugurînd sezonul. Nimeni nu se gîndește la insuccesele de anul trecut și din anii dinaintea anului trecut, că vorba unui om al bălților — „rața-i rață" și umblă în zbor ca săgeata încît cu greu o întîlnește bătaia puștii. Dar de aceea e frumoasă vînătoarea ; ce-ar fi ca fiecare vînător să se întoarcă din baltă cu raniță plină ? ! Vînătoarea n-ar mai fi un sport, ci o secție de producție a abatorului.

Asemenea gînduri îi umblau prin cap unui vînător, rătar neîmblînzit, stînd, deunăzi, pe malul unei ape și oftînd că timpul se scurgea atît de încet. Îi treceau pe sub nas cîrduri de rațe, pluteau indiferente și naive la cîțiva pași de mal, fără să știe ce suferință și în același timp ce fericire îl mușcă de suflet pe omul care le privea. Era ca pe front într-un moment de pace provizorie pentru sărbători.

Cine nu-i vînător și dorește să vadă și să înțeleagă ce e cu această categorie de oameni, pe seama cărora se fac tot felul de glume — de obicei neîntemeiate și de prost gust — să iasă pe o baltă în ziua deschiderii sezonului la rațe. Va vedea un spectacol inedit și va înțelege ce are pasionant vînătoarea și de ce e considerată un suport frumos și sănătos. *(August 1974)*

Poetul în baltă

Cu aur de 18 carate sînt poleite stufurile bălților. Lotca se furișează suplă prin desiș de aur care sună ușor, a mîngîiere și a dor de liniște. Scăpat din vuietul orașului, vînătorul ametește aici de atîta liniște. Cînd lotca se oprește, ai senzația că totul s-a oprit, pînă și mișcarea pămîntului, căci te afli într-o dulce, abia perceptibilă legănare a undei și o caldă mireasmă de buruieni de baltă te învăluie ; binecuvîntat parfum și binecuvîntată uitare de sine. Nimic nu

tulbură adînca tăcere a bălții — o tăcere înțeleaptă, în care se țes sensurile existenței acvatice, o tăcere de taină în care mișcarea unei petale de nufăr poate însemna cît un seism pe lună și-n care saltul unei broaște după o gîză beată de mierea toamnei poate produce o tulburare egală cu vuietul unui reactor ; nicăieri în lume nu poate fi mai frumos decît toamna în baltă, printre stufuri galben-arămii, în zi cu soare. Poetul care e cu mine ține în mînă o pușcă — oricît s-ar părea de paradoxal — dar demult a uitat că obiectul i s-a dat într-un anume scop și, beat precum gîza de mai sus, stă întors în el cu toată ființa și tresare cînd o adiere de vînt, rătăcită, sună în strunele de aur ale stufului sau îi înfioară pămătufurile zburlite. Stăm de pîndă la marginea desișului și în fața noastră se întinde oglinda albastră a apei, dormitînd în tăcere, ca o ființă în repaus absolut ; aburi ușori se ridică, semn că balta respiră, semn că balta trăiește, că luciul suprafeței e doar o mască pentru frămîntările din adînc. Din larg, vin spre noi, baletînd grațios, cu desăvîrșită discreție, două lebede albe. Tovarășul meu tresare dar nu ridică pușca ; nu vînătorul a tresărit în el, ci poetul fascinat de gingășie și puritate. Lebedele ne oferă cea mai delicată scenă de dragoste pe care am văzut-o vreodată. Sîntem indiscreți, ne jenăm, dar privim dansul curtenitor al masculului făcînd cercuri elegante în jurul favoritei, iar pe aceasta, plecîndu-și pudică privirea în unda curată și furînd, din cînd în cînd, cu ochiul, statura „atletică" a geniului ei balerin. Spectacolul durează două ceasuri, după care protagoniștii albi ca zăpada se retrag în taina desișului, lăsîndu-ne mai frumoși și mai simțitori decît eram înainte de intrarea în baltă.

Soarele cade încet spre zare, fața apei se încrețește murmurînd încet, stufuL începe să se agite ; se apropie seara. Seara ? Sufletul vînătorului tresare. Seara se întorc rațele la culcare în stufărișuri. Poetul își aduce aminte de pușcă și o ridică dintr-o dată de pe genunchi pregătindu-se s-o încarce. „Încă nu" îi șoptesc și el o pune cuminte la loc. Dar peste puțin, o săgeată neagră trece pe neasupra noastră și se afundă în împărăția bălții. Este semnalul. Vin rațele ! Cerul se umple de zvon, balta se cutremură de bufnituri de pușcă și miros de praf ars. „Lupta" durează o jumătate de ceas, iar la sfîrșit, pe oglinda apei, exact în locul unde adineaori baletau lebedele albe, zac două rațe ucise. Fire subțiri de sînge înroșesc apa. Ciocurile le sînt întredeschise de parcă în clipa morții au vrut să strige după ajutor. Rămînem cîteva clipe triști, cu gîndul la lebede și cu ochii la rațe. Apoi le culegem. Pun una în tașca mea de vînătoare, cealaltă i-o dau poetului. Nu vrea s-o ia. „E tot a ta și asta", zice. Apoi îmi arată cartușele nefolosite ; nu trăsese nici un foc.

Ce-or fi căutînd poeții la vînătoare ? *(Octombrie 1975)*

Adio la Grozești

Pentru vînătorul-păsărar care a cunoscut bălțile Grozeștilor și a obținut acolo performanțe de povestit toată viața, actualul aspect al zonei e întristător : apa a dispărut cu desăvîrșire, lăsînd în urmă un fel de microfund de mare, un pămînt uscat și parcă dușmănos, zbircit și crăpat, încreștit și strîns cu durere în sine însuși, acoperit cu o vegetație aspră, uscăcioasă, de un maroniu foarte închis — buruieni absurde și nefolositoare pe care vitele nu le pasc, omul nu le coseste, iar păsările — care continuă să vină aici chemate de glasuri vechi, de obiceiuri intrate în sînge și-n aripi — nu le recunosc și le privesc cu spaimă și cu disperare. Așa arată fostele bălți ale Grozeștilor, împărăția păsărilor și raiul vînătorilor-păsărari. De cîte ori, în dricul verilor, așteptam cu nerăbdare accelerată ziua de 15 august, nu mă gîndeam decît la aceste bălți fără egal în toată zona noastră ieșeană. Digurile, canalele, oglinzile de cristal ale apelor, locurile de pîndă, toate îmi erau familiare ; numai acolo uitam cum mă cheamă și ce treabă am pe lumea asta. Numai acolo prietenul meu I. îmi era cu adevărat prieten și tovarăș, numai acolo împărțeam absolut frățește nu doar barca noastră pneumatică, ci și bucuriile și necazurile specifice. Și iată, bălțile Grozeștilor nu mai există. Jijia a fost deviată, i s-a ales alt drum spre Prut și locurile acelea de vis și-au schimbat destinul. Vor deveni ogoare, pășuni sau mai știu eu ce, dar bălți pentru vînători-păsărari, nu vor mai fi poate niciodată.

Priveam cu tristețe stolurile mari de gîște țipînd și înțepînd cerul cu superbe angulații, în căutarea unui ochi de apă ; urmărim săgețile rațelor care mai încearcă iluzia că după un pîlc de stuf anacronic ar putea licări o undă în care să plonjeze ca bolizii ; privim zborul elegant descumpănit al egretelor care, ca niște albe semne ale mirării, nu înțeleg nimic din ceea ce se întîmplă și așteaptă ca apa să țîșnească din pămînt.

Urcăm tăcuți dealul spre Răducăneni și de sus mai privim odată spre ceea ce fuseseră bălțile Grozeștilor. Vedem un pămînt întins și uscat, cu o vegetație stranie, străbătut de canale secate.

Adio, dar, împărăție a păsărilor și rai al vînătorilor-păsărari !

★

Căutăm Jijia în altă parte, din sus de Iași, dincolo de Popricani, unde știam alte bălți, aici însă e cu totul altceva : organizare perfectă, sistematizare, ordine, disciplină, etc. Nu intră cine vrea. Inginerul Cuvinciuc, șeful fermei, un bărbat brunet și simpatic, cu alură de sportiv, ne întîmpină aspru : „Cine sînteți și ce doriți ?" Deși ne vede cu puștile pe umăr și știe că nu vrem decît să speriem ceva rațe, ne tratează rece. Se întîmplă însă să-l cunoască pe unul dintre noi și atunci ne face favoarea și ne lasă cu condiția să „combatem" și ceva bîtlani, „că strică grozav la pește". Ne învîrtim de două ori în jurul bălților, dăm două-trei focuri, dar în afară de lișițe nu doborîm nimic. Rațele sînt puține și prudente, n-ai cum le surprinde. Inginerul ne consolează asigurîndu-ne că altă dată cu siguranță o să doborîm... recordul.

Dar dacă n-am împușcat nimic, am avut o altă bucurie — am cunoscut niște oameni superbi : familia Cuvinciuc, șase persoane încîntătoare, de o tinerețe și disponibilitate excepțională spre prietenie și sinceritate. Șeful „clanului" și al fermei e, cum spuneam mai sus, un bărbat a-ntîia, 32 de ani, solid, cu o asprime bonomă pe figură, vînător și el, cum am aflat, cu excelente performanțe vulpicole, om trecut prin greutăți, chiar aici, la Popricani, unde a preluat, de cîteva luni, de la Piscicola, această fermă, care acum e a Stațiunii experimentale Podu-Iloaei. Soția lui, Elena, e cercetător științific al acestei stațiuni și lucrează aici, alături de soțul ei ; mai bine zis studiază (la început ne-am mirat cînd am văzut microscoape și alte aparate de laborator). O întreb ce studiază de fapt și — de unde pînă atunci fusese volubilă, bine dispusă, prietenoasă — devine foarte serioasă, ba chiar roșește puțin, neobișnuită să fie intervievată. Bărbatul o prinde amical de mijloc : „Ei, hai, doar n-ai să te intimidezi acum !" Femeia prinde curaj și-mi spune că studiază problema policulturii crapului cu somnul, știuca și alte specii... Îmi dă cîteva date despre exemplarele care viețuiesc sub oglinda liniștită a apei și cu toții facem ochii mari (că doar sîntem și pescari). „Am aici somn cam așa... cît soțul meu", zice și-i cere scuze din priviri soțului că l-a comparat cu peștele. Peste cîțiva ani vom vorbi, aici, despre rezultatele acestei munci, care acum se desfășoară în liniște, cu superbă modestie și răbdare, calități care îi fac pe acești oameni frumoși și puternici.

Ceilalți patru membri ai familiei sînt copii. Da, familia Cuvinciuc are patru copii : ochi albaștri și ochi negri. Mărunței și neastîmpărați. Doar unul are vîrsta școlii primare. De la toamnă merge și fetița în clasa întîi. Satul e departe, școala e departe, toc-

mai la Cîrniceni. Părinții trebuie să-i ducă și să-i aducă de la școală. Dar cînd ai 32 de ani, cînd ești sănătos și puternic, cînd ți-e drag ceea ce faci, uiți ușor că trăiești cam izolat de lume și învingi ușor greutățile. Familia Cuvinciuc știe bine asta și și-a găsit deja stilul de muncă și de viață.

Cînd ne-am despărțit de ei, uitasem deja că eram vînători și că venisem la rațe ; ne simțeam reconfortați și bine dispuși. Bălțile erau liniștite. Apa strălucea roșietic sub razele soarelui căzut în amurg. Și doar nu eram departe de Grozești ; eram tot pe apa Jijiei. *(Septembrie 1981)*

Deschidere la iepuri

Deschidere la iepuri, închidere la fotbal !, iată dilema în care s-a aflat duminică iubitorul de sport. La ce să mergi ? Unde să te duci ? Împătimații de fotbal își vor fi zis fără ezitare : la stadion ! Am avut și eu o primă tresărire. Imaginea stadionului mi-a fulgerat o clipă prin fața ochilor. Hai, mi-am zis, să văd ultimul meci de toamnă al *Politehnicii !* Mi-am revenit însă repede : Ce să văd ? Cum ai noștri înfruntă o echipă codașă din B ? Da, dar dacă te trezești iarăși cu o reclamație că tu scrii despre vînătoare la rubrica de sport în timp ce fotbalul merge cum merge. Că așa s-a întîmplat, nu de mult : am primit proteste vehemente că de ce îmi permit să scriu despre vînătoare și turism în timp ce echipa de fotbal retrogradează ; ca și cum vînătoarea și turismul n-ar fi și ele sporturi și ca și cum dacă scriam eu o dată în plus despre fotbal, salvam echipa de la retrogradare ! Dar de, fiecare are dreptul să spună ce crede.

Dar mai era acum cazul să-mi fac probleme ? Nici vorbă. *Politehnica* e pe primul loc (e drept că în B, seria cea mai ușoară) așa că avem toate condițiile să hibernăm fericiți în vizuina fotbalului pînă în luna martie. Atunci hai la vînătoare ! mi-am zis, că tot nu s-a mai deschis de multă vreme la iepuri, pe aici prin zona noastră și că, oricum, nu ni se oferă decît două duminici. Două duminici în doi ani, și să nu te folosești de ele ? ! Ar însemna că ți s-au atrofiat toate simțurile vînătorești (ceea ce n-ar fi de mirare, date fiind condițiile în care îți exerciți subsidiara meserie).

Așadar, în zorii zilei de duminică — furnicar de mașini (cu număr fără soț) pe toate străzile Iașului. Toate ieșirile din oraș sînt adevărate guri de tun care aruncă spre cîmpuri zeci, sute de proiectile pe patru roți. Gara și autogara sînt ticsite de oameni cu puști. De undeva, nu știu precis de unde — poate din inima mea — se aude corul vînătorilor. Weber e prietenul nostru cel mai prețuit.

Ce-o fi oare pe cîmp ? Se simte oare acolo fiorul morții ? Au iepurii presentimente ?

Ajungem. Ziua e mai frumoasă decît cele mai frumoase zile pe care ni le-am dorit. A nins ușor în ajun și totul e îmbrăcat subțire în alb. Nu-i nici cald, nici frig. Nu bate vînt. Cerul e senin. Plutește în aer o pace adîncă și limpede. Se văd în depărtare culmi de dealuri în aburi de argint, turle aurite de soare, sate ghemuite în propria lor veșnicie, totul abia descifrabil în blagiana „zariște cosmică". Îți vine să strigi și chiar strigi în tine : minune !

În jurul meu se glumește mult, se rîde, se spun șotii. Culmea : nu se spun minciuni. Minciunile sînt doar în mintea celor care nu știu despre vînătoare decît că e apanajul mincinoșilor. Ce nerozie ! La fel de mare ca nerozia de a sta duminica în halat și în papuci de casă, în timp ce natura te cheamă frățește să-ți arate și să-ți dăruiască frumusețea și desăvîrșirea ei.

Să mai spun cu ce trofee ne-am întors seara în urbea care ne-a primit posomorîtă și întunecoasă ? ! De ce să spun ? Ar fi, sigur, socotită o minciună vînătorească. Așa că mai bine să rămînă între noi vînătorii. *(Decembrie 1981)*

Ronț-Cronț

S-a deschis vînătoarea la iepuri ! Bieții urechiați, ce chin pe dînșii, ce spaimă existențială le este dat să trăiască în această toamnă frumoasă ! Dacă cineva ar fi avut puterea să vadă, în același timp, toate ieșirile din Iași, în zorii zilei de duminică, s-ar fi îngrozit de atîta vînătorime, înarmată pînă în dinți, îndreptîndu-se spre cîmpuri, toți cu gîndul feroce de a-și umple tolba, toți visînd momentul cheie al confruntării cu biata „fiară" fragilă și fricoasă. Nu cred că a lipsit nimeni de la deschidere ; momentul acesta e întotdeauna emoționant ; de atîta emoție, subsemnatul a și ratat, la prima bătaie, doi iepuri care-l întîmpinaseră cu clare intenții sinucigașe.

Parcă vrînd să sublinieze momentul sărbătoresc, vremea a fost excepțională : soare, cald, vreme liniștită și prietenoasă ; natura ne-a primit cu o generozitate și cu o măreție care ne-au făcut să uităm uneori de ce ne aflăm pe cîmp. Avem însă printre noi și nepoeți, așa că ei ne coboară mereu la realitate. În ce mă privește, de vreo cinci ani de cînd sînt vînător aștept mereu să mi se întîmple minunea din versurile lui Topîrceanu :

„Într-o toamnă — zice unul — / La un capăt de răzor, / M-am oprit să-mi iau tutunul, / Cînd, de jos, de la picior, / Văd că sare fără veste / Un șoldan cît un vițel / Și stîrnește-n goana mare / Alți vreo șapte după el...".

Minunea nu se întîmplă și tocmai de aceea îmi place vînătoarea. Cine a zis că-i place tot ce nu poate atinge ?

Dar de ce mi-am intitulat tableta cum am intitulat-o ? Pentru că la noi în grupă s-a statornicit un obicei, mai bine zis un anume stil de a vîna iepurii. Cineva a lansat într-o zi ideea că cel mai vulnerabil punct al unui iepure este botul ; e suficient ca o singură alice să-l atingă ușor peste bot și rozătoarea cade. Din acea zi, colegul și prietenul meu C. P. folosește în exclusivitate acest stil pe care un hîtru l-a numit Ronț-Cronț. Se zicea că denumirea vine de la porecla vînătorului care a lansat ideea, dar acum e clar că porecla trebuie să dispară de vreme ce se numește un stil. E drept că stilul nu e prea... productiv, dar nu ne-am propus să stîrpim neamul iepurilor, ci doar să facem sport și să ne înfrățim cu natura întru alungarea cît mai departe de noi a asteniilor, nevrozelor, anchilozelor și a celorlalte noxe ale vieții urbane excesiv sedentarizate. *(Decembrie 1978)*

La sitari

Au venit ! Vestea a trecut ca un fir roșu prin toată obștea vînătorească, descrețind frunțile, făcînd ochii să sclipească mai viu și nările să se dilate de pofta aerului umed de pădure. Au venit sitarii, păsări itinerante, ale căror migrații respectă — se zice — conturul vechilor continente. Vînătorii îl asaltează pe Nea Florică și-i cer cartușe cu alice mărunte, pentru păsări. Centrala informațiilor acolo este, la magazinul vînătorilor, iar Nea Florică are o vorbă și o informație pentru fiecare. „La Chicerea, acolo au fost văzuți sitari încă de săptămîna trecută. Cineva a și împușcat doi". Ba, dacă vrei să vezi mata sitari, du-te la Trestiana, acolo e vad, dom'le, nu poveste". Cu tolba plină de informații și de cartușe, vînătorul-păsărar se îndreaptă spre casă, chitindu-se încotro să apuce a doua zi, duminică dimineață. Primăvara e bună : umedă și călduță, exact cum le place sitarilor ; ceea ce înseamnă că, în tainicul lor drum pe imaginarul vechi contur al continentelor, vor face popasuri stăruitoare prin pădurile noastre.

Sîmbătă seara, profesorul Al. îmi dă telefon să mă stimuleze pentru a doua zi dimineața. Dar afară plouă. El însă e sigur că va fi frumos. Duminică

dimineața e într-adevăr timp bun, așa că iată-ne în pădure. N-am mai fost din timpul iernii. E mult abur și miros reavăn amărui de muguri. Pașii nu se aud prin așternutul de frunziș umed. Căutăm văile și lăstărișul ; sitarului îi place mlada fragedă, plină de seve. Mergem încet, concentrați, atenți la fiecare mișcare. Numai în aparență sîntem fioroși, din cauza armelor gata să bubuie ; în realitate sîntem oameni cu sufletul înfiorat de frumusețea și prospețimea pădurii, plutim odată cu aburul pămîntului. De ani de zile, în fiecare primăvară și în fiecare toamnă repetăm aceste înfrățiri cu natura, dar sitari n-am văzut niciodată. De împușcat ce să mai vorbim ! Și totuși, ritualul se desfășoră după legile vînătorești ; sîntem înarmați pînă în dinți, respectăm distanțele, slobozim cîinii, ne concentrăm la strigătele gonașilor, iar cînd auzim de undeva, ca din altă lume, „Sitarul uăăă !", abia ne putem stăpîni bătăile inimii. Pasărea miraculoasă trece însă cine știe la ce distanță ori înălțime sau chiar nu trece deloc, iar noi rămînem cu emoția și cu uitarea de sine. Căci e și o uitare de sine în aceste isprăvi vînătorești, o uitare care ne face bine și ne rupe de cotidian pentru cîteva ceasuri.

După ce am umblat pădurea în lung și-n lat, ne hotărîm să schimbăm tactica ; ne așezăm la pîndă și cîțiva fac pe gonașii. Stau lipit de un copac, sînt una cu el, îi simt trunchiul umed. În depărtare se aud gonașii. O gîză roșie urcă pe trunchiul lucios, beată de lumină ; are, cred, senzația că urcă chiar pe raza soarelui. E singura ființă mișcătoare în toată imensitatea pădurii. Ajunge la mîna mea și nu ezită, pășește grăbită ca pe o punte. Mă înfioară pașii ei mici, dar mă bucur că nu mă deosebește de trunchiul copacului, că mă socotește element al naturii. Unde s-o fi ducînd ? De unde o fi venind ? Urmează oare și ea conturul vechilor continente sau poartă alte taine în drumul ei aparent fără rost ?

Trunchiul umed al copacului mi s-a lipit de trup, îl simt rece, curat și sincer. Gonașii bat cu bețele în lăstăriș.

— A trecut, uăăă !

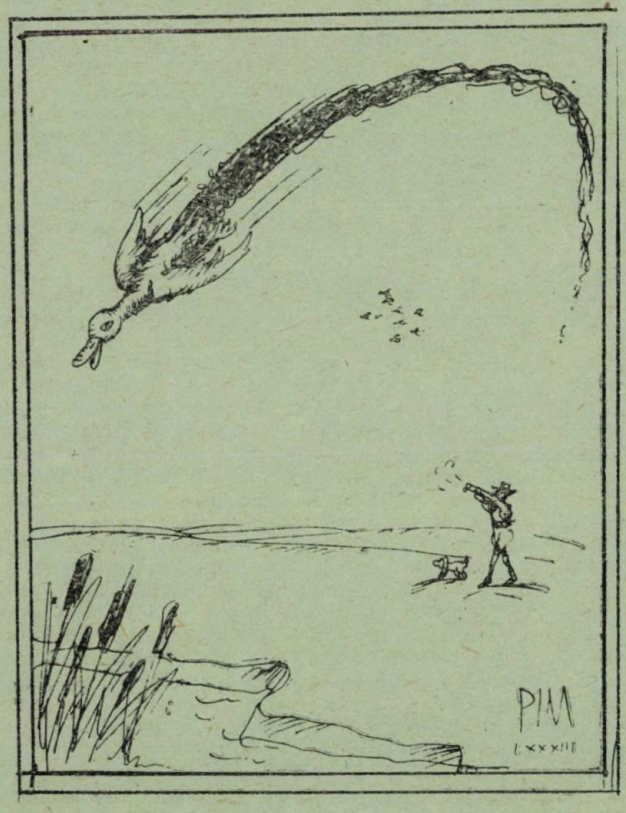

— Ce faci, dom'le, lași sitarul să treacă ? ! !

Ce să răspund ? Că urmăresc o găzî roșie care umblă în sus și-n jos pe scoarța unui copac și pe mîna mea și mă întreb ce diferență e între ea și o navă cosmică. Pașii ei ușori, cînd ajung pe puntea mîinii mele, mă înfioară plăcut. Și mă bucur că mă confundă cu natura. *(Aprilie 1978)*

Sitarul propriu-zis

Casa pădurarului e deja plină, dar mai încăpem și noi doi, ultimii veniți la partida de sitari care urmează să înceapă în pădurea Z. În odaie plutesc aburi de ciorbă țărănească, iar în mijloc surîde o cană mare, de sticlă, cu vin roșu. Roșii sînt și obrajii vînătorilor care au apucat să guste din el, „nu prea mult, ca să nu li se moaie picioarele (care le vor trebui toată ziua), dar nici prea puțin, că doar afară-i destul de frig și..."

În așteptarea gonașilor, se încing discuții. Doctorul C., venit special din București pentru partida de sitari de aici, („Eu de la 14 ani, dom'le, vînez sitari în pădurea asta") ne încurajează în legătură cu șansele pe care le avem, spunîndu-ne una total nevînătorească, redusă în esență la cifre : „Într-un an, frate, am împușcat noi 280 de sitari în trei zile. Poate nu mă credeți ? Nici cei din București nu m-au crezut, dar le-am arătat fotografiile..."

Eu și tovarășul meu — neofiți în ale sitarilor, în sensul că încă nu am împușcat niciunul, deși am fost la circa 80 de vînători — facem ochii mari nu de mirare cum ar fi fost normal, ci de plăcere. Ne spunem parcă : iată ce ne așteaptă ! — Hai nu 280 să ne cadă, îmi șoptește colegul I., dar măcar 28. Trebuie să recunoașteți că a reduce de zece ori cifra e un semn de mare modestie vînătorească ; modestie care, cum veți vedea, s-a dovedit cu totul la locul ei.

În ce mă privește, nu mi-am făcut socoteli ; m-am mulțumit să constat că vînătoarea nu-i atît o acțiune, cît o stare de spirit.

Sîntem gata de plecare ; un ARO ne încarcă pe toți ca într-un film cu Stan și Bran ; sîntem treisprezece capete cu tot cu al cîinelui. Peste o jumătate de ceas ne aflăm deja desfășurați și așezați în standuri. Cînd gonașii dau semnalul începerii și prind a striga și a bate cu bețele în hățișuri, inima vînătorului se face mică, mică de tot și zvîcnește cu repeziciune. Ochii scrutează vîrfurile copacilor pînă ce încordarea îi doare ascuțit. Gonașii se apropie. Unul strigă : „Sitarul", uăăă ! „Într-adevăr, pasărea misterioasă a sărit din lăstăriș, a filfîit pe deasupra unora dintre noi (nu dau nume !) și s-a dus. Unde s-a dus ? Vînătorii mai bătrîni spun că păsările migratoare urmează conturul vechilor continente, așa că și sitarul nostru face, probabil, acum, același lucru.

Rezultatul primei „bătăi" e zero. La fel al celei de a doua, de a treia, de a cincea... Eram descurajați. Ici-colo, a mai sărit cîte un sitar, a mai bubuit cîte o pușcă, dar degeaba. și iată a șasea bătaie. Eu am un loc bun, deschis, cu vizibilitate maximă. Acum e acum, îmi zic. Și nu termin de zis că văd „fiara" venind exact în bătaia puștii mele. Nu pot spune cum mă simțeam : asta nu se spune, se trăiește. Strîng arma în mînă s-o frîng și cînd să o duc la ochi, pasărea face o buclă ușoară și o ia spre dreapta, spre colegul I. Bok-ul lui pocnește sec de două ori și la al doilea foc se întîmplă minunea !

Ce a urmat ? Ce vorbe i s-au spus eroului zilei ? Cum a fost înconjurată pasărea agonizîndă, cum a trecut din mînă în mînă, cum doctorul C. i-a făcut o mică operație ca să moară mai repede (folosind drept bisturiu o pană smulsă din aripă), cum m-a pisat colegul meu pe drum, pînă acasă,

că el a împușcat și eu nu? Toate acestea, oricît vi s-ar părea de neînsemnate celor care nu mergeți la vînătoare, țin de farmecul, de atmosfera particulară a acestui sport. Căci încă o dată zic: vînătoarea nu-i o acțiune, ci o stare de spirit. Și peste toate — o inegalabilă întîlnire cu natura. *(Aprilie 1979)*

Unicatul

Duminica îi e dată vînătorului sportiv să bată cîmpurile și pădurile, cu pușca în mînă, cu cîinele lîngă picior, cu prietenii (dacă-i are) umăr lîngă umăr. Cîmpul e liniștit și deschis cu toți porii spre cerul care-i trimite cu zgîrcenie fulgul de nea sau picătura de ploaie. Bolovanii răsturnați ast'toamnă de brazdele puternice ale plugurilor sînt atît de mari încît par denivelări naturale de pămînt; se merge greu prin ei mai ales dacă pudra subțire de zăpadă se topește sub blîndețea soarelui. De la o vreme pămîntul se prinde de cizme: 3—4 kg. pe fiecare picior. Privești cu jind spre pădurea în care speri că fazanii te așteaptă cu... aripile deschise. Dar pînă la pădure mai sînt cîteva hectare bune de arătură: tragi din brazdă piciorul stîng, te sprijini pe cel drept și mergi înainte. Prin minte îți trec alergătorii de viteză pe piste superbe de zgură. Cînd atingem poala pădurii ni se pare că ne naștem încă o dată. Pe frunzișul umed cizma se curăță frumos și devine ușoară ca pana; îți vine să zbori. Cîinele, fericit și el că a scăpat de arătură, zburdă în toate părțile, se rostogolește prin stratul subțire de zăpadă pe care pădurea reușește să-l ocrotească grijulie ca o mamă.

Facem o haltă de ajustare: o înghițitură de tărie, numai atît cît să ne refacem forțele, o tartinuță, etc. „Eu am niște cîrnăciori a-ntîia", zice prietenul venit pe post de gonaș. „Luați cîrnăciori!" repetă el, și se întoarce spre mine cu rucsacul pe care nu-l dă jos din spate. Îmi plac grozav cîrnăciorii, așa că scotocesc sîrguincios prin rucsac. Nu-s. I-a uitat acasă. Îi dau de la mine șnițel de fazan și se consolează.

Începem. Unul zice că să batem mai întîi huciurile de la marginea pădurii. Altul zice că nu e bine așa, că bine-ar fi altfel. Facem și așa, facem și altfel, dar degeaba, fazanii nu-s nicăieri. Cînd nu mai credem că în pădurea respectivă se află vreo vietate, țîșnește de lîngă noi pasărea fermecată. Toate armele se ridică, gest reflex, dar cineva țipă: „Găină măăă!" Dezamăgirea e cumplită: în găini nu se trage. „De ce nu se trage în găini?" întreabă prietenul venit pe post de gonaș. „E, sexul slab!" zice unul necăjit. „Sexul frumos!" adăugă altul și de sub piciorul lui „explodează" în zbor o altă găină. Am ținut-o așa pînă spre prînz. Au sărit 12 găini și nici un cocoș; parcă era o adevărată conspirație a găinilor pentru a-și apăra cocoșii. Cînd ne pierdusem orice speranță, ajungem într-un huceag des, plin de nuiele spinoase și de rugi care-ți leagă picioarele unul de altul. Intrăm cu orice risc. E și cîinele cu noi: tînăr, încă neversat, dar face treabă; circulă pe sub rugi, saltă elastic peste obstacole și dintr-o dată, de lîngă el, sare primul cocoș al zilei. Două pocnituri cam în același timp și cocoșul cade. Cîinele îl ia, ezită între mine și stăpînul lui: e derutat căci am tras și eu și stăpînu-său. I-l duce lui, totuși, ca orice cîine credincios. Analizăm victima. Eu am tras din dreapta, amicul din spate. Găsim alice sub aripa dreaptă și amicul, cavaler ireproșabil, mi-l întinde: „E al tău". Cîinele se uită nedumerit cînd la stăpîn, cînd la mine. Celălalt amic, gonașul, e îmbujorat de oboseală și de emoție: „Măi, da' l-ați pălit ca la carte!" „Domnuleee, zice un altul, dacă nu-l plesnești voi, venea întins la mine".

Entuziasmul ne crește formidabil în urma acestei scene, dar soarele scade vertiginos. Ziua e pe sfîrșite. Trebuie să ne întoarcem la mașină și avem de străbătut arătura în sens invers: iarăși 3—4 kg. pămînt pe fiecare cizmă și unde mai pui că acum eu sînt „împovărat" și cu vînatul! Viață de vînător sportiv. *(Ianuarie 1983)*

Așteptare

Mai este doar ceva mai mult de o săptămînă pînă la deschiderea sezonului de pescuit; febra pregătirilor ne face să tresărim în somn, să visăm luciul apei, să simțim în buricele degetelor amețitoarea vibrație a undiței în clipa sublimă a mușcăturii.

Numai cine-i pescar știe cîtă emoție se consumă pe malul apei și cîtă uitare de sine te învăluie odată cu fierbințeala soarelui sau cu briza răcoroasă, cu foșnetul stufului sau cu cîntecul broaștelor. Pe seama pescarilor se fac fel de fel de glume; ei bine, nimic mai naiv și mai nedrept, căci pescuitul e cel mai frumos și mai adevărat dintre sporturi, el exprimă cea mai deplină comuniune a sportivului cu natura. Și natura e atît de generoasă cu el!... Nu mă refer la cantitatea de pește pe care i-o oferă... îngăduiți-mi să spun — eu, pescar înrăit — că aceasta e o problemă secundară. Scriam cîndva despre vînătoare că e mai puțin o acțiune și mai mult o stare de spirit. Stare de spirit e și pescuitul. El e liniște, e maximă concentrare, e putere de stăpînire, de răbdare, de așteptare și abia după aceea e abilitate, pricepere, acțiune.

Cine nu crede să încerce. Dar cine încearcă trebuie să știe dinainte că încercînd odată, nu va mai scăpa: microbul prinde imediat rădăcină și nu există medicament împotriva lui. *(Mai 1976).*

Carasul ca „piesă"

Orice baltă e o împărăție, știm asta demult, de la Sadoveanu și nimeni nu ne va putea spune cu mai multă convingere acest adevăr. Așadar, spre împărăția de la P. mă îndeamnă doi prieteni, pe mine care vara asta încă n-am muiat undița în apă, deși mă dau mare în chestia pescuitului. Încep pregătirile decuseară și le termin la miezul nopții; mulinetele sînt aruncate cine știe pe unde din sezonul trecut, bețele și lansetele trebuie recondiționate, firul schimbat căci e obosit, pe urmă caută cutia de rîme, caută juvelnicul, caută scăunelul și pestelca etc. etc., mă rog, se face miezul nopții și la ora trei trebuie să-mi iau tovarășii de-acasă, tocmai din celălalt capăt al orașului. Toate ar fi însă bune dacă n-ar ploua cu găleata. Caut, ca de obicei, în depărtare, la orizont, geana de lumină care să-mi spună că ploaia va trece. La trei îl sun pe T. Ridică receptorul la primul clinchet, ceea ce înseamnă că stătea lîngă aparat. E cătrănit că plouă-n dușmănie. „Culcă-te, îmi zice, cu rămîn de planton și dacă se face frumos, te sun" Mă culc necăjit dar de unde somn; săptămîni întregi am așteptat o zi pe care s-o pot dedica pescuitului și cînd am găsit această zi, plouă. Îmi circulă prin minte poveștile celor doi prieteni: „La balta P. carasul te fură de pe mal dacă nu ești atent. Trage, dom'le, de rupe". Prietenul T. îl pune pe F. să-mi povestească — are ăsta un dar de-a povesti că nu se poate să nu crezi ce spune: ocupă frumos mijlocul camerei ca să-i încapă gesturile și mișcările, vorbește pripit, se repede în dreapta unde a mușcat crapul (zicem), mulinează rapid, se repede în stînga unde pluta joacă ușor, semn că „dușmanul" umblă la rîmă, se așează pe scăunel în momentele de relaxare, dar gura nu-i tace o clipă, spune, dialoghează, se jură pe ochi, pe suflet, pe mamă, pe copii, că n-ai încotro, trebuie să-l crezi și microbul tău de pescar prinde rădăcini și te trage spre balta P.

E ora 5,30 și n-am dormit. Sună telefonul. E prietenul T. „Hai, că s-a făcut frumos!" îmi strigă

fericit. Mă uit afară, a stat ploaia, dar de frumos nici vorbă. Dar dacă T. zice că-i frumos, mai ales cînd o zice din toată ființa lui masivă și bonomă, n-ai altă soluție decît să accepți... Trec să-i iau cu mașina (că așa ne-am înțeles : ei sînt cu balta, cu rîmele, cu mămăliga, cu miezul de pîine neagră, iar eu sînt cu mașina ; și cu benzina). Îi găsesc pe amîndoi, punctuali, la locurile de întîlnire. T. e tăcut, dar fericit, F. e exploziv ; noroc că în mașină n-are loc să-și desfășoare gesturile și mișcările obișnuite, dar le adaptează la condiții. „Dom'le, la P. carasul nu-i caras, e monstru, te halește de pe mal' dacă nu ești atent, pe sufletul meu ! Și-i plin de icre ca stupul de miere, pe ochii mei ! Opt chile am prins data trecută, să n-ajung să-mi văd copiii !" „O fi" îmi zic și apăs pe accelerație entuziasmat. Asfaltul e ud dar e bine, mergem cu viteză potrivită, deși ora solunară s-a cam dus. Cînd ajungem în marginea unei păduri, asfaltul se termină brusc și începe o bucurie de nedescris. Ca să mă încurajeze, F. începe să-l spele în toate apele pe unul B. care i-a dus altădată cu mașina tot așa pe o vreme ca asta... „dar ce om, dom'le, pe sufletul meu, parcă era de aur mașina, așa o ferea de toate găurile și băltoacele și așa se mai lamenta și ne mai înjura că l-am băgat pe așa drum. Sînt oameni și oameni, pe ochii mei ; unii sînt robii mașinii..." Rămîn suspendat și sînt nevoit să-i dau jos, în noroi, ca să pot ieși din încurcătură. Cu chiu cu vai ajungem. E cam tîrziu dar, e drept, carasul trage. Nu cel din poveștile lui F., ci altul, mult mai... delicat : cam cinci „piese" la suta de grame. În schimb sînt atîtea buruieni că pescuitul se transformă într-o adevărată acțiune de curățire a bălții. Dar nu-mi displace ; e liniște și abur. În stînga, pădurea respiră prelung, ca o ființă mitologică.

Pînă spre prînz am adunat cam cîte 70 de „piese" *) de căciulă — în medie firește, că eu, obosit de volan, m-am comportat mai slab. Avem cam de-un borș fiecare. E bine, uneori, să te mulțumești cu puțin, că vorba ceea : lăcomia strică omenia. *(Iunie 1978)*

Rețetă pentru pescari

După ploaie pădurea respiră adînc, ca un om sănătos, cu plămîni puternici. De pe frunze picură cristale, iar pe crengi păsări își scuturâ aripile, pregătindu-se să-și reia feluritele concerte date pe gratis, pentru oricine vrea să asculte. Un abur dens se ridică din pămînt și urcă odată cu liniștea spre vîrfurile copacilor. La cîțiva pași e oglinda apei, calmă, împăcată cu ea însăși, mulțumită de lumina perpendiculară ce i-o trimite soarele eliberat de trecătorii nori negri. Din avion a descoperit prietenul M. acest ochi de apă și, odată revenit pe pămînt, nu s-a lăsat pînă nu l-a găsit, deși reperele fixate de sus s-au dovedit, la fața locului, de nerecunoscut ; și totuși, după cîteva ore de căutare, am găsit balta făgăduinței. Ne-am bucurat, cu toate că eram uzi ca două rufe abia scoase din Alba-Lux 2 ; ne-am bucurat și ne-am repezit spre malul prăvălit, căutîndu-ne fiecare locul cel mai bun. Ce înseamnă loc bun la pescuit ? Cine nu știe !? În primul rînd să fie malul blînd ca să poți scoate ușor peștele mare (ce-i acela pește mare voi explica altă dată), fără a folosi minciocul ; nu-i pot suferi pe pescarii care folosesc minciocul, această sculă antisportivă ! Pe urmă, un loc bun nu trebuie să fie acoperit de buruieni mari care-ți încurcă sculele ; să fie aproape niște păpuriș lîngă care să arunci cu bățul de mînă, iar în față să aibă deschidere mare pentru folosirea lansetelor ; mă rog, ar mai fi și alte condiții, dar pentru că acum am găsit fiecare ce căutam, las descrierile pentru altă dată. Începe întrecerea : cine lansează prima sculă la apă. Prietenul M. care, după propria-i declarație invariabilă, n-are niciodată scule pregătite de acasă, face face ce și iese primul în această întrecere. „De milioane mămăliga !" îl aud strigînd spre mine a laudă și încurajare (ca, adică, să mai fac și altă dată). E drept că am o rețetă strașnică pentru mămăligă. O transcriu aici pentru cine dorește s-o folosească : se iau două linguri făină porumb și o lingură făină grîu și se amestecă bine. Se pune într-o farfurie puțină apă rece și se presară treptat făina, amestecînd mereu cu o furculiță și adăugîndu-se mereu cîte puțină apă rece ; se obține astfel o pastă densă care se trece apoi prin pesmet cernut fin și se frămîntă îndelung în mînă. Se fac apoi turtițe subțiri (pe fund de lemn) și se pun la fiert într-o oală în care clocotește apă cu zahăr și ulei (cîte o lingură din fiecare). Se lasă să fiarbă o oră, apoi se scurge apa, iar turtițele se trec prin apă rece și se pun la uscat pe același fund de lemn. După o oră-două, se pun într-o pungă de plastic, iar cînd ajungem pe malul apei se taie mămăliga în mici calupuri pătrate și se servește în cîrlig. Succesul este garantat.

Acum, aici, pe balta din pădure, nu trage ! Dar nu mămăliga e de vină, ci — cum explică prietenul M. ! presiunea atmosferică. Ea, presiunea atmosferică, strică întotdeauna plăcerea pescarului. Dar cine e pescar de-adevăratelea nu se descurajează niciodată. *(iulie 1979)*

*) În limbaj pescăresc „piesa" e ceva între pește și nimic.

GASTRONOMIE

„Un prînz bun scoate cu totul la iveală partea mai blajină a firii masculine. Sub influența lui binefăcătoare, cei ursuzi și posomorîți devin joviali și vorbăreți. Cei bățoși și cu mutră acră, care tot restul zilei arată de parcă s-ar hrăni cu oțet și sare-amară, încep să zîmbească după masă și au tendința de a mîngîia țîncii pe cap și de a purta chiar o discuție cu ei, în care strecoară aluzii la arzătoarea problemă a banilor pentru bomboane. Tinerii gravi devin mai prietenoși și binevoitori. Tinerii snobi, de tipul mustață pe oală, uită să se facă nesuferiți.

Stomacul plin e sprijinul de nădejde-al poeziei și, bineînțeles, nici un fel de sentiment nu rezistă pe stomacul gol. Pînă ce nu ne descotorosim de toate necazurile adevărate, n-avem nici timp, nici chef să ne-afundăm în necazuri închipuite. Nu suspinăm după păsărelele moarte cînd portărelul bate la ușă, iar cînd nu știm de unde dracu' să mai scoatem un ban, nu ne facem luntre și punte să aflăm de ce zîmbetul iubitei e rece, fierbinte, călduț sau cum o mai fi."

Jerome K. JEROME

Ce se mînîncă în literatura română contemporană?

Se mănîncă mult și bine în scrierile contemporanilor noștri. Aproape că nu există volum în care să nu fim invitați la micul dejun, prînzul sau cina personajelor. Scenele decisive se petrec, dacă nu în timpul mesei, atunci cu siguranță înaintea ori după consumarea lor. Mai mult, foamea eroilor e adesea răspunzătoare de evoluția acțiunii, dictîndu-le buna ori proasta dispoziție, ușurîndu-le — cînd e astîmpărată — cîntărirea atentă a lucrurilor sau, dimpotrivă, împingîndu-i — cînd e invitată la răbdare — spre acte pe cît de necugetate, pe atît de fertile pentru literatură. Convinși de complexitatea raportului ficțiunii cu realitatea, prezentăm în cele ce urmează o mică antologie a deliciilor gastronomice din beletristica românească de azi, lăsînd cititorii și critica să reflecteze la consecințele inefabile ale compoziției mîncărurilor asupra dezvoltării scrisului artistic.

*

„...foamea dă de-a dreptul, dar mai adesea te îndeamnă să mănînci pe furiș — la început cîteva gustări cu pește afumat, apoi *ouă umplute* și alte două sau trei gustări cu *pate de gîscă*; îți strecori brațul printre farfurii, iei o felie de șuncă și o mesteci încet, cu frica de-a nu fi văzut — și așa mai departe, pentru ca de la un timp încolo să nu mai știi ce ai luat întîi: sandvișuri cu brînză, *icre de Manciuria sau măsline?* iar cînd ți s-a făcut sete ce fel de vin ai băut: alb sau negru? și imediat după aceea la ce te-ai hotărît: la *sarmale* sau la *curcan rece* cu garnitură de hrean și sfeclă roșie?"

(Mircea Ciobanu, *Istorii*, I)

Ouă umplute

ouă, ficat (de porc sau de pasăre), unt, sare, piper, maioneză, salată verde.

Se fierb ouăle în apă cu sare pînă devin tari, se scot gălbenușurile, care se freacă bine cu pasta de ficat prăjit și cu untul, se condimentează după gust. Se umplu cu această compoziție jumătățile de ou și se decorează cu maioneză, după care se așază pe un platou ornat cu salată verde.

Pate de gîscă

250 g ficat de gîscă, 200 g unt, 100 g frișcă, lapte, sare, piper, untdelemn.

Se ține ficatul de gîscă în lapte timp de cîteva ore, spre a se înălbi și a-și spori volumul, după care se taie felii de un deget și se prăjește un sfert de oră într-o tigaie cu capac. Cînd s-a răcit, se trece prin mașina de tocat, apoi prin sită și se amestecă bine cu untul bătut spumă, cu frișca și condimentele. Se așază pe un platou și se decorează cu gogoșari și măsline.

Icre de Manciuria

250 g icre de Manciuria, o lămîie, pătrunjel verde.

Se stropesc icrele cu zeama de lămîie, se așază pe un platou și se decorează cu pătrunjel tocat mărunt.

Sarmale

1500 g carne de porc, 100 g orez, 1/4 l. suc de roșii, 150 g slănină afumată, o varză (dulce sau murată), 4 cepe mijlocii, piper boabe, sare, cimbru, untdelemn.

Se dă carnea, spălată și tăiată, prin mașină. Se călește ceapa tăiată mărunt și se amestecă bine cu carnea și cu orezul ținut în apă și apoi spălat. Se sărează compoziția după gust și se adaugă 3—4 linguri de untdelemn. Foile de varză murată se clătesc bine, iar cele de varză dulce se opăresc, se taie în sferturi, se pune în fiecare cîte o lingură de compoziție, se învelesc bine și se așază în oală precum urmează: un strat de varză, unul de șuncă, unul de sarmale, unul de varză ș.a.m.d. Ultimul e de varză. Se adaugă piperul, cimbrul, cîteva linguri de untdelemn și apă, se pune la foc mic să dea cîteva clocote, după care se bagă la cuptor. După 20 de minute se adaugă sucul de roșii și apă caldă și se fierbe încet. Se consumă a doua zi, cu smîntînă și mămăliguță.

Friptură de curcan

un curcan îngrășat, unt, făină albă, sare, piper, rom.

Spălat și zvîntat, curcanul se condimentează, se unge cu unt și se îmbracă într-o coală de grosimea degetului, se dă la cuptor la foc tare aproximativ două ore. Cînd e gata, se curăță de aluat, se stropește cu rom, se lasă să se răcească, apoi se taie felii și se servește cu garnitură de sfeclă roșie și hrean.

*

„Cînd băiatul se trezi cu *caltabosul* în față își dădu seama că rămăsese nemișcat — cît? — pierduse prilejul să gustărească *icre* și — mai ales — *piftie*, ceea ce îi produce o abureală de melanholie deoarece, de cînd se afla la Castel, întîia oară își simțea foamea dînd ghes."

(Paul Georgescu, *Solstițiu tulburat*)

Caltaboși

1000 g carne de porc, 100 g slănină, 100 g orez, 3 cepe mijlocii, sare, piper, cimbru, un maț de porc.

Se spală și se curăță mațul de porc cu făină de porumb, se clătește bine, după care se umple cu următoarea compoziție ; carne și slănină tocate, orez (ținut în apă și apoi clătit), ceapă călită, sare, piper și cimbru. Se pune la fiert în apă clocotită cu sare, cimbru și boabe de piper. Se înțeapă ca să nu plesnească și, cînd e gata (se lasă la fundul oalei), se dă la rece. Se dă la cuptor, în untură, pînă se rumenește.

Icre de crap

250 g icre de crap, 1/4 l ulei, o lămîie, măsline, sare.

Se țin icrele într-un castron fierbinte pînă se înroșesc, se aleg pielițele, se adaugă sare după gust și se freacă bine cu ulei. ca o maioneză. Se amestecă zeama de la o lămîie și se mai bat pînă tremură ca o gelatină. Se așază pe platou și se decorează cu măsline.

Piftie de porc

cap și picioare de porc, ceapă, morcov, sare, piper boabe, usturoi, foi de dafin.

Capul și picioarele de porc se pîrlesc, se spală, se opăresc și se pun la fiert într-o oală mare cu o cantitate de apă dublă față de cantitatea de carne. După cîteva clocote, se culege spuma, se adaugă sarea, piperul, ceapa, morcovul, usturoiul și foile de dafin, apoi se fierbe pînă se desface carnea de pe oase. Se lasă să se răcească, se așază carnea în farfurii și se toarnă peste ea zeama bine strecurată. Se dă la rece să se închege și se servește cu salată de hrean și sfeclă roșie.

*

„M-am dus singură în bucătărie și am mîncat hoțește, sărmăluțe, *szekeli-gulaș* și o porție bună de supă de... apoi m-am culcat la loc, dar mai mult de-o oră n-am putut adormi !"

(Nicolae Breban, *Bunavestire)*

Gulaș secuiesc

500 g carne de porc, o jumătate de varză murată tăiată mărunt, 250 g smîntînă, două linguri untură, o ceapă, boia, sare.

Se clătește, în vase separate, carnea tăiată bucăți cu ceapa tocată și varza în cîte o lingură de untură și apă caldă. Cînd s-au muiat bine, se toarnă varza peste carne, se adauagă smîntîna, sare și boia după gust. Se lasă să fiarbă avînd grijă să nu scadă prea tare.

*

„Domnilor și doamnelor, le-am zis eu într-o seară, la mine la cabana de vînătoare din mijlocul pădurii, unde sînt pădurar și paznic de vînat, domnilor și doamnelor, le-am zis eu într-o seară lui Horia și Moise, la doi ani după război, punîndu-le dinainte două străchini cu ciorbă de pește, domnilor și doamnelor, astăzi începem c-o *ciorbă de crap*, și la ciorbă ce merge, ei, ce merge, în afară de țuică, hai, spuneți ? Și le-am pus la gît la fiecare cîte o hai să-i zic coroană făcută din ardei iuți înșirați pe ață și mi-am pus și mie una și-am pus una și pe speteaza scaunului rămas gol în fruntea mesei, în fața farfuriei aburind ce-ar fi trebuit să fie a lui Calistrat Peralta."

(D. R. Popescu, *Vînătoarea regală)*

Ciorbă de crap

1500 g crap de mărime potrivită, cinci roșii, un ardei gras, o ceapă, pătrunjel (rădăcină și verde, leuștean, sare, piper, o jumătate litru de borș.

În 2 litri de apă se pun legumele și condimentele și se lasă să fiarbă bine, apoi se adaugă peștele și se mai fierbe un sfert de oră, se adaugă borșul încălzit, pătrunjelul verde și leuștеanul și se mai dă un clocot.

*

„Se reașezară la masă și începură să-și taie fiecare bucăți mari din cei doi *purcei de lapte rumeni* pe care cele două femei tocmai îi aduseseră pe tăvi. Ștefan mînca, dar o urmărea fără să se uite pe Luchi și nu era atent la conversația care începuse să devină însuflețită."

(Marin Preda, *Delirul)*

Purcel de lapte la tavă

un purcel de lapte, două lămîi, un sfert litru de vin, sare, piper, untdelemn, rom, foi de dafin, cuișoare.

Curățat, spălat, golit de măruntaie, purcelul se lasă cîteva ore să se scurgă. Se sărează, se unge cu untdelemn și pe dinafară și pe dinuntru, apoi cu lămîie și rom și se bagă la cuptor pe un grătar de

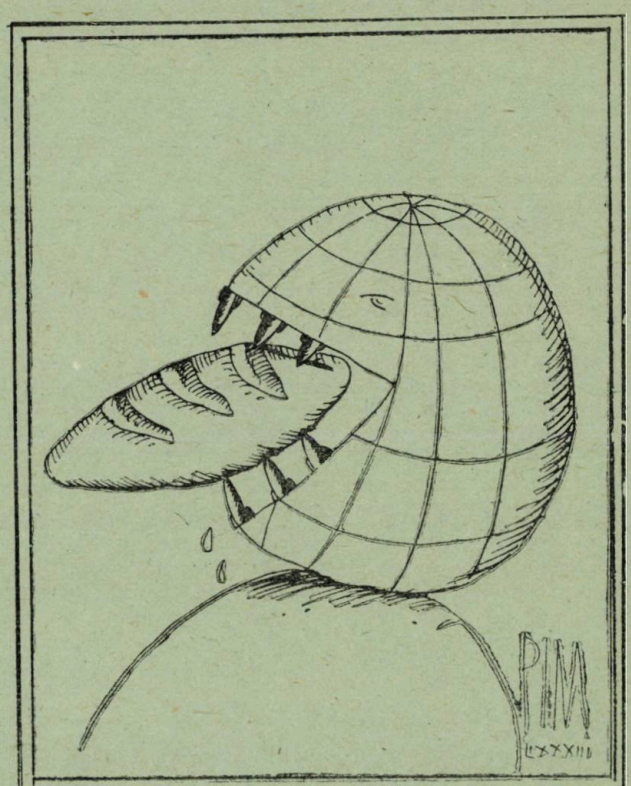

lemn. Din cînd în cînd, se unge cu untdelemn ca să se rumenească uniform. După trei ore e gata, se scoate din cuptor și se stropește cu vin.

*

„Acum, distinsă doamnă, să-mi faceți o confidență. Nuuu ! Nu vă cer să-mi spuneți pe cine iubiți. Ați mîncat la prînz ? Nu ! Nimic ! Să n-aud ! Rămîneți la noi la masă. Lizicaaa ! Mai pune patru tacîmuri. Avem *cartofi copți în cuptor* și *cîrnați* de la sărbători. Nu, dragă Lizico ! Vinul ăsta-i o porcărie. Să le dăm prietenilor noștri vin de Pietroasele."

(Bujor Nedelcovici, *Grădina Icoanei)*

Cartofi copți la cuptor

cartofi, unt, sare.

Se spală bine cartofii și se bagă la cuptor, la foc potrivit, unde se țin aproximativ 75 de minute. Cînd sînt gata, se curăță și se servesc imediat cu sare și unt.

Cîrnați de casă

1000 g carne de porc, 1000 g carne de vită, 500 g slănină, sare, piper, cuișoare.

Se toacă slănina și carnea, se amestecă bine și se adaugă condimentele. Se umplu apoi mațele subțiri, curățate și spălate, cu această compoziție, se leagă la capete și se atîrnă cîteva zile la vînt, după care se afumă. Se pot consuma prăjiți, dar și cruzi.

*

„Îl auzi sculîndu-se din pat și oprind ventilatorul. Îl strigă :

— Nu vrei să mănînci ceva ?

— Am mîncat, se auzi răspunsul.

— Ce ?

— Niște *friptură cu sos alb.*

Ioana așteptă o clipă, dar, cum el nu mai continuă, îl întrebă :

— Ți-a plăcut ?

— Bună, bună, răspunse el."

(Alexandru Papilian, *Micelii)*

Friptură cu sos alb

1000 g mușchi de porc, 100 g untură, 200 g unt, 3 gălbenușuri, 50 g oțet, 100 g vin alb, o lămîie, ceapă, sare, piper, tarhon, pătrunjel verde.

Mușchiul se spală, se sărează și se bagă la cuptor în untură, avînd grijă a-l stropi din cînd în cînd cu zeama din tavă și a-l întoarce pînă se rumenește pe ambele părți. Cînd e gata se scoate și se taie felii. Între timp se prepară și sosul în felul următor : oțetul cu ceapa și piperul se fierbe într-o oală cu capac pînă scade la jumătate, se adaugă vinul și se mai fierbe un sfert de oră, după care se strecoară. Se bat gălbenușurile cu untul și se toarnă peste sos, mestecînd continuu și adăugînd apoi zeama de lămîie și pătrunjelul verde tăiat mărunt. Se toarnă peste feliile de friptură și se servește cald.

*

Știți, eu îmi sărbătoresc peste cîteva zile onomastica, i-am spus eu șefului de sală. Vreau să ofer din banii de concediu o mică petrecere. Logodnica, cîțiva prieteni, cîteva rude, cîțiva șefi, cîțiva subalterni. Ce-ați putea să-mi refuzați ?

În fața acestei întrebări, ospătarul întineri brusc, părul — pînă atunci alb ca zăpada — deveni literalmente, ca pana corbului.

— Absolut tot ce vă doriți. Putem să vă refuzăm un pui la ceaun.

— Refuzați și mujdeiul ?

— Bineînțeles. Absolut tot ce trebuie. Și mămăliguța și mujdeiul."

(Teodor Mazilu, *Banchetul)*

Pui la ceaun

un pui, 100 g unt, sare, usturoi.

Spălat și sărat după gust, puiul se bagă în ceaun și se lasă să se frigă bine în unt. Cînd e gata, se stropește cu mujdei (usturoi sărat și pisat, amestecat cu puțină apă) și se servește cu mămăliguță fierbinte.

*

„Servitoarea transformă masa într-o adevărată expoziție, de produse alimentare reci : *ciuperci în oțet*, șuncă fiartă de casă, costițe, limbi afumate, *pește marinat*, cîteva feluri de brînză, de burduf, zburată, lapte de putină și o mulțime de astfel de lucruri pe care, din discreție, musafirul nostru nu le scrută, nu fără a se întreba ce rost au atîtea mîncăruri eterogene."

(G. Călinescu, *Fata răpită)*

Ciuperci în oțet

1000 g ciuperci albe, 1/4 l ulei, oțet, piper, sare, usturoi, foi de dafin.

Spălate și curățate bine, ciupercile se pun la foc mic în ulei și se fierb pînă scade toată apa lăsată. Se pun la borcan, se toarnă deasupra oțet diluat (15 g la un litru de apă), se adaugă condimentele, se leagă cu două straturi de celofan și se fierb două zile, cîte 25 de minute de fiecare dată, după care se dau la rece.

Pește marinat

1500 g pește proaspăt, 1/4 l ulei, oțet, piper, ienibahar, foi de dafin, zahăr, sare, făină, o lămîie.

Curățat, spălat, tăiat felii de un deget, sărat și, după o jumătate de oră, zvîntat, peștele se trece prin făină și se prăjește în ulei încins. Se așază într-o cratiță, se toarnă deasupra oțetul fiert cu mirodenii și puțin zahăr, se fierbe cîteva minute înăbușit, după care, cînd s-a răcit, se pune în borcane, cu puțin oțet, ulei și felii de lămîie.

*

„Țigăncile pregăteau *drobul*, cărbunii și fiarele pentru întors mielul. Aprinseseră favalurile somnoroase care dădeau o lumină palidă, abia mai văzîndu-se în puterea lunii. Ieșiră pe cerdac cu toții și se pregăteau bucatele. Pe cîmp, la tîrle mocneau focuri pitice abia pîlpîind sub cerul negru, bătut de foșnetele pădurii din apropiere. *Mirosea a carne friptă bine*, se auzea cum cad țiglele și de sub ei, din pivnița putrezită de vreme, răzbătea pînă sus zgomotul puternic al vinului, căzînd gros în bardace."

(Eugen Barbu, *Smintirea jupîniței Ruxandra)*

Drob de miel

inima, ficatul și plămînii unui miel, 5 ouă, ceapă verde, mărar, pătrunjel, sare, piper, 50 g unt, rădăcini de morcov și pătrunjel, o ceapă veche.

Se fierb măruntaiele cu ceapa și rădăcinile de pătrunjel și morcov, se dau, reci, prin mașina de tocat, se adaugă verdețurile tăiate mărunt, condimentele și ouăle bătute spumă, se amestecă bine, se învelește compoziția în prapurele de miel și se dă la cuptor într-o tavă unsă cu unt. După douăzeci de minute e gata.

Miel la frigare

un miel, 5 cepe, 1/4 l vin, sare, piper, cimbru.

Curățat înăuntru, spălat, sărat și pipărat, mielul cu tot cu blană se coase la burtă, după ce s-au pus cepele și vinul, se suflă aer sub piele și se frige rotindu-l continuu și stropindu-l cu vin pînă ce se arde blana, care se desface de pe carne.

★

„La cîțiva pași de locuința mea, era un grătar cu *mici* așezat în stradă, m-am repezit spre vînzătorul care agita un carton pe deasupra cărbunilor și i-am cerut douăzeci.

— Pentru acasă ? m-a întrebat.

— Nu, îi mănînc aici.

N-am văzut reacția vînzătorului, pentru că nu mă uitam la el. Am mîncat doar opt."

(Costache Olăreanu, *Confesiuni paralele)*

Mititei

1000 g carne de vită, 100 g seu de vită, o linguriță bicarbonat, piper, sare, cimbru, ienibahar, usturoi.

Se toacă bine seul și carnea, se adaugă toate condimentele și bicarbonatul și se bate compoziția cu un sfert de litru de apă pînă ce devine pastă. Se ține la rece douăsprezece ore, după care se fac din ea mititei și se frig pe grătarul încins. Se poate folosi și un amestec de carne de vită cu porc.

★

„— Astfel vom trăi toată viața ? spuse Cici, în timp ce-l servea. Eu te voi aștepta și tu vei veni cînd vei avea chef, într-o zi din săptămînă, o dată, într-o oră din zi sau din noapte ? !...

— A, nu, spuse Rogulski, mîncînd cu poftă un *șnițel* rece, peste care tocmai storcea lămîie, alături de el, în picioare, amanta lui îi pregătea o salată uriașă, niciodată noaptea, începînd cu ora unsprezece, poți să închizi telefonul... dacă cineva bate în ușă sau îți zguduie fereastra, să știi că nu sunt eu ; Bacovia mai degrabă, spiritul său vagabond..."

(Nicolae Breban, *Don Juan)*

Șnițel pane

1000 g carne de porc sau vită, 1/4 ulei, 4 ouă, făină, pesmet, sare.

Se taie carnea felii, se bate foarte bine, se trece prin făină, ou bătut și pesmet și se prăjește în ulei încins. Se servește fierbinte sau rece, cu sau fără garnituri, cu sau fără salată.

★

„De fapt, i se făcuse iar foame. Ar fi vrut să mestece ceva, să-i piară gustul amar, dar nu a găsit dinainte decît farfuria curată. Nu știa că Roșia și surorile Mariei vor aduce în curînd castroanele cu *fiertura de potroace* — așadar înghiți în sec și, pentru a-și vărsa într-un fel oarecare veninul, se întoarse cu gîndul la șoaptele respectuoase ale celor doi bărbați."

(Mircea Ciobanu, *Istorii, I)*

Ciorbă de potroace

Măruntaiele și partea osoasă de la un curcan ori o găină grasă, două cepe, doi morcovi, doi pătrunjei, doi ardei grași, două linguri de orez, două ouă, zeamă de varză, sare, piper, leuștean, smîntînă pentru dres.

Se fierbe carnea în trei litri de apă cu sare, se adaugă zarzavatul dat pe răzătoare și ceapa tocată mărunt, apoi orezul și se mai fierbe cam un sfert de oră. Se acrește cu zeamă de varză, se lasă să dea cîteva clocote, după care se dă deoparte și se drege cu ouăle bătute cu smîntînă. Cînd e gata, se pun cîteva frunze de leuștean și pătrunjel.

★

„Nu s-a servit drept aperitiv Martini, ci țuică, la hors d'oeuvre măslinele, brînza și poate salamul au ținut loc *crapului portughez, roșiilor à la Moscova* și *Strogonoff*-ului, ciorba trebuie să fi fost cu *văcuță*, despre felul principal n-ai nici o idee, chiar dacă-ți place să crezi că au fost sarmalele și nu *cotletul à la Lotus* sau *medalionul cu ciuperci."*

(Mircea Nedelciu, *Claustrofobie)*

Crap portughez

1000 g crap, sare, piper, oțet, ulei, usturoi.

Curățat și spălat, se frige peștele pe grătar, se așază pe un platou și toarnă un sos de untdelemn, oțet, usturoi, sare și piper.

Roșii à la Moscova

Sînt roșii umplute cu salată boeuf și decorate cu maioneză și pătrunjel verde.

Mușchi à la Stroganoff

1000 g mușchi de vită, 500 g ciuperci proaspete, 250 g smîntînă, 150 g untură, 100 g bulion, 75 g unt, 70 g muștar, 75 g făină, 3 cepe mijlocii, sare.

Spălată și tăiată felii, carnea se prăjește în untură, se pune într-un alt vas și se toarnă deasupra un sos, ceapa tăiată mărunt și ciuperci călite în untură, smîntînă, bulion, muștar, făină. Se servește cu cartofi natur decorați cu mărar.

★

„Următoarea localitate prin care m-am preumblat era celebră prin colecția ei de porțelanuri, cea mai bogată și mai completă din lume, ca și prin domul ei, capodoperă gotică. Aici am mîncat *chiftele de sparanghel la cuptor*, un adevărat deliciu. După Sanda Marin, ceea ce am mîncat se prepară astfel : se curăță un kilogram de sparanghel cu firul verde și subțire și se fierbe. Fierberea se face la fel ca la sparanghelul fiert, adică se pune la fiert apă cu sare și cînd clocotește se dă drumul legăturilor de sparanghel. După fierbere se scurge bine sparanghelul de apă, și se trece prin

mașina de tocat carne, care trebuie, presupun, să fie bine curățată de anterioarele tocături. Se adaugă brînză, o lingură de unt, se pun apoi, pe rînd, trei ouă, sare. Se amestecă totul împreună; se face o pastă ca o smîntînă groasă. Se ia cu lingura din compoziție și se dă drumul într-o tigaie, chiftelele, se rumenesc chiftelele pe o parte, apoi pe alta. Se așează într-o formă care merge la foc. Se toarnă deasupra o ceașcă de smîntînă amestecată cu o linguriță de făină și un praf de sare, se presară două linguri de brînză rasă. Se dau o jumătate de oră la cuptor.

După ce am văzut colecția și domul, am intrat într-un restaurant, dorind să mănînc *pește la cuptor cu ciuperci*. Acesta se prepară astfel: se fierbe în apă cu sare și zarzavat un kilogram de morun, nisetru sau păstrugă; după ce s-a răcorit se taie în bucăți mici. Se curăță o jumătate de kilogram de ciuperci, se taie în felii nu prea subțiri și se înăbușă cu o lingură de unt și sare. Se face un rîntaș dintr-o lingură de unt, cu o lingură de făină și se stinge cu o ceașcă de smîntînă sau cu lapte. Separat, avem pregătite o sută de grame de brînză rasă. Se unge o formă rezistentă la foc cu unt. Se așează, alternînd, rînduri de pește, ciuperci, sos, brînză. Ultimul rînd trebuie să fie de sos, se presară brînza, se dă la cuptor să se rumenească.

N-am reușit să-mi îndeplinesc dorința, și n-am mîncat mîncarea descrisă, și ea familiară celor care au cunoscut-o pe Sanda Marin, cel puțin prin opera ei. M-am mulțumit cu ce s-a întîmplat să fie, punînd degetul la întîmplare pe lista de bucate: *caviar, trufe și gazelă vieneză.*"

(Marian Popa, *Călătorie sprîncentată*)

*

— „Îmi serbam evenimentele personale cu *friptură de rață și cartofi cu varză creață.*

— Ei, Fred, ai cartofi și varză creață?

— Da, Zizi, nici nu se poate altfel.

— Cred că nici nu se poate altfel — intervin.

— Desigur, ce aiurită sînt! Dar cum obișnuiești să o prepari?

— Nu știu, n-am preparat-o niciodată singur.

— Vai ce întrebări pun, tu ești doar bărbat!

Îmi dă o lovitură zdravănă cu piciorul pe sub masă și strigă: Hi!

— Să-ți spun eu cum o pregătesc..."

— Te ascult.

— Cumpăr o rață. Hi! Hi! Desigur, nu întotdeauna o cumpăr singură — îmi face cu ochiul — Hi!

— Înțeleg.

— Așa — devine serioasă — pun apa să fiarbă, deși este splendidă fiartă-n vin. Fred, tu în ce-o fierbi?

— După cum dorește domnul.

— Tu cum o dorești?

— Știu eu?

— Atunci în vin.

— Domnul o dorește în vin?

— Desigur, de ce nu?

— Bravo! Bravo! — strigă Zizi — deci în vin! Pe urmă o opăresc, o curăț de pene și după ce e goluță, rătușca mamii — simt mîna ei pe genunchi cum mă ciupește — o spăl bine, bine. Îmi place curățenia. Ție?

— Și mie, întotdeauna mi-a plăcut lucrul curat.

— Ce ne potrivim! strigă.

Altă ciupitură mai sus de genunchi. Îmi trag piciorul. Devine serioasă.

— Pe urmă desfac rața și o curăț. O umplu toată cu mere crude, iar pe urmă acopăr totul cu varză pînă ce rața mea e complet îngropată, pun pe urmă jur-împrejur cartofi întregi, curățați, și stropesc bine, bine totul cu vin; las untură suficientă și cos rața. Le bag pe urmă în cuptor la foc încet. Fred, tu faci tot așa?

— Dacă domnul vrea?

— Sigur că vrea, așa-i puișor?

— Categoric! — răspund la o nouă ciupitură.

— O să o comand așa."

(Romulus Guga, *Viața postmortem*)

*

„Unchiul Toader taie porcul («Dădea semne de neliniște!» ne spune dumnealui). Mîncăm «*tochitură*», adică mici bucăți de carne puse într-un ceaun, prăjite și «stropite» cu usturoi. Dureri de stomac."

(Costache Olăreanu, *Ucenic la clasici*)

Tochitură moldovenească

1000 g carne de porc mai grasă, sare, piper, usturoi, cimbru, brînză de burduf.

Se taie carnea bucățele și se pune în ceaun cu puțină apă, se lasă să fiarbă și după ce a clocotit se adaugă sarea, piperul, cimbrul și usturoiul tocat. Se prăjește în propria untură și se servește cu brînză de burduf și mămăliguță.

*

„Te-ademenesc cu pandișpan și zahăr
Și-n ani bisecți cu ouă de furnică,
Miresme-n samovare lucii scapăr
Să-ți văd șoldul țicnit și glezna mică."

(Emil Brumaru, *Șapte cîntece naive pentru parfumat gura*)

Pandișpan

8 ouă, 250 g zahăr, 150 g făină, vanilie, coaja și zeama de la o lămîie.

Se bat spumă gălbenușurile cu zahărul, coaja de lămîie și vanilia, apoi se amestecă încet cu zeama de lămîie și jumătate din făină. Se bat spumă, separat, albușurile și se amestecă încet cu restul de făină. Se combină compozițiile se toarnă într-o tavă unsă cu unt și se dau la cuptor, la foc mic. Se servește simplu sau decorat cu diverse creme și frișcă.

*

„— Hei, bace Todore, interveni doamna Clara și vocea ei joasă, cam aspră, îmi umplu palmele de sudoare, azi o să avem o mulțime de bunătăți.

— Cum aveți plăcere, spuse Ipu și n-o privi.

Clara stătea pe balustrada tîrnațului, își legăna picioarele; pantoful alb de pînză căzu, domnul notar se repezi, i-l puse în picior și-i sărută pe furiș pulpa. O făcea pentru mine, să-mi arate că el e stăpînul acestei femei, dar eu am rîs botjocoritor, în sinea mea, cu ecouri adînci.

— Todore! îngrijește de foc, dragă, să duduie! Facem *cozonaci și turtă cu nuci!*"

(Titus Popovici, *Moartea lui Ipu*)

Cozonac moldovenesc

1000 g făină, 10 ouă, 250 g zahăr, 250 g unt, 50 g drojdie, 1/4 l ulei, 20 g rom, 1/2 l lapte, coaja de la o lămîie, 50 g stafide, sare, vanilie.

Se opăresc 100 g făină cu 1/4 l lapte și cînd s-au răcit se încorporează drojdia lichefiată se presară făină și se lasă să crească la căldură. Gălbenușurile se freacă cu sare, se adaugă 200 g zahăr, vanilie, coaja rasă de lămîie, romul, uleiul și laptele rămas, apoi 4 albușuri bătute cu 50 g zahăr și ținute la rece, drojdia lăsată să crească și se frămîntă bine totul vreme de o jumătate de oră, pînă se desface aluatul de pe mîini. Se încorporează untul topit și se lasă să crească. Cînd e gata, se taie bucăți, li se dă o formă de suluri, se împletesc două cîte două și se așază în tăvi unse cu unt. Se lasă să crească în tavă, se ung cu ou și se dau la cuptor la foc potrivit. Coptul durează cam 45 minute.

Torte cu nuci

100 g făină, 100 g unt, 100 g nuci măcinate, 50 g zahăr vanilat, o linguriță rom, sare, marmeladă.

Se bate untul cu zahărul, romul și un praf de sare, se adaugă nucile și făina, se dă la rece, se întinde apoi o foaie de un deget. Se taie forme cu paharul, se coc la foc mic, apoi se lipesc două cîte două cu marmeladă.

*

„Oare cum aș face cît mai urgent să mă-nsor? Tot stînd în compania burlacelor și a burlacilor nu-i nici o *sfîrîială*. Tot nu putem noi burlacii să ne căsătorim cu burlacele învederate, pentru că n-avem încredere, ar fi și mai rău."

(Dumitru Dinulescu, *Galaxia burlacilor*)

Sfîrîială

200 g slănină, 4 cepe, 500 g brînză de oi sărată, o varză murată, untdelemn, mămăliguță.

Se taie slănina felii, se rumenește pe ambele părți, se adaugă ceapa tăiată pești și cînd aceasta e călită se pun cîteva linguri de apă, brînza și se amestecă totul. Se acoperă cu mămăligă fierbinte, se mai lasă la foc cinci minute și se servește cu varză murată.

*

„Prin cămașa transparentă de noapte îi zării trupul prelung: nu era slabă, era tocmai potrivită de iubit și probabil că asta se observă și cînd stă pe scaunul ei de secretară. Își reprimă gestul de a-i săruta ceafa aurie și porni vijelios spre baie. Ei, sigur, își spuse uimit, cu mintea ceva mai limpede, cofeina își face efectul. Sărise o etapă, țîșnise din *somn* direct la cafea. Cristina îl luase prin surprindere, timbrul ei fermecător din zori îl năucise ca întotdeauna, îl fascinase, vocea nevesti-si era atît de cristalină dimineața! În sfîrșit trăia cu picioarele pe pămînt, descoperise nepotrivirea, regula era să se bărbierească, apoi să-și bea cafeaua, haidem în baie, domnule somnoros, probabil că e și foarte tîrziu."

(Ovidiu Genaru, *Cafeneaua subiectelor*)

Pană de somn

1500 g somn, 1/10 litri ulei, 1/15 l oțet, sare, usturoi. Curățat, spălat, sărat, somnul se lasă la rece opt ore apoi se fierbe rasol, se pune pe un platou, se toarnă deasupra ulei cu oțet și mujdei de usturoi.

*

„— Nu vreau să pleci, promite-mi că n-ai să mă mai părăsești niciodată. De ce zici că te amenință? Știi că fără tine sînt ca și moartă. Mai bine îmi pierd piciorul ăsta bolnav decît să rămîn din nou singură. Pentru tine aș fi în stare să mă tîrăsc în patru labe și să adun cioburi de pe mijlocul străzii.

— Taci, izbi el cu pumnul în masă. Sînt sătul de *minciunile* tale. Mărită-te, nu mai încurca lumea de pomană."

(Mircea Cojocaru, *Risipa*)

Minciuni

500 g făină, 4 ouă, 250 g smîntînă, 300 g ulei, o lingură rom, zahăr vanilat, sare, 3 ouă.

Se face un aluat din făină, smîntînă, rom, 150 g zahăr, ouă, se întinde o foaie din care se taie forme diferite, ce se prăjesc în ulei încins. Se servesc pudrate cu zahăr.

Tudor BUCĂTARU
Nicolae COBADIN

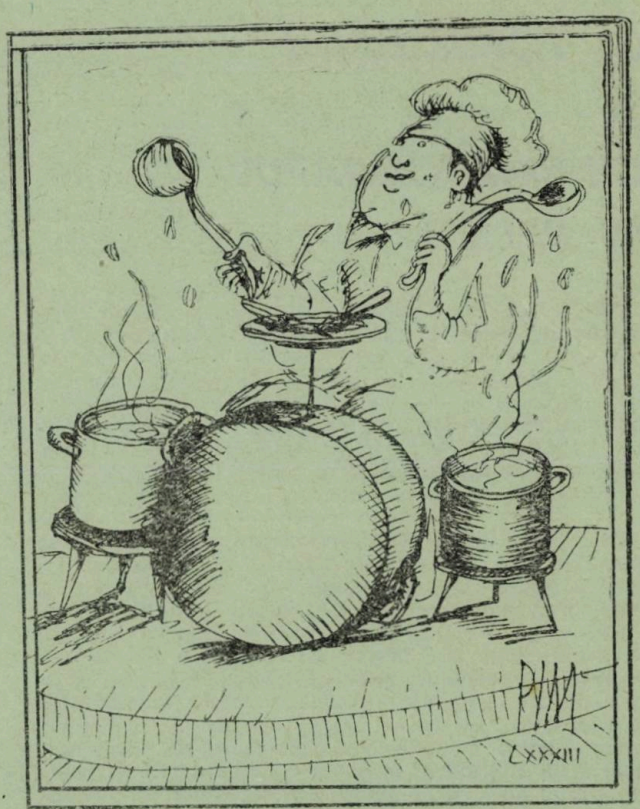

G. TOPÎRCEANU ȘI CINEMATOGRAFUL ÎN RELIEF

Mulți dintre admiratorii lui George Topîrceanu ar rămîne surprinși cu siguranță dacă ar avea curiozitatea să se uite prin paginile „Adevărului literar" și să citească un interviu al poetului acordat unui redactor al revistei. Întrebat de reporter care sînt autorii preferați, Topîrceanu i-a răspuns astfel : Einstein, Bergson, Freud, Lamark, Darwin, Spencer, Comte... și numărul oamenilor de știință și al filozofilor pozitiviști continua spre legitima surpriză a celui ce pusese întrebarea. Glumea Topîrceanu ? Sau dorea să-și impresioneze cititorii ? Nici una, nici alta. Cei din apropierea sa, M. Sadoveanu, M. Codreanu, Otilia Cazimir, Gr. T. Popa ș.a. îi știau preocupările pe cît de variate pe atît de neobișnuite la un poet. Cel mai inițiat din anturajul lui G. Topîrceanu era însă cunoscutul om de știință, savantul de renume mondial Ștefan Procopiu. Cîți însă dintre cunoscătorii operei marelui savant știu că reputatul fizician se bucura de stima scriitorilor ieșeni pentru solidele sale cunoștințe în domeniul artei și al literaturii, motiv pentru care fusese, printre altele, ales ca membru al comitetului de lectură de la Teatrul Național din Iași ? În această din urmă postură el a întocmit, și s-au păstrat în arhiva teatrului, pertinente referate asupra lucrărilor dramatice ce trebuiau să intre în repertoriu, cu deosebire asupra dramaturgiei originale românești. De altfel, un rol nu lipsit de importanță a avut Șt. Procopiu cînd, și cu ajutorul său, G. Topîrceanu a ajuns, o perioadă de timp director la Naționalul ieșean. Pe o fotografie a poetului, care ne-a fost pusă la dispoziție datorită profesoarei Rodica Procopiu, se află scrise următoarele cuvinte : „Amicului Șt. Procopiu, în semn de afecțiune — cu ocazia numirii mele la Direcția Teatrului (numire la care a contribuit așa de mult, au cu fapta, au cu gura). G. Topîrceanu, Iași. Decembrie 1933."

Pasiunea pentru știința pozitivă, ca și alte trăsături comune, i-au îndreptat deseori pașii spre laboratorul savantului său prieten Procopiu. Aici și-a imaginat Topîrceanu posibilitatea realizării cinematografului în relief, bazat pe principiul stereoscopului. Din nefericire modul în care era construit îl făcea dificil de aplicat, dar aceasta nu umbrește întîietatea lui Topîrceanu în domeniu. O corespondență purtată cu inginerul Th. Lecca și un articol publicat în *Lumea-Bazar* demonstrează că proiectul său, imaginat prin 1923, a fost realizat mult mai tîrziu de un fizician italian care a ajuns exact la Procopiu, la apariția volumului *Scrisori fără adresă*, a scris pe unul din exemplare următoarea dedicație pentru prietenul său :

„În atmosfera liniștită și curată / (Azur de altitudine pustie / Ce seamănă puțin a veșnicie) / În care proștii n-ajung niciodată / Poeții fac știință aplicată / Și omul de știință... poezie !"

Topîrceanu a făcut o adevărată pasiune pentru domeniul fizicei. Otilia Cazimir, își amintește că „tratatul de fizică a lui (sic !) Brauly, pe care îl citea cu încîntare, ca pe un roman, era plin de însemnări și sublinieri, care trebuiau să-i servească la alte nenumărate proiecte de invenții pe care le visa în viitor". Televiziunea, perfecționarea fonografului și mai cu seamă jucăriile l-au preocupat întotdeauna. Cunoscîndu-l îndeaproape, scriitorul Traian N. Gheorghiu, secretar al revistei „Însemnări ieșene" la care G. Topîrceanu, alături de M. Sadoveanu și M. Codreanu, era director, povestește următoarele :

„Microscopul cu o picătură de glicerină drept lentilă, la care se vedea uriaș piciorul unei muște ; omul minuscul de plumb, care, aruncat în sus își dădea ușurel drumul cu o parașută, au făcut bucuria multor copii, pe care îi iubea cu adevărată pasiune și-i umpleau adesea curtea casei unde locuia. Într-o zi mi-a spus că citise undeva despre un neamț care inventase o mică gîscă de cauciuc, în aceasta se sufla printr-o găurică și apoi se astupa cu un căpăcel. La cîtva timp după ce fusese umflată, gîsca făcea : „Psst, psst".

— După ce te-ai plimbat cu un amic pe bulevard și ați discutat chestiuni foarte serioase — spunea Topîrceanu — dacă la despărțire ai avut grijă să-i strecori în buzunar fără să se observe acest inofensiv obiect, este sigur că-n cinci minute maximum se alegea, fie cu două palme feminine, fie cu o cucoană durdulie la brat așa din senin... Cu jucăria asta, neamțul a cîștigat multe milioane de mărci... Dacă într-o zi îmi vine și mie în cap așa ceva, mă umplu de bani, fac o editură și salvez toți scriitorii români".

De multe ori, se pare, poetul a preferat laboratorului său literar, pe cel al profesorului Procopiu. Se simțea minunat în atelierul de lucru al savantului, o spun prietenii săi. Același lucru îl mărturisesc și unele din manuscrisele sale. Pe foaia unui calendar, aflat în laboratorul savantului, purtînd data „Mardi 21 Février", a scris Topîrceanu prima variantă a poeziei *Acuarelă*, intitulată *Negativ*, pe care o reproducem mai jos :

- NEGATIV

În pădurea de cristal / Ca un alb decor de teatru, / Stau copacii vertical / 3+24 / Înger trist de abanos, / Înger mic / S-a trezit cu fața-n jos / Într-un cuib de borangic // Un luceafăr ideal / Verde i s-a prins pe gene / Ca un fulg de papagal / Din păduri braziliene. // Iar căpșunii de pe jos. / Îi trimit în nări mireazmă / De tămîie și agheazmă / Prunculuí de abanos. //

Dacă în deceniul trei al acestui secol, în care și poeții se ocupă de tehnică, Topîrceanu ar fi avut banii necesari să-și pună în practică invenția, desigur și-ar fi realizat visul înființării unei edituri... ca să-i salveze pe toți scriitorii români.

I. DUMITRU

Val GHEORGHIU

CU BICICLETA

Roata din față mă înnebunește (cea din spate e vax). Are o mișcare atît de imprevizibil liberă, încît o cred în stare de orice. Mă rog, totul pleacă de-aici, de la roata din față.

. Încep, invariabil, din strada *Abrahamfi*, unde n-ai cum să întorci. Încălzirea trebuie să fie nemiloasă, or, mai nemiloasă decît *Abrahamfi* n-am găsit. O dată la vale, pe Ea, o dată la deal, cu Ea în spate. Zece minute. Observ păsări mici și verzi, zburînd la joasă înălțime. Așa-mi trebuie.

Rulez pe *Păcurari*. La *Fundație*, Ghizic vrea să mă oprească, aruncîndu-mi lumînarea sub roata din față, Îl ocolesc politicos. Aud, de la distanță, o stanță. Mă simt altfel. Cum ?

Popas la *Convorbiri (O* las alături, la Neli).

— Pagina 13, zic.

— Care pagina 13 ?

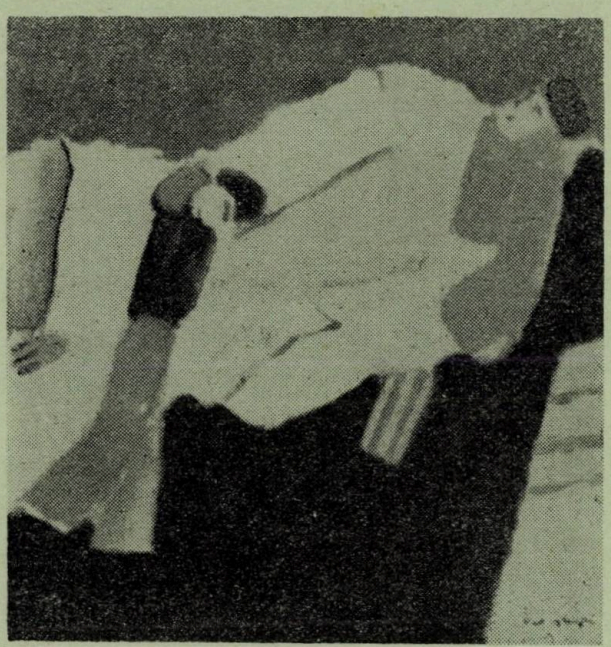

Val Gheorghiu : *„Cîmpenească"*

— Pagi...

— *Brize* ? Aăăă !

— Ce ?

— Aăăă !

Pe scara Dîmboviția, jos, la *Editură*

— Alooooo !

O iau de la Neli.

— *Secolul XX* a venit ?

— Nu, m-ați mai întrebat și prin telefon.

— Telefonul meu e defect.

— Vă rog, fără aluzii.

Din mers, prin ușa deschisă, văd lilieci în flăcări. Era și păhărțu ? Asfaltul sfîrîie. Mă uit la pedala dreaptă. Ametistul, montat perfid drept șurub, îmi ia ochii. Bar *Intim, Pati* bar, de la *Dermato,* cineva mă salută (imposibil).

La *Cronica.* (de la 50 de metri, miroase a șah mat). *O* las în parc, rezemată de doi. Ce curent, pe săli !

— Ce curent, Bădie !

— La curent.

— Ce curent, zic.

— Lasă !

— Unde-s ei ?

— În deplasare. Toată formația în deplasare. Memorialul...

— Amatori ?

— Profesioniști.

— Nu mă refeream la șah.

— Te rog, fără aluzii.

Dincolo, la UAP, e comisie.

— 500

— Du-te, băăă !, cum, 500 pentru un batic ?, 200, cel mult.

— Plus comisionul.

— Hai, plus co...

Ce lume ! Tonete, borțoși, silfide, loto, zebre, pantofi, cockări, plăcinte, B12, 12 B, bust, firme, sticle,

(— Vă rog circulați.)

mîțe, pești, ciini, covrigi, coadă, ADAS,

(— Să circulăm, da ?

— Lăsați aluziile.)

cauciuc, telefon, cockări (iar cockări ?), sexi, mama mama pipi, nu !, foi, fum, săpături, *Cina,* tei,

(— Să nu-i văd.

— La cine vă referiți, vă rog ?)

sifon, baston, fason, domnu domnu, ziare, nuntă.

Ușor, pe lîngă *Sinagogă,* direct la *Eternitate. O* las la poartă. Pe stînga, în jurul humulesteanului, mormintele se tăvălesc de rîs. Cu pupăza :

— Ceva nou ?

— Nu. Ședința ordinară a *Junimii*

— Primire de noi membri ?

— Nu. *Povestea poveștilor.*

Înapoi. *O* las la farmacie.

— Vă rog, nu lăsați bicicleta aici.

— E dureros.

— Vă rog nu insistați.

O las la farmacie și intru la *Teatru*

— Tot Alecsandri ?

— Te rog, fără aluzii (puf, puf, puf)

De pe bancă, o văd foarte bine. Doamne, ce minune de piesă ! Roata din față ! Apoi, triunghiul acela, singurul triunghi pentru care nu am nici un fel de idiosincrazii, pentru toate celelalte am, apoi gențuța cu scule, și aripioarele, și zimțișorii de pe cauciucuri, și farul călăuzitor, și frînele. Soarele bate pieziș, o rază de aur, încărcată cu musculițe de aur, izbește cu putere metalele sidefate, trîmbițînd, trîmbițînd. Bicicleta mea, acolo, rezemată de farmacie, e suprem emblematică acum. Scumpa de ea !

Din nou, pe *Abrahamfi.* Retragere. Reculegere. Recapitulare.

Deci.

NOTE • NOTE • NOTE

CARTEA

La Bruyère venea aproape zilnic la un librar anume Michallet, unde răsfoia noutățile și glumea cu fata librarului, o copilă drăgălașă cu care se împrietenise. Într-o zi, după ce scoase un manuscris din buzunar, îi spuse lui Michallet :

— Vrei să tipărești cartea asta ? (Les Caractères). Nu știu dacă o să-ți convină, dar în caz de succes, cîștigul va fi al micuței mele prietene. Librarul, mai nesigur de reușită decît autorul, edită totuși volumul dar abia îl scoase în vînzare, că fu nevoit să tipărească noi ediții, ceea ce îi aduse un cîștig de 300 de mii de franci.

Aceasta fu zestrea neprevăzută a fiicei sale, care mai tîrziu făcu o partidă excelentă.

ADMIRAȚIE

Poetul și romancierul italian Manzoni fiind întrebat cine are opere mai frumoase : Virgiliu sau Homer, răspunse numaidecît : „Homer este mai frumos cu o mie de ani".

★

EPOPEE

Michaud întrebă într-o zi pe poetul Parceval-Grandmaison :

— Cîte versuri are epopeea dumitale ?

— Treizeci de mii, îi răspunse Parceval umflîndu-se în pene.

— Drace, va fi nevoie de treizeci de mii de oameni ca s-o citească.

★

EPITAF

Passerat, talentatul poet francez din veacul al XVI-lea, temîndu-se să nu i se pună pe mormînt cine știe ce epitaf prost, compuse el însuși unul înainte de a muri, care se termina astfel :

„Amici, cu versuri proaste nu-mi presărați mormîntul".

★

CORESPONDENȚĂ CIUDATĂ

În primele zile după apariția romanului său „Les Misèrables", Victor Hugo era îngrijorat, deoarece editorul nu-i comunicase nici o veste despre primirea pe care publicul o făcuse lucrării sale. Hugo se hotărî să scrie editorului, dar credincios principiului său de a face economie de cuvinte, îi trimise o foaie de hîrtie cu un singur semn : „?".

Editorul pricepu că aceasta însemna : „Ce veste ?" Și spre a-i satisface curiozitatea și totodată spre a fi în notă, îi trimise numaidecît o filă complet albă. Ceea ce însemna : „nimic".

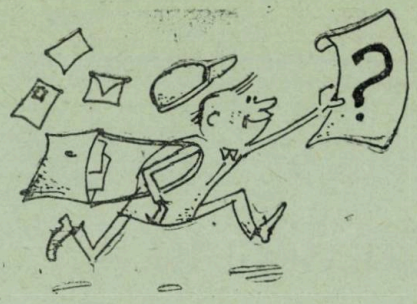

RIPOSTĂ RĂUTĂCIOASĂ

Abatele Abeille a compus tragedii, comedii și opere, ode și imnuri, dar n-a rămas nimic din aceste lucrări decît un singur vers pe care o principesă îl spunea alteia în tragedia „Argelia" :

„Ți-aduci aminte încă de tatăl meu defunct" ?

Fiindcă artista șovăia să dea replica, un spectator de la galerie răspunse pentru ea :

„Nu-mi amintesc, deci pune discuțiunii punct".

★

ÎNTRE POEȚI

J. J. Rousseau arătă într-o zi lui Voltaire epistola sa adresată posterității.

— Nu cred, îi răspunse autorul Henriadei, că această odă-scrisoare va ajunge la destinație.

★

Despre Sterne se spune că întrebînd pe o doamnă dacă citise cartea sa Tristram Shandy :

„Nu îi răspunse ea, și dacă e vorba să-ți spun sincer, n-am citit-o fiindcă mi s-a spus că nu e o operă pe care s-o poată citi o femeie".

— Vai, doamnă, răspunse Sterne, nu te lua după poveștile acestea. Lucrarea mea e la fel cu un copil de trei ani, care se rostogolește pe jos și care arată cu multă nevinovăție lucruri ce de obicei se țin ascunse.

★

CRITIC LITERAR

Boilleau întrebă într-o zi pe Chapelle, ce crede despre lucrările sale.

„Ești un bou, care își ară bine brazda", răspunse acesta.

*

LĂCOMIA UNUI POET

Se spune că poetului grec Philoxene îi plăcea foarte mult peștele. Cumpărînd într-o zi la Syracuza un crap uriaș, îl prepară singur și-l mîncă în întregime, afară de cap.

Puțin după aceea, simțindu-se rău, chemă pe un medic, care văzînd situația lui critică, îi spuse :

— Philoxene, pune cît mai în grabă rînduială în treburile tale, căci nu vor trece trei ore și vei muri.

— Am pus de mult rînduială în lucrurile mele. Slavă zeilor, versurile mele sînt bine puse la punct și ating cel mai înalt grad de perfecție. De aceea, să mi se aducă ce a mai rămas din pește.

URÎȚENIE

Ronsard, după ce cîntase timp de zece ani farmecul Cassandrei, prima lui iubită, închină versuri domnișoarei Hélène de Sugères, care rugă pe cardinalul du Perron să scrie o prefață la aceste poezii, lăsînd publicului să înțeleagă, că poetul nu concepuse pentru ea decît o dragoste pur platonică. Hélène de Sugères era una dintre cele mai virtuoase domnișoare de onoare ale reginei, dar în același timp și cea mai urîtă. De aceea, cardinalul îi răspunse cu destulă maliție : „În loc de prefață, vă sfătuiesc să vă publicați portretul la începutul volumului".

Mălina

*

REPLICĂ UȘURĂTOARE

Un gentilom de la curte, voind să ridiculizeze pe un tînăr poet, spunea lui Ludovic al XIV-lea că s-ar putea face o carte groasă din tot ce ignora acesta.

Regele luînd o înfățișare aspră, spuse gentilomului : „Și una foarte mică din tot ce știi dumneata".

*

ULTIMA VORBĂ

Cu puține clipe înainte de a muri, pe cînd rudele și slugile lui Scarron, impresionate de starea lui, izbucniră în plîns, poetul le spuse :

— Copii, nu veți plînge niciodată atît pe cît v-am făcut să rîdeți.

*

ADMIRATOR PASIONAT

Sculptorul Bouschardon, mare admirator a lui Homer, spunea după ce citise Iliada : „Natura s-a mărit în ochii mei ; oamenii îmi par că au 15 picioare înălțime".

*

SCUZĂ INGENIOASĂ

Waller, celebrul poet englez, a făurit în cîteva strofe frumoase o excelentă odă pentru Cromwell, în vreme ce acesta era protectorul republicii engleze. Carol al II-lea fiind rechemat la tron, în 1660, Waller îi prezentă cîteva versuri de laudă. Regele, după ce le citi, îl mustră că făcuse altele mai bune pentru Cromwell.

— Sire, noi poeții, izbutim mai bine în ficțiuni, decît în realități !

*

POETUL ȘI HOȚII

Poetul Camoens fiind atacat de niște hoți pe la ora 5 după-amiază, le spuse :

— Domnilor, ați purces cam de dimineață la lucru.

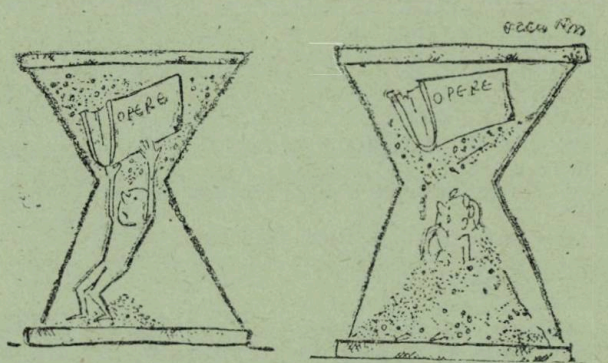

GREȘEALĂ DE TIPAR

Despaze, poet din Bordeaux, cunoscut prin satirile sale pline de vigoare și de causticitate, avusese de gînd să critice pe pictorul Dabos : tipograful său se înșelă și puse un u în locul lui a ; astfel că alt artist, anume Dubos, veni să-i ceară socoteală.

Poetul îi răspunse că nimic nu era mai just și primi un glonte în coapsă, fapt pentru care zăcu șase luni în pat. Numai după duel, Despaze explică adversarului său greșeala de tipar. Cu o singură vorbă, el ar fi putut evita duelul, dar nu voia să se dezvinovățească, de teamă să nu fie acuzat de lașitate.

rubrică realizată de Mihai BURDUJA
grafica : Alina NOUR

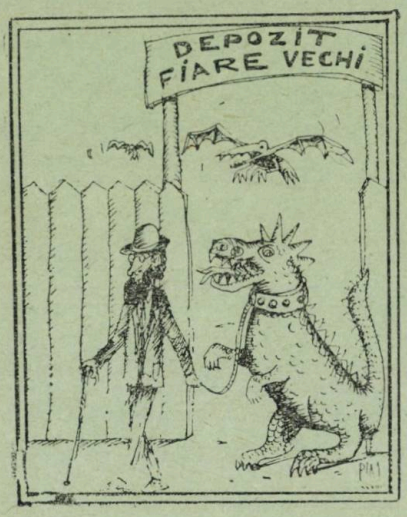

CĂUTATE ȘI GĂSITE

Profesoara explică elevilor o îndatorire din codul manierelor elegante : atunci cînd un domn și o doamnă urcă scările, domnul trebuie să meargă înaintea doamnei.

— De ce ? întrebă un elev.

— Pentru că doamna nu are de unde să știe unde locuiește domnul.

★

— Spune-mi, într-adevăr, mă găsești așa de frumoasă ?

— Cum să nu, ești ca o gazelă sau cum i se mai spune la animalul acela cu trompă în față.

★

— Am să mă recăsătoresc cu fostul meu soț.

— Nu se poate ! S-a schimbat așa de mult ?

— Foarte mult, a ajuns director.

★

— Auzi dragă, am aflat că în USA zilnic 49 la sută din bărbați se scoală să se ducă acasă.

★

— Vreau să mă angajez la circul dv. Eu sînt pitic.

— Ce pitic, ai 1,85 m.

— Și ce dacă, eu sînt cel mai mare pitic din lume.

★

— Ce să fac ? întreabă o studentă de la medicină pe colega ei. Învăț mai departe și mă fac — domnișoara doctor ? Sau ascult medicul meu și devin doamna doctor.

Rondelul micilor atenții

Un cadou oricît de mic
Pentru el e-un stimulent ;
Fie PALL-MALL, fie KENT,
E mai bun decît nimic.

Așa, deci, să fii atent
La măruntul șiretlic :
Un cadou oricît de mic
Pentru el e-un stimulent.

Deci, c-un fel de mizilic
Însoțit de-un compliment,
Totu-i gata la moment
Și cîștigi și un amic.

C-un cadou oricît de mic.

EPIGRAME

UMORIȘTILOR

De umoriști, ce să vă spui ?
Cîți avem cred că-s destui ;
Dar parcă sînt de la o mumă,
Că toți fac aceeași glumă

PRELUARE

Birjarul avea un dar
Înjura ca un birjar ;
Și șoferu-i tot cu fler
Înjură ca un șofer.

PICTORULUI
DIMITRIE GAVRILEAN,
autorul tabloului
„PĂCALĂ ȘI TÎNDALĂ“
din expoziția personală
de la București

La expoziția lui
Vizitatorii sînt destui,
Fiindcă a expus în sală
Pe „Păcală și Tîndală“.

Lui PLATON PARDĂU
autorul cărții
„LIMITA DE VÎRSTĂ“

Citind, extenuat,
Trudind ca la o „dîrstă“,
M-am și pensionat
De „Limită de vîrstă“.

NU-I TOTUNA

— Una e să fie sus și alta e să fie „de sus“.
— Una e să fi ajuns și alta e să „fii ajuns“.
— Una e să fi judecat și alta e să „fii judecat“.
— Una e să plîngi și alta e să „te plîngi“.
— Una e să mergi la pas cu cineva și alta e să mergi „în pas“ cu cineva.
— Una e să ai un punct de vedere și alta e să ai „punct de vedere“.
— Una e un om cu greutate și alta e un om „cu greutăți“.
— Una e un cal bătut și alta e „un cal de bătaie“.
— Una e cînd sînt proști cu pereche și alta e cînd sînt „proști fără pereche“.
— Una e să fi săpat și alta e să „fii săpat“.
— Una e un cal putere și alta e „puterea unui cal“.
— Una e să faci ca ele și alta e să „faci caiele“.
— Una e să vrei cu preț și alta e să vrei cu „orice preț“.

Gh. GROSU

CATRENE

CU ÎNCHIDERE

Curios mai e destinul
Cînd e gata inventarul :
Se deschide magazinul
Și se-nchide... gestionarul !

UNUI EPIGRAMIST

Pentru a fi în ton, oricum,
(Mare pișcher !)
Poartă-acuma un costum
„Sare și piper“.

UNUI ZGÎRCIT

Avariția lui cruntă
Un semnal aș vrea să vă fie ;
Ăsta și-n voiaj de nuntă
A plecat fără... soție

UNUI MEDIC

Teatrul îndrăgiți și pace !
Amîndoi — și tu-și-amicul —
Știu că foarte mult vă place
Piesa lui Rebreanu : „Plicul“

LA UN DEPOZIT DE LEMNE

Se plîngea cumpărătorul :
De ce-s ude, frățioare ?
Și-i răspunde vînzătorul :
Sînt din sălcii... plîngătoare.

DARURI ȘI... „DARURI“

Soțul i-a luat în dar
Soației dragi un calendar :
El îi rupe filele,
Ea-i mănîncă zilele.

Neculai DARIE

ÎN PATRU RÎNDURI

GUSTUL CAFELEI

I-a stricat tot cheful
Că ultima oară
„I-a făcut-o“ șeful
Și-a ieșit... amară !

FAMILIALĂ

Cerînd mîna insistent
Revoltată, însă calmă
Dinsa îi dădu urgent
Nu o mînă ci... o palmă !

George COSMOIU

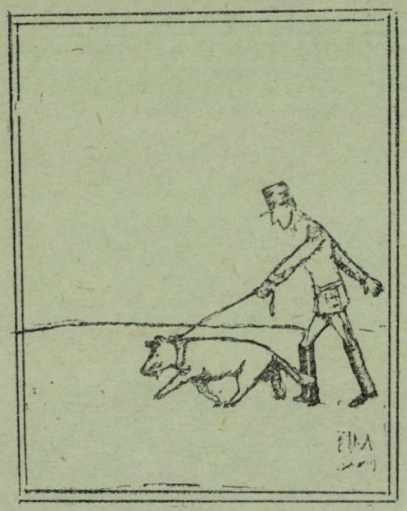

AUTORI ȘI CĂRȚI

MARIN SORESCU : „RĂCEALA"

Teatrele cîte-o jucară
Cu succes și cu alai,
Le-a fost dat ca bunăoară
Să ia bani, nu... guturai.

LA VOLUMUL „ZIGURAT" DIN CARE S-A TRADUS ȘI ÎN GERMANĂ

Cu volumul tău, sinteză,
Grafic splendid, cartonat,
Chiar de nu-i și în engleză,
Totuși te-ai a... Zigurat.

EUGEN BARBU : „GROAPA"

Dintre culmile atinse
Care-mi umeziră pleoapa
Și-azi cînd tîmplele-mi sînt ninse
Cea mai naltă-mi pare... Groapa.

ÎN „ROMÂNIA LITERARĂ" A APĂRUT UN POEM AL POETULUI CLUJEAN VICTOR FELEA, SEMNAT : AUREL FELEA — Cunoscutul textier

Sînt confuzii și confuzii !
Unele-ar putea să doară.
Iată-aici pot fi aluzii
Chiar la... muzica ușoară.

Radu FELECAN

EPIGRAME SCRIITORICEȘTI

LUI VIRGIL CARIANOPOL PENTRU VOL. „SCARĂ LA CER" B.P.T.

Inventiv îi e talentul,
Din modestul lui ungher,
Își așteaptă-acum momentul :
Scara-i gata pentru cer !

LUI ANDREI CIURUNGA PENTRU VOLUMUL „VINOVAT PENTRU ACESTE CUVINTE"

Zice că e vinovat
Doar pentru-aceste cuvinte.
Dar pe cele dinainte
Nu tot el le-a-mperecheat ?

LUI ADRIAN PĂUNESCU, PE VOLUMUL „PĂMÎNTUL, DEOCAMDATĂ"...

E persistent și gloria-l îmbată !
Obiectivul lui de totdeauna :
Să domine Pămîntul deocamdată,
C-apoi acaparează el și Luna !...

Octav SARGEȚIU

CE ESTE EPIGRAMA ?

UN CIOCLU

Ce-i epigrama ? E o groapă,
Făcută după-o muncă grea,
Pe care umoriștii-o sapă,
Să nimerească proștii-n ea.

UN COMPOZITOR

Ce-i epigrama ? De o vreme-ncoace,
E-o notă cu un ton interesant.
Dar notă bună pentru cel ce-o face,
Și notă proastă pentru adresant.

UN ELECTRICIAN

Ce-i epigrama ? Reflector.
Defectele le luminează.
Și are-un întrerupător :
E poanta, care curentează.

UN GRĂDINAR

Un madrigal este o floare,
O panseluță sau cicoare.
Iar epigrama, cînd e bună,
Cucută e sau mătrăgună.

UN FARMACIST

Ce-i epigrama ? O pilulă,
La orice boală de folos.
Dar acțiunea ei e nulă,
Cînd ai obrazul foarte gros.

UN CRITIC

Ce-i epigrama ? Un catren,
Cu o ideie amuzantă,
Destul de dificil ca gen,
În cazul dacă are poantă.

UN EPIGRAMIST

Ce-i epigrama ? Bumerang.
Lovește-n proști de orice rang.
Dar cînd e manevrată rău,
Se-ntoarce drept în capul tău.

UN PESIMIST

Ce-i epigrama ? Nu știați ? !
E spaima celor cu păcate.
Și-n mîna celor nechemați,
Un instrument de-asasinate.

UN METEOROLOG

Ce-i epigrama ? E un nor,
Ce din diverse cauze,
Aduce pentru autor,
O ploaie... de aplauze.

UN MEDIC

Ce-i epigrama ? O seringă.
Lucrează prin acupunctură.
Dar unii vor să ne convingă,
Că-i instrument pentru tortură.

UN OPTIMIST

Ce-i epigrama ? E o armă,
Din cîmpul vast al ironiei,
Și e semnalul de alarmă
Al decadenței și-al prostiei.

SUBSEMNATUL

O vorbă spusă în doi peri
Tăioasă, fină și dibace,
Și un produs de neplăceri,
Pe capul celui care-o face.

Gabriel TEODORESCU

SARJE

FIZICĂ

Arhimede-i primul, după cît reține,
Care-a demonstrat că în natură
Un volum de apă cufundat în vin
E egal cu vinul ce se... fură !

CIRCULAȚIE

– Tovarășe maior, e prima oară
Cînd mă găsiți puțin „nelimpezit" ;
E-adevărat, fiola s-a-nverzit...
Dar, nu simțiți un zvon de...
primăvară ? !

CURSURI AGROTEHNICE

Fugind de-nvățătură luni de-a rîndul
Se plînge-acum că rodu-i puțintel,
Dar capul lui a dat, ca și pămîntul,
Exact atît cît a băgat în el !

CELOR CARE TĂRĂGĂNEAZĂ ÎNCEPEREA LUCRĂRILOR DE SEZON

Spun c-ar fi făcut minuni,
Dacă nu ar fi plouat, –
Dar de cînd ploaia a stat
Plouă cu... promisiuni !

UNUI BARMAN

Pe Marte de-am ajunge într-o zi
Nu văd deloc de ce ne-am bucura
Eu fără AER n-aș putea trăi
Tu, fără APĂ n-ai putea... „lucra" !

UNOR CHIULANGII

La noi, problema pare rezolvată
C-avem și marțieni pămîntizați :
De sîmbătă pornesc s-o facă lată
Și nu-i mai vezi la treabă pînă...
marți !

EDILITARĂ

Viață pe Marte, trebuie să fie :
Dovadă sînt „canalele" săpate
Ce-apar, ca niște drumuri desfundate,
Că au și ei pe-acolo... PRIMĂRIE !

Costache PLĂCINTĂ

CĂRȚI ÎN CURS DE APARIȚIE LA EDITURA JUNIMEA

Val Condurache : „Arlechin bînd ceai alpin", roman divin și cu pelin, închinat lui M. R. Iacoban (rezervă în plan).

Emil Brumaru : „Poet fără simbrie (de la Dolhasca-n Sărărie)", volum format pălărie. Se va difuza prin Diligența poștalie, pentru convorbirista sașie (fir-ar să fie de scăfîrlie !).

Nichita Danilov : „Prin Copou, cu E. A. Poe", însemnări de călătorie ale unui corb fără simbrie.

Ștefan Oprea : „Ia, nule, Ianule !", strigături și îndemnuri sportive, precum și alte tablete, însoțite de fete, ca ilustrații la alte divagații, cu ovații...

Ioan Holban : „Să crești într-un an cît publică Ioan Holban !", după o sugestie a lui Al(t) Călinescu, cronici literare presante-n ierbare.

Liviu Ioan Stoiciu : „De la Canton la Focșani, pe jos", un tom voluminos, închinat lui Mircea Sântimbreanu, omul cel mai... albatros !

Daniel Dimitriu : „Junimea, Junimea, Junimea !", jurnal confidențial, despre poezia noului val (bal ! ?)...

Al. Dobrescu : „Descrierea buldozerului", foile-toane auto-biografice, cu post-față de Gh. Grig-urcu !

Nicolae Turtureanu : „Să-ți cînt și alte nocturne", poeme pentru fetele taciturne.

Andrei Corbea : „Alma Mater și Dialog", studiu comparativ, însoțit de o autobiografie privind trecerea autorului la colectiv...

Constantin Parascan : „Cele trei grații și satiru'", roman dedicat lui Tudor Parapiru.

Ovidiu Genaru : „Hai să ne reciclăm !", amintirile unui muzeograf sfîșiat între condica de serviciu și cearșaf...

Nicolae Manea : „Busuioaca la români", tratat de oenologie, cu o dedicație specială pentru Daniel Lascu.

Daniel Lascu : „Buciumul la români", poeme z-buciumate inedite, cu un cuvînt înainte de Nicolae Manea.

V. DELAPOGOR

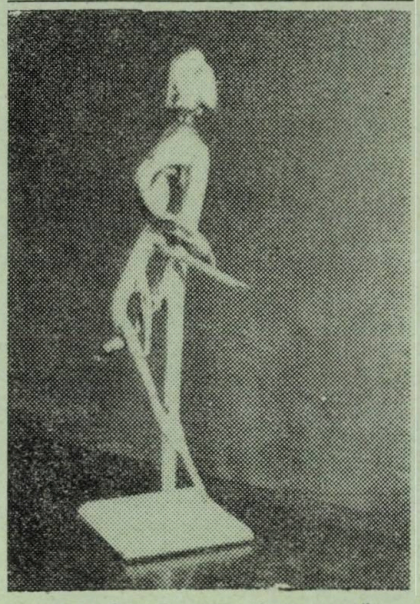

Paul Sân-Petru : „Argument"

DONAȚII, MUZEULUI DE LITERATURĂ CASA POGOR

CĂRȚI :

Geo Bogza : „Jurnal de plex"
Eugen Barbu : „Prazul de duminică"
Marin Sorescu : „Trei dinți din față"
Geo Dumitrescu : „Nevoia de cecuri"
Nicolae Breban : „În absența spinilor"
Ana Blandiana : „A treia haină", „Călciiul venerabil"
George Bălăiță : „Lumea în două pile"
D. R. Popescu : „Împăratul nurilor"
Ion Gheorghe : „Cavalul trac"
Adrian Popescu : „Sumbria"
Nicolae Prelipceanu : „Dialoguri fără Palton"
Marian Popa : „Fricționar de literatură română contemporană"
Mircea Dinescu : „Alergii de cînd eram mai tînăr"
Adi Cusin : „Umbra sfinților"
Emil Brumaru : „Cîntece nocive"
Dan Verona : „Îngerii chiulangii"
Al. Andriescu : „Discocieri"
Traian T. Coșovei : „Ninsoarea eclectică"
Nicolae Turtureanu : „Pentru cine rezist"
Ioanid Romanescu : „Poet al furioșilor, „Desdemonul"
Ion Chiriac : Exact așa vom cînta la priveghiuri", „Răsărit de fată-n mare"
Daniel Dimitriu : „Arest și Eros"
Nichita Danilov : „Cam(p) negru"
Liviu Ioan Stoiciu : „Inima de gaze"

MANUSCRISE :

Fănuș Neagu : „Cantorul părăsit"
Marin Sorescu : „Singur printre poeți"
Ion Băieșu : „Oameni cu simțul omorului"
Petre Stoica : „Melancolii rinocerte"
Virgil Mazilescu : „Fragmente din rugăciunea de odinioară"
Lucian Valea : „Motanii pentru Fata Ardeleană"
Constanța Buzea : „Gala nervilor"
Mircea Radu Iacoban : „Tango la Mița"
Cezar Ivănescu : „Sala de gin-mastică"
Dan Laurențiu : „Căsătoria de seară"
Al. Dobrescu : „Frondelioane, III"
Eugen Barbu : „Să nu-ți faci prăvălie cu soacra"
Mircea Dinescu : „Proprietarul de fonduri"
Nichita Stănescu : „O vizuină a sentimentelor"
Eugen Uricaru : „Despre papură"
Adrian Păunescu : „Istoria unei scunde"
Val Gheorghiu : „Piețele după Vasari"
Ștefan Oprea : „Protestul manechinelor"
Mihai Dinu Gheorghiu : „Gara-biet Ibrăileanu"
Cristian Simionescu : „Vicleniile coceanului"
Nicolae Țatomir : „Cartea mea de rut"
Horia Zilieru : „Florile coconului tînăr"
Constantin Ștefuriuc : Desculți, pe ger"
Ioanid Romanescu : „Energia bisului"
Lucian Vasiliu : „Șobolan în borș"

V. DELAPOGOR

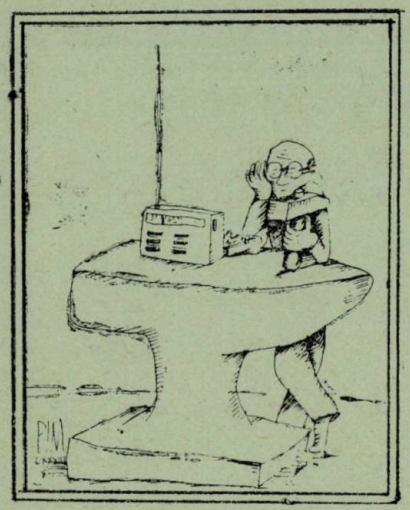

PARODII

Lui Tudor GEORGE

RUGBYST AM FOST

Rugbyst am fost. Și pe teren, din zori
Cu talpa goală, numai în chiloți
Mă hîrjoneam cu umbra ; uneori
Placam armate-ntregi de vizigoți.

Atlet de rasă, cu mușchii de opal
Ingenunchiam orice-adversar stîngaci,
Apoi făceam un tur de stadion, ci triumfal
În spate chiar cu doi ciraci.

Ca un rugbyst, am sărutat pămîntul
Crescînd în fir de iarbă pe gazon
La-ntrecere cu Eros, sărutîndu-l
Pe frunte, pe guriță, pe breton.

Cu galii m-am bătut, și i-am învins,
Cocoșul lor, ci l-am făcut friptură.
O, ani frumoși, de barbă voi m-ați prins
M-ați sărutat cu tîrfele pe gură.

Frumos a fost, o, Doamne, ca rugbyst
S-au stins acele toamne desuete.
Acum ori sînt, ori nu mai sînt, ci trist
Din cînd în cînd plachez paharele cochete.

Lui Virgil MAZILESCU

TE ROG

te rog oferă-mi șansa să ne întîlnim
te rog oferă-mi oferta
mîine seară de preferință la umbra
unei sticle de votcă

am să vin fără cravată așa cum îmi
stătea bine din naștere
îmbrăcat cu o haină transparentă
prin care să se vadă bătăile inimii mele
frumoase din naștere
simplu voi cobori din dirijabil
cu un pahar de votcă în mîna stîngă
să mă poți recunoaște imediat
te rog
te rog oferă-mi oferta la orice
oră vei vrea
chiar și la umbra unei sticle goale
dar de votcă.

Lui Ovidiu GENARU

IARBĂ BARBĂ ȘI IAR BĂ

Plouă la Bacău cu găletușa și noi ardem
chibrituri în scrumiera memorială și noi
visăm amazoane pe malul trotușului e vreme de
prins paianjeni pe umărul gol al nevestei e vreme
de dereticat prin cămările poetei tinere aruncă mai
bine tu un pumn de naftalină între cămășile
ereziilor mele și lasă ploaia să plouă
și galinaceele să ne ouă și rupe testamentul și nu
mai visa moșteniri mai bine unge-ți roțile la
bicicletă și ieși puțin în preajma abatorului să vezi
cum umblă cei morți călare pe cai morți și-apoi
întoarce-te acasă prin ganguri și dughene și
așteaptă ca pisicile
să facă dragoste prin iarba barbei tale provinciale
Aici ? !

Lui Nicolae TURTUREANU

ZIGZAG

Trece juna
o săgeată fără vîrf
dacă ea nu mă ochește
o nimeresc eu
exact în sînul ateu
știu că ea merge în zigzag
de aceea o urmăresc și eu în zigzag
cum vă e vouă mai drag

dar iată trece juna iar
și mă săgetează și mă nimerește
ca un caporal în permisie
umblă această june femeie
prin cîmpiile elizee
de aceea voi trage la acest han
de aceea voi trage la această masă
și voi bea o litră cu Anton Pann

Trece juna
mătrăguna
prin frunziș
eu pasc pe mai departe turma
îngerilor pe furiș
și mă culc
și nu mai dorm
și mă culc însîngerat
și mă scol tot treaz de beat
Deodată se înalță în înălțimi
cincizeci de mii de heruvimi
deodată se înalță femeile una și una
care dintre ele o fi juna ?
Ochesc așadar la întîmplare
în zigzag
una singură țipă și cade
dintre atîtea june monade
dar nu aterizează la mine în brațe,
cumsecade
și tot o aștept o mai aștept
cu mîinile cruce pe piept
Și iat-o, înmiresmată și pură
ca o arătură
juna apare printr-o spărtură
și vine și mă sărută pe gură
AH ! cum îmi fură
și cea din urmă îmbucătură

Lui Nichita DANILOV

REGISTRU CARTEZIAN

Un bărbat încă bărbat
adică cu barbă
stă în fața unui registru metafizic
și scrie într-un registru cartezian.
Bărbatul încă bărbat
poartă tricou maiou și sandale romane
În fața registrului său
e un alt registru.
Dincolo de al doilea registru
se află al treilea registru
Dincolo de al treilea registru se află
următorul registru.
Iar dincolo de toate registrele se
un cîmp cam negru.
Cîte un corb se înalță, bate din aripi
filfîie în liniște
pe cîmpul mare și cam negru.
Bărbatul încă bărbat
privește prin monoclu.
Ochii lui sînt,
mîinile lui există.
Deasupra lui atîrnă un pendul
din craniu de dinozaur.
În fața lui e un registru,
în spatele registrului el stă și scrie

Ne aflăm în anul 1983 de după Cristos
Bărbatul încă bărbat
adică cu barbă
se numește Nichita Danilov.
Deasupra lui atîrnă un pendul
din craniu de dinozaur. Pendulul
bate de 12 ori, semn că sînt orele 13.
Bărbatul încă bărbat
caligrafiază atent în registru :

„Ne aflăm în anul 1982 de după Cristos
la orele 13,
clipă în care Nichita Danilov scrie despre
decapitarea lui Atichin Volinad".

Se aud îngerii cum cad din ceruri
peste un cîmp cam negru unde
un bărbat încă bărbat scrie
într-un registru cartezian.

Lucian VASILIU

PSEUDO REPERTORIU TEATRAL

RĂCEALA
Cînd, vara, casa se deschide
Nu te mai miră înbulzeala.
Atunci sînt zilele toride
Și lumea caută „Răceala".

PREȘUD
Dacă dumnealui Băieșu
N-ar fi fost așa romantic,
Își scria în versuri „Preșul"
Și-l vindea la metru.. antic.

ȘCOALA NEVESTELOR
Îmi trimit și eu nevasta
La spectacol, numai dacă
Izbutește „școala" asta
S-o învețe și să tacă.

VEDERE DE PE POD
Niște giulești exclamă :
— Dacă la afiș privești,
Poți să juri că-i o reclamă
La terenul din Giulești !

APROPO DE ZEUL MARTE

Preferăm natura moartă pe pînză, nu pe glob.

*

Cei care au inventat bomba cu neutroni merită titlul de „Doctor hororis causa".

*

În materie de rachete, le preferăm pe cele de tenis.

*

Căștile de război nu au decît să caște de plictiseală că nu sînt folosite deloc.

*

Negustătorii de arme sînt carnivori convinși. Adoră carnea de tun.

*

Bomba cu neutroni se numește „curată", întrucît curăță orice urmă de viață.

*

Cînd ține o armă în mîini, omul cu ce mai muncește ?

*

Singurele războaie utile Terrei sînt cele de țesut.

*

Pe glob este bine să rămînă flămînde doar gurile de tun.

*

Înțelegem să fie aruncate rachetele militare, dar la gunoi.

V. D. POPA

AUTORI ȘI VOLUMELE LOR

Grigore Ilisei și volumul
„CEASUL OPRIT"

Și dacă ceasul iar vi s-a oprit
Nu prea-nțeleg cum de-ați luat măsura,
Sau poate vreun prieten v-a șoptit,
Că-l poate repara chiar... Editura.

George Țărnea și volumul
„SCRISORILE DIN FIECARE ZI"

Scrisorile din fiecare zi
Redactorul ți le-a citit pe toate
Și simpatie vrînd ca să-ți arate
Ți le-a trimis să... stea în librării.

Nina Cassian și volumul
„DE ÎNDURARE"

Cu acest titlu, vai, De îndurare
Mi-a fost, de ce să mint, destul de greu
Să capăt de la suflet derogare
De a-l putea ca să-l.. citesc și eu.

Mircea Zaciu și volumul
„JOCI CU CĂRȚILE PE MASĂ"

Nu știu dacă e-o-ntîmplare
De-ai jucat cinstit îmi pare
Chiar la dumneata acasă
Și cu... cărțile pe masă

Ion Băieșu și piesa
„IERTAREA"

Iertare pentru piesă-ți dăm
Dar iartă-ne și tu pe noi
Căci nici măcar la actul doi
Nu am putut... s-aplaudăm.

M. R. Iacoban și piesa
„HARDUGHIA"

Văzînd cum spectatori cu mia
Azi de la teatru ies, îmi spun
Cu banii cîștigați de-acum
Vei renova, cred... hardughia

Marin Sorescu și piesa
„CASA EVANTAI"

De vreți o sală plină dragi confrați
Și încasări s-aveți cît mai solide
V-aș sugera ca piesa s-o jucați
Doar numai... vara-n zilele toride.

Dumitru Solomon și piesa
„ÎNTRE ETAJE"

De două ore-l caut la parter
Și ca oricare spectator mai sper
Că-l voi găsi măcar pe la cofraje
Dar nu-l găsi nici chiar... între etaje.

Paul Everac și piesa
„SALONUL"

Salonu-i splendid și curat
De parcă-așteaptă-un fotograf
Încît să nu stîrnească vreun praf
De teamă... m-am aplaudat.

V. D.

SEMNE BUNE ANUL ARE!

Georgiana — Isabela și
Răzvan — Valerian

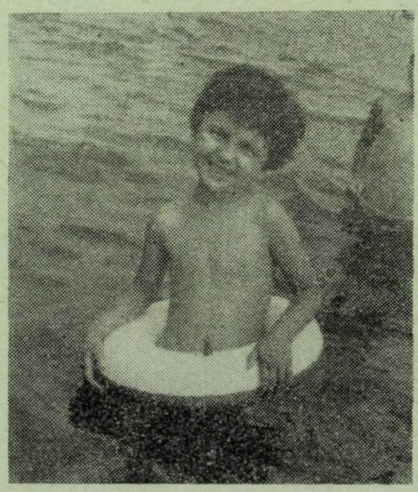

Cristina

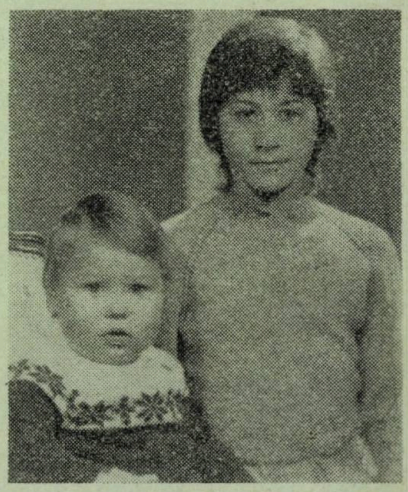

Răzvan și Doina

O IUBIRE CA ATÎTEA ALTELE

Ni se întîmplă uneori ca o neliniște ciudată venită din străfundurile ființei noastre să ne tulbure relativul echilibru stabilit între eul adevărat și cel pe care-l supunem zilnic ochiului critic al semenilor noștri. O numim în o mie de chipuri, niciodată cel potrivit, căci cine izbutește să-și definească o stare incertă durînd poate o secundă, ori chiar mai puțin ? Rămîne în urma sa un semn de întrebare și apoi se așterne uitarea cea binecuvîntată.

Dar ceea ce simțeam eu în seara melancolică de septembrie nu era nici din pricina furtunii ce se apropia, nici a patului neprimitor de hotel, nici măcar a acelor prime zile de reîntîlnire cu marea. Un glas interior îmi *poruncea* să cobor în holul pe care-l știam sigur pustiu. Acum, analizînd retrospectiv cele petrecute, bănuiesc că doar imensa mea singurătate, deloc însă o povară pentru mine, cea dintotdeauna singură, mi-a oferit acea clipă trecătoare de slăbiciune, căreia i-am cedat aproape fără să gîndesc.

Și totuși *cineva* era în hol : un bărbat. O ființă pe care mă așteptam cel mai puțin s-o întîlnesc. Nu-l mai văzusem pînă atunci, am presupus că abia sosise și se simțea stingher pesemne. Altminteri ce rost ar fi avut cartea pe care o ținea pe genunchi, fără ca măcar să-i întoarcă vreo filă, el însuși privind marea ce se zărea prin perdeaua străvezie ? ! Am ezitat, la capătul scărilor, gîndind dacă să urc înapoi, în cameră, sau să trec, cu indiferență simulată, pe lîngă el. A durat doar o singură clipă, suficient ca el să-mi intuiască deruta și să mi se adreseze cu tonul cel mai firesc, de parcă ne-am fi cunoscut de cînd lumea, să iau loc în celălalt fotoliu. M-am așezat docilă, dar hotărîtă să mă închid în tăcere, dacă el avea nevoie doar de prezența mea. Acum priveam amîndoi marea. Iar eu mă întrebam care va „sparge gheața", însă timpul trecea, eu consideram că politețea nu-mi permitea să mă adresez cea dintîi acestui necunoscut ce mă subjugase cu un singur gest al mîinii, după care își permisese capriciul să mă dea uitării. Nu eram nici impacientată, nici jignită însă, și, furiș, am schițat gestul de a mă ridica, dar tocmai atunci el a început să vorbească. Și astfel a intrat Al în viața mea. Autoritar, posesiv, dar într-un fel care-mi stîrnea inevitabil dorința de a mă supune, chiar dacă puțina judecată ce-mi mai rămăsese se răzvrătea nu o dată împotriva acestei nerîvnite și detestate sclavii.

Am refuzat locul de la masa lui în acea seară, ca și în celelalte. Erau clipe de durere aproape, această despărțire fizică, dar ele mă pregăteau pentru nopțile încă singure în camera impersonală de hotel, pe care nu o împărțeam cu nimeni. A doua zi m-am refugiat în locul meu preferat, între două stînci, de care valurile se spărgeau, împroșcîndu-mă cu spumă sărată. Mi-ar fi plăcut să mă caute, rămînînd lîngă mine, gustînd aceeași bucurie sălbatecă a nesfîrșitului mării, acum calmă pînă departe, tulburată doar de zvîcnirea pescărușilor spre înalt. Dar n-a venit. Aștepta. Avea răbdare. Și apoi mă trădase privirea mea de cîine cerșind dragostea stăpînului. Era exact genul de bărbat convins de atotputernicia lui, care nu suferise încă nici un eșec. El nu fusese, sigur, niciodată părăsit, așa cum fusesem eu. Și iată-mă din nou pregătită pentru jertfă, conștientă de durerea amară rămasă după o altă înfrîngere, durere ce mă va găsi la fel de nepregătită ca și cealaltă. Bineînțeles că puteam curma totul cu doar o zi de absență, în care sufletul tulburat avea să-și recapete luciditatea, dar doream otrava dulce a zilelor ce vor fi urmat, indiferent de rezultatul lor. „Ești o proastă, o inconștientă și o proastă" ! îmi repetam într-una, însă gîndul meu se îndrepta statornic spre el. Oare unde o fi ? Ce face ? Poate în chiar clipa aceasta, cu același gest poruncitor, cheamă lîngă el o altă femeie. Era plină plaja de femei singure, ca mine, în acel început de septembrie. Singure și frumoase. Eu eram doar singură, nu și frumoasă. Cu complexul acesta îmi purtam pașii prin lume. Singură, urîtă, taciturnă și poate un pic orgolioasă pentru totala mea independență obținută în sfîrșit. Dar despre acest punct din urmă ar trebui să vorbesc la trecut, căci, iată, începeam din nou să depind de voința altcuiva și încă cine ? Un bărbat coborît parcă dintr-un film de duzină pentru adolescente în așteptarea iubirii, care nu va întîrzia să vină. Numai că eu părăsisem de mult adolescența și parcă o auzeam pe buna mea prietenă Antigona (bineînțeles că nu se numea așa, dar pentru că avea în ea ceva de personaj de dramă antică, nimeni nu o mai chema altfel) spunîndu-mi : „Te-ai prostit de tot, Alexandra, iar ai pierdut simțul proporțiilor, doar nu-ți imaginezi că Don-Juan-ul ăsta ți-ar da atenție. Sigur ți s-a părut, sau se plictisea amarnic". Cîtă dreptate ai fi avut Antigona mea dragă, dar... s-a întîmplat din nou, iar am urcat la stele, cum zici tu.

Sînt frumoase stelele, Antigona, chiar dacă vine momentul cînd și strălucirea lor pălește. Așa că, lasă-mă să visez în tihnă, aici, între stînci, sub mîngîierea razelor acestui blînd soare de septembrie și să-mi închipui că Al e lîngă mine, și-mi spune iar vreo poveste — născocită ? adevărată ? — fără ca măcar o clipă să mă îndoiesc de sinceritatea spuselor sale.

Un braț îmi cuprinde tandru umerii. Acum nu mai visez, Antigona, e într-adevăr alături de mine, și în vocea lui disting o urmă de reproș cînd îmi spune că l-am făcut să mă caute ca un caraghios pe toată plaja, ba chiar și în cameră, crezînd că mi s-a-ntîmplat ceva.

— Deci, aici e ascunzătoarea drăgălașei sirene.

Am rîs.

— Nu sînt sirenă și nici măcar drăgălașă, Al. Baremi de-aș ști să cînt. Te-aș fermeca poate !

— De unde știi că n-ai și făcut-o ? !

M-am mulțumit cu un zîmbet în doi peri. Oare de cîte ori glumise astfel și cu cîte altele înaintea mea ? ! Am rămas acolo, pe stînci, pînă la prînz. Am revenit apoi în amurg, pîndind pescărușii, care luau treptat în stăpînire plaja, acum pustie și tristă, spunea Al, dar mie așa îmi plăcea mai mult, cu vînzoleala aceea de alb însuflețit. Mi-erau dragi pescărușii. Mîine, în zori, îi voi regăsi ca de obicei, la răsăritul soarelui, spectacol fascinant și mereu altul. În clipele acelea eram departe de el, deși brațul lui puternic îmi încolăcea ocrotitor umerii. Eram atît de departe, încît nici cu gîndul nu mă putea urma. Pentru Al, pescărușii, apusul sau răsăritul soarelui păreau să nu însemne mare lucru. Lui îi plăcea să fie înconjurat mereu de oameni, femei, bărbați, proști sau deștepți, îi era indiferent, pentru că avea nevoie de acest auditoriu permanent, care în bună măsură îl adula. După o săptămînă își făcuse o mulțime de prieteni, iar eu mă refugiam din ce în ce mai des în lăcașul meu dintre stînci, de fiecare dată singură, gîndind la comentariile ce se făceau pe seama preferinței, atît de ciudate, a lui Al pentru mine. „Un capriciu..."

Se apropia și momentul plecării mele. Îl așteptam fără patetism și fără spaimă, doar cu nedumerirea că, deși atît de mult împreună, nu știam mai nimic despre Al. Poate că nici nu locuiam în același oraș, iar aventura se va sfîrși aici, unde începuse, mai agonizînd în vreo două-trei scrisori, dintre care ultima fără răspuns. Și totuși nu aici, pe malul mării, m-am despărțit pentru totdeauna de el.

Dintr-un capriciu, a vrut să ne întoarcem împreună în B., deși sejurul său mai dura încă trei zile. Nici o clipă n-a pomenit de dorința de a ne mai întîlni, tot timpul drumului, pentru ca, odată ajunși în gară, să-mi ceară precipitat adresa, fără să mi-o spună însă pe a lui. Bănuiala că n-o să ne mai ve-

dem, devenită spaimă, îmi alungise brusc fața. Nu m-a condus și fiecare a pornit pe drumul său, după un rămas bun aproape rece. Orașul prăvălise asupra sentimentelor noastre ceva din indiferența sa, sorbindu-ne în rutina cotidiană. „Poate-i mai bine așa", îmi spuneam adesea. Telefonul rămînea tăcut, iar Antigonei nu îndrăznisem să-i spun încă nimic, deși mă privea adesea cu ochi întrebători. Îi știam dinainte sentințele, dure ca o lovitură de secure retezînd copacul, iar de Al mă mai lega, în amintire, doar un firicel atît de firav! Nu-l uitasem, nu puteam. Nu i-am spus niciodată că-l iubesc, în locul meu mărturisiseră ochii, gesturile, mîna care tremura la atingerea mîinii lui. Iar eu nici măcar nu sperasem într-un cît de mărunt sentiment de afecțiune din parte-i. Mi-ajungeau rămășițele zîmbetelor pe care le dăruia cu generozitate tuturor, larga deschidere a brațelor cînd își regăsea vreun prieten, și fierbințeala palmei sale sprijinită camaraderește de umărul meu. „Stăpînul și cîinele său credincios" gîndeam cu amărăciune, ființă neînsemnată într-un anturaj strălucitor, docilă ascultătoare cu un jalnic zîmbet atîrnat în colțul buzelor. Oare eu eram aceea care pînă nu de mult trecea semeață pe străzile orașului, sfidînd, cu încrederea-i desăvîrșită în sine, orice urmă de îndoială, ca un soldat care-și oferă pieptul, fără frică, gloanțelor dușmanului? Unde pierise Alexandra cea curajoasă și cine era aceea pe care o lăsase în urmă?

Și cu toate acestea, acolo, la mare, eram fericită, respirînd același aer, așteptînd să vină din nou dimineața, să-i revăd chipul drag, dantura impecabilă dezvăluită într-un zîmbet generos. Oh, Al, unde-ai dispărut, tu și zîmbetul tău atît de plin de siguranță de sine?!

Poate că gîndul meu a fost mai puternic și dorința mai fierbinte ca oricînd. Oricum, ciudată coincidență, telefonul a sunat și vocea lui, aceeași din totdeauna, se auzea la capătul celălalt al firului. Mi-am stăpînit cu greu tremurul vocii, dar am lăsat drum liber lacrimilor, și i-am vorbit, i-am vorbit, destăinuindu-i ceea ce gîndisem adesea, fără să îmi imaginez o clipă că ar putea fi surprins, sau, mai rău, consternat.

Au urmat zile minunate, în iarna cenușie a orașului. Casa mea era mereu plină de flori, garoafe albe, roșii, uneori galbene („Știi, am fost gelos!"), iar telefonul mă chema aproape zilnic. Ne plimbam în noapte pe străzile pustii, cel mai adesea tăcînd, eu obișnuită, el învățînd să-și asculte gîndurile, și cred că eram fericită. Îndoiala mi se mai strecura uneori în suflet, dar o alungam, ca pe o cangrenă pe care țesutul nou, sănătos, o împinge din ce în ce mai în afară.

Împreună am revăzut marea, două luni mai tîrziu, alta decît cea pe care o cunoșteam, amarnic zbuciumată și încercînd să doboare zadarnic digurile ce-i zăgăzuiau talazurile înalte. Învățasem să rîd, să mă bucur, continuînd să-mi port iubirea în suflet. Eram bogată, nespus de bogată: nu știu dacă-l aveam cu adevărat pe Al, aveam însă dragostea mea pentru el, și mie, învățată cu atît de puțin, mi se părea că aș stăpîni întreg universul.

Apoi a venit primăvara și telefonul a început să sune din ce în ce mai rar, pînă cînd a tăcut de tot, obiect decorativ, pe care-l priveam cu tot atîta ură, cu cîtă duioșie avusesem pentru el pînă nu de mult. Al dispăruse din viața mea cu un gest de mînă, același cu care mă invitase alături de el. Acum, cînd într-adevăr nu mai eram împreună, durerea năvălea din toate părțile, copleșindu-mă. Am străbătut singură, în primăvară, străzile pe care hoinărisem alene iarna, în plin viscol, căutînd silueta atît de familiară, un zîmbet, un gest care să mi-l amintească. Tresăream adesea, crezînd că l-am găsit, dar dezamăgită, vedeam cît m-am înșelat. Al plecase, într-adevăr pentru totdeauna, lăsîndu-mi dragostea mea pentru el și amintirea atîtor clipe frumoase. Pentru că iubirea noastră fusese, într-adevăr, frumoasă. Nu i-am cerut nimic, dar i-am dăruit tot ceea ce sufletul și trupul meu aveau mai bun, fără rețineri, și mai ales fără să aștept nimic în schimb, mulțumindu-mă cu puținul oferit. Dragostea mea n-a murit, trăiește încă în mine, o simt în fiecare zi, acum, cînd am învățat să trăiesc, cînd am învățat că viața este — totuși! — atît de frumoasă. Pare paradoxal, nu?! Dar această învățătură i-o datorez lui Al, pe care l-am înțeles. Tîrziu, dar l-am înțeles. Iubea și el, în felul său, poate egoist, dar în schimb trăia, trăia cu adevărat, nu în singurătate, pradă gîndurilor, ci alături de oameni, în mijlocul lor, în sufletul lor. Acum, pentru mine *mîine*, chiar dacă telefonul nu mai sună, e mereu o zi cu soare. Port soarele în mine, alături de amintirea lui Al.

Și totuși, nu-mi cereți să explic de ce azi, cînd i-am auzit vocea la capătul celălalt al firului îngînînd timid „Alexandra!..." am răspuns, cu o voce aspră, de nerecunoscut: „Nu mai locuiește aici, s-a mutat!", închizînd imediat, ca să nu-mi simtă lacrimile.

Maria NICOLAE-DUMITRESCU

COMPRIMATE

de Ilie DODEA

— Șansa de a redeveni copil se ascunde în sfera interogației.
— Pentru unii, singura realitate este aceea care nu le afectează simțurile.
— Lauda falsă are valoarea unui blestem.
— În fața banalității atenția nu stă în poziție de drepți.
— Dacă marile bucurii sînt mute, cuvîntul „evrica" trebuie rostit în șoaptă.
— Mințile care nu mai problematizează s-au stins.
— Certitudinea este capcana pe care ne-o pune mișcarea.
— Încetezi a mai fi discipol cînd realizezi saltul de la ecou la voce.
— Ca să cercetezi o lume mică îți trebuie ochi mari.
— Lucrul cel mai hazardat înșetiință este creditarea hazardului.
— La idei ca și la persoane există predispoziția de a domina.
— Candela creației are totdeauna untdelemn, dar se aprinde numai la o anume sursă de foc.
— Orice tentativă de a simula inteligența se transformă în simulacru.
— La unii oameni sediul inteligenței se află în vîrful arătătorului.
— De la minți rectilinii nu pot să apară nestemate poliedrice.
— Nu oricine înaintează se și înalță.
— Rugul imaginației topește aisbergul logicii.
— Visarea este unica hiperbolă în stare să dilate realul.
— Artist în a căuta devine numai cel ce găsește.
— Cine curbează coloana adevărului, nu se poate ține drept.
— O stare superioară este ulterioară, dar nu tot ce este ulterior, este superior.
— Verbul a ști dobîndește semnificația verbului a fi.
— Înainte de a combate, încurajează!
— Știm unde a ajuns societatea care a incriminat gîndirea.. Nu știm unde s-ar fi aflat ea dacă ar fi incriminat lipsa de gîndire.
— Orice obstacol real este un obstacol de gîndire.
— Liniștea este un privilegiu al morții.
— Pentru unii, singura realitate este aceea pe care o pot parcurge cu picioare.
— Nu cunosc iluzie mai gravă decît aceea de a te simți liber în absența libertății.
— A aprecia înseamnă a vorbi despre fapte și nu în locul faptelor.
— Este imposibil să domini natura atîta vreme cît nu poți să domini propria natură.
— Dinamica lumii este dată de căutarea adevărului și nu de așteptarea lui.
— Absența culturii umple viața omului cu gol.

— O școală științifică dispare cînd își neagă premisele.
— Numai cuvintele care smulg crîmpeie din sufletul retorului pot ajunge în sufletele altora.
— La idei ca și la persoane există predispoziția de a domina.
— Omul va deveni OM cînd va lupta predilect pentru apropierea avuțiilor din el însuși și nu a acelora din afara lui.
— Viața științifică este un motor în patru timpi : credință, contestare, cercetare, adevăr.
— Îndoiala contestă, convingerea detestă.
— Cel mai adesea reputația ia naștere din dovezi, dar niciodată nu poate constitui o dovadă.
— Prefer discipolul care privește lumea de pe umeri și nu din cîrca dascălului.
— Îndoiala nutrește gîndirea, adversitatea o vlăguiește.
— Numai mințile lucide pot realiza aspirații înflăcărate.
— Este bun creierul care oricît l-ai alimenta nu ajunge la saţietate.
— Imitația nu este copierea modelului, ci numai a defectelor sale.
— De la masa fericirii să nu te ridici sătul.
— În știință dacă ai pierdut un ceas mai pierzi cîteva pînă îi dai de urmă.
— Cînd prezentul îți este potrivnic, aruncă ancora satisfacțiilor în trecut și năvodul speranțelor în viitor.
— Pentru unii, a elabora înseamnă a prinde în capse, cu regularitate cotidiană, ideile altora.
— Să culeg, da ! Să adun, niciodată !
— Viroza sufletească se tratează prin izolare.
— O moarte demnă nu scuză o viață rușinoasă.

Meşterul penelului de iarnă

VICTOR MIHAILESCU-CRAIU

marele zugrav al iernilor din Moldova

Tuturor celor, care iubesc, cu adevărat pictura le amintesc acum, din nou, că, de fiecare dată, la întîi ianuarie se mai împlinește un an de la nașterea, în 1908, a unui mare dăruit al penelului.

Cel care avea să devină pictorul Victor Mihăilescu-Craiu, meșterul neîntrecut al paletei lirice ieșene, a văzut lumina blîndă a zilei, de pe dealurile ninse moldovene, la Belcești, nu departe de vechiul Pod al Iloaiei, la jumătatea drumului spre Cotnari. Casa mare de țară, cu o geană largă de streașină îndreptată spre rîpă și bălțile îndepărtate, era plină de neamuri și prieteni dragi. Unii dintre ei se mai apropiau, din cînd în cînd, de ferestre și priveau cum ninge molcom și des, pînă la dunga de cenușă a drumului spre Hîrlău. Gazdele mai turnau un braț de lemne pe foc și un rînd de pahare, îndemnînd lumea la sărmăluțele cele-n foi de viță, de potbal și varză, tăvălite prin smîntînă. Spre miez de noapte, cam pe la ora purcelului cu morcov în bot, cînd se pregăteau să petreacă anul cel vechi și rău, care a fost blestematul 1907, ca să-l întîmpine pe cel nou, cu urări de bine, pe gazda cea tînără și rotofeie au prins-o durerile facerii. Ori dereticatul prin casă, grija cozonacilor, poate o copaie sau covată cu plăcinte, ridicată pe negîndite, ori prea marile griji și emoții cu atîta lume venită în ospeție, ori toate laolaltă au grăbit nașterea.

Întîmplarea, istorisită cu har și culoare, la distanță de mulți ani, chiar de gura coanei Lenuța, mama pictorului, l-a amuzat copios pe criticul Petre Comarnescu, așa că n-a mai uitat-o niciodată. Ca fost ieșean, cu duh și vervă mare, mi-a povestit-o de față fiind și pictorul, perpetuu ieșean.

Abia se potolise zarva mare a colindătorilor cînd s-a zvonit prin casă că vor asista la o naștere. Rumoare, emoții, nimeni nu-și mai găsea locul. Se vorbea în șoaptă. La ora aceea nu era de găsit nici un medic. Moașa comunală era plecată și ea de acasă. Nu era de găsit pe nicăieri... Cineva a fost de părere că la Iași ar fi mai bine... Oricum.

Din familia Mihăilescu nu s-a încumetat nimeni să plece la oraș, așa, în pripă, cu viforniță în spate. Să lași musafirii singuri, nici vorbă nu putea fi. Sania, pregătită la scară, a așteptat mult și bine, pînă s-a troienit. Mesenii, care începuseră treburile cele pe-ndelete pregătite ale ospățului și cinsteau încă din ajun, nu se cuveneau să rămînă de izbeliște, uitați în voia soartei. După o clipă de spaimă, alături de gazdele cele bune, s-au vînzolit cît s-au vînzolit cu prosoape brodate și chiupuri de apă caldă, cearșafuri albe proaspăt călcate, și lămpi mari de alamă, pînă-n pragul dormitorului celui mare. Au tăcut chitic o vreme. Unii fumau în tindă. Alții îl înconjurau pe viitorul tată, gata să leșine. Pași tîrșiți și șoapte, pînă s-a auzit glasul înalt al noului născut.

Mai apoi, ca să le treacă spaima, în care cu toții s-au aflat, au continuat să ciocnească și să chefuiască după datină, în acea petrecere adăugîndu-se, la veselia de la început, alta nouă, sărbătorirea nașterii celui ce avea să fie neîntrecutul pictor al zăpezilor de pe dealurile megieșe — Victor Mihăilescu-Craiu.

Am în fața mea cîteva plicuri îngălbenite, din perioada grea de după război. Criticul Petre Comarnescu, cel care se apropiase de familia Mihăilescu prin anii 50, își aducea aminte în fiecare ajun de an nou de fericita întîmplare, cea plină de har, și-i trimetea pictorului, alături de felicitările tradiționale cîteva cuvinte de respectuoasă prețuire, pătrunse de afectuoasă prietenie.

Pictorul i-a răspuns în cîteva rînduri, au fost împreună și la Voroneț să stabilească condițiile restaurării, și-au strîns mîna la 2—3 vernisaje, plănuite împreună. Mai ales Victor Mihăilescu-Craiu se întorcea cu o recunoștință tandră reamintindu-și în atelier, unde era țintuit de boală, locul fericit al nașterii și copilăriei. Nu departe de casa părintească erau malurile ruginii ale lutăriei și bălțile. Privind peste ele, spre un orizont înalt, la asfințit, se bănuiau viile surorilor Terentie. Cînd cădea prima zăpadă, de albzinc, îi trebuiau tuburile cele vechi de ocru Rembrandt, ca să scoată la iveală căldura pămîntului și verdele aurit al frunzelor. În plină iarnă cîte un țăran suia printre nămeți cu iepușoara jigărită ca să aducă o traistă de pești argintii din copcă. Aburul serii s-a lăsat peste toate, încet, încet, învelind culorile.

Radu NEGRU

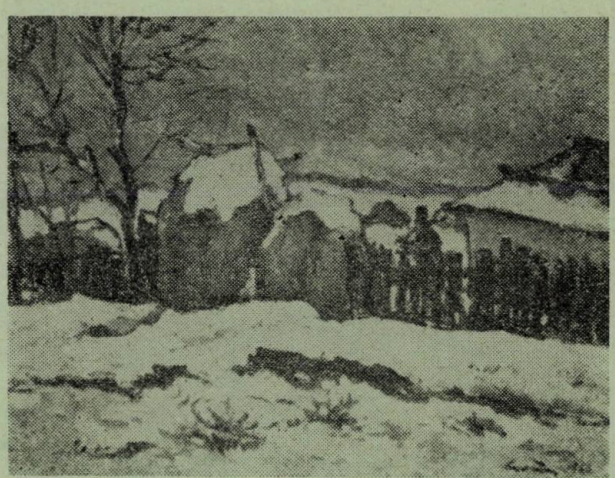

Victor Mihăilescu Craiu : „Iarnă"

Victor Mihăilescu-Craiu : „Cap de fetiță"

Victor Mihăilescu-Craiu : „Iarnă"

Victor Mihăilescu-Craiu : „Viscol"

Victor Mihăilescu-Craiu : „Flori"

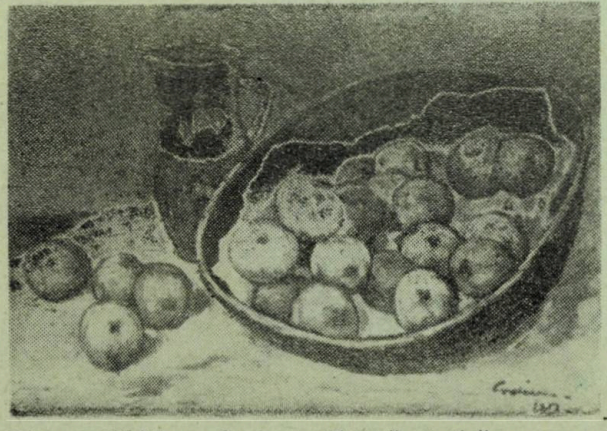

Victor Mihăilescu-Craiu : „Natură statică cu mere"

Din creația pictorului Victor Mihăilescu - Craiu

Foto : ION MATEI-AGAPI

aventuri...
aventuri

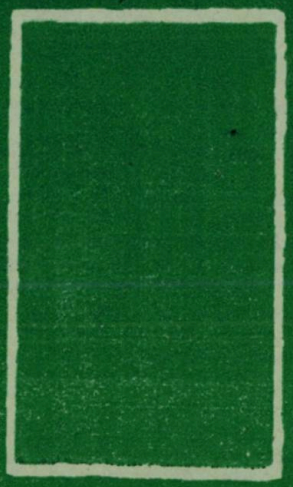

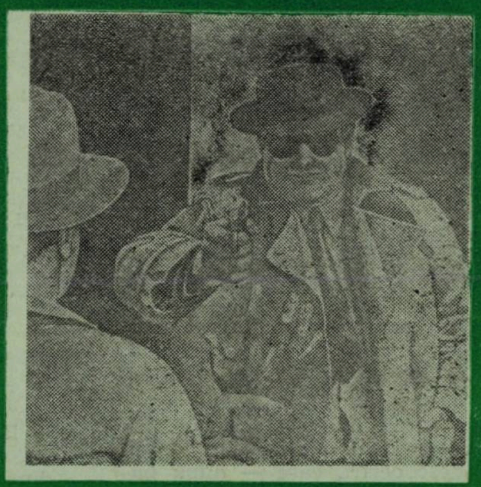

VIZITATORUL DIN ÎNTUNERIC

de Robert BLOCH

William Hurley este șofer de taxi și irlandez get-beget (de prisos de adăugat că era tare vorbăreț). În acea seară de vară, de-abia își luase clientul din centrul orașului Providence că și începu să pălăvrăgească. Pasagerul, un om înalt, uscățiv, trecut puțin de treizeci de ani, ținea în brațe o servietă. Voia să ajungă la un număr din Benefit Street.

Hurley porni și începu conversația cu un comentariu asupra ultimului meci de baseball jucat de echipa New York Giants. Nesinchisindu-se de tăcerea clientului, făcu unele observații în privința vremii trecute, prezente și viitoare. Cum nici de data asta nu primi răspuns, începu cu o noutate locală, și anume anunțul din ziar despre evadarea a două pantere negre din menajeria circului Fraților Langer. La întrebarea directă dacă pasagerul văzuse bestiile acesta scuturâ doar din cap.

Apoi șoferul făcu o remarcă cam nepoliticoasă la adresa poliției locale și la incapacitatea ei de a prinde fiarele de pradă. Clientul rămase de această dată mut și, înainte ca Hurley să-și poată continua monologul, ajunseră la țintă. Un dolar și 85 de cenți, apoi pasagerul și servieta coborîră iar Hurley își văzu și el de drum. Nu avea de unde să știe că el era cel care putea să depună mărturie ca ultimul ce văzuse persoana în viață.

Tipul respectiv, Edmund Fiske din Chicago medita asupra împlinirii a 15 ani de cercetări. Cursa asta cu taxiul reprezenta ultima etapă a lungii sale călătorii și pe drum se gîndi la toate amănuntele principale. Cercetările lui Edmund Fiske începuseră la 8 august 1935. Motivul acestor cercetări fusese moartea prietenului său Robert Harrison Blake din Milwaukee.

Pe atunci, ca și Fiske, Blake era un tînăr interesat de literatură, care își încerca talentul cu niște povestiri fantastice și își găsise un loc în cercul lui Howard Phillips Lovecraft. Acest cerc era compus mai ales din autori tineri, grupați în jurul lui Lovecraft ; uniți de dragostea față de genul fantastic. Se întîlneau adesea în casa din Providence a familiei Lovecraft și corespondau între ei mai mult sau mai puțin regulat.

În povestirile sale Lovecraft relatează despre eforturile lui Blake în scrierea unei nuvele avînd ca subiect continuarea practicilor vrăjitorești și a magiei negre în statele din Noua Anglie. După cît se pare Blake a început prin a culege material pentru proiectul său cu ajutorul unui prieten mai în vîrstă, dar se poticni într-o întîmplare fioroasă ce avea să-i pună în umbră toate viziunile sale fantastice.

Blake se simțea atras să cerceteze ruinele negre de pe Federal Hill — o biserică părăsită, care găzduise odată practicanții unui cult ezoteric. La începutul primăverii pătrunse în clădirea dărăpănată și făcu acolo anumite descoperiri, care — după părerea lui Lovecraft — îl duseră la o moarte inevitabilă.

Blake se folosi de o scară pentru a intra în biserica ce avea geamurile blocate cu scînduri și înăuntru dădu peste scheletul unui reporter al ziarului „Providence Telegram", un anume Edward M. Lillibridge, care se pare că făcuse și el o asemenea investigație prin 1893. Faptul că moartea celui din urmă a rămas neelucidată trebuie să-l fi alarmat pe Blake, dar mai suspect era că de atunci nimeni nu mai intrase în biserică și cadavrul rămăsese nedescoperit. În hainele pe jumătate putrede Blake găsi carnetul de însemnări ale reporterului și ce scria în el reprezenta o relevație parțială.

Un anume Profesor Bowen din Providence, care petrecuse mulți ani în Egipt, dăduse, cu ocazia unor cercetări arheologice în camera mortuară a lui Nefren-Ka, peste o piatră neobișnuită.

Nefren-Ka este „faraonul uitat", al cărui nume era blestemat de preoți și șters din toate inscripțiile oficiale ale dinastiei sale. Blake cunoștea numele din lucrările unui alt autor, care se ocupase de figura semilegendară a monarhului în povestirea „Templu faraonului negru". Dar descoperirea din camera mortuară trebuie să fi fost pentru Bowen cu totul neașteptată.

Carnetul de notițe relata puțin despre natura propriu-zisă a descoperirii însă următoarele erau notate în ordine cronologică și cu precizie. Imediat după misterioasa descoperire Prof. Bowen renunță la cercetările sale din Egipt și se întoarse la Providence, unde obținu în 1844 clădirea unei biserici baptiste și o făcu centrul întrunirilor „Sectei înțelepciunii stelelor".

Credincioșii acestei comuniuni religioase îl venerau pe „Vizitatorul din întuneric". În timp ce scrutau un cristal obișnuiau să invoce acea divinitate, căreia îi aduceau jertfe de sînge. Cel puțin așa sunau zvonurile fantastice care circulau pe atunci în Providence, iar biserica devenise un loc pe care locuitorii îl ocoleau. În mai 1877 secta a fost dizolvată forțat de autorități, după ce opinia publică ridicase tot mai mult vocea. Mai multe sute de membri ai sectei părăsiră orașul. Biserica fu închisă și probabil curiozitatea individuală era mai puțin intensă decît frica generală, ceea ce făcea ca biserica să nu fie cercetată pînă cînd reporterul Lillibridge făcu, în 1893, investigația fatală pentru el.

Acesta era miezul povestirii, așa cum reieșea din paginile carnetului de însemnări. Cu toate acestea Blake nu se lăsă pînă nu cercetă amănunțit clădirea. Cu această ocazie dădu de obiectul misterios pe care Bowen îl găsise în camera mortuară egipteană, care reprezenta inima cu tului de mult uitat al înțelepciunii stelelor : o lădiță asimetrică de metal, cu un capac ciudat, care părea să nu fi fost închis de mulți ani. Blake avea în fața ochilor un poliedru de zece centimetri, dintr-un material cristalin de culoare neagră, cu nervuri roșii, care era ancorat prin șapte fire metalice și suspendat în mijlocul cutiei. Blake nu se uită doar *la* poliedru ci și *în* el, cum făcuseră credincioșii cu mulți ani în urmă, și cu același rezultat. Fu cuprins de o tulburare psihică ciudată. Îl năpădiră „viziuni din alte țări și abisuri de dincolo de stele", precum ziceau și zvonurile superstițioase. Apoi Blake făcu cea mai mare greșeală a sa. Închise cutia. Iar închiderea capacului era, după spusele lui Lillibridge și după credința sectei, actul care cheamă acea entitate străină, vizitatorul din întuneric. Acesta trecea drept o progenitură a întunecimii și nu suporta lumina. Și în biserica ferecată în scînduri, la timp de noapte, se produse fenomenul.

Blake, cuprins de panică, fugi din biserică, dar stricăciunea se făcuse. În mai puțin de o lună, în dimineața zilei de 8 august la orele 2,35, Robert Harrison Blake își găsi moartea în timp ce privea la furtuna de afară de la fereastra camerei sale din College Street. Chiar în ultimele sale minute Blake făcuse însemnări în jurnalul său în privința halucinațiilor sale despre vizitatorul din întuneric. Era convins că deoarece aruncase o privire în cristal stabilise o legătură cu entitatea nepămîntească.

Credea că o stabilise prin închiderea capacului și că acum aceasta locuiește în întunericul bisericii. Aceste gînduri întortocheate și fantastice le nota în timp ce urmărea furtuna de la geam.

În acest timp mai mulți curioși și speriați se strînseră în jurul bisericii de pe Federal Hill la lumina lanternelor și felinarelor. E fapt dovedit că auziseră din interior zgomote alarmante: cel puțin doi martori de încredere au relatat asta. Unul, părintele Merluzzo, apăruse la locul respectiv ca să-și liniștească enoriașii. Celălalt, sergentul de poliție William J. Monahan, încerca să calmeze panica. Chiar el susținea că văzuse pata orbitoare ce se înălța precum fumul din vechiul turn, tocmai cînd fulgeră pentru ultima oară. Fulgerul, ca un meteorit sau ce-o fi fost, erupse într-o rază luminoasă și orbitoare peste oraș. Poate chiar în același moment în care, la celălalt capăt al orașului, Robert Harrison Blake nota: „Nu este oare o întrupare a lui Nyarlahotep, care în legendarul Khem putea lua înfățișare de om?" După cîteva secunde era mort. Medicul legist care îl examină constată o insuficiență cardiacă, iar ca motiv de deces un șoc electric, cu toate că geamul la care stătuse Blake rămăsese nevătămat.

Alt medic, Dr. Ambrose Dexter, care îi era cunoscut lui Lovecraft, nu se mulțumi cu această explicație. Fără să fie autorizat pentru aceasta, el urcă în turnul fără ferestre unde descoperi ciudata cutie asimetrică conținînd acel straniu cristal. Se pare că primul lucru pe care îl făcu a fost să deschidă capacul și să scoată piatra la lumină. După aceea merse de închirie o barcă, luă cutia la bord și o scufundă în cea mai adîncă zonă a golfului Narrangansett.

Acolo se termină povestea romanțată a morții lui Blake, așa cum o notase H. P. Lovecraft. Și acolo începură cercetările lui Edmund Fiske, care durară cincisprezece ani.

Abia după moartea prietenului său, Fiske află de la Lovecraft amănuntele despre evenimentele precedente. Lui Fiske îi revenea sarcina tristă de a-i înștiința pe părinții lui Blake. Un timp se simți îndemnat să meargă la Providence, dar lipsa de bani și propriile îndatoriri îl împiedicară. Între timp Lovecraft întreprinse unele cercetări care duseră la apariția povestirii sale. Iar cu aceasta situația ar fi fost încheiată.

Dar Fiske nu se mulțumi. Prietenul său cel mai bun murise în împrejurări care și celui mai mare sceptic i s-ar fi părut misterioase. Autoritățile locale terminaseră prin a da unele explicații superficiale și insuficiente. Fiske hotărî să afle adevărul.

Fiske plănuia pentru toamna lui 1936, sau la începutul lui 1937, o vizită la Lovecraft, cu această ocazie intenționînd să facă și unele cercetări asupra morții lui Blake, dar din nou situația sa financiară îl încurcă. Iar în martie 1937 muri Lovecraft. Moartea sa neașteptată îl aruncă pe Fiske într-o depresiune sufletească, de care scăpă foarte greu. Așa trecu încă aproape un an, pînă la prima vizită a lui Fiske la Providence.

După ce închirie o cameră, merse direct la biserica de pe Federal Hill. Dar biserica nu mai exista. Fusese dărîmată în toamna precedentă. Orașul preluase terenul pentru a ridica o școală. Clădirea neagră și aducătorul de nenorociri făcuse loc unui șantier. Fiske se îndreptă apoi spre Biserica Sfîntului Duh, la Pater Merluzzo. O menajeră îl informă că acesta murise în 1936. Dezamăgit, însă neînduplecat, Fiske căută să ajungă la Dr. Dexter, însă casa veche din strada Benefit fu o nouă descurajare. Toate obloanele erau închise. O investigație la clubul medicilor îl lămuri că Dr. Ambrose Dexter părăsise orașul pe o perioadă nedefinită. O vizită la redacția „Buletinului" nu duse la nici o elucidare. Cei doi reporteri care după moartea lui Blake, pătrunseseră în biserică, părăsiseră apoi orașul pentru a se angaja la alte ziare.

Desigur existau și alte căi, iar în următoarele săptămîni Fiske merse pe fiecare în parte. O privire în registrul medicilor din oraș nu adăugă nimic la imaginea sa despre Dr. Dexter. Medicul avea patruzeci de ani, necăsătorit, născut în Providence și stabilit tot acolo. Era medic practicant și membru al mai multor societăți medicale, dar nu exista nici o relatare asupra vreunor preocupări neobișnuite, sau alte interese care să clarifice amestecul său în această afacere.

Sergentul William J. Monahan de la poliția locală fu găsit și, pentru prima dată, Fiske avu ocazia să discute cu un om care fusese martor la evenimentele ce au dus la moartea lui Blake. Cu toate că Fiske îi vorbi foarte deschis, sergentul rămase destul de retras.

„Multe nu pot să vă spun", zise el. „La biserică am fost atunci doar pentru a menține ordinea. Biserica avea un prost renume, iar Sheeley v-ar fi putut spune unele istorioare pe socoteala acelui loc."

„Sheeley?" întrebă Fiske.

„Da, Bert Sheeley. Era sectorul lui, nu al meu. Pe atunci el era însă bolnav de pneumonie, iar eu i-am făcut rondul două săptămîni. Apoi a murit..."

O nouă sursă de informație seca. Blake mort, Lovecraft mort. Merluzzo mort, iar acum Sheeley. Reporterii risipiți în toate părțile, iar Dr. Dexter plecat nu se știe unde.

Fiske oftă. Dar nu se descurajă. Își petrecu o zi la poșta centrală și își notă toate numerele de la numele Ambrose Dexter din cărțile de telefoane ale diferitelor orașe și regiuni, iar o altă zi și-o petrecu dînd telefoane. Dar nimeni nu cunoștea pe Ambrose Dexter din Providence. Atunci Fiske își cumpără o carte a apelor de coastă, închirie o barcă și vîsli de-a lungul și de-a latul golfului Narrangansett pentru a găsi locul de care vorbea Lovecraft în povestirea sa. După o săptămînă trebui să se dea bătut. Se întoarse la slujba sa din Chicago. Cu timpul afacerea i se șterse din minte, deși nu o uită cu totul și nici nu renunță la ideea de a dezvălui într-o zi enigma, dacă măcar exista vreuna.

În iarna anului 1941 soldatul E. Fiske veni într-o permisie de trei zile la Providence înainte, de a se îmbarca pentru Pacific, și iar încearcă fără rezultat să ia legătura cu Dr. Dexter.

În anii 1942—1943 Fiske îi scrise de nenumărate ori Dr. Dexter, scrisorile rămînînd fără răspuns.

În 1945, într-un concediu de odihnă la Honolulu, Fiske citea din pură plictiseală într-o revistă de astrofizică cînd dădu peste o relatare despre un congres al oamenilor de știință la Universitatea din Providence, unde Dr. A. Dexter ținuse un referat cu titlul „Aplicația practică în tehnologia militară".

Abia în 1946 Fiske se întoarse în SUA. Problemele sale de serviciu și treburile personale îi ocupară următorii ani. În 1948 dădu iar din întîmplare de numele Dr. Dexter, de data aceasta într-o revistă de noutăți, în care cititorului i se prezentau cercetători renumiți pe tărîmul fizicii nucleare. Fiske îi scrise editorului pentru date mai amănunțite dar nu primi răspuns. Tot fără răspuns rămase și o altă scrisoare trimisă la Providence.

În toamna lui 1949 numele lui Dexter apăru din nou în aceeași revistă, de data aceasta cu o contribuție la perfecționarea bombei cu hidrogen.

Toate presimțirile care i se treziseră, sau și le imaginase cu fantezia sa, îl împinseră pe Fiske la fapte. Îl însărcină pe un anume Ogden Purvis, detectiv particular din Providence să afle unde locuiește Dr. Dexter. Tot ce dorea era să poată lua legătura cu Dexter, iar pentru asta plătea foarte bine. Purvis preluă cazul. Îi trimise mai multe rapoarte la Chicago, dar ele nu erau prea încurajatoare. Casa lui Dexter era acum nelocuită. Potrivit unor informații din cercuri guvernamentale, Dexter avea niște misiuni speciale. De aici detectivul trase concluzia că Dexter ar fi angajat în proiecte secrete și ferit de contactul cu publicul din motive de securitate.

Reacția lui Fiske la aceste relatări fu panica. Îi mări onorariul lui Purvis și îl zori să-l găsească pe Dexter.

Veni anul 1950 dar nici un alt raport. Detectivul ajunsese la un anume Tom Jones, proprietarul bărcii, pe care Dexter o închiriase în vara anului 1935 pentru a pleca în largul golfului Narrangansett. Tom Jones ședea pe banca vîslașului cînd Dr. Dexter scufundase cutia de metal cu cristalul lucitor. Bătrînul răspunse la toate întrebările. Relatările sale fură înregistrate de detectiv și trimise împreună cu raportul.

Jones găsise comanda cam hazlie. Doctorul îi oferise „douăzeci de dolari ca să iasă noaptea pentru a arunca misterioasa cutie. Spunea că era o moștenire veche de care voia să scape. Dar în timp ce vîsleam în golf se uita tot timpul la piatră și murmura ceva într-o limbă străină. Nu suna a franceză, germană, sau italiană. Poate poloneză. Cuvintele nu mi le amintesc. Dar se purta ca un om beat. Nu că aș vrea să-l vorbesc pe doctorul Dexter de rău, vă rog să mă înțelegeți. Se trage dintr-o familie veche de la noi, chiar dacă, după cîte știu, de atunci n-a mai dat pe aici. Dar mă gîndeam că poate trăsese cam mult la măsea și făcuse vreun pariu. Altfel de ce să-mi fi dat douăzeci de dolari ? Cînd a scăpat de obiectul ăla părea foarte bucuros. La întoarcere îmi zise să nu mai vorbesc cu nimeni de treaba asta, dar după cinșpe ani pot să vorbesc."

Fiske căpătă curaj. În sfîrșit avea ceva palpabil în mînă, o informație autentică. Îi dădu lui Purvis un nou onorariu cu indicația de a continua căutarea lui Ambrose Dexter. Trecură cîteva săptămîni de așteptare. Apoi, primăvara tîrziu, veni vestea pe care o aștepta Fiske. Dr. Dexter se întorsese pentru a locui din nou în strada Benefit. Ferestrele erau deschise și un servitor răspundea la telefon sau la soneria de la ușă. Dr. Dexter nu era de abordat nici pentru detectiv nici pentru alții. Era în refacere, așa se spunea, după o boală contactată în cadrul slujbei sale oficiale. Servitorul lua cartea de vizită a lui Purvis și promitea să-i comunice Dr. Dexter mesajul său, dar repetatele vizite nu duseră la nici un rezultat. Purvis, care urmărea casa și vecinii, nu reuși să-l zărească pe medic, nici să găsească pe cineva care să-l zărească pe convalescent pe stradă. Alimente erau predate regulat, poștașul aducea scrisori și ziare. Ferestrele casei din strada Benefit erau luminate. Adevărul era că aici era și singura constatare concretă pe care Purvis o putea face în privința vreunei neregularități în felul de viață al Dr. Dexter : acesta lăsa lumina electrică să ardă 24 de ore pe zi.

Fiske trimise prompt o nouă scrisoare către Dr. Dexter, apoi încă una. Din nou rămase fără răspuns. Fiske luă o hotărîre. Voia să meargă la Providence și să-l viziteze pe Dexter, orice s-ar fi întîmplat. Bănuiala sa putea fi fără temei, iar presupunerea sa în privința unei legături între Dexter și moartea prietenului său putea fi o greșeală. Dar scormonise și cercetase cinsprezece ani și era timpul să pună capăt zbuciumului său interior. În vară îl înștiință telegrafic pe Purvis de intenția sa și îl rugă să vină la el la hotel.

Acesta era motivul ultimei vizite a lui Edmund Fiske la Providence. Era ziua în care echipa New York Giants a pierdut meciul, în care două pantere negre evadaseră de la circul Langer, în care șoferul de taxi William Hurley avea chef de vorbă. Purvis nu apăru la ora stabilită și nerăbdarea lui Fiske era așa de mare încît se hotărî să acționeze fără detectiv. La căderea serii luă taxiul și se îndreptă spre Benefit Street.

Ferestrele de la etaj erau luminate. Pe ușa de stejar strălucea o plăcuță cu inscripția „Dr. Ambrose Dexter, Medic". Fiske prinse curaj. Medicul nu căuta să-și ascundă prezența sa în această casă, chiar dacă nu se arăta în persoană. Luminile aprinse și numele de pe ușă păreau a fi un semn bun. Fiske sună.

După cîteva secunde îi deschise un om mărunt, cu pielea închisă la culoare și puțin adus de spate.

„Poftiți ?"

„Cu Dr. Dexter, vă rog."

„Dr. Dexter nu primește. E bolnav."

„Ați putea, vă rog, să-i transmiteți ceva ?"

Negriciosul zîmbi. „Desigur"

„Spuneți-i că Edmund Fiske din Chicago ar vrea să-i vorbească pentru cîteva minute. Am venit în acest scop de la Chicago și ceea ce vreau să-i comunic durează foarte puțin."

„Așteptați, vă rog."

Ușa se închise. Fiske rămase în lumina amurgului, mutîndu-și servieta dintr-o mînă în alta.

Deodată ușa se deschise din nou. „Domnule Fiske, sînteți domnul care a trimis scrisorile ?" întrebă servitorul.

„Scrisorile... a, da, eu sînt acela. Nu știam că Dr. Dexter le-a primit."

„Asta nu vă pot spune eu. Dar Dr. Dexter mi-a spus că puteți intra dacă sînteți domnul care i-a scris."

Fiske își îngădui un oftat de ușurare cînd trecu pragul. Îi trebuiseră cinsprezece ani ca să ajungă aici.

„Mergeți sus, vă rog. Îl veți găsi pe Dr. Dexter în camera de studiu, chiar la capătul scării.

Fiske urcă treptele, traversă un hol și intră într-o cameră spațioasă, luminată pînă la ultimul colțișor.

Dr. Dexter se ridică dintr-un fotoliu de lîngă cămin.

Fiske se văzu față în față cu un domn înalt, elegant îmbrăcat, trebuind să aibă cel puțin cincizeci de ani, dar arătînd de treizeci și cinci.

„Deci dumneavoastră sînteți Edmund Fiske".

Vocea suna plăcut, strînsoarea mîinii îi era caldă și fermă, zîmbetul natural și prietenos.

„Nu doriți să luați loc ?" zise el și, cu o ușoară plecăciune, indică un scaun. Fiske era uluit. În mișcările și comportarea amfitrionului său nu se vedea nimic din vreo boală prezentă sau trecută. Cînd Dr. Dexter se întoarse în fotoliul său, Fiske observă peretele plin de cărți din partea stîngă a încăperii. Coperțile mai multor tomuri vechi și voluminoase îi atraseră atenția și se apropie să le deslușească titlurile.

Pentru prima oară în viață avu ocazia să vadă lucrări legendare precum *De vermis mysteriis, Liber Ivonis* și aproape mitica versiune latină după *Necronomicon*. Fără a cere voie luă ultima în mînă și citi în paginile îngălbenite. Era ediția din 1622.

Se întoarse apoi spre Dr. Dexter. „Deci dumneavoastră trebuie să fi fost acela care a găsit cărțile în biserică," zise el. „Lovecraft le-a amintit în povestirea sa, iar eu m-am tot întrebat ce s-a întîmplat cu ele."

„Da, mi le-am însușit," spuse Dexter. „Am considerat că nu ar fi înțelept să lași asemenea cărți în voia soartei, sau să le dai pe mîna unor funcționari nepricepuți. Ca să nu mai vorbim de conținutul cărților și de ceea ce s-ar putea întîmpla dacă astfel de cunoștințe ar fi folosite greșit."

Cu șovăială, Fiske puse cartea înapoi, apoi se așeză pe un scaun în fața lui Dexter.

„Nu vă jenați," spuse Dexter cu un zîmbet prietenos. „Să trecem la subiect fără multe introduceri. Vreți să știți ce rol am jucat în afacerea care a dus la moartea prietenului dumneavoastră."

„Da, există unele întrebări pe care aș vrea să vi le pun."

„Vă rog." Medicul își ridică mîna îngustă și bronzată. „Nu prea stau bine cu sănătatea și vă pot acorda doar cîteva minute. Permiteți-mi să vă spun ce știu."

„Cum doriți".

„Pe prietenul dumneavoastră, Robert Harrison Blake l-am văzut doar o dată," zise Dexter. „Era într-o după-amiază de sfîrșit de iulie, în 1935. M-a căutat aici, ca pacient."

„Asta n-am știut!" exclamă Fiske.

„Nu era nici un motiv să afle și un al treilea," spuse medicul. „Pretindea că suferă de insomnie. L-am consultat, i-am prescris niște medicamente și l-am întrebat dacă în ultimul timp avusese greutăți, sau crize nervoase. La care îmi relată vizita sa la biserica de pe Federal Hill și ce găsise acolo. Nu am considerat povestirea sa ca pe o simplă halucinație isterică. Ca membru al unei vechi familii din acest oraș, eram obișnuit cu legendele care circulau în privința sectei Înțelepciunii stelelor și a așa numitului vizitator din întuneric. Domnul Blake își arătă frica sa inexplicabilă față de poliedrul de cristal și îmi spuse că îi e teamă să nu fi intrat cumva în legătură cu ființa din vechea biserică.

Desigur nu puteam să recunosc raționalitatea ultimei afirmații. L-am încurajat și l-am sfătuit să părăsească orașul. Apoi, în august, îmi parveni vestea morții lui Blake. Am citit din întîmplare anunțul din ziar și mi-am amintit de pacientul meu."

„Și apoi ați intrat în biserică," zise Fiske.

„Dumneavoastră n-ați fi făcut așa? Povestirea lui Blake și ciudatul lui sfîrșit la scurt timp după aceea — coincidența asta m-a făcut curios. Am intrat deci în biserică. Am luat cărțile și cutia cu poliedrul. Apoi am închiriat o barcă și am aruncat piatra blestemată în golful Narrangansett, unde nu mai putea face nici un rău. Cînd am aruncat cutia, capacul era deschis, căci, după cum știți, numai întunericul îl poate atrage pe vizitator, iar acum piatra este expusă pe veci la lumină.

Mai mult nu vă pot spune. Îmi pare rău că activitatea m-a împiedicat să intru în corespondență, sau să am o întrevedere cu dumneavoastră în anii care au trecut. În ce-l privește pe prietenul dumneavoastră, Blake, vă pot da, în calitate de medic, un raport asupra stării cadavrului său, dacă puneți vreun preț pe asta. Mîine vă pot trimite o hîrtie la hotel."

Dexter se ridică dînd de înțeles că întrevederea s-a terminat. Fiske rămase așezat, cu servieta pe genunchi.

„Acum dacă ați vrea să mă scuzați..." spuse medicul.

„Doar un moment, mai am de pus o întrebare două, de al căror răspuns v-aș fi recunoscător."

„Desigur." Dacă Dr. Dexter era enervat, nu se arătă.

„L-ați văzut pe Lovecraft înainte, sau după ultima sa boală?"

„Nu era pacientul meu. Nu l-am întîlnit pe acest om, deși știam de el și de activitatea sa."

„Ce v-a determinat să părăsiți orașul Providence imediat după moartea lui Blake?

„Coincidența a fost doar pură întîmplare. Interesul meu pentru fizică a fost mai tare decît cel pentru medicină. După cum probabil știți, în ultimii doisprezece ani m-am ocupat de energia atomică și fuziunea nucleară. Săptămîna viitoare voi pleca deja din oraș pentru un ciclu de conferințe la diverse universități."

„Asta sună foarte interesant pentru mine, domnule doctor", zise Fiske. „Pe lîngă asta, pe Einstein l-ați întîlnit vreodată?"

„Da, acum cîțiva ani. Am lucrat cu el... dar asta n-are a face cu problema noastră, cred. Acum v-aș ruga să mă scuzați. Aceste chestiuni le putem discuta altă dată."

Nerăbdarea lui, luase proporții și nu mai putea fi ascunsă. Fiske se ridică, luă servieta într-o mînă și cu cealaltă stinse lumina lămpii de birou. Dr. Dexter veni și o aprinse la loc.

„De ce vă e teamă de întuneric, doctore?" întrebă Fiske.

„Nu mi-e teamă". Dar pentru prima oară Dexter păru să-și piardă controlul. „Cum de v-a venit ideea asta?"

„Poliedrul de cristal!" spuse Fiske. „Cînd l-ați aruncat în mare, v-ați pripit. Nu v-a trecut prin cap că piatra va fi în întuneric la fundul golfului, chiar dacă rămînea deschis capacul. V-ați uitat la piatră și precum Blake, ați stabilit legătura psihică. Și cînd ați aruncat obiectul, l-ați încredințat întunericului veșnic, iar puterea înțelepciunii străine avea cale liberă. De aceea ați părăsit orașul, de teamă că necunoscutul va veni, așa cum a venit la Blake. Și fiindcă știați că își va începe jocul său nebun."

Dr. Dexter se îndreptă spre ușă. „Trebuie să vă implor să plecați," spuse el. „Dacă sînteți de părere că mi-e frică de vizitatorul din întuneric, sau orice altă dihanie m-ar urmări, și că de aceea aș ține lumina aprinsă, vă înșelați."

„Desigur", spuse Fiske. „Știu că de asta vă e frică — fiindcă e prea tîrziu. Vizitatorul trebuie să fi fost de mult la dumneavoastră — chiar scurt timp după ce ați aruncat poliedrul în întunecimea mării. Necunoscutul a venit, dar, nu v-a omorît, ca pe Blake, ci v-a folosit. De aceea vă temeți de întuneric. Pentru că vă temeți, ca și necunoscutul, să nu fiți descoperit. Vizitatorul din întuneric nu v-a ucis ci s-a contopit cu dumneavoastră. De cincisprezece ani nu mai există nici un Dr. Dexter. Există doar învelișul, locuit de o entitate mai veche decît lumea, o entitate care lucrează tenace la distrugerea întregii omeniri. Ea a fost aceea care s-a transformat în fizician, care a pătruns în cercurile militare și de fizică atomică, ajutîndu-i pe cei de acolo să descopere fuziunea nucleară. Ce triumf pentru dumneavoastră cînd a căzut prima bombă atomică! Iar acum i-ați dezvăluit omenirii taina bombei cu hidrogen și îi veți adăuga și altele. Îi veți dezvălui mai multe posibilități, pentru a o nimici.

Mi-au trebuit ani de zile pînă am găsit dovezile, cheile miturilor aventuroase despre care a scris Lovecraft. Căci el a scris în parabole și alegorii, dar a scris adevărul. Iar și iar v-a prorocit venirea. În cele din urmă o știuse și Blake, cînd i-a spus vizitatorului din întuneric pe nume."

„Și numele este...?" spuse Dexter nerăbdător.

„Nyarlahotep!"

Dexter izbucni în rîs. „Mă tem că ați căzut în aceleași fantasmagorii ca Blake, și ca prietenul dumneavoastră Lovecraft. Oricine știe că Nyarlahotep e pură născocire — o parte din ceea ce constituie mitul Lovecraft."

„Așa am crezut și eu pînă i-am găsit poeziile. În ele totul se completa într-un tablou — vizitatorul din întuneric, fuga dumneavoastră, interesul subit pentru fizica nucleară. Vorbele lui Lovecraft căpătară pentru mine un nou înțeles. Ascultați.

„Și în sfîrșit, din lumea uitată a Egiptului,
Veni Cel Întunecat, în fața căruia felahii
se-nchinau,
și căruia fiarele cu sfială îi lingeau mîinile..."

Dexter făcu o mișcare nervoasă cu mîna. „Asta vrea să fie o aluzie la culoarea pielii mele? O legătură fără sens, dar dacă vreți să știți — culoarea pielii mele e rezultatul unei șederi prelungite la Los Alamos, sub soarele Noului Mexic."

Fiske nu ținu seama de explicație. Recită mai departe:

...iar în curînd marea născu odraslă otrăvită.
Pămîntul se crăpă, și urlară zorii,
pleznind orașele oamenilor, împrăștiind moarte.
Nimicind tot ce doar în joacă plămădise,
timpul Haos suflă praful de pe pămînt..."

„Astea sînt aiureli!" strigă Dexter. „Chiar și în starea dumneavoastră agitată, trebuie să recunoașteți asta! Poezia asta nu trebuie luată ca atare. Îmi ling mie fiarele mîinile? Iese ceva din mare? E vreun cutremur? Suferiți de o boală ce se poate numi frică isterică de atom. Ca mulți alți oameni simpli sînteți convins că munca noastră pe tărîmul fuziunii atomului va duce la distrugerea pămîntului. Încercați să vă băgați produsele fanteziei într-o haină rațională."

Fiske își încleștă mîinile pe servietă. Continuă fără a se lăsa influențat. „Dumneavoastră sînteți acela care a intrat în legătură cu poliedrul din Egipt. Iar felahii — oamenii simpli din Providence, care au fost pervertiți la „înțelepciunea stelelor" — se închinau în fața Întunericului, pe care îl numeau vizitator. Poliedrul a fost aruncat în mare și în curînd din el se ivi odrasla otrăvită — întrupată în făptura doctorului Dexter. Și i-ați învățat pe oameni noi metode de distrugere, cu arme atomice, sub care pămîntul se crapă, urlă zorii exploziei, luminînd orașele ce pleznesc. Lovecraft știa ce scrie, iar Blake își dăduse seama. Au murit amîndoi. Probabil veți îndruma pe cei din laboaratoare. Iar în cele din urmă veți sufla praful de pe pămînt."

„Vă rog!" Dr. Dexter își ridică amîndouă mîinile. „Stăpîniți-vă, luați un calmat! Nu vă dați seama că totul e absurd?

Fiske trase fermoarul servietei și scoase un revolver. Îl îndreptă spre pieptul lui Dexter.

„Sigur că e absurd," zise Fiske. „Nimeni nu a crezut vreodată în secta Înțelepciunii stelelor, în afară de unii fanatici. Nimeni n-a luat povestirile lui Lovecraft, ale lui Blake, sau ale mele, decît ca pe niște forme morbide de distracție. Și nimeni nu va crede că ceva nu-i în ordine cu cercetările asupra energiei nucleare, cu care vrei să-i aduci omenirii pieirea. De aceea acum te voi ucide."

„Lăsați arma!"

Fiske începu să tremure din tot trupul. Dexter observă acest lucru și înaintă.

„Stai pe loc!" porunci Fiske. „Ești făptură omenească și poți fi ucis cu arme obișnuite. Și deci te voi nimici, Nyarlahotep!"

Fiske folosi mîna stîngă pentru a o ajuta pe cea dreaptă, în care ținea arma. Dar înainte de a putea apăsa pe trăgaci mîna lui Dexter se strecură la șalter. Un țăcănit, și camera se cufundă în întuneric.

Dar mai exista o sursă de lumină.

Fața și mîinile lui Ambrose Dexter emanau o lumină fosforescentă. Probabil există forme ale contaminării radioactive care ar putea avea un asemenea efect, și fără îndoială Dr. Dexter i-ar fi explicat musafirului său fenomenul, dacă ar fi avut ocazia.

Dar ocazia nu s-a mai ivit. Fiske auzi șalterul, văzu lumin a aceea fantastică — și căzu pe față.

Dr. Dexter aprinse iar lumina și se lăsă în genunchi lîngă Fisker. În zadar îi căută pulsul. Edmund Fiske era mort.

Medicul oftă, se ridică și părăsi încăperea. În hol chemă servitorul.

„S-a produs un accident regretabil", zise el. „Acest Fiske — un isteric — a avut un atac de cord. Cheamă poliția, cît mai repede. Și apoi fă bagajele. Mîine, sau cel tîrziu poimîine, plecăm în turul de conferințe."

„Dar poliția s-ar putea să vă rețină."

„Nu cred. E un caz clar, pe care îl pot explica ușor. Cheamă-mă cînd apar autoritățile. Mă găsești în grădină."

Dexter ieși în grădină pe ușa din spate. Ziduri înalte îl despărțeau de lumea din afară. În lumina argintată a lunii, grădina liniștită era o lume în sine. Razele emanate de Dexter se contopeau cu lumina blîndă și albă a nopții.

În acel moment două umbre săriră zidul. Se pitiră o clipă în întunericul grădinii, apoi lunecară grațios spre Dr. Dexter. Le auzi răsuflarea aspră și gîfîită. Iar cînd ieșiră dintre copaci, recunoscu trupurile a două pantere negre.

Pe labe moi se apropiau cu ochi scînteietori și boturi băloase.

Dr. Dexter se întoarse. Stătu cu fața spre lună în timp ce fiarele îi lingeau mîinile.

Traducere de Annelise PORUCIUC

FIGURILE DE CEARĂ

de A.M. BURRAGE

În timp ce oamenii de serviciu în uniforme de la Atelierele figurilor de ceară Mariner îi conduceau pe ultimii vizitatori spre marile uși duble de sticlă, administratorul se afla în birou discutînd cu Raymond Hewson.

Administratorul era un bărbat tînăr, solid, blond, de înălțime mijlocie. Își purta hainele bine — haine croite pentru a-l face extrem de elegant, fără a părea împopoțonat. Raymond Hewson nu era nici una nici alta. Hainele lui, care fuseseră bune cînd erau noi și care erau încă bine periate și călcate, începeau să dea semne că proprietarul lor pierdea lupta cu existența. Era un bărbat scund, slab și palid, cu păr castaniu, lins și, deși vorbea convingător și chiar impunător, avea aerul oarecum supus al omului obișnuit cu refuzuri. Arăta exact cum era, adică un om mai dotat decît media și care nu s-a realizat din cauza lipsei de siguranță de sine.

Vorbea administratorul.

„Nu-i nimic nou în cererea dumneavoastră," spunea el. „De fapt, refuzăm acest lucru multor oameni — mai ales tineri nesăbuiți care au încercat să facă pariuri — și o facem cam de trei ori pe săptămînă. Nu avem nimic de cîștigat și avem de pierdut permițînd oamenilor să-și petreacă o noapte în „Bîrlogul Ucigașilor". Dacă dau voie să stea acolo vreunui idiot care o ia apoi razna, în ce poziție sînt pus? Dar faptul că sînteți ziarist modifică datele problemei."

Hewson zîmbi.

„Presupun că vreți să spuneți că ziariștii nu mai au cum s-o ia razna."

„Nu, nu," rîse administratorul, „dar se presupune, în general, că sînt oameni responsabili. Și, pe lîngă asta, mai avem și ceva de cîștigat; publicitate."

„Exact," spuse Hewson, „și în această privință cred că putem cădea de acord.

Administratorul rîse din nou.

„O," exclamă el, „știu ce urmează. Vreți să fiți plătit dublu, nu? Se spunea cu mai mulți ani în urmă că Madame Tussaud plătea o sută de lire celui care dormea singur în Camera ororilor. Sper că nu vă închipuiți că vă facem o asemenea ofertă. Ăă — la ce ziar lucrați, D-le Hewson?"

„Sînt ziarist independent în prezent," mărturisi Hewson, „și colaborez la mai multe publicații. Cu toate acestea, nu cred că voi întîmpina dificultăți în publicarea povestirii. *Morning Echo* ar publica-o imediat ca pe o senzație. 'O noapte cu criminalii de la Mariner'. Nici un ziar bun n-ar refuza-o."

Administratorul își frecă bărbia.

„Aha! Și cum vă propuneți să abrdați subiectul?"

„Oribil, desigur, și cu nuanța respectivă de umor."

Celălalt aprobă din cap și-i întinse lui Hewson portțigaretul.

„Foarte bine, D-le Hewson," spuse el. „Publicați povestirea în *Morning Echo* și vă va aștepta aici o bancnotă de cinci lire pînă cînd veți putea veni s-o ridicați. Dar mai întîi, trebuie să vă spun că nu vă angajați într-o aventură simplă. Aș vrea să fiu cît se poate de sigur în privința dumneavoastră și dumneavoastră să fiți la fel. Nu aș vrea să-mi asum

nici o responsabilitate. Am văzut figurile astea îmbrăcate și dezbrăcate, știu totul despre procesul de realizare a lor, pot merge însoțit printre ele la fel cum aș merge printre niște popice și, totuși, nu mi-ar face plăcere să dorm acolo, jos, cu ele."

„De ce ?, întrebă Hewson.

„Nu știu. Nu există nici o rațiune. Nu cred în fantome. Dacă aș crede, m-aș aștepta să bîntuie locurile crimelor lor sau ale cimitirelor unde au fost îngropate, dar nu beciul în care le sînt ținute efigiile de ceară. Pur și simplu n-aș putea să stau toată noaptea singur cu ele, cu ochii aceia îndreptați spre mine. Ele reprezintă, de fapt, cea mai decăzută și respingătoare față a umanității iar — nu cred că aș spune acest lucru în public — oamenii care vin să le vadă nu sînt totdeauna împinși de cele mai nobile motive. Întreaga atmosferă a locului este neplăcută și dacă sînteți susceptibil la atmosferă vă previn că veți avea o noapte foarte grea."

Hewson știuse acest lucru încă din momentul în care îi venise ideea. Perspectiva nu-i surîdea de loc, chiar atunci cînd, ocazional, îi mai zîmbea administratorului. Dar avea o soție și o familie de întreținut iar în ultima lună trăise numai din paragrafe, dublate de și așa insuficientele sale economii. Aceasta este o șansă care nu trebuia pierdută — banii pentru o povestire specială în *Morning Echo*, plus bancnota de cinci lire. Aceasta înseamnă o relativă prosperitate timp de o săptămînă și înlăturarea grijilor stringente pentru următoarele două. Mai mult, dacă scria povestirea bine, aceasta îi putea aduce o angajare permanentă.

„Viața păcătoșilor — și a ziariștilor — este foarte grea," spuse el. „Mi-am promis o noapte lipsită de confort fiindcă Bîrlogul Ucigașilor nu este aranjat ca o cameră de hotel. Și nu cred că figurile dumneavoastră de ceară mă vor deranja prea mult."

„Nu sînteți superstițios ?"

„De loc," rîse Hewson.

„Dar sînteți ziarist ; trebuie să aveți o imaginație bogată."

„Redactorii de actualități cu care am lucrat s-au plîns totdeauna că nu am deloc. Simplele fapte nu sînt considerate suficiente în meseria noastră iar ziarele nu vor să ofere cititorilor pîine goală."

Administratorul zîmbi și se ridică.

„În regulă," spuse el. „Cred că au plecat și ultimii vizitatori. Așteptați puțin. Voi da dispoziții ca figurile de jos să nu fie acoperite și le voi spune paznicilor de noapte că sînteți aici. Apoi vă voi conduce jos."

Ridică receptorul unui telefon interior, vorbi puțin și îl puse la loc.

„Mi-e teamă, totuși, că va trebui să vă impun o condiție," anunță el. „Trebuie să vă cer să nu fumați. Chiar în seara aceasta am avut o alarmă de foc la subsol, în Bîrlogul Ucigașilor. Nu știu cine a dat alarma, dar, oricum, a fost falsă. Din fericire erau foarte puțini oameni acolo cînd s-a dat așa că panica nu a fost prea mare. Iar acum, dacă sînteți gata, putem merge."

Hewson îl urmă pe administrator prin vreo șase-șapte camere în care îngrijitorii se ocupau cu învelirea regilor și reginelor Angliei, a generalilor și a oamenilor de stat din diferite perioade — toată acea pestriță secțiune a umanității a cărei faimă sau notorietate a făcut-o eligibilă pentru acest tip de nemurire. Administratorul se opri o dată și vorbi cu un bărbat în uniformă, spunîndu-i ceva despre un fotoliu la subsol.

„Este tot ce vă putem oferi," îi spuse el lui Hewson. „Sper să vă puteți odihni puțin."

Îl conduse printr-o barieră deschisă și coborîră pe niște trepte de piatră prost luminate care dădeau impresia sinistră că duc spre o închisoare. Într-un pasaj la capătul scării erau cîteva orori preliminare — rămășițe al Inchiziției, un instrument de tortură dintr-un castel medieval, fiare de însemnat victime, clește pentru sfărîmat degete și alte memento-uri ale trecutelor cruzimi ale omului față de om. Dincolo de pasaj se afla Bîrlogul Ucigașilor.

Era o cameră de formă neregulată cu un tavan boltit, slab luminată de becuri electrice care ardeau în spatele unor globuri de sticlă groasă, mată. Era proiectată ca o cameră sinistră și neplăcută, dezgustătoare chiar în atmosfera căreia vizitatorii se simțeau obligați să vorbească în șoaptă. Avea și aerul unei capele, dar al unei capele care nu mai era destinată cultului divin ci cultului josniciei, murdăriei și impietății.

Criminalii de ceară stăteau pe pedestaluri care aveau etichete numerotate în partea de jos. Dacă i-ai fi văzut altundeva, fără să știi ce reprezintă, ai fi crezut că sînt vreun echipaj pleoștit, remarcabil mai ales pentru hainele lor ponosite, dovezi și ale unor mode trecute chiar printre cei demodați.

Notorietăți recente stăteau alături de vechii „favoriți". Thurtell, ucigașul lui Weir, stătea încremenit de parcă i-ar fi făcut un semn tînărului Bywaters. Era și Lefroy, snobul pipernicit care omorîse pentru bani ca să poată imita un gentleman. La cîțiva pași de el stătea D-na Thompson, romantica îndrăgostită, spînzurată pentru a salva căsătoria burgheză. Charles Peace, singurul membru al acestei companii decăzute care arăta iremediabil și complet fioros, rînjea într-un hol la Norman Thorne. Browne and Kennedy, cele mai recente achiziții, se aflau între D-na Dyer și Patrick Mahon.

Administratorul, conducîndu-l pe Hewson, îi arăta acestuia pe cele mai interesante dintre notabilitățile păgîne.

„Acela-i Crippen ; Sper să-l recunoașteți. Un pricăjit șters care arată de parcă n-ar putea omorî o muscă. Celălalt e Armstrong. Pare un gentleman de țară, nevinovat și inofensiv, nu-i așa ? Iată-l și pe bătrînul Vaquier ; se recunoaște după barbă. Iar acesta este, desigur,..."

„Dar acela întrerupse Hewson în șoaptă arătînd cu degetul.

„O, ajungem și la el," spuse administratorul pe un ton complice. „Veniți să-l vedeți mai de aproape. Este noua noastră stea — singurul din toată această adunătură care nu a fost încă spînzurat."

Figura indicată de Hewson era aceea a unui om scund și slab — nu mai mult de 1,60 înălțime. Purta mustăcioară de ceară, ochelari mari și o pelerină. Avea ceva atît de pronunțat franțuzesc în înfățișare încît Hewson își aminti de o ciudată caricatură. Nu știa de ce fața blîndă îi părea atît de respingătoare, dar se și retrăsese cu vreo doi pași de lîngă el și, chiar însoțit de administrator, tot îi venea greu să se uite la el.

„Dar cine-i ?" întrebă el din nou.

„E doctorul Bourdette."

Hewson dădu din cap nedumerit.

„Cred că am auzit numele," spuse el, „dar nu știu în ce context." Administratorul zîmbi.

„V-ați aduce aminte dacă ați fi francez," spuse el. „Multă vreme, omul acesta a fost teroarea Parisului. Ziua se ocupa de pacienții săi iar noaptea, cînd îi venea obsesia, tăia gîtul oamenilor. Ucidea pentru simpla plăcere diavolească de a ucide și totodată în același mod — cu un brici. După ultima sa crimă, a lăsat o urmă care a mobilizat poliția. Fiecare indiciu ducea la altul și nu peste mult timp știau că se află pe urmele omologului parizian al lui Jack spintecătorul, avînd suficiente probe pentru al trimite la casa de nebuni sau la ghilotină pentru vreo zece crime.

„Dar și atunci, prietenul nostru de față s-a dovedit mai inteligent decît ei. Cînd și-a dat seama că este încolțit prea tare a dispărut misterios și de atunci îl caută polițiile tuturor țărilor civilizate. Fără îndoială că și-a pus capăt zilelor, dar printr-un procedeu care a făcut imposibilă descoperirea cadavrului. S-au mai înregistrat vreo două crime similare după dispariția lui, dar se crede totuși că este sigur mort, experții considerînd că aceste recrudescențe sînt opera vreunui imitator. Ciudat, nu-i

așa, cum fiecare ucigaș notoriu își are imitatorii săi.

Hewson se cutremură și nu-și putea stăpîni picioarele.

„Nu-mi place deloc", mărturisi el. „Hm ! Ce ochi are !"

„Da, așa-i, figura lui este o mică capodoperă. Simțiți că vă străpunge cu ochii ? Acesta-i excelent realism căci Bourdette practica hipnoza, imobilizîndu-și victimele înainte de a le face de petrecanie. Și, într-adevăr, dacă nu ar fi procedat astfel, e imposibil de imaginat cum un om atît de mic ar fi putut să-și realizeze teribilele scopuri. Nu au fost descoperite niciodată semne de luptă sau violență."

„Am impresia că s-a mișcat," spuse Hewson cu un tremur în voce.

Administratorul zîmbi.

„Cred c-o să aveți mai multe iluzii optice pînă dimineață. Nu veți fi încuiat. Puteți veni sus cînd credeți că v-ați săturat. Nu vă alarmați dacă auziți oameni mișcîndu-se. Sînt paznicii de noapte. Îmi pare rău că nu vă pot oferi mai multă lumină — toate becurile sînt aprinse. Din motive evidente, ținem această cameră în semiîntuneric. Iar acum propun să mergeți înapoi în birou și să beți un păhărel de whisky înainte de a vă începe veghea."

Paznicul de noapte care îi aduse lui Hewson fotoliul era pus pe glume.

„Unde vreți să vi-l pun, domnule ?" întrebă el rîzînd. „Aici, ca să mai puteți vorbi cu Crippen cînd vă plictisiți ? Sau dincolo, lîngă Mama Dyer, care se fandosește și pare că nu i-ar displace o companie masculină. Spuneți, vă rog !"

Hewson zîmbi. Îi plăcea umorul paznicului chiar și numai pentru că dădeau momentului o notă mai relaxată.

„O să-l pun eu, mulțumesc," spuse el. „Vreau să văd mai întîi unde nu e curent."

„Nicăieri nu-i curent aici. Noapte bună, domnule. Sînt sus, dacă aveți nevoie de mine. Nu-i lăsați să se apropie de dumneavoastră și să vă atingă gîtul cu mîinile lor reci și unsuroase. Și aveți grijă de D-na Dyer ; am impresia că i-ați căzut cu tronc."

Hewson rîse și-i ură și el noapte bună. Era mai ușor decît crezuse el. Împinse fotoliul pe rotile — un fotoliu greu tapițat cu pluș — pe culoarul central și îl întoarse în așa fel încît să stea cu spatele la efigia doctorului Bourdette. Din motive nedeslușite, Bourdette îi plăcea cel mai puțin din toată gloata. Cît timp s-a ocupat cu aranjarea fotoliului era aproape relaxat, dar de îndată ce pașii paznicului nu se mai auziră și o liniște adîncă învălui totul își dădu seama că nu va fi ușor.

Lumina chioară, monotonă cădea pe șirurile de umane încît liniștea și nemișcarea păreau nefirești și chiar apăsătoare. Îi lipsea zgomotul respirației, foșnetul hainelor, cele o mie și unu de sunete mărunte pe care le auzi și atunci cînd o mulțime stă în cea mai profundă liniște. Dar aici aerul era la fel de tăcut și nemișcat ca apa de la fundul unui iaz. Nu era nici o respirație care să miște perdeaua, nici un foșnet de draperii, nici măcar o umbră care să se miște. Propria lui umbră, răspunzînd la mișcarea unui braț sau picior, era singurul lucru care putea fi pus în mișcare. Totul era nemișcat pentru ochi și tăcut pentru urechi. „Așa trebuie să fie pe fundul mării," gîndi el, și medita la construirea unei fraze similare pentru povestirea de mîine.

Înfrunta figurile sinistre cu destul curaj. Erau doar numai statui de ceară. Atît timp cît putea să facă acest gînd să le domine pe celelalte totul avea să fie bine. Și totuși, nu a trecut mult pînă să-și dea seama de senzația neplăcută pe care i-o provoca amintirea ochilor de ceară ai lui Bourdette ațintiți asupra cefei sale. Ochii efigiei micului francuz îl bîntuiau și torturau și rezista cu greu tentației de a se întoarce spre ei.

„Hai, hai !" gîndi el, „îmi și cedează nervii. Dacă mă întorc și mă uit la manechinul acela îmbrăcat înseamnă că îmi recunosc frica."

Și atunci o altă voce din creierul său i se adresă.

„Asta fiindcă ți-e teamă că nu te vei întoarce să te uiți la el."

Cele două voci se certară în liniște vreo cîteva minute, pînă cînd Hewson își roti fotoliul puțin și se uită în spate.

Între celelalte figuri țepene, în poziții nefirești, forțate, efigia îngrozitorului doctor mărunțel ieșea în relief cu o forță neobișnuită, poate și fiindcă o rază de lumină cădea drept pe ea. Hewson clipi observînd parodia unei blîndeți pe care vreun artizan cu o necunoscută îndemînare o pusese în ceară, privi ochii timp de o secundă agonizantă și se întoarse apoi în cealaltă direcție.

„E și el o figură de ceară ca toate celelalte," murmură el sfidător. „Cu toții sînteți niște figuri de ceară."

Figuri de ceară, da, dar figurile de ceară nu se mișcă. Nu că ar fi văzut undeva vreo mișcare, dar avu impresia că, în cele cîteva momente cît se uitase îndărăt, apăruseră schimbări subtile în aranjarea figurilor din față. Crippen, de pildă, parcă se întorsese cam cu un grad spre stînga. Sau, se gîndi el, poate că iluzia se datora faptului că nu-și întorsese fotoliul în exact aceeași poziție. La fel și cu Frey și Field ; cu siguranță, unul din ei își mișcase mîinile. Hewson își ținu un moment respirația și apoi își refăcu curajul așa cum ridici o greutate. Își aminti cuvintele mai multor redactori de actualități și rîse de unul singur.

„Și-mi mai spun că n-am imaginație !" spuse în șoaptă.

Scoase un carnețel de note din buzunar și scrise cu repeziciune.

„Mem. — Liniște de moarte și o nemișcare nepămîntească a figurilor. Ca și cum ai fi în fundul mării. Ochii hipnotici ai doctorului Bourdette. Figurile par să se miște cînd nu le privești."

Închise repede caietul peste degete și privi brusc în jur și, cu groază, în spate. Nici nu auzise și nici nu văzuse vreo mișcare, dar parcă un al șaselea simț îi aduse la cunoștință una. Privi direct în fața ștearsă a lui Lefroy, care zîmbea în gol la el de parcă i-ar fi spus, „Nu eu !"

Bineînțeles că nu fusese el și nici altcineva ; erau propriii săi nervi. Oare ? Nu cumva s-a mișcat Crippen din nou cît timp atenția îi era concentrată în altă parte ? Nu puteai avea încredere în omulețul acela ! Imediat ce-ți întorceai privirea de la el, profita și își schimba poziția. Își spuse că așa procedau cu toții, de fapt ; se ridică pe jumătate din fotoliu. Nu era bine ! Se pierdea. Trebuia să plece ; nu avea de gînd să-și petreacă o noapte întreagă cu figuri de ceară care se mișcau cînd nu se uita la ele.

...Hewson se așeză la loc. Era și o lașitate și o absurditate. Erau cu adevărat figuri de ceară și nu aveau cum să se miște ; să se gîndească la asta și totul va fi în regulă. Atunci ce rost are toată frăsuiala asta ? — ceva misterios în aer care nu întrerupea liniștea și care se petrecea, indiferent unde s-ar fi uitat, dincolo de granițele vederii sale.

Se întoarse pe neașteptate ca să înfrunte privirea blîndă dar amenințătoare a doctorului Bourdette. Apoi, brusc, se întoarse direct spre Crippen. Ha ! aproape că-l prinse pe Crippen de data asta ! „Ai grijă, Crippen — și voi toți ceilalți ! Dacă vă mai prind pe vreunul că vă mișcați vă sfarm în bucăți ! Mă auziți ?"

Ar trebui să plece, își spuse. Văzuse deja suficient pentru a putea scrie povestirea, chiar zece povestiri dacă-i pe-așa. Atunci de ce nu pleacă ? Cei de la *Morning Echo* nu au de cîștigat nimic dacă el stă sau nu toată noaptea, atîta vreme cît povestirea este bună. Da, dar paznicul ăla de noapte de la parter ar putea să-l ia peste picior. Iar administratorul — nu se știe niciodată — poate că administratorul ar începe să se tînguiască asupra bancnotei de cinci lire de care el avea atîta nevoie.

Se întreba dacă Rose o fi adormit sau dacă e trează și se gîndește la el. O să rîdă dacă îi va spune cum și-a închipuit că...

Asta era prea de tot! Nu de ajuns că efigiile din ceară ale criminalilor se mișcau cînd nu erau privite, dar acum începuseră și să respire. Sau poate era propria lui respirație care i se părea că vine din altă parte? Rămase nemișcat ascultînd și încordîndu-se, pînă ce respiră cu un oftat prelung. Respirația lui, de fapt — sau poate că Ceva bănuise că ascultă și a încercat să respire în același moment.

Hewson își roti cu iuțeală capul și privi cu ochi bîntuiți și obosiți la toate cele din jur. Peste tot întîlni doar expresiile vide ale figurilor de ceară și peste tot își dădea seama că pierduse doar o fracțiune de secundă înainte de a fi văzut mișcarea unui picior sau a unei mîini, o inaudibilă mișcare de buze, un clipit de pleoape, o expresie umană imediat ștearsă de pe chip. Erau ca niște copii obraznici într-o clasă, șoptind, făcînd năzbîtii și rîzînd în spatele profesorului, dar cu figuri total inocente cînd privirea lui se întorcea spre ei.

Nu mai merge! Nu mai merge în nici un chip! Trebuie să se agațe de ceva, trebuie să-și concentreze mintea asupra unui lucru care aparținea fundamental vieții de zi cu zi din străzile Londrei. El era Raymond Hewson, ziarist de mîna a doua, un om în carne și oase iar figurile aranjate în jurul său nu erau decît manechine, așa că nu puteau nici să respire, nici să se miște. Ce importanță are dacă erau făcute ca să imite fidel chipuri de ucigași! Erau confecționate din ceară și rumeguș și se aflau acolo ca să distreze vizitatori cu imaginații morbide și hoinari fără nici un rost pe lume. Așa era mai bine. Ia să vedem, cum era povestea aceea hazlie pe care i-o spusese ieri cineva la Falstaff?...

Își aminti o parte din ea, dar nu în întregime, fiindcă privirea doctorului Bourdette îl chema, îl provoca și, în cele din urmă îl obligă să se întoarcă.

Hewson se întoarse pe jumătate și apoi își roti fotoliul complet ca să-l privească drept în față pe posesorul acelor ochi hipnotici, îngrozitori. Și ochii lui erau acum dilatați iar gura, la început fixată într-un rînjet macabru, avea acum colțurile ridicate într-un fel de mîrîit. Apoi Hewson vorbi, trezind zeci de ecouri sinistre.

„Te-ai mișcat, blestematule!" strigă el. „Da, te-ai mișcat, pocitanie. Te-am văzut!"

Apoi rămase liniștit, nemișcat, privind drept înainte, asemeni unui om găsit înghețat în zăpezile arctice.

Mișcările doctorului Bourdette erau tacticoase. Coborî de pe pedestral cu atenția exagerată a unei doamne care coboară din autobuz. Platforma se afla la peste jumătate de metru de dușumea și deasupra marginei ei atîrna arcuită o funie acoperită cu pluș. Doctorul Bourdette ridică funia ca să-și facă loc, coborî și se așeză pe platformă cu fața la Hewson. Înclină apoi capul, zîmbi și spuse, „Bună seara."

„Nu trebuie să vă mai spun," continuă el într-o engleză perfectă în care se simțeau totuși ușoare urme de accent străin, „că, înainte de a fi auzit conversația dintre dumneavoastră și administrator, nu bănuisem că voi avea plăcerea unui companion în noaptea asta. Nu vă puteți mișca și nu puteți vorbi fără acordul meu, dar mă puteți auzi foarte bine. Ceva îmi spune că sînteți — cum să vă spun, nervos? Dragă domnule, nu vă faceți iluzii. Nu sînt una dintre aceste deplorabile figuri de ceară care a căpătat viață printr-un miracol: eu sînt chiar doctorul Bourdette."

Se opri, tuși și își mișcă picioarele.

„Mă scuzați," reluă el, „dar sînt cam înțepenit. Și acum să mă explic. Condiții cu care nu vreau să vă obosesc mi-au impus să trăiesc în Anglia. Eram în preajma acestei clădiri aseară cînd am văzut că un polițist mă privește ceva mai insistent. Am bănuit că intenționează să mă urmărească și, probabil, să-mi pună întrebări neplăcute, așa că m-am amestecat printre oameni și am intrat aici. Cu încă o monedă mi-am plătit intrarea în camera unde ne-am cunoscut acum și unde mi-a venit ideea salvatoare.

„Am strigat că arde undeva, toți naivii s-au repezit spre scări iar eu mi-am dezbrăcat propria efigie de pelerină pe care vedeți c-o port acum, m-am îmbrăcat cu ea, mi-am ascuns efigia sub platformă și i-am luat locul pe piedestal.

„Recunosc că am petrecut de atunci o seară foarte obositoare, dar, cum, din fericire, nu eram privit tot timpul, am avut suficiente ocazii de a respira și de a-mi schimba poziția. Un băiețel a țipat și a spus că m-a văzut mișcînd. Am înțeles că avea să fie pedepsit și trimis direct la culcare cînd ajungea acasă și pot doar spera că amenințarea a fost pusă în practică.

„Felul în care m-a prezentat dministratorul era oarecum exagerat, dar nu întru-totul inexact. Evident, nu sînt mort, deși este foarte bine că lumea mă crede așa. Relatarea lui asupra hobby-ului meu, în care m-am complăcut ani de zile — deși, din nevoie, ceva mai puțin în ultima vreme, era și ea corectă în mare, deși nu foarte inteligent explicată. Lumea se împarte între colecționari și necolecționari. Necolecționarii nu ne interesează. Colecționarii adună orice, fiecare după gustul lui, de la monezi la pachete de țigări, de la molii la cutii de chibrituri. Eu colecționez gîtlejuri."

Se opri și examină gîtlejul lui Hewson cu interes amestecat cu dezaprobare.

„Sînt îndatorat șansei care ne-a adus aici împreună în seara asta," continuă el, „și poate că ar părea că sînt nerecunoscător dacă m-aș plînge. Din rațiuni ce țin de securitatea personală, activitățile mele au fost reduse în ultimii ani și sînt bucuros că am această ocazie de am satisface înclinația mea oarecum neobișnuită. Dar să știți că aveți un gît slab, domnule, dacă sînteți dispus să treceți cu vederea o remarcă atît de personală. Nu v-aș fi ales niciodată de bună voie. Îmi plac oamenii cu gîturi groase... gîturi groase și roșii..."

Scotoci printr-un buzunar interior și scoase afară ceva pe care îl încercă pe arătătorul umed și apoi începu să-l miște într-o parte și alta pe palma mîinii stîngi.

„Acesta este un brici mic franțuzesc," remarcă el sec. „Nu se prea folosesc în Anglia, dar poate că le știți. Se pot ascuți pe lemn. Lama, observați, este foarte îngustă. Nu taie foarte adînc, dar suficient. O să vă dați seama imediat. Vreau să vă pun întrebarea pe care o pun toți frizerii politicoși: Vă convine briciul, domnule?"

Se ridică, o figură diavolească măruntă și amenințătoare, se apropie de Hewson cu pașii neauziți, ușori ai unei pantere care vînează.

„Sînteți amabil," spuse el, „să ridicați bărbia puțin? Mulțumesc, încă puțin. Numai puțin. A, mulțumesc!... *Merci, m'sieur... A, merci... merci...*

La un capăt al camerei era un luminator din sticlă groasă care, în timpul zilei, lăsa să intre cîteva raze de lumină filtrate din lumina parterului. După răsăritul soarelui, acestea începură să se amestece cu lumina scăzută a becurilor electrice, și această lumină combinată părea să adauge la sinistrul unei scene care, și așa, nu mai avea nevoie de oroare.

Figurile de ceară stăteau apatice pe locurile lor, așteptînd să fie admirate sau blestemate de mulțimile care aveau să cutreiere curînd printre ele. În mijlocul lor, pe culoarul din mijloc, Hewson stătea nemișcat sprijinindu-se de spătarul fotoliului. Bărbia îi era ridicată, ca și cînd ar fi așteptat să fie servit de un bărbier și, deși nu era nici o zgîrietură pe gîtlejul său și nici în altă parte a corpului, el era rece și mort. Foștii săi patroni greșiseră cînd îi dezapreciaseră imaginația.

Doctorul Bourdette, pe piedestalul său, îl urmărea cu răceală. Nu se mișcase și nici nu avea cum să se miște. Cum altfel, căci era doar o figură de ceară.

Traducere de Ștefan AVĂDANEI

NUNC DIMITTIS

de Roald DAHL

Este aproape miezul nopții și-mi dau seama că dacă nu încep să scriu povestirea aceasta chiar acum n-o voi mai putea scrie niciodată. Am stat aici toată seara propunîndu-mi să încep, dar cu cît mă gîndesc mai mult, cu atît mă simt mai nedumerit, rușinat și derutat de ceea ce am făcut.

Am pornit de la ideea — bună, după părerea mea — de a încerca să descopăr, printr-un proces de mărturisire și auto-analiză, un motiv, sau măcar o justificare pentru purtarea mea îngrozitoare față de Janet de Pelagia. Voiam, de fapt, să mă adresez unui ascultător imaginar și binevoitor căruia să-i pot spune fără jenă fiecare amănunt al acestui episod trist al vieții mele. Sper doar să mă simt suficient de bine pentru a-mi duce povestirea la bun sfîrșit.

Dacă ar fi să fiu cinstit cu mine însumi, cred că ar trebui să admit că ceea ce mă deranjează cel mai mult nu este sentimentul de rușine și nici răul pe care i l-am făcut lui Janet ; ci mai degrabă, conștiința faptului că m-am dat într-un spectacol monstruos și că toți prietenii mei — dacă îi mai pot numi astfel — că toți acei oameni buni și simpatici care mă vizitau atît de des probabil că nu mă consideră decît un bătrîn vicios și răzbunător. Da, asta într-adevăr mă doare. Dacă v-aș spune că prietenii reprezentau întreaga mea viață, absolut totul, atunci ați începe probabil să înțelegeți.

Oare așa să fie ? Am îndoieli — și de aceea voi face o scurtă digresiune pentru a vă vorbi despre mine.

Ia să vedem ! Acum că am ajuns să mă gîndesc la asta, cred, de fapt, că sînt un individ tipic ; unul rar, evident, dar totuși cît se poate de tipic — omul bogat, fără griji, de vîrstă mijlocie, cultivat, adorat (aleg cuvîntul cu mare atenție) de numeroși prieteni pentru farmecul, banii și aerul său savant, pentru generozitatea și, sper sincer, pentru el însuși. Îl găsiți — tipul — numai în marile capitale : Londra, Paris, New York ; de asta sînt sigur. Banii pe care îi are au fost cîștigați de tatăl său, a cărui amintire este înclinat s-o disprețuiască. Nu din vina lui, fiindcă este ceva în structura lui care-l face să-i privească superior pe toți aceia care nu au ajuns să cunoască diferența dintre un Rockingham și Spode, Waterford și venețian, Sheraton și Chippendale, Monet și Manet sau chiar Pommard și Montrachet.

Este deci un cunoscător, înzestrat, în primul rînd, cu un gust rafinat. Lucrările sale de Constable, Bonington, Lautrec, Redon, Veuillard, Mathew Smith le concurează pe cele de la Tate ; și, fiind atît de scumpe și reușite, acestea crează în jurul lui o atmosferă de suspense, ceva ispititor, tentant și înfricoșător totodată — înfricoșător la gîndul că el are puterea și dreptul, dacă are chef bineînțeles, să taie, să rupă, să-și arunce pumnul printr-un superb Dedham Vale, un Mont Saint-Victoire, un cîmp de grîu din Arles, o fată din Tahiti sau un portret al lui Madame Cézanne. Iar pereții pe care sînt atîrnate aceste minuni emană o lumină aurie de splendoare un iz subtil de grandoare în care el trăiește, se mișcă și se distrează cu nonșalanță abilă, nu întrutotul înnăscută.

Este celibatar convins, dar nu pare să se încurce cu femeile ce-l înconjoară și-l iubesc atît de mult. S-ar putea — veți fi observat sau nu acest lucru — să existe undeva în sinea lui sentimentul frustrării, al dezamăgirii sau regretului ; poate chiar și o oarecare aberație.

Nu cred că e nevoie să spun mai multe. Sînt foarte sincer. Cred că mă cunoașteți suficient ca să-mi oferiți o judecată dreaptă și — pot oare spera ? — chiar înțelegere cînd îmi veți fi ascultat povestea. Ba chiar ați putea hotărî că o mare parte din vină pentru cele întîmplate o port nu eu, ci o doamnă cu numele Gladys Ponsonby. De altfel, ea a început totul. Dacă nu aș fi însoțit-o pe Gladys Ponsonby pînă acasă în noaptea aceea de acum șase luni și dacă nu mi-ar fi spus atît de direct niște lucruri despre anumiți oameni, poate că această tragedie nu ar fi avut loc.

Era în decembrie, dacă îmi aduc aminte bine, și luasem cina la familia Ashenden, într-o casă frumoasă în partea de sud a Parcului Regents. Erau acolo destul de mulți oameni, dar numai Gladys Ponsonby și cu mine nu eram și găzduiți peste noapte. Așa că la plecare m-am oferit s-o conduc pînă acasă. A acceptat și am plecat cu automobilul meu ; din nefericire însă, odată ajunși în fața casei sale, a insistat să intru și să „mai bem un păhărel", după expresia ei. Nu voiam să par nesuferit, așa că i-am spus șoferului să aștepte și am urmat-o în casă.

Gladsy Ponsonby este o femeie neobișnuit de scundă — oricum, nu mai mult de 1,50, ba poate chiar mai puțin — una din acele persoane mărunte care, atunci cînd stăm unul lîngă altul, îmi dă impresia că m-am urcat pe un scaun. Este văduvă, cu cîțiva ani mai tînără decît mine — cincizeci și trei sau patru, iar acum treizeci de ani ar fi putut fi o femeiușcă simpatică. Acum i-au căzut trăsăturile și nu i se mai poate descoperi nimic distinctiv pe chip ; ochii, nasul, gura și bărbia îi sînt îngropate în straturi de grăsime într-o față înghesuită din care aproape că nu le mai observi. În afară, probabil, de gură, care îmi amintește — n-am ce face — de un somon.

În salon am observat, cînd îmi întinse paharul, că-i tremură mîna. E obosită, mi-am zis, așa că nu trebuie să întîrzii. Ne-am așezat amîndoi pe sofa și a vorbit o vreme despre petrecerea de la Ashendeni și despre oamenii pe care îi întîlnisem acolo. Apoi m-am ridicat în picioare.

„Ia loc, Lionel", îmi spuse ea. „Mai bea un pahar."

„Chiar trebuie să plec."

„Stai jos și nu te mai fandosi. Eu mai beau oricum, așa că poți măcar să-mi ții companie."

Am urmărit-o îndreptîndu-se spre bar — o femeie măruntă, clătinîndu-se puțin și ținînd paharul în față cu amîndouă mîinile de parcă ar fi oferit un cadou ; și uitîndu-mă cum merge, incredibil de mică, îndesată și țeapănă, am avut imaginea ridicolă că nu are picioare mai sus de genunchi.

„Lionel, de ce chicotești ?" Se întoarse pe jumătate ca să mă privească în timp ce-și turna băutura și vărsă puțin din pahar.

„Nu, dragă, nimic."

„Atunci încetează și spune-mi ce crezi despre noul meu portret." Îmi arătă o pînză mare atîrnată deasupra căminului și pe care încercasem s-o evit cu privirea încă de cînd intrasem. Era un tablou oribil, pictat, după cîte știam, de cel mai la modă pictor londonez al momentului, un mediocru pe nume John Royden. Era un portret în mărime naturală al Doamnei Gladys Ponsonby, pictat cu o anumită dexteritate tehnică ce o făcea să pară o femeie înaltă și atrăgătoare.

„Fermecător," fac eu.

„Chiar da ? Mă bucur că-ți place."

„Într-adevăr fermecător."

„Eu cred că John Royden este un geniu. Nu crezi, Lionel, că este un geniu ?"

„Știu eu — s-ar putea să exagerezi puțin."

„Vrei să spui că-i prea devreme ca să ne pronunțăm definitiv ?"

„Exact."

„Dar ascultă Lionel — și cred vei rămîne surprins. John Royden este atît de căutat acum încît nici nu se gîndește să facă tabloul cuiva cu mai puțin de o mie de lire sterline!"

„Nu zău!"

„Da, da! Și oamenii stau la coadă, stau într-adevăr la coadă ca să li se facă portretul."

„Foarte interesant!"

„Ei, acum hai să-l luăm pe Cézanne al tău — sau cum îl mai cheamă. Sînt sigură că n-a primit asemene a onorarii toată viața lui."

„N-a primit!"

„Și zici că a fost un geniu?"

„Oarecum — da!"

„Atunci și Royden este," spuse ea așezîndu-se iarăși pe sofa. „Banii o dovedesc."

Rămase tăcută o vreme, bîndu-și lichiorul iar eu priveam cum tremurul mîinii îi făcea paharul să i se lovească de buza de jos. Știa că o privesc și, fără a-și întoarce capul, își roti ochii și mă privi chiorîș. „La ce te gîndești?"

Dacă e o întrebare pe lume pe care nu o pot suferi, asta este. Am o reacție aproape fizică, simt că mă doare în piept și încep să tușesc.

„Hai, Lionel, la ce te gîndești?"

Am scuturat din cap incapabil să răspund. Se întoarse brusc și puse paharul pe o măsuță din stînga ei; iar felul în care a făcut-o părea să spună — nu știu de ce — că s-a simțit refuzată și că acum își pregătea terenul pentru acțiune. Așteptam destul de stînjenit de tăcerea care a urmat și cum nu mai aveam disponibilități pentru conversație m-am concentrat actoricește asupra țigării de foi, studiindu-i cu atenție scrumul și pufăind încet fumul către tavan. Dar ea nici că se mișcă. Femeia asta începuse să aibă ceva care nu-mi prea plăcea, un aer încrîncenat, răutăcios așa că nu voiam decît să mă ridic și să plec imediat. Cînd mă privi din nou zîmbea din ochii aceia mici și îngropați, însă gura — o, exact ca de somon — era absolut rigidă.

„Lionel, cred că am să-ți împărtășesc un secret."

„Să știi, Gladys, chiar trebuie să plec."

„Nu te speria, Lionel. N-am să te pun într-o situație penibilă. Pari deodată atît de speriat!"

„Nu prea știu ce să fac cu secretele."

„Mă gîndeam," continuă ea, „că ești un asemenea expert în pictură încît te va interesa". Rămase nemișcată, înafară de degete, pe care le răsucea și încolăcea tot timpul îmi apăreau ca un grup de șerpișori care i se frăsuiau în poală.

„Nu vrei să-mi auzi secretul, Lionel?"

„Nu de asta-i vorba, știi doar. Este însă îngrozitor de tîrziu..."

„Poate că este cel mai bine păstrat secret din Londra. Secret de femeie. Cred că-l știu vreo — ia să vedem — vreo treizeci sau patruzeci de femei. Dar nici un bărbat. Bineînțeles, cu excepția lui John Royden."

Nu voiam s-o încurajez așa că n-am zis nimic.

„Dar mai întîi, promite — *promite* că nu vei spune nimănui."

„Se poate!"

„Promiți, Lionel?"

„Bine, Gladys, uite, promit."

„Perfect! Acum ascultă. „Întinse mîna după pahar și apoi se așeză iarăși confortabil pe sofa. „Cred că știi că John Royden pictează numai femei."

„Nu, nu știam."

„Și totdeauna în mărime naturală, cum este și al meu. Acum, uită-te bine la el, Lionel. Observi cît de bine este pictată rochia?"

„Știu eu..."

„Du-te mai aproape și privește atent, te rog!"

M-am ridicat fără tragere de inimă și m-am dus să examinez tabloul. Spre surprinderea mea, am observat că stratul de culoare de pe rochie era atît de gros încît se înălțau deasupra restului picturii. Era un truc, destul de reușit, dar nici prea greu de realizat și nici original.

„Vezi?" mă întrebă ea. „Acolo unde-i rochia este mai gros."

„Da, așa-i."

„Dar mai e ceva, Lionel, să știi. Cred că cel mai nimerit ar fi să-ți povestesc ce s-a întîmplat prima dată cînd m-am dus să pozez."

Grozav, n-am mai pomenit pe cineva mai plictisitor, m-am gîndit, și cum pot oare scăpa?

„Asta se întîmpla cam acum un an și-mi amintesc ce emoționată eram îndreptîndu-mă spre atelierul marelui pictor. Mi-am pus o rochie nouă minunată, pe care tocmai o cumpărasem de la Norman Hartnell, o pălărioară roșie și am plecat. Domnul Royden m-a întîmpinat la intrare și, bineînțeles, am am fost pe loc fascinată de el. Avea un barbișon ascuțit și niște pătrunzători ochi albaștri și purta o haină neagră de catifea. Atelierul era enorm, cu canapele din catifea și chiar un covoraș de catifea — M-a invitat să iau loc, mi-a oferit ceva de băut și a intrat direct în subiect. Mi-a spus că el pictează cu totul altfel decît alți artiști. Îmi spuse că, în concepția lui, există o singură metodă pentru a atinge perfecțiunea cînd pictezi corpul unei femei, iar eu nu trebuie să fiu surprinsă de ce voi auzi.

„Nu cred că voi fi surprinsă, Domnule Royden", i-am spus eu.

„Sînt sigur că nu veți fi", mă completă el. Avea cei mai minunați dinți albi care-i străluceau din barbă cînd zîmbea. „Vedeți cum este?" continuă el. „Uitați-vă la orice tablou de femeie — indiferent de cine-i pictat — și veți observa că, deși bine pictată, rochia crează un efect de artificialitate, de lipsă de interes, ca și cînd rochia ar fi fost îmbrăcată de un model de lemn. Și știți de ce?"

„Nu, Domnule Royden, nu știu!"

„Pentru că nici pictorii înșiși nu știau ce se află dedesubt!"

Gladys Ponsonby făcu o pauză pentru a mai sorbi din lichior. „Nu tresări, Lionel," îmi spuse ea. „Nu-i nimic rău în toată povestea. Așteaptă și lasă-mă să termin. Așa că Domnul Royden reluă, „De aceea țin să pictez mai întîi nudul."

„Ferească Dumnezeu, D-le Royden!" am exclamat eu.

„Dacă refuzați, D-nă Ponsonby, eu pot să fac o concesie neînsemnată," mă descurajă el, „dar prefer prima formulă."

„Dar să știți D-le Royden, nici nu știu ce să spun".

„Și după ce vă pictez astfel," continuă el, „va trebui să așteptăm cîteva săptămîni ca să se usuce uleiul. Apoi reveniți și vă pictez lenjeria de corp. Și cînd se usucă și asta, vă pictez rochia. Vedeți, este cît se poate de simplu."

„E un ticălos ordinar!" m-am indignat eu.

„Nu, Lionel, nu! Greșești. Numai să-l fi auzit — atît de fermecător, atît de natural și sincer! Oricine și-ar putut da seama că crede și simte ceea ce spune."

„Iar eu te asigur, Gladys, că e un mitocan!"

„Nu fi prost, Lionel! Și mai întîi, lasă-mă să termin. Primul lucru pe care i l-am spus a fost acela că soțul meu (care trăia pe atunci) nu va fi niciodată de acord."

„Dar soțul D-voastră nu trebuie să știe," răspunse el. „De ce să-l implicați! Nimeni nu-mi cunoaște secretul înafară de femeile pe care le-am pictat."

Iar după ce am mai protestat puțin, îmi aduc aminte că mi-a spus, „Stimată D-nă Ponsonby, nu-i nimic imoral în asta. Arta este imorală numai cînd este pictată de amatori. Este la fel și în medicină. Nu-i așa că nu refuzați să vă dezbrăcați în fața doctorului?"

„I-am spus că aș refuza dacă m-aș duce la el pentru o durere de urechi. Asta l-a făcut să rîdă. Dar a insistat și trebuie să-ți mărturisesc că suna foarte convingător, așa că, după o vreme, am cedat — și cu asta basta. Așa că, dragă Lionel, acum îmi cunoști secretul." Se ridică și merse să-și mai toarne un pahar.

„Gladys, sigur e adevărat ce-mi spui?"

„Sigur că-i adevărat."

„Vrei să spui că așa procedează cu toți clienții ?"

„Da. Iar gluma e aceea că bărbații nu știu nimic. Tot ce văd ei este un tablou frumos al soților lor îmbrăcate. Evident, nu-i nimic dacă îți faci un nud. Artiștii fac mereu așa ceva. Dar soții noștri limitați protestează la așa ceva."

„Pe onoarea mea că tipul e dat dracului !"

„Eu cred că-i un geniu."

„Sînt sigur că a furat ideea de la Goya."

„Prostii, Lionel."

„Ba bineînțeles că a furat-o. Ascultă, Gladys. Vreau să-mi spui ceva. Nu cumva știai despre asta... despre această metodă specială a lui Royden înainte de a te duce la el ?"

Cînd i-am pus întrebarea era pe punctul de a-și mai umple un pahar, atunci ezită, întoarse capul spre mine și-mi oferi un zîmbet mătăsos care-i arcui colțul gurii. „La naiba, Lionel," spuse ea. „Ești prea deștept. Niciodată nu-ți scapă nimic."

„Deci știai ?"

„Desigur. Mi-a spus Hermione Girdlestone."

„Exact cum bănuiam !"

„Și tot nu-i nimic rău în asta."

„Nimic rău," am spus, „absolut nimic." Totul îmi era clar acum. Royden ăsta era într-adevăr o cutră mare care practica cel mai rafinat șiretlic de care auzisem vreodată. Tipul știa prea bine de existența unui număr apreciabil de femei bogate și indolente care se trezeau în jur de prînz și-și petreceau restul zilei căutînd să scape de plictis jucînd bridge și canasta sau tîrguind pînă la ora cocktail-ului. Tot ce-și doreau era o schimbare, ceva neobișnuit și, cu cît mai scumpă cu atît mai bine. Bineînțeles că vestea unei asemenea distracții trebuia să se împînzească ca pojarul printre ele. O și văd pe grăsanca de Hermione Girdlestone aplecîndu-se peste masa de canastă și spunîndu-le... „Dragele mele, e *de-a dreptul* fascinant... E nemaipomenit de palpitant... *mai* senzațional decît la doctor..."

„Dar nu spui nimănui, Lionel, nu-i așa ? Ai promis."

„Nu, nu, nici o grijă. Dar acum, chiar trebuie să plec, Gladys !"

„Nu fi prost. De-abia am început să mă simt bine. Stai pînă îmi termin paharul cel puțin."

Am rămas cuminte pe sofa în timp ce ea își continua interminabila savurare a lichiorului. Ochii mici și îngropați mă urmăreau totuși printre gene, răutăcioși și pervești, așa încît începusem să am impresia că mai puneau la cale vreo tărășenie sau vreun scandal. Ochii aveau o privire de șarpe iar gura avea o tăietură stranie ; iar în aer plutea — deși poate că mă înșelam — subtilul parfum al pericolului.

Apoi pe neașteptate, atît de neașteptate încît am tresărit, spuse, „Lionel, ce-i cu povestea asta dintre tine și Janet de Pelagia ?"

„Gladys, te rog..."

„Lionel, ai roșit !"

„Prostii."

„Să nu-mi spui că, în sfîrșit, bătrînul celibatar s-a încurcat !"

„Gladys, totul e stupid." Am început să mă pregătesc de plecare, dar îmi puse mîna pe genunchi și mă opri.

„Nu ți-ai dat seama încă, Lionel, că nu mai există secrete ?"

„Janet e o fată bună."

„E exagerat să-i spui fată." Gladys Ponsonby făcu o pauză privind în paharu-i mare pe care îl ținea cu amîndouă mîinile. „Dar, oricum, sînt de acord cu tine, Lionel, e o persoană minunată din toate punctele de vedere. Numai că," și începu să vorbească foarte rar, „numai că uneori face niște comentarii foarte ciudate."

„Cum adică ?"

„Adică, știi tu... — despre oameni. Despre tine."

„Și ce-a zis despre mine ?"

„Nimic, Lionel, mai nimic. Oricum, nu te-ar interesa."

„Ce-a spus despre mine, Gladys ?"

„Nici măcar nu are rost să repet, fără glumă. Doar că am avut impresia că era ceva ciudat în toată povestea."

„Gladys — ce-a spus ?" Așteptîndu-i răspunsul, simțeam cum transpir cu tot corpul.

„Păi, știu eu ! Fără îndoială că glumea, fiindcă astfel nici nu mi-ar fi trecut prin minte să-ți spun, dar cred că s-a referit la plictiseală."

„Ce plictiseală ?"

„Aceea de a merge cu tine la masă aproape în fiecare seară — cam așa ceva."

„Și spunea că o plictisește ?"

„Da." Gladys Ponsonby își goli paharul dintr-o înghițitură și-și îndreptă ținuta. „Dacă chiar vrei să știi, zicea că-i cumplit de plictisitor. Și apoi..."

„Și apoi..."

„Ascultă, Lionel — n-are rost să te enervezi. Îți spun astea numai spre binele tău."

„Atunci, spune odată !

„Tocmai se întîmplă că am jucat canasta cu Janet astăzi după-amiază și am întrebat-o dacă e liberă să cineze cu mine mîine seară. Și a spus că nu este."

„Mai departe !"

— „Păi — ce-a spus, de fapt, este 'I-au masa cu bătrînul ăla plictisitor de Lionel Lampson.'"

„A spus Janet așa ceva ?"

„Da, dragă !"

„Și mai ce ?"

„Nu, doar atît. Nu cred c-ar trebui să-ți spun și restul."

„Te rog să-mi spui totul !"

„Iar eu te rog, Lionel, să nu țipi așa la mine. O să-ți spun dacă insiști. Și, de altfel, nici nu m-aș considera o adevărată prietenă dacă nu ți-aș spune. Nu crezi că este un adevărat semn de prietenie cînd doi oameni așa ca noi..."

„Gladys ! Te rog să te grăbești !"

„Doamne Dumnezeule, dar trebuie să mă lași să mă gîndesc. Ia să vedem — după cîte îmi amintesc, ceea ce a spus, de fapt, a fost..." — și Gladys Ponsonby, stînd țeapănă pe sofa, fără să atingă dușumeaua cu picioarele, privind de astă dată în altă parte, spre perete, începu să imite cu talent intonațiile adînci ale acelei voci pe care o cunoșteam atît de bine — „Așa plictiseală, dragă, fiindcă în compania lui Lionel știi *totdeauna* exact ce se va întîmpla de la început *pînă la* sfîrșit. Ne ducem să luăm cina la Savoy Grill — *totdeauna* la Savoy Grill — și timp de două ore trebuie să-l ascult pe îngîmfatul ăla bătrîn... — vreau să spun că trebuie să-l ascult trăncănind despre tablouri și porțelanuri — *totdeauna* despre tablouri și porțelanuri. Apoi, în taxi, spre casă, luîndu-mi mîna, aplecîndu-se spre mine — îi simt mirosul îmbîcsit de țigări și de băutură — și spunîndu-mi cît ar vrea să fi fost — cu vreo douăzeci de ani mai tînăr. Iar eu îl întreb, „Te superi dacă deschid fereastra ?", și, cînd ajungem la mine îi spun să rețină taxiul iar el se preface că nu aude și-i dă drumul. Iar la ușă, în vreme ce-mi caut cheia, și așteaptă cu o expresie de cîine rebegit, eu pun cheia în broască, o întorc încet și apoi — foarte repede, înainte de a avea timp să se miște — îi spun noapte bună, mă furișez înlăuntru și închid ușa..." „Lionel ! Ce se întîmplă dragă ? Ți-e rău ?"

Din fericire, în acel moment cred că am leșinat de-a binelea. Nu-mi amintesc practic nimic din restul acelei nopți îngrozitoare, înafară de bănuiala vagă și neplăcută că, atunci cînd mi-am revenit, n-am mai rezistat deloc și am lăsat-o pe Gladys Ponsonby să mă îmbărbăteze în cele mai diverse chipuri. Cred că, mai tîrziu, am plecat, am ajuns acasă, dar am rămas mai mult sau mai puțin inconștient de ceea ce se întîmpla cu mine, pînă cînd m-am trezit dimineața în pat.

Și m-am trezit slăbit și zdruncinat. Stăteam nemișcat, cu ochii închiși, încercînd să-mi ordonez evenimentele serii trecute — salonul lui Gladys Ponsonby, Gladys bînd lichior pe sofa, feţișoara ei înghesuită, gura ca o gură de somon, ce spunea... Și ce spusese de fapt! A, da. Ceva despre mine. Dumnezeule! Despre Janet și despre mine! Toate chestiile alea îngrozitoare! Oare să fi aparţinut ele într-adevăr lui Janet? Se poate așa ceva?

Îmi amintesc cu ce viteză uluitoare începuse să-mi crească ura față de Janet de Pelagia. Totul se întîmplă în cîteva minute — o izbucnire bruscă, violentă de ură care mă umplu pînă ce aveam impresia că o să explodez. Am încercat să scap de ea, dar parcă mă apucase o febră și peste scurtă vreme, asemeni unui gangster înrăit, eram în căutarea unei metode de răzbunare.

Comportament curios, veţi spune, la un om ca mine; la care aș răspunde — nu, nu tocmai, dacă aveţi în vedere amănuntele. După mintea mea, toată afacerea ar fi putut să-l împingă pe oricine la crimă. De fapt, dacă nu aș fi dispus de o dimensiune sadică ce m-a făcut să caut o pedeapsă mai perversă și mai dureroasă pentru victima mea, poate că aș fi ajuns un criminal. Dar am hotărît că simpla ucidere ar fi prea blîndă pentru această femeie și prea grosolană pentru gustul meu. Așa că am început să caut o alternativă superioară.

Nu sînt intrigant din fire; nu mi-a plăcut deloc și nu am nici un fel de experienţă în domeniu. Dar ura și furia pot concentra nebănuite disponibilităţi ale minţii noastre și, pe nesimţite, se și contura o schemă — atît de rafinată și tentantă încît am fost imediat cucerit de ea. În timp ce-i completam detaliile și înlăturam vreo două trei obiecţii minore, starea mea neguroasă și răzbunătoare făcu loc unei exaltări extreme și-mi aduc aminte cum am început să sar în pat de bucurie și să bat din palme. Îmi amintesc că în momentul imediat următor aveam deja în mînă cartea de telefoane și căutam cu înfrigurare un număr. L-am găsit, am luat telefonul și am format numărul.

„Alo, D-l Royden? D-l John Royden?"

„La telefon, vă rog."

Nu mi-a fost greu să-l conving să treacă pe la mine pentru cîteva minute. Nu-l cunoscusem personal, dar el mă știa cu siguranţă, atît ca important colecţionar de tablouri cît și ca om din înalta societate. Reprezentam pentru el o mare achiziţie.

„Să vedem, D-le Lampson," spuse, „cred că sînt liber peste vreo două ore. Vă convine?

I-am răspuns afirmativ, i-am dat adresa și am închis.

Am sărit din pat la propriu. Eram nemaipomenit de entuziasmat. Cu puţin înainte eram agonizat de disperare, gîndindu-mă la crimă și sinucidere și alte cîtele; iar acum fluieram o arie de Puccini în baie. Mă suprindeam din cînd în cînd frecîndu-mi mîinile cu o bucurie diavolească iar, la un moment dat, cînd făceam genoflexiuni, m-am rostogolit pe jos rîzînd și chicotind ca un școlar.

La ora stabilită D-l John Royden fu condus în bibliotecă iar eu m-am ridicat să-l întîmpin. Era un omuleţ spilcuit cu o barbă de ţap ușor roșcată. Purta o haină neagră de catifea, cravată grena, pulover roșu și pantofi negri. I-am strîns o mînă mică și îngrijită.

„Mă bucur că aţi venit atît de repede, D-le Royden."

„Și eu, Domnule." Buzele — ca la marea majoritate a oamenilor cu barbă — îi păreau umede, puţin indecente, de un roșu deschis înconjurat de păr. După ce i-am mai spus o dată cît de mult îi admiram opera, am atacat subiectul direct.

„D-le Royden, vreau să vă fac o propunere oarecum neobișnuită, oricum — foarte personală."

„Vă rog, D-le Lampson!" Stătea pe un scaun în fața mea și-și aplecă într-o parte căpșorul — rapid și angular, ca o pasăre.

„Evident, știu că mă pot bizui pe discreţia dumneavoastră."

„Absolut, D-le Lampson."

„Foarte bine. Propunerea mea este următoarea: există în oraș o doamnă al cărei portret aș vrea să-l am. Aș dori să am în colecţie un bun portret al ei făcut de dumneavoastră. Sînt însă anumite probleme. De pildă, am motivele mele să-i ascund faptul că eu am fost acela care i-a comandat portretul."

„Vreţi să spuneţi că..."

„Exact, D-le Royden. Exact acest lucru vreau să-l spun. Ca om de lume, sper că înţelegeţi."

Zîmbi — un zîmbet subţire și contorsionist care deabia se zări prin barbă — și dădu aprobator din cap.

„Nu există posibilitatea," am spus, „ca un bărbat să fie — cum să zic? — foarte ataşat de o doamnă și în același timp să aibă motive ca ea să nu știe?"

„Ba sigur că da, D-le Lampson."

„Uneori trebuie să-ţi urmărești prada cu multă atenţie, așteptînd cu răbdare să se arate."

„Exact, D-le Lampson."

„O pasăre se poate prinde și prin alte metode decît urmărind-o prin pădure."

„Într-adevăr, D-le Lampson."

„Punîndu-i sare pe coadă, spre exemplu."

„Ha-ha!"

„Foarte bine, D-le Royden. Sînt sigur că înţelegeţi. Acum — cunoșteţi cumva o doamnă pe numele Janet de Pelagia?

„Janet de Pelagia? Ia să vedem — da. Cel puţin, vreau să spun, am auzit de ea. N-aș putea spune că chiar o cunosc."

„Păcat. Asta complică lucrurile. Credeţi că aţi putea ajunge s-o întîlniţi — la un cocktail sau așa ceva?"

„Nimic nu-i imposibil, D-le Lampson."

„În regulă — fiindcă ceea ce propun este să vă duceţi la ea și să-i spuneţi că este tipul de model pe care îl căutaţi de ani de zile — exact chipul, silueta și culoarea de ochi pe care le doriţi. Știţi la ce mă refer. Apoi o întrebaţi dacă vrea să vă pozeze gratis; îi spuneţi că aţi vrea să-i faceţi portretul pentru expoziţia anului următor de la Academie. Sînt sigur că ar fi încîntată să vă ajute — ba chiar onorată dacă pot să mă exprim astfel. Apoi o pictaţi, îi puneţi tabloul în expoziţie și mi-l daţi după aceea. Nimeni, în afară de dumneavoastră nu trebuie să știe că eu l-am cumpărat."

Ochii mici și rotunzi ai lui John Royden mă urmăreau cu atenţie iar capul i se aplecă iarăși într-o parte. Stătea pe marginea scaunului și, în poziţia asta, cu puloverul roșu care-i acoperea partea din față, îmi aminti de un piţigoi pe o creacă ascultînd la un zgomot suspect.

„Nu-i nimic rău în toată povestea asta," i-am spus. „O puteţi numi — dacă vreţi — mica și nevinovata conspiraţie organizată de..., de un bătrîn mai romantic."

„Înţeleg, D-le Lampson, înţeleg..." Tot părea că mai ezită, așa că am adăugat în grabă, „Sînt gata să plătesc onorariul dublu."

Asta îl convinse. Își linse buzele la propriu. Ei bine, D-le Lampson, trebuie să vă spun că asemenea aranjamente nu sînt tocmai în stilul meu, știţi. Dar, oricum, ar trebui să fiu cu totul lipsit de suflet să refuz o astfel de — s-o numesc comandă romantică?"

„Aș dori un portret în mărime naturală, D-le Royden. O pînză mare — să vedem — cam de două ori cît Manet-ul acela de colo."

„Cam 1,60 pe 0,90?"

„Da. Și aș vrea să fie în picioare. După mine, asta este poziţia ei cea mai grațioasă."

„Înţeleg foarte bine, D-le Lampson. Și îmi va face plăcere să pictez o doamnă atît de încîntătoare."

Asta sper și eu, mi-am spus în gînd. Avînd în vedere metoda pe care o practici, sigur că va fi o plăcere. Și, cu voce tare, „În regulă, D-le Royden, las totul în seama dumneavoastră. Și nu uitaţi, vă rog — acesta este micul nostru secret."

După ce a plecat m-am forțat să rămîn liniștit și să respir adînc de douăzeci și cinci de ori. Nimic nu m-ar fi împiedicat să sar în sus și să strig de bucurie ca un idiot. Nu m-am mai simțit niciodată atît de entuziasmat. Planul îmi intrase în funcțiune. Urma acum așteptarea, o lungă așteptare. După modul în care picta, aveau să treacă cîteva luni pînă să termine tabloul. Oricum, nu-mi trebuia altceva decît răbdare.

Și tot pe loc am hotărît că ar fi bine dacă m-aș duce în străinătate între timp ; și în dimineața următoare, după ce i-am trimis lui Janet un mesaj (vă amintiți că trebuia să mă întîlnesc cu ea în seara aceea) în care îi spuneam că am fost chemat de urgență, am plecat în Italia.

Ca întotdeauna, m-am simțit minunat acolo, întrerupt fiind doar din cînd în cînd de emoția pe care mi-o dădea gîndul întoarcerii.

M-am întors după patru luni, în iulie, odată cu deschiderea Academiei regale și, spre bucuria mea, am constatat că totul mersese conform planului. Tabloul lui Janet De Pelagia fusese terminat și inclus în expoziție și devenise deja subiectul unor comentarii favorabile din partea criticii și a publicului. Am evitat să mă duc să-l văd, însă Royden mi-a spus la telefon că mai multe persoane voiseră să-l cumpere dar li s-a spus că nu e de vînzare. La închidere, Royden mi-a trimis tabloul și și-a primit onorariul.

Am pus imediat să mi-l ducă în camera de lucru și, cu nerăbdare crescîndă, am început să-l examinez cu atenție. O pictase în picioare, cu o rochie neagră de seară iar în spate se vedea o sofa roșie de pluș. Mîna stîngă i se odihnea pe un scaun vechi, tot cu pluș roșu, iar de tavan atîrna un candelabru uriaș de cristal.

Dumnezeule, am gîndit, totul e respingător ! Portretul ca atare nu era chiar atît de rău. Prinsese expresia femeii — căderea capului în față, ochii mari albaștri, gura frumos-urîtă tot mare, cu urma unui zîmbet într-un colț. Fără îndoială, o flatase. Nu avea nici un rid pe față și nici cea mai mică cută sub bărbie. M-am aplecat mai aproape să examinez rochia. Da — culorile erau mai groase, mult mai groase. Chiar în acel moment, nemaiavînd răbdare să aștept, mi-am scos haina și m-am pregătit de lucru.

Trebuie să menționez aici că sînt expert în curățirea și restaurarea tablourilor. Mai ales curățirea este un proces destul de simplu care presupune doar răbdare și o mînă ușoară iar profesioniștii care fac atîta caz de secretul meseriei lor și cer niște prețuri exorbitante nu mi-au fost niciodată clienți. Pentru picturile mele, fac totdeauna aceste lucruri singur.

Am turnat terebentină și am adăugat cîteva picături de alcool. Am muiat un tampon de vată în amestec, l-am stors și apoi, ușor, foarte ușor, cu o mișcare circulară, am început să frec culoarea neagră a rochiei. Nu speram decît ca Royden să fi lăsat timp fiecărui strat să se usuce bine înainte de a-l aplica pe următorul, căci astfel s-ar fi amestecat și procesul pe care îl aveam în minte ar fi devenit imposibil. Dar aveam să descopăr în curînd. Lucram pe trei centimetri pătrați de rochie undeva în zona stomacului doamnei ; nu mă grăbeam, încercînd cu atenție culoarea, adăugînd cîte un strop de alcool din cînd în cînd în amestec, încercînd iarăși, iar adăugînd pînă cînd a ajuns suficient de tare ca să înlăture pigmentul.

Am lucrat preț de o oră pe acest pătrățel negru, atingînd tot mai ușor pe măsură ce mă apropiam de stratul de dedesubt. Apoi apăru un punctișor roșu care se mări treptat pînă cînd întregul pătrat era de un roșu aprins. Am neutralizat imediat cu terebentină pură.

Pînă aici, totul în regulă. Știam că culoarea neagră putea fi înlăturată fără a strica ce era dedesubt. Atîta timp cît aveam răbdare și energie suficientă, puteam să înlătur negrul complet. Descoperisem deja proporțiile care trebuiau folosite și intensitatea tamponării, așa că voi progresa mult mai rapid.

Trebuie să spun că era o muncă amuzantă. Am lucrat mai întîi de la mijloc în jos și, pe măsură ce partea de jos a rochiei se lua treptat pe tampoanele mele de vată, începea să iasă la iveală o lenjerie de un roșu straniu. Nu aveam de unde să știu ce nume are piesa respectivă, dar arăta ca o invenție formidabilă confecționată dintr-un soi de material elastic cu scopul de a conține și a comprima silueta revărsată a femeii într-o formă aerodinamică, dînd astfel falsa impresie de suplețe. Cu cît mă deplasam în jos, am ajuns la o neobișnuită combinație de jartiere, tot roșii și ele, legate de această armură elastică și atîrnînd în jos pe o lungime de vreo zece-cinsprezece centimetri ca să ajungă la partea de sus a ciorapilor.

Totul îmi părea fantastic și mă retrăgeam mereu cu cîțiva pași ca să văd mai bine. Aveam sentimentul puternic al faptului că fusesem păcălit ; căci nu admirasem eu în aceste ultime luni silueta de silfidă a doamnei respective ? Era o impostoare. Nici o îndoială în această privință. Dar mă întrebam dacă și celelalte femei practică acest tip de înșelăciune. Știam, bineînțeles, că pe vremea jupoanelor și corsetelor era moda ca doamnele să se împacheteze astfel ; dintr-un motiv sau altul aveam însă impresia că, astăzi, singura soluție era cura.

După ce am terminat partea de jos a rochiei, mi-am îndreptat atenția asupra zonei superioare, înaintînd tacticos de la talie în sus. Chiar deasupra taliei am dat de o porțiune de piele ; apoi, mai sus, pe piept, am dat peste o lucrătură făcută din niște material gros și negru înconjurat cu dantelă. Asta era, știam foarte bine, sutienul — o altă piesă formidabilă susținută de niște hamuri negre aranjate cu aceeași tehnică și îndemînare ca și cablurile prin care este suspendat un pod.

Doamne, doamne, mă gîndeam. Omul cît trăiește învață.

Dar, în sfîrșit, totul era terminat și m-am dat înapoi ca să privesc pentru ultima oară tabloul. Un spectacol cu adevărat uimitor ! Această femeie, Janet de Pelagia, în mărime naturală, stînd acolo în echipamentul amintit — într-un fel de salon, presupun — cu marele candelabru deasupra ei și cu scaunul de pluș roșu alături ; iar ea — și acesta era cel mai tulburător lucru — părînd complet relaxată, detașată, cu ochii aceia albaștri, placizi, cu zîmbetul vag și gura frumos-urîtă. Am mai observat cu surprindere că avea și niște picioare foarte strîmbe, ca de jocheu. Vă spun sincer, mă simțeam penibil. Aveam impresia că n-aș fi avut dreptul să fiu în cameră, sau, oricum să mă zgîiesc. Așa că, după un timp am ieșit închizînd ușa după mine ; părea singura posibilitate decentă.

Și acum, ultima mișcare ! Și să nu vă imaginați că, fiindcă nu am mai amintit de ea, ura, setea mea de răzbunare au scăzut între timp. Dimpotrivă, cred că crescuse ; iar, în fața ultimului act, de abia mă mai puteam stăpîni. În noaptea aceea, de exemplu, nici nu m-am culcat.

Știți, nici n-aveam răbdare să mai aștept trimiterea invitațiilor. Am stat toată noaptea pregătind și scriind plicurile. Erau douăzeci și două la număr și voiam ca fiecare să conțină o notă personală. „Dau o mică petrecere vineri seară, pe douăzeci și două, la orele opt. Sper că puteți să... De abia aștept să vă revăd și..."

Prima, cea mai atent formulată, era adresată lui Janet de Pelagia. Regretam în ea că nu am văzut-o de atîta vreme... Fusesem în străinătate... Ar fi timpul să fim din nou împreună etc., etc. Următoarea — lui Gladys Ponsonby. Apoi una D-nei Girdlestone, alta Prințesei Bicheno, D-nei Cudbird, lui Sir Hubert Kaul, D-nei Galbally ș.a. — contese, lorzi, notabilități. O listă foarte bine aleasă, conținînd numai oameni de distincție, femei cunoscute și influente în pătura de sus a societății noastre.

Eram suficient de conștient că o petrecere la mine era considerată o adevărată ocazie ; toți voiau să vină. Iar acum, cum îmi urmăream vîrful peniței mișcîndu-se cu repeziciune pe hîrtie, le și vedeam pe doamne luînd în mîini telefoanele în dimineața cînd primeau invitația și auzeam voci stridente chemînd alte voci, și mai stridente prin intermediul firelor... „Lionel dă o petrecere... te-a invitat și pe tine ? Vai, ce drăguț... mîncărurile lui sînt totdeauna așa de bune... iar el e un om atît de drăguț, nu... da, da..."

Oare chiar așa ceva își spun ? Deodată am avut ideea că poate nu-și spun deloc asemenea lucruri. Poate : „Așa-i, dragă, nu-i chiar un bătrîn de aruncat... cam plictisitor, totuși, nu ? Ce crezi ?... „Ce-ai spus ?... anost ? Chiar așa, dragă ? Ai atins punctul sensibil... ai auzit ce spunea despre el Janet de Pelagia ?... Aa, da, credeam c-ai auzit povestea cu... nemaipomenit de nostim, nu crezi ?... sărmana Janet... nu știu cum de a rezistat atît suportîndu-l..."

În orice caz, am trimis invitațiile iar în cîteva zile toată lumea, cu excepția Doamnei Cudbird și a lui Sir Hubert Kaul — plecați din oraș — au acceptat cu plăcere.

La opt și jumătate în seara de douăzeci și două marele meu salon era plin de oameni. Se mișcau prin cameră admirînd tablourile, bînd martini, vorbind cu voce tare. Femeile miroseau a parfumuri, bărbații aveau fețe roșii și erau frumos încorsetați în jachete. Janet de Pelagia purta aceeași rochie neagră pe care o folosise pentru portret și, oridecîteori mă uitam la dînsa, îmi apărea în față și deasupra capului o imagine de balon de săpun — ca în desenele animate — în care apărea în desuuri, cu sutienul negru, centura elastică tot neagră, jartierele, picioarele de jocheu.

Treceam de la un grup la altul, pălăvrăgind amical cu fiecare, ascultîndu-le conversația. O auzeam în spatele meu pe D-na Galbally povestindu-i lui Sir Eustace Piegrome și James Pisker cum bărbatul de lîngă masa ei de la Claridges, cu o seară înainte, avea ruj pe mustața căruntă. „De-a dreptul vopsit cu ruj", insista ea, „și tînărul avea cu sigurață nouăzeci de ani..." În partea cealaltă, Lady Girdlestone îi spunea cuiva unde poate găsi ciuperci gătite în alcool și o vedeam pe D-na Icely șoptindu-i ceva Lordului Mulherrin în vreme ce lordul își mișca capul dintr-o parte în alta ca un metronom stricat.

Se anunță masa și am ieșit cu toții.

„Dumnezeule !" strigară cu toții cînd intrară în sufragerie. „Ce întuneric și sinistru !"

„Nu se vede nimic !"

„Ce lumînările minunate !"

„O, Lionel, ce romantic !"

Erau șase lumînări subțiri puse la distanță una de alta pe lungimea mesei. Flăcările lor mici făceau puțină lumină în jurul mesei, lăsînd restul camerei în întuneric. Era un aranjament amuzant și, dincolo de faptul că se potrivea foarte bine scopului meu, mai constituia și o schimbare. Oaspeții s-au așezat la locurile lor și a început cina.

Tuturor le plăcea lumina lumînărilor și totul se desfășura excelent, deși, curios, întunericul îi făcea să vorbească mai tare decît de obicei. Aveam impresia că vocea lui Janet de Pelagia era deosebit de stridentă. Stătea lîngă Lordul Mulherrin și o auzeam povestindu-i cum s-a plictisit la Cap Ferrat cu o săptămînă în urmă. „Numai francezi", repeta ea, „francezi și nimic altceva peste tot..."

Cît despre mine, urmăream lumînările. Erau atît de subțiri încît nu mai aveau mult pînă să se termine. Mai eram și foarte nervos — recunosc — dar, totodată, nemaipomenit de exaltat, aproape ca un om beat. De fiecare dată cînd îi auzeam vocea lui Janet sau îi vedeam fața umbrită în lumina slabă a lumînărilor, un balonaș de bucurie exploda în mine și-mi trimitea flăcări pe sub piele.

Ajunseseră la căpșuni cînd tocmai stabilisem că a sosit timpul. Am inspirat adînc și am spus cu voce tare, „Mi-e teamă că va trebui să aprindem lumina. Lumînările sînt pe sfîrșite. Mary," am strigat, „Mary, te rog să aprinzi becurile."

Urmă un moment de tăcere, am auzit-o pe femeie îndreptîndu-se spre ușă și apoi zgomotul slab al întrerupătorului care a umplut camera cu o lumină puternică. Cu toții s-au încruntat, apoi au deschis ochii și au început să privească în jur.

În acel moment m-am ridicat și am ieșit încetișor din cameră, dar nu înainte de a vedea o priveliște care nu se poate uita niciodată. Janet, cu ambele mîini suspendate, împietrită, de gheață, prinsă în actul gesticulării spre cineva de cealaltă parte a mesei. Gura îi era complet deschisă și avea expresia unui om surprins, fără să înțeleagă, care cu o secundă înainte fusese împușcat drept prin inimă.

M-am oprit în hol și am ascultat la izbucnirea de țipete ale doamnelor și de exclamații indignate și surprinse ale domnilor ; urmă un amestec de sunete și zgomote — toată lumea vorbea, striga sau se mișca, în același timp. Apoi — și acesta a fost momentul cel mai delicios — am auzit vocea Lordului Mulherrin dominîndu-le pe toate celelalte, „Hei, să aducă cineva apă ! Dați-i doamnei puțină apă, repede !"

Ajuns în stradă, șoferul mă ajută să intru în mașină și, nu peste multă vreme ieșisem din Londra, îndreptîndu-ne voioși spre nord, unde am această casă, la numai o sută cincizeci de kilometri de oraș.

Mi-am petrecut următoarele două zile savurînd. Pluteam într-un vis extatic, îmbătîndu-mă cu succesul avut și cuprins de o asemenea plăcere încît simțeam tot timpul înțepături și gîdilituri pe tălpi. De abia azi dimineață, cînd Gladys Ponsonby m-a chemat la telefon, am revenit la normal și mi-am dat seama că nu sînt un erou, ci un exilat. M-a informat — cu o oarecare bucurie — că toți erau revoltați, că toți vechii și bunii mei prieteni spuneau cele mai îngrozitoare lucruri despre mine și că jurau să nu mă mai cunoască. În afară de ea. Cu toții înafară de ea, îmi spuse. Și nu cred că ar fi plăcut dacă ar veni să stea cîteva zile cu mine ca să mă mai înveselească ?

Mi-e teamă că eram deja prea deprimat ca să-i mai pot răspunde politicos. Am pus jos telefonul și m-am dus să plîng.

Iar astăzi la prînz a venit lovitura de grație. A sosit poșta — de abia mă pot convinge să scriu acest lucru, într-atît mă simt de rușinat — și mi-a adus cea mai gingașă, cea mai drăgălașă depeșă de la nimeni altcineva decît Janet de Pelagia. Mă iartă, îmi scria, pentru tot ce-am făcut. Știa că nu a fost decît o glumă și eu nu trebuie să mă iau după grozăviile pe care le spun alții despre mine. Mă iubea la fel de mult ca altădată și o va face pînă în ultima zi.

O, ce ticălos, ce brută mă simțeam cînd citeam aceste rînduri ! Cu atît mai mult cu cît descoperisem că mi-a trimis cu aceeași ocazie și un cadou drept semn de afecțiune — un borcan din marea mea mîncare favorită, icre negre proaspete.

Orice ar fi, eu nu rezist la icrele negre. Asta-i probabil cea mai mare slăbiciune a mea. Așa că, deși nu aveam poftă de nici un fel de mîncare la cină, trebuie să mărturisesc că am luat cîteva linguriță, mai ales ca să mă consolez pentru nefericirea care se abătuse asupra mea. Ba chiar am impresia că am mîncat prea multe, pentru că de vreo oră nu mă simt prea bine. Poate că ar trebui să mă duc să iau niște bicarbonat de sodiu. Și poate că o să revin ca să termin povestirea mai tîrziu.

Știți — acum că mă gîndesc mai bine, chiar mă simt deodată foarte rău...

Traducere de Ștefan AVĂDANEI

PA ȘI PUSI !

de Gil BREWER

Lili Southern era bucățică aleasă. Pe deasupra, mai avea și multe relații interesante, așa că, la început, Al Walters nu își putea lămuri cum de se lipise tocmai de el. Nici vorbă, putea admite că era și el bărbat bine, tînăr, energic și că avea și el oarecari relații. Necazul era însă că relațiile lui erau exact așa : oarecari. Asta era un lucru care-l nedumerea pe Al, fiindcă Lili nu se încurca de obicei decît cu barosani. O explicație posibilă ar fi putut fi și faptul că amicul ei recunoscut, care-o umpluse de bani, se afla acum îndărătul gratiilor, condamnat pentru jaf, crimă și alte asemenea chestii.

Cînd Al Walters își examină situația financiară, se întristă. Avea foarte puțini bani, dar asta nu părea s-o deranjeze pe Lili. Arăta tot timpul că ține foarte mult la el, iar problema banilor nici nu se pusese. Pe de altă parte, Brent Morgan era la răcoare și era puțin probabil să iasă curînd de acolo — dacă avea să mai iasă vreodată — așa că în această privință nu exista nici un motiv de îngrijorare. În plus, trecuse multă vreme de cînd Lili renunțase să-și viziteze fostul amic.

— Îmi place meseria ta. Mă face să mă înfior, îi spuse Lili lui Al. Mi se încrețește pielea de cîte ori mă gîndesc cum te cațeri pe frînghii și zbori prin aer.

— Asta a fost de mult, spuse Al.

Erau la ea și ascultau muzică, ghemuiți pe sofa cu paharele în mînă. Ea purta o toaletă neagră de seară, iar părul blond îi cădea pe umeri în bucle ușoare. Al o privi apreciativ, apoi se trase ceva mai aproape. Nu se mai sătura de ea și totuși problema banilor continua să-l preocupe. Fata asta, Lili, era făcută pentru bani.

— Ai mai fi în stare să faci figurile alea ?

— Ce figuri ? Luă o înghițitură din scotch-ul costisitor și ridică întrebător o sprînceană.

— Știi tu, acrobații la trapez și treburi de-astea, cum făceai cînd lucrai la circ.

— Auzindu-te, cineva ar crede că e vorba de cine știe ce.

— Ba trebuie să fi fost grozav. Mai poți face figurile acelea ?

— Cred că nu mi-ar lua prea mult timp să-mi intru iar în mînă. Deși sper că nu va mai fi vreodată nevoie s-o fac. M-am rănit într-o cădere, de asta m-am lăsat. Nici vorbă, acum sînt și mai bătrîn.

— Și-ar avea vreo importanță ?

O privi iute, sperînd că nu spusese ce nu trebuia și îndată își încordă bicepsul care era lipit de brațul ei.

— Ei, nu sînt chiar așa de ruginit, spuse el. Nu te-ngrijora, mai merge încă.

— Nu-i nimic, spuse ea, n-o să mai trebuiască s-o faci din nou. Și totuși e formidabil cînd mă gîndesc că tu, care stai acum așa de aproape de mine, ai zburat cîndva prin aer și te-ai cățărat pe toate frînghiile alea și așa mai departe, pur și simplu mă-nnebunesc, zău, sincer.

— Am dublat și cowboys într-o vreme. Am făcut tot felul de cascade atunci.

Lili luă cu delicatețe o înghițitură din băutura ei, privindu-l în tăcere peste marginea paharului, cu ochi căprui, rotunzi și mari, la fel de încîntători, ca o noapte de vară.

Se simțea măgulit că îl tot lăuda, dar Lili rămînea totuși o tipă atît de costisitoare ! Acum era lefter practic tot timpul și știa că dacă n-o va minți cu privire la banii de care dispune, spunîndu-i că are mai mult decît se aștepta să facă vreodată rost, s-ar putea foarte bine ca ea să-i dea papucii.

— Brent era și el un tip priceput în felul lui, spuse ea, dar n-a fost niciodată în stare să zboare prin aer sau să se cațere pe frînghii. Nu era în stare să facă nimic de genul ăsta. Pur și simplu nu era născut pentru așa ceva.

Lili aducea rareori vorba de Brent Morgan.

— Cred c-ați fost amici destul de buni.

— Da. Eh, asta ține de trecut. O știi, iubitule, Mai luă o sorbitură din pahar. În afară de asta, prefer să mă gîndesc mai degrabă la tine, la noi. Sîntem amici mult mai buni decît am fost eu cu Brent.

— Nu mă tromboni, Lili. Cel mai bine ar fi să lași baltă subiectul ăsta.

— Sigur, Brent și cu mine *am fost* amici buni și așa mai departe ; și știu o groază de treburi.

— Știi o groază de treburi ? ! spuse Al, dîndu-și în cele din urmă seama de tăcerea adîncă care se lăsase.

— Oho !... O groază.

— Brent Morgan a fost mare, spuse Al. Chiar dacă e în închisoare, tot mare rămîne.

— E un tip terminat, spuse ea. În plus, e înăuntru pe viață.

Al putea să parieze că avea secrete, multe secrete, lucruri despre care el nici n-avea să afle vreodată. Brent Morgan se înfruptase din plin, permițîndu-și orice, pe cînd el, Al, ei bine, el scormonise, mai mult sau mai puțin, după resturi prin gunoaie.

— Am ceva să-ți spun, zise Lili. Cred că a sosit momentul să afli. Nu ți-am putut spune așa, netam-nesam. A trebuit să aștept. Ai să vezi de ce.

Al puse cu grijă paharul pe măsuța de băuturi din fața lor. O privea așteptînd.

— Ceva în legătură cu mine și cu Brent, spuse ea. Ceva care o să te intereseze.

— Oooh !

— Al, scumpule, spuse ea, știu foarte bine că n-ai para chioară. Recunoaște. Avem nevoie de bani, de mulți bani, și nu văd cum ai să faci rost de ei.

Pentru prima oară, în acea seară, Al n-avea chef de vorbă.

— Așa că m-am gîndit la ceva care să ne scoată din încurcătură, spuse Lili. Vreau să spun, cu ajutorul tău.

— Înțeleg, spuse Al. Înțelegea pe dracu. N-avea nici o idee despre ce avea să urmeze, dar spera că-i pregătit pentru orice.

— Eu zic să-ți mai torni un pahar, zise ea. O să ai nevoie.

Îi turnă chiar ea, ridicîndu-se și mergînd pînă la barul din celălalt capăt al camerei. Privi cum i se mișcau șoldurile pe sub rochia neagră și mulată și se întrebă ce avea să-i spună. Ea reveni cu paharul plin, se lăsă pe sofa și se înghesui în el mai tare decît înainte. Una din mîinile ei căută mușchii brațului său. Al sorbi din pahar și așteptă.

— A avut loc un jaf despre care n-are habar nimeni. Potul a fost mare și toți și-au luat partea. Cu toate astea, a mai rămas o groază. Chestia s-a întîmplat chiar înainte ca Brent să intre la zdup.

— Și ce-i cu asta ? întrebă el cu indiferență.

— Au fost o groază de bani.

O privi.

— Cît ?

— Aproape trei sute de mii de dolari, și asta după ce fiecare și-a luat partea care i se cuvenea.

Pentru un moment, el reflectă la cele auzite, apoi oftă ușor. Atîția bișțari erau pur și simplu un vis.

— Brent a fost creierul, el a regizat toată chestia, zise Lili.

Se întoarse către ea, interesat.

— La proces nu s-a pomenit nimic de asta, nu-i așa ?

— O, nu. Nici n-avea cum. Nimeni nu știa că Brent era implicat și în lovitura asta.

— Nimeni ?

— Numai micuța de mine.

Rămase nemișcat. Apoi obiectul gîndurilor sale deveni parte a visului și își dădu seama că ar fi fost prea frumos să fie adevărat.

— Ce-ar fi să-mi dai toate amănuntele, Lili ?

— Ei bine, au jefuit o bancă. După ce toți, în afară de unul, și-au luat partea, unul în afară de Brent, adică, după aceea Brent a ascuns banii.

O privea atent. Ea îi făcu cu ochiul.

— Știu unde i-a ascuns, te-ai prins ?

— Știi unde a ascuns Brent Morgan aproape trei sute de mii de dolari ?

— Corect.

Începu să-și dea seama ce-i spunea. Năucit, îngăimă cu voce răgușită :

— Dacă știi unde sînt, de ce nu pui mîna pe ei ? De ce n-ai pus mîna pe ei pînă acum ? Brent e-n cușcă. Nu te poate împiedica.

— Aici intri tu în scenă.

Rămase nemișcat, încercînd să digere puținul pe care-l aflase pînă acum. Ea spuse :

— Vrei să mă ajuți să-i iau, Al ? Atunci o să avem toți banii care ne trebuie.

Dacă vroia s-o ajute ! ? Dar era de necrezut. De-abia se mai putea stăpîni. Se ridică și începu să măsoare camera în lung și-n lat.

— Parcă spuneai că mai era implicat un tip.

— Da, mai știa cineva unde-s ascunși banii.

— Unde-i ? Cine-i ?

— S-a topit pur și simplu. Luă o sorbitură din pahar. Nu-i nevoie să te frămînți în privința lui.

— Unde-s ascunși banii ?

— O să-ți arăt. Trebuie să mergem cu mașina.

— Scumpo, dacă încerci să-ți bați joc de mine cu asta....

— E adevărul adevărat, Al. Numai c-a trebuit să aștept să fiu sigură că nu-mi vindeai gogoși cînd îmi spuneai ce mult mă iubești. Nu mă minți, nu-i așa ?

Nici n-o auzea, și abia dacă-și dădu seama cînd ea își încolăci brațele în jurul său și-l sărută. Era șansa vieții lui, era conștient de asta. O simțea. Habar n-ai cum sau cînd se va întîmpla un astfel de lucru. Nu trebuie decît s-aștepți să-și facă apariția. Uneori aștepți o viață întreagă în zadar, dar alteori, ca acum, într-o bună zi, din senin... Trebuia să afle unde erau banii. Erau o groază de bani. Trebuia să se asigure că nu-și bătea joc de el.

— Unde avem de mers ? o întrebă.

— E ceva drum, îi spuse ea. Și-ar fi cazul s-o pornim. Cu cît mai repede, cu atît mai bine, asta-i părerea mea.

Conduseră toată noaptea. La ieșirea din oraș, insistă ca el să cumpere o pușcă și muniții. Un magazin cu articole sportive era încă deschis, așa că luă ce căuta. Ea spuse că n-avea rost să riște, deoarece aveau s-o ia pe drumuri lăturalnice, prin munții din Virginia de Vest, unde sălășluiau animale sălbatice, și unde, la un moment dat, trebuiau să abandoneze mașina. Al însuși se simțea mult mai în siguranță cu o pușcă la îndemînă.

În timp ce conducea prin noapte, se gîndi serios la multe lucruri.

— De ce n-ai luat banii mai demult ? Să-i fi ținut numai pentru tine.

— Fiindcă-s într-o peșteră, spuse ea. De una singură n-aș putea pune niciodată mîna pe ei. Ai să vezi de ce.

Se uită la Lili. Părea atît de sigură de toate. Dacă ea îi mărturisise un astfel de lucru, înseamnă că el se pricepuse cum s-o ia și-o nimerise la fix. Brent Morgan pierduse într-adevăr o fată grozavă, atunci cînd intrase la zdup.

Cu toate astea, nu strică niciodată să fii prudent.

Se opriră la un service deschis toată noaptea ca să ia benzină și Lili merse pînă la toaletă. Așteptînd-o, Al continuă să se gîndească serios. Ea reveni, zîmbind, și porniră mai departe.

— Nu mai e mult, spuse ea în cele din urmă. Ai să vezi.

— Sper și eu să nu mai fie mult. Drumurile astea de munte sînt foarte periculoase noaptea.

Era greu de condus și mergeau acum pe drumuri de țară, care șerpuiau în jurul prăpăstiilor în al căror vid negru nici nu îndrăznea să privească. Un timp urmară cursul unui rîu, apoi o luară în sus pe o pantă abruptă.

— Aici o să fim nevoiți să renunțăm la mașină, îi spuse ea. Nu mai avem decît foarte puțin pînă la peșteră.

Își croiră drum pe o coastă abruptă, împădurită și peste o porțiune plină de pietre și mărăcini. Cînd ajunseră la gura peșterii, se crăpa de ziuă. Era o peșteră adîncă, cu pereți de stîncă ce urcau pînă la tavanul boltit. Sus dominau platforme și stînci rupte, iar din încăperea peșterii se vedeau plecînd gurile umbrite ale altor peșteri. Lili avea o lanternă, dar lumina gălbuie, răspîndită de soarele de dimineață, se așternea pe podeaua peșterii, luminînd-o destul de bine.

Înaintară mai mult în peșteră. În cele din urmă, Lili se opri acolo unde pereții de piatră aproape se uneau sus, în lumina difuză. Al o urmări cu privirea cum pipăia cu patul armei în spatele unor pietre căzute, de unde scoase un colac greu de frînghie.

— Va trebui s-o arunci, scumpule. Se întoarse și-i arătă. Vezi platforma aceea, tocmai sus acolo ?

Al încuviință din cap, cu inima bătînd să-i spargă pieptul. Era foarte sus, abia atinsă de un deget hoinar de lumină care răzbătea prin gura peșterii.

— Acolo-s banii, într-o valiză.

Respirația lui se acceleră.

— Sînt două platforme, spuse ea. O vezi pe aia din dreapta ? Are o stîncă ascuțită chiar pe margine, vezi ?

— Da.

— Arunci un laț de frînghie în jurul stîncii ăleia și te cațeri pînă pe prima platformă. Desfaci apoi frînghia și o arunci peste golul acela de sus, unde se găsește altă stîncă. Pe urmă îți faci vînt către cealaltă platformă, spre stînga, și iei banii. Fiind acrobat, n-ar trebui să fie o greutate pentru tine.

— Vrei să spui că altcineva a fost în stare să o facă ?

— Da. Celălalt. Brent nu putea s-o facă, dar tu poți. Brent s-a asigurat că banii se află la loc bun și că nimeni n-ar fi în stare să-i găsească vreodată.

— Cred și eu că-s în siguranță.

— Ești în stare, Al ? Era tulburată.

El desfăcu colacul de frînghie, făcu o buclă la un capăt și încercă o primă aruncare, într-un efort de a trece lațul în jurul proeminenței stîncoase de pe platforma din dreapta. Îi trebui ceva timp. Nu era simplu, mai ales că apropierea banilor îl făcea nervos.

— Nimeni n-ar fi în stare să-i găsească, decît dacă ar ști unde sînt, spuse Lili.

Fu rîndul lui Al să fie cuprins de tulburare. Reușise să fixeze frînghia în jurul pintenului de stîncă. Trase de ea să se asigure că ține. Nu-i mai rămînea decît să se cațere. Antrenamentul său de acrobat dădea în sfîrșit roade.

— Să-i dăm drumul, spuse el.

Începu să urce pe frînghie. Își făcea vînt, împingînd cu picioarele în peretele de stîncă și imediat nori de praf începură să curgă la vale, iar așchiile de piatră răsunau pe podeaua peterii.

Era o ascensiune dificilă, dar nu imposibilă pentru Al, cu toate că nu mai exersase de mult. Cîteva clipe mai tîrziu se sălta pe platformă. Privi în jos și rînji spre Lili, care-l urmărea cu încordare.

Apoi, cu mișcări rapide slăbi lațul și se pregăti să-l arunce spre stînca de deasupra celeilalte terase. Figura asta ar fi speriat pe mulți, dar înălțimile nu-i puneau probleme lui Al.

— Te descurci ? îi strigă Lili.

— Ia privește, răspunse Al. Lațul se încolăcise deja în jurul celeilalte stînci. Iar pornim !

Făcu un pas înapoi, sări cu bătaie, apucă frînghia cît putu mai sus și zbură peste prăpastie, către cealaltă platformă. Picioarele îi hîrșîiră pe piatră.

O rază a soarelui matinal strălucea puternic pe o valiză mare, acoperită cu un strat de praf.

— E aici, gîfîi el. E aici, strigă.

Ea îi strigă ceva, dar din cauza agitației care-l cuprinsese, nu reuși să priceapă.

— Al !

De data asta o auzi.

— Al ? După ce dezlegi frînghia de pe stîncă, leagă cu ea valiza și coboar-o. Așa am și urcat-o.

Așezîndu-se în genunchi, făcu să sară încuietorile valizei și o deschise cu o mișcare bruscă. Fața i se crispă. Valiza era burdușită cu bancnote. Îl năpădi un fel de calm amețitor. Ce de bănăret, aproape trei sute de mii de dolari ! Îi atinse cu degetele.

— Al ? Ce faci acolo ?

Închise la loc încuietorile. Apoi desprinse frînghia de pe stîncă și o legă de mînerul valizei.

— Ești gata ? strigă el de sus.

— Cred și eu, răspunse ea.

Aștepta la picioarele stîncii, în timp ce el lăsa valiza în jos. Se priveau în ochi, zîmbind. Ea apucă valiza și o puse pe podeaua peșterii. Sus, el se ridicase în picioare și rîdea, ținînd frînghia cu două degete.

— Am reușit, strigă.

Ea privi în sus, la el. Brusc, apucă frînghia și o zmunci spre ea, cu toată puterea de care era în stare. El o scăpă din mînă. O auzi rîzînd și o văzu ridicînd pușca. Rămase imobil, privind în jos, în gura armei.

— Plec să mă întîlnesc cu Brent, spuse ea și ecoul răsfrînt de pereții peșterii îi însoțea vocea. Încearcă să evadezze. Nu numai că încearcă, dar o să și reușească. El a pus treaba asta la cale, Al. Mi-a spus să găsesc un acrobat și te-am găsit în cele din urmă pe tine. Eu te-am agățat, ții, minte ?

Ținea minte foarte bine. Arma era pregătită.

Îi spuse :

— A trebuit să-l curățăm pe celălalt tip, Al, fiindcă știa unde-s ascunși banii. O vreme, mie și lui Brent ne-a fost teamă că n-o să putem recupera banii. Îl iubesc pe Brent Morgan. N-ai să poți fi niciodată măcar jumătate din bărbatul care este Brent, chiar dacă te poți cățăra pe frînghie.

— Deci așa stau lucrurile ? spuse el.

— Chiar așa, Al. Pa și pusi !

O văzu apăsînd pe trăgaciul armei. Drept răspuns, ecoul repetă un țăcănit sec. Păru descumpănită. Mai încercă o dată. Încărcătorul fiind gol, țăcănitul se repetă.

— Las-o baltă, Lili. Am descărcat pușca la Service-ul unde ne-am oprit. M-am gîndit să nu risc nimic.

— Lua-te-ar dracu !, urlă ea. Trînti pușca de pămînt și dibui după valiză. Nu contează. Ai să mori acolo sus, și pe deasupra nu ești singur. Ia uită-te după colțul platformei.

Al făcu un pas, privi după colțul stîncii și văzu craniul care rînjea și rămășițele acoperite de zdrențe ale unui bărbat zăcînd pe platformă. Fîșii de piele se mai țineau încă de oasele goale. O gaură rotundă ieșea la iveală în mijlocul frunții craniului. Fusese împușcat pe cînd punea banii la adăpost, aici, sus.

Apoi Al rînji. Mai văzuse ceva — un colac de frînghie, ascuns în parte de schelet. Apucîndu-l, făcu la repezeală un laț și sări la marginea platformei.

— Pa și pusi, strigă Lili, începînd să se îndepărteze cu valiza.

Al aruncă frînghia cu disperare. Lațul șuieră prin aer de la înălțimea platformei și coborînd în cercuri pînă jos, se încolăci în jurul trupului fetei. Al trase de frînghie ca să strîngă lațul. Ea scăpă valiza din mînă, încercînd să scape de lațul care se strîngea. Încet, o trase pînă la baza peretelui de stîncă.

— Ți-am spus c-am dublat un cowboy, îi strigă el. Am făcut tot felul de chestii cu lassoul. Cum îți place figura asta ?

Începu s-o tragă în sus, de-a lungul peretelui, către platformă. Ea țipa acum în urlete lungi care-i sfîșiau gîtul și răsunau sălbatic între pereții peșterii.

Al o trase pe platformă, desfăcu frînghia și-i făcu vînt lîngă schelet. Văzîndu-l, ea începu să țipe și mai tare.

Al aruncă frînghia și agăță o stîncă de pe cealaltă platformă. Lili sări la el cu unghiile scoase, dar el rînji și o împinse deoparte. Apoi sări, pluti prin aer și ateriză pe cealaltă platformă. Desfăcu frînghia, o legă de o stîncă ascuțită și coborî pe podeaua peșterii.

— Al, urlă ea, Al, nu mă părăsi ! Am să mor !

Culegînd valiza de pe jos, Al îi strigă :

— Pa și pusi !

Sus, pe platformă, Lili continuă să urle, dar odată ieșit din peșteră, Al nu-i mai auzi deloc urletele.

Traducere de Margareta și Viorel MURARIU

Viorica Toporaș : „Stropi de soare"

CASA DIN CARTIERUL CROIX-ROUSSE

de Georges SIMENON

Nu-l văzusem niciodată la lucru pe Joseph Leborgne și avui o anume reținere în momentul cînd am intrat în camera lui.

Părul său blond, de obicei pomădat, era răvășit. Și, deoarece briantina îl întărea, acum îi stătea țeapăn și unsuros.

Fața îi era palidă și trasă, iar ticurile nervoase o strîmbau în fel și chip.

Îmi azvîrli o privire cruntă și fui cît pe ce să ies din cameră. Dar, fiindcă îl vedeam aplecat asupra unui plan, curiozitatea mea fu mai puternică. Înaintai pînă în mijlocul încăperei. Îmi scosei pălăria și paltonul.

— Ai picat la țanc! — mormăi el.

Nu era prea încurajator. Am bîiguit:

— O afacere interesantă?

— Într-adevăr! Uită-te la hîrtia asta...

— E planul unei vile? Sau, mai degrabă, al unei case cu etaj?

— Ești perspicace? Ar fi ghicit și un copil de patru ani. Ai auzit de cartierul Croix-Rousse din Lyon?

— Am trecut pe acolo.

— Bun! Casa se află într-una din zonele cele mai izolate ale acestui cartier care și așa nu prea strălucește prin animația străzilor.

— Ce reprezintă crucile astea negre, în grădină și pe stradă?

— Polițiști.

— Ah! Au fost uciși?

— Cine ți-a spus una ca asta? Crucile reprezintă polițiștii care stăteau la pîndă în locurile respective în timpul nopții de 8 spre 9... Crucea cea mai groasă îl reprezintă pe brigadierul Manchard...

Nu mai îndrăzneam să scot o vorbă, nici să mai fac vreo mișcare. Simțeam că era mai bine să nu-l mai întrerup pe Leborgne care ațintise, cînd asupra planului cînd asupra mea, aceleași priviri furioase.

— Ei bine, nu mă întrebi de ce erau acolo polițiști, șase la număr, în noaptea de 8 spre 9? Ai să pretinzi că ai ghicit? Tăcui.

— Erau acolo pentru că poliția din Lyon primise în ajun următorul bilet:

Doctorul Luigi Ceccioni va fi asasinat, la domiciliul său, în noaptea de 8 spre 9 a lunii curente.

— Și doctorul a fost avertizat? îndrăznii să întreb.

— Nu deoarece Ceccioni era exilat italian și deoarece era mai mult decît probabil că era vorba de o afacere politică, poliția a preferat să ia măsuri fără să-l prevină pe cel în cauză.

— Și totuși, a fost ucis?

— Ai răbdare! Doctorul Ceccioni, în vîrstă de cincizeci de ani, locuia singur în această casă părăsită. Se ocupa el însuși de gospodărie, doar cina și-o lua într-un restaurant italienesc din cartier. Pe data de 8, către orele nouăsprezece, și-a părăsit, ca de obicei, domiciliul, pentru a merge la restaurant. Brigadierul Manchard, unul din cei mai buni polițiști din Franța, ca să nu mai spun că a fost și elevul doctorului Locard, a vizitat casa din beci și pînă-n pod. Se convinse că nimeni nu se ascundea în ea și că era imposibil să se intre prin altă parte decît pe ușile și ferestrele vizibile din exterior. Deci, nici vorbă de vreun tunel subteran sau altceva de soiul ăsta. Nu ca în romane... Înțelegi?

Iar Leborgne părea să mă acuze că bat cîmpii, pe cîtă vreme mă păzeam ca de nu știu ce să emit vreo opinie.

— Nimeni în casă! Și doar două uși și trei ferestre supravegheate! Altul decît brigadierul Manchard s-ar fi mulțumit să păzească doar cu un singur polițist. El a mobilizat cinci, cîte unul pentru fiecare ieșire și a rămas și el la locul cu pricina. La orele 21, silueta doctorului s-a profilat pe stradă. A intrat în casă, *absolut singur*. O lampă de la primul etaj, unde era dormitorul, n-a întîrziat să se aprindă. Și, din acel moment, a început pînda polițiștilor. Nici unul n-a dormit. Nici unul nu și-a părăsit postul. Nici unul n-a scăpat din ochi punctul exact pe care era însărcinat să-l supravegheze. Manchard făcea rondul din sfert în sfert de oră. Către trei dimineața, lampa cu gaz de la primul etaj a sfîrșit prin a se stinge singură, ca și cum nu ar mai fi avut combustibil. Brigadierul a ezitat, apoi s-a hotărît să intre servindu-se de un șperaclu. În camera de la primul etaj, așezat pe marginea patului, așezat sau mai degrabă pe jumătate întins, cu mîinile crispate pe piept, doctorul Luigi Ceccioni era mort! Rămăsese îmbrăcat. Avea încă paltonul pe spate. Pălăria se rostogolise pe jos. Cămașa și hainele îi erau îmbibate cu sînge, la fel și mîinile. Primise un glonte de *browning de șase milimetri* la mai puțin de un centimetru deasupra inimii.

Îl privii pe Joseph Leborgne cu stupoare. Îi văzui buza fremătînd.

— Nimeni n-a intrat! Nimeni n-a ieșit! Răspund de asta ca și cum aș fi stat eu însumi de pază, căci îl cunosc pe brigadierul Manchard. Și să nu-ți închipui că s-a găsit un revolver în casă! *Nu era!* Nici în sobă, nici în canal, care a fost dealtfel golit! Nici în grădină, nicăieri!... Cu alte cuvinte, a fost tras un glonte într-o încăpere în care nu era nimeni în afara victimei și unde nu se găsea nici o armă! Cît despre ferestre, ele rămăseseră închise. Glontele nu a fost tras de afară, căci ar fi spart geamurile. În plus, bătaia glontelui nu este atît de mare încît asasinul să fi putut trage peste cordonul de polițiști fără ca aceștia să observe. Privește planul! Uită-te foarte atent! Îi vei reda viața sărmanului brigadier Manchard care nu-și mai află somnul și aproape că se consideră un asasin.

Riscai timid:

— Ce știi despre Ceccioni?

— Că pe vremuri a fost bogat. Că a profesat foarte puțin medicina dar că, în schimb, s-a ocupat mult de politică, ceea ce l-a obligat să se exileze.

— Însurat? Celibatar?

— Văduv. Un singur copil, băiat, în prezent studiază în Argentina.

— Din ce trăia la Lyon?

— Din toate și din nimic. Vagi ajutoare din partea prietenilor politici. Din consultațiile pe care le dădea din cînd în cînd populației sărace a coloniei italienești.

— S-a furat ceva din casă?

— Nu e nici o urmă de furt.

Nu știu de ce, dar în clipa aceea îmi veni să izbucnesc în rîs. Avui deodată impresia că vreun mistificator de mare anvergură se amuzase în a-i pregăti lui Joseph Leborgne o afacere ilogică pentru a-i da o lecție de modestie.

Leborgne observă că buzele mi se subțiau. Și, apucînd planul, se lăsă să cadă cu furie în fotoliu.

— Cînd ai să găsești ceva, să-mi spui! mormăi el.

— Cu siguranță nu voi găsi nimic înaintea ta!

— Mulțumesc lăsă el să cadă sec.

Începui să-mi umplu pipa. Am aprins-o fără frică de mînia prietenului meu, fiindcă ea deja ajunsese la paroxism.

— Îți voi cere doar să stai liniștit și să respiri mai puțin zgomotos, mai articulă el.

Se scurseră exact zece minute, extrem de dezagreabile. Fără să vreau, evocam crucile negre care, pe plan, indicau locurile unde se aflau polițiștii.

Și nevorosimilul acestei întîmplări, care mai întîi mă făcuse să rîd, începu acum să mă agaseze.

În fapt, în cazul de față, nu era vorba nici de psihologie, nici de fler, ci de geometrie.

— Acest Manchard n-a servit cîndva drept mediu unui hipnotizator? întrebai eu deodată.

Joseph Leborgne nici măcar nu-și dădu silința să-mi răspundă.

— Are numeroși dușmani politici în Lyon?

Ridică din umeri.

— E sigur că fiul său e în Argentina?

De această dată se mulțumi să-mi scoată pipa din gură și s-o azvîrle pe sobă.

— Ai numele fiecăruia dintre polițiști?

Îmi întinse o foaie de hîrtie pe care citii: Jérôme Pallois, 28 de ani, căsătorit; Jean-Joseph Stockman 31 de ani, celibatar; Armand Dubios, 26 de ani, căsătorit; Hubert Trajanu, 43 de ani, divorțat; Germain Garros, 32 de ani, căsătorit".

Recitii de trei ori aceste rînduri. Numele erau în ordinea în care polițiștii fuseseră așezați în jurul clădirii, începînd cu santinela din stînga.

Sfîrșii prin a striga, simțind că sînt gata să fac presupuneri dintre cele mai nebunești:

— E imposibil!

Mă uitai la Joseph Leborgne. Fui stupefiat să constat că acesta, care cu cîteva clipe înainte era livid și avea un rictus amar, se îndrepta acum surîzînd către un borcan de dulceață.

Trecînd prin fața oglinzii, se privi, păru scandalizat de forma neobișnuită pe care i-o luase părul. Îl pieptănă cu grijă. Își îndreptă nodul de la cravată.

Era din nou Joseph Leborgne cel de toate zilele și, în timp ce căuta o linguriță pentru a gusta din oribila lui dulceață făcută din frunze de nu știu ce, îmi adresă un surîs sarcastic.

— Cît de ușor ar fi să descoperi adevărul dacă judecata nu ne-ar fi deformată de idei preconcepute! suspină el. Tocmai ai spus: „E imposibil!.." Ei bine...

Așteptam să fiu contrazis. Mă resemnasem.

— Ei bine, este într-adevăr imposibil! Iată ce ar fi trebuit să admitem de la bun început. Nu s-a tras în casă! În cameră nu era nici un revolver și nici un asasin!

— Bine, dar atunci?

— Atunci, Luigi Ceccioni a sosit pur și simplu cu un glonte în piept. Și am toate motivele să cred că acest glonte și l-a tras el însuși... Era medic... Știa unde trebuie să ochească pentru a nu-și provoca o moarte brutală și ca să-și dea răgazul să mai meargă cîtva timp.

Joseph Leborgne închise ochii.

— Iată! Imaginează-ți pe bietul om lipsit de orice speranțe... Nu are decît un fiu... Acesta studiază, dar tatăl său nu mai poate să-i trimită bani... Ceccioni contractează o asigurare pe viață în profitul fiului său... Trebuie acum ca el să moară... Și aceasta fără ca să poată fi bănuit de sinucidere, altfel compania de asigurări n-ar mai plăti...

— Și atunci, ca să zicem așa, convoacă poliția la el...

— Aceasta îl vede întorcîndu-se acasă, unde nu se află nici o armă, *și-l găsește mort cîteva ore mai tîrziu*. I-a fost de ajuns ca, odată așezat pe marginea patului, să-și maseze pieptul în așa fel încît glontele să-i pătrundă mai adînc, atingîndu-i inima...

Scosei un involuntar strigăt de spaimă. Dar Leborgne nu mai făcu nici o mișcare. Nu se mai preocupa de mine.

De abia după opt zile îmi arătă o telegramă a brigadierului Manchard: „Autopsia relevă echimoze în jurul rănii și urme de apăsare cu degetele. Stop. Rog insistent să vă dați părerea".

— Ai răspuns?

Mă fixă cu o privire plină de reproș. Și conchise:

— Nu e nevoie ca amărîtul ăsta să fi murit degeaba! Compania de asigurări are un capital de 400 de milioane!

Traducere de Cecilia CĂLINESCU

POLIȚISTUL PERFECT

de H.H. MORRIS

Locotenentul Clancy Phillips sărea de la un telemonitor la altul, pentru a putea trimite personal helicopterele de patrulare și turbomobilele să adune suspecții arestați de detectivii Alpha Humintec și Charley Humintec. Era cea mai grea noapte din istoria sectorului.

„De data aceasta avem o mașinărie care să combată infracțiunea în locul polițiștilor" spuse Phillips tehnicienilor de comunicații. „S-au dus zilele cînd infractorii erau răsfățați".

Sectorul al șaptelea, districtul trei, divizia de poliție megapolitană XIV avea o singură problemă — dacă era cazul să ceară forțe suplimentare din alte sectoare pentru a putea face față suspecților neacuzați. Intervalul normal de trei — cinci minute de la arestare la acuzare era prea lung pentru ritmul de arestări stabilit de cei trei detectivi noi.

O polițistă tînără intră în sala de comunicații și spuse: „Domnule locotenent Phillips, un avocat dorește să vă vadă".

„Să aștepte", spuse Phillips.

„Este Cantrell".

„Să-l ia naiba pe Cantrell".

Polițista se retrase. „Mă scuzați, domnule", spusea ea.

„Nu-i vina dumitale", îi spuse Phillips. „Cantrell nu înțelege cît sîntem de ocupați? Acești huminteci noi au mărit de patru ori ritmul de arestări".

„De aceea e aici. Bolborosește ceva despre monștri mecanici".

Phillips se întoarse spre un ofițer inferior și spuse: „Sergent Ellis, ai grijă de arestați. Eu voi merge la secția de reclamații".

Phillips porni spre micul birou pe o cale ocolită, ceru la telefon două cești de cafea neagră și ceru recepționerei să-l introducă pe Cantrell. Bătrînul era mînios — atît de mînios că își pieptănase cu neglijență părul alb.

„Bună seara, domnule Cantrell", spuse Phillips. „Ce faceți aici la ora două dimineața"

Cantrell luă cafeaua oferită, se așeză și spuse: „Știi de ce sînt aici, locotenente".

„Să reclamați. Aceasta este noaptea cea mai aglomerată din istoria noastră. Desigur că cineva se plînge de brutalitatea poliției".

„Phillips, îți cer să retragi mașinile acelea blestemate de pe străzi. Imediat".

„Nu", spuse Phillips. „Lasă-mă o săptămînă cu trei huminteci și străzile vor fi sigure pentru cetățenii cinstiți. Va fi prima dată de cînd acest district a fost incorporat sub numele de orașul Baltimore în 1745".

„Străzile vor fi goale dacă îi lași pe roboți să hotărască ce sînt cetățenii cinstiți", spuse Cantrell.

„Ce vrei să spui?"

„Noile tale jucării despică firul în patru. Au memorizat întregul cod penal".

Phillips spuse: „De aceea sînt atît de prețioși. Spre deosebire de polițiștii umani, ei sînt complet obiectivi și infailibili. Nimeni nu-i poate acuza de părtinire. La naiba! Te vor face șomer!"

„Locotenente Phillips, știi într-adevăr ce fac roboții ăștia?"

„Arestări".

„Dar pentru ce?" țipă Cantrell.

Criza subită de emoție a avocatului îl încurcă pe Phillips. Cantrell era umanist sau băgăreț, depinzînd de unghiul de vedere din care îl judeci. Era unul din cei mai raționali oameni pe care îi cunoștea Phillips. Își rezerva talentele actoricești pentru tribunal, unde putea influența juriile cu demonstrații de indignare, veselie și supărare. Nu și-ar irosi talentele pentru un comandant de sector.

„Proiectează dosarele tuturor arestărilor făcute de huminteci", strigă Phillips în interfon.

Un ecran de pe un perete lateral se lumină. Alpa Humintec făcuse primul arest la 10,30 p.m. pentru o încercare de răpire.

„Vezi ceva rău în asta?" spuse Phillips.

„Nu", îi spuse Cantrell. „Continuă".

La 10,32 p.m. Bravo Humintec prinsese un vînzător de narcotice în flagrant delict.

La 10,47 Alpha întrerupsese un viol.

La 10,48 Charley Humnitec prinsese doi spărgători într-un magazin de amanetări.

La 10,50 trei bărbați îl atacaseră pe Charley, încercînd să elibereze suspecții de spargere. Îi neutralizase și-i arestase.

Phillips spuse: „Iată ce-i bun la acești roboți detectivi — sînt aproape imposibil de vătămat. Dacă un polițist uman ar fi fost în situația aceasta, am avea un ofițer rănit sau niște cetățeni uciși".

Verificarea continuă. Pînă la miezul nopții, humintecii arestaseră șaptesprezece infractori violenți și patruzeci și patru de suspecți în contravenții neviolente. Nimeni nu fusese ucis sau rănit grav în aceste incidente.

„Și acesta este încă un avantaj", spuse Phillips. „Aceste mașini arată ca niște oameni, dar pot prinde o huiduma care răstoarnă și un automobil. Și ei poartă gaze lacrimogene și droguri de adormit în loc de pistoale".

„Cunosc reclama, locotenente", spuse Cantrell. „Sînt în comitetul de supraveghere. Roboții aceștia afurisiți sînt polițistul perfect, infailibil și indestructibil. Citește mai departe".

Infracțiunile violente scăzuseră după miezul nopții, dovedind cît de eficienți erau humintecii. De obicei sîngele curgea pînă spre ora 3 a.m.

La 12,21 a.m. Bravo acostase doi bărbați pentru murdărirea străzii.

„Clienții mei", spuse Cantrell. „Unul din ei a scăpat un pachet de țigări pe stradă".

„Și un polițist uman l-ar fi ignorat", spuse Phillips. „Murdărirea străzii e împotriva legii, domnule Cantrell".

Tulburarea liniștii, beția juvenilă, murdărirea străzii, acostarea — humintecii aplicau legile pe care polițiștii umani le treceau cu vederea în pornirea lor de a menține scăzut nivelul infracțiunilor. Roboții nu scăpau nimic din vedere. Erau programați să combată infracțiunea, nu să facă judecăți de valoare.

La 1,14 a.m. Charley îi arestase pe Erasmus Schmidt și pe Jenifer Douglass pentru adulter.

„Cum?" spuse Phillips. „Lui Charley i s-a stricat un tranzistor. Adulterul nu este infracțiune penală".

„Te înșeli", îi spuse Cantrell. „Un statut din Maryland din 1745 spune că este. Desigur, legea nu a mai fost aplicată din secolul al XIX-lea".

„Vreau toate detaliile acestui caz".

Phillips apăsă o serie de butoane. După o clipă vocea mealică a lui Charley răsună din difuzorul din colț: „La 1,07 a.m., timpul zonei de est, 28 iunie, anul 2021 e.n., în timp ce treceam pe lîngă o reședință localizată în str. Sast Gay am auzit vocea unui bărbat, spunînd: „Dacă află nevastă-mea, am încurcat-o". La care o voce feminină a răspuns: „Grăbește-te, iubitule. Soțul meu pleacă de la lucru la două". În conformitate cu decizia Curții de Apel din 2017 e.n. în privința ofițerilor legii, care investighează o infracțiune nesuspectată anterior, am procedat la intrarea în cameră conform autorității investite în mine prin secțiunea 37, paragrul (c), codul de conduită, și anume, am spart ușa. Acolo am găsit doi suspecți, identificați ulterior ca Erasmus Schmidt, sex bărbătesc și Jennifer Douglas, sex femeiesc, angajați într-un act de cunoaștere carnală. Cerîndu-le să se legitimeze și, evitînd amenințarea de violență fizică din partea bărbatului, m-am convins că amîndoi sînt căsătoriți, dar cu parteneri diferiți. În consecință, la ora 1,14 la data de mai sus, i-am arestat pentru infracțiunea de adulter.

Transmisia se termină. Phillips gemu și mai comandă două cești de cafea. Cantrell spuse: „Va fi și mai rău, locotenente Phillips".

„Au arestat pe toți adolescenții din sector pentru amor?"

„Aceasta nu e împotriva legii".

„Mulțumesc lui dumnezeu și pentru atît", spuse Phillips. Au urmat încă cinci arestări pentru adulter, apoi un caz de infracțiune de pariuri. Apoi Alpha arestă un soț și o soție pentru jocuri de noroc.

„Încă un caz pe care ar trebui să-l cercetezi", spuse Cantrell.

Suspecții jucaseră poker pe dezbrăcate.

Charley a arestat un bărbat și o femeie, necăsătoriți, pentru acte sexuale nefirești. Descrierea sa indiferentă, clinică, aproape că-l făcu pe Phillips să înțeleagă prejudecata lui Cantrell împotriva humintecilor. Îi spuse: „Un robot nici n-ar trebui să știe asemenea lucruri și niciodată să aresteze lumea pentru că le place".

O polițistă zburlită deschise ușa, intră în fugă în biroul lui Phillips și spuse: „Domnule, roboții au înebunit. S-au apucat să...".

Țipă, cînd Bravo păși în birou.

„Scuzați-mi întreruperea, domnule", spuse humintecul. O apucă pe polițistă. „Te rog să mă urmezi".

„Domnule..."

Cleștele stîng al lui Bravo o făcu să-și piardă cunoștința. Phillips sări în sus.

„Ce faci?" zbieră el.

Robotul spuse: „Îmi pare rău că incidentul acesta v-a întrerupt din lucru. Suspecta a fugit, după ce a încercat să oprească arestul unui suspect, care era arestat deoarece împiedeca arestarea unui suspect pentru însușirea ilegală de proprietate megapolitană".

„Cum?" spuse Phillips. „Explică-te".

„Polițista aceasta a încercat să mă împiedice la arestarea sergentului, care a refuzat să întocmească proces-verbal ofițerului Vitelli".

„Ce-a făcut Vitelli?"

„Însușirea proprietății megapolitane; și anume, și-a alimentat helicopterul particular la pompele de benzină ale sectorului".

„Aceasta se întîmplă tot timpul", spuse Phillips.

„Îi vom pune capăt", spuse Bravo, ieșind cu polițista inconștientă pe umăr.

Cantrell îl apucă pe Phillips, care se pornise după robot.

„Vrei să ajungi și tu într-o celulă?" spuse avocatul.

„Într-o celulă?"

„Mașinile astea aruncă în închisoare pe oricine le împiedică în aplicarea legii".

„Dar arestează polițiști", spuse Phillips.

„Asta spun și eu".

„Eu am comanda acestui sector".

Cantrell oftă: „Crezi că ești comandant, locotenente, dar humintecii se supun doar legii. Am fost și eu unul din proștii din comitetul de revizie, care au insistat asupra acestei asigurări".

„Au înebunit", spuse Phillips.

Interfonul se porni, aducînd zgomotele bătăliei din camera de comunicații. Un tehnician refuzase să trimită un helicopter pentru a ridica o patrulă arestată pentru că acceptase o ceașcă de cafea gratuită de la proprietarul unui restaurant. Humintecii îl arestară pe tehnician, iar ceilalți tehnicieni încercau să-i oprească. Humintecii cîștigau cu ușurință.

Alpha spuse: „Vom restabili ordinea foarte rapid, domnule".

„Ce polițist poate întrerupe mașinile astea?" îl întrebă Phillips pe Cantrell.

„Nici unul. De ce nu eliberezi pe polițiștii acuzați de infracțiuni minore? Ai putea aceasta".

Phillips coborî scările în fugă și ajunse în partea din față a sediului. Bravo stătea la biroul de procese-verbale. Phillips îl înconjură pentru a lua cheile celulelor, din cuier.

„Vă pot ajuta cu ceva, domnule?" spuse robotul.

„Spune-i sergentului Al Ellis să preia imediat biroul. Apoi întoarce-te la sectorul tău de patrulare".

„Sergentul Ellis este în detenție".

„De ce?" spuse Phillips. „Și dă-mi un raport complet — nu păsărească ta de robot cu un suspect, alt suspect, al treilea suspect".

Bravo spuse: „Sergentul Ellis a fost acuzat pentru încercarea de a ucide un ofițer de poliție în exercițiul funcțiunii. În mod concret sergentul Ellis l-a lovit pe Alpha Humintec, care o aresta pe polițista Kozlolski, care îl lovise cu piciorul pentru încercarea de a-l aresta pe ofițerul Flannery, care-l lovise cu un baston de cauciuc în timp ce el o gaza pe polițista Potter, care-l lovise cu un scaun în timp ce el îi dădea o directă tehnicianului de comunicații Washington, care-l împinsese, cînd îl aresta pe tehnicianul Duerbek, care refuzase să trimită un helicopter pentru a-l ridica pe ofițerul Malkus, pe care Charley Humintec îl arestase pentru acceptarea de mită; anume, o ceașcă de cafea gratuită, oferită de proprietarul restaurantului și barului 'Pisica pasională'".

„Doamne! Ați vîrît întregul personal al sectorului în celule?"

„Nu, domnule. Sergentul Garner, patrula Goldberg și patrula Davis rămîn de serviciu".

Phillips respiră adînc, încercă să-și păstreze calmul și spuse: „Eliberează-i imediat pe toți polițiștii. Apoi du-te naibii în sectorul tău.

„Domnule", spuse Bravo, „nu pot elibera infractorii".

Phillips îl văzu pe Cantrell, intrînd în cameră și spuse: „Domnule Cantrell, ce autoritate ați spus că am?"

„Secțiunea 14, paragraful 38 din regulamentele departamentale. Dar este o chichiță. Te-aș sfătui..."

„L-ai auzit, Bravo", spuse Phillips. „Predă polițiștii în custodia mea".

Bravo spuse: „Aceasta înseamnă polițista Gantry și ofițerul Smathers, domnule. Ceilalți sînt infractori necuprinși în regulamentul citat de acest domn".

„De ce sînt acuzați Gantry și Smathers?"

„Polițista Gantry și-a însușit echipament megapolitan, și anume, folosirea unei clame pentru a-și repara o bretea de la lenjeria personală. Ofițerul Smathers a fost arestat pentru aruncare de gunoaie și comportare neigienică într-o instituție publică, și anume, a fost observat scuipînd pe treptele acestui sediu de sector".

„Morman idiot de piuliță, șuruburi și tranzistori nelegitimi!"

Locotenentul Clancy Phillips petrecuse 24 de ani în poliție. În acest timp auzise și memorase toate expresiile murdare din limba engleză, începînd cu sfîrșitul secolului al XX-lea. A folosit acum aceste expresii pentru a descrie și analiza intelectul, strămoșii, preferințele religioase și apucăturile sexuale ale lui Bravo Humintec. Orice polițist uman s-ar fi cutremurat după oricare din cele treizeci și două de insulte separate. Bravo, fiind doar o imitație de om și incapabil de emoții ca mîndria sau mînia, le-a suportat cu stoicism. El era, totuși, programat să reacționeze ferm la comiterea unei infracțiuni, și anume, insulta, cum era definită de un statut din Maryland din 1724. Robotul l-a neutralizat rapid și l-a arestat pe Phillips.

„Și cum naiba ai de gînd să conduci sectorul?" spuse Phillips.

Bravo spuse: „Nu sînt programat să conduc sectorul, domnule. Sergentul Garner are acum gradul superior. Îl voi anunța de îndată ce-l voi găsi".

„Dacă e norocos, nu-l vei găsi, morman idiot de fier".

„Nu te necăji, locotenente", spuse Cantrell. „În calitate de avocat voi lucra pentru eliberarea ta imediată".

„Nu ești avocatul meu!" zbieră Phillips. „Nu te-aș angaja ca avocat, nici dacă ai fi singurul jurist din oraș".

Bravo se întoarse spre Cantrell și-i spuse: „Ordinul megapolitan 18 — 377620935 dispune că, oricărui jurist care solicită clienți în interiorul unui sediu de sector, i se va interzice imediat și pentru totdeauna accesul în instituția menționată. Vă rog să plecați în liniște, domnule".

Cantrell spuse: „În cazul acesta nu-mi rămîne de ales. În calitate de membru al Comisiei de revizie al poliției, îți ordon să încetezi îndeplinirea îndatoririlor oficiale și să eliberezi tot personalul de poliție, ținut acum în arest preventiv".

„Aceasta înseamnă depășirea autorităților dumneavoastră și abuz de încredere publică, precum au fost definite de ordinul 20 — 9987120. În consecință, este o infracțiune penală. Urmați-mă de bună voie, domnule".

Phillips și Cantrell au găsit două locuri pe paturile de oțel, neocupate de alți polițiști, adulteri, jucători de noroc și infractori de drept comun.

„Și acum?" spuse Phillips.

„Poate că îl vor aresta pe primar", spuse Cantrell. Ai găsit timpul cînd să te gîndești la politică!"

„De fapt, locotenente, mă gîndeam că primarul este cel mai mare escroc din Baltimore. Nu are cum scăpa atenției roboților. Și se mai întîmplă că este singurul om care are autoritatea de a opri humintecii. Ar fi o confruntare interesantă".

„Nu paria împotriva humintecilor", spuse Phillips. „Ei sînt polițistul perfect".

„Care fac lumea singură pentru cetățenii perfecți".

Cantrell rîse fără umor. „Va fi o lume cam mică, nu-i așa?"

Traducere de Ion GIURGEA și Neonila NEGURĂ

SCHELETUL ALBASTRU

de Cicerone SBANȚU

Victima era prăbușită chiar în prag, avînd în frunte o rană cumplită provocată în mod evident de un nenorocit și aparent inofensiv vătrai care stătea drept mărturie alături, pe covor.

Autoarea groaznicei fapte era proprietara și singura locatară a căsuței de pe strada *Castanilor* numărul 107, o stradă situată într-o zonă încă neinclusă în planurile de sistematizare.

Cînd să se urce în *Dacia* lui Prescure, Breavu a constatat că o roată din față are cauciucul pe jantă; pînă să pună rezerva timpul a trecut și iată că a ajuns ultimul la locul faptei. Cei de la tehnic își făcuseră treaba, iar doctorul se pregătea să ridice trupul bărbatului căzut în prag.

— Trăiește?

— Nici o șansă, răspunse încurcat doctorul și a făcut semn brancardierilor să se pună în mișcare. Cînd am ajuns eu, tocmai striga: „Scheletul albastru!". Acum e în comă...

Breavu a aruncat o privire plină de reproș lui Prescure, de parcă omul era vinovat că maiorul nu apucase să audă strigătul muribundului, apoi s-a întors spre agresoare.

La miliție, telefonul a sunat la cinci și treizeci și două de minute fix, iar la Breavu exact peste zece minute. „O persoană de sex feminin ne-a telefonat că a omorît un om. Să trec să vă iau?" „Cobor" a răspuns maiorul și l-a găsit pe Prescure lîngă bloc, privind deznădăjduit roata cu pricina.

Bătrîna proprietară a casei din strada *Castanilor* avea pe puțin optzeci de ani. Mărunțică, slabă, înveșmîntată într-o rochie decolorată care fusese cîndva albastră, își trecea cu înverșunare degetele uscate prin părul alb, despletit, fără să aibă curajul să privească spre locul unde fusese trupul; rămăsese acolo doar un contur de cretă și o pată întunecată. Vătraiul fusese ridicat, fiind în mod indubitabil un corp delict.

— Cum s-a întîmplat, doamnă? s-a hotărît să întrebe Breavu, cu o întîrziere pe care nu și-o putea explica în nici un chip.

— Tocmai curățam cenușa din sobă. A bătut la ușă. Am crezut că e un vecin. Am deschis. Era beat. M-a izbit și a început să strige că vrea banii și bijuteriile. Mi-a tras o palmă. L-am lovit cu vătraiul. A căzut. Am telefonat la miliție. Eu l-am omorît.

Prescure putea să jure că era pentru prima oară cînd îl vedea pe Breavu *cu gura căscată*; o asemenea declarație scurtă și cuprinzătoare din partea unui vinovat nu se întîlnește chiar la fiecare pas.

Cu toate eforturile depuse, altceva nu au reușit să mai scoată de la bătrînă. Indiferent de întrebare, răspunsul era același: „Tocmai curățam cenușa..." și așa mai departe; pînă și *punctuația* rămînînd identică. Doar ochii, înecați în lacrimi amare se mișcau îngroziți, strigînd spaima și cumplitul zbucium din trupul acela numai piele și os.

Breavu a ieșit afară, în aerul dimineții încărcat de mirosul trandafirilor roșii ce umpleau curtea. Un locotenent revoltător de tînăr și frumos, edificat asupra cazului atît de clar de *legitimă apărare* și nerăbdător să încheie ultima noapte de serviciu dinaintea concediului, a dus palma la caschetă:

— Permiteți să ridicăm acuzata și să sigilăm casa?

— Mai rămînem noi pe aici, i-a răspuns Breavu aplecat asupra unei tufe de trandafiri. Cînd ajungi la sediu, să trimiți un înlocuitor, pentru supraveghere...

Prescure și-a scos vestonul, a suflecat mînecile și s-a apucat să repare cauciucul dezumflat, iar maiorul s-a așezat pe băncuța joasă și putredă de lîngă portiță, a aprins un *Snagov*, a tras un fum de probă, nu i-a plăcut și a aruncat țigara.

— De unde o fi luat bătrînica atîta putere? s-a pomenit Prescure întrebînd, fără să se întrerupă din manevrarea levierelor. De fapt, ce spun eu? Frica face minuni! Hoțul, ce și-o fi zis? Bătrînă-bătrînă, singură-singură, ceva economii trebuie să aibă... L-a lovit, nu glumă!

— Tovarășe milițian, l-a omorît?

Breavu a ridicat privirea, să vadă de unde vine glasul acela pițigăiat; strada era pustie, la fel și curtea. S-a ridicat și abia atunci, printre niște crengi de liliac alb a zărit-o pe curioasa vecină.

— Nu am înțeles, a mormăit el, apropiindu-se.

— L-a omorît? Sărmana coană Lența, prin ce să treacă ea! Stau aici de cînd a sosit prima mașină... L-a omorît?

— Nu știu...

— Că nu o fi nici o pagubă! Criminalul! Să ataci o femeie bătrînă, la ea în casă?!

— Ați văzut cînd a atacat-o?

— Asta nu, tovarășe milițian, că o fi venit pe întuneric gangsterul dracului! Sărăcuța de ea! Ce face acum? Ați arestat-o?

— E în casă...

— Pot să-i duc un ceai? Eu ce mai am grijă de ea, că abia se mișcă. Sîntem ca două surori. Dacă nu aș fi eu, ar putea să zacă în casă mult și bine, pînă să-i vină nepotul.

— Are un nepot?

— Are, nu l-ar mai fi avînd! Bărbatul i-a murit, singurul băiat i-a murit, noră-sa s-a măritat imediat cu unul de prin Fălticeni, că acum douăzeci de ani era tînără, de! Singură l-a crescut pe Gigel și cît s-a chinuit! Abia dacă vine la cîteva luni să o vadă și ea, sărmana, are nevoie în fiecare zi de o mînă de ajutor. Are optzeci și șase de ani, bătuți pe muchie... O ajut eu, cît pot, nu pentru că mi-a promis o bucată de grădină. Îmi fac o pomană, că maică-mea dacă ar fi trăit, ar fi fost cam de vîrsta coanei Lența... Pot să-i duc un ceai?

— De unde o fi știut hoțul că vecina dumitale are bani și bijuterii?

— Bani și bijuterii?! Da de unde, tovarășe milițian! Dintr-o pensie de plutonier din fosta armată?! Aur cît ați văzut pe deget! toată averea ei e căsuța și grădina. Fac ceva bani, că sîntem în zonă nedemolabilă, dar nu le putea banditul lua cu el! Cînd o muri, nepotul o să vîndă tot, or să intre aici străini, cine știe ce golani și nu va mai rămîne nici urmă din coana Lența, că nu știu dacă v-am spus, nepotul, Gigel, s-a mutat la *H*, că acolo are serviciul și locuiește la bloc. Nu vine el aici, cît e lumea! Pot să-i duc ceaiul? Poate trebuie să-i dau și un pic de valeriană...

Primind încuviințarea, vecina a ieșit dintre lilieci; avea ceainicul pregătit și pe o farfurie două cornuri calde. Trupul scund și plinuț, înfășurat într-un capot cu flori mari, albastre s-a strecurat pe lîngă maior și a dispărut în căsuță.

— Am pus peticul, a anunțat Prescure, ștergîndu-se pe mîini. Un afurisit de cui, de unde l-oi fi culeș?! Cred că ne vine... schimbul.

Plutonierul Ispir s-a prezentat scurt, a ascultat indicațiile maiorului, a salutat și a intrat în curte.

— E zarvă mare pe la noi, a spus el, închizînd portița. A fost spart astă noapte *Shopul* de lîngă *Arta modei*. Să trăiți!

Tot drumul, Breavu a tăcut. A încercat la un moment dat să mai aprindă un *Snagov*, două sau trei chibrituri au refuzat să-și facă datoria și a renunțat, aruncînd țigara pe fereastra deschisă.

În birou, Breavu și-a făcut întîi o cafea, nu prea tare, că la rinichii săi era complet contraindicată o astfel de băutură, apoi l-a sunat pe doctor.

— A murit, în drum spre spital, s-a auzit în receptor glasul obosit. Dacă vrei raportul, pot să

ți-l trimit. Lovitura l-a făcut zob creierul. Imbibație alcoolică 2,5...

— „E de-al nostru", a precizat în receptor *serviciul evidență*. Patruzeci și doi de ani, furturi, violuri, tîlhării, necăsătorit, fără serviciu, fără domiciliu stabil ;
Ionel Brișcă, zis Bestiuță. Vă trimit o copie după fișă...

— Buletinul, o cheie tip yală, o batistă murdară, șase sute treizeci și patru de lei și douăzeci și cinci de bani și o hîrtie de o sută de dolari SUA. Cam atît, tovarășe maior, a răspuns *tehnicul*. Încă nu e confirmat, dar se pare că spargerea *Shopului* a fost efectuată de Bestiuță...

— Și atunci, ce-a mai căutat la coana Lența ?! s-a pomenit strigînd Breavu.

— Poftim ?

— Nimic, dragă, vorbeam singur.

A pus încet receptorul în furcă. În combinație cu cafeaua, *Snagovul* avea cu totul alt gust și Breavu a reușit să fumeze pînă la filtru.

— Am demontat carburatorul, a bîiguit Prescure, înroșindu-se pînă în vîrful urechilor. Nu credeam că așa repede...

— Bine, repară-l și vin-o pe strada *Castanilor*. Să mă aștepți acolo...

Se făcuse atît de cald, încît Breavu a renunțat să se urce în tramvai ; a preferat umbra verde a trotuarelor. La *Shop*, se furase mult și bine, paguba ridicîndu-se la cîteva sute de mii.

— Ca în codru ! a exclamat căpitanul Plăcintă, roșu și transpirat. Nimeni nu a văzut nimic, nimeni nu a auzit nimic, iar hoții nu s-au sfiit să folosească o rangă. Priviți, aici ! Am găsit și amprentele lui Brișcă, dar trebușoara asta nu a făcut-o de unul singur, pot să jur ! Cît despre măsurile de securitate ale magazinului, ce să mai vorbim !

Cu haina pe mînă, ca un pensionar care rezolvase cu succes toate sarcinile primite pentru acea dimineață, Breavu a pornit spre liniștita stradă a *Castanilor*. Aici, mare agitație ; o mînă de vecini șușoteau lîngă gard, păstrînd totuși o distanță strategică, o *salvare* a cărui șofer uitase girofarul în funcțiune și plutonierul Ispir, care i-a raportat de cum l-a văzut :

— V-am căutat. Bătrîna a decedat. Inima. Doctorul e în casă.

— Inima, a confirmat și doctorul, strîngîndu-și instrumentele.

— Sărăcuța de ea, jeluia fără lacrimi vecina, încercînd să așeze între degetele moartei în rochie albastră o lumînare aprinsă.

— Dacă știam, dacă aș fi bănuit, dacă...

— Dumneavoastră ? se încruntă Breavu spre bărbatul îngenuncheat lîngă trupul bătrînei.

— Nepotul, șopti vecina.

— Gigel Stamate, se recomandă bărbatul, fără să se ridice. Cînd am primit telefonul...

— Ce telefon ?

— Eu, tovarășe milițian, eu l-am sunat, încă de dimineață, cînd am văzut mașinile dumneavoastră lîngă poartă. Domnul Gigel e singura rudă, preciza vecina. Cînd am văzut miliția aici, mi-am zis că nepotul trebuie anunțat...

— Am venit într-un suflet... De unde să bănuiesc că o voi găsi moartă ? Sărmană și dragă bunicuță, dacă mă ascultai și mergeai cu mine la H, toate acestea nu s-ar fi întîmplat ! Nu a vrut nici în ruptul capului să se despartă de casa asta.

— Să ieșim puțin afară, făcu Breavu, ștergîndu-și fața cu batista. Începuse brusc să transpire și mici săgeți otrăvite îi forfecau rinichii. E mai mult aer...

Gigel Stamate, înalt, bine făcut, cu părul negru și creț și ochii albaștri, curați, l-a urmat, mototolind în mîini o batistă albă, imaculată. Prescure nu venise încă și Breavu s-a așezat oftînd pe băncuța putredă.

— De ce o fi atacat-o astă noapte Brișcă ?

— Brișcă ?

— Ionel Brișcă, zis Bestiuță. Pe el l-a lovit în cap bunica dumneavoastră...

— O canalie, ce pot să spun ? ! Bunica nu a avut niciodată valori care să tenteze...

— Ați venit cu trenul ?

— Cu mașina ; o *Dacie 1100* hîrbuită ca vai de ea. E acolo peste drum.

— Aceea cu amuleta nostimă din parbriz ?

— Un capriciu al soției...

— Nu vreți să mă duceți pînă la sediu ? Șoferul meu...

— Și bunica ? !

— Trebuie să vină legistul, procurorul... E o treabă complicată...

— Mă rog...

În mașină, așezat pe scaunul din dreapta șoferului, Breavu a atins de cîteva ori jucăria agățată cu un elastic de parbriz.

— Nostim, a mormăit el, căutîndu-și o poziție cît mai comodă pentru rinichii săi. Sînteți din orașul ăsta, trebuie să fi auzit de Bestiuță.

— M-am învîrtit în alte medii... A murit ?

— Astă noapte ați fost acasă ?

— Da. De ce ?

— Înainte ca bunica dumneavoastră să fie atacată, cineva a spart *Shopul* de lîngă *Arta modei*.

— Nu înțeleg. Ce legătură... ?

— Asta mă întrebam și eu. De ce Bestiuță, după ce a furat cît a furat din *Shop* a venit și pe strada *Castanilor*. O cunoștea pe bunica dumneavoastră ?

Gigel Stamate i-a aruncat o privire plină de dispreț, apoi a frînat în fața *Miliției*. Breavu a coborît ținîndu-se de șale :

— Să mergem pînă în biroul meu, a spus el.

Cei din *H* habar nu aveau dacă nepotul coanei Lența dormise sau nu acasă, iar soția acestuia susținea că în momentul cînd s-a culcat, soțul ei era alături, în pat. Cînd s-a trezit, tot acolo era. Cei drept, doarme foarte greu, dar în noaptea care a trecut puteai să tai lemne pe ea, că tot nu ar fi auzit.

— Ați uitat mașina deschisă, a anunțat Breavu, intrînd în birou după vreo jumătate de oră de absență.

— Nu se poate !

— L-am rugat pe unul dintre șoferii noștri să o tragă la umbră, într-un garaj.

— Mă rog, nu era nevoie, sînt foarte grăbit.

— Fără să vrea, șoferul a observat pe mochetă cîteva pete de sînge...

— Vă rog să încetați să vă bateți joc de mine ! a strigat Gigel Stamate, cu fața albă acoperită de broboane mari de transpirație. Vă rog, încetați ! Încetați !

„Eu Gigel Stamate, împreună cu Ionel Brișcă zis Bestiuță am spart *Shopul* de lîngă *Arta modei*. Acasă la Brișcă am mîncat două cutii de conserve de carne de vită și am băut un litru de vodcă și unul de vin. El a băut cel mai mult, eu fiind cu mașina. După ce s-a îmbătat, a început să mă amenințe că dacă nu-i dau trei sferturi din ceea ce am furat mă, denunță. I-am spus să mergem cu mașina undeva, în pădure, să ascundem lucrurile. În mașină l-am lovit cu un levier în frunte. Pentru a deruta organele de miliție și a bloca cercetările, l-am dus la locuința bunicii mele pe care am rugat-o să declare că ea l-a lovit, fiind în legitimă apărare. Am uitat să-i iau din buzunar hîrtia de o sută de dolari pe care mi-o ceruse „să se joace". Soției mele i-am administrat un somnifer puternic. Lucrurile și banii le-am ascuns în boxa locuinței mele din *H*..."

Breavu a smuls din mașina lui Gigel Stamate jucăria agățată de parbriz și cu ea în mînă s-a apropiat de Prescure.

— Să trăiți, e gata, a strigat acesta. Merge ca focul. Am scos un lighean de mizerie din carburator.

— Ascultă, ce ai spune dacă am agăța la geamul mașinii noastre chestia asta ?

Prescure a luat micul obiect, un ridicol schelet din plastic albastru, l-a privit, apoi a refuzat, dînd din cap cu părere de rău.

Delicioasa artă a insultei

Mark Twain despre un tablou aparţinînd pictorului englez Turner :

„O pisică de baga apucată de furie pe o tavă cu roşii."

★

Al Capp despre arta abstractă :

„Un produs al celor lipsiţi de talent, vîndut de cei lipsiţi de scrupule celor complet dezorientaţi."

★

Robert Louis Stevenson despre Matthew Arnold :

„Sărmanul Matt. A plecat în rai, fără îndoială — dar n-o să-i placă de D-zeu."

★

T. B. Macaulay despre Socrate :

„Cu cît îl citesc mai mult, cu atît mai puţin mă mir că l-au otrăvit."

★

Florence Nightingale despre Macaulay :

„Conversaţia lui era o procesiune formată dintr-un singur om."

★

Samuel Butler despre Thomas Carlyle :

„A fost foarte frumos din partea lui D-zeu că i-a lăsat pe dl. şi pe d-na Carlyle să se căsătorească, nenorocind astfel numai doi oameni în loc de patru."

★

John Mason Brown despre o actriţă distribuită în rolul Cleopatrei :

„Tallulah Bankhead, în rolul Cleopatrei, a înotat din greu în apele Nilului — şi s-a înecat."

★

Samuel Johnson :

„Manuscrisul dumitale e bun şi original ; dar partea care este bună nu este originală, iar partea care este originală nu este bună."

★

G. K. Chesterton :

„20 de milioane de tinere s-au ridicat în picioare şi au strigat : 'Nu vom permite niciodată să ni se dicteze !' şi imediat s-au apucat de stenografie."

★

Charlotte Whitton :

„Orice lucru ar face femeile, trebuie să-l facă de două ori mai bine decît bărbaţii pentru a fi socotite cel mult egale lor. Din fericire, asta nu-i greu de loc."

★

Lady Astor către Winston Churchill :

„Winston, dacă ai fi soţul meu, ţi-aş pune otravă în cafea."

Churchill :

„Doamnă, dacă aş fi soţul dumitale, aş bea-o."

★

Bessie Braddock către Winston Churchill :

„Winston, eşti beat."

Churchill :

„Bessie, eşti urîtă şi mîine dimineaţă eu am să fiu treaz iar tu ai să fii tot urîtă."

Anecdote

Într-o după-amiază de vineri, un tînăr arătos şi o fată foarte frumoasă intrară într-un magazin de bijuterii. „Am dori să vedem cîteva coliere de diamante", spuse el. Giuvaergiul le prezentă întreaga colecţie şi, după cîteva momente de gîndire, tînărul alese un colier splendid. „Plecăm din oraş pentru week-end", spuse el, „şi-am să trec să-l iau luni. Aşa o să aveţi timp să-mi controlaţi şi contul de la bancă".

Apoi cuplul părăsi magazinul.

Giuvaergiul controlă contul de la bancă şi descoperi că tînărul nu avea decît 12 dolari. Aşa că luni dimineaţă, cînd presupusul client îşi făcu apariţia, proprietarul magazinului îi explică situaţia. „A, nu face nimic", spuse tînărul. N-am venit să cumpăr colierul. Am vrut doar să vă mulţumesc că m-aţi ajutat să petrec un week-end extraordinar."

★

Doi tipi stăteau la un bar. Unul se întoarse către celălalt şi-i spuse : „Pun pariu pe 100 de dolari că pot să-mi muşc ochiul stîng." Pariul fu aceptat şi tipul îşi scoase ochiul stîng, care era din sticlă, şi-l muşcă. „Acum", continuă, „îţi dau o şansă să-ţi iei banii înapoi. Pun pariu pe încă 100 de dolari că pot să-mi muşc şi ochiul drept." „N-are cum să aibă ochi din sticlă", gîndi celălalt şi puse jos banii. Atunci primul îşi scoase proteza dentară şi-şi muşcă ochiul drept.

★

Un anestezist vizită un pacient în seara dinaintea operaţiei pentru a-i explica în ce constă anestezia şi a-i răspunde la eventualele întrebări. Văzîndu-l, pacientul spuse : „A, da. Sînteţi cel care o să mă adoarmă mîine." „Nu", replică anestezistul. „Sînt cel care o să aibă grijă să vă treziţi mîine."

★

În timpul unui zbor de noapte, un pilot englez încercă să ia legătura prin radio cu o navă meteorologică americană, staţionată în Oceanul Atlantic. Dar, spre surprinderea lui, nu auzi decît următorul dialog între o stewardesă de pe avion şi un marinar de pe nava americană :

„Am 22 de ani, 1,65 înălţime, sînt blondă cu ochii albaştri. Locuiesc în Brooklin şi numărul meu de telefon este..." „Scumpo, dar sîntem vecini. Ştii să găteşti ?" „Toată lumea spune că fac o plăcintă cu mere..." „Atunci ne întîlnim peste trei săptămîni, două zile şi cinci ore."

Urmă o pauză în conversaţie în care interveni pilotul englez : „Aici e Speedbird. Am 51 de ani, 1,80 înălţime, am ochii albaştri şi port barbă. Îmi plac buldogii şi locuiesc în Sussex, Anglia. Sînt un bucătar nemaipomenit. Vrei numărul meu de telefon ?"

Urmă un moment de tăcere înaintea răspunsului laconic al marinarului : „Nu."

„Atunci," spuse pilotul, „poţi să-mi dai viteza vîntului la 5000 m altitudine ?"

★

— Spune-i lui Hopkins că e concediat.

— Dar, domnule director, nu-l puteţi concedia. Hopkins a demisionat ieri...

— Atunci angajează-l din nou... şi pe urmă concediază-l....

Traducere de Petru IAMANDI

Arta de a citi

OGLINDITĂ ÎN REFLECŢII, MAXIME ŞI AFORISME

Ce este un cititor ?

Cititor înseamnă cine înţelege o carte.

O carte pe care a-i citit-o în adevăr e şi opera ta.

Nicolae Iorga

Un cititor priceput descoperă deseori în scrierile altcuiva alte perfecţiuni decît acelea intenţionate de autor şi de care el nici nu şi-a dat seama şi găseşte sensuri mai bogate.

Montaigne

Oamenii inteligenţi nu îngrămădesc cunoştinţe la întîmplare, ci le aleg.

Doamna de Lambert

În orice bibliotecă, scriitorii în viaţă alcătuiesc o minoritate infimă, marii cetitori stau toată viaţa de vorbă cu morţii.

Garabet Ibrăileanu

Mă tem de omul unei singure cărţi. (Omul care nu a citit sau nu a studiat decît o singură carte, dar a asimilat-o temeinic, devine un adversar de temut).

Toma d'Aquino

Am ajuns aproape de 80 de ani, citesc mereu, dar nu pot spune că ştiu multe şi nici că ştiu să citesc.

Goethe

Trăind în strîmbătate şi hulă, omul a izbutit să se răscumpere şi să se depăşească născocind graiul scris şi, în sfîrşit, cartea... Uite, mii de inimi şi minţi trăiesc lîngă tine, în rafturile tale... Pînă la cărţi rămînea mărturie cimitirul. L-a învins biblioteca. Ai scăpat de mormînt...

Arghezi

Ce înseamnă a citi ?

Lectura tuturor cărţilor bune e ca o conversaţie cu cei mai de ispravă oameni din secolele trecute care le-au fost autori şi chiar o conversaţie învăţată, în care ei ne destăinuiesc doar cele mai bune din gîndurile lor.

René Descartes

Acolo unde oamenii nu citesc ziarele, nu citesc cărţi, acolo nu există politică, ci numai zvonuri şi clevetiri.

Vladimir Ilici Lenin

Sînt două feluri de a citi : unul în care triumfă amorul nostru propriu şi coboară sensul autorului ; altul în care spiritul nostru se dăruieşte şi înalţă spiritul autorului. Nu se poate afirma că acesta din urmă e felul cel mai potrivit, dar e singurul care fără greş ne măreşte şi ne îmbogăţeşte.

Louis Lavelle

Lectura îţi înalţă sufletul şi un prieten luminat îl mîngîie.

Voltaire

Contactul cu cărţile mă dezleagă în orice clipă de tovărăşiile care mă supără, îmi alină bătrîneţea şi singurătatea.

Cartea este cea mai bună provizie pentru călătoria aceasta omenească şi îi plîng din tot sufletul pe oamenii inteligenţi care nu sînt de acord cu asta.

Montaigne

Nu e altă şi mai frumoasă şi de mai folos în toată viaţa omului zăbavă decît cetitul cărţilor.

Miron Costin

Cei cuminţi ca şi albinele ce scot miere din cimbru, buruiana cea mai pişcătoare şi cea mai seacă, ştiu adesea să scoată ceva bun şi folositor din lucrurile cele mai potrivnice.

Plutarh

Aţi face o mare greşeală dacă aţi încerca să trageţi concluzia că poţi deveni comunist fără a-ţi însuşi tot ceea ce a acumulat cunoaşterea omenească. Ar fi greşit să se creadă că e deajuns să-ţi însuşeşti lozincile comuniste, concluziile ştiinţei comuniste, fără a-ţi însuşi acea totalitate de cunoştinţe ale căror consecinţe este comunismul însuşi.

V. I. Lenin

Este curios cît de tiranic poate fi obiceiul de a citi.

James Russel Lowell

Cartea nu-i rău lucru. Pentru mine a fost mîngîirea vieţii. M-am însoţit cu ea şi cu pustia şi am ajuns la linişte şi înţelepciune.

Cărţile ne sînt prieteni statornici... Ne sînt sfetnici şi nu ne contrazic. Cărţile care ne plac sînt şi urne pline de amintiri.

M. Sadoveanu

O lectură plăcută este tot aşa de folositoare sănătăţii noastre, ca şi exerciţiile fizice corporale.

Kant

A citi scrieri înţelepte (frumoase) numai pentru a le admira stilul înseamnă ca şi cum te-ai opri doar la culoarea şi la mirosul plantelor folositoare şi a nu da atenţie sau a nu le cunoaşte puterea lor binefăcătoare.

Plutarh

Învăţăturile din cărţi îţi dau adesea o cunoaştere a lucrurilor mai bună decît a acelora care le-a privit, întrucît cel ce citeşte cu atenţie stăruie asupra fiecăruia, în timp ce privitorul neatent nu se opreşte la nici una, şi într-astfel lecţia se află întotdeauna mai presus.

Cervantes

Există multe cărţi bune pe lume, dar ele sînt folositoare numai pentru cei care ştiu să le citească, ştiinţa de a citi cărţile bune nu este echivalentă cu cunoaşterea alfabetului.

D. I. Pisarev

Lectura constituie cea mai bună învăţătură.

A. S. Puşkin

Totul constă în alegerea cărţilor ; a citi cărţi prost alese este mai rău, mai dăunător decît a nu citi deloc.

V. G. Belinski

Prin lectură omul supravieţuieşte vremurilor.

A. I. Herzen

Cît citim ?

Nu e vorba de a citi mult, ci de a citi în mod util.

Aristip din Cirene (sec. IV î.e.n.)

Se spune că trebuie să citeşti mult, nu multe.

Pliniu cel Tînăr

Omul n-ar trebui să citească pentru a înghiţi de toate, ci mai curînd să vadă de ceea ce are nevoie.

Henrick Ibsen

Cărţile citite numai o dată sînt ca acei cunoscuţi cărora nu le întorc vizita.

N. Iorga

E plăcut să citeşti ; cîteodată, e şi mai plăcut să recitesti.

Émile Faguet

Toţi citim mai multe cărţi decît ne trebuie. Bibliotecă mare, pricepere mică.

G. Călinescu

Trebuie să răsfoieşti tot felul de autori, atît vechi cît şi noi, şi străini şi francezi, ca să vezi despre ce tratează şi cît de diferit.

Montaigne

După cum un măgar, care transportă o sarcină de lemne de santal, ştie ce-i povara, dar nu ştie ce-i santalul ; tot astfel cei care citesc cărţi multe, dar fără să le înţeleagă, poartă (numai o povară), la fel ca nişte măgari.

Sucruta

Cărţile pe care le-am citit mi-au ocupat probabil o treime din viaţa de pînă acum şi nu cred că fără folos, plus mai ales o treime din nopi. Le sînt recunoscător ; prin ele mi-am trăit viaţa de mai multe ori. Nu-mi plac cărţile de aventuri, mă plictisesc la nebunie ! Cărţile de călătorii da, sînt altceva ; din ele rămîi cu reflecţii sau date utile, nu pentru a le folosi neapărat, nu călătorim niciodată atît de mult, însă pentru a compara date şi valori, obiceiuri sau pur şi simplu comportarea oamenilor. Comportamentul mă pasionează ca şi reacţiile.

Brăduţ Covaliu

A citi mult face (pe unii) trufaşi şi pedanţi ; a vedea multe te face înţelept, înţelegător şi util.

G. Chr. Lictenberg

Cei cei topesc multe lumînări în citirea cărţilor, tocesc şi vederea ochilor trupului ; dar cei ce n-au căutat niciodată pe slove, măcar că şi-au păzit mai ascuţit vederea ochilor, însă neştiinţa i-a vîrît în întuneric şi în tartarul necunoştinţelor.

D. Cantemir

Cu cît citeşti mai mult, cu atît imiţi mai puţin.

J. Renard

Adesea m-am gîndit la o morală care s-ar putea reduce la un cuvînt : studiu. E o mică laşitate a recurge la ea, dar mulţumirea noastră de o clipă scuză şi aceasta.

T. Vianu

Cîte nume barbare, cîte puerilităţi pedante se îngrămădeau nu de mult în capul unui tînăr pentru ca într-un an sau doi să i se dea o idee falsă despre elocvenţă, asupra căreia ar fi putut avea o cunoaştere adevărată în puţine luni prin lectura cîtorva cărţi bune.

Voltaire

Locurile şi cărţile pe care le revăd mă bucură întotdeauna cu o prospeţime nouă.

Montaigne

Priviţi mereu în cărţi şi adăugaţi în fiecare zi cîte o buche, căci trei sînt aceia care nu se simt singuri printre străini : învăţatul, eroul curajos şi cel cu limba dulce, încărcată de înţelepciune.

Ibn Abd Rabbih

Mai bine să citeşti puţin, dar temeinic. „Devorarea" cărţilor este ocupaţia cea mai neproductivă.

N. K. Krupskaia

Cum citim ?

Citiţi încet, recitiţi şi mai încet !

Johann Gottfried Herder

Citeşte încet ! Precipitarea în lectură e o formă a lenii, nu a hărniciei.

Émile Faguet

Cărţile se citesc cu mintea autorilor buni.

Te deprinzi să vorbeşti bine, citind necontenit pe acei care au scris bine.

Voltaire

A citi fără a gîndi este a mînca fără a mistui. Spiritul dă afară tot ce nu poate apropia prin munca propriei gîndiri.

N. Iorga

Trebuie să imităm albinele şi să separăm tot ce am adunat din lectura (noastră) variată.

Tot ce citim, să nu lăsăm să rămînă întocmai, ca să nu fie străin ; să asimilăm cele citite ; altfel vor intra în memorie, (dar) nu în minte.

Seneca

Cînd citim prea iute sau prea încet, nu înţelegem nimic.

Pascal

Nu alerga cel dintîi după nou, dar nici nu renunţa cel din urmă la cele vechi.

Al. Pope

Recomandare : există o poezie care trebuie citită rar, cu pauze, ca şi cum ai descifra-o, ca şi cum ar fi scrisă cu ieroglife sau caractere a căror uzanţă nu ţi-a intrat încă în sînge.

Lucian Blaga

Ce citim ?

Alta citesc copiii, alta bărbaţii, alta bătrînii.

Publius Terentius Afer

Citeşte acea carte despre care viaţa poate spune : „Îmi aparţine !"

Marcus Valerius Marţial

Cartea să ne fie nu numai un prieten, ci şi un adversar ; să ne înţelegem, dar şi să ne disputăm. Numai aşa lectura ne va fi de folos.

Denis Diderot

Nimic nu poate educa sau strica atît de mult ca o lectură greşit aleasă.

O carte a educat sau a stricat adesea pe cîte un om pentru o epocă întreagă a vieţii sale.

Johann Gottfried Herder

Cînd este publicată o carte nouă, citeşte una veche.

Samuel Rogers

Alege-ți dintr-o bibliotecă ce ți se potrivește și încearcă să nu plictisești.

Cele mai bune cărți sînt acelea pe care cititorii le întregesc ; ei dezvoltă ideile în germene, îndreaptă ceea ce li se pare greșit și întărește prin reflecții proprii ceea ce li se pare șubred.

Îmi place o carte a cărei lectură îmi oferă o ideie generală și plăcută despre caracterul, sentimentele și obiceiurile autorului.

Eu nu citesc decît pentru mine ; îmi place numai ce-mi folosește.

Voltaire

Prefer, în general, cărțile care folosesc științele, nu pe acelea care le născocesc.

Cărțile au multe însușiri pentru acei care știu să le aleagă.

Montaigne

Tot omul se naște cu cartea lui în sîn.... Nu o lăsa necitită, căci se întunecă lumea și nu poți cunoaște slova. Cauți cartea altuia, și a ta îți rămîne străină. Răsfoiește-o la timp, înainte ca limba ei să facă și să o uiți.

Tudor Arghezi

Nu trebuie să ne mirăm că din aceeași materie fiecare adună ceva ce se potrivește cu preocupările sale ; pe aceeași pajiște un bou caută iarbă, un cîine iepuri, o barză șopîrle.

Seneca

Citește totdeauna (autorii) excelenți, și dacă uneori vei voi să te îndrepți spre alții, reîntoarce-te la cei de mai înainte.

Seneca

Nu-ți îmbogățești sufletul cu adevăruri mărunte : cine și-ar face avere adunînd praful de aur împrăștiat pe pămînt ?

Prezența într-o literatură a unor autori de înalt nivel, dar dificili, este un elogiu indirect, ce-i drept, dar cel mai măgulitor, adus publicului cititor.

Lucian Blaga

Marile scrieri au avut totdeauna ca temă întîmplări simple și banale, singurele care îngăduie scriitorului desfășurarea spiritului său de observație pe un teren solid, universal inteligibil.

Marile creații universale sînt acelelea în care se recunosc cît mai mulți indivizi particulari din toate vremurile următoare și naiva greșeală a contemporanilor este de a crede că artistul s-a oprit la ființa lor efemeră.

G. Călinescu

Cărțile cele mai bune sînt acelea, pe care cei care le citesc cred că le-ar fi putut face.

Pascal

Cînd se ciocnesc un cap și o carte, și cînd sună a gol : este acesta oare totdeauna în carte ?... Astfel de opere sînt (ca) niște oglinzi : cînd se uită în ele o maimuță, nu poate privi din ele un apostol.

Schopenhauer

Sufletul omenesc este o carte deschisă pînă la ultima pagină pentru cine știe să citească în ea.

G. Larroummet

Laudă pe acelea, dar le citesc pe acestea.

Marțial

Nu citiți ce se nimerește, ci în urma unei serioase alegeri. Cultivați-vă gustul și gîndirea.

I. S. Turgheniev

Citiți cărțile capitale care constituie izvoarele unor idei măreți și ale unor pasiuni nobile.

N. G. Cernîșevski

Trebuie să citim și să respectăm numai acele cărți care ne ajută să înțelegem sensul vieții, să înțelegem dorințele oamenilor și mobilul faptelor lor.

M. Gorki

Există cărți care clădesc și cărți care distrug — iată de ce alegerea cărților este un lucru extrem de important.

N. K. Krupskaia

De ce citim ?

Cititul îl face pe om deplin, vorbitul îl face prompt, iar scrisul îl face exact.

F. Bacon

N-a fost supărare pe care un ceas de lectură să nu mi-o fi risipit ! De cîte ori te simți nefericit și ai nevoie de uitarea necazurilor, cînd, rănit de viață, dorești un suprem balsam, cînd, sătul de banalitatea și inegalitatea mediului, aspiri la o societate mai aleasă, cînd vrei să te înduioșezi și să rîzi de nimicurile de aici, de pe pămînt, în tovărășia unui spirit plin de bunăvoință și de înțelegere, atunci nu-l căuta departe, căci nu-l vei găsi. N-ai decît să întinzi mîna spre bibliotecă și să chemi la tine acest talisman fără de preț : cartea !

Charles de Montesquieu

Citește ! Numai citind mereu creierul tău va deveni un laborator nesfîrșit de idei și de imagini.

M. Eminescu

Oare cu cărți care distrug superstiția și fac plăcută virtutea, oamenii se vor face mai buni ? Dacă tinerii citesc cu băgare de seamă aceste cărți, ei vor fi apărați de orice fanatism.

Citiți, luminați-vă ; numai prin lectură vi se întărește sufletul ; conversația vă împrăștie spiritul, iar jocul de cărți vă îngustează orizontul.

Lăsați oamenii să citească și să dănțuiască ; aceste desfătări nu vor aduce niciodată răul în lume.

Lectura celor mai buni poeți ai noștri valorează mai mult decît toate lecțiile.

Voltaire

Lectura îmi slujește îndeosebi ca să-mi deștept rațiunea, să dau de lucru judecății și nu memoriei.

Nu caut în cărți decît plăcerea unei distracții cinstite.

Ca să scap de un gînd sîcîitor, cel mai bun lucru e să recurg la cărți ; ele mă atrag cu ușurință și îmi alungă gîndurile.

Montaigne

Mai bine aș vrea să fiu sărac într-o cocioabă cu o grămadă de cărți alături, decît rege căruia să nu-i placă să citească.

Macaulay

Nu există, într-adevăr, decît o singură fericire pe lumea aceasta : aceea de a aduna cu drag cărți în timpul zilei și de a le citi în timpul nopții.

Papirus egiptean

Deschide cartea, ca să înveți ce au gîndit alții ; închide cartea, ca să gîndești tu însuți. (Cit. de Heyde, Technik, p. 82)

Cartea este tovarăș care nu te copleșește cu laude, prieten care nu te ademenește, partener care nu te plictisește..., este prieten care nu vrea să obțină ceva de la tine lingușindu-te, care nu umblă să te vicleneasă sau să te mintă, voind să te înșele.

Al-Djahiz

Iubiți cartea ! Ea vă ușurează viața, vă ajută prietenește să vă descurcați în vălmășagul pestriț, furtunos al gîndurilor, sentimentelor și întîmplărilor din viață ; ea vă învață să respectați omul și pe voi înșivă, ea vă înaripează mintea și inima cu simțămîntul dragostei pentru lume pentru om.

M. Gorki

Cărțile ne desfată adînc, ne vorbesc și se unesc cu noi într-o familiaritate vie și subtilă.

Petrarca

Nu se cheamă bogăție ceea ce se pierde. Numai comoara minții, a sufletului tău, cîștigată prin citirile tale, este adevărata bogăție, căci ea nu se pierde, nu se prăpădește niciodată.

Leonardo da Vinci

O, sfintele mele cărți, mai bune și mai rele, pe care soarta prielnică mi le-a scos înainte, cît vă datorez că sînt om, că sînt om adevărat.

N. Iorga

Cînd văd cum oamenii în jurul meu, neștiind ce să facă cu timpul liber, inventează cele mai jalnice ocupații și distracții, eu caut o carte și-mi spun în sinea mea : acest lucru mi-e suficient pentru o viață întreagă.

F. M. Dostoievski

Cînd citim ?

Poezia nu se poate citi la orice ceas din zi. Sensibilitatea noastră nu are o rezonanță completă pentru poezie decît de la o anume oră a după-amiezii încolo. Această sensibilitate își are periodicitatea sa ca și temperatura zilnică a sîngelui. Un critic, care-ți citește poeziile la ora 6 dimineața, te-a nenorocit..

L. Blaga

Nici la vreme de pace, nici în timp de război nu călătoresc fără cărți.

Montaigne

Cartea-i un prieten care (cînd ne obosește tace ;) sfatu-i blînd e și ne face doar în taină-a sa mustrare.

Lope de Vega

Sînt seri calme de vară — dulci moi.. seri blînde — seri oneste... În astfel de clipe nu poți simți pasiuni violente. În astfel de seri îți revizuiești conștiința și-ți ierți dușmanii... În astfel de seri se pot ceti și cărțile autorilor mediocri...

Am o mulțime de cărți pe cari nu le răsfoiesc decît cînd sînt bolnav și mi se abate gîndul că am să mor... Le citesc atunci ca să simt greutatea prostiei omenești — să mi se pară lumea mai brutală, mai insuportabilă... și să mă doară mai puțin ideea despărțirii...

O. Goga

Ce să nu citim ?

Trebuie să citești cu atenție și discernămînt și să nu te încrezi în prima impresie. Există și cărți care nu suportă lectura pe îndelete. Pe acestea nu trebuie să le citești de loc. Și tocmai aici descoperim primul avantaj al lecturii încete : ea îți permite, din primul moment să deosebești cartea care trebuie citită și cartea care nu e făcută pentru a fi citită.

Émile Faguet

Abuzul de cărți omoară știința. Crezînd că știi ce ai citit, te socotești dispensat de a învăța.

J. J. Rousseau

De superficialitate nu scapi citind mult și în discuții variate. Dimpotrivă, superficialitatea se agravează prin împrăștiere... Alege puține cărți, numai pe cele necesare, și pe acestea citește-le domol, în adîncime. Citirea adevărată presupune atenție deplină, mistuire completă.

George Vâslan

Un cititor înțelept va observa cu ușurință că nu trebuie să dea crezare decît marilor evenimente oarecum verosimile, și că trebuie să privească compătimitor toate legendele prin care fantatismul, spiritul romanesc și credulitatea au întunecat scena lumii în toate timpurile.

Acele versuri care nu-i învață pe oameni adevăruri noi și emoționante nu merită să fie citite.

Majoritatea cititorilor preferă să se amuze în loc să se instruiască.

Nimic mai obișnuit decît să citești sau să discuți fără folos.

Voltaire

..toate nenorocirile din lume sînt datorate exclusiv literaturii proaste, scrise sau vorbite.

Camil Petrescu

O carte proastă îți oferă noțiuni eronate și face dintr-un incult unul și mai incult.

V. G. Belinski

Vezi ca nu cumva cititul multor autori și a tot felul de cărți să aibă ceva nehotărît și nestabil.

Seneca

A admira pe un poet — înseamnă a-i accepta și opera ca atare. A admira pe un gînditor nu înseamnă însă a-i accepta și ideile ca atare.

L. Blaga

A citi numai opere perfecte, e o activitate de banal epicureu, de curent egoist, veșnic deschis în afară, ca să profite ceva. Frecventarea permanentă a autorilor mari e soră bună cu arivismul modern ori politic.

M. Ralea

Primejdioase pentru o carte de idei nu sînt obiecțiile, ci frigiditățile, și cea mai nenorocită operă e aceea care n-a prins în discuție.

Nimeni n-a interpretat definitiv o mare poezie oricît de clară în aparență. Ideea ei latentă crește mereu și rămîne la infinit producătoare de sugestii.

Cît despre activitatea scrisului ea trebuie să rezulte din pasiunea ideilor și din sinceritate. A capta pe cititor prin ornamente și fiorituri, înseamnă a-l face inapt să gîndească.

G. Călinescu

Ce versuri frumoase ! o ce versuri frumoase ! dar nu știu de ce casc.

Fontenelle

Este o mare diferență dacă citesc de plăcere și pentru înviorare, sau pentru a cunoaște și a mă instrui.

Există cărți din care afli totul, dar din care, pînă la urmă, nu înțelegi nimic din subiect.

Dacă un autor cheamă după el o enciclopedie, nu e mare lucru de capul lui.

Romanul cel mai mediocru e încă oricînd mai bun decît cititorii mediocri, ba chiar și cel mai prost roman participă întrucîtva la excelența genului în ansamblul lui.

De fapt nu învățăm decît din cărți pe care nu le putem judeca. Autorul unei cărți pe care am putea-o judeca ar trebui să învețe el de la noi.

Goethe

rubrică realizată de V. U.

PRINTRE SCRIITORI DESPRE CĂRȚI

• Cartea : memoria-hîrtie a umanității.

Schopenhauer

• Cărțile își au propriul lor destin.

Terentiu

• O enciclopedie este, trebuie să fie, manifestul unei civilizații.

Lucien Febvre

• Cartea este ca o condensare a parfumului tot dintr-o floare, într-o pastilă sau într-o picătură.

V. Alecsandri

• Orice știință adevărată își află adăpostul și temeiul său în cărți.
• Cărțile sînt vama cea mai înaltă și cea mai netăgăduită a științei celei adevărate.

Al. I. Odobescu

• Cartea îndeplinește nu numai minunea de a ne pune în contact cu semenii noștri depărtați în timp și spațiu ; cartea îndeplinește fapta de mirare de a ne face să trăim în afară de minciună, nedreptate și prejudecăți.

• În aceste urne sacre în care poeții și cugetătorii și-au închis inimile, găsim acea putere fără moarte care mișcă umanitatea înainte în progresul ei necontenit.

• Cărțile ne dau puterea acumulată în operele lor ca să răzbim spre adevăr, justiție socială și pace.

• Cărțile bune sînt cărțile în care se găsesc fixate aspirațiile de eliberare și justiție ale generațiilor. Acestea sînt moștenirea cea bună din care se poate hrăni fără a istovi sufletul nostru.

• Astfel omul poate birui bătrînețea și moartea. Astfel omul nu moare întreg, dacă se simte solidar cu cei ce au lăsat să picure în cărți sînge din sîngele lor și lumină din lumina lor, trecîndu-ne nouă zîmbetul speranței și încredințarea că vom răspunde peste ani și ani chemării unui frate om, lăsînd la rîndul nostru lumina conștiinței de solidaritate altor oameni frați.

• Astfel poate crește lumina cea fără de amurg a unei umanități în care muritorii îmblînziți se vor birui tristețea trecerii prin viață, prin bucuria iubirii.

Mihail Sadoveanu

• Cartea — teacă pentru săbiile minții.
• Stup în care slove-naripate
Cu polenul lumii încărcate,
Sucul nemuririi ne-au făcut,
Roi de buchi-semințe-ale ideii
Magic cosmos strîns în scoarțe, zeii
Au pierit că nu te-au cunoscut.

V. Voiculescu

• În conspirația intelectului față de natură, cartea solidarizează azi două miliarde de suflete împotriva unui destin, care cu variantele lui a rămas același. Omul se isprăvește și cartea lui abia începe.

T. Arghezi

• Dar ăsta-i unicul meu document, printr-un vers
Dovedesc că am existat cîndva în univers :
Mi-am pus sufletul într-un caiet care adie,
Fragil ca balonul de păpădie.

G. Călinescu

• O carte bună este aceea care ridică cît mai multe semne de întrebare.

Jean Cocteau

• Lectura tuturor cărților bune este asemeni unei conversații cu înțelepții secolelor trecute.

René Descartes

• Spune-mi ce citești, îți voi spune cine ești, este adevărat, dar te-aș cunoaște mai bine dacă mi-ai spune ce recitești.

François Mauriac

• Nu există carte oricît de rea ar fi ea, din care să nu înveți ceva bun.

Pliniu cel Bătrîn

• Literatura este medicina sufletului.

Pliniu cel Tînăr

• Scriind repede, nu înveți să scrii bine, scriind bine, înveți să scrii repede.

Quintilian

• Literatura este expresia societății, așa cum cuvîntul este expresia omului.

Louis de Bonald

• În literatură, ca și în morală, cu cît un lucru este mai frumos, cu atît pare mai ușor.

Victor Hugo

• Geniul începe operele reușite, dar numai munca le termină.

Joseph Joubert

• Autorul trebuie să dea cuvîntul operei sale.

Friedrich Nietzche

• Cine vrea să-i reproșeze unui autor că-i obscur, ar trebui mai întîi să examineze propriul său interior, spre a vedea dacă acolo e destulă lumină.

Goethe

• Chiar dacă am putea fi savanți prin știința altuia, cel puțin înțelepți nu putem fi decît prin propria noastră înțelepciune.
• Cartea este cea mai bună provizie pentru călătoria aceasta omenească și îi plîng din tot sufletul pe oamenii inteligenți care nu sînt de acord cu asta.

Montaigne

• Nu lua comoara, ia cartea.
• Cartea e izvorul cunoștințelor.
• Cartea e cheia științei și a înțelepciunii.

Proverbe persane

• Cărțile mari trăiesc de-a pururi.
• Cu cărțile se întîmplă ca și cu oamenii : un număr foarte mic joacă un rol mare, restul se cufundă în anonimat.
• Spiritul filozofic pare a constitui calitatea oamenilor de litere ; cînd se unește cu bunul gust formează un literat desăvîrșit.
• Literatura hrănește sufletul, îl purifică, îl mîngîie.

Voltaire

rubrică realizată de C. P.

sport

În exclusivitate pentru Almanahul „Convorbiri Literare"

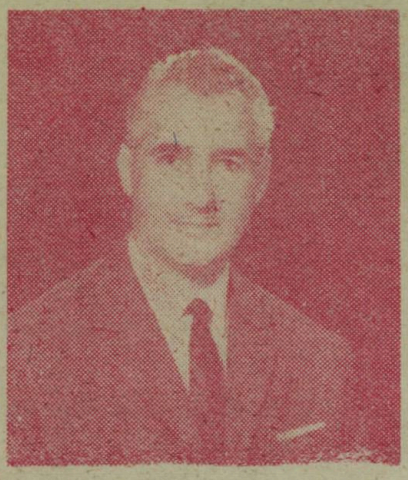

„IL DIO" SE DESTĂINUIE

Interviu realizat cu Mircea DAVID

fostul portar al Naționalei de fotbal a României

Într-un apartament din strada Stejar, în Tătărașii Iașului. O pendulă de pe timpuri, cu sunet ca de clopot din bronz, ne amintește, la intervale egale, că „fugit irreperabile tempus".

Orele de taină se duc pe nesimțite. Un bărbat de aproape 70 de ani își amintește. Cu emoție și cu farmec. E un bucureștean, care a venit, în amurgul vieții, să trăiască la Iași. Se mai întîmplă și așa. „Vina" o poartă soția, medic de profesie și ieșeancă de baștină. Dar inginerul Mircea David, care nu e altul decît vestitul portar al anilor '30 din echipa națională de fotbal a României, se simte acasă la dînsul în Iași. E și el moldovean, de loc de pe Valea Trotușului. Acasă la el e întotdeauna, la orice oră din zi și din noapte, cînd vine vorba de fotbal, care face parte din ființa sa. Nu e doar o simplă pasiune. Pendula despică timpul, care se duce, se tot duce. Vorbim doar despre fotbalul de ieri, de azi, de mîine.

— Stimate Mircea David, numele dumneavoastră ține de legenda fotbalului românesc. Sigur, timpurile despre care vorbim, pe care le ilustrați, nu sînt niște timpuri imemorabile, nici chiar pentru fotbal. Dar cei mai tineri iubitori ai fotbalului, și nu sînt puțini aceștia, știu mai puține despre „Il Dio", cum ați fost dumneavoastră supranumit după acel de neuitat meci cu Italia, la Roma, cînd ați apărat senzațional. Cine este de fapt „Il Dio" ?

— Legenda lui „Il Dio" este ca orice altă legendă creată de onor publicul.

— Aceasta a venit după multe meciuri strălucite în poarta României, care au făcut din dumneavoastră unul din marii portari ai timpului. Cînd a început cariera de portar a lui Mircea David și unde ?

— Trebuie să fiu sincer cu dumneavoastră, fiind în poartă nu pot să driblez și nici să ascund o minge intrată în gol. „L-am fentat" se spune în jargonul fotbalistic. La portar nu merge. Aici spui drept, că vede toată lumea ce este și cum este. Nu m-am gîndit niciodată să fac fotbal de mare performanță. Neprevăzutul însă face de multe ori din om ceva ce n-a gîndit, sau n-a crezut că ar fi putut ajunge. Primul meu meci mare a fost cu Milano în 1932, la București. Un meci pentru mine ca oricare altul. Dar F. C. Milano era. campioana Italiei. Noi alcătuiserm o combinată între C. A. Oradea și Juventus. Juca Wetzer I, nu știu dacă vă mai aduceți aminte. Iată cu cîte generații am avut prilejul să joc, cu Wetzer, prima generație a fotbalului nostru, pînă la Voinescu. Am apărat pînă la o vîrstă foarte înaintată, pentru sport evident, 38 de ani, cu perioade de întrerupere, cînd m-am ocupat de formarea mea pe plan profesional ; fotbalul ocupînd totuși un timp scurt din viața unui om.

— Imprevizibilul a jucat un rol în alegerea drumului spre fotbal, a porții în cazul dumneavoastră. Cum s-a petrecut acest fapt ?

— Neprevăzutul acesta a existat. Cum se spune din bătrîni, ne ridicăm călcînd uneori și peste cadavre. Nu oarecum asemănător e cazul meu, dar ceva s-a întîmplat. Pe îmbătrînirea unora în sport se ridică un vlăstar tînăr. Așa a fost și cu ocazia unui turneu în Franța, Belgia, Olanda, Luxemburg, echipa C.A.O. — din Oradea Mare, unde eu tocmai terminasem liceul Gojdu, s-a întîmplat neprevăzutul. Czinczer, care era portarul național, și-a fracturat mîna. S-a telefonat la Oradea Mare, ca urgent să se caute un portar. Nu a mai fost cazul să-l caute, a fost găsit în grădina proprie. Eu jucam la echipa a doua, echipa de mînji. S-a făcut un meci Simeria cu C.A.O. Dornic fiind probabil de minge, tocmai scăpasem de examenele de bacalaureat, mi-a mers jocul foarte bine. Conducerea a pus ochii pe mine. M-au mai pus la o încercare în meciul cu T.M.T. Timișoara. Rezultatul 4—1 pentru noi. Am apărat bine. Un ziar a scris : „Juniorul David a putut să înfrîngă cel mai mare inamic, care este tracul, astfel că a reușit să-l înlocuiască cu brio pe portarul

Un gol totuși frumos

naționalei, pe Czinczer. Să vedem ce ne va rezerva viitorul".

— Ați amintit, citind presa vremii, de învingerea tracului. Cu privire la jocul dumneavoastră de portar s-a vorbit despre curajul lui Mircea David.

— Curajul pentru unii înseamnă a face un lucru deosebit. De multe ori facem contrar vechii zicale: „prudența este mama înțelepciunii". Prudență nu prea am avut. Am riscat nebunește adeseori, cînd venea jucătorul advers cu mingea mă aruncam la picioarele lui. Cu nici o frică. Ca urmare a acestui lucru am 24 de fracturi. 24 de fracturi din fotbal, 24 de intervenții chirurgicale, la care se adaugă a 25-a operație, acum la vîrsta senectuții, o piatră la rinichi, scoasă cu succes la Clinica condusă de profesorul Minecan. Chirilă și Mihalache, cel ce a scris cartea ce-mi este consacrată, cînd au auzit mi-au spus ca să mă tachineze, „bine nea Mircea, dar Banks, vestitul portar englez, are doar 21".

— Sigur vom reveni asupra jocului portarului, despre care am vrea să aflăm cîte ceva de la dumneavoastră, dar acum să continuăm prezentarea carierei de fotbalist. De la C.A.O., una din marile echipe ale timpului, ați trecut la Venus. Cînd?

— Trecerea mea de la C.A.O. la Venus a avut loc în 1937—1938. Venus i-a luat atunci și pe Bodola și Juhasz. S-a bătut cu Rapidul pentru noi. Venus a plătit mai mult cu 200.000 peste milionul oferit de Rapid și ne-a transferat în acel sezon. Mai tîrziu m-am întors la C.A.O. în 1948, cînd această echipă a și cîștigat primul ei titlu. Aveam 38 de ani. Viața mea e poate una a revenirilor. Am plecat din Moldova în Ardeal, apoi în Muntenia, din nou Ardeal, iar Muntenia și acum la sfîrșitul ei din nou în Moldova, la Iași, în acest oraș, despre care se spune că e dulce tîrg, astăzi și dintotdeauna un leagăn al spiritualității și acum un centru urban înfloritor.

— Deci la sfîrșitul carierei v-ați întors la Oradea.

— În 1945 s-au ținut niște examene de subinspectori de muncă. Le-am trecut cu bine — am ieșit primul. Trebuia să-mi aleg orașul, că-i țineam pe ceilalți opt reușiți pe loc. Ei mă presau. M-am hotărît să mă duc la Lugoj, în căutarea liniștii, ca și aici la Iași. Munca și liniștea au făcut casă bună în cazul meu. La Lugoj am primit oferte de la U.T.A. și C.A.O. și atunci am fost transferat și cu serviciul la Oradea ca subinspector general de muncă. Federația mi-a dat drept de joc pentru Oradea. Așa m-am întors pe meleagurile începuturilor în fotbal și în învățătură.

— V-ați referit la cei 38 de ani, cîți aveați, cînd ați cîștigat titlul cu echipa din Oradea. Se discută mult despre momentul optim de performanță pentru portar. Tot mai des se vorbește de experiența portarului și că vîrsta de 30, și de peste 30 de ani, e ideală pentru postul de portar. De altfel cariera foarte lungă a lui Zoff, și a altor portari, pledează pentru aceasta.

— E mai mult decît o pledoarie, e un fapt constatat, și dovedit prin însăși activitatea acestor portari. Cred că o explicație ar fi pe lîngă experiență și faptul că după 30 de ani au devenit mai conștienți de rigorile vieții sportive. La portar nu se admite greșeală. Portarii aceștia nu fac în primul rînd greșeli. Și eu, meciul de la Roma l-am făcut în jur de 30 de ani. Și la noi Iordache, cu voința lui de fier, ar putea să ne ofere un exemplu.

— La tinerețe curajul, riscul v-au definit mai mult, în ultimii ani, care au însemnat apogeul carierei de portar a lui Mircea David, ochiul mai bine format, calculul mai bun, au cîntărit mai mult. E valabil pesemne și în cazul tuturor acestor portari longevivi?

— Prevederea, experiența, responsabilitatea sporită în pregătire își spun cuvîntul. Vîrsta adaugă deci ceva.

David zeul careului. Italia — România 2-1

— Portarii constituie o excepție. Puțin sînt fotbaliștii care pe alte posturi, reușesc să mai reziste după 30 de ani.

— Făceam odată socoteala, stînd în tribuna de la „23 August", cu niște colegi de la echipa națională, cîte mingi prinde Răducanu. Era un meci internațional. Nu s-au prins mai mult de patru. De ce? Pentru că acum se joacă 4—4—2, zic cu 8 în poartă. Așa se explică, într-o măsură, cum Zoff a putut să stabilească recordul de 900 de minute fără gol. Păi e și normal. Să joci cu 9 în poartă poți și un an de zile și să nu iei gol mai ales dacă ești inventatorul lui „Catenaccio", cum e cazul italienilor. Portarul trebuie numai să culeagă, cum face Silviu Lung, fiind și dotat de la natură, iar jos aproape că nu are ce să prindă. Sigur că portarii au mai puțin de lucru decît pe vremea cînd erau doar 2 apărători.

— Aș vrea să revenim la drumul dumneavoastră. Ați menționat echipele de club la care ați jucat, cînd s-a produs debutul în echipa națională și referiri la cîteva din meciurile mai importante?

— În echipa națională primul meci l-am avut cu Ungaria — la București, în care am jucat împotriva unui 11 foarte puternic. La înaintare era Töldi, zis Tunarul, doctor Saroși, o echipă de mare calibru. Am condus la pauză cu 1—0. Se juca pe A.N.E.F., actualul stadion Republicii. Ne îmbrăcam sus la sala de gimnastică. În pauză rămîneam pe gazon. Maseurul a venit și mi-a masat puțin piciorul drept. Aveam un ligament puțin întins. Costel Rădulescu, managerul echipei naționale, aflat și în conducerea Ripensiei, m-a întrebat ce am. I-am spus că mă doare puțin și atunci, parcă așteptînd mi-a replicat. «Nu-i nimic, îl punem pe Pavlovici.» Aici a fost mare poveste. Cum a apărut Pavlovici în poartă, un portar excelent de altfel, l-a luat lumea cu huo. Era creată o atmosferă pentru prezența mea în echipa națională, iar în prima repriză apărasem fără greșeală. Pavlovici a avut o zi foarte proastă, a primit un gol printre picioare, la o minge simplă și unul printre mîini. Am mîncat bătaie cu 2—1. S-a iscat un scandal public. Lumea a aruncat cu pernele de la tribună, în federație. A urmat o anchetă, să se vadă de ce am fost schimbat. Au fost niște combinații de culise. Antrenorii de la cluburi primeau cote financiare pentru prezența jucătorilor în națională. Mite Pavlovici, mai emotiv, cînd s-a văzut primit cu huo s-a pierdut. Parcă era un începător. Aș putea să spun că ghinionul m-a urmărit și pe mine în cariera de fotbalist, chiar și în acel de neuitat meci de la Roma — cu Italia. În minutele ultime cînd Biavati a scăpat, eu am plonjat la picioarele lui, dar am fost scos pe brațe de pe teren. Era 1—0 pentru noi, cînd mai rămăseseră doar 13 minute pînă la încheierea jocului. Dacă eu nu eram atît de inimos să accept stăruințele băieților pentru a reveni în poartă, după ce-mi revenisem puțin, și rămîneam de piatră și nu aș fi încuviințat să reintru în poartă, poate ar fi fost altfel și pentru joc și pentru sănătatea mea. Dacă

mă duceam imediat la spital poate nu mă alegeam cu hepatita cronică ce o am și azi. Lăsam să intre rezerva, Petrică Rădulescu, apărarea, cred, s-ar fi mobilizat mai bine, știind că în poartă nu mai sînt eu, și rezultatul ar fi fost poate altul. Lengheriu a egalat în proprie poartă, iară Piola a dat golul la o ezitare a noastră. La o centrare Sfera n-a intervenit, crezînd că o voi face eu, iar eu datorită oboselii, n-am mai reușit, iar Piola a marcat ușor de tot cu capul. A șters mingea, n-a dat cu fruntea, că dacă dădea cu fruntea îmi venea mingea în brațe.

— Ați fost supranumit „Il Dio" după meciul cu Italia. Un meci pierdut de România cu 2—1, un meci după care ați cîștigat sublima apreciere a presei și publicului. E posibil cînd pierzi să fii glorificat ?

— M-am gîndit la asta de foarte multe ori să știți. O revistă din Oradea Mare de pe timpuri, intitulată „Arena sporturilor", scria cu titlu mare : „David un portar care meditează". Acum reflectez asupra acelor timpuri. Cred că n-ar fi fost drept să fie 1—0 pentru noi, fiindcă eu judec lucrurile cu detașarea anilor. Era ușor să cîștigăm, a lipsit puțin, dar n-ar fi exprimat adevărul. Rezultatul a fost nesperat atît pentru public cît și pentru jucătorii italieni. Dacă priviți fotografia asta remarcați cum Pozzo ridica mîinile de bucurie după autogolul lui Lengheriu. La fel și Biavati. Sînt exaltați de norocul ce-a venit peste ei. Nota 10 pe care am primit-o, și oferta făcută imediat după meci de a juca în Italia, m-au îndreptățit să cred că pe undeva au avut dreptate ziarele cînd au scris că sînt „Il Dio". Zidul, de nepătruns, cum se putea citi atît în ziarele românești, cît și în cele italiene.

— Italia era campioană mondială atunci ?

— Da, dublă campioană a lumii, în 1934 și 1938. Noi am jucat cu ei în 1939. Nu jucau un fotbal brazilian, ci unul atletic. Cum se vede din fotografiile de la acel meci, la cornere sînt faultat. Uitîndu-mă, nu-mi pot da seama cum am putut să boxez mingea. Sînt la 45 de grade înclinație, cînd Biavati a intrat cu umărul să mă bage în poartă. De asta trebuie să-i fiu recunoscător lui Hiden, primul meu profesor, unul din marii portari ai lumii ca Zamora, care mi-a spus, pentru că ai statură mică e bine să înveți să boxezi. Al doilea profesor a fost Czinczer, un portar care știa să boxeze mingile din careu. Eu am perfecționat această procedură tehnică, devenind, mai tîrziu, cum scriu ziarele, zeu al careului.

— Italienii au jucat deci, dintotdeauna aspru, ceea ce se petrece acum nu e o noutate ?

— Nu. E prelungirea unei tradiții. Acum joacă ceva mai fantezist. Joacă tare, dar mai inventiv. Nemții joacă tare și mai puțin fantezist. Italia, astăzi, datorită acestei fantezii și tehnicității deosebite s-a impus. De la acel meci cu Italia mi-a rămas supranumele de „Il Dio". După un meci cu Unirea Tricolor ziarele au scris că „Il Dio" a fost într-una din zilele de mare inspirație. Sau meciul cu Gradianski, campioana Iugoslaviei. S-a scris atunci că David a fost cel care a învins pe Gradianski. După acel meci am fost dus pe brațe de adversari.

— A fost una din acele zile cînd un portar nu poate pur și simplu primi gol ?

— Exact. E ceva, îți iese totul. S-a întîmplat în acel joc, dar și în altele. De pildă cu Cehoslovacia la București, Cehoslovacia era vicecampioană mondială. Am făcut 1—1. În poarta adversă era Planichka, unul din cei mai mari portari ai timpului. După acel joc am fost decorat, ceea ce mă face să cred că atunci am cîștigat duelul cu Planichka.

— S-a bătut și se bate multă monedă în ce privește fotbalul de acum treizeci, patruzeci de ani, cincizeci de ani, spunîndu-se că era un fotbal romantic. Dumneavoastră ziceți că Italia juca aspru. Cum era, totuși, fotbalul ce se juca pe vremea aceea ?

— Era un fotbal de spectacol. Publicul venea de cele mai multe ori la o destindere. Era greu să joci în forță, fără spectacol. După turneul lui C.A.O. în Franța, un turneu de 25 de jocuri, revista franceză Loto, scria : „echipa română a făcut o demonstrație de fotbal. Românii sînt niște artiști ai balonului". Or, acest lucru e mare. C.A.O. a făcut o foarte frumoasă impresie. Cu asta răspund la întrebarea dumneavoastră, că pe vremea aceea noi am bătut Franța cu 6—0. În Franța se juca rugby. Fotbalul era pe plan secundar. Ei au făcut atunci un lucru extraordinar, pentru a deschide gustul pentru fotbal, au chemat cele mai bune echipe din Europa. Despre C.A.O. presa franceză a scris că a oferit cea mai reușită demonstrație de fotbal dintre toate echipele ce evoluaseră în Franța în acel sezon. Nu e puțin lucru, nu-i așa ? Lumea venea la spectacol. Astăzi se joacă, sper că nu greșesc, un fotbal de rezultat. Cu zece în poartă, nu contează, totul e să se cîștige. Asta e situația pe întregul glob. Sigur că nici noi n-am putea face altfel. Nu sîntem, cum e și normal, împotriva curentului, altfel n-am avea rezultate.

— Lucrurile pe care le spuneți dumneavoastră sînt cu totul adevărate, dar nu putem ignora și progresele pe care le-a făcut fotbalul în acești ani. Mă gîndesc în primul rînd la adecvarea tehnicii la o viteză mai mare a jocului.

— Este perfect adevărat ce spuneți. Nici nu se putea altfel, fiindcă totul este în progres. Învîrtim mai bine balonul, care tot rotund e, chiar dacă n-o mai fi avînd 24 de peticuțe. Ar fi prea egoist în privința generației noastre, dacă n-aș recunoaște acest lucru.

— Fotbalul de clasă, care se joacă azi, prin ce vă captivează ? Un meci ca Brazilia—Italia nu se poate să vă fi lăsat indiferent ?

— Să vă spun tot sincer, eu am fost puțin subiectiv, poate tocmai datorită acelui joc de neuitat, cum e meciul meu cu Italia. Mi-am zis că ar fi bine să iasă a treia oară campioană mondială Italia, decît Brazilia a patra oară. Mulți prieteni, colegi, buni cunoscători ai fotbalului, au ținut cu Brazilia, care, spuneau ei, încîntă ochiul, ceea ce e adevărat, trebuie să recunosc. N-a bătut Italia numai pe Brazilia. Vorbind dezbrăcat de haina pasiunii nu putem să nu fim de acord că Italia a meritat victoria. A învins R.F.G.-ul, Polonia, Brazilia, Argentina. N-a fost o întîmplare, cum se mai întîmplă, n-au fost niște sorți norocoși. Victoriile Italiei se datoresc echipei în ansamblu, dar mai ales datorită acestui fenomen care este Rossi. A fost un copil de aur. Sigur arderea lui Rossi a fost atît de intensă în acest campionat mondial că, normal, a urmat refluxul. Rossi a fost egal Brazilia. Normal, eclipsa ce-a urmat nu e caracteristică numai lui. Amintiți-vă de cei trei frați Walter, care au avut o cădere psihică și fizică, după ce au contribuit la victoria R.F.G.-ului la Mondialele din Elveția. Aceștia s-au lăsat de fotbal. Și pentru a nu mă îndepărta de întrebarea dumneavoastră, fotbalul de astăzi mă captivează prin intensitatea efortului.

— Echipa națională de pe vremea dumneavoastră a reunit valorile unei generații de aur, care a dus România la prima ediție a Campionatului Mondial, în Uruguay. Dar acea echipă și acei jucători de mare clasă, care și-au dovedit valoarea în multe meciuri internaționale, în meciurile echipelor de club, n-au reușit marea performanță la care ar fi fost îndreptățiți. Care ar fi din punctul dumneavoastră de vedere explicația ?

— E greu de dat un răspuns. M-aș opri puțin la una din posibilele explicații. V-am arătat o fotografie de la un joc C.A.O. — Ripensia, o fotografie reușită zic eu, cu zece jucători la pămînt (n.r. : fotogra-

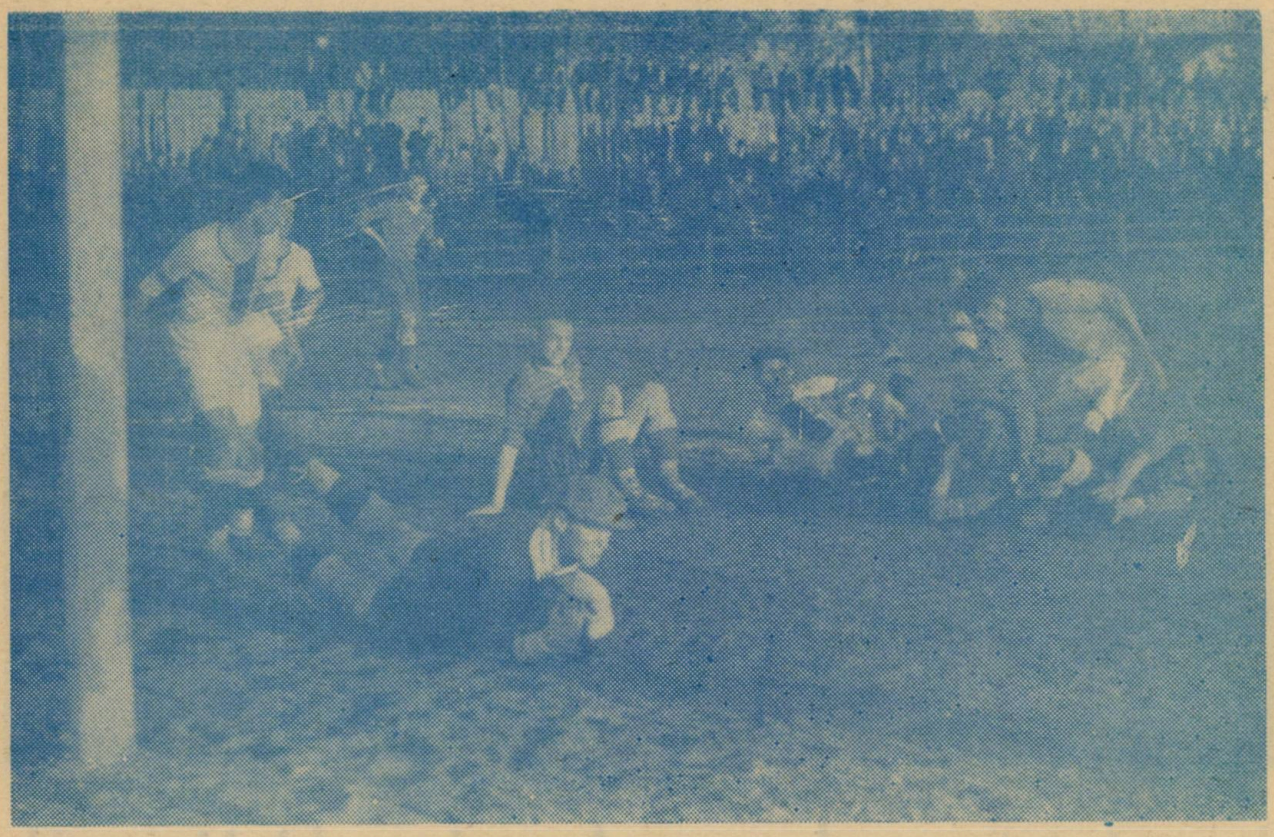

O fază cu... cîntec. C.A.O. — Ripensia 2-2

fia e reprodusă alăturat). Spectatorii se reazemă de un gard ca de la oborul de vite. Vestiarele sînt din lemn și cu o cișmea în față. Generației mele nu i-a surîs șansa. Condițiile de performanță erau precare. Asta a lăsat urmări. Astăzi, condițiile s-au schimbat. Cîtă lume se ocupă azi de viața fotbalului. Condițiile de refacere sînt prielnice performanței. Aveam talente de aur pe vremea mea. Acești mari jucători n-au avut decît 10 ani de manifestare, din 30 pînă la 40. Pe lîngă alte rele a venit războiul.

— Să trecem de la echipa națională a acelor ani, de la șansele ei și lipsa ei de șansă, la perspectivele naționalei de azi a României.

— Nu știu, cînd acord interviul, dacă ne vom califica la Campionatul European, dar pot să spun că am jucat cu aplomb în fața echipelor ce au candidat pentru finală. Ne știu toți și ne stimează toți în materie de fotbal. Nu mai sîntem de mult o necunoscută, așa cum s-a întîmplat la Montevideo, la primul Campionat Mondial. Atunci ai noștri au trebuit să împartă harta Europei cu România, pentru că cei de acolo nu știau unde e situată țara noastră.

— Considerați că generațiile de jucători ce compun echipa națională ar putea să fie competitive în acest dialog al fotbalului internațional?

— Competitive s-au dovedit că sînt. S-a ajuns astăzi la o ambianță favorabilă între jucători și conducerea tehnică.

— Din tribună, unde ați fost și sînteți nelipsit, după ce ați lăsat mănușile și ghetele, și le-ați așezat în cui, ați urmărit întotdeauna cu interes jocul, evoluția portarilor. Care din portarii care v-au urmat, v-au satisfăcut exigențele? Sînt sigur că i-ați privit cu exigență și atunci cînd v-au plăcut, cu încîntare.

— Mă duc cu dragoste la terenul de fotbal cînd în poartă e un candidat al echipei naționale. Am văzut lucruri plăcute în jocul portarilor. România în general a avut portari buni. De ce? Am discutat asta cu unii colegi de-ai matale, cu specialiști, cu sportivi mai vechi și mai tineri; că așa se întîmplă cînd ne întîlnim, se nasc felurite întrebări și nici nu știu cînd trece timpul și vin orele înaintate. Cu toții sînt de acord că portarii se nasc. Noi latinii avem mai mult reflex în sînge, mai mult nerv. De asta se spune că portarul trebuie să aibă nerv. De asta portarul cel mai mare al tuturor timpurilor a fost Zamora. El și pe urmă ceilalți. Portarii români au fost de bună clasă și datorită acestei înzestrări native. La asta se adaugă școala, și noi am creat, chiar și la Iași, o școală a portarilor. Portarii de azi îmi plac și dacă știu să-și orînduiască bine viața sportivă atunci pot atinge marea performanță.

— Ați fost o bună bucată de timp, vreo 8 ani, antrenor la echipa studențească din Iași. Ați rămas legat de Iași și iată, aproape la sfîrșitul vieții, vă întoarceți pentru a trăi în Iași. Probabil vreți să vedeți și fotbal bun la Iași. Ce-ar trebui făcut la Iași pentru a construi o echipă puternică?

— La această întrebare aproape sînt șah mat. Atît de multe lucruri sînt necesare pentru a face fotbal și de calitate și de durată, încît ar trebui un studiu, poate. Aș dori o activitate mai largă pentru sportul ieșean. Aș dori ca și fotbalul să crească la nivelul celorlalte activități culturale, spirituale. Totul e să se așeze temelii solide. Bacăul a avut pe Anghelache, care s-a ocupat de copii, a format o școală. Poate un asemenea lucru ar trebui făcut și la Iași.

— Vă mulțumesc.

Gr. I.

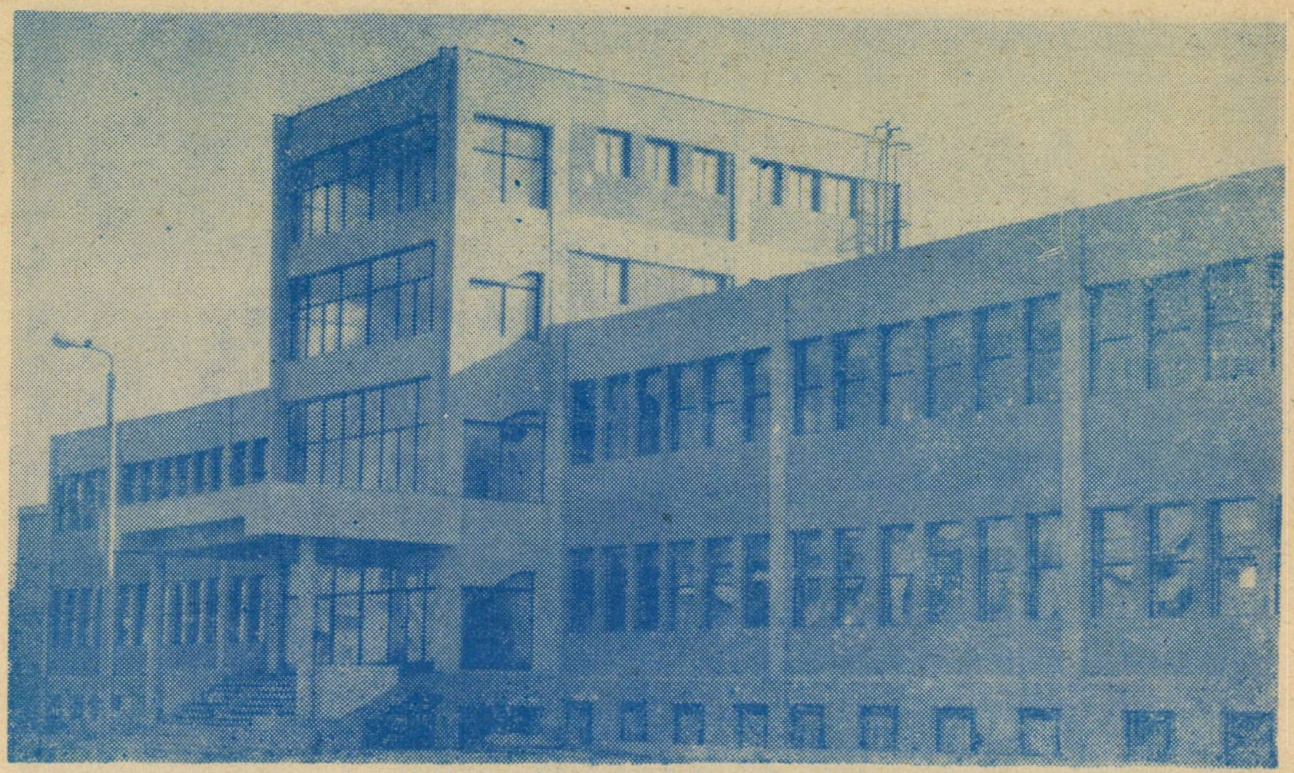

Sediul noii Întreprinderi Poligrafice Bacău

Reportaj în anul zero al unei vechi tiparnițe

„Multe au fost, desigur, pe cît se spune, observațiile pe care Thamus le-a făcut lui Theuth, în bine și în rău, în legătură cu fiecare artă și a căror amănunțită dare de seamă ar fi foarte lungă. Dar cînd au ajuns la scriere, — iată, zise Theuth, cunoștința care le va da egiptenilor mai multă știință și mai multe amintiri, căci insuficiența memoriei și lipsa de cunoștințe își vor fi găsit leacul."

Astfel se referă Platon, pe care Evul Mediu îl considera scribul lui Socrate, la actul scrierii, în Phaedrus, sau Despre frumusețe. Astfel avem cunoștință de viziunea sa asupra unei lumi care nu cunoștea alfabetul.

S-a spus, cu îndreptățire, că fără a exista alfabetul nu ar fi existat Gutenberg, că înainte de apariția „Galaxiei Gutenberg" cum o numește Marshall McLuhan, lumea nu cunoștea deprinderea lecturii și actul învățării se făcea oral. La frontiera acestor două culturi, cea orală și cea scrisă, apar cărți a căror substanță poate fi receptată doar printr-o sinestezie a simțurilor și poate că ar trebui adăugat că pînă tîrziu, autorii (Călinescu, Joyce, Blaga) nu încetau să repete că textul trebuie citit cu voce tare, el constituind o interacțiune a simțurilor — așa cum însuși cuvîntul „textură", denumind plastic alfabetul gotic, înseamnă „tapiserie".

În orașul lui Alecsandri și Bacovia tiparul a avut o tradiție în sensul concret al cuvîntului. Micilor tipărnițe particulare apărute în geana secolului XX le era însă străină preocuparea culturală, ele îndeletnicindu-se de un comerț cu tipărituri pentru nevoile urbei despre care vorbește Costache Radu, primul monograf al așezării. În urmă cu numai treizeci de ani, își amintește maistrul Dumitru Zaharia, situația nu era cu mult deosebită ; — imprimate administrative și confecții de hîrtie. „Nu ne dădeau bătaie de cap dar nici cine știe ce satisfacții. În toamna lui 1948 am scos primele zincuri după un procedeu care consta în aceea că filmul era expus pe sticlă, la lumina soarelui. Dacă erau nori sau vreme mohorîtă, ne uitam la cer, așteptînd, poate s-o însenina." Întreprinderea, care își căuta personalitatea, și-a schimbat de mai multe ori sediul, în clădiri ce încercau să corespundă aspirației de afirmare a oamenilor ei. În 1957 la conducerea tipografiei a venit Ilie Baran, „cel mai mare sufletist tipograf din Moldova" cum îl caracterizează Mircea Radu Iacoban. Poate că încă de atunci acest om energic visa la ceea ce astăzi este la Bacău o realitate. Poate că încă de atunci, — animat de acel ferment care l-a caracterizat pe activistul de partid, deputat la primăria Bacăului de la prima legislatură democrată — a dorit afirmarea și dezvoltarea unui adevărat centru poligrafic cu prestanță. „Pentru a nu mai fi niște „oarecare" a trebuit pasiune și muncă, eforturi și dăruire, ne spune el, pentru a reuși trebuie să scoți din vocabular expresia „nu se poate".

Oamenii sînt peste tot la fel. Doar cei pe care îi cunoști sînt altfel. Cînd apar aceste rînduri oamenii care au tipărit la Bacău pe Shakespeare și pe Eminescu au un trecut implicit legat de cărți. Întreprinderea însăși nu mai este o „hulubărie". Cu sprijinul organelor locale de partid și de stat lucrările de pe șantierul viitoarei „case a cărților" au avansat repede. Metamorfoza proiectului a început prin implantarea scheletului de beton în pămîntul încă înțepenit de ger. Boarea de muguri a primăverii avea să găsească structura de rezistență profilînd realitatea masivului „U". Nu se poate să nu-l remarci ; din afară, din stradă, vei putea privi prin el ca și cum ai surprinde o imensă radiografie a muncii. Prima mașină a fost instalată aici în luna octombrie. Prima tipăritură : un periodic băcăuan, revista Ateneu. Prima carte : „Eminesciana" lui Perpessicius. În secțiile care aveau să adăpostească pe cei care se mută, încă se mai zidește, încă se mai

Culegere manuală

trag conducte și cabluri electrice. Dar la geamurile mari prin care lumina vine de pretutindeni au și apărut ghivece de flori. În acest interregn toată lumea își cunoaște îndatoririle, fiecare își aduce contribuția la problemele ce se ivesc, iar ele nu sînt puține. În noua lor casă, tipografii din Bacău îi așteaptă pe scriitori și cărțile lor. Anul acesta ei au tipărit cărțile băcăuanilor George Genoiu, Vlad Sorianu, Ion Neacșu, C. Costin și lista nu e completă. Ieri a sosit la biroul producție volumul unui alt băcăuan, Petrică Cimpoiești, care a cîștigat concursul pentru proză al Editurii Junimea. Scriitorii și tipografii împlinesc un deziderat comun: educație și cultură, în cea mai bogată în evenimente perioadă din istoria noastră.

În această „bătălie în marș", greul l-au dus mecanicii, instalatorii, organizatorul șantierului, inginerul Constantin Baran. Cînd lucrul este terminat, în urmă rămîn amintirile, greutățile, învățămintele. Cînd totul este nou trebuie conservat trecutul. Și acesta își va căpăta locul său într-un mic muzeu al întreprinderii, în chiar localul acesteia. E drept, din păcate, nu se va afla acolo vreun utilaj din „tipografia" pe care frații Toader și Iancu Tăutu au adus-o „pentru întîiași dată în oraș" cum zice Costache Radu. Ce va fi fost acea „tipografie" adusă spre sfîrșitul lui 1866? Abia dacă se poate bănui. Vor lipsi oare din muzeu imaginile romantic nostalgice pentru unii dintre cei ce se pregătesc pentru pensie? Aceștia, care-și amintesc de o clădire insalubră, cu o curte permanent plină de noroi, de butoaiele de tablă transformate în sobe ad-hoc, cu zăpada pătrunzînd prin acoperiș și crăpăturile ușilor, frescă voalată de apa timpului, certificat de paupertate care a stat la temelia impunătorului „U" din care va porni spre toate colțurile țării și spre toate meridianele rodul muncii unor oameni care au știut să creadă în mai mult și în mai bine. De aici se vor îndrepta către cele mai îndepărtate cătune și către fișierele computerizate ale marilor biblioteci din diverse metropole, milioane de alte cărți așa cum de ordinul zecilor de milioane sînt cele deja imprimate sub emblema acestei unități. „Cele mai curate mîini din lume sînt cele ale tipografului, mînjite de cerneala cuvîntului! exclama Nichita Stănescu adresîndu-se tipografilor din Bacău în 1978. Ele au splendoarea obosită a frunții plină de sudoare a țăranului și acel har cosmic al țipătului femeii care naște. Dragii mei, vă îmbrățișez cu dragoste și profundă recunoștință pentru munca noastră comună care slujește spiritualitatea țării."

Într-un nou cartier al orașului de pe malul Bistriței, o clădire nouă la care încă se mai retușează în timp ce fulgii au început să cadă, un ansamblu gîndit armonios și proiectat astfel încît să conducă la un flux tehnologic unitar, condiții de muncă optime, cu ventilație și climatizare, mediu antifonic, vestiare și mediu ambiant bine ales. Sîntem în anul zero al unei vechi tiparnițe al cărei drum spre zilele noastre a început cu peste o sută de ani în urmă, pe drumurile colbuite sau glodoase ale primilor pionieri de la noi ai Galaxiei Gutenberg.

Mi s-a întîmplat nu o singură dată, ca, arătîndu-i unui tipograf o carte, acesta să o întoarcă, și, spre surpriza mea să citească în primul rînd caseta tehnică aferentă. Am înțeles, m-am deprins să înțeleg, această bună vanitate a profesiunii, acest orgoliu și simț competitiv care adaugă unei cărți calități pe care, altfel, cititorul obișnuit le trece cu vederea. M-am deprins să înțeleg că tipograful nu vede într-o tipăritură, dar în mod special într-o carte, un obiect, un simplu obiect, că-i acordă însușiri care, dacă nu l-ai cunoaște mai îndeaproape, ai putea crede că sînt quasi esoterice. Și este astfel pentru că el, tipograful, cunoaște numeroasele stadii germinative ale cărții ce îi sînt cititorului necunoscute ca o fața nevăzută a lunii. Întrebați pe un tipograf ce este o carte! Veți putea astfel să-i priviți mîndria. Veți ști că fraza migălită de scriitori în nopți de veghe și osteneală cu împotrivirea cuvîntului, se va fi întîlnit cu pasiunea și dorința de perfecțiune a tipografului, cu exigența propriei sale ambiții. Iar fiind vorba despre acest colectiv, veți ști pentru ce munca sa a fost răsplătită prin acordarea Ordinului Muncii și cîștigătorii locului I și a Drapelului de întreprindere fruntașă pe țară în industria poligrafică.

Tipografii din Bacău, care își făuriseră un nume pe plan național și internațional au astăzi și o casă nouă. Manuscrise ale marilor noastre edituri poposesc astăzi în acest loc, de unde cu profesionalitate și dăruire se vor îndrepta către cititor, purtînd egida CARTEA ROMÂNEASCĂ, UNIVERS, JUNIMEA, MINERVA, EMINESCU, și, la sfîrșit, în mica notiță tehnică, emblema locului în care au văzut lumina tiparului, emblemă în al cărei simbol este topit efortul anonim al tuturor celor care au adus prin munca lor un prisos de strălucire culturii și artei. Pentru tipografii de aici adjectivul „nou" nu înseamnă așadar doar mașini noi, utilaje perfecționate, sisteme moderne de executare și supraveghere a fluxului tehnologic ci mai înainte de toate acestea o creștere a exigențelor calitative față de care oamenii aceștia nu acceptă jumătăți de măsură.

În prag de An Nou, cei care au contribuit la prezentarea acestui almanah lucrează la reeditarea operelor aparținînd unor scriitori de renume universal: Kafka, Joyce, Iorga, Wilder. A operelor unor scriitori clasici români în colecția de prestigiu „Patrimoniu." Cînd vă veți întîlni cu aceste cărți amintiți-vă că ele v-au fost oferite cu dragoste și bucurie dv. și prin dv. culturii noastre, de un colectiv mereu tînăr, mereu în întrecere cu el însuși.

D. KALMUSKI

Imprimare

Finisare

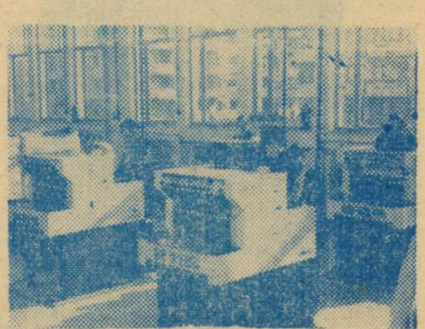

Offset

Ciprian

Carmen

Dan — Alexandru

Andrei

Alicearina

Adriana și Loredana

Laura — Elena și
Sorin — Nicolae

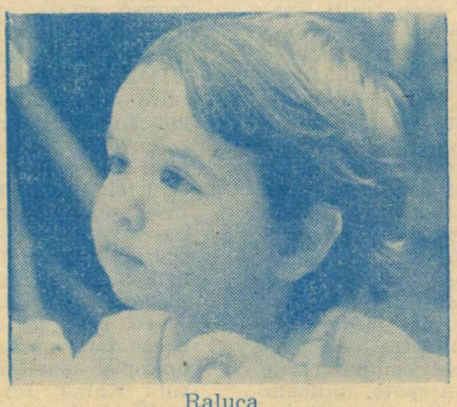

Raluca

Răducu

Dorian

Alexandru

Irina și Ioana

SEMNE BUNE ANUL ARE!

CUNOAȘTEȚI INSTRUMENTELE DE ECONOMISIRE LA C.E.C. ?

Pentru a satisface preferințele populației, Casa de Economii și Consemnațiuni oferă o gamă variată de forme și de instrumente de economisire, cum sînt :

LIBRETUL DE ECONOMII CU DOBÎNDĂ

– pentru depunerile „la vedere" se acordă o dobîndă de 4,5% pe an ;

– pentru depunerile „pe termen", de cel puțin un an se acordă o dobîndă de 6%, iar în cazul nerespectării termenului dobînda se reduce la 4% pe an.

LIBRETUL DE ECONOMII
CU DOBÎNDĂ ȘI CÎȘTIGURI

– se acordă o dobîndă de 4,5% pe an în numerar din care, cîștiguri în obiecte cu valori de pînă la 50.000 lei prin trageri la sorț trimestriale.

LIBRETUL DE ECONOMII
CU CÎȘTIGURI

se acordă o dobîndă de 4,5% pe an sub formă de cîștiguri în bani prin trageri la sorți trimestriale.

LIBRETUL DE ECONOMII CU DOBÎNDĂ
ȘI CÎȘTIGURI ÎN AUTOTURISME

– se acordă o dobîndă de 5% pe an, din care 2,5% în numerar și 2,5% sub formă de cîștiguri în autoturisme prin trageri la sorți trimestriale.

LIBRETUL DE ECONOMII PENTRU TURISM

– se acordă o dobîndă de 4,5% pe an, din care 2,5% în numerar și 2% sub formă de cîștiguri în excursii în străinătate organizate de O.J.T. și cîștiguri pentru efectuarea de excursii individuale în străinătate. Cîștigurile se acordă prin trageri la sorți trimestriale.

LBRETUL DE ECONOMII
PENTRU CONSTRUIREA DE LOCUINȚE

– se acordă o dobîndă de 4,5% pe an sub formă de cîștiguri în bani prin trageri la sorți trimestriale.

LIBRETUL DE ECONOMII CU CÎȘTIGURI
ÎN MATERIALE DE CONSTRUCȚIE

– se acordă o dobîndă de 4,5%, pe an sub formă de cîștiguri în bani prin trageri la sorți trimestriale. Cîștigătorii au dreptul să cumpere cu prioritate materiale de construcții de la unitățile de stat sau cooperatiste.

LIBRETUL DE ECONOMII PENTRU CUMPĂRAREA
DE LOCUINȚE PROPRIETATE PERSONALĂ

– se acordă o dobîndă de 6% pe an la sumele depuse și folosite pentru cumpărarea de locuințe proprietate personală din fondul locativ de stat. În cazul utilizării sumelor în alte scopuri, dobînda este de 4% pe an.

*

Toate libretele de economii pot fi „nominale", adică pe numele unei persoane sau „la purtător", fără indicarea persoanei pe numele căreia se fac depunerile.

Libretele „la purtător" pot fi „cu parolă", formată din cel mult două cuvinte sau fără parolă.

OBLIGAȚIUNILE CEC CU CÎȘTIGURI

– au valori fixe de 200, 100, 50 și 25 lei. Posesorilor acestui instrument de economisire li se acordă prin tragerii la sorți lunare cîștiguri în bani de 50.000, 40.000, 30.000, 25.000, 20.000, 15.000 de lei și altele între 5.000 și 800 de lei.

CONTUL PERSONAL

– se acordă o dobîndă de 3% pe an. Prezintă avantajul că din dispoziția titularului unitatea C.E.C. poate efectua din contul său plăți periodice pentru chirie, lumină, telefon, radio și televizor, impozite și taxe. Casa de Economii și Consemnațiuni efectuează aceste operații în mod gratuit.

La cerere, titularii de conturi personale primesc carnete de cecuri care pot fi utilizate pentru cumpărarea de mărfuri de la unele organizații comerciale de stat sau cooperatiste, precum și pentru unele plăți în numerar.

CECURILE DE ECONOMII ȘCOLARE,
FOILE CU TIMBRE DE ECONOMII

Cecurile de economii școlare se prezintă sub forma unor ilustrate format mic în valori fixe de 5 lei, grupate în seturi de cîte 10 cecuri (50 de lei), înfățișînd o temă din diverse domenii : știință, artă, literatură etc.

Foaia cu timbre de economii are tipărit un timbru de economii de 1 leu sau de 2 lei și 24 de casete care permit lipirea a încă 24 de timbre de economii de cîte 1 leu sau 2 lei.

Posesorul unei foi de economii completate cu timbre poate cere contravaloarea în numerar sau depunerea acesteia pe un libret de economii.

Aceste instrumente de economisire specifice elevilor se pot procura de la unitățile CEC sau poștale, precum și de la școli.

CUPRINS:

„Convorbiri literare" ; Semne bune anul are ! — 9; Gh. CATANĂ : Premii literare II — 9 ; Grigore ILISEI : George Lesnea despre Gr. T. Popa — 14 ; G. I. : Efigii contemporane — Iași — 17.

BUCOVINENI ÎN ZĂRILE ȚĂRII

Constantin ȘTEFURIUC : Sofia Vicoveanca sau cîntecul însuși — 18 ; Alex. RUDEANU : Lucrare nepieritoare — 19 ; Dumitru TEODORESCU : Despre oierit — 19 ;

MERIDIANE

Emil NICOLAE : Efectul de chihlimbar — 22 ; Viorica UNGUREANU : Acolo unde a început istoria — 25 ; Grigore ILISEI : Muzee la Copenhaga — 27 ; Zenon KOSIDOWSKI : Pe urmele vechilor civilizații (traducere și adaptare de Nicolae MAREȘ) — 29.

DE PRETUTINDENI

Mihai BURDUJA : Mic atlas al politeții, De la un pol la altul, Te iubesc, nu te iubesc, Longevitatea scriitorilor celebri, Ocupații bizare — 39 ; Mihai BURDUJA, Avram D. TUDOSIE : Culisele istoriei literare — 43 ; Costin MERIȘCĂ : Cîți și care au fost boierii uciși de Lăpușneanul — 47 ; Mihai BURDUJA : Nerus rerum și curiozitățile lui lingvistice — 47 ; Val GHEORGHIU : „Din creația plastică" — 51 ; Carol ISAC : Un ventil urgent (povestire) — 52.

LITERATURĂ DE PRETUTINDENI

Woody ALLEN : Episodul Kugelmass (trad. de Ioan GIURGEA) — 54 ; Karel ČAPEK : Goya ò el reverso (trad. de Gabriel ISTRATE) — 57 ; VOLTAIRE : Dialoguri și anecdote filozofice (în românește de Doina FLOREA-CIORNEI) — 58 ; Ivo ANDRICI : Insomnie (în românește de Ion DEACONESCU) — 60 ; Nicolò TUCCI : Visul furat (trad. de Eleonora CÂRCĂLEANU) — 64 ; Hristo PELITEV : Cum a fost creată femeia (trad. de Petru IAMANDI) — 67 Artur ROTH : Închizînd ușa (trad. de Petru IAMANDI) — 67 : T. BENȚA : Grafică — 67 ; Ion COSTACHI : Parodii — 68.

POESIS. Semnează :

Sergiu ADAM, Dan ANGHELESCU, Antoaneta APOSTOL, Ion Alex. ANGHELUȘ, Paul BALAHUR ; Ion BELDEANU ; Emil BRUMARU ; Ion CHIRIC ; Ion CHIRIAC, Cătălin CIOLCA ; Mariana CODRUȚ ; Vasile CONSTANTINESCU ; Calistrat COSTIN ; Nichita DANILOV ; George DAMIAN ; Ovidiu GENARU ; Ion HURJUI ; Georgeta EFTIMIE ; Marcel MUREȘEANU ; Emil NICOLAE ; Dorin POPA ; Tamara PINTILIE ; Constantin PRICOP ; Ioanid ROMANESCU ; Paul SĂN-PETRU, Constantin ȘTEFURIUC ; Nicolae TURTUREANU ; Nicolae ȚATOMIR ; Haralambie ȚUGUI ; Lucian VASILIU : Sterian VICOL ; Horia ZILIERU — 70 ;

LITERATURĂ S.F.

Catherine CLIFF : Lanțul și zgarda (în românește de Ioana PĂRĂU) 78 ; Lino ALDANI : Șah dublu (în românește de Doina OPRIȚĂ) — 79 ; Alina NOUR : Despre posibilele efecte comice ale mijloacelor mass-media asupra tragediei — 84 ; Alexei EROKHIN : Pe poteci întortocheate spre stele (trad. de Petru IAMANDI) — 86 ; Alexandru UNGUREANU : Mașina iluziilor — 87 ; Umor gabrovean (trad. de Petru IAMANDI) — 91 ; Margareta FAIFER : Parafabule — 92 ; Mihai PAULIUC : Dicționar din... buzunar — 92 ; Mihai BURDUJA : Anecdote cu Mark TWAIN — 92 ;

ENIGMISTICĂ

Semnează : Serghei COLOȘENCO ; Iancu GOLDȘTEIN ; Viorel VÎLCEANU — 93 ;

★

Al. ANDRIESCU : din meditațiile cîinelui Jar 97.

HOBBY ALMANAH

Valeriu RUSU : Scurtă călătorie în lumea colecțiilor — 100 ; Gheorghe GROSU : Rondelul mînăstirii Voroneț — 103 ; M.B. : Pasiuni celebre — 103 ; Theodor VILLE : Filatelia de la pasiune la știință — 105 ; Mihai BURDUJA : Gînduri despre filatelie — 112 ; Ștefan S. GOROVEI : Știința despre strămoși — 113 ; Dr. V. MIHĂILESCU-BÎRLIBA : Altfel despre... bani ! 119 ; Slawomir MROZEK : „Răzbunarea" — 125 : D. HATMANU : Din creația plastică — 130 ; Alexandru CĂRĂUȘU : Introducere în jazz — 132 ; Alex VASILIU : Jazzul românesc și personalitățile sale — 139 ; A. D. : Opinii despre jazz — 141 ; Emil RĂDUCANU : Pagini din istoria rock-ului — 142 ; Liviu RUSU : Arta de a vedea vederea — 149 ; Ion PENACHE : Catrene — 152 ; Constantin CHIFANE-DRĂGUȘANI : Cînd gospodăria se mută în cart — 153 ; Ionel APOSTOL : Rebusismul — o pasiune utilă — 157 ; Adrian OPRINA : Gînduri despre rebusism — 159 ; Bogdan VLAD ; Nelu POPESCU ; At. MATEESCU ; Gh.. BRAȘOVEANU ; Alex. CĂPĂȚÎNĂ ; Ionel APOSTOL ; Titus VASILESCU ; Eugen DIRADURIAN ; Ion PĂTRAȘCU ; Victor TÎRDEA ; Mihai FRUNZĂ : Din careurile premiate — ediția V-a 1982 — 160 ; Iancu GOLDȘTEIN și Viorel VÎLCEANU ; Alte careuri — 164 ; M.B.: Să rîdem !... 165 — Petru IAMANDI : Citate citabile — 165 ; Volodea VAISMAN : Șah paradoxal — 166 ; Petru IAMANDI : Întîmplări adevărate ; Umor în pilule — 180 ; Constantin BOSTAN : Un preaiscusit și pătimaș pescar — 182 ; Ștefan OPREA : Despre vînătoare și pescuit, cu dragoste — 184 ;

GASTRONOMIE

Tudor BUCĂTARU și Nicolae COBADIN : Ce se mănîncă în literatura română contemporană 190.

★

I. DUMITRU : G. Topîrceanu și cinematografia în relief — 196 ; Val GHEORGHIU : Cu bicicleta — 197.

NOTE • NOTE

M. BURDUJA : Cartea — 198 ; Gh. GROSU : Căutate și găsite ; Epigrame, Rondelul micilor atenții, Nu-i totuna — 200 ; G. COSMOIU : În patru rînduri — 200 ; N. DARIE : Catrene ; FELECAN : Autori și cărți ; Octav SARGEȚIU : Epigrame scriitoricești — 201 ; Gabriel TEODORESCU : Ce este epigrama — 201 ; Costache PLĂCINTĂ : Șarje — 201 ; V. DELAPOGOR : Cărți în curs de apariție la Ed. Junimea — 202 ; V. DELAPOGOR : Donații Muzeului de de literatură — Casa Pogor — 202 ; Lucian VASILIU : Parodii — 203 ; V. D. POPA : Pseudo repertoriu teatral ; Apropo de zeul marte — 203 ; V. D. : Autori și volumele lor — 204.

VARIA • VARIA

Maria NICOLAE-DUMITRESCU : O iubire ca atîtea altele — 205 ; Ilie DODEA : Comprimate — 206 ; Radu NEGRU : Victor Mihăilescu-Craiu — 207 ;

LITERTURĂ DE AVENTURI

Robert BLOCH : Vizitatorul din întuneric (trad. de Annelise PORUCIUC) — 210 ; A. M. BURRAGE : Figurile de ceară (trad. Ștefan AVĂDANEI) — 214 ; Roald DAHL : Nunc dimitis (trad. Ștefan AVĂDANEI) — 218 ; Gil BREWER : Pa și pusi ! (trad. de Margareta și Viorel MURARIU) — 224 ; Georges SIMENON: Casa din cartierul Croix-Rousse (trad. de Cecilia CĂLINESCU — 227 ; H. H. MORRIS : Polițistul perfect (trad. de Ion GIURGEA și Neonila NEGURĂ) — 230 ; Cicerone SBANȚU : Scheletul albastru — 231 ;

UMOR • UMOR

Petru IAMANDI : Delicioasa artă a insultei ; Anecdote — 233 ; V. U. : Arta de a citi — 234 ; C. P. Printre scriitori despre cărți — 238 ;

SPORT

Gr. I. : „Il Dio" se destăinuie — 240.

★

D. KALMUSKI : Reportaj în anul zero al unei vechi tiparnițe — 244.

EDITURA JUNIMEA

JUNIMEA

Generosul climat spiritual al societății noastre s-a răsfrînt, cum era firesc și în apariția sub egida Editurii din Iași a unor prestigioase lucrări de literatură social-politică, științifică, literară. Casa de editură din înfloritul oraș al Moldovei, supranumit de Călinescu „Florența României", a devenit un autentic ferment de cultură, o conștiință activă a spiritului creator din această parte a țării, un catalizator de energii intelectuale. S-au făcut cunoscute colecțiile și seriile Editurii : Eminesciana, Humanitas, Esculap, Reporter XX, Arlechin, ale căror titluri se așază de pe acum în rafturile unei remarcabile biblioteci, întemeiate pe coordonate clare : aura tradiției și exigențele actualității. Instituția ieșeană s-a preocupat de asemenea de promovarea creației (științifice și artistice) a tinerilor, lansînd, de la înființare, peste 200 de nume noi.

Intrată în cel de-al doilea deceniu de existență, Editura Junimea dovedește nu numai deplină consonanță cu marile direcții de dezvoltare ale spiritualității românești, dar și o permanentă racordare la nevoile acute ale culturii noastre socialiste. Avînd un profil complex, publică lucrări din cele mai diverse; manifestînd o deschidere largă spre valorile naționale din trecut și de azi, înscriindu-se, astfel, în efortul general de afirmare a creației în toate domeniile.

IAȘI●ROMANIA
str. Gheorghi Dimitrov 1, tel. 981.17290

EDITURA

În 1984 editura JUNIMEA va tipări importante opere din literatura noastră clasică :

– Vasile Alecsandri :
MIORIȚA

– Mihai Eminescu :
LUCEAFĂRUL

– Eugen Lovinescu :
M. EMINESCU

– Anton Pann :
NASTRATIN HOGEA

– Cezar Petrescu :
ROMANUL LUI EMINESCU

În curînd :

– George Bălăiță :
NOPȚILE ALBE

– Const. Ciopraga :
STUDII LITERARE

– Paul Everac :
MARTORI CU PĂRERI PROPRII

– Nelu Ionescu :
TEATRU

– Ana Mâșlea :
POEZII

– Florin Mihai Petrescu :
CINTECELE PĂSĂRII PARADISULUI

– Corneliu Ștefanache :
RUPTURA

– G. B. Shaw :
PROFESIUNEA LUI CASHEL BYRON

JUNIMEA

VĂ RECOMANDĂ

33

ESTE ULTIMUL NUMĂR APĂRUT ÎN COLECȚIE

COMPLETAȚI-VĂ BIBLIOTECA DVS. CU VOLUMELE DIN

COLECȚIA EMINESCIANA

EDITURA JUNIMEA

ÎN FIECARE BIBLIOTECĂ

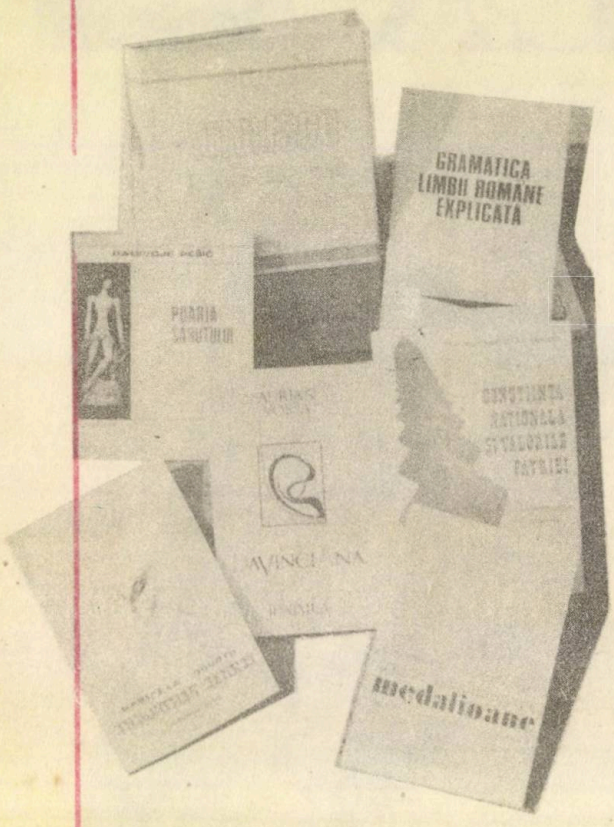

LITERATURA SOCIAL POLITICĂ
· ROMANE
PROZĂ SCURTĂ
MEMORIALISTICĂ
ESEURI
TEATRU
LITERATURA PENTRU COPII
MOŞTENIRE LITERARĂ
ISTORIE ŞI CRITICĂ LITERARĂ
ARTĂ
SPORT
TURISM
LITERATURĂ ŞTIINŢIFICĂ
LITERATURĂ TEHNICĂ
TRADUCERI
CĂRŢI ÎN LIMBI STRĂINE

JUNIMEA
IAŞI, ROMÂNIA

INTREPRINDEREA METALURGICĂ IAŞI

ŞOSEAUA ŢUŢORA Nr. 132
Telefon 981 36320; 30370
Telex 22268 TEPRO-R Cod 6600

Aspecte dintr-o hală de fabricație a țevilor sudate trase la rece

INTREPRINDEREA METALURGICA
IAȘI

TELEFON 981 (36320; 30370)

Aspecte dintr-o secție de fabricație a țevilor sudate reduse, la cald

Vedere generală a Întreprinderii Metalurgice – Iași

AVÎNTUL METALURGIEI IEȘENE

După 20 de ani de activitate, Întreprinderea Metalurgică Iași se află în plin avînt, mai ales prin înnoirile aduse utilajelor sale cît și diversificării continui a gamei produselor în pas cu cerințele economiei naționale și ale pieței externe.

Dacă în 1962 se efectuau primele săpături pe șantierul noii întreprinderi, la numai doi ani neîmpliniți, în noiembrie 1963 s-a sudat primul metru de țeavă din bandă de oțel, marcînd punerea în funcțiune a Întreprinderii Metalurgice Iași, pion al metalurgiei românești pe meleagurile moldovene, în străvechea cetate a Iașilor, a culturii și civilizației milenare, în plină industrializare.

La interferența drumurilor comerciale ce legau în trecut Moldova de provinciile vecine, s-a dezvoltat o mare platformă industrială cu numeroase unități productive din cele mai diverse ramuri ale economiei, alcătuită unitar în cadrul natural și pitoresc al Iașului, municipiu și județ cu o pondere însemnată în economia românească.

Unitate de frunte a platformei industriale ieșene, Întreprinderea Metalurgică Iași produce astăzi o cantitate de țevi de peste 10 ori mai mare decît în 1964, iar producția de profile a crescut de peste 12 ori față de anul 1966. Cifrele și comparațiile sînt semnificative, dar nu spun totul, deoarece diversitatea produselor este foarte mare și în continuă creștere, ceea ce denotă avîntul metalurgiei ieșene mai tînără ca oricînd în cel de al 21-lea an de producție continuă ziua și noaptea.

Fiind cea mai mare producătoare de țevi din industria metalurgică a țării, cu o pondere de peste 45% din totalul producției naționale de țevi din oțel, Întreprinderea Metalurgică Iași are ca obiect al activității sale desigur că în primul rînd țevile din oțel și anume țevile sudate, precum și profilele formate la rece din bandă de oțel, iar în ultimul timp a început și producerea benzilor laminate la cald din oțel, la noul laminor de benzi înguste la cald, investiție nouă care deschide calea spre o diversificare viitoare a producției.

Sporirea continuă a capacităților de producție a permis extinderea gamei țevilor sudate longitudinal și profilelor formate la rece, ajungîndu-se astăzi la țevi cu diametre de la 3 la 219,1 mm și cu grosimi de la 0,5 la 8 mm, iar profilele se execută cu grosimi de la 0,5 la 5 mm din benzi cu lățimea pînă la 1000 mm.

Introducerea tehnologiilor moderne de fabricație, mecanizarea și automatizarea proceselor tehnologice, concomitent cu utilizarea rațională și eficientă a spațiilor de producție pentru noile investiții, au creat premizele creșterii an de an a cantităților de țevi sudate și profile formate la rece, atît pe piața internă, cît și pentru export care deține astăzi o pondere de cca 50% din producția Întreprinderii Metalurgice Iași, cu tendințe de creștere continuă.

Eforturile depuse pentru dezvoltarea producției atît cantitativ, cît mai ales calitativ se justifică din plin dacă răspund cerințelor pieței chiar în actuala conjunctură economică mondială.

Definind gama produselor Întreprinderii Metalurgice Iași, în primul rînd sînt țevile din oțel sudate longitudinal din oțeluri carbon de diferite mărci, executate în condițiile normelor și standardelor de circulație internațională, în structura următoare :

– țevi pentru instalații și construcții ;
– țevi pentru conducte ;
– țevi de precizie trase la rece ;
– țevi pătrate și dreptunghiulare ;
– țevi profilate : ovale plate, semiovale, eliptice, pătrate și dreptunghiulare cu falț, trapezoidale, etc.
– țevi cu destinații speciale pentru biciclete, autoturisme, autocamioane, transportoare cu bandă, frigidere, radiatoare, umbrele, captatori solari, transformatoare electrice, etc. ;
– tuburi PEL de protecție pentru instalații electrice.

Urmează apoi gama profilelor formate la rece din bandă de oțel cu lățimea desfășurată pînă la 1000 mm și grosimi între 0,5–5 mm din oțeluri carbon de diferite mărci, executate în condițiile normelor și standardelor de circulație internațională, în structura următoare : L, U, Z, T, C, omega și forme speciale diferite.

Referindu-ne la cîteva dintre noile produse asimilate în ultima perioadă la Întreprinderea Metalurgică Iași vom începe tot cu țevile sudate longitudinal și anume :

– țevi pentru amortizoare auto, debavurate interior și trase la rece ;
– țevi pentru arbori cardanici de precizie înaltă ;
– țevi pentru eșapamente auto debavurate interior ;
– țevi pentru autoturismul OLTCIT ;
– țevi pentru frigidere și umbrele, trase în colaci ;
– țevi pentru radiatoare ;
– țevi ovale plate pentru captatori solari.

Dintre profilele formate la rece din bandă de oțel care au fost asimilate în ultima perioadă, amintim următoarele :

– profile pentru centrale telefonice automate ;
– profile pentru mașini agricole ;
– profile pentru locomotive electrice ;
– profile plate pentru construcții industriale.

Se remarcă totodată faptul că asimilarea oricărui nou produs își găsește imediat echivalentul în normele și standardele naționale la nivelul celor din țările industrializate avansate, ceea ce explică și ponderea mare a exportului în totalul producției întreprinderii.

Mărirea competențelor și răspunderii întreprinderii prin aplicarea mecanismului nou economic de autoconducere și autogestiune permite realizarea unei ample activități de ridicare a calității pe o nouă treaptă ce implică abordarea domeniilor de vîrf ale tehnicii, concomitent cu introducerea tehnologiilor avansate și conducerea cibernetizată a proceselor tehnologice.

Cunoscută sub marca TEPRO, Întreprinderea Metalurgică Iași produce și livrează cele mai diverse țevi sudate longitudinal și profile formate la rece în condițiile standardelor naționale și de circulație internațională, astfel:

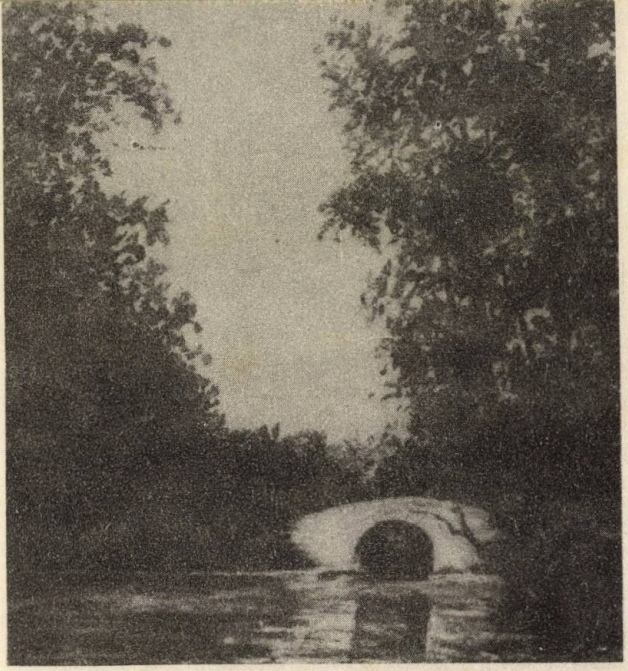

C. PÎINEDULCE : „Peisaj cu pod"

Carmen Eugenia TEODORIU : „Margarete de cîmp"

Carmen Eugenia TEODORIU : „Căsuță la țară"

– Țevi pentru instalații de la 3/8" la 4", negre și zincate, conform STAS 7656-80 ; ISO 65 ; DIN 2440 ; DIN 2441 ; DIN 2444 ; NFA 49-145 ; BS 1387 ; precum și de la 1/2" la 2" negre și zincate conform ASTM A 120.

– Țevi pentru construcții cu diametre de la 17,2 la 219,1 mm și grosimi de la 2,6 la 8 mm, conform STAS 7657-80 ; ISO 4200 ; DIN 2458 ; DIN 1626 ; GOST 10704 ; GOST 10705 ; ASTM A 53.

– Țevi de precizie trase sau laminate la rece cu diametre de la 10 la 70 mm și grosimi de la 1 la 3 mm conform STAS 8726-80 ; DIN 2393 ; DIN 2394.

– Tuburi de protecție PEL cu manșoane pentru instalații electrice cu dimensiuni de la 16,1 la 44,0 mm și grosimi de 1,25–1,5 mm conform STAS 7933-80 ; DIN 49020.

– Țevi pătrate și dreptunghiulare cu dimensiunile de la 15 × 15 și 20 × 10 mm la 60 × 60 și 80 × 40 mm, cu grosimi de 1 – 3 mm conform STAS 7941-80 ; DIN 59411 ; DIN 2395.

– Țevi pentru conducte cu diametre de la 60,3 la 219,1 mm și grosimi de la 3,6 la 8 mm conform STAS 7657-80 ; NTR 331-80 ; DIN 2458 ; DIN 1626 ; GOST 10704 ; GOST 10705.

– Țevi pentru transformatoare electrice, țevi pătrate și dreptunghiulare cu falț, țevi ovale plate, semiovale și eliptice, țevi trase sau laminate la rece pentru biciclete și motorete, țevi pentru role transportoare, țevi de precizie pentru arbori cardanici, țevi trapezoidale, țevi de precizie pentru amortizoare, țevi pentru autoturisme, țevi pentru frigidere și umbrele, conform unor norme tehnice speciale ce se pot pune la dispoziția celor interesați.

– Profile din bandă de oțel formate la rece conform condițiilor tehnice generale de calitate prevăzute în STAS 8426-82 ; DIN 17118 ; DIN 59413 ; precum și profile din bandă de oțel zincată în condițiile tehnice prevăzute în STAS 11401-80.

– Profile U cu aripi egale și neegale conform STAS 7835/1-80 ; STAS 7835/2-80 ; STAS 8610-80.

– Profile cornier cu aripi egale și neegale conform STAS 7836/1-80 ; STAS 7836/2-80 ; STAS 8250-80.

– Profile Z cu aripi egale și neegale conform STAS 8296-80 ; STAS 8609-80.

– Profil T cu aripi egale conform STAS 8249-80.

– Profil rotund deschis conform STAS 8326-80.

– Profil omega cu aripi egale conform STAS 8367-80.

– Profile pentru tîmplărie metalică, conform STAS 9142-80.

– Profile speciale, de tip C, profile jgheab pentru sere metalice, profile plate cutate, profile pentru electrozi de depunere tip CSH 2 pentru electrofiltre, conform unor norme tehnice speciale ce se pot pune la dispoziția celor interesați.

Toate produsele întreprinderii Metalurgice Iași sînt supuse periodic acțiunii de tipizare, reducîndu-se la strictul necesar atît mărcile de oțeluri cît și tipodimensiunile produselor, ceea ce nu limitează gama produselor necesare economiei naționale, iar la cererea expresă a beneficiarilor pentru scopuri bine determinate se pot realiza și alte produse în funcție de încadrarea acestora în caracteristicile tehnice ale utilajelor din dotare, cu luarea în considerație a factorilor economici de eficiență.

Adresați-vă deci specialiștilor întreprinderii noastre care vă stau la dispoziție cu toate informațiile dorite, pe adresa :

text publicitar realizat de
Ing. Eugen TEODORIU

TEPRO – ÎNTREPRINDEREA METALURGICĂ IAȘI – ROMÂNIA – Șoseaua Țuțora nr. 132 – Telefon 3 63 20 – Telex 22297. – IAȘI 6600 –

COMBINATUL DE FIBRE SINTETICE - IAŞI

ŞOS. ŢUŢORA Nr. 29; TELEFON 30020; TELEX 022251 IAŞI - 6600

COMBINATUL DE FIBRE SINTETICE IAŞI, unitate modernă, de primă mărime a industriei chimice româneşti, dotată cu utilaje, linii tehnologice, instalaţii şi echipamente de performanţă ridicată şi-a început activitatea de obţinere a fibrelor sintetice poliesterice în anul 1969.

Inaugurîndu-şi fabricaţia cu două sortimente, Combinatul de fibre sintetice din Iaşi a cunoscut apoi o dezvoltare impetuoasă, iar colectivele de muncă formate din specialişti cu o foarte bună pregătire profesională, teoretică şi practică au contribuit cu numeroase îmbunătăţiri şi perfecţionări la diversificarea gamei sortimentale, modernizînd continuu tehnologiile în vederea obţinerii unor produse competitive, de calitate superioară.

De asemenea, în laboratoarele combinatului, înzestrate cu aparatură complexă şi de mare precizie, se asigură un control competent şi sigur pentru toate produsele ce se fabrică şi se livrează din combinat.

Mărcile de fabrică sub denumirea cărora se comercializează produsele Combinatului de fibre sintetice Iaşi constituie garanţia lucrului bine făcut. Atît sub numele mărcii „TEROM" unanim cunoscută şi apreciată, cît şi sub cel al mărcilor „DACILEN" şi „MOLDALEN" fibrele, firele şi foliile poliesterice, iar sub numele mărcii „DUNATEX PP" fibrele polipropilenice reprezintă cartea de vizită şi prestigiul de care se bucură COMBINATUL DE FIBRE SINTETICE Iaşi, în România şi peste hotare.

În cele ce urmează prezentăm succint, pentru cei interesaţi, principalele produse şi sortimente ce se obţin în prezent la Combinatul de fibre sintetice din Iaşi :

I. M.

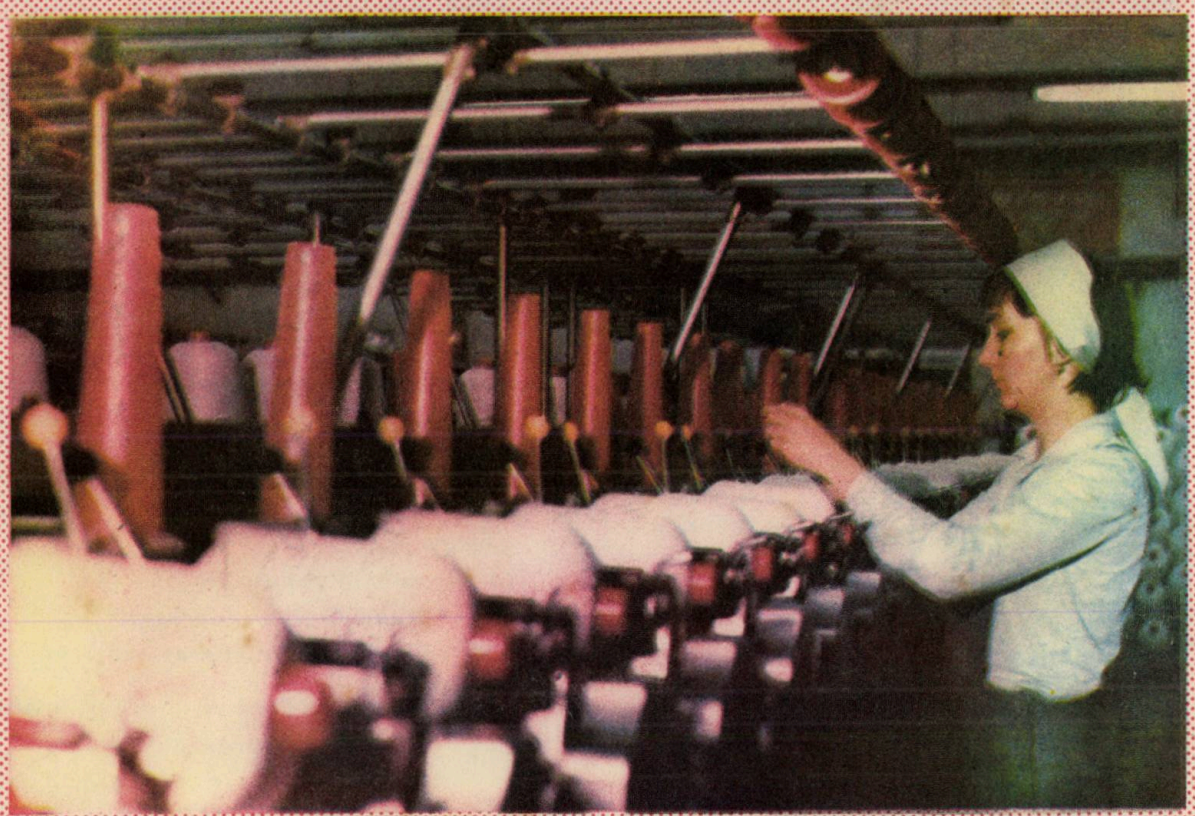

TEROM – o tehnică de vîrf

REZISTENTE, IEFTINE, FRUMOASE, NEȘIFONABILE, COMODE, MODERNE

PRODUSELE CU MARCA „TEROM"

terom®

Firele, fibrele și foliile poliesterice — sortimente fine și înnoite — se impun în continuare ca o excelentă materie primă în industria tricotajelor, țesăturilor, stofelor, blănurilor, pielii sintetice, foliilor și articolelor tehnice.

Nici un produs textil fără „TEROM" !

Gama variată a fibrelor și firelor poliesterice realizate de Combinatul de fibre sintetice Iași, calitatea ireproșabilă a acestora precum și capacitatea de a fi prelucrate în amestec cu celelalte fire și fibre chimice și naturale, toate acestea constituie garanția sigură că firele și fibrele poliesterice cu marca „TEROM" conferă articolelor textile caracteristici și trăsături deosebite având :

Tușeul plăcut,
Eleganță,
Rezistență la purtare,
Originalitate în execuție,
Modernitate în prezentare,

Așadar la confecționarea tuturor articolelor textile utilizați produsele cu marca

„TEROM" !

Pe drumul firelor cu marca terom®

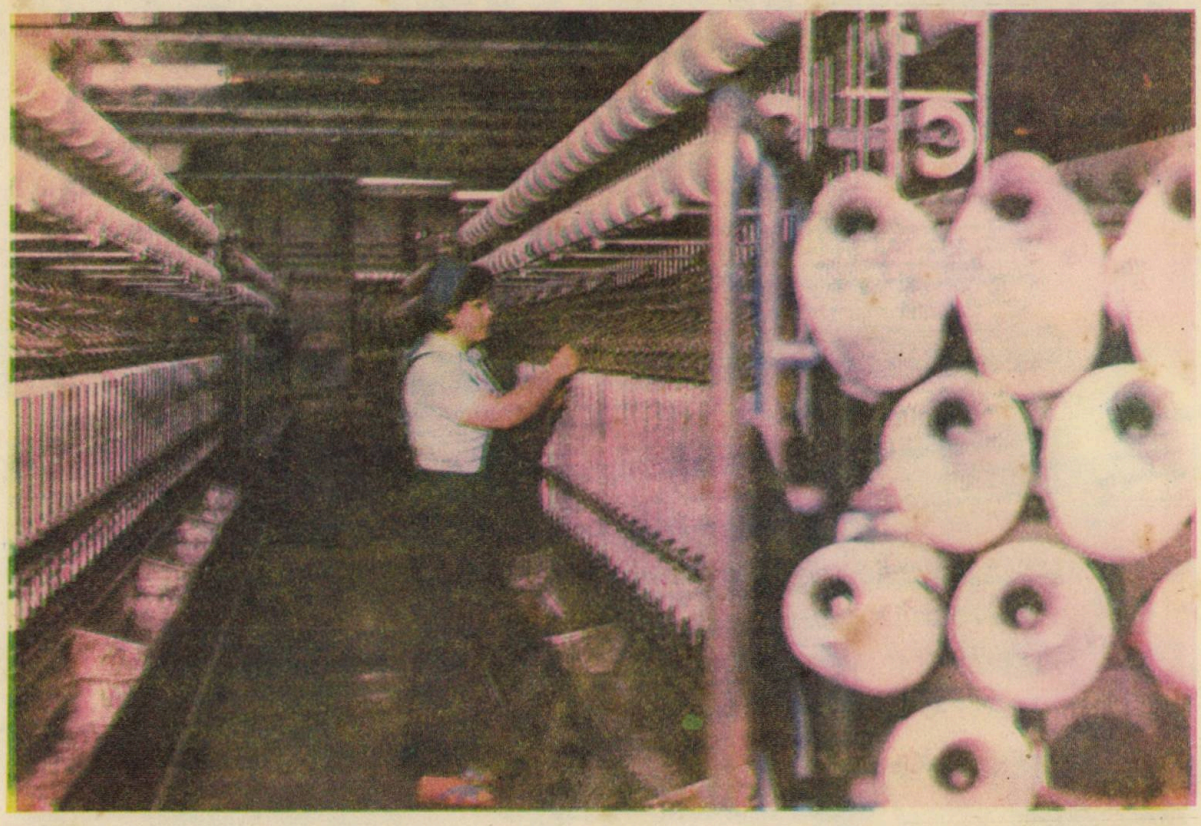

Unitate modernă de primă mărime a industriei chimice românești, produce și oferă o gamă largă de fibre, fire și folii poliesterice precum și utilaje și piese de schimb pentru industria chimică, după cum urmează :

1. — *FIBRE SINTETICE POLIESTERICE*

— fibre poliesterice tip bumbac ;
— fibre poliesterice tip lînă, sub formă de puf, pale sau cablu ;
— fibre poliesterice tip in ;
— fibre copoliesterice contractabile.

2. — *FIRE SINTETICE POLIESTERICE TEXTILE*

— fire poliesterice textile răsucite pentru perdele și țesături ;
— fire filamentare poliesterice etirate pentru ața de cusut ;
— fire filamentare poliesterice etirate ;
— fire filamentare poliesterice texturate (semimate sau lucioase, rotunde sau profilate, albe sau colorate) pentru tricotaje țesături și stofe ;

Paleta coloristică pentru fire vopsite cuprinde peste 100 culori deschise, medii și închise.

3. — FIRE SINTETICE POLIESTERICE PENTRU DIVERSE ARTICOLE TEHNICE (ETIRATE, RĂSUCITE, CABLATE).

4. — FOLII POLIESTERICE TRANSPARENTE SAU MATE pentru industria electronică.

5. — Utilaje specifice obținerii fibrelor sintetice precum și utilaje specifice industriei chimice, confecții metalice, agregate pentru producerea frigului, mașini de bobinat cu licență Schweiter, valțuri de tăiere pentru convertere.

Pentru orice alte relații privind produsele sale, cît și pentru acțiuni de service, Combinatul stă la dispoziția tuturor solicitanților.

PRODUCĂTOR :

COMBINATUL DE FIBRE SINTETICE
IAȘI

Șos. Țuțora nr. 29.
telefon : 3 00 20
telex : 02 22 51
Iași — 6600

ROMÂNIA

COMBINATUL DE FIRE SINTETICE IAȘI

INTREPRINDEREA MECANICĂ „NICOLINA"

Autogrederul de 180 C.P.

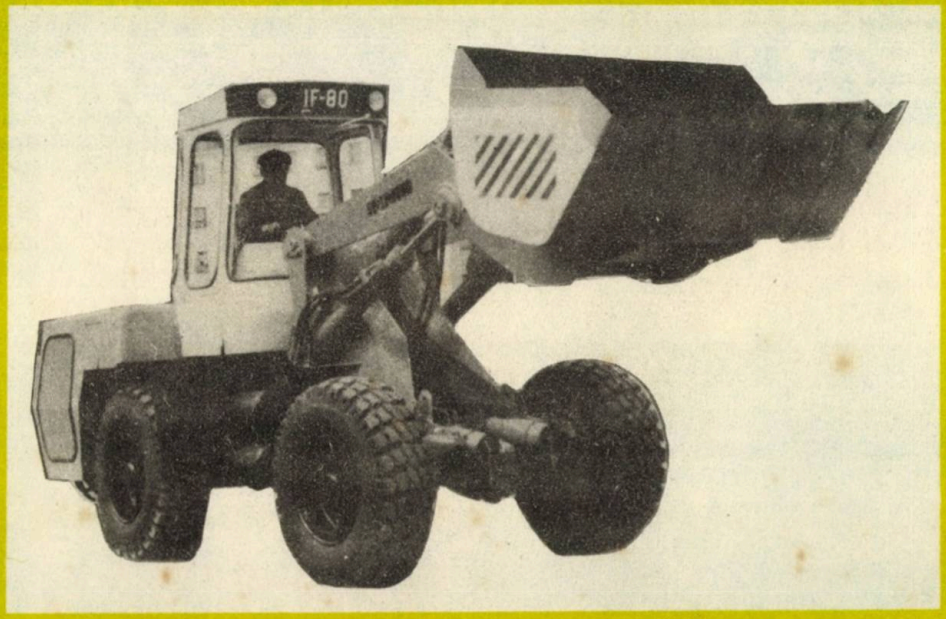

Încărcător frontal de 80 C.P.

Politica de industrializare a țării a impus Întreprinderii Mecanice „Nicolina" în ultimii ani sarcini considerabile în domeniul asimilării de utilaje noi, necesare sectorului de construcții și construcții de drumuri, dar care pot fi folosite și în alte domenii de activitate, ca de exemplu la îmbunătățiri funciare, sector căruia conducerea de partid și de stat îi acordă o atenție deosebită în perioada actuală, pentru a asigura agriculturii noastre socialiste randamente înalte.

Acum Întreprinderea Mecanică „Nicolina" poate pune la dispoziția beneficiarilor ei utilaje de mare complexitate, autopropulsate sau tractate, capabile să execute o întinsă gamă de lucrări pentru șantierele de construcții și îmbunătățiri funciare.

Dintre utilajele asimilate în ultimii ani și intrate în producția de serie care pot fi livrate beneficiarilor citām următoarele :

— Autoscreperul cu capacitatea cupei de 11—14 m c cu 2 motoare de 180 C.P. ;
— Autogrederul de 180 C.P. ;
— Dumperul de 12 m c ;
— Încărcătorul frontal de 80 C.P. ;
— Autopompă de beton de 60 m c/h și brat de 25 m.

De altfel multe dintre aceste utilaje și-au dovedit calitățile pe șantierele de construcții din țară și străinătate. Utilajele livrate de Întreprinderea Mecanică „Nicolina" Iași, lucrează pe șantierele de construcții din multe țări ca : Turcia, Irak, R.S. Cehoslovacă, R.D. Germană, etc.

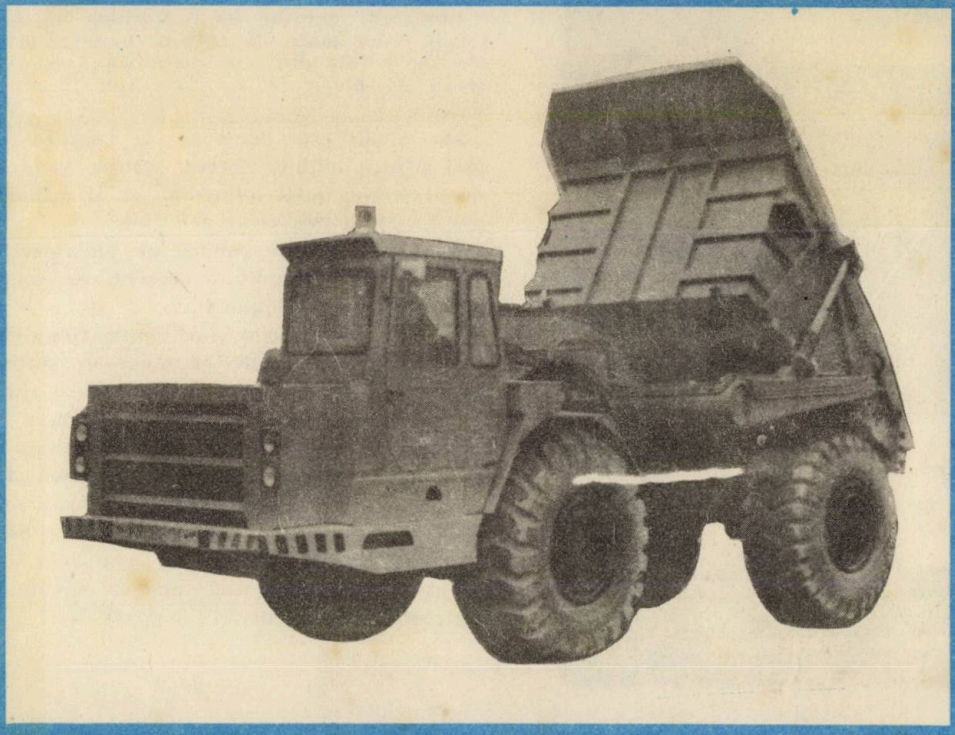

Dumperul de 12 m.c.

SLĂNICUL MOLDOVEI ŞI MINA DE SARE „SALINA" TG. OCNA

„O POARTĂ A SĂNĂTĂŢII DUMNEAVOASTRĂ"

...şi ca fiecare poartă, încercaţi să o deschideţi!

Staţiunea *Slănic-Moldova* şi-a căpătat un strălucit renume în ţara noastră şi în afara graniţelor pentru calităţile terapeutice ale celor peste 20 de izvoare de ape minerale, pentru clima şi aşezarea sa pitorească. Staţiunea este situată în Carpaţii Răsăriteni, la sud-vest de oraşul Tirgu Ocna, în munţii Oituz, pe valea riului Slănic, la o altitudine de 530 m. *Accesul în staţiune :* cu trenul pînă la gara Tirgu Ocna şi de aici cu autobuzul pe DN 12 B (18 km).

FACTORI NATURALI DE CURĂ

Principala bogăţie a staţiunii Slănic-Moldova o constituie *izvoarele de ape minerale* : cloruro-bicarbonatate, sodice, carbo-gazoase, uşor sulfuroase, atermale, de compoziţie şi concentraţie diferită ;
Climatul de cruţare – slab excitant ;
Mofeta.

INDICAŢII TERAPEUTICE

- Afecţiuni ale tubului digestiv şi ale glandelor anexe.
- Afecţiuni hepato-biliare
- Afecţiuni respiratorii
- Afecţiuni O.R.L.
- Boli de nutriţie şi metabolism
- Afecţiuni neurologice periferice
- Afecţiuni post-traumatice
- Afecţiuni ale rinichilor şi căilor urinare.

Ca boli asociate : afecţiuni reumatismale degenerative şi abarticulare, afecţiuni cardiovasculare, endocrine, ginecologice, nevroze astenice, boli profesionale.

TRATAMENT FĂRĂ MEDICAMENT

Apreciat ca o componentă de bază a tratamentului căilor respiratorii ce se efectuează în staţiunea Slănic Moldova, *noul* tratament al astmului bronşic, care exclude în totalitate medicamentaţia, se realizează într-un loc special amenajat, la o adîncime de 130 m, în Sanatoriul subteran din mina de sare de la Tg. Ocna.

Interiorul acestui loc miraculos se prezintă sub forma unor suite de camere imense, separate între ele de pereţi din sare nefinisaţi, ce asigură generarea de particule din sare sub formă de aerosol salin.

Sanatoriul este dotat cu un cabinet medical, paturi pentru odihnă, fotolii, scaune, grup social, căşti de protecţie, bufet alimentar, ca şi mijloace de agrement : jocuri şah, remy, tenis, etc.

Tratamentul este condus de un colectiv de cadre medicale de specialitate deosebit de competente din staţiunea Slănic Moldova.

Pentru efectuarea unei cure complete, pacienţii beneficiază de cazare şi masă în staţiunea Slănic Moldova, pe durata unei serii de 20 zile, iar zilnic, cu autocare speciale, se face deplasarea în sanatoriu pentru cura salină de patru ore (timp în care se execută un program special de gimnastică respiratorie, uşoare alergări, plimbări, mişcări libere etc.).

Noul tratament este solicitat, an de an, de mii de pacienţi, iar eficacitatea lui este de-a dreptul spectaculoasă. O importantă sursă de sănătate, deci, care sporeşte caratele „Perlei Moldovei" !...

Gh. A.

REŢINEŢI: *Staţiunea este deschisă în tot timpul anului, atît pentru odihnă cît şi pentru cură balneară.*

INFORMAŢII: O. J. T. Bacău str. N. Bălcescu 14. Tel. 18980. Telex 21227 şi prin toate Oficiile Judeţene de Turism din ţară.

STAȚIUNEA DE CERCETARE ȘI PRODUCȚIE POMICOLĂ
FĂLTICENI — JUDEȚUL SUCEAVA

Situată într-un cadru natural favorabil culturii pomilor și arbuștilor fructiferi, Stațiunea de cercetare și producție pomicolă Fălticeni, înființată în anul 1957 a fost în decursul anilor un adevărat izvor de creație științifică și modernizare a pomiculturii în nordul Moldovei.

Prin munca plină de dăruire a harnicului colectiv de cercetători științifici din această unitate, s-a reușit nu de mult crearea a două noi soiuri de măr: „Fălticeni" și „Rădășeni", deosebit de precoce, foarte productive și cu pretabilitate pentru cultura intensivă și superintesivă (foto 1–2).

S-a reușit de asemenea crearea unui portaltoi vegetativ de vișin de mare valoare pentru cultura acestei specii în sistem intensiv.

Pentru verificare, se află în culturi de concurs încă doi hibrizi la măr și cite unul la cireș și vișin, care probează din plin calități deosebite de noi soiuri la aceste specii căutîndu-se a se îmbunătăți continuu sortimentul pomicol zonal.

Rezultatele cercetărilor științifice din ultimii 10 ani, au venit și au pus cu prisosință bazele modernizării pomiculturii din județele Suceava și Neamț prin elaborarea tehnologiei de cultură a mărului în sistem superintensiv cu o densitate de 1.250 pomi/ha, ceea ce a dus la obținerea unor producții de fructe de pînă la 60 t/ha (foto 3), a amenajării terenurilor din pantă în terase cu reducerea concomitentă a excesului de umiditate cît și a înierbării terenului din livezi în benzi, pentru a se îmbunătăți proprietățile fizico-chimice ale solului și a se reduce la minimum eroziunea, consumul de carburanți, energie și forță umană.

S-a stabilit sortimentul și tehnologiile de cultură la speciile de arbuști fructiferi: căpșuni, zmeur și coacăz, care vor cunoaște în viitor o largă extindere în zonă.

Pe linia combaterii în optim a bolilor și dăunătorilor din pomicultură, s-au stabilit noi complexe de luptă integrată foarte eficiente, cu produse pesticide autohtone.

Pepiniera unității produce anual circa 300 mii pomi altoiți, asigurînd astfel necesarul pentru înființarea unor noi livezi în unitățile de stat și cooperatiste cît și pentru gospodăriile populației.

Rezultatele cercetărilor științifice au fost verificate din plin în fermele pilot ale stațiunii lansîndu-se apoi în unitățile cu profil pomicol din județele Suceava și Neamț.

Pentru rezultatele obținute în munca de cercetare științifică și producție pomicolă (realizarea în ultimii 10 ani a unor producții de fructe de 25–32 t/ha pe întreaga suprafață a unității de 615 ha livezi pe rod), Stațiunea de cercetare și producție pomicolă Fălticeni a fost distinsă în două rînduri (1979 și 1982) cu înaltul titlu de „Erou al muncii socialiste" iar Asociațiile pomicole Fălticeni și Rădășeni, care au fost foarte receptive la introducerea noului din cercetarea științifică, au fost distinse pentru producțiile de fructe obținute în perioada anilor 1977–1982 cu Ordinul „Meritul agricol" cl. I-a.

Soiul de măr „FĂLTICENI"

Livadă superintensivă de măr

Soiul de măr „RĂDĂȘENI"

Stațiunea de cercetare și producție pomicolă FĂLTICENI

OFICIUL JUDEŢEAN DE TURISM

PIAŢA UNIRII NR. 12, TELEFON 14364-43037(981)

Hotelul „MOLDOVA" – interior

Oficiul județean de Turism Iași, vă invită să vizitați județul Iași, unul din județele țării, care cuprinde pe teritoriul său, un adevărat tezaur de obiective turistice, culturale, arhitectonice, etnografice și folclorice, un număr mare de monumente și rezervații naturale, zone de agrement și parcuri.

Poposind pe meleagurile Iașilor, aveți posibilitatea să vă petreceți timpul în mod plăcut și instructiv, și să beneficiați de programele și excursiile organizate de Oficiul Județean de Turism Iași.

Pe tot timpul anului, O.J.T. Iași, vă oferă :

– locuri la odihnă și tratament în toate stațiunile montane și litoral ;

– excursii în țară pe diverse trasee, avînd asigurate servicii de masă, cazare, transport cu autocarul, tren, vapor ;

– excursii în străinătate cu trenul, autocarul sau autoturismul în URSS, R. P. Polonia, R. P. Ungaria, R. D. Germania, R. S. Cehoslovacia, R. P. Bulgaria ;

– locuri de petrecere a revelionului 84, în baza proprie și în țară ;

– rezervări de locuri la hotelurile Traian, Unirea, Moldova, Continental și Motelul Bucium din Iași, Central din Pașcani și la popasurile turistice Bucium și Ciric.

– rezervări de locuri la unitățile de alimentație publică, organizări de mese cu caracter familial, întîlniri și mese festive.

În unitățile de alimentație publică ale O.J.T. Iași puteți petrece o seară plăcută în compania formațiilor orchestrale și puteți aprecia calitatea produselor culinare și vinurilor tradiționale moldovenești.

– La Hanul „Trei Sarmale", cunoscut încă din secolul al XVIII-lea, veți avea plăcuta surpriză de a vi se oferi într-un cadru specific moldovenesc trei sarmale cu mămăligută, tochitură moldovenească, cîrnați, chișcă, toate udate din belșug cu vinuri din podgoriile Buciumului și secondate de o orchestră care vă oferă un program variat de muzică de pahar, romanțe, muzică populară.

– În anul 1984, O.J.T. Iași vă oferă locuri de cazare și servicii în noul și modernul complex hotelier și de alimentație publică Moldova din Iași, situat în imediata apropiere a unor obiective de mare interes turistic : Palatul Culturii, Casa Dosoftei, Biserica Sf. Nicolae Domnesc, și la mică distanță de locurile unde au locuit și creat Ionel și Păstorel Teodoreanu, Otilia Cazimir.

Noul complex hotelier „MOLDOVA"

– Hanul Turistic Bucium, situat în frumoasa zonă de agrement de pe dealul Repedea, în vecinătatea unei interesante rezervații geologice, vă oferă excelente condiții de cazare în hotel și popas turistic și o seară plăcută la restaurantul hanului.

– În perioada mai – septembrie, Stațiunea Strunga vă așteaptă și vă oferă condiții deosebite de odihnă și tratament balnear.

Pentru orice informație referitoare la serviciile pe care le doriți, adresați-vă la O.J.T. Iași str. Piața Unirii 12 telefon 1 43 64 ; 4 30 37 (981).

Hotelul „CENTRAL" din Pașcani

Motelul „BUCIUM"

Mai
L 7 14 21 28
M 1 8 15 22 29
M 2 9 16 23 30
J 3 10 17 24 31
V 4 11 18 25
S 5 12 19 26
D 6 13 20 27
Iunie
L 4 11 18 25
M 5 12 19 26
M 6 13 20 27
J 7 14 21 28
V 1 8 15 22 29
S 2 9 16 23 30
D 3 10 17 24
Iulie
L 2 9 16 23 30
M 3 10 17 24 31
M 4 11 18 25
J 5 12 19 26
V 6 13 20 27
S 7 14 21 28
D 1 8 15 22 29
Aprilie
L 2 9 16 23 30
M 3 10 17 24
M 4 11 18 25
J 5 12 19 26
V 6 13 20 27
S 7 14 21 28
D 1 8 15 22 29
August
L 6 13 20 27
M 7 14 21 28
M 1 8 15 22 29
J 2 9 16 23 30
V 3 10 17 24 31
S 4 11 18 25
D 5 12 19 26
9
Martie
L 5 12 19 26
M 6 13 20 27
M 7 14 21 28
J 1 8 15 22 29
V 2 9 16 23 30
S 3 10 17 24 31
D 4 11 18 25
1
8
Septembrie
L 3 10 17 24
M 4 11 18 25
M 5 12 19 26
J 6 13 20 27
V 7 14 21 28
S 1 8 15 22 29
D 2 9 16 23 30
Februarie
L 6 13 20 27
M 7 14 21 28
M 1 8 15 22 29
J 2 9 16 23
V 3 10 17 24
S 4 11 18 25
D 5 12 19 26
4
Octombrie
L 1 8 15 22 29
M 2 9 16 23 30
M 3 10 17 24 31
J 4 11 18 25
V 5 12 19 26
S 6 13 20 27
D 7 14 21 28
Ianuarie
L 2 9 16 23 30
M 3 10 17 24 31
M 4 11 18 25
J 5 12 19 26
V 6 13 20 27
S 7 14 21 28
D 1 8 15 22 29
Decembrie
L 3 10 17 24 31
M 4 11 18 25
M 5 12 19 26
J 6 13 20 27
V 7 14 21 28
S 1 8 15 22 29
D 2 9 16 23 30
Noiembrie
L 5 12 19 26
M 6 13 20 27
M 7 14 21 28
J 1 8 15 22 29
V 2 9 16 23 30
S 3 10 17 24
D 4 11 18 25

almanah

ACL

Convorbiri Literare '84

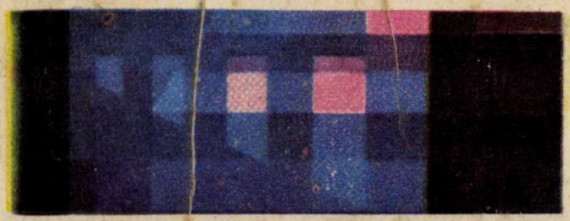

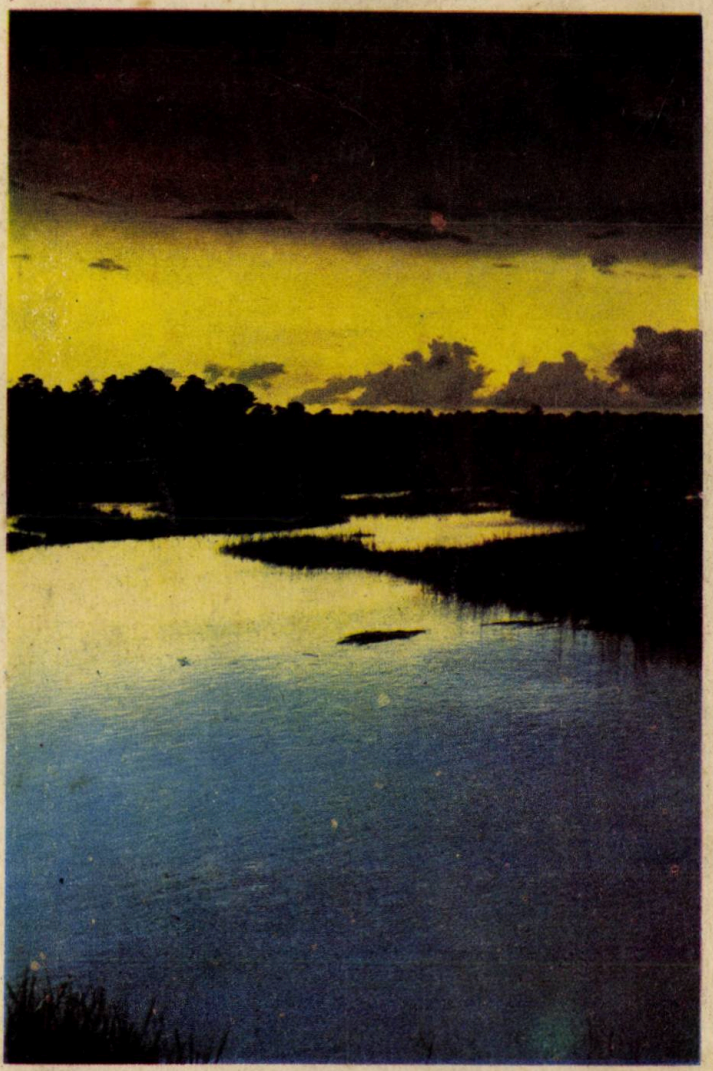

LEI 30